BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
32 D
15

10.

Digitized by Google

234 1

Don Giuseppe Prato

BL. 1.

CHRYSOSTOMI IAVELLI CANAPICII PHILOSOPHI ACVTISSIMI ſuper tres libros Ariſtot. de Anima.

QVAESTIONES SVBTILISSIMAE,

In quibus clariſſime reſoluuntur dubia Ariſtotelis, & Commentatoris,

Eaque vt plurimum deciſa habentur iuxta Thomiſticum dogma.

Cum ſuo indice copioſo, vt inſpicienti apparebit.

QVÆ OMNIA MVLTO, QVA'M ANTEA, ſunt à nobis accuratius emendata.

OMNIA VIRTVTI PARENT.

Venetijs, Apud Ioannem Mariam Bonellum.

M. D. LXVIII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

12-33 D 15

SVMMARIVM DE QVAESITIS, & de contentis in vnoquoque quæſito in tribus libris de anima Ariſtot. Collectum, & ordinatum manu auctoris.

IN PROOEMIO PRIMI LIBRI.

PRIMVM. Si anima eſt ſubiectum in libris de aïa. In hoc quæſito tria pertractantur.

Primo, opinio B. Th. quæ cēſetur philoſophi, & Com.

Secunda, opinio oppoſita.

Tertio, ſoluitur dubium.

Secundum. Si tam ſcientia practica quam ſpeculatiua poteſt dici honorabilis. 4

In hoc quæſito tria ſunt.

Primo declaratur, q̄ ſcientia practica poteſt dici honorabilis ſecundum quid, ſimpliciter autem laudabilis.

Secunda, quòd ſcientia ſpeculatiua dicitur honorabilis ſimpliciter, & laudabilis ſecundum quid.

Tertio, ſoluitur dubium ſolutione Thomiſtica, quæ defenſatur contra Iand.

Tertium. Si ſcientia de anima excedit omnes alias ēt mathematicas pręter ſciētiam diuinam. 5

In hoc quæſito, quod pertractatur ſub duplici ſenſu, tria ſunt.

Primo, pertractatur ſub primo ſenſu.

Secundo, pertractatur ſub ſecundo ſenſu.

Tertio, ſoluuntur quædam argumenta.

Quartum. Si ſcientia de anima eſt vtilis omnibus ſciētijs, & præcipuæ ad confirmandum prima principia, vt dicit Comment. 7

In hoc quæſito tria ſunt.

Primo, diſtinctio de vtili ex doctrina Auicennæ.

Secūdo, ſcientia de anima eſt vtilis ſecundo modo, ſed non primo.

Tertio, quomodo per ipſam confirmantur prima principia, & reprobatur ſenſus Ianduni.

Quintum. Si ſcientia de anima eſt difficillima. 8

In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, duplex diſtinctio, prima eſt de difficultate, ſecũda eſt de anima.
Secundo, declaratur in quo ſenſu eſt difficilis, & in quo non.
Tertio, ſoluuntur quædam dubia.
Sextum. Si eſt vna communis methodus, inueſtigandi quod quid eſt, & quæ ſit illa apud Ariſt. 10
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, vna diſtinctio de conſideratione quodquideſt.
Secundo, duę concluſiones reſponſiuæ.
Tertio, reſpondetur cuidam dubio.
Septimum. Si vniuerſale nihil eſt aut poſterius ſingularibus. 11
In hoc quæſito quatuor ſunt.
Primo, pertractatur opinio Comment.
Secundo, opinio Egidij.
Tertio, opinio B. Thom.
Quarto, opinio Iãduni, & ſoluuntur rationes ſuæ.
Octauum. Si accidentia conferunt ad cognoſcendum quodquideſt. 14
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, ſi accidentia communia an propria conferunt, & in qua notitia cõferunt.
Secundo, quomodo cõferunt & hic reprobatur opinio Ianduni.
Nonum. Si intelligere eſt ꝓpria operatio animæ. an coniuncti. 16
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, quid importat operatio propria, & communis.
Secundo, diſtinctio de cõcurrente ad intelligere.
Tertio, reſoluitur quæſitum per duas concluſiones, quarum prima eſt, ꝙ in intelligere anima non communicat corpori vt inſtrumẽto, ſecunda eſt, quòd communicat ei vt obiecto.
Decimum. Si poteſt ſaluari modus arguendi à deſtructione antecedentis, quem videtur facere philoſoph⁹ in tex. 13. 18
In hoc quęſito quatuor ſunt.
Primo, ponitur mens Themiſtij.
Secundo, mens Egidij.
Tertio, mens vnius moderni.
Quarto, mens B. Th. omnes tamen ſuſtentabiles ſunt.
Vndecimum. Si logicus diffinit per materiam, phyſicus autem per formam. 19
In hoc quæſito dñr tria quantum ad logicum, & tria quantum ad phyſicum.
Quo ad logicum. Primo, ponitur diſtõ de forma. Secundo duplex ꝯcluſio. Tertio, ſoluun

ſoluuntur quædam dub.
Quo ad phyſicũ. Primo, ponitur diſtõ de materia. Secundo, applicatur propoſito. Tertio, ſoluitur argm̃ factum in principio quæſiti.

In libro ſecundo.

PRimum. Si anima eſt ſubſtantia. 23
In hoc quæſito duo ſunt.
Prima, concluſio affirmatiua.
Secundo, ſoluuntur quædam argumenta in oppoſitum.
Secundum. Si diuiſio ſubæ in materiam, & formam, & cõpoſitum eſt diuiſio gñaliſſimi ſubalterna, an analogi in ſua analogata. 24
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, ponuntur duę concluſiones rñſiuæ, & ſuſtinent.
Secundo, declaratur ꝙ verba philoſophi, & Comment. non obſtant determinationi factæ.
Tertium. Si anima eſt forma ſubſtantialis. 25
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, probatur quòd anima eſt forma.
Secundo, quòd eſt forma ſubſtantialis.
Tertio, ſoluuntur quædam argumenta.
Quartum. Si prima diffinitio animæ eſt vera, & ſi conuenit omni generi animę, includendo intellectiuam. 28.
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, declaratur veritas diffinitionis, quo ad ſingulas partes.
Secundo, inueſtigatur ſi cõuenit oĩ gñi animæ vniuocæ.
Tertio, mouentur dubia, & ſoluuntur.
Quintum. Si ex anima & corpore ſit vnum per ſe, & pp quam cauſam. 32
Qm̃ hoc quæſitum eſt pertractatũ in 8. lib. metaph. ideo hic ſolum cõſideratur, qũo verificatur dictum philoſophi in tex. 7. & ſoluuntur rationes Iand. tenentis, quòd forma eſt id quod eſt.
Sextum. Si ablata forma dolabræ remanet dolabra. 33
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, declaratur in quo ſtat difficultas conſurgens contra tex. philoſophi.
Secundo, ponitur expoſitio Commentator.
Tertio, ponitur expõ Egidij, & B. Th. & ſuſtinetur.
Septimum. Si manifeſtum eſt animam non vniri corpori, vt nauta naui. 35
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, declaratur quomodo quæſitum ſub duplici ſenſu poteſt pertractari.

Secundo, pertractatur ad imaginationem Commentat. Sed ea relicta determinatur ad mentem B.Thom.

Octauum. Si prima dicto de anima conuenienter demõſtratur ꝑ ſecundam,& quæ demonſtratio ſit illa. 36

In hoc quæſito duo ſunt.

Primo, declaratur quòd prima conuenienter demonſtratur per ſecundam,&ſoluuntur duæ inſtantiæ.

Secundo, declaratur quæ demonſtratio ſit illa,&hic ꝑtractatur opin. Cõment.& Egid. & Alb. & B. Th. & ſm eam determinatur.

Nonum.Si in partibus aĩalis annuloſi poſt diuiſionem remanet aĩa,quæ ſit principium motus localis,& habeat phantaſiam. 39

In hoc quæſito tria ſunt.

Primo, ꝙ in parte deciſa eſt anima actu per ſpatium tẽporis.

Secundo, qũo poſt diuiſionẽ fiunt plures animæ actu.

Tertio, qũo in parte deciſa eſt anima hñs phantaſiam.

Decimum. Si potentiæ animæ diſtinguuntur ſubo, & loco, ita quòd plures non poſſunt eſſe in eadem parte animati. 41

In hoc quęſito ſunt tria.

Primo,ponuntur quædam diſtinctiones, prima eſt de potentijs animæ, ſecunda eſt de ſeparari ſubiecto.

Secundo, duæ concluſiones reſponſiuæ.

Tertio, ſoluitur dubium motum contra ſecundam concluſionem.

Vndecimum. Si potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta. 41

In hoc quæſitó qnque ſunt.

Primo, præponuntur quædã diſtinctiones.

Secundo,ꝑtractatur via Iand.

Tertio, pertractatur via Her.

Quarto,via B Th.& concordatur cum Herueo.

Quinto, ſoluitur dubium.

Duodecimum. Si potentiæ diſtinguuntur ab eſſentia animæ,& cauſantur ab anima. 45

In hoc quæſito tria ſunt.

Primo,ponitur opin. B. Th. & defenſantur rõnes ſuæ.

Secundo, ponuntur rõnes tenentium contra B.Thom. & ſoluuntur.

Tertio,declaratur qũo anima eſt cauſa potentiarum ſuarum,& in quo genere cauſæ, & hic pertractatur via Comment.& B.Th. & remouetur dubium.

Decimumtertium.Si gña potentiarum ſunt quinque, animæ tres, & genera viuenti

uenti

uentium quatuor. 50
In hoc quæſito ſunt quatuor.
Primo, vnde ſumitur ſufficiē-tia trium animarum in cō muni.
Secundo, vnde ſumitur ſufficientia quatuor generum viuentium.
Tertio, vnde ſumitur ſufficiē tia quinque generum potentiarum.
Quarto, ſoluitur dubium.
Decimumquartum. Si vegetatiuum continetur in ſenſitiuo &c. 51
Primo, agitur de continentia formali, & ſecundum hanc tenetur pars negatiua.
Secundo, agitur de continentia materiali, & de ea non intēdit loqui philoſophus
Tertio, agitur de continentia virtuali, & de ea intendit philoſophus.
Decimumquintum. Si determinandum eſt prius de actibus quam de potentijs, & de obiectis, quàm de actibus. 53
In hoc quæſito ſunt quinq;.
Primo, declaratur actum eſſe priorem potentia quæ ad nos.
Secundo, quòd eſt prior ſecundùm naturam.
Tertio, ꝙ obiectum eſt prius actu quo ad nos.
Quarto, quòd eſt prius ſecundùm naturam.
Quinto, ſoluitur dubium.
Decimumſextum. Si generare ſibi ſimile eſt naturaliſſimum omnibus viuentibus. 54
In hoc quæſito præponuntur ea quę faciunt difficultatē.
Secundo, ponuntur tres diſtinctiones.
Tertio, declaratur in quo ſenſu generare ſibi ſimile ſit proprietas in viuentibus.
Decimumſeptimum. Si nutritio, & augmentum ſunt ab anima vel ab igne. 56
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, pertractatur quomodo ſit verè, nutriri & augere eſſe ab aïa vegetatiua.
Secundo, quomodo ignis nutritur, & augetur cum ſit inanimatus.
Tertio, qũo hic duo ſtant ſimul, omnium natura conſtantium eſt determinata quantitas, & ignis creſcit in infinitum appoſito combuſtibili in infinitum.
Decimumoctauum. Si potentia nutritiua, & augmentatiua, & generatiua differūt realiter. 58
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, declaratur quomodo alia, & alia ratione formali nutrimentum eſt obiectū harum trium virtutum, ex

quo infertur diſtinctio realis inter eas.
Secundo, remouetur dubium fundatũ in tex. philoſophi.
Decimumnonum. Si quòd nutritur patitur à nutrimẽto, ſicut econuerſo. 59
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, ponuntur ea quæ difficultatem faciunt.
Secundo, ponuntur tres modi dicendi. inter quos non approbatur primus nec ſecundus, ſed tertius, qui eſt Comment. & ad mentem philoſophi.
Vigeſimum. Quomodo valet hęc conſequentia, ſi ſenſus eſſet actiuus ſecundum ſe, ſentiret ſine ſenſibili exteriori. 60
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, ponitur opinio Egidij, & improbatur.
Secundo, opinio quæ reputatur vera, & ſuſtinetur.
Vigeſimumprimum. Si ſenſus eſt potentia actiua an paſſiua. 61
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, tractatur illud in quò omnes conueniunt, ſcilicet quòd potentiæ vegetatiuæ ſunt actiuæ, cognoſcitiuæ autem ſunt paſſiuæ.
Secundo, ptractatur via Thomiſtica.
Tertio, ptractatur via Iand. & oſtenditur quòd nullam habet apparentiam.
Vigeſſimumſecundum. Si ſenſus poſtquam productus eſt, eſt in potentia ad actũ primum, & ſecundum, vel tantum ad actum ſecundum. 63
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, declaratur in quo ſtat difficul. arguẽdo ad partes.
Secundo, ſuſtinetur quòd ſenſus poſtquam eſt genitus antequam recipiat ſpeciẽ eſt in actu primo; & non eſt in potentia, niſi ad actũ ſecundum.
Tertio, ſoluuntur rationes oppoſitum, præpoſitis duobus notandis.
Vigeſimumtertium. Si ſenſus poteſt errare circa ꝓprium ſenſibile. 65
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ponitur diſtinctio de ſenſibili.
Secundo, ponuntur concluſiones reſponſiuæ.
Tertio, ſoluitur dubium.
Vigeſimumquartum. Si ſenſibilia communia ſunt ſenſibilia per ſe, & propter quid. 66
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ponitur modus aſſignatus à B. Thom. & defenſatur.
Secundo, modus aſſignatus à Comm

Comment.&declaratur in quo ſenſu militant rationes B.Thom.contra Commentator.
Tertio, modus aſſignatus ab Alb.& oſtenditur, ſi poteſt ſuſtineri vel non.
Vigeſimumquintum. Si eſt verum quod ſenſibilia propria ſint ſenſibilia per ſe,& primo. Communia autem per ſe ſed non primo. 68
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, ponitur ratio qua probatur ſenſibilia propria ſentiri per ſe,& primo, communia autem per ſe ſed nō primo.
Secundo, ſoluuntur rationes in oppoſitum.
Vigeſimumſextum. Si color eſt obiectum viſus. 69
In hoc quæſito ſunt quatuor.
Primo, declarat titulus q̄ſiti.
Secundo, ponitur diſtinctio de colore.
Tertio, duæ concluſiones reſpontio ſiue, quarum vtraque ſuſtineri poteſt..
Quarto, ponitur cōcluſio reſponſiua, quæ reputatur ad mentem philoſophi.
Vigeſimumſeptimum. Si color eſt per ſe viſibilis. 71
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, quòd viſibilitas competit colori per ſe.
Secundo, vnde ſumitur neceſſitas luminis ad videndum colorem.
Tertio, pertractatur opinio Auic.& ſoluuntur motiua ſua.
Vigeſimumoctauum. Si diffinitio diaphani data à philoſopho competit diaphano vniuerſaliter ſumpto. 73.
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, aſſignatur triplex gradus diaphani.
Secundo, declaratur in quo gradu verificatur diffinitio philoſophi.
Vigeſimumnonum. Quid ſit lumen,& ſi habet eſſe reale in medio, vel tantum intentionale. 43
In hoc quæſito ſunt quatuor
Primo, quomodo ſit vera diffinitio de lumine aſſignata à philoſopho.
Secundo, quid ſit lumen ſecundùm naturam ſuam.
Tertio, in quo differant lux lumen, radius, ſplendor.
Quarto, ſi lumen habet eſſe reale in medio, & hic pertractatur opin.B.Th.& ſuſtinetur,& opin.Egid.& ſoluuntur rationes ſuæ,& ſuſtinentur rationes B.Th.
Trigeſimum. Si aliqua videntur in tenebris,& ſi omnia quæ videntur in die videntur vt colorata. 77

In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, arguitur contra vtranque partem.
Secundo, reſoluitur propoſitum, & ſoluuntur argumenta facta contra vtranque partem.
Trigeſimumprimum. Propter quid ſenſibile poſitũ ſupra ſenſum non facit ſenſationem, ſed indiget medio in quo ſui ſpeciem cauſet. 78
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, pertractatur opin. Cõmentator.
Secundo, opin. B. Th. & ſecundùm eã determinatur quæſitum.
Trigeſimumſecundum. Quomodo hæc diffinitio competit colori. Color eſt motiuus diaphani ſecundùm actum. 79
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, fit diſtinctio de duplici conſideratione coloris.
Secundo, quomodo eſt diffiniendus color iuxta ſecundam conſiderationem.
Tertio, quõ eſt diffiniendus iuxta primam, & ſignantur hic principia requiſita ad generationem coloris, & formantur multę diffinitiones de colore, & ſoluuntur duo dubia.
Trigeſimumtertium. Si ſonus eſt ſubiectiuæ in aëre, & ſolum in aëre, ita ꝙ non poſſit generari in aqua ſine aëre. 81
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, declarãt prima pars, in qua omnes conueniũt.
Secundo, pertractatur ſecunda pars ſecundùm Alb. & ſecundùm Auic. & quid ſit tenendum ſecundùm philoſophum, & B. Thom.
Tertio, ſoluuntur dubia.
Trigeſimumquartum. Quomodo ſe habet echo ad ſonum præcedentem. 83
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, declaratur quomodo generatur echo.
Secundo, ſi differt à ſono præcedenti.
Tertio, ſi differt ſpecie an numero.
Trigeſimumquintum. Si ſonatiuum rectè diffinitur à philoſopho. 83
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, arguitur cõtra ſingulas particulas diffinitionis
Secundo, ponuntur duo notanda.
Tertio, ſoluuntur argumenta facta.
Trigeſimumſextum. Si aër ex natura ſua eſt inſonabilis, & ſi ſonus eſt idem ꝙ motus aëris. 85
In hoc quæſito ſunt tria.

Primo,

Primo, arguitur contra vtranque partem.
Secundo, ſoluitur primum dubium.
Tertio, ſoluitur ſecũdùm dubium.
Trigeſimumſeptimum. Si aër exiſtens in aure eſt immobilis. 86
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, oſtenditur in quo ſtat difficultas.
Secundo, pertractatur concordia ſecundùm Comment.
Tertio, pertractatur ſm B. Th. & ſuſtinetur.
Trigeſimumoctauum. Si diffinitio vocis ſit bene aſſignata. 87
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, arguitur contra ſingulas particulas diffinitionis
Secundo, declaratur ꝙ diffinitio ipſa eſt conueniens.
Tertio, ſoluuntur argumenta facta.
Trigeſimumnonum. Si homo habet peiorem odoratum ceteris animalibus. 88.
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, oſtenditur in quo ſtat difficultas.
Secundo, ponuntur duæ diſtinctiones.
Tertio, reſpondetur quæſito.
Quadrageſimum. Si homo eſt melioris tactus quàm cetera animalia, & ſi ex hoc poteſt argui bonitas mentis, non autem ex alio ſenſu. 90
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ſi eſt homo perfectioris tactus ceteris aialibus.
Secundo, ſi ex hoc poteſt argui homo ingenioſus.
Tertio, ſi poteſt idem argui ex alio ſenſu.
Quadrageſimumprimum. Si conuenienter nominantur ſpecies odoris nominibus ſpecierum ſaporis. 91
In hoc quæſito ſunt quinq;.
Primo, declarantur principia concurrentia ad generationem odoris.
Secundo, declaratur modus generationis odoris.
Tertio, aſſignatur diffinitio odoris.
Quarto, declaratur quomodo ſpecies odoris correſpõdent ſpeciebus ſaporis.
Quinto, ſoluitur dubium.
Quadrageſimumſecundum. Si odor habet eſſe reale in medio. 92
In hoc quęſito ſunt quatuor.
Primo, pertractatur opin. Auicen.
Secundo, arguitur cõtra eum ex rationibus Comment.
Tertio, declaratur quid tenendum ſit ſecundùm philoſop

loſophum.
Quarto, ſoluitur dubium.
Quadrageſimumtertium. Si proprium eſt homini non odorare ſine reſpiratione. 95.
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, pertractatur quæſitũ ſecundùm Commentat.
Secundo, ſecundùm Albert.
Tertio, ſm Egid. & determinatur, quia B.Th. non diſſentiret à ſenſu Egid.
Quadrageſimumquartum. Si omnia odorantia per reſpirationem melius odorant quam quæ odorant ſine reſpiratione. 95
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, declaratur in quo ſtat difficultas quęſiti, nam ſtat in dubio quòd mouet Cõmentator.
Secundo, reſpondetur vt reſpondet Comment. & ſic terminatur.
Quadrageſimumquintum. Si guſtus eſt quidam tactus. 96.
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ponitur diſtinctio de hac prædicatione guſtus eſt quidam tactus.
Secundo, ponuntur tres concluſiones reſponſiuæ.
Tertio, ſoluitur dubium.
Quadrageſimumſextum. Si dulce, & amarum ſunt extremi ſapores. 97
In hoc quæſito ſunt quinq;.
Primo, declaratur fundamentum diuerſitatis inter Ariſtot. & Galen.
Secundo, pertractatur via philoſophi.
Tertio, pertractatur via Gal. & arguitur contra eum.
Quarto, ſoluuntur rõnes Cõment. contra Galenum.
Quinto, ſoluitur dubium.
Quadrageſimumſeptimum. Vtrum tactus ſit vnus vel plures ſenſus. 100
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ponuntur quatuor diſtinctiones de vnitate ſenſus, & obiecti, & ſubiecti.
Secundo, quatuor concluſiones reſponſiuæ.
Tertio, remouentur duo dubia.
Quadrageſimumoctauum. Quod eſt organum in tactu. 102
In hoc quæſito ſunt qnque.
Primo, ponitur opin. philoſophi in lib. de animalibus.
Secundo, ponitur opin. philoſophi in lib. de anima.
Tertio, opinio Auic.
Quarto, opinio Comment. & B.Th. & quæ reputatur ad mentem philoſophi.
Quinto, ſoluuntur argumenta in oppoſitũ huius quartæ opinionis, quæ communiter

niter tenetur vt vera.
Quadrageſimumnonum. Si duo corpóra diſcontinua exiſtentia in aqua aut in aëre immediate ſe tangere poſſunt. 103
In hoc quęſito quatuor ſunt.
Primo, inueſtigatur ſi eſt vniuerſaliter verum, quòd in tactu ſemper cócurrat medium extrinſecum.
Secundo, quomodo differenter concurrit medium extrinſecum in alijs ſenſibus & in tactu.
Tertio, ponitur concluſio reſponſiua.
Quarto, ſoluuntur quædam argumenta.
Quinquageſimum. Si ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non ſentitur. 106
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ſi hoc eſt commune omni ſenſui.
Secundo, ſi id competit omni ſenſui per ſe an per accidẽs & quæ ſit ratio huius.
Tertio, ſoluuntur quædam argumenta.
Quinquageſimumprimum. Si diffinitio ſenſus eſt bene aſſignata. 107
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, inueſtigatur à quo cauſatur ſpecies intentionalis in organo ſenſus.
Secundo, quomodo eſſe receptiuum ſpecierũm ſine materia eſt proprium ſenſui.
Quinquageſimumſecũdum. Si excellens ſenſibile corrumpit ſenſum, & propter quid. 111
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, declaratur in quo ſtat difficultas.
Secundo, ponitur diſtinctio, qua manifeſtatur ſenſus philoſophi.
Tertio, ſoluuntur quædam argumenta facta contra determinationem quæſiti.
Quinquageſimumtertium. Si inanimata non patiuntur ab odore, & colore, & ſono, & lumine, & tenebra, patiuntur tamen à tangibilibus. 113
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, declaratur quomodo dictum philoſophi verificatur de odore, & ſono, & colore.
Secundo, qũo de lumine.
Tertio, qũo de ſaporibus.
Quinquageſimumquartum. Si philoſophus ponit conuenienter differentiam inter odorare, & pati, ab odore. 114
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, declaratur quòd odor & quodlibet ſenſibile poteſt eſſe in alio tripliciter.
Secundo, ex hoc declaratur, diffe

differentiam inter odorare,& pati ab odore aſſignatam à philoſopho eſſe conuenientem.
Quinquageſimumquintum. Si ſenſus exteriores ſunt tantum quinque. 115
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo,aſſignatur ſufficientia ſenſuum exteriorum.
Secundo, ſuſtinentur quinq; propoſitiones philoſophi, & declaratur in quo ſenſu ſunt veræ.
Quinquageſimumſextum. Si ſenſus exterior cognoſcit actum ſuum. 116
In hoc quæſito declaratur quō vtraque harum poteſt ſuſtineri,ſenſus cognoſcit actum ſuum,&non cognoſcit,& concordatur philoſophus in lib. de anima,& in lib.de ſomno,& vigilia.
Quinquageſimumſeptimū. Si datur ſenſus communis & ſi eſt vnus. 117
In hoc quęſito ſunt quatuor.
Primo,conſideratur ſi eſt neceſſe dare ſenſum cōem.
Secūdo,ſi eſt vnus vel plures.
Tertio,quā vnitatem habet.
Quarto,à quo trahit vnitatē, & diuerſitatem.
Quinquageſimum octauum. Si vermes,& apes,& formicæ hn̄t phantaſiam. 119
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, pertractatur via Alb. & Comment.
Secundo,via B.Thom. cui in parte conſentit Egid.
Tertio, defenditur ratio B. Th. contra Egid.
Quinquageſimumnonum. Si phantaſia eſt ſenſus diſtinctus realiter ab alijs ſenſibus interioribus, & ſi eius diffinitio eſt bene aſſignata à philoſopho. 120
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo,declaratur quid tenendum ſit de diſtinctione reali phantaſiæ ab alijs ſenſibus interioribus ſecūdùm Auic. Algazel. Alb. Comment.& B. Thom. & quid ſecundùm philoſophum.
Secundo, declaratur quam difficile eſt ſaluare diffinitionem philoſophi de phātaſia,& tamen ſaluatur reſpondendo argumentis factis contra diffinitionem.

In tertio libro de anima intellectiua quo ad ſubſtantiam ſuam. 123

Primum quæſitum. Si anima intellectiua eſt forma dans eſſe homini.
In hoc quęſito ſunt quatuor.
Primo, quid in hoc ſenſerit Comment.
Secundo,quid ſenſerit philoſo

ſophus.
Tertio, quid tenendum ſecundùm veritatem.
Quarto, quis recitat, & ſoluit pro veritate principalia argumenta commentiſtarũ.
Secundum. Si anima intellectiua eſt tantum vna numero. 123
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, pertractanda eſt imaginatio Comment.
Secundo, formanda ſunt rationes Commentat. & ſoluendæ.
Tertio, ponenda eſt concluſio negatiua probanda ratione B. Th. & Greg.
Tertium. Si anima intellectiua eſt incorruptibilis. 124.
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, quid ſenſerit Commentator.
Secundo, quid ſenſerit philoſophus, & hic pertractatur opinio B. Thom. & ſuſtinetur, & opin. Heruei, & opin. Scoti, & opin. Th. Caĕtani.
Tertio, ſoluuntur quædam argumenta quæ videntur multum apparentia.
Quartum. Si anima intellectiua componitur intrinſecæ ex partibus eſſentialibus quæ ſint partes realiter diſtinctæ. 134
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, declaratur titulus quæſiti.
Secundo, ponuntur duæ concluſiones, quarum prima conuenit omni animæ, ſecunda conuenit animæ intellectiuæ.
Tertio, ſoluenda ſunt argumenta Aur. contra ſecundam concluſionem.
Quintum. Per quid indiuiduatur anima intellectiua. 135
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ponitur diſtinctio de indiuiduatione animæ.
Secundo, tres concluſiones reſponſiuæ.
Tertio, ſoluuntur rationes Scoti.
Sextum. Si anima intellectiua eſt tota in toto, & tota in qualibet parte. 136
In hoc quęſito ſunt quatuor.
Primo, ponitur diſtinctio de totalitate.
Secundo, ponuntur quinque concluſiones reſponſiuæ.
Tertio, ſoluuntur tria dubia.
Quarto, ſoluuntur argumenta commentiſtarum contra nos.

De intellectu poſſibili.

PRimum. Si intellectus poſſibilis eſt ſeparatus ita q̃ ſit

ſit extra corpus, 141
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, quę fuerit opinio Cõmentator.
Secundo, quæ philoſophi ſecundum B. Thom.
Tertio, quantum concludit ratio philoſophi fundata ſuper hoc principium, omne receptiuum oportet eſſe denudatum &c.
Secũdũ. Si intellectus poſſibilis eſt aliqđ ens actu. 144
In hoc quæſito ſunt quinq;.
Primo, in quo ſtat difficultas.
Secundo, ponitur diſtõ de ente in actu in gñe entium, & in genere intelligibiliũ.
Tertio, ſoluenda ſunt argumenta Aureoli.
Quarto, declarandus eſt textus philoſophi cum dicit. Quare neque ipſius &c.
Quinto, quid conduxit Aureolum ad illum ſenſum.
Tertium. Si intellectus poſſibilis diſtinguitur realiter à volũtate, & memoria. 144
In hoc quęſito ſunt duo.
Primo, duæ concluſiones reſponſiuæ.
Secundo, remouetur dubium qđ orit ex doctrina B. Th.
Quartum, que, & quot ſint proprietates ac denominationes intellectus poſſibilis. 145
In hoc quęſito ſunt quatuor.
Primo, quid ſit intellectus materialis.
Secundo, quid intellectus in habitu.
Tertio, qd intellectus ĩ actu.
Quarto, quid intellectus adeptus.

De intellectu agente.

PRimum. Si intellectus agens eſt potentia animæ vel ſubſtãtia ſeparata. 147
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, quid ſenſerint in hoc antiqui expoſitores philoſophi.
Secundo, probatur ad mentẽ philoſophi, quòd eſt potentia animę intrinſeca, & non ſubſtantia ſeparata.
Tertio, ſoluuntur fundamenta, & rationes Th. Caẽt. qui in hoc deuiat à via B. Th.
Secundum. Si eſt neceſſe ponere intellectum agentẽ. 141
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, declaratur in quo oẽs peripatetici concordant.
Secundo, pertractatur opinio B. Thom. vt conſona philoſopho.
Tertio, pertractatur opinio Ianduni, & ſoluuntur rationes ſuæ.
Tertium. Quæ & quot ſint operationes intellectus agentis. 153

In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, declarantur operationes ſuæ.
Secundo, inueſtigatur quid prius fiat ab eo, an ſpecies intelligibilis, an obiectum materiale itelligibile actu.

De ſpecie intelligibili.

PRimum. Si eſt neceſſe ponere ſpeciem intelligibilem. 155
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, quæ ſit entitas ſua.
Secundo, inueſtigatur eius neceſſitas, & hic pertractantur multæ opiniones, quæ diuerſimode ponunt eius neceſſitatem.
Secundum, à quo producitur ſpecies intelligibilis. 157
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ꝙ omnes concordant eam produci à phantaſmate, & ab intellectu agente.
Secundo, ponuntur diuerſæ opiniones de modo huius productionis.
Tertio, determinatur ſecundùm viam B. Thom.
Tertium. Si plures ſpecies ſe compatiuntur in eodem intellectu. 157
In hoc quæſito ſunt duo.
Primò, ponuntur duæ concluſiones reſponſiuæ.
Secundo, ſoluuntur argumenta tenentium contra viam noſtram.
Quartum. Si ſpecies intelligibilis remanet in intellectu poſtquam ceſſat ab intelligere. 160
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, probatur quòd ſpecies intelligibilis non corrumpitur poſtquam eſt recepta in intellectu.
Secundo, ſoluitur dubium, ꝙ oritur ex dicto Cōment.

De actu intelligendi.

PRimum. Si actus intelligēdi diſtinguitur realiter à ſpecie intelligibili. 161
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, firmatur via B. Th. & ſequentium eum.
Secundo, ſoluuntur rationes tenentium oppoſitum.
Secundum. Si intelligere eſt formaliter agere vel pati. 162
In hoc quæſito ſunt quatuor.
Primo, ponitur via Aureoli, & Janduni.
Secunda, via Scoti.
Tertio, via B. Th. & ſecundũ eam determinatur.
Quarto, ſoluuntur quædam argumenta, vt ſunt contra B. Thom.
Tertium. Si actus intelligendi eſt à ſola ſpecie vel

à ſolo intellectu, vel ab vtroque. 164
In hoc quæſito ſunt quatuor.
Primo, ponuntur tres concluſiones in quibus, & Scotiſtæ, & Thomiſtæ concordant.
Secundo, declaratur, quòd Scotum non concordat in ſenſu illarum concluſionū cum via noſtra.
Tertio, declaratur quis ſenſus tenendus ſit in via noſtra.
Quarto, declaratur in quibus Scotus non acceptatur in via noſtra in hoc ꝓpoſito.
Quartum. Si poteſt eſſe actus intelligendi ſine conuerſione ad phantaſmata. 166
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ponitur concluſio reſponſiua.
Secundo, declaratur quomodo ſe habet intellectus ad phantaſma ante abſtractionem ſpeciei, & qui ſe conuertit vt intelligat.
Tertio, ſoluuntur quædam dubia.

De conceptu intellectus.

PRimum. Quid ſit conceptus, & ſi diſtinguit realiter ab actu intelligēdi. 167
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, quid ſit conceptus, & quomodo nominatur.
Secundo, quomodo ſe habet ad actum intelligendi.
Tertio, ſoluitur dubium, ꝙ videtur fundari in doctrina philoſophi.
Secundum. Si conceptus veræ diuiditur in intentionē primam, & ſecundam. 169
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, in quo ſtat difficultas.
Secundo, ponitur diſtinctio de prima, & ſecunda intentione, & determinatur quęſitum.
Tertio, ſoluuntur quędam argumenta.

De obiectione intellectus.

PRimum. Si ens inquātum ens eſt obiectum primū intellectus. 170
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, præponuntur tres diſtinctiones.
Secundo, ponuntur tres concluſiones reſponſiuæ.
Tertio, ſoluuntur quędam argumenta.
Secundum. Si quidditas materialis eſt obiectum intellectus coniuncti, ita quòd non poſſit intelligere aliquod abſtractorum. 172
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, declaratur in quo ſenſu apud B.Tho. quidditas

rei

rei materialis eſt obiectũ intellectus noſtri.
Secundo, declaratur ſi hæc duo ſtant ſimul, quòd quidditas materialis, ſit obiectum intellectus coniuncti, & quòd intelligat ſeparata.

De potentia motiua.

PRimum. Quot ſunt genera potentiarum animæ, & ſimiliter ſpecies. 176
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ponitur diſtinctio de numero potentiarum animæ.
Secundo, ponitur opinio Ian dun. & reprobatur.
Tertio, opinio Thomiſtica, & ſuſtinetur, & ſoluitur ratio Ianduni.
Secundum. Si potentiæ animæ ſufficienter diuiduntur per rationales, & irrationales. 177
In hoc quæſito ſunt quatuor.
Primo, in quo ſtat difficultas.
Secundo, ponitur diſtinctio de diuiſione potentiarum animæ.
Tertio, duæ concluſiones reſponſiuæ.
Quarto, manifeſtatur, quòd philoſophus non eſt ſibi ipſi contrarius.
Tertium. Si in homine ſunt tres appetitus realiter diſtincti, ſcilicet voluntas cõcupiſcibilis, & iraſcibilis, nec ſunt plures, nec pauciores. 178
In hoc quæſito ſunt quinq;.
Primo, declaratur quomodo diſtinguitur appetitus intellectiuus ab appetitu ſenſitiuo.
Secundo, declaratur quomodo diſtinguitur concupiſcibilis ab iraſcibili.
Tertio, declaratur quare non plurificatur appetitus intellectiuus, ſicut ſenſitiuus.
Quarto, ponitur concluſio reſponſiua.
Quinto, remouetur dubium.
Quartum. Si voluntas, & intellectus diſtinguũtur realiter ſimiliter appetitus ſenſitiuus, & ſenſus. 180
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, firmatur opinio Thomiſtica quæ tenet partem affirmatiuam.
Secundo, ſoluuntur rationes tenentium partem negatiuam.
Quintum. Si potentia appetitiua eſt motiua ſecũdum locum. 182
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, in quo ſit difficultas.
Secundo, ponitur quædam opinio, & reprobatur.

Tertio, ponitur opinio quæ creditur vera,&declaratur, quòd nulla eſt repugnantia in dictis philoſophi.
Sextum. Si phantaſia eſt motiua ſecundùm locum. 183
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, declaratur ꝙ ſtat difficultas in appareti repugnãtia in dictis philoſophi.
Secundo, ponitur diſtinctio.
Tertio, declaratur nullam eſſe repugnantiam in dictis philoſophi.
Septimum. Si intellectus practicus differt realiter à ſpeculatiuo, vel ſolum ratione. 184
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, pertractatur via Thomiſtica.
Secundo, via quam ſequitur Iandunus, & ſoluuntur rationes ſuæ.
Octauum. Quomodo eſt verum, quòd intellectus, & appetitus ſecundùm vnam cõem ſpeciem mouet. 185
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, in quo ſtat difficultas.
Secundo, diſtinctio de ſpecie.
Tertio, declaratur ſenſus literæ philoſophi.
Nonum. Quomodo ſit verũ, quòd intellectiuum,&conſiliatiuum magis differunt quàm concupiſcibile,&iraſcibile. 186
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, in quo ſtat difficultas.
Secundo, ponuntur duo modi reſpondendi.
Tertio, magis acceptatur primus modus quàm ſecundus, vt magis conformis viæ B. Thom.
Decimum. Si philoſophus ꝑ principium organicum intendit cor,& ſi in corde eſt principium,&finis motus, &ſi motus eius eſt ſicut motus in circulo, & ſi omnis motus in animali incipit à corde. 186
In hoc quæſito, ſunt tot partes quot proponuntur in titulo, proponuntur autem quatuor vt patet.
Vndecimum. Si animalia imperfecta mouentur localiter,& quid mouet ea. 188
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, declaratur quòd apparens repugnantia in dictis philoſophi facit hic difficultatem.
Secundo, per diſtinctionem ſoluitur repugnantia.
Tertio, declaratur quòd mouentur per phantaſiam interminatam, & ponuntur differentiæ inter phantaſiam terminatam, & interminatam.
Duodecimum. Si omne corporeũ habens intellectum habet

habet etiam ſenſum, ſiue ſit generabile, ſiue ingenerabile. 189
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, pertractatur via Comment. quem ſequitur Alb.
Secundo, pertractatur via B. Th. quem ſequitur Egid.
Decimumtertium. Si ratio philoſophi qua probat tactum neceſſarium animali concludit. 190
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, oſtenditur in quo ſtat difficultas.
Secundo, declaratur ex vno ſuppoſito rationem philoſophi concludere.
Decimumquartum. Si omnes ſenſus ſentiũt tangẽdo. 191
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, in quo ſenſu eſt verũ quòd omnes ſenſus ſentiunt tangendo.
Secundo, quòd iſte tactus nõ eſt eodem modo in alijs ſenſibus, & in ſenſu, qui dicitur tactus.
Tertio, declaratur quare omnes ſenſus non dicuntur tactus ſi ſentiunt tangendo.
Decimumquintum. Si ea in quibus dominatur terra poſſunt habere ſenſum tactus. 192
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, in quo ſtat difficultas.
Secundo, ponitur vnus modus reſpondendi, qui non approbatur.
Tertio, ponitur alter modus qui approbatur, & ſm ipſum ſoluitur quæſitum.
Decimumſextum. Si ſolus tactus eſt neceſſarius animali. 193
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ponitur difficultas in apparenti repugnantia in dictis philoſophi.
Secundo, reſpondetur quæſito per diſtinctionem guſtus.
Tertio, ſoluitur quædam inſtantia.
Decimumſeptimum. Si præter tactum neceſſarius eſt animali ſenſus cõis. 194
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, in quo ſtat difficultas.
Secundo, declaratur, quòd hæc difficultas fundatur in falſo ſuppoſito, & declaratur ſenſus philoſophi.

FINIS.

ΘΕΟΥ ΣΥΜΠΑΡΟΝΤΟΣ.

A

FRATRIS CHRYSOSTOMI Iauelli Canapicij ord.prędi.Philoſophię & ſacræ Theologiæ profeſſoris, Quæſtiones in libros de anima Ariſtot.

QVONIAM in lib.1. de anima immoratur Ariſt. in opinionibus antiquorum quæ nobis parum conferunt, ſatis erit ſi quæſita, quæ in toto procœmio ſuo difficultatem ingerunt reſoluere poterimus, & erunt infraſcripta.

1 Si anima eſt ſubiectum in libris de anima.
2 Si tam ſcientia practica q̃ ſpeculatiua eſt honorabilis.
3 Si ſcientia de anima excedit omnes alias, etiam mathematicas præter ſcientiam diuinam.
4 Si ſcientia de anima eſt vtilis omni ſcientiæ,& præcipuæ ad confirmationem primorum principiorum, vt dicit Commentator in commento 2.
5 Si ſcientia de anima eſt difficillima.
6 Si eſt vna communis via inueſtigandi quod quid eſt, & quæ ſit illa apud Ariſtotelem.
7 Si vniuerſale nihil eſt aut poſterius ſingularibus.
8 Si accidentia conferunt ad cognoſcẽdum quod quid eſt.
9 Si intelligere eſt propria operatio animæ an coniuncti.
10 Si poteſt ſuſtineri modus arguendi à deſtructione antecedentis ad deſtructionem conſequentis.
11 Si logicus diffinit per formam, & per materiam phyſicus.

QVAESTIO PRIMA. Si anima eſt ſubiectum in libris de anima.

Et propter vtraque, hæc autem hiſtoriam rationabiliter vtique in primis ponemus. Textu 1.

IN HAC q.intendo. Primo, ꝑtractare opinionem quã teneo eſſe de mente philoſophi & Com̃. & B.Th. Secundo, pertractabo opinionẽ oppoſitam, & ſoluam rationes ſuas. Tertio, ſoluam dubium.

Quantum ad primum, dico, ꝙ mens B. Th.& philoſophi & Com̃. fuit nõ ens mobile animaꝝ, nec corpus aĩatum, ſed aĩam eſſe hic ſubiectũ, quod manifeſto dictis & rõne, nam philoſophus in ꝓœmio & Com̃.& B.Th.nunquam dñt hic tradendam eſſe ſciam aut notitiam de aĩato ente ſiue corꝑe, ſed de aĩa, nulla facta mentione de aĩato. vñ in 1.tex.dicit philoſophus hiſtoriã aĩæ in primis ponemus, & Com̃.in cõment.1.poſtq̃ dixerat, ꝙ in ſciam de aĩa inueniuntur hæc duo.ſ.nobilitas & certitudo, ſubinfert. & manifeſtũ eſt conſiderantibus, ꝙ ſubiectum huius ſcientię eſt nobilius alijs, quod quidem ſubiectum ex his quæ ꝑmiſerat oportet intelligere de aĩa. & in tex.2.dicit philoſophus inquirimus aũt conſiderare & cognoſcere naturam ipſius.ſ.aĩæ & ſubiectam, poſtea quæcunque acciduñt circa ipſam. Apud Cõmẽt. autem eſt claꝝ in 2.de anima cõmento 27.vbi inquit, artifex .n.neceſſe eſt, vt ponat.i.ſupponat ſubiectum de quo loquitur, & diuidit genera eius, artifex.n.non poteſt demonſtrare ſubiectum ſuę artis, hæc Cõment.patet autem ꝙ philoſophus in tex.illo loquitur de anima, in quo diuidit gña potẽtiarum eius, ergo ſm̃ Comment.anima eſt ſubiectum.

Quod aũt ſm̃ B.Th.ſit ſubiectum patet in lib.de ſenſu & ſen

ſenſato, nam in ꝓœmio ſuo ſic inquit. Ariſt. in lib. de anima conſiderauit de aĩa ſm ſe, quaſi in quadam abſtractione. in paruis autem naturalibus conſiderat de anima in quadã concretione & applicatione ad corpus, ſi ergo cõſiderauit philoſophus in lib. de anima, de anima ſm ſe & non per applicationem ad corpus animatũ, patet ꝙ illic anima eſt ſubiectũ.

Et aduerte, ꝙ Alb. in 1. de aĩa, in trac. 1. in c. 1. eſt eiuſdem ſniæ, & non eſt verũ, ꝙ ponat corpus aĩatum eſſe hic ſubiectũ vt ſibi imponit Iand. in 1. de aĩa q. 3. Nam tenet illic Alb. ꝙ inqſitio & noticia de aĩa pcedit ſciam corpis animati, vñ inquit, cum aũt oĩum animatorum principium ſit aĩa, nõ poterũt animata cognoſci: niſi per cognitionẽ animarum ſuarum, ſicut & vnumquodq; aliorum cognoſcit per formã ſuã, eo ꝙ forma eſt princ. eſſe & cognitionis, oportet ergo hanc de neceſſitate de aĩa facere inqſitionem añquam de corporib. animatorum aliqd poſſimus differere. (& infra) licet ergo aĩa & opa eius & paſſiones non ſint corpus mobile, qđ eſt ſubiectũ philoſophiæ nat. eſt tñ anima princ. eſſentiale talis corpis, & iõ in ſcia naturali oportet inqrere de ipſa, & in fine dicti. c. inquit, aĩę aũt notitia eſt prior notitia corpis aĩati, cõgrue igr̄ ordinamus hanc ſciam poſt ſciam mineraliũ & añ ſciam corporum animatorum. Hæc Alb. ex qbus patet, ꝙ ſm ipſum agitur hic de aĩa vt eſt principiũ eſſendi & cognoſcẽdi corpus aĩatum, & vt ſic notitia eius pſupponitur notitiæ corporum aĩatorum, ergo non corpus aĩatum, ſed anima eſt hic ſubiectum.

Probatur aũt ratione ſic, ſm doctrinã philoſophi in 1. poſter. illud eſt ſubiectũ in ſcia de quo primo notitiam q̃rimus cuius ptes ſubiectiuas & paſſiones ſiue ꝓprietates conſideramur, ſed in lib. 2. & 3. de aĩa ĩmorat̄ philoſophus circa ſubam animę, & nõ circa corpus aĩatum, et diuidit aĩam in gña ſua, et ĩmorat̄ in conſideratione potẽtiarum aĩæ tam vegetatiuæ q̃ ſenſitiuę, & ẽt intellectiuæ nullam aũt facit diuiſionẽ de corpore animato, nec conſiderationem de proprietatibus eius, ergo anima et non corpus animatum eſt hic ſubiectum.

Aliqui ad idem ſic arguunt, ſi anima non eſt hic ſubiectũ ſcientia de aĩa non erit nobilior alijs partib. ſcię nãlis, qđ eſt contra philoſophũ in hoc ꝓœmio, & nos declarabimus infra. Contra ſic ꝓbatur, ſi anima nõ eſt ſubiectũ, ergo corpus

animatum generabile quale eſt vegetatiuum & ſenſitiuum cuius principium eſt anima eſt hic ſubiectū. Sed corpus cœli eſt animatū & eſt ingenerabile & incorruptibile, ergo nobilius, ergo ſcientia libri de cœlo erit nobilior iſta.

Hæc ratio non eſt efficax, qm̄ qui tenent corpus animatū eſſe hic ſubiectum, dicerent ꝙ animatio eſt æquiuoca ad aīationem cœli, & aīationem hoꝝ inferioꝝ, nam illa eſt tm̄ ſm motum vt determinauimus in lib. 12. met. Hæc aūt & ſm motum & ſecundùm eſſe, & ideo comparatio nulla eſt.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ eſt vna opinio oppoſiſita quæ tenet, non animam ſed corpus animatū eſſe hic ſubiectum, cuius fundamentum eſt, ꝙ in libris de anima non cōſiderantur potētię nec operationes aīæ, niſi vt reſpiciunt corpus animatū. vñ ſi daretur aliqua actio animæ. in qua nullo modo cōſideraret corpus, vt ſi daretur intelligere ſine ſenſu & ſine phantaſmatæ, nō conſideraretur à phyſico, ſed à metaphyſico. Sed quia vt dicet philoſophus in lib. 3. non datur intelligere ſine phantaſmate, ideo non ſolū potentiæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ, & motiuæ, & appetitiuæ, ſed ēt intellectiuę vñr reſpicere coniunctum quod eſt corpus aīatum. Conatur aūt hæc opinio firmare intentum ſuum tribus rationibus.

Prima ratio, illud eſt hic ſubiectum ex 1. poſter. cuius paſſiones hic quærūtur. Sed corpus animatum eſt illud cuius paſſiones quæruntur, quoniam potentiæ & actiones hic quęſitæ non ſunt ſolius animæ, ſed coniuncti, vt patet in hoc ꝓœmio in tex. 12. & 14. ergo &c.

Secunda, cum hæc ſcientia ſit pars ſcientiæ naturalis ſuum ſubiectum debet eſſe pars ſubiecti ſcientiæ naturalis, ſed corpus mobile eſt ſubiectum ſcientiæ naturalis, anima autē non eſt pars. ſ. ſubiectiua (de hac. n. hic intendimus) corpus aūt mobile animatum eſt pars corporis mobilis, ergo non anima, ſed illud eſt hic ſubiectum.

Tertia, illud eſt ſubiectum cuius gratia omnia hic tradita pertractantur. Sed corpus animatum eſt illud, ergo &c. Maior patet ex conditionibus ſubiecti. Minor probatur quia omnia determinata ſunt potentiæ & actiones animæ quæ reſpiciunt animam, & anima reſpicit corpus animatum, & hic eſt ſtatus, ergo corpus animatum eſt illud reſpectu cuius vlti

matæ

matæ omnia hic tradita conſiderantur.

Pro ſolutione primæ & tertiæ rationis præmitto diſtinctionem de mente B.Th.ſuper librũ de ſenſu & ſenſato lect. 1.quæ eſt hæc,potentiæ & operationes animæ dupliciter cõſiderãtur. Primo, vt ſunt ipſius animæ vt principij à quo habent originem. Secundo,vt ſunt ipſius rei animatæ ſicut ſuppoſiti operantis. licet.n.vegetare ſentire moueri ſint ab aĩa vt principio formali. tũ ipſa res animata eſt quæ viuit ſentit mouet appetit &c.In primo ſenſu conſiderantur in libris de anima,in 2.ſenſu in paruis naturalibus ſed in cõi.determinatę autem in libris de vegetabilibus & de animalibus.

Ex hac diſtõne,ad primam rõnem nego minorem. Ad ꝓbationem nego quin ſint ſolius animæ vt principij,& ſic cõſiderantur in libris de anima, philoſophus aũt in text.12. & 14.intendit ꝙ ſunt coniuncti,non vt principij,ſed vt operantis & vt ſic non principaliter conſiderantur in hoc libro.

Ad tertiam nego minorem,ad probationẽ concedo ꝙ reſpiciunt aĩam vt principium, & aĩa reſpicit corpus aĩatum vt actus & forma eius,nego aũt hanc ꝯñtiam, ergo corpus aĩatum &c. qm̃ aĩa non reſpicit corpus vt illud quod operatur, ſed vt materiam ſuã, ideo arguent non concludit intentum.

Pro ſolutione ſecundæ rõnis,præmitto diſtõnem ſic. Aliquid põt contineri ſub corpe mobili dupliciter.Primo,vt inferius ſub ſuperiori ita ꝙ ſuperius ꝑdicatur de eo in recto,& ſic non eſt neceſſe oẽ quod eſt ſubiectum in parte totalis ſciẽtiæ cõtineri ſub ſubiecto totalis ſcientiæ. Patet.n.ꝙ primus motor eſt ſubiectum in lib.8.ph.& tñ nõ eſt ens mobile nec corpus mobile. Secundo,aliquid cõtinetur vt reducibile ad ſubiectum totalis ſcientiæ,puta quia eſt paſſio aut principiũ corporis mobilis, ſicut locus tempus motus infinitum ſunt paſſiones ſuæ. & primus motor eſt principium ꝓductiuum corpis mobilis,& forma & materia ſunt principia intrinſeca,ſic anima cõtinetur ſub corpore mobili,quoniã eſt principium formale corporis animati quod eſt mobile.

Ex hac diſtõne ad ſecundam rõnem,nego maiorem. Ad probationem dico,ꝙ nõ eſt neceſſe ſubiectum partis ſciæ naturalis eſſe partẽ ſubiectiuam ſubiecti totalis, licet pars ſciæ nãlis ſit pars ſubiectiua totius philoſophiæ nat.ſufficit aũt

quòd ſit aut paſſio aut principiũ ſubiecti totalis,quare etc.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ dubium apparens inſurgit contra determinationẽ factam nam ex doctrina philoſophi in 1.poſter.de ſubiecto ſciæ pſupponitur q.d. Sed in hoc lib.non ſupponitur quid de anima imò ſuum q.d inueſtigat in principio lib.2.ergo anima non eſt hic ſubiectum.

Ad hoc ſolet reſponderi,ꝙ propoſitio philoſophi in 1.poſter.cum dicit de ſubiecto ſcientiæ præſupponitur quid,non ſic habet tex.philoſophi. Sed ſic. Alia aũt oportet pcognoſcere quid eſt quod dicitur.i.quid ſignificatur per nomen vt illic exponit Com.& hoc quidem neceſſe eſt, nam ſi diſcipulus ignoraret quid ſignificet nomen impoſitũ illi rei de qua inſtruendus eſt,nunquã adiſceret, licet aũt de ſubiecto ſit neceſſe pcognoſcere ſignificatũ nõis,tñ non obſtat quin poſſit venari ſuũ quid rei ſiue diffinitio, dũmodo inueſtigatũ fuerit ante demonſtrationẽ paſſionũ de ſubiecto, qm̃ cum medium in demonſtratione ſit diffinitio vt alias diſcuſſum eſt, & demonſtratio ſit ex prius & magis notis, oportet ante demonſtrationem præhabere quid. Tu igitur aduerte,ꝙ in ſciẽtia poſſunt eſſe duæ partes vna dr̃ pars principiorum, alia dicit̃ pars ſcientifica, pars principiorum eſt in qua inueſtigantur principia propria ex quibus deducendę ſunt concluſiones in tali ſciẽtia, ſicut apud Euclidem in principio præponitur q.d linea quid angulus quid figura,pars aũt ſcientifica eſt in qua ex principijs datis deducuntur concluſiones & probant̃ paſſiones de ſubiecto per principia poſita,quę ſunt diffinitiones ſubiecti aut paſſionis. Hunc ordinem tenuit philoſophus lib.de anima,nam in 1.parte 2.lib.vſq; ad text.27.inueſtigat quid ſit anima,& hæc dicitur eſſe pars principiorum. In ſecunda parte quæ incipit in tex.27.inueſtigat diuerſas paſſiones q̃ dicuntur potentiæ animæ & probat de anima ſimiliter operationes. & hæc dicitur pars ſcientifica. Ad argumentum, ergo dico, ꝙ in omni ſcientia præcognoſcitur quid de ſubiecto,non in omni parte ſcientiæ ſed in parte ſcientifica, & in hoc ſenſu nego minorem. Quoniã licet philoſophus inueſtiget quid ſit anima,non tamen in parte ſcientifica,ſed in parte prima quæ eſt pars cognoſcitiua principiorum,quę propriæ non eſt ſcientia nec pars ſcientiæ,ſed præuia ad ſciẽ

tiam

tiam ſumendo ſcientiam propriæ,prout eſt habitus concluſionis in qua demonſtratur paſſio de ſubiecto eundem modum tenuit philoſophus in lib.periermenias & in poſterioribus vbi prius inueſtigauit quid enunciatio quid demõſtratio. antequam deſcendat ad ſuas proprietates. Patet igitur ꝙ non inconuenit animam eſſe hic ſubiectum,& inueſtigari quid ſit anima. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 2.ſi tam ſcientia practica quàm ſpeculatiua eſt honorabilis.

Bonorum honorabilium notitiam opinantes. Tex.1.

IN HAC q.ante reſolutionem aduerte,ꝙ expoſitores cõiter ſunt ly notitiã ꝑ ſcia ſpeculariua quæ eſt ꝓprie honorabilis, ſcientiam aũt practicam dñt ꝓpriæ eſſe laudabilem. Verum quia philoſophus ſumit ly notitiam abſolutæ ideo inueſtigandum eſt, an tam practica q̃ ſpeculatiua poſſit dici honorabilis. & ſic ꝓcedemus. Primo, declarabitur,ꝙ ſcientia practica põt dici honorabilis ſm quid,ſimpliciter aũt laudabilis. Secũdo,ꝙ ſcia ſpeculatiua dr̃ ſimpliciter honorabilis. & põt dici laudabilis ſm quid. Tertio,ſoluetur dubium ſolutione Thomiſticę quæ defenſabitur contra Iandunum.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ſcientia practica habet duo,primo facit hoĩem ſcientem. & hoc eſt cõe omni ſcientiæ ſicut.n.homo eſt albus albedine ſic eſt ſcientia ſciens, ſecundo facit ſcire ꝓpter alterum.i.propter opus, finis.n.eius eſt ordinari ad opus ex 2.metaph.tex.3. Ratiõe primi poteſt dici honorabilis,omnis.n.ſciens vt ſciens honorabilis eſt,vnde honoramus ingenioſos artifices,qui artem aut inueniũt, aut augent,aut de artificiatis ſciunt rationem reddere.Ratione autem ſecundi dicitur laudabilis,laudamus.n.bonũ quod ad aliud ordinatur, & ꝓpter illud quæritur,vt laudamus reubarbarum non gratia ſui, ſed quia ſanatiuum febricitantis. & quoniam ſcientia practica nõ quæritur ſimpliciter & principaliter propter ſcire ſed propter opus, ideo eſt honorabilis ſecundũm quid,ſed laudabilis ſimpliciter.

Quantum ad ſecũdum aduerte, ꝙ ſpeculatiua opponitur practicæ in duobus.Primo,quęritur ꝑꝑ ſeipſam ſimpliciter, practica aũt ſm quid. Secũdo,accidit ſpeculatiuæ ꝙ quærat propter aliud nam dato,quòd non eſſet vtilis nec neceſſaria

ſcienti pp aliquod bonum extrinſecū, adhuc ex natura ſua appetibilis eſt eo ꝙ perficit & eleuat intellectum. vñ philoſophus volens in proœmio primi metaph. manifeſtare metaphyſicam eſſe ſpeculatiuam dicit ꝙ exñtibus cunctis quæ ſunt neceſſaria vitę &ad voluptatem & eruditionem ſicut eſt grãmatiça & rhetorica,talis prudentia.i.ſcientia metaph.cœpit inquiri palam igitur ꝙ pp nullam aliã neceſſitatem ipſam quęrimus. Practice aūt competit per ſe eo ꝙ de ratione ſua eſt ordinari ad opus vel eſſe ordinabilem. Rõne primi dr̃ ſimpliciter honorabilis,qm̃ ſm doct.philoſophi in 1.ethicoꝶ. bonū honorabile eſt quod pp ſeipſum q̃ritur,vt felicitas & Deus,laudabile aūt quod pp aliud quæritur, vt equus bene differens. Sed ſcientia ſpeculatiua pp ſeipſam queritur ſimpliciter & principaliter vt declarauimus,ergo eſt ſimpliciter honorabilis. Ratione aūt ſecundi dr̃ laudabilis ſm qd vel p accñs, quia non eſt de rõne ſua ꝙ quæratur pp aliud, vt patet,vñ dato ꝙ Algazel in primo ſuæ metaphyſ.dicat oẽs ſcientias ad metaphyſicam, hoc tñ non facit eas ſimpliciter laudabiles,ſed ſecundum quid,eo ꝙ ſunt ſecundùm ſe appetibiles dato quòd non ordinarentur ad metaphyſicam.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ ſi ſcientia ſpeculatiua eſt honorabilis per ſe & ſimpliciter,ergo ęſt bona,qm̃ dicit philoſophus bonoꝶ honorabilium &c. Sed ꝙ non ſit bona arguitur ſic,bonum & malum ſunt in rebus,verum autẽ & falſum in mente. Sed ſcientia ſpec.non eſt in rebus ſed in mente,ergo licet poſſit diçi vera non tamen bona.

Ad hoc reſpondetur ex dicto B.Th.exponentis tex.philoſophi in 6.metaphyſicæ tex. vltimo in quo dicit philoſoph⁹, verum & falſum ſunt in mente, bonum autem &c.vbi inqt B.Th.nihil prohibet verum eſſe quoddam bonū intellectus ſecundùm quòd intellectus cognoſcens accipitur vt quedam res, ſicut enim quælibet alia res dicitur bona ſua perfectione ſic intellectus cognoſcens ſua bonitate hæc B. Thom.ex quibus accipio talem diſtinctionem intellectus dupliciter conſideratur primo vt res potentialis & perfectibilis,& vt ſic habens rationem materiæ & hoc modo perficitur ſcientia ſicut materia forma: vnde ſicut forma eſt bonum materiæ quia perficit eam ſic ſcientia intellectus,ſecundo conſideratur

tur vt cognoſcens,& apprehendens actu, & ſic dicitur in eo eſſe verum,& falſum,eo quòd vel eſt apprehendens rem vt eſt vel aliter quàm ſit, ſi primo eſt verus, ſi ſecundo eſt falſus. Cum hoc tamen ſtat,quòd illa vera apprehenſio, & habitus ſcientificus cauſatus ex illa vera apprehenſione comparatus intellectui,vt ſubiecto perfectibili poteſt dici bonum,& perfectio ſua. Ad argm̄ ergo dico,quòd ſupponitur falſum.ſ.intellectum,ſiue mentem in nullo ſenſu eſſe rem, nam licet vt apprehendens poſſit dici,quòd non eſt res non abſolutæ,ſed vt diſtinguitur contra cognoſcitiuum, tamen vt natura potentialis eſt vere res, & vt ſic ſcientia eſt bonum eius.

Aduerte, quòd Iandunus in primo de anima q.4. in reſponſione ad primum recitat hanc reſponſionem licet imperfectæ,& contra eam arguit dupliciter.

Primo ſic, ſi ſcientia eſſet in anima,vt eſt quædam natura, ſiue forma naturalis, tunc poſſet eſſe in quacunque forma naturali quod patet eſſe falſum.

Secundo, ſcientia eſt habitus verus ergo ſub illa ratione eſt in anima ſub qua verum, & falſum ſunt in anima. Sed verum,& falſum ſunt in anima,vt cognoſcens eſt,ergo ſcientia eſt in anima,non vt res, ſed vt cognoſcens quod eſt contra ſolutionem datam.

Ad primum rn̄detur,ꝙ B.Th.non dicit animā,ſiue intellectū accipi,vt eſt quædam forma naturalis, ſed vt eſt quædā res.Sed dices,ergo ſcientia pōt eſſe in quacunque re,negatur ꝯn̄tia,qm̄ B.Th.non accipit rem abſolute,ſed quæ eſt de natura intellectuali,&vt ſic conceditur,ꝙ ſcientia poteſt eſſe in quacunque re intellectuali,non aūt in quacunque re quę ꝓpriæ ſit forma naturalis, aliter eſſet in forma terræ,& lapidis, & qm̄ Iandunus in ſua ꝯn̄tia intendit de tali re ideo negatur ꝯn̄tia. Ad ſecundum negatur prima ꝯn̄tia, qm̄ habitus verus eſt perfectio intellectus, prout intellectus eſt res perfectibilis,& potentialis,verū autem,& falſum formaliter ſumpta nō ſunt perfectio intellectus cum ſint ens rationis,quod nō dicit perfectionem,nec bonum,nam vt determinauimus in quæſtionibus noſtris in quarto metaph.bonum eſt paſſio entis realis abſoluti exiſtentis in actu, vnde patet, quòd Iandunus non concludit contra reſponſionem datam ad mentem

tem B.Th. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 3. Si ſcientia de anima excedit omnes alias etiam mathematicas præter ſcientiam diuinam.

Propter vtraque hæc, animæ hiſtoriam in primis vtique ponemus. Textu 1.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd ex textu philoſophi non poſſumus elicere hanc excedentiam quo ad omnes ſcientias abſolutæ excepta ſola diuina ſcientia, ſed ſufficit ad intentionem philoſophi, quòd ſcientia de anima excedat omnes alias ſcientias, ſiue notitias quæ traduntur in alijs partibus ſcientiæ naturalis, verum quia, & in primo ſenſu, & in 2. textu philoſophi ſuſtentabilis eſt, & videtur Còment. in fine in cõmento 1. huius proœmij tenere primum ſenſum, inquit, enim ſcientia de anima in his duobus. ſ. nobilitate ſubiecti, & certitudine, ſuperat alias ſcientias pręter diuinam, & B.Th. ſimul cum Egidio videtur tenere ſecundum ſenſum, vt patet in eorum expoſitionibus, ideo procedemus ſic. Primo, ſuſtentabimus ſecundum ſenſum ad mentem B.Th. Secũdo, declarabimus quõ ad mentem Còment. poteſt ſuſtineri primus ſenſus. Tertio, ſoluemus quædã argumenta inſurgentia cõtra determinationem quã facturi ſumus ad mentẽ B.Th.

Quantum ad primum aduerte, quòd mens B.Th. & Egidij eſt ſcientiam de anima excedere omnes alias partes ſcientiæ naturalis: primo, certitudine: ſecundo, nobilitate ſubiecti. Quo ad certitudinem ſic manifeſtatur. ſupponitur dictum Còment. in 2. metaph. cõmento 16. quòd demonſtrationes naturales non procedunt ex notioribus ſimpliciter, ſed ex notioribus nobis qui ſunt effectus notiores, ex quo infertur, ꝙ cum effectus naturales non oẽs ſint nobis æque noti, imò datur magna latitudo in hmõi notitia, illa pars ſcientię naturalis erit certior, quę procedit ex effectibus magis notis nobis, & quos experimur in nobis hẽre, & per quos certius deuenimus in notitiam ſuarum cauſarum. Talis autem eſt ſcientia de anima, quæ procedit ex obiectis ad actus ex actibus ad potentias, ex potentijs ad animę eſſentiam. Quilibet noſtrum experitur non ſolum hẽre animam, ſed ꝙ nutritur, ꝙ augetur, ꝙ ſentit, ꝙ mouet ſe ſm̃ locum, ꝙ deſiderat, ꝙ intelligit: & has operationes ſapiens phyſicus reducit in potẽtias,

tias,vt in proxima principia,demum in ſubſtantiam animæ, vt in primum principium, ergo certior eſt hæc ſcientia alijs partibus ſcientiæ naturalis. Præterea in alijs partibus ſcientiæ naturalis procedimus per effectus extrinſecos,in hac aũt ꝑ effectus nobis intrinſecos,& intimos,ergo eſt certior,nec valet, ꝙ dicunt quidam, licet experiamur in nobis hũc hos actus, non tñ facile eſt eos reducere in cauſas ſuas, imò in hoc eſt ſumma ambiguitas. Dico enim ad hoc, ꝙ in tota philoſophia naturali hęc reductio eſt difficilis,ſed difficilior eſt in alijs partibus,quàm in hac parte, ſi quis bene conſideret. Qũo autem ſtante hac rñſione ſit verũ quod dicit philoſophus,ſciẽtiam de anima eſſe difficillimam declarabo infra.

Quantum ad excedentiam ex nobilitate ſubiecti non eſt difficile oſtendere. Nam cum omnia naturalia ſint compoſita,loquendo de ſubſtantijs naturalibus completis in ſpecie, & compoſitum trahat nobilitatem à forma, quæ dat eſſe. Anima eſt nobilior qualibet forma mere naturali,ſicut qđ aliquo modo eſt immateriale nobilius eſt omnino materiali. Inter animas autem intellectiua eſt nobilior, quoniam propinquat ſubſtantijs abſtractis ex gradu intellectuali.Sed anima intellectiua, in hac parte eſt præcipua conſideratio, vt patet in toto 3.lib. ergo excedit omnes partes ſcientiæ naturalis in nobilitate ſubiecti.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ oẽs reputant difficile poſſe ſaluare ſenſum Cõment.Confeſſum eſt.n.ab omnibus demonſtrationes mathematicas obtinere primum gradum certitudinis,& ẜm naturam, & quo ad nos,ergo hæc ſciẽtia non excedit oẽs præter diuinam,licet aũt ſit difficile. tñ poteſt ſaluari ſic dictum Cõment. eſt intelligendum collectiuæ,& non diuiſiuæ,videlicet,ꝙ ſcientia de anima ſuperat in his duobus ſimul ſumptis.ſ.certitudine, & nobilitate ſubiecti oẽs ſcientias,etiam mathematicas præter diuinam.Nam licet mathematicæ ſuperant certitudine demonſtrationis, tamen plus proportionaliter hæc ſcientia ſuperat mathematicas nobilitate ſubiecti,quàm ſuperetur certitudine demõſtrationis. & ſic abſolutæ in his duobus ſimul ſumptis ſcientia de anima ſuperat mathematicas. Hoc modo ſolent Commentiſtæ præcipue Burleus ſaluare dictum Cõment.

Mihi

Mihi aũt magis videtur conſonum, quod dicit Alber. in 1. de anima tract. 1. cap. 2. videlicet, ꝙ hæc ſcientia eſt certior quia tradit notitiam de eo à quo etiam mathematicæ trahũt certitudinem, & hæc eſt lux intellectus, ſiue lumen intellectus agentis. Ad illud enim lumen certificatur, inquit Alber. q̃d quid certe ſcitur, & tunc ſciri iudicatur, qñ illi conueniens inuenitur. Cum igitur ſcientiæ non ſolum naturales, & morales, ſed & mathematicæ accipiant certitudinem ab intellectu agẽte cuius natura ſcrutatur in hac ſcientia, vt patebit in lib. 3. hac de cauſa eſt certior. Hæc dicta ſint pro ſuſtentatione dicti Comment. Quòd ſi quis melius inuenerit cedo.

Quantum ad tertium aduerte, quòd contra determinationem factam ad mentem B. Th & Egidij inſurgunt tres inſtãtiæ. Prima eſt. Quia lib. de Phyſico auditu, videntur habere demonſtrationes certiores, eo quòd minus applicantur ad materiam, nam philoſophus in eis pertractat de ente mobili ſimpliciter. i. non applicate. Quanto aũt aliquid eſt minus applicatum ad materiam vr̃ eſſe certius. qm̃ materia eſt principium tranſmutationis, & variabilitatis ex 8. metaph. tex. 4.

Reſpondetur, hic non loquimur de certiori demõſtratione ſm naturã, ſed quo, ad nos, vnde licet quod eſt minus applicatum materiæ poſſit eſſe certius ſemper ſm ſe, non tamẽ ſemper quo ad nos, & in propoſito dico, ꝙ in ſcientia de anima conſiderantur effectus notiores nobis ex quibus deducimus concluſiones, in ſcientia autem de phyſico auditu, deducimus concluſiones ex minus euidentibus quàm ſint actus animæ. Deducimus. n. ex diffinitione, formæ, & materiæ, & motus, & naturæ, & temporis, & loci, &c. quæ non multum conſtant nobis, inſtantia ergo non concludit, niſi de certiori ſecundũm ſe, & nos intendimus de certiori quo ad nos.

Secunda eſt, quia lib. 8. phyſ. videtur habere nobilius ſubiectum, habet enim motorem primum, ſimiliter lib. de animalibus videtur hr̃e nobilius ſubiectum. Animal. n. nobilius eſt q̃ anima, eo ꝙ totum includens partem eſt nobilius parte.

Rñdetur, licet primus motor, vt ſubſtantia abſtracta, & cõpleta in natura ſua ſit nobilior anima, non tñ vt eſt primus motor, & vt ſub rõne primi motoris conſideratur. Sicut. n. animare, & viuificare nobilius eſt q̃ mouere, ſic eſſe principiũ

vitæ

vitæ nobilius eſt quàm eſſe principiũ motus,& qm̃ in 8.ph. cõſideratur de primo motore,vt mouet,& in lib.de aĩa conſi deratur de aĩa,vt animat ideo inſtãtia non valet. Ad aliud de ſubiecto in lib.de aĩalib.dico,ꝙ licet animal ſit qd nobilius q̃ aĩa,quia includit aĩam,& aliqd plus,tñ originatiue aĩa eſt nobilior,eo ꝙ tota ꝑfectio cõpoſiti pendet à forma,vnde & Cõment.in 7.metaph.cõment.7. dicit formã eſſe magis ens q̃ compoſitũ,quod intelligendũ eſt ſm independentiam,per fectio.n.principiati pendet à principio, & non econuerſo.

Tertia eſt, forma cœli quæ eſt forma mere naturalis eſt nobilior anima,qm̃ complet appetitum materiæ, ita quòd non eſt in potentia ad aliam formam, & conſtituit cœlum incorruptibile,& vigoroſiſſimum,vt demonſtratur ex effecti bus cauſatis in hoc mundo inferiori à corpore cœleſti,ergo non eſt verum, quod dictum eſt.ſ.animam eſſe nobiliorem quacunque forma mere naturali.

Reſpondetur hanc inſtantiam iam ſoluimus in lib.12.me taph.q.16.vbi locuti ſumus de animatione cœli, & aduerte, ꝙ inſtantia concludit formam cœli eſſe nobiliorem quo ad modum actuãdi materiam,ſed non quo ad gradum eſſendi, in quo ſenſu tenemus animam eſſe nobiliorem quacunque forma naturali nobilius eſt.n.eſſe principium eſſendi, & viuendi,q̃ eſſendi ſolum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 4. Si ſcientia de anima eſt vtilis omnibus ſcientijs,& pręcipue ad confirmanda prima princ. vt dicit Comment. in commento.

Videtur autem ad veritatem omnem cognitio ipſius multum proficere.

IN HAC quæſtione, non cadit multa difficultas ideo me expediẽs ſic procedo. Primo,ponitur diſtinctio de vtili. Secundo,ex diſtinctione declarabitur in quo ſenſu hæc ſciẽ tia eſt vtilis,& in quo non. Tertio,remouebitur dubium.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ Auic.in 1. ſuæ metaph. cap.3. intendens manifeſtare qũo metaphyſica eſt vtilis ad alias ſcientias ſic diſtinguit,vtile dr̃ dupliciter. Primo,illud eſt vtile quod nõ eſt gratia ſui,ſed propter aliud, & actiones ſuæ nõ ſunt ꝑꝑ ipſum,ſed propter aliud,ad quod,vt ad nobi lius ordinatur,& hæc vtilitas dr̃ propriæ ſeruitus. & qđ hac vtilita

vtilitate eſt vtile,dr̄ inſtr̄m,& ſeruus,ſic gladius eſt vtilis mili ti,equus homini,ſeruus dño,qm̄ hęc omnia aliqd' nobilius reſpiciunt.Secundo dr̄ vtile,quod licet ſit gr̄a ſui,&non ordi netur ex ſui nã ad alterum,tñ prodeſt alteri,aut regendo,aut adiuuando,aut firmando ipſum,& hæc vtilitas non eſt ſerui tus,ſed profectus. & hoc modo ſuperius poteſt eſſe vtile inferiori,vt dñs ſeruo,pater filio,inquantũ regit,& ꝓuidet illi.

Ex hac diſtinctione dico,ſcientiam de anima nõ eſſe vtilẽ alijs primo modo,qm̄ cum ſit ſpeculatiua eſt gr̄a ſui, & ex ſe non ordinatur,ad aliam,nec ſeruit alteri. Iſte .n. ꝯdõnes potius conueniunt ſcientiæ practice, & inter practicas ſubordi natas,inferior eſt vtilis ſuperiori,vt frenefactiua equeſtri, equeſtris militari,militaris ciuili,qm̄ inferior eſt,ſicut inſtr̄m ſuperioris,eſt aũt vtilis ſecundo modo, qm̄ quæ conſiderantur in hac ſcientia proficiunt ad habendum,& acquirendum alias ſcientias,& vt dicit Alb.in 1.de anima tract.1.cap.2.Ad veritatem quidem oĩum proficit. quia in ea cõſideratur intel lectus agens in quo eſt examen veritatis reſpectu quorumcunque ſcibilium,proficit aũt nãli ſcientię,eo ꝙ ipſa eſt pars nobiliſſima ſcientiæ naturalis, & qm̄ anima eſt principium formale omnium animatoꝝ,& ſine notitia animæ,non põt hr̄i notitia de animatis,qm̄ forma eſt princ.eſſendi,&cogno ſcendi,ꝓficit,&diuinę,qm̄ hic traditur notitia de intellectu, per quem deuenimus in notitiam intellectuum ſeparatoꝝ. proficit,&morali,qm̄ hic datur notitia de partibus animæ,in qbus poteſt eſſe vitium,& virtus, & in qua parte ſtat electio, & conſilium,& multa alia, & de paſſionibus circa quas locãtur virtutes, ꝓficit mathematicis,qm̄ lumine intellectus firmantur principia ſua,proficit vniuerſaliter omnibus ſciẽtijs, vt dicit Cõment.in cõment.2.quia facit acqrere confirmatio nẽ in primis principijs,in qbus fundantur oẽs ſcientiæ. Nã ex hac ſcientia acqritur cognitio cauſaꝝ primaꝝ ꝓpõnum. & cognitio alicuius ꝑ cauſam eſt magis firma,q̃ ſui eſſe tm̄.

Sed contra hoc dictum Comment.inſurgit dubium.Nam ſi prima princ. habent cauſam, quo ſunt demonſtrabilia, ꝙ eſt falſum ex 4.metaph.& 1.poſter. Conſequentia patet,qm̄ demonſtratio eſt eoꝝ quorum eſt altera cauſa ex 2. poſter.

Aduerte,quòd Iand. in 1.lib. q. 5. propter hoc argumentum

tum concedit, quòd prima principia, vt ſunt quædam ſpeculabilia, & vt ſunt in intellectu poſſibili, vt in ſubiecto, & vt cauſę eorum in intellectu, ſunt intellectus agens, & intentiones imaginatę, ſunt demonſtrabilia, verum quia apud philoſophum in nullo ſenſu reputantur demonſtrabilia, cum ſint primo notiſſima, ideo aliter dicendum puto. Aduerte igitur, ꝙ prima principia habere cauſam poteſt intelligi dupliciter. Primo, ꝙ habeant cauſam formalem, non quidem realiter, ſed ſm rationem. & voco cauſam formalem ſm rationem, omne illud ex quo, vt magis noto aliquid deducitur, ſiue illud ſit magis notum ſm ſe, & quo ad nos, ſiue quo ad nos tantum. Secundo, ꝙ habeant cauſam non formalem modo expoſito, ſed productiuam, vel ſubiectiuam, & voco productiuam cauſam omne illud virtute cuius aliquid producitur, ſubiectiuam autem in quo recipitur. Dico igitur, ꝙ Comment. per cognitionem cauſarum primarum propoſitionū, non intendit de cauſa formali, quoniam cum ſint primo cognita non poſſunt cognoſci ex notioribus, ſed de cauſa productiua, & ſubiectiua. Productiua quidem eſt lumen intellectus agentis, quo ſimpliciter aſſentimus primis principijs, vt determinabimus in 3. de anima, ſubiectiua autem eſt intellectus poſſibilis, in quo recipitur omnis habitus intellectualis, & qm̄ in 3. de anima pertractatur de natura vtriuſq; intellectus, dicit Cōment. ꝙ ex hac ſcientia acquiritur cognitio cauſarꝫ primarꝫ propoſitionum, ex ꝯñti dat iuuamentum oĩbus ſcientijs, qm̄ fundant̄ ſuper prima princ. & illa hñt ſtabilitatē ex lumine intellectus agentis, q̇ ſolū in hac ſciētia ꝯſideratur nā, licet aliæ ſcientię fundētur, & innitant̄ primis prin. non tñ ꝯſiderāt cauſam huius aſſenſus, ſed hoc ſpectat ad 3. de aĩa. Ad argm̄ ergo negat̄ ꝯña, ad ꝓbationē dico, ꝙ philoſophus intēdit de cauſa formali mō quo declarauimꝰ, & non de ſola cā ꝓductiua, vel ſubiua. Hęc de pñti ꝯſito dicta ſint.

¶Quæſtio 5. ſi ſcientia de anima eſt difficillima.

Omnino autem, & penitus difficillimorum eſt accipere aliquam fidem de ea. Textu 4.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficultas pendet ex ſupradictis, nam determinatum eſt in q. 3. quòd hæc ſcientia excedit alias partes ſcientiæ naturalis, non ſolum nobilitate

tate ſubiecti,ſed etiam certitudine demonſtrationis. Talis autem certitudo videtur minuere difficultatem ſciendi,vnde diuinam ſcientiam reputamus difficillimam, quia difficillimum eſt probare,& inueſtigare abſtractorum ſubſtantiam, & proprietates. Hæc ergo duo videntur repugnare,quòd ſit certior, & ſit difficillima. Vt igitur euitetur hæc repugnantia,ſic procedendum eſt. Primo, ponentur duæ diſtinctiones. Secundo,ex eis declaratur quomodo ſit difficillima, & quomodo non,& ſic clarum erit, quòd nulla eſt repugnantia in text.philoſophi. Tertio, ſoluentur quædam dubia.

Prima diſtinctio eſt hæc.Difficultas ſciendi poteſt prouenire ſm doctrinã philoſophi,& Cõment.in 2.metaph.text. 1.& vt manifeſtauimus in lib.2.metaph.in q.2.aliqñ ex parte rei,vt qñ res imperfecta eſt, vtpote potentialis aut habens actum ſemper admixtum potentiæ, aut quia non dicit aliquam realitatem,aut quia mere reſpectiua ſunt, aut priuatiua entia. His de cauſis difficile eſt nobis ſcire naturam materiæ primæ,& motus,& infiniti,& temporis,& entis rõnis, & relationum,& priuationum. Aliqñ ex parte noſtri intellectus,qui vltimum gradum tenet in intellectualibus, cuius cognitio incipit à ſenſu,& ſine phantaſmate non intelligit, vt declarabitur in lib.3.vnde hęc materialia ſunt ſibi proportionata, quæ autem ſunt immaterialia, licet in ſe ſint valde ſcibilia ex perfectione entitatis ſuæ,& qa ſunt ſemper actu, & ſimplices actus,tñ quia non cadunt ſub ſenſu, de eis paruam cognitionem, & cum magna difficultate habemus, ex hoc prouenit, ꝙ ſi datur forma informans materiam, cuius operationes non cadant ſub ſenſu,ſed ſint eleuate ſuper materiam, quales ſunt actus intellectuales, difficultas ſciendi non erit ex parte talis formæ, cum ſit perfectior inter formas rerum inferiorum,ſed ex parte noſtri intellectus.

Secunda diſtinctio. Anima propriæ dicta.ſ.quæ eſt actus corporis phyſici,&c.diuiditur in vegetatiuã,& ſenſitiuam,& intellectiuã, vt pertractabimus in lib 2. ex qbus vegetatiua eſt parum immaterialis, eo ꝙ exercet operationes ſuas per qualitates naturales actiuas,ſenſitiua aũt magis immaterialis,qm̃ principium ſentiẽdi non eſt qualitas naturalis,ſed ſpiritualis,quæ dr̃ ſpecies intẽtionalis obiecti,intellectiua vero

adhuc

adhuc imaterialior eſt, eo ꝙ vt intellectiua non exercet actū ꝑ organum,nec principium ſui actus eſt ſpecies intẽtionalis repreſentatiua indiuidui,ſed ſolius naturæ vniuerſalis.

Ex his diſtinctionibus dico ad ꝑpoſitum quęſitum,ꝙ ſciẽtia de anima applicando ad vegetatiuam,& ſenſitiuam, non eſt difficillima,qm̃ non excedunt multum materiam,&actus earum cum ſint per organum,cadunt ſub ſenſu,vnde iudiciū fiendum eſt de illis,ſicut de quidditatibus materialibus, quæ qm̃ proportionatę ſunt noſtro intellectui,non ſunt difficillimę ad cognoſcendum.Applicando aūt ad animam intellectiuam,dico ꝙ eſt difficillima,non ex parte rei,vt tenet Iand. in 1.lib. in q.6. opinatur.n.intellectum poſſibilem eſſe ens in pura potẽtia vt materia,cuius error manifeſtabitur in lib. 3.qñ loquemur de natura animæ,&intellectus contra Auer. quem in oĩbus conatur Iand.defenſare.Sed ex parte noſtri intellectus,eo ꝙ vt intellectiua excedit oĩno materiam,& eius actus non recipiuntur in corpore,nec ſub ſenſu cadunt,ideo difficillimum eſt inueſtigare naturam eius, v.g. ſi habet eſſe ante corpus,ſi remanet poſt corpus, ſi intellectus eſt in ſola anima,an in coniuncto,idẽ dico de intelligere, ſi intellectus diſtinguitur à ſenſu,& à phantaſia,& multa alia circa quę dubitatum eſt ab antiquis,& nondum ſunt firmata. & hæc manifeſtabuntur in 3.lib.qñ pertractabimus de anima de intellectu,de actu ſuo,de conceptu, de ſpecie, de obiecto, ex his apparet, ꝙ in dictis philoſophi nulla eſt vera repugnantia. nam licet tota ſcientia de anima ſit difficilis,quia vt dicit philoſophus in hoc 1.lib.in tex.4. difficile eſt inuenire ſubſtãm, & quod quid eſt animæ, & de accidentibus ſuis .i. potentijs notitiam habere, tamen ſcientia de anima, vt vegetatiua, & ſenſitiua comparata alijs partibus ſcientiæ naturalis, & certior,& minus difficilis eſt,ſcientia autem animę,vt intellectiua eſt,& incerta, & ſummæ difficilis eſt, qm̃ ſemper dubitatum eſt à ſapientibus,an exeat in eſſe per generationem, vel aliter, an ſit æterna, an incorruptibilis, an vna,an plures,an ſimplex,an compoſita ex intellectu poſſibili,& agente, vt ex duabus partibus eſſentialibus.

Sed contra hanc determinationem inſurgunt dubia.& primo vr̃,ꝙ ſcientia, de materia prima quæ traditur in 1. phyſ.

& in 8.met.ſit difficilior quàm ſcientiam de anima, nam materia prima eſt maxime elongata ab actu, anima aũt intellectiua eſt actus, ſi ergo vnumquodque eſt cognoſcibile ex 9. met. inquãtum eſt actu, cõſtat ſcientiã de materia prima eſſe difficiliorẽ hac ſcientia, vt ẽt applicat̃ anima, aĩę intellectiuę.

Iand. in 1. lib. in q.6. concedit hãc ſciam eſſe ita difficilem ex parte rei .i. ex parte animæ intellectiuæ, ſicut ſciẽtia de materia prima, eo ꝙ ſequens mẽtem Cõment. tenet animam in tellectiuã reſpectu intellectus poſſibilis eſſe ens in pura potentia, ſicut & materia prima. Sed hunc errorẽ excludemus, cùm loquemur de natura animæ intellectiuæ contra Commentiſtas. Nos igitur rñdentes, dicimus argumentum concludere maiorem difficultatem ex parte rei .i. materię primę, cum ſit ex ſe nullo modo actu nec actus, non autem concludit ex parte noſtri intellectus, qm̃ ſuba animæ vt intellectiua, nec operationes ſuæ quæ non explentur per organum, cadunt ſub ſenſu. Sed materia prima licet non ẜm ſe, tñ vt eſt ſubiectum trãſmutationis & motus, quem dicemus in 2. lib. eſſe ſenſibile per ſe cadit ſub ſenſu, per tranſmutationem aũt cognoſcimus materiam primam ex 1. ph. tex. 62. & in 8. met. Quia igitur materia prima rõne tranſmutationis magis cadit ſub ſenſu, quàm anima intellectiua ratione cuiuſcunque operationis ſuæ, ideo ſcientia de ea ex parte noſtra, ſed non ex parte ſua eſt difficilior alijs partibus ſcientiæ naturalis.

Secundo vr̃, ꝙ hæc ſcĩa ſit magis difficilis q̃ ſcientia de intelligentijs, quod tamen vr̃ repugnare philoſopho, qui in 2. metaph. tex. 1. aſſimilans intellectum noſtrum oculo noctuæ facit mentionem ſolum de manifeſtiſſimis naturæ .i. de ſeparatis, & non de anima noſtra. Conſequentia autem probatur, qm̃ metaphyſica non eſt difficilis, niſi reſpectu noſtri intellectu, cũ abſtracta ſint maximè intelligibilia propter immaterialitatem, ſicut & ſol eſt maxime viſibilis ex ſe. Sciẽtia autem de anima intellectiua eſt difficilis ex parte ſui & ex parte noſtri, quia vt dictum eſt non cadit ſub ſenſu.

Iandunus concedit hanc ſcientiam eſſe difficilem ex parte animæ & ex parte noſtra, quod tu non concedo, vt dixi in reſponſione ad præcedens, ſed tm̃ ex parte noſtra. Cum hoc tñ ſtat, quòd non ſit difficilior metaphyſica, quoniam actio intel

tellectualis intelligentiæ eſt magis elongata à ſenſu quàm intellectio animæ intellectiuæ, quoniam vt coniuncta non intelligit ſine phantaſmatæ, quod eſt quoddam ſenſatum, quod non contingit in intelligentia. Quando igitur dicit philoſophus, ſcientiam hanc eſſe difficillimam, nõ accipias abſolutæ, ſed reſpectu aliarum partium ſcientiæ naturalis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quęſtio 6. Si eſt vna cõis via inueſtigandi quodq̧deſt, & quæ ſit illa apud Ariſtotelem.

Fortaſſis alicui videbitur, vna quædam Methodus eſſe de omnibus, de quibus volumus ſubſtantiam cognoſcere. Tex. 4.

IN HAC quæſtione ſic procedemus. Primo, ponetur vna diſtinctio. Secundo, duæ concluſiones reſponſiuæ. Tertio, reſpondebitur cuidam dubio.

Quantum ad primum, diſtinctio eſt hæc. Quodquideſt dupliciter poteſt conſiderari. Primo, abſolutæ ſiue vniuerſaliter. Secundo, in particulari, vt quodquideſt lineæ, & hominis, & terræ, & animæ &ç.

Quantum ad ſecundum, ſit hæc prima concluſio. Ad inueſtigandum quodquideſt abſolutæ datur certa via & vna cõmunis doctrina. hæc declarata eſt à nobis in 7. metaph. in q. noſtris, vbi docuimus de mente philoſophi ex quibus prædicatis conſtare debet ipſum quodquideſt. & quomodo conſtat ex propria differentia & proximo genere, vel ex primo gñe & differentijs pluribus, vſque ad ſpecificam, exemplũ primi, homo eſt animal rõnale, exẽplum ſecundi, hõ eſt ſubſtãtia corporea animata ſenſitiua rõnalis, & qua via inueſtigãdum eſt proximũ genus, ac propria differentia. Tu igĩ vide quæ illic ſcripſimus. Sed de modo inueſtigandi propriũ genus & differentiam dicemus in tertio loco huius quæſiti.

Secunda concluſio. Ad inueſtigandum quodq̧deſt in ſpecie, non poteſt dari vna ſola & certa via, ſed in diuerſis ſcientijs eſt diuerſa ꝓbatur, diuerſę ſcĩæ hñt diuerſum modũ diffiniendi ſua diffinibilia, vt naturalis per materiam & formã. Mathematicus per ſolam, vt docet philoſophus in 2. phyſic. textu 15. & logicus per ſolam formam, vnde de hoc quæremus. infra in textu 16. Præterea, ſubſtantiæ completæ

 in

in ſpecie.i.quę non habent rationem partis,vt homo,&leo, diffiniuntur per prędicamenta intrinſeca,& quidditatiua,formæ aũt & accidentia per ſubiectum,quod non eſt de eſſentia eoꝝ,vnde dñr diffinitiones per additamentum.&de his locuti ſumus in 7.metaph. in q.noſtris,nulla aũt eſt vna cõis ſciẽtia,neque ſpecialis,quę conſideret propria,&intrinſeca principia cuiuſlibet diffinibilis,prout ſunt ſibi ꝓpria. nam vt determinauimus in 1.metaph.in q.noſtris,metaphyſica quę eſt cõis ſcientia,non conſiderat reꝝ quidditates quo ad prædicamenta propria,ſed vniuerſaliſſima,ſcientiæ aũt particulares immorantur in ſuis ꝓprijs principijs,quia non eſt maior rõ, ꝙ vna conſideret de proprijs principijs oĩum diffinibilium q̃ alia,non ergo poteſt dari vna cõis via diffiniendi,& venandi quodquideſt in ſpecie; vnde Alb. in 1. de anima tract. 1. c. 3. inquit. Qm̃ rerum diuerſarum diuerſa ſunt principia eſſentialia,ſicut alia ſunt principia numerorum,& alia planarum ſuperficierum,ſecũdum illa proprie variantur diffinitiones.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ contra primam concluſionem inſurgit dubium. nam ſi eſt vna communis via venãdi quodquideſt,dubitatur quę ſit illa ſecundum philoſophũ.

Ad hoc videtur reſpondere Cõment.in cõmento 5.huius 1. libri,vbi dicit,ꝙ apud Hyppocratem videtur eſſe demonſtratio,apud Platonem diuiſio.Ariſt.aũt dedit in poſterioribus viam compoſitionis. Idem dicunt B.Th.& Alb.&Egid. in expoſitione tex.4. Sed difficile eſt ſuſtinere,qũo hæc expoſitio,& rñſio poſſit ſtare. Nam philoſophus in 2. poſter. in tex.18.& 19.dicit perutilem eſſe diuiſionem ad inueſtigandũ quodquideſt. Sic.n.inquit,congruum aũt cum totum aliqđ aliqs negocietur departiri genus in atoma ſpecie prima.Itẽ tex.19.ſic dicit. Diuiſiones aũt quæ ſunt ſecundum differentias, vtiles ſunt in his. non ergo vr̃ philoſophus reprobare viam demonſtratiuam, & diuiſiuam,& tenere compoſitiuę.

Ad huius euidentiam aduerte,ꝙ philoſophus in 2. poſter. tex. 3. ꝓbauit quodquideſt non poſſe demonſtrari de eo cuius eſt,qm̃ ſemper ſequeretur petitio principij,ideo hanc viã vt inutilem reliquit.In tex.aũt 4. probauit,ꝙ non poteſt ꝓbari ſyllogiſmo diuiſiuo,ideo hanc ſyllogiſticæ diuiſionis,vt inutilem reliquit.& ſi prima via fuit Hyppocratis,& ſecunda

Platon

Platonis, implicite reprobauit eos, non.n.fit expreſſa mẽtio de eis. In tex. autem 17. vſque ad tex. 22. inueſtigans ſm propriam opinionem, quō venatur quodquideſt amplectitur duas vias. Prima, eſt via diuiſionis.ſ. diuidendo genus in drīas ſuas, vt volẽs diffinire hominem, cognito, ꝙ eſt ens, quod eſt ſuba, diuidit ſubam per corpoream, & incorpoream, habito ꝙ eſt ſuba corporea, diuidit per animam, & inanimatam, habito, ꝙ eſt animata, diuidit per ſenſitiuam, & non ſenſitiuam, habito ꝙ eſt ſenſitiua, diuidit per rationalem, & irrationalẽ, & hic eſt ſtatus. Sed aduerte, ꝙ hæc eſt via ſimplicis diuiſionis, & non ſyllogiſmi diuiſiui, & in hoc differt opinio philoſophi ab opinione Platonis, ſi tamẽ Plato ſic ſenſit, quod nobis non conſtat. Via ſecunda ſumpta à philoſopho eſt via cõpoſitionis ſiue collectionis.ſ. ſimul colligere cum primo gñe oẽs differentias vſque ad primã conuenientes diffinibili relictis oppoſitis, ſic homo eſt ſuba corporea animata ſenſitiua rationalis. Ex his patet quòd ſecundum philoſophum via venandi quodquideſt, eſt diuiſiua & collectiua, quam appellat Comment. compoſitionis viam. Sed diuerſimode, nam via diuiſiua eſt inchoatiua, via autem collectiua ſiue via compoſitionis eſt quæ perficit, format, & complet quodquideſt.

Sed dices, ſi philoſophus vtitur vtraque via, quare Comment. nominat ſolum viam compoſitionis quam attribuit philoſopho in poſterioribus.

Ad hoc dico, ꝙ philoſophus non vtitur via diuiſiua, niſi qa præcedit, & ordinatur ad viam compoſitionis, vt patet in 2. poſter. in tex. 19. vbi poſtquam dixit, ꝙ diuiſiones quæ ſunt ſm drīas ſunt vtiles in his, ſubdit quō ſunt vtiles dicens, vtiles aũt ſunt vtique ſic, ſolum ad colligendum quodquideſt. Patet ergo, ꝙ ordinat diuiſionem ad collectionem, ꝑ quam vt dictum eſt, completur quodquideſt. Vbi autẽ ſunt duo, & primum ꝑꝑ ſecundum, videtur eſſe ſolum vnum. Quia ergo diuiſio non queritur niſi ꝑꝑ compoſitionem, ideo Cõment. de mente philoſophi non nominauit niſi compoſitionis viã. Patet ẽt ex his falſam eſſe rñſionem Ianduni quam dat prępoſito dubio in primo de anima q. 7. Arbitratur.n. ꝙ qñ Commen. dicit viam Ariſt. eſſe viam compoſitionis, ꝑ ly viam cõpoſitionis intelligat viã compoſitam ex diuiſione, & demon

 ſtrati

ſtratione,quod eſt alienum à mente philoſophi, vt tibi manifeſtum erit,ſi leges in 2.poſter.tex.18.vſque ad tex.22. Illic.n.inuenies,ꝙ accipit diuiſionem differentiarum,& cõpoſitionem, pro collectione differentiarum conuenientiũ diffinibili relictis oppoſitis. Hæc de pſenti quæſito dicta ſint.

¶Qõ 7. Si vniuerſale nihil eſt aut poſterius ſingularibus. Animal aũt vniuerſale,aut nihil eſt,aut poſterius. Tex.8.

IN HAC q.aduerte,ꝙ difficultas eius pendet ex multiplici & varia expoſitoꝝ ſentẽtia, nam Cõment.exponit vno modo,& Egid.alio,& B.Th.alio & Iand.alio, & omnes quidem rõnabiliter,præter Iand.vt videbis, ideo ſolam eius opinionem relinquemus,& ſoluemus rationes ſuas.

Quantum ad mẽtem Comment.aduerte, ꝙ in primo de aĩa cõmento 8.ibi.Demonſtratur,per hoc ꝙ ipſe non opinatur,ꝙ diffinitiones gñum & ſpecieꝝ ſint diffõnes reꝝ vniuerſalium exñtium extra animam. ſed ſunt diffõnes reꝝ particularium extra intellectum,ſed intellectus eſt qui agit in eis vniuerſalitatem,& q.d.& non attribuitur eſſe diffinitionum ſpeciebus & gñibus, ita ꝙ ille res vniuerſales ſint exiſtentes extra intellectum,viuum.n.vniuerſale aut nihil eſt omnino, aut eſſe eius eſt poſterius ab eſſe rerum ſenſibilium, ſi eſt aliquid vniuerſale ens per ſe,& dicit hoc, qa apparet hic quòd diffinitiones ſunt de iſtis rebus ſenſibilibus exiſtentib. extra intellectum,& tunc aut non ſunt res vniuerſales exiſtentes p ſe vt Plato dicebat,aut ſi ſunt, eſſe eaꝝ non eſt neceſſariũ in intelligendo ſubſtantias reꝝ ſenſibilium,& q.d.ꝙ non curat in hoc loco,qñocunq; ſit, cum apparet,ꝙ iſtæ diffinitiones nõ ſunt niſi in rebus particularibus exiſtentibus extra animã ſm ꝙ apparet,hinc eſt ꝙ aut nõ ſunt oĩno, aut ſi ſunt poſtremum ſunt.i.ſunt poſteriores à rebus ſenſibilibus,qm̃ ſi præcederent eas,ita ꝙ eſſent cauſæ earum,non poſſemus intelligere ſubſtantias rerum ſenſibilium,niſi poſtquam habuiſſemus fidem ſui eſſe, ſicut eſt diſpoſitio de alijs cauſis rerũ exiſtentibus in eis.ſ.forma & materia. Hæc Commentator.

Et intendit exponere dictum philoſophi hoc modo,illud viuum.i.animal Platonicũ,quod ponit ſeparatum, aut nihil eſt q.d.eſt chimericũ.Aut ſi eſt,eſt poſterius,quo ad intellectionem.i.eſt poſterius intellectum q̃ ſingularia ſenſibilia.

Quod

Quod probat Comment.cum dicit. Quoniam ſi præcede-rent &c.&intendit hanc rationem,ſi vniuerſale Platonicum eſſet de quidditate rerum ſenſibilium exiſtentium extra intellectum,ſicut forma vel materia,non poſſemus eas cognoſcere ignorato vniuerſali Platonico. Hoc autem eſt falſum. Cognoſcimus.n.vt apparet,ſortem &Platonem ſine illo vniuerſali,ergo vel nihil eſt,vel eſt poſterius notum ſuis ſingularibus. Aduerte igitur,ꝙ ly poſterius ſm Comment.nõ refertur ad eſſe reale illius vniuerſalis,ſed ad eſſe cognitum.vñ dixit, quòd philoſophus non curat in hoc loco quocunque ſit,dummodo concludat,ꝙ ſiue habeat eſſe prius. ſiue poſterius,tamen eſt poſterius notum ſuis ſingularibus.

Sed in expoſitione Comment.ſupra recitata ſunt duæ ꝓpoſitiones dubiæ, quas neceſſe eſt bene conſiderare, vt earꝫ veritas appareat.

Prima eſt hæc. Diffinitiones generum & ſpecierum non ſunt diffinitiones vniuerſalium exiſtentium extra animam, ſed ſunt diffinitiones particularium extra intellectum. Hæc Commentator,ſed hoc videtur repugnare philoſopho in 7. metaph.tex.35.vbi vult,quòd diffinitiones dentur de vniuerſalibus & non ſingularibus, vnde inquit ſingulare non eſt diffinibile, ſed ſenſu attingibile.

Ad hoc dicitur,ꝙ ſingulare ſiue particulare dupliciter poteſt cognoſci. Primo, modo particulari & ſingulari.i.vt eſt coniunctum ꝯdõnibus indiuiduantibus, & ſic de eo non eſt diffinitio ſed cognitio ꝑ ſenſum. Secundo,modo vniuerſali .i.inquãtum ꝯſideratur ſine ꝯdõnibus indiuiduantibus, & vt ſic actione intellectus fit vniuerſale & vniuerſaliter ꝯcipit,& hoc modo de ꝑticulari ſm eſſe,qđ eſt vniuerſale ſm ꝯceptũ datur diffõ,& ſic intellexit Cõment.vt patet conſideranti illud cõmentũ,& hoc dixit ad deſtruẽdum ſenſum Plato. qui ponebat nõ ſolum particulare habere eſſe extra intellectum, ſed & vniuerſale per ſe exiſtens extra ſingularia.

Secunda eſt hæc. Sed intellectus eſt qui agit vniuerſalitatem in eis. Hoc vr̃ falſum, nam vniuerſalitas vt declaratum eſt in 6.met.in q.noſtris,& in tract.de tranſcẽdẽtibus eſt purum ens rationis. Tale autem ens à nullo fit, quoniam omne habens cauſam efficientẽ eſt ens reale,vt declarauimus

in eodem loco de mente Heruei in quol. 3. in q. 1.

Ad hoc dr̄, ꝙ contingit aliquid fieri ab intellectu dupliciter. Primo ꝑ ſe, & primo, eo ꝙ ad ipſum terminatur actus intellectus, & hoc modo non fit ab intellectu vniuerſalitas, ſed potius conceptus & habitus ſcientiæ. Hæc autem ſunt entia realia, quia ſunt in prædicamento qualitatis, & ſunt ſubiuæ, & non obiectiuæ in intellectu. Quid aūt ſit eſſe obiectiuæ, & ſubiectiuæ in intellectu iam declarauimus in tract. de trā ſcendentibus. Secundo, fit aliquid ab intellectu ſecundario, & ꝯn̄r, ſicut qui per ſe facit album, ꝯn̄r facit ſimile. & hoc modo dr̄ intellectus facere vniuerſalitatem, nam ex hoc ꝙ format conceptum de homine ſine conditionibus indiuiduantibus, conſequitur quædam vniuerſalitas prædicandi de pluribus, vnde in rei veritate magis congruum eſſet dicere vniuerſalitatem conſequi actum intellectus, quàm fieri ab intellectu, quoniam fieri proprie eſt ſolius entis realis.

Quantum ad mentem Egidij, aduerte, ꝙ ſenſus ſuus ſtat in hoc, ſupponitur ex 7. phyſ. ꝙ animal genus, non dicat vnā naturam, ſpecies autem ſpecialiſſima quantum ſit ex ſe dicit vnam naturam, nec plurificatur per differentias aut gradus formales, ſicut plurificatur genus in ſpeciebus, ſed ſolum in īdiuiduis per materiam, vt determinauimus in 12. metaph. in q. noſtris licet autem genus non dicat vnam naturam, dicit tn̄ vnum conceptum formatum ab intellectu abſtractum à ſingularibus. & tunc ſic exponit dictum philoſophi. Animal vniuerſale. i. vt eſt genus aut nihil eſt. ſ. in re quantum ad fundamentum, cum non dicat vnam naturam, aut poſterius eſt . ſ. ſingularibus, quantum ad conceptum genericum cum ſit abſtractum à ſingularibus per actionem intellectus.

Sed aduerte, quòd hæc expoſitio videtur diminuta. Nam licet declaret ſenſum philoſophi, quantum ad vniuerſale genericum, non tamen quo ad vniuerſale ſpecificum, quod ſecundùm ſe dicit vnam naturam. Cum ergo philoſophus loquatur de quolibet vniuerſali, vt patet cum dicit in verbis vltimis illius tex. & ſi aliquod commune aliud prædicetur, debuit Egidius declarare vniuerſaliter, ſi vniuerſale nihil eſt aut poſterius ſuis ſingularibus.

Quantum ad mentem B. Th. aduerte, ꝙ exponens dictum tex.

tex.loquitur de vniuerſali tam generico quàm ſpecifico,&in tendit hãc diſtinctionẽ,vniuerſale ſumitur dupliciter.Primo pro rã,vt res eſt,puta id quod eſt aial,id quod eſt homo. Secundo, ꝓ natura vt ſubſtantia intẽtioni vniuerſalitatis puta animal vt genus homo vt ſpecies. Qñ dicit philoſophus animal,& ſic quodlibet aliud cõe aut nihil eſt aut poſterius,ſi ſumatur ſecundo modo ꝯſtat,ꝙ eſt poſterius,quia illa intẽtio vniuerſalitatis eſt collecta ex ſingularibus,& in hoc oẽs peripatetici conueniunt,ſi aũt ſumatur primo modo dicit B.Th. quòd eſt aliqd,&eſt prius.Tu tñ nõ intelligas,quòd ſit prius &aliquid ſeparatim exiſtens extra ſingularia Hoc.n.eſſet Platoni. Sed dicitur eſſe aliquid,& prius,licet ſit in ſuis ſingularibus,ſicut potentiale eſt prius actuali. Vel vt alij declarant. Sicut illud dicitur eſſe prius. à quo non conuertitur ſubſiſtẽdi conſequentia,vt duo ſunt priora tribus.Sic dicitur animal eſſe prius homine,& homo Socrat. Nam bene ſequitur homo eſt, ergo animal eſt. Sed non econuerſo. Item Sortes eſt ergo homo eſt, non tamen econuerſo.

Quantum ad mẽtem Iand.aduerte,quòd errauit,eo quòd tenet in 1.de anima q.8. formam genericam diſtingui realiter à ſpecifica. Multiplicat enim formas in compoſito,ſicut multiplicantur prædicata quidditatiua, cuius imaginationẽ reprobauimus in 2.metaph.& in 8. in q. noſtris. Pro expoſitione autem huius dicti. Animal vniuerſale aut nihil eſt,aut poſterius,ſic diſtinguit.

Vniuerſale dupliciter ſumitur.Primo,ꝓ intẽtione vtilitatis,qđ eſt eſſe ꝑdicabile de pluribus. Secundo,ꝓ re ſiue q̃dditate, quæ denominatur vniuerſalis ex tali intentione. Itẽ res vel ipſa quidditas eſt duplex. Quædam eſt reperibilis in pluribus differentibus ſpecie,& hæc eſt quidditas generica. Quædam eſt reperibilis in pluribus differentibus ſolo numero,& hec eſt quidditas ſpecifica,pro diſt.dicit tria.Primo, ꝙ vniuerſale pro intentione eſt poſterius ſingularibus.Secũdo,ꝙ vniuerſale ꝓ re quę denominatur genus eſt prius realiter ipſis ſpeciebus quantum ad formam gñicam. Tertio,ꝙ vniuerſale pro re quæ denominatur ſpecies ſpecialiſſima,nõ eſt prius eſſentialiter ipſis eſſentijs ſuorum indiuiduorum.

Et aduerte,ꝙ ex his tribus habes concedere primum,nam

intent

intentio vniuerſalitatis cauſata eſt, & collecta ex ſingularibus vt dictum eſt de mente B. Th. exponentis tex. 8. philoſophi. Item habes concedere tertium, quoniam forma ſpecifica, & forma indiuidualis non diſtinguunt realiter, hæc enim eſt in primo modo per ſe, Sortes eſt homo, vnde apud Boëtium in lib. diuiſionum, ſpecies eſt totum eſſe. i. tota eſſentia indiuiduorum. Debes autem negare ſecundum, quoniam in via noſtra non diſtinguuntur realiter forma à qua ſumitur genus, & forma à qua ſumitur ſpecies, nam ab eadem anima ſortes habet quod ſit animal, quia ſenſitiua, & ab eadem quòd ſit homo, quia intellectiua, & id totum iam reſoluimus in 7. metaph. in q. noſtris, vbi defendimus vnitatem formæ in compoſito. Et qm̃ Iand. in primo de anima q. 8. conatur probare hoc ſecundum dictum, ex eo ꝙ tenet diſtinctionem realem inter formam genericam, & formam ſpecificam, ideo volo ſoluere rationes ſuas, quæ ſunt tres.

Prima eſt, forma qua mediante materia prima recipit formas ſpecificas vſq; ad indiuiduales, diſtinguitur realiter à formis ſpecificis, quia nihil eſt medium reſpectu ſui ipſius, ſed forma generica eſt qua mediante materia, &c. nam dicit Cōmentator in 1. metaph. commento 17. quòd materia prima prius recipit formas generales, & mediantibus illis, formas ſpecificas, vſque ad indiuiduales, ergo &c.

Ad hoc reſpondet Greg. in 2. diſt. 16. q. 2. art. 1. ad quartum contra primam concluſionem, & dicit conformiter vię Thomiſticæ, ꝙ dictum Cōment. non debet intelligi ita, ꝙ materia prius recipiat formam genericam, & deinde ſpecificam, & ſimul ſtent in materia, ſed ſucceſſiuæ, puta ꝙ materia actuanda forma hominis, prius recipit vegetatiuam, quam vocat generalem, quia vniuerſalior eſt. Deinde ſenſitiuam corrupta vegetatiua, & hāc vocaret minus gñalem, quia minus vniuerſalis eſt. Deinde intellectiuā, corrupta ſenſitiua, & hanc vocat ſpecificam, ex hoc tñ non hr̃, ꝙ ſenſitiua exiſtens in homine diſtinguatur realiter ab intellectiua, qm̃ eadem forma dat homini eſſe ſenſitiuum, & intellectiuum. vnde aliud eſt dicere, quod ſint diſtinctæ formæ, & ꝙ vna met forma æquipoleat diſtinctis formis, primum enim fuit error Ianduni, ſecundum autem admittitur in via noſtra, & omnium qui tenent

nent vnicam formam in compoſito. Ad argumentum ergo, nego maiorem. Ad probationem dico, ꝙ licet idem reſpectu eiuſdem gradus eſſendi non ſit medium ſui ipſius, tamē non inconuenit reſpectu diuerſi gradus, nam calor vt duo receptus in aqua eſt medium, quòd recipiatur vt quatuor, non enim recipitur vt quatuor, niſi mediante ipſo vt duo, ſic dico in propoſito de forma, quæ dat multos gradus eſſendi.

Secunda eſt, forma generica eſt potentialis reſpectu formæ ſpecificæ, ergo diſtinguuntur realiter, cōſequentia nota. Antecedens probatur ex 7. metaph. tex. 41. ex quo habetur, quòd genus eſt potentia, & differētia eſt forma, ergo forma generica eſt potentialis reſpectu formæ ſpecificæ.

Ad hoc dicitur, quòd Ariſt. vt exponit B. Th. intendit genus eſſe potentiam non quidem realiter, ſed cōceptibiliter, quoniam conceptus genericus comparatur ad ſpecificum, vt materiale ad formale, ex conſequenti vt potentiale ad actū, ex hoc tamen non ſequitur, quòd forma generis ſit realiter diſtincta à forma ſpecifica, ſicut non ſequitur genus eſſe materiam licet habeat modum materiæ ex 8 metaph. tex. 6.

Tertia eſt, aliquod accidens conuenit homini ſm formā ſpecificam, ꝙ non conuenit ei ſm formam gnicam, nam homo inquantum homo eſt riſibilis, & tn non eſt riſibilis inquantum animal, aliter omne animal eſſet riſibile, ergo non eſt eadem forma qua homo eſt homo, & qua hō eſt animal.

Ad hoc negatur aſſumptum, qm cum teneamus vnicā formā in homine, p illam formā inſunt homini oīa accidentia cōuenientia homini. Ad probationem conceſſo añte, nego ꝯñam, nam ad verificandū illam ꝯñam ſufficit hanc diſiunctiuā eſſe veram, ergo non eſt eadem forma, vel non dat tm̄ eſſe hominem, ſed eſſe animal, & eſſe corpus, & ſecūda pars eſt vera, & ideo inquantū dat eſſe hominem cōuenit homini aliqđ accñs inquantum eſt hō, & inquantum dat eſſe animal cōuenit homini aliquod accñs, non inquantum eſt hō, ſed inquātum animal, & hoc accñs eſt mouere ſeipſum localiter, modo quo determinabimus in lib. 3. Si aūt daret tm̄ vnum eſſe. Argm̄ ſuum concluderet, verum quia forma hominis vna exiſtens ęquipollet diſtinctis dantibus diſtincta eſſe, ideo nihil concludit, nam ad reduplicatiuam verificandam neceſſe

eſt

eſt reduplicare ſub eadem rõne formali, & qm̃ anima hoīs non eadem rõne dat hoī eſſe hoīem,qua dat eſſe animal,vt di ctum eſt,ideo ſtat quòd homo ſit riſibilis inquantum hõ, & non inquantum animal.Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 8. ſi accidentia conferunt ad cognoſcendum quodquideſt rei ſubſtantiam ſiue quidditatem.

Sed econuerſo. accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendum quodquideſt. Textu 11.

IN HAC q.aduerte,quòd nõ eſt neceſſe diſtinguere ac cidens in cõe & proprium,vt ſciamus quæ conferunt,& que non.Conſtat.n.quòd philoſophus intendit de proprijs,vnde exemplificat de recto,& obliquo,quę ſunt propria lineæ,& Cõment. in commento 11. inquit,& non præparatur nobis cognitio ſubſtantię per cognitionem accidentium,niſi cum ſciuerimus accidentia propinqua eſſentialia.i.quæ conſequũ tur eſſentiam vel quæ fluunt ab eſſentia, qualia ſunt acciden-tia propria,& ratio quidem huius eſt,qm̃ cum accidens com mune ſit indifferens,vt inſit multis, & diſtinctis naturis non poteſt nos ducere in cognitionem determinatam vnius natu ræ.Ex oppoſito autem, quoniam accidens proprium conſe-quitur tantum vnam naturam, ideo poteſt conferre ad co-gnoſcendum illam naturam ad quam conſequitur.

Inſiſtendum eſt ergo circa accidentia propria, de quibus duo inueſtiganda ſunt. Primo,ſi conferunt. Secundo,de mo-do quo conferunt.

Quantum ad primum prępono duas diſtinctiones,deinde concluſiones reſponſiuas ad quæſitum cum probationibus ſuis.

Prima diſtinctio,notitia eſt duplex,diffinitiua, & diſcurſi-ua,diffinitiuam voco ſimplicem apprehenſionem qua appre henditur rei natura quid ſit. Diſcurſiua eſt quæ habetur per ratiocinationem,qua probatur,& concluditur aliqd de ſub-ſtantia abſolute vel in ſpecie,puta ꝙ exiſtit. quòd eſt corru-ptibilis,vel incorruptibilis, ꝙ eſt materialis vel imaterialis.

Secunda diſtinctio, ſubſtantia poteſt conſiderari duplici-ter. Primo,abſolute. Secundo,deſcendendo in genere,puta ſubſtantia naturalis,ſubſtantia naturalis corruptibilis,& na-turalis incorruptibilis, vt cœlum, & ſubſtantia ſeparata, &

ſubſt

ſubſtantia ſeparabilis à materia vt anima intellectiua.

Ex his diſtinctionibus ponuntur duæ concluſiones rẽſiue.

Prima eſt, accidentia propria multum nobis conferunt ad cognitionem diffinitiuam ſubſtantiæ, probatur, quia cum drīæ eſſentiales quaſi pro maiori parte ſint, nobis incognite vtimur in diffinitionibus ex doctrina philoſophi in 7. & in 8. metaph. proprijs accidentibus loco differentiarũ. vnde per calorem in ſummo notificatum ignem, ꝑ par, & impar, & alias proprietates notificamus ſpecies numerorum, & in naturalibus, per virtutes proprias, & proprios effectus notificamus naturam vegetabilium, & mineralium, & animalium. Præterea, propria accidentia vt declarauimus in 4. metaph. in q. noſtris ſunt, vt effectus cauſati à natura rei in genere cauſæ non ſolum ſubiectiuę, & materialis, ſed etiam efficientis ſaltem per modum naturalis ſequelle. Sed omnis proprius effectus diſponit intellectum noſtrum ad notitiam ſuæ cauſæ, qua ſcimus naturam ipſius, ergo &c. Præterea ex motu circulari, vt patet in primo de cœlo notificatur nobis natura cœli, quomodo eſt quintum corpus ſimplex &c.

Secunda concluſio, accidentia propria multum conferunt ad notitiam diſcurſiuam ſubſtantiæ, & abſolute, & in ſpecie. Abſolute quidem, qm̃ ex inexiſtentia accidentium concludimus exiſtentiam per ſe ſubſtantiæ, nam cum videam calorem, & lucem, & grauitatem eſſe, neceſſe eſt vt ſit aliquod ſubiectum cui inſint; qm̃ cum ſint accidentia, eorum eſſe eſt ineſſe, illud autem ſubiectum conſtat eſſe ſubſtantiam, in ſpecie autem patet ꝙ per motum, & tranſmutationem concludimus materiam primam eſſe ex 1. phyſ. & 8. metaph. per motum ſphæricum proprium cœlo concludimus cœlum eſſe incorruptibile, non cõpoſitum ex elementis ex primo cœli, per combinationes compoſſibiles quatuor primarum qualitatum, concludimus quatuor eſſe elementa ex 2. de generatione, per motum eternum, concludimus exiſtentiam primi motoris, & ꝙ eſt actus. & ꝙ eſt ſine materia. & ꝙ eſt vnus ex 12. metaph. Ex operatione intellectus non organica concludemus in lib. 3. de anima, ꝙ eſt ſeparabilis, ex his ergo patet, quòd accidentia propria non ſolum conferunt ad notitiam diffinitiuam, & diſcurſiuam habendam de ſubſtantia, ſed ita

inchoant nobis viam ad philoſophiam, quòd ſine eis vanum eſſet omne ſtudium noſtrum, quoniam noſtra cognitio incipit à ſenſu, ſenſus autem eſt apprehenſiuus accidentium, & per accidentia, vt per primos nuncios paratur nobis via ad notitiam ſubſtantiæ.

Quantum ad ſecundũ aduerte hic varias opiniones, nam quidam arbitrantur, quòd primo cognoſcamus accidens per propriam ſpeciem accidentis, deinde per eandem ſpeciem, cognoſcamus ſubſtantiam, ita quòd non cognoſcimus ſubſtantiam per propriam ſpeciem ſubſtantię, ſed per ſolam ſpeciem accidentis. Quidam autem arbitrantur, quòd per ſpeciem ſubſtantiæ abſtractam à phantaſmate accidẽtis cognoſcamus prius ſubſtantiam, ſed confuſæ, deinde per ſpeciem accidentis cognoſcamus accidens: & has opiniones iam pertractauimus in 7. metaph. q. 3. & illic declaratum inuenies quam viam debeas ſequi, vt Thomiſta.

Quantum autem ad imaginationem Ianduni in primo de anima q. 10. aduerte, quòd imaginatur accidens hoc modo conferre ad notitiam ſubſtantiæ, ſicut materia non recipit formam ſubſtantialem niſi prius diſponatur per formas accidentales, quæ ſunt diſpoſitiones pro forma introducenda, ſic intellectus poſſibilis cum ſit ens in pura potentia in genere intelligibilium, vt declarabitur in 3. lib. non recipit ſpeciem intelligibilem ſubſtãtiæ, niſi prius recipiat ſpeciem accidentis, per quam diſponatur ad recipiẽdum ſpeciem ſubſtantiæ, & per quam intelligat ſubſtantiam, ita tamen quòd prius intelligit accidens per ſpeciem intelligibilem accidentis, quàm ſubſtantiam per ſpeciem intelligibilem ſubſtantiæ, & hunc modum non aliter probat, ſed dicit, quòd concordat naturæ rei vt declaratum eſt ſimilitudine ſumpta inter materiam primam, & intellectum poſſibilem.

Sed hic ſenſus videtur contradicere philoſopho in 7. metaph. tex. 4. Dicit enim ſubſtantia omnium prima, notitia ratione, & tempore, ſi ergo eſt prior notitia quàm accidens, primum cognitum abſolutæ, ſiue confuſæ, ſiue diſtinctæ, non eſt accidens, ſed ſubſtantia.

Huic inſtantiæ reſpondens Iandunus in eadem quæſtione in reſponſione ad vltimum factum ad oppoſitum, & eſt

ſua

ſua vltima reſponſio, dicit, ꝙ ipſum accidens prius cognoſci tur quàm ſubſtantia, ſimplici cognitione, ſic intelligendo, ꝙ cognitio accidentis prior eſt in intellectu via generationis, quam cognitio ſubſtantiæ, tamen verum eſt, quòd cognitio ſubſtantiæ prior eſt via perfectionis, & dignitatis, & principalitatis, ſicut & ſubſtantia eſt prius ens principalitate, & nobilitate quàm accidens, & ad illam intentionem loquebatur Ariſt. in 7. metaph. in tex. præallegato. Hæc Iandunus.

Sed illa expoſitio non eſt ad mentem philoſophi, nam dicit Cōment. illic in cōmento 4. quòd philoſophus dat modos quibus ſubſtantia præcedit alia entia. Conſtat autem, ꝙ ly præcedit ſi propriæ ſumatur, dicit prioritatem naturæ, aut temporis. Præterea, philoſophus in eodem tex. dicit ſubſtantiam eſſe priorem ratione, eo ꝙ non poteſt diffiniri accidēs ſine ſubſtantia. ſed bene econuerſo. Cum ergo ibi loquamur principaliter de cognitiōne diffinitiua, qn̄ dicit philoſophus, quòd accidentia multum conferunt ad cognoſcēdum naturam rei, ſequitur, quòd ſubſtantia ſit prior quo ad conceptum quàm accidens, & ſic prius nota non modo prioritate perfectionis, ſed etiam naturæ, aut temporis.

Similitudo autem data à Ianduno inter materiam primā & intellectum poſſibilem, non habet aliquam euidentiam, nec neceſſitatem, cum non ſint eiuſdem generis, nec eſt neceſſe eodem ordine diſponi intellectum poſſibilem quo diſponitur materia, nam intellectus hoc ordine ſufficienter diſponitur. Primo, ꝙ phantaſia recipiat à ſenſu exteriori phantaſma accidentis. Secundo, quòd intellectus agens illuſtratione phantaſmatis extrahat ſpeciem intelligibilem ſubſtantiæ, ex phantaſmate accidentis. Tertio, quòd intellectus poſſibilis actuetur tali ſpecie, qua actuatus eſt ſufficienter diſpoſitus ad intelligendum ſubſtantiam conceptu ſaltem confuſo, antequam intelligat accidens confuſæ, nec diſtinctæ, vt declarauimus in 7. metaph. in q. 3. Et pro habendo cōceptu confuſo de ſubſtantia non conferunt accidentia propria. ſed pro habendo conceptu diſtincto, vt declaratum eſt in eodem loco. Cognitio enim propriorum accidentium ſubſequitur cognitionem confuſam ſubſtantiæ, & antecedit cognitionem diſtinctam. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſt

¶Quæſtio 9. ſi intelligere eſt propria operatio animæ an coniuncti.

Maxime autem aſſimilatur proprio intelligere. Vſque ibi, ſine corpore eſſe. Textu 12.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ ibi incipit varietas exponendi textũ philoſophi de anima intellectiua, nam Auerroës, & ſequentes eum, ſupponunt animã intellectiuam non eſſe vnitam corpori, vt formã dantem eſſe, ſed vt principium operandi, modo quo dicemus in lib. 3. de mente Cõment. & ꝙ intellectus agẽs ſit ſuba ſeparata intelligens ſe intellectione æterna, quæ non pendet ab organo, nec à phantaſmate, vt ab obiecto, ſicut nec intellectio intelligentię qua ſeipſam intelligit. Sed B. Th. & Egid. & Sco. & Greg. tenent animam eſſe veræ formam dantem eſſe homini, & intellectum agentẽ eſſe potentiam intrinſecam animæ, parantem ſpecies intelligibiles intellectui poſſibili, vt per eas ſiat intellectio, quę nõ producitur ab intellectu agente, ſed poſſibili, & de his omnibus loquemur in 3. lib. pro nunc autem ſufficit proponere.

Igitur dimiſſa pro nunc imaginatione Cõment. & ſequentium eum, quærendum eſt, ſi animæ coniunctæ quam ſupponimus formam dantem eſſe, eſt aliqua propria operatio. Ad huius igitur euidentiam. Primo, declarandum eſt, quid importat propria operatio, & communis operatio. Secundo, ponetur diſtinctio. Tertio, reſoluetur propoſitum.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ly propria excludit cõicationem alterius operãtis, vel cooperantis, vt propria operatio calidi eſt calefacere, qa ſolum calidũ calefacit, & nullũ nõ calidum calefacit, cõis aũt eſt per oppoſitum, quia. ſ. includit cõicationem alterius operantis, ſicut dũ ſortes, & Plato trahunt nauem, tractus ille nõ eſt operatio ꝓpria vnius, ſed cõis duorum. Ad propoſitum dico, ꝙ ſi aliud diſtinctum ab anima concurrit ad intelligere, vt cooperans animæ, puta ꝙ anima cõicet corpori in hac operatione nõ erit propria aïæ. ſed cõis corpori, & animæ, ſi aũt non concurrit, erit ꝓpria.

Quantũ ad ſecundũ aduerte, ꝙ aliqd diſtinctũ ab aïa, põt cõcurrere ad intelligere dupliciter. Primo, vt organum, ſicut oculus cõcurrit ad viſionẽ. Secũdo, vt obm, ſicut ſonus ad auditionẽ, ſi cõcurrit primo modo, aïa cõicabit corpori in intelligere,

ligere,ſi concurrit ſecūdo modo,aīa non cōicabit corpi.Sed cōicabit ei quod cōicat corpi.Pro quo aduerte,vt bñ dicit Albert.in primo de aīa tract.1.c.6.Aliud eſt cōicare corpori in actione vel paſſione aīæ, & aliud cōicare ei quod cōicat corpori,cōicat.n.aīa corpori in actione vel paſſione,quæ nō expletur,niſi organo corporali per virtutem affixam organo,ſicut ambulatio vel viſio, quæ fiunt motu vel paſſione corporis,& ꝑ virtutes affixas ipſis membris,quorum vnū.ſ.tibia explet motu operationem ſuā, alterum.ſ.oculus explet paſſione.i.receptione coloris operationem ſuam. Cōicare autē ei quod cōicat corpori eſt ꝙ licet aliqua operatio non fiat ſine motu vel paſſione alicuius partis corporis,tamen expletur ſine alia operatione,quæ fit motu vel paſſione alicuius partis corporis,ſicut eſt intelligere ſenſibilia & mathematica. Nā licet vt declarabitur in 3.lib.intelligere nō expleatur motu vel paſſione alicuius membri corporalis,tamen non fit ſine acceptionem formæ ſenſibilis & imaginabilis per phantaſiam,quę communicat corpori,ex eo ꝙ operatio ſua non expletur ſine motu & paſſione membri corporalis,quod eſt organum phantaſiæ. Oportet.n.formas imaginationis & phātaſiæ fieri per motum à ſenſu in ſpiritu animali differēte formas huiuſmodi, & eaſdem recipi oportet in parte cerebri, in qua complantatum eſt organum phantaſiæ. Patet igitur, ꝙ aliud eſt animam in operatione cōicare corpori,hoc.n.eſt operari per inſtrumentum corporale. & cōicare ei quod cōmunicat corpori,hoc.n.eſt ſine inſtrō operari,ſed requiritur obiectum receptū in potentia organica.Et ex his elicio tria. Primo,poſſibile eſt, ꝙ ſubſtantia incorporea exiſtens in corpore vt actus corporis,cōicet corpori in operatione ſua. Secundo,poſſibile eſt vt non cōicet corpori,ſed cōicet ei ꝙ cōicat corpori. Tertio,poſſibile eſt,vt neutro modo cōicet, ſed habeat operationes ſuas ſine vlla dependentia ad corpus & hoc inquirere de anima intellectiua neceſſe eſt,vt ſciamus ſi eſt ſeparata in operando,vel non,& hæc quæſtio eſt quā maximæ deſiderant homines ſcire de anima.

Quantum ad tertium,vt pro nunc ſuperficialiter determinetur queſitum(nam vltimatam determinationem faciemus in tertio lib.) ponuntur duæ concluſiones, quas concedunt

omnes expoſitores philoſophi,ſiue ponant animam intellectiuam eſſe veræ formam corporis,ſiue non.

Prima concluſio. Anima non communicat corpori,vt inſtrumento in ipſo intelligere,probatur. Anima intelligit ꝑ intellectum poſſibilem, qui nõ eſt organo affixus per Ariſt. in 3. de anima tex.5. ergo &c. Et pro nunc nolo aliam probationem adducere,donec pertractemus in lib.3. de natura intellectus poſſibilis,& agentis,& de incorruptibilitate animæ intellectiuæ.

Secunda concluſio. Anima communicat corpori,vt obiecto,in ipſo intelligere.Ratio huius eſt,quoniam determinabitur in lib. 3. ꝙ neceſſe eſt phantaſiam præparare phantaſmata ipſi animæ coniunctæ,vt intelligat. Non.n.ſine phantaſmata intelligit,vt dicet in lib.3.phantaſmata autem comparantur ad intellectum,vt colores ad viſum,ex conſequenti vt obiectum quod quomodo ſit verum, cum phantaſma ſit ſingulare,& obiectum intellectus ſit vniuerſale,declarabitur in 3. lib. cum agemus de obiecto intellectus.

Ad propoſitam ergo quæſtionem dico pro nunc, quòd intelligere eſt propria operatio animæ,nam ex dictis patet, ꝙ ad hoc quòd ſit communis animæ, & corpori, eſt neceſſe,ꝙ corpus concurrat vt inſtrumentum operans,propterea vegetare,& ſentire non ſunt propria opera animæ, organa enim ſimul cum potentijs quibus ſunt alligatæ concurrunt. & propterea dicuntur opera coniuncti.Ex hoc autem,quòd corpus ſiue corporeum concurrit,vt obiectum,ſcilicet phantaſmata non impeditur quin intelligere ſit propria operatio animæ, nam ſi ex obiecto corporeo concurrente deberet dici actio communis,viſio diceretur communis calori,& oculo, ſimiliter volitio non eſſet operatio propria voluntatis,cum ad ipſam concurrat obiectum volitum.

Tu tñ aduerte,ꝙ vt dicit Albertus in 1. de anima tract. 1. cap.6. Sunt quidam homines idiote, & depreſſi ingenij non diſcernentes vniuerſale à particulari. ſed proſequuntur rationem vniuerſalis in particulari permixtam,ita ꝙ quidquid cognoſcunt,cognoſcunt in ſingulari. & horum intelligere potius eſt phantaſiare vel cogitare, ex ꝯñti non hñt operationem propriam animæ.Aliqui aũt accipiunt vniuerſale diſtin

ctum à particulari, quod eſt in phantaſia, & horum intelligẽ re licet non ſit ſine phantaſia, tamen non eſt phantaſiare, ſed cognitio eleuata ſupra totum ambitum cognitionis ſenſitiuæ, & iſtorum intelligere eſt operatio per ſe ipſius animæ, & ex eo in lib. 3. pertractabimus de incorruptibilitate animæ humanæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 10. ſi poteſt ſaluari modus arguendi à deſtru ctione antecedentis ad deſtructionem ꝯñtis, quem videtur facere philoſophus in tex. 13.

Si quod igitur animæ operum aut paſſionum ꝓprium. Vſque ibi, ſeparabilis. Textu 13.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd modus arguendi quem facit philoſophus in præſenti tex. talis eſt, ſi anima habet operationem propriam, eſt ſeparabilis à corpore, ergo ſi non habet operationem propriam non eſt ſeparabilis a corpore. Conſtat aũt, ꝙ hic modus eſt à deſtructione antecedentis ad deſtructionem conſequentis, qui reprobatur generaliter, qm̃ in eo committitur fallacia conſequentis. Præterea, ſi valeret, liceret arguere ab inferiori ad ſuperius in linea prædicamentali à deſtructione &c. vt hic ſi tu es homo, tu es animal, ergo ſi non es homo, non es animal, patet ꝙ non ſequitur, qm̃ demonſtratio aſino, verum eſt dicire, quòd non eſt homo. & tamen falſum eſt, quòd non ſit animal.

Pro ſuſtentatione hmõi poſiti à philoſopho, inuenio quatuor modos dicendi, primus eſt Themiſtij vt innuit Comment. in hoc 1. lib. in comment. 13. vbi ſic habes, & eſt manifeſtum ſicut dicit Themiſtius, ꝙ propoſitiones hypotheticę continuatiuæ in quibus eſt ꝯñs poſſibile eſſe cum antecedente, neceſſe eſt ſemper vt deſtruamus antecedens, & concludamus oppoſitum ꝯñtis econtrario diſpoſitioni propoſitionũ, quarum ꝯñs ſequitur antecedens neceſſario. & ideo nullum impoſſibile cõtingit Ariſtoteli inquantum deſtruit añs, v.g. ſi hoc viſibile eſt animal, poſſibile eſt vt ſit homo. Sed nõ eſt animal, ergo impoſſibile eſt vt ſit homo. Hæc Cõment. & intendit, ꝙ conditionales ſunt in duplici dr̃ia, in quibuſdam añs eſt de ineſſe, & ꝯñs de poſſibili vt in exemplo dato, in quibuſdam añs, & ꝯñs ſunt de ineſſe, vt ſi tu es homo, tu es animal, ſi curris moueris, in prima diſpoſitione licet arguere

à deſtructione antecedentis &c. In ſecunda non licet. Ariſt. autem arguit in prima diſpoſitione. Sic.n.inquit ſm tex.cõmenti, ſi aliqua actionum aut paſſionum animæ ſit propria ſibi, poſſibile eſt vt ſit abſtracta. & ſi nihil eſt ei proprium, impoſſibile eſt vt ſit aſtracta. & ideo nulla committitur fal lacia, ſecus autem eſſet ſi argueret in diſpoſitione ſecunda, vñ regula de non arguere à deſtructione antecedentis, tenẽda eſt concludere vniuerſaliter in ſecunda diſpoſitione.

Sed nec in prima diſpoſitione videtur vniuerſaliter vera, vt patet in hac, ſi tu curris poſſibile eſt te moueri, & tamẽ non ſequitur. Sed non curris, ergo impoſſibile eſt te moueri, ſtat enim ꝙ non curras, & tamen potes moueri.

Rñdetur. Themiſtius intendit, qñ ꝯſequens non de neceſſitate ſed poſſibiliter ſequitur ad antecedens, ſicut ibi ſi tu es animal, licet non neceſſario, tamen poſſibile eſt ꝙ ſis homo, ſi autem ſequitur neceſſario, nõ licet arguere, ſicut in exẽplo dato, nam ad currere ſeqtur neceſſario, ꝙ potes moueri, & de facto moueris. & hoc ſemper contingit, qñ in antecedente ponitur ſuperius cum ꝓpõne de ineſſe, & in ꝯñte ponitur inferius cum ꝓpoſitione de poſſibili, vt exemplificatum eſt.

Secundus modus dicendi eſt Egidij in expoſitone tex. 13. & ſtat in hoc. Quando ꝯdõnalis eſt de terminis ꝯuertibilibꝰ licet arguere à deſtructione añtis ad deſtructionem ꝯñtis & econuerſo. Qñ autem non eſt de terminis conuertibilibus, vt qñ in añte ponitur inferius, & in ꝯñte ſuum ſuperius, non licet. Conditionalis vero philoſophi eſt de terminis conuertibilibus. Omne.n.hñs operationem ꝓpriam eſt ſeparabile.i. põt ſeparatim exiſtere & ecõuerſo. & iõ philoſophus nõ cõmittit fallaciam ꝯſequentis. Hęc reſponſio ſatis euidens eſt.

Tertius modus dicendi eſt vnius doctoris moderni, qui tenet, ꝙ non fuit intentio philoſophi arguere à deſtructione antecedentis ad deſtructionem ꝯñtis. Sed arguere per regulam datam in primo phyſico. Sicut affirmatio eſt cauſa affirmationis, ita negatio eſt cauſa negationis, vt hic, ſi animal habet pulmonem reſpirat, ergo ſi nõ habet pulmonem nõ reſpirat. Si arguit hic philoſophus, nam ſicut poſitio pulmonis eſt cauſa reſpirationis. & negatio eiuſdem eſt cã non reſpirationis, ita in propoſito, poſitio operationis propriæ, eſt

cauſa animæ ꝙ poſſit ſeparari,& negatio propriæ operationis,eſt cauſa inſeparabilitatis. Hæc rñſio bona & reſoluta eſt.

Quartus modus dicendi eſt quem innuit B. Th.in expoſitioni tex.13.& intendit, ꝙ Ariſt.in illo tex.non arguit à deſtructione &c.nec per regulã primi poſter. Sed intendit duas concluſiones,vnam affirmatiuam.ſ.ſi anima habet operationem propriam eſt ſeparabilis,& aliam negatiuam.ſ.ſi nõ habet operationem propriam non eſt ſeparabilis,& ratio quidem primæ eſt, quia ſi habet operationem propriam habet operationem per ſe, ſi operationem per ſe,habet eſſe per ſe, quia vnumquodq; operatur vt habet eſſe, vel eo modo quo eſt actu, ſi habet eſſe per ſe,ergo eſt ſeparabilis à corpore.i. poteſt ſeparatim exiſtere. Ratio autem ſecunda eſt, quia ſi non habet operationem per ſe,ergo nec eſſe per ſe, ergo nõ eſt ſeparabilis. Omnes iſti modi dicendi rationabiles ſunt, & ſufficienter ſaluant rationem philoſophi. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. Et aduerte,quòd omnes iſtæ conſequẽtiæ ſi habet operationem per ſe,habet eſſe per ſe, & ſi habet eſſe per ſe,eſt ſeparabilis,examinabuntur in lib.3.quando defendemus rationem B.Th.de incorruptibilitate animæ ad mentem philoſophi contra Scotum.

¶Quæſtio 11. Si logicus diffinit per materiã,phyſicus autem per formam.

Differẽter aũt diffiniet phyſicus & dialecticus. Tex.16. Vbi dicit Com̃.naturales differunt à diſputatoribus modo diffiniendi. Diſputatores.n. dant diffões ſm formam,naturales vero ſm materiam.

IN HAC q.aduerte, ꝙ magna eſt difficultas ſcire, qs fuerit ſenſus philoſophi in ꝓpoſito tex.& Cõment.& B. Th. & Egidij.Oẽs n.tranſeunt,nec aliter declarant. Conſtat aũt ꝙ dictum philoſophi Com̃.primo aſpectuvr̃ eſſe falſum.Nã & dialecticus diffinit ꝑ materiã, vt qñ diffinit ſyllogiſmũ ꝑ ꝓpões,quæ ſunt materia ſua, & demr̃onem in 1.poſter.cũ dicit,ꝙ eſt ex primis veris immediatis &c. Patet ẽt ꝙ phyſicus diffinit multa ſine materia, vt naturam, motum,locum, tempus,&c. Vt ergo ſcias ſenſum philoſophi dicemus tria quantum ad logicum,& tria quantum ad phyſicum.

Quantum ad logicum. Primo, præponitur vna diſtinctio. Secundo, duplex concluſio. Tertio, ſoluentur quędam dubia.

Diſtinctio ſit hæc, forma dr̄ dupliciter. Primo, de forma partis, quæ eſt pars compoſiti. Secundo, de eo quod eſt idem eſſentialiter cum diffinito, & prædicatur de illo in recto, & eſt prius ac notius eo, vel ſm̄ aliquos eſt cōe omni diſtinctioni vt ſtat ſub tali intentione, in primo ſenſu anima eſt forma cum ſit pars rei animatæ, in ſecundo ſenſu. Genus, & dr̄ia ſunt forma, quoniam prædicātur de diffinito in recto, & ſunt idem eſſentialiter cum eo, & ſunt priora ac notiora, quomā diffinitio datur per priora, & notiora, aliter non notificarent naturam diffiniti, & ſunt communia omni diffinitioni. Omnis enim diffinitio conſtat ex gn̄e, & differentia ex 7. metaph.

Prima cōcluſio, logicus non diffinit ꝑ formam primo modo ſumptam, ꝓbatur. Conſiderare formam vt eſt pars compoſiti, & actuans materiam, eſt offm̄ philoſophi naturalis, vt patet in 1. phyſ. & in 8. metaph. ergo ad logicum non pertinet, cum ſint diſtinctæ ſcientiæ. Præterea, quælibet pars diffinitionis logicæ prædicatur in recto de diffinitio; cum diffiniat per genus, & differentiam, quorum vtrunque prædicatur in recto de diffinito, ſed forma primo modo ſumpta cū ſit eſſentialis pars compoſiti, non prædicatur in recto de diffinito, ergo logicus non diffinit per eam, & in hac concluſione omnes conueniunt.

Secunda concluſio, logicus diffinit per formā ſecundo modo ſumptam, ꝓbatur logicus diffinit ꝑ ea quæ prædicantur in recto de diffinito, & ſunt idē eſſentialiter cū eo, aliter non ꝓdicarentur in recto de eo. & ſunt notiora, aliter non manifeſtarent naturam diffiniti, & hæc ſunt genus, & differentia, vt patet in hac diffinitione, homo eſt animal rōnale, ergo &c.

Sed hic ſunt duo dubia. Primum vnde eſt, quòd diffinitio data per genus, & differentiam dicitur data per formam, & dicitur diffinitio logica.

Ad hoc dicit Iand. ꝙ ſic dicitur, q̄a cōſueuit ſic vocari, cauſa autem ꝑꝑ quam ſic vocatur, nō eſt multum exquiſita. Sed ego dicerem cauſam huius eſſe, quia logicus cōſiderat quidditatem rei, præciſæ vt ſtat ſub gn̄e, & differentia, quorum vtrunq; dicit totam quidditatem, licet ſub diuerſo conceptu,

&

& non conſiderat talem quidditatem, vt habet tale eſſe vel vt eſt in tali materia ſenſibili. Hæc.n.cõſideratio eſt phyſica, & q̃m quidditas rei vt q̃dditas, habet rõne formæ ex 7.metaph. tex. 55. ideo diffõ logica dr̃ dari per formam. Quidditas aũt conſiderata à phyſico, conſideratur contractæ ad materiam, & maxime q̃dditas rei naturalis circa quam negociatur phyſicus, & ideo vt declarabitur dicitur diffiniri per materiam.

Aliqui aũt dicunt, ꝙ diffinitio logica dr̃ dari per formam, quia datur per cõia, cõe autem habet rationem formæ, omnis enim forma ex ſe cõis eſt, & tu tene reſponſionem quam volueris, q̃m vtraque probabilis eſt, & aduerte, ꝙ reſponſio ſecunda eſt fundata in Alb. in 1. de anima in tract. 1. cap. 7. vbi, inquit. Dialecticus ideo diffinit per formam, quia forma de ſe communis eſt, & non appropriatur ad eſſe rei, niſi per propriam materiam vniuſcuiuſque rei.

Secundum dubium eſt, ſi logicus dr̃ diffinire per formam, quia diffinit per genus, & differentiam, ergo diffinitio metaphyſica quæ etiam datur per genus, & differentiam, non diſtinguetur à diffinitione logica, ꝙ eſt falſum vt patet, q̃m quęlibet diſtincta ſcientia habet diſtinctum modum diffiniendi.

Ad hoc negatur ↄ̃ntia, q̃m licet vtraque diffinitio ſit per genus, & differentiam, differenter tñ, q̃m ſicut logicus & metaphyſicus diuerſa ratione conſiderant diffinitionem, ſic diuerſa ratione conſiderant genus, & differentiam. Conſiderat.n. logicus diffinitionem inquantum per ipſam vt per inſtrumẽtum ducitur intellectus in notitiam quidditatis eius cuius eſt diffinitio, vnde logicus dicit diffinitionem eſſe orationem indicantem quid eſt eſſe rei, metaphyſicus autem conſiderat eã inquantum eſt ipſa quidditas rei diffinitæ, quoniam apud ipſum diffinitio, & diffinitum ſunt idem ſiue quodquideſt, & id cuius eſt, vt probatur in lib. 7.metaph. & nos id determinauimus in quæſtionibus noſtris: conſiderat autem, & diffinit logicus per genus, & differentiam inquantum ex his conſtituitur diffinitio ducens intellectum in notitiam quidditatis rei. Diffinit autem metaphyſicus per genus, & differentiam, vt dicunt quidditatem rei diffinitæ: ita ꝙ vtrunque dicit totam quidditatem licet diſtincto conceptu .ſ. confuſo, & determinato, vt declarauimus in 7.metaph. in quæſtionibus noſtris,

Quantum ad phyſicum, vt ſcias quomodo diffinit per materiam, dicemus tria. Primo, diſtinguemus de materia. Secũdo applicabimus ad propoſitum. Tertio, ſoluemus argumẽtum factum in principio quæſiti.

Diſtinctio ſit hæc. Materia ſumitur dupliciter. Primo pro materia vt eſt pars compoſiti & ſubiectum formæ ſubſtantialis. Secundo, pro omni ſubiecto motus vel tranſmutationis & accidentis, modo quo dicimus, cor eſſe ſubiectum paſſionum. i. materiam in qua &c.

Ex hac diſtinctione applicando ad propoſitum dico, quòd phyſicus nõ ſemper diffinit per materiam primo modo ſumptam, aliter non poſſet diffinire qualitatem ſenſibilem, conſtat ènim, ꝙ non habet materiã primo modo ſumptam, nec formam, nec motum, nec locum, nec tempus, nec etiam ſemper diffinit per materiam ſecũdo modo ſumptam, aliter nõ poſſet diffinire compoſita naturalia, de quibus conſtat, ꝙ habent materiam ex qua, & non in qua Dico ergo, ꝙ hæc propoſitio. Phyſicus diffinit per materiam, intelligenda eſt primo vel ſecundo modo, prout requirit natura rei diffinibilis, vnde diffiniet philoſophus animam per materiam in qua. ſ. per corpus, & diffinit paſſiones iraſcibilis per materiã in qua, puta quòd ira eſt accenſio ſanguinis circa cor, eodem modo diffiniet gaudium amorem & odium, vt alias videbimus cum loquemur de appetitu ſenſitiuo in libro tertio.

Ex his patet quid dicendum ſit ad argumentum poſitum in principio quæſiti, nam nihil prohibet logicũ diffinire ſyllogiſmum & demonſtrationem per propoſitiones ex quibus conſtant, quoniam ille non ſunt materia primo aut ſecundo modo ſumpta, ſimiliter phyſicus diffiniens naturam motum, locum, tps, licet non diffiniat per materiam primo modo, diffinit tamen per materiam ſecundo modo, vt tibi conſtare poteſt exercitato in lib. de phyſico auditu. In diffinitionibus. n. prædictorum tangitur ſubiectum in quo. Hęc de præſenti quæſito dicta ſint.

Et quoniam philoſophus in 1. lib. de anima immoratĩ circa opiniones antiquorum, quæ nobis parum proficiunt, ideo ſuper primum librum non formabimus alias quæſtiones, ſed transferemus nos ad ſecundum librum.

Inci

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM ſuper ſecundum librum de anima Ariſtotelis.

In hoc 2.lib. conabimur reſoluere quæſita quæ præcipue fundantur in textu philoſophi,& erunt vt infra.

1 Si anima eſt ſubſtantia.
2 Si diuiſio ſubſtantiæ eſt diuiſio generis generaliſſimi in genera ſubalterna, an analogi in ſua analogata.
3 Si anima eſt forma ſubſtantialis.
4 Si prima diffinitio data de anima eſt vera, & ſi conuenit omni animæ etiam includendo intellectiuam.
5 Si ex anima,& corpore fit vnum per ſe, & propter quam cauſam.
6 Si ablata forma dolabre, remanent dolabra.
7 Si manifeſtum eſt,animam non vniri corpori,vt nautam vnitur naui.
8 Si prima diffinitio de anima conuenienter demonſtratur per ſecundam,& quæ demonſtratio ſit illa.
9 Si in partibus animalis anuloſi poſt diuiſionem remanet anima,quæ ſit princ.motus localis,& habeat phantaſiam.
10 Si potentiæ animæ diſtinguuntur ſubiecto, & loco, ita quòd plures non poſſunt eſſe in eadem parte animati.
11 Si potentię diſtinguuntur per actus,& actus per obiecta.
12 Si potentiæ animæ diſtinguuntur ab eſſentia animæ, & ſi cauſantur ab ea.
13 Si genera potentiarum animæ ſunt quinque, & animæ tres, & genera viuentium quatuor.
14 Si vegetatiuum continetur in ſenſitiuo,&c.
15 Si determinandum eſt prius de actibus, quàm de potentijs, & prius de obiectis, quàm de actibus.
16 Si generare ſibi ſimile eſt naturaliſſimum omnibus viuentibus. & ſi competit ſolis viuentibus.
17 Si nutritio, & augmentum ſunt ab anima vegetatiua, an ab igne.
18 Si potentia nutritiua,& augmentatiua,& generatiua,diſtinguuntur realiter.

19 Si

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

19 Si quod nutritur patitur à nutrimento, ſicut econuerſo.
20 Quomodo valet hæc conſequentia, ſi ſenſus eſſet actiuus ſecundùm ſe, ſentiret ſine ſenſibili exteriori.
21 Si ſenſus eſt potentia actiua, an paſſiua.
22 Si ſenſus poſtquam productus eſt, eſt in potentia ad actũ primum, & ſecundum, vel tantum ad ſecundum.
23 Si ſenſus poteſt errare circa proprium ſenſibile.
24 Si ſenſibilia communia ſunt ſenſibilia per ſe.
25 Si eſt verum, quòd ſenſibilia, primo ſint ſenſibilia per ſe, & primo, communia autem per ſe, ſed non primo.
26 Si color eſt obiectum viſus.
27 Si color eſt per ſe viſibilis.
28 Si diffinitio diaphani conuenit diaphano vniuerſaliter ſumpto.
29 Quid ſit lumen, & ſi habet eſſe reale in medio.
30 Si aliqua videntur in tenebris. & ſi omnia quæ videntur in die, videntur vt colorata.
31 Propter quid ſenſibile poſitũ ſupra ſenſum non ſentitur.
32 Quomodo hęc diffinitio conuenit colori, color eſt actus diaphani.
33 Si ſonus ita eſt ſubiectiuę in aëre, quòd non poteſt generari in aqua ſine aëre.
24 Quomodo ſe habet echo ad ſonum præcedentem.
35 Si ſonatiuum recte diffinitur à philoſopho.
36 Si aër ex natura ſua eſt inſonabilis.
37 Si aër exiſtens in aure eſt immobilis.
38 Si diffinitio vocis eſt bene aſſignata à philoſopho.
39 Si homo habet priorem odoratum ceteris animalibus.
40 Si homo eſt melioris tactus quàm cetera animalia.
41 Si conuenienter nominantur ſpecies odoris nominibus ſpecierum ſaporis.
42 Si odor habet eſſe reale in medio.
43 Si proprium eſt homini non odorare ſine reſpiratione.
44 Si omnia odorantia per reſpirationem melius odorant quam odorantia ſine reſpiratione.
45 Si guſtus eſt quidam tactus.
45 Si dulce, & amarum ſunt extremi ſapores.
47 Si tactus eſt vnus vel plures ſenſus.

48 Quod

48 Quod eſt organum in tactu.
49 Si duo corpora diſcontinua exiſtentia in aqua aut in aëre poſſunt immediate ſe tangere.
50 Si ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non ſentitur.
51 Si diffinitio ſenſus eſt veræ aſſignata à philoſopho.
52 Si excellens ſenſibile corrumpit ſenſum, & organum,& propter quid.
53 Si inanimata non patiuntur ab odore,& colore, & lumine,& tenebra,patiuntur autem à qualitatibus tangibilibus, & ſapore.
54 Si philoſophus ponit conuenienter differentiam inter odorare, & pati ab odore.
55 Si ſenſus exteriores ſunt tantum quinque.
56 Si ſenſus exterior cognoſcit actionem ſuam.
57 Si datur ſenſus communis, & ſi eſt vnus.
58 Si vermes,& apes,& formice habent phantaſiam.
59 Si phātaſia eſt ſenſus interior diſtinctus realiter ab alijs ſenſibus interioribus,& dato quòd ſic,vtrum diffinitio eius aſſignata à philoſopho ſit conueniens.

QVAESTIO PRIMA.
Si anima eſt ſubſtantia.

IN HAC qõne aduerte, ꝙ philoſophus inueſtigans p̃dicata diffinitiua ponẽda in diffinitione aïæ, non incipit ab ente, ſed à ſubſtantia, & immediate diuidit eã in materiam, formã, & cõpoſitum, vt patet in tex. 2. qm̃, vt inqt Com. in cõment. 2. fuit quaſi manifeſtum, ꝙ aïa collocatur in gñe ſubſtãtiæ, & ideo philoſophus ſuppones hoc eſſe conceſſum ab oĩ recte philoſophãte, non immoraĩ ad inueſtigandum, ſi aïa eſt ſubſtãtia, vel accñs, ſed pro conſtãti habet, ꝙ ſit ens, & ſubſtãtia, veꝶ vt adiſcentes ſciant rõnem aſſignare, quare eſt ſubſtãtia, volui pñs quæſitũ formare, in quo duo agẽda ſunt. Primo, poneĩ concluſio affirmatiua cũ probationibus ſuis. Secũdo, ſoluentur quędam argumẽta probantia oppoſitum.

Quantum ad primũ, ponitur hæc concluſio. Anima abſolutæ ſumpta, vt ſub ſe cõtinet vegetatiuam, ſenſitiuam, & intellectiuam, eſt ſubſtantia. probatur: primo, rõne adducta à Cõment. in cõmen. 2. quæ ſtat in hoc. ſubſtantia eſt nobilior accidente, qm̃ in 7. metaph. text. 1. eſt primum & ſimpliciter ens, accidens aũt ẽm quid, quia eſt ens tm̃ in ordine ad ſubſtãtiam, & anima eſt nobilior omnibus accidentibus exiſtentibus hic, ergo cognitione naturali conſtat, ꝙ impoſſibile eſt animam eſſe accidens. Quòd autem ſit nobilior omnibus accidentibus patet, quia nullum accidens dat eſſe ſimpliciter ei cuius eſt accidens, ſed eſſe quale, vel quantum. Anima autem dat eſſe ſimpliciter animato, quia ſtante anima habet eſſe actu, remota anima deſinit eſſe animatum actu, ergo &c.

Secundo ꝓbatur rõne quam adducit Alb. in 2. lib. de aïa tract. 1. cap. 1. & ſtat in hoc, ſcitũ eſt ab oibus, accidens partem ſubſtãtiæ nõ eſſe, neq; ꝑficere ſimpliciter ſubſtantiã. Anima aũt eſt animati pars eſſentialis, & dignior, & ꝑficit aïata corpora, ergo in gñalitate ſubſtantiæ contineri ſupponimus.

Tertio, probatur rõne Auic. in 6. naturalium, quæ particulariter probat de anima humana. Quod eſt ſuſceptiuum contrariorum, vnum numero exiſtens, & primum ſuſceptiuum

uum eſt ſubſtantia,vt patet in prædicamentis,& dico primũ ſuſceptiuum,ad differentiam ſuperficiei,quæ non recipit cõtrarios colores,niſi in virtute ſubſtantiæ. Sed anima vna numero exiſtens recipit contraria,puta ignorantiam,& ſcientiam, virtutem, & vitium,& eſt primum ſuſceptiuum, quia homo non recipit iſta, niſi ratione animæ vt patet.

Quarto probatur ſic, in animato videmus aliquas operationes non reducibiles in aliquod principium, quod ſit accidens,ergo cum anima ſit principium primum operationum in animatis,vt determinabimus infra,neceſſe eſt vt ſit ſubſtãtia,conſequentia nota: probatur antecedens,videmus inanimato augmentum,& motum localem ad oẽm poſitionem. Sed horum motuum non poteſt eſſe primum principium quantitas,nec aliquod accidens reſpectiuum, quoniam nec quantitas eſt principium actiuum,nec reſpectus, ſed potius conſequuntur actionem,vt determinauimus in q.noſtris metaphyſicalibus,nec poteſt eſſe quantitas prima,nec ſecunda, nec aliqua forma mere naturalis,quales ſunt formæ corporum inanimatorum,quoniam ſunt principia actiua determinata ad vnam poſitionem tantum, vt patet in graui,& leui, ergo iſtæ operationes non poſſunt reduci in aliquod principium,quod ſit accidens,& cum reducantur in animam,vt in primum principium,ſicut declarabimus infra, quando inueſtigabimus principium operationum vegetatiuarum, patet quòd anima non eſt accidens,ſed ſubſtantia.

Quantum ad ſecundum aduerte,quòd argumenta quibus communiter probatur animam non eſſe ſubſtantiam, recitantur à Iand. Sed quia ſolutiones ſuæ non ſunt Thomiſticę,ideo formabo illa,& ſoluam ſecundùm viam noſtram.

Primum, quod eſt ſubſtantia debet eſſe per ſe ſubſiſtens, dicitur enim ſubſtantia à ſubſiſtendo. Sed anima non eſt ſubſiſtens, quoniam habet eſſe in alio, ſubſiſtens autem habet eſſe per ſe, ergo anima non eſt ſubſtantia.

Ad hoc reſpondens Iandunus diſtinguit maiorem. Sed tu abſolute negabis eam,non enim per ſe ſubſiſtere competit omni quod eſt ſubſtantia. ſed tantum ei quæ eſt completa in ſpecie, & ſi competit alicui,quod eſt pars ſpeciei, illud non eſt eductum de potentia materiæ, quod dico propter

animam

animam intellectiuam, de qua conceditur, ꝙ eſt per ſe ſubſiſtens, ex conſequenti eſt ſubſtantia. Propria autem ratio ſubſtantiæ eſt eſſe ens per ſe. i. non in ſubiecto inhęrenter ad differentiam accidentis. Hæc autem ratio non conuenit omni ſubſtantiæ, & animæ, & omni formæ ſubſtantiali, quoniam licet ſint in materia, non vt inhærentes, ſed vt actuantes, & quando probatur maior, quia dicitur ſubſtantia à ſubſiſtendo, hoc negandum eſt, ſed dicitur ſubſtantia quia eſt ens p ſe, modo expoſito, vnde aduerte, quòd ſi dicatur ſubſtãtia à ſubſtando, ſcilicet accidentibus, non conuenit omni ſubſtantię, puta primæ cauſę. Si à ſubſiſtendo non conuenit omni, vt dictum eſt; ſi à per ſe eſſendo conuenit omni, & ideo in 5. metaph. in q. noſtris aſſignauimus eſſe ens per ſe pro vniuerſaliſſima ratione ſubſtantiæ vniuerſaliſſimæ ſumptę.

Secundum. Quod eſt in ſubiecto non eſt ſubiecta, quia dicit philoſophus in prædicamentis, commune eſt omni ſubiectæ non eſſe in ſubiecto. Sed anima eſt in ſubiecto, quia eſt actus corporis, ergo &c.

Ad hoc dr̃ ſm viam noſtram, ꝙ eſſe in ſubiecto exiſtenti in actu, eſt proprium accidentis, & nulli formæ ſubſtantiali conuenit, eſſe autem in ſubſtantiuo mere potentiali in formatiuę, & non inhęſiue, eſt proprium formæ ſubſtantialis. Ad argumentum ergo, nego minorem in primo ſenſu, & concedo in ſecundo in quo ſenſu nego maiorem.

Tertium. Quod diffinitur per additamentum non eſt ſubſtantia ex 7. metaph. Anima diffinitur per additamentum, quoniam vt patebit infra, corpus phyſicum quod eſt extra eſſentiam animæ ponitur in diffinitione eius, ergo &c.

Ad hoc aduerte, ꝙ licet prima rñſio data à Ianduno non ſit vera, tñ non veræ improbat eam, nam philoſophus in 7. metaph. loquens de ſubſtantia, quæ non debet diffiniri per additamentum, nõ intelligit per formam, formam ſubſtãtialem, ſed quidditatem rei, vt ſignificatur in concreto, puta id quod eſt homo, & talem quidditatem vocat formã, & quod quid erat eſſe: vnde ad argumentum diceret Thomiſta, quod philoſophus in 7. metaph. intendit de ſubſtantia completa in ſpecie quæ ſicut eſt id quod eſt, ita eſt per ſe diffinibilis, forma autem eſt id quo aliquid eſt, ideo recipit extraneum in

diffin

diffinitione ſua, & in hoc aſſimilatur accidenti.

Quartum, illud ſolum eſt ſubſtãtia, quod ſecundùm philoſophum in prædicamentis, vnum numero exiſtens eſt receptiuum contrariorum. Anima non eſt talis, quia recipiens contraria eſt in potentia, anima non eſt in potentia, quoniã eſt actus: & potentia, & actus, ſunt differentiæ valde oppoſitæ, ergo non poſſunt conuenire eidem.

Ad quartum diceret Thomiſta non eſſe incõnueniẽs actũ ſubſtantialem eſſe in potentia accidentali, eſſet autem inconueniens ſi eſſet in potentia ſubſtantiali: quoniam ſm eãdem rationem eſſet potentia, & actus, quod implicat. Dico ergo ad argumentum, ꝙ minor eſt falſa. Ad probationem dico, ꝙ non inconuenit, quòd ſit potentia, & actus reſpectu diuerſorum, nec ſunt differentiæ oppoſitæ, niſi reſpectu eiuſdem.

Quintum, ſi eſt ſubſtantia, aut materia, aut forma, aut cõpoſitum, non eſt materia, nec compoſitum, ſecundùm philoſophum in tex. 3. nec poteſt eſſe forma, quia talis forma corrumpitur ad corruptionem compoſiti ex 7. metaph. Sed anima ſaltem intellectiua, vt dicetur in 3. lib. non corrumpitur, ergo non eſt forma, ex conſequenti non eſt ſubſtantia.

Ad hoc reſpondens Iandunus, dicit, ꝙ eſt forma, ſed reſpectu animæ intellectiuę non eſt forma dans eſſe, quoniam putat, vt ſequens viam Comment. omnem talem eſſe corruptibilem, ſed forma dans ſolũ operari, & de hac negat corrumpi ad corruptionem compoſiti. Et philoſophus in 7. metaph. nõ intendit niſi de forma dantę eſſe. Sed hanc rñſionem deſtruemus in lib. 4. ꝓbantes animam intellectiuam eſſe veræ formã dantem eſſe, & incorruptibilem. Et id iã determinauimus in 12. metaph. in q. noſtris de mente expreſſa philoſophi.

Tu igitur ad argm̃ reſpondens, concedes animam eſſe formam, ita ꝙ omnis anima etiam intellectiua eſt veræ forma dans eſſe. Ad improbationem dico, falſum eſſe omnem formam eſſe corruptibilem, nec verificatur, niſi de forma educta de potentia materiæ, quæ dicitur forma materialis. Et de hac propriæ intendit philoſophus in 7. metaph. vt videre poteris. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 2. ſi diuiſio ſubſtantię in materiam, formam, & compoſitum eſt diuiſio generis generaliſſimi in genera ſubalter

alterna,an analogi in ſua analogata.

Dicamus itaque vnum quoddam genus eorum quæ ſunt ſubſtantiam.Huius aūt aliud quidem eſt ſicut mā &c.Tex.2.

Vbi Comment.inquit. Et cum narrauit,ꝙ ſubſtantia vniuerſaliter debet poni genus talium entium, incepit diuidere eius genera.

IN HAC quæſtione aduerte,quòd in 5.metaph. in q. noſtris declarauimus,quomodo ſuƀa poteſt eſſe genus gene raliſſimum,& quomodo poteſt eſſe quid analogum, & quæ ſit eius propria ratio,vt eſt generaliſſimum genus. Hic autēm faciunt difficultatem verba philoſophi,&Comment.eo quòd in tex.præpoſito appellat ſuƀam genus.quod immedia te diuidit in materiam,formam,& compoſitum,& Cōment. dicit,quòd incipit diuidere ſuƀam genus in eius genera. Vt ergo reſoluamus propoſitum,duo agenda ſunt.Primo,pone mus duas concluſiones reſponſiuas,& ſuſtinebimus eas. Secundo, declarabimus quòd verba philoſophi,& Comment. non obſtant determinationi quam facturi ſumus.

Quantum ad primum,ſit prima concluſio,ſuƀa non prædicatur de materia, & forma, & compoſito, ſicut ſuperius de inferioribus,vel ſicut genus de generibus ſubalternis, vel ſicut totum de partibus ſubiectiuis,probatur, omne inferius quod ponitur ſub ſuperiori vt genus,vel vt ſpecies,vel vt pars ſubiectiua habet rationem totius,& completi modo ſibi con uenienti ex natura,ſed materia, & forma non habent rationem totius,& completi,cum ſint partes,ergo non ponuntur ſub ſuƀa vt genus,nec vt ſpecies. nec vt pars ſubiectiua. Ex conſequenti non ſunt in prædicamento ſuƀæ,niſi reductiuę, nec ſuƀa diuiditur in ea vt genus in genera. Minor patet. Maior probatur, ſuperius & inferius in linea prædicamenta li,ſe habent vt totum magis commune,& minus commune, ergo inferius habet rationem totius,&non partis.Conſequē tia nota,probatur antecedens.Si ſuperius habet rationem to tius,& inferius poteſt habere rationem partis eſſentialis aut integralis. vt excludamus partem ſubiectiuam, quoniam illa habet rationem totius ſequitur, quòd totum prædicatur in recto de parte eſſentiali vel integrali, quod patet eſſe falſum. Sicut patet hic,paries eſt domus,anima eſt animal.

Et

Et prætere a in vno toto eſſent multa tota, quoniam in vno toto ſunt multæ partes eſſentiales & integrales, & ſi quælibet pars ſuſcipit prædicationem ſuperioris in recto, ergo ſortes eſt multæ ſubſtãtiæ, multa corpora, multa animalia, multi homines. quæ omnia ſunt abſurda.

Secunda concluſio, ſubſtantia diuiditur in materiã, & formam, & compoſitũ, vt analogum in ſua analogata, & probatur, ſi aliqua ita ſe hñt ꝙ vnum ſit prius altero prioritate cauſalitatis, & recipiant ꝑdicationem alicuius cõis, analogãtur ſub illo. Hæc manifeſtatur de ſano, nam quia ſanum dictũ de animali eſt cauſa ſani, vt dicitur de vrina, & de medicina, & de omnibus his modis prędicatur ſanum, ideo eſt analogum, & illa ſunt analogata, ſed forma eſt eam materiæ quo ad eſſe actu, & vtraque eſt cauſa intrinſeca compoſiti, & de eis prædicatur ſubſtantia, ergo ſubſtantia diuiditur in illa, vt analogum in ſua analogata.

Sed huic rõni quidam rñdent dicentes, ꝙ minor eſt falſa, qm̃ ordo qui eſt inter materiã, & formam, & compoſitũ non eſt ẜm prioritatẽ cauſalitatis, ſed perfectionis, & licet prioritas cauſalitatis impediat vniuocationem, non tñ prioritas ꝑfectionis, nam manifeſtum eſt, ꝙ homo eſt prior aſino prioritate perfectionis, tñ quia non eſt cauſa ꝙ animal prædicetur de aſino, non impeditur vniuocatio animalis.

Sed hæc reſponſio repugnat philoſopho in 7. met. text. 7. vbi comparans formam materię dicit, quòd ſpecies eſt prior materia & magis ens, & eſt prior compoſito, & ratio eſt, quia per formam materia fit actu, & format dat eſſe compoſito. Ex quibus patet, quòd cum̃ forma ſit prior, & per illam materia fit ens actu, illa eſt prioritas cauſalitatis. Reſpectu autem compoſiti clarum eſt, quòd dicit prioritatem cauſalitatis & non perfectionis, qm̃ vt declarauimus in 7. met. in q. noſtris compoſitum eſt ſimpliciter perfectius forma, ſicut totũ parte, nec poteſt dici formam eſſe magis ens quàm compoſitũ, niſi in ratione principij vel indepentiæ, vt in eodem loco expoſuimus. Cum igitur prioritas cauſalitatis impediat vniuocationem, patet quòd præpoſita diuiſio ſubſtantiæ in materiam, & formam, & compoſitum eſt analoga.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ ſi philoſophus diceret

ſubſtantiam eſſe quoddam genus entis, quod genus prædicatur de materia,& forma, & cõpoſito,vt genus ſuperius de inferiori,vtiq; obſtaret determinationi factæ, ſed dicit ſubam eſſe quoddam genus entis,huius aũt aliud q̃dem eſt materia, aliud forma,q.d.materia vno eſt ſuba quæ eſt genus, ſed eſt pars illius,ſimiliter forma, compoſitum autem eſt eſſentialiter & completæ ſubſtantia. Quod autem dicit Comment. ſubſtantiam diuidi in eius genera,non accipit ly gña in ſignificato proprio,ſed improprie,put ſolet ſumi genus ꝓ communi,& qm̃ materia vt materia, forma vt forma, compoſitũ vt compoſitum,vt ſic quædam cõia ſunt, ideo appellat ea genera in quæ magis cõmune quod eſt ſubſtantia analogicæ diuiditur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quęſtio 3. Si anima eſt forma ſubſtantialis.

Neceſſe ergo aĩam ſubſtantiam eſſe ſicut ſpẽm. Tex.4.

IN HAC q.aduerte,ꝙ poteſt dupliciter tractari. Primo,de anima in genere. Secundo,de anima in ſpecie, puta de aĩa intellectiua. Item poteſt tractari an ſit forma ſubſtãtialis.i.de gñe ſubſtãtię,ſiue det eſſe & ſpẽm ei cuius eſt forma,ſiue nõ,vel an ſit forma ꝓpriæ dicta dãs eſſe & ſpẽm &c. Hic intendo loq̃ de aĩa in gñe,& de forma dante eſſe. Sed in 3.lib.loquendum eſt in ſpẽ,de anima intellectiua,an ſit forma ſubſtantialis dans eſſe hoĩ. In hoc.n.ſtat differentia inter nos & Comment.ac ſequentes eum. Tenent.n.Cõmentiſtæ ꝙ per formam ſubſtantialem duo põt intelligi.Primo, põt intelligi forma q̃ eſt de gñe ſubſtantiæ, ad drĩam formæ accidentalis,q̃ eſt de gñe accidentis. Et ſic tenent aĩam vt ſe extẽdit ad oẽs ſuas partes ſubiuas icludẽdo aĩam intellectiuã eſſe formam ſubſtãtialem. Secundo, põt intelligi forma quę non ſolũ eſt de gñe ſubæ,ſed quæ dat quidditatẽ, & eſſe ſubſtantiale ei cuius eſt forma. Et ſic tenent tm̃ animam vegetatiuam & ſenſitiuam eſſe formam ſubſtãtialem, non autẽ intellectiuam,ſed tm̃ primo modo.Nos autem tenemus, nõ ſolum vegetatiuam,& ſenſitiuã, ſed & intellectiuam eſſe formam primo,& ſecundo modo,& id diſputabimus in 3.libr. pro nunc ne fiat cõfuſio tractabimus quæſitum de anima in genere. Ad cuius reſolutionem tria agenda ſunt.Primo ꝓbabitur,quòd anima eſt forma. Secũdo,quòd eſt forma ſub

ſtantialis. Tertio, ſoluentur quædam arg.

Quantum ad primum, ponitur hæc cõcluſio. Anima eſt forma ꝓbatur primo ratione philoſophi in tex.4.ſic, quod eſt in ſubiecto eſt forma, q̃m vt dicit Cõment. in cõment. 4. hoc eſt proprium formę eſſe in ſubiecto, materia.n.&corpus ſunt ſubiectum & non in ſubiecto. De compoſito aũt conſtat, ꝙ non eſt in ſubiecto. q̃m habet eſſe per ſe & nullo modo in alio, ſed anima eſt in ſubiecto, q̃a in corꝑe, quod aiat, ergo eſt forma. Hęc eſt ratio philoſophi & Comment.

Secundo, ex anima & corpore fit vnum ens in actu, erga neceſſe eſt vtrunque eſſe in potentia, vel vtrunq; in actu, vel alteꝝ vt potentia, alteꝝ actus. Primum non põt eſſe, quia oporteret dare tertium præter aĩam & corpus, per quod aĩatũ fieret actu, nullum.n. potentiale fit actu niſi per actum. Nec ſecundum q̃m vt determinatum eſt in 8. met. in q. noſtris, ex duobus entibus in actu non fit vnum per ſe actu. Supponimus autem ex corpore & anima fieri vnũ per ſe, vt dicit philoſophus in hoc 2. lib. in tex. 8. ergo oportet dare tertiũ. Conſtat autem quòd corpus non eſt actus, q̃m perficitur & manu tenetur anima, ergo habet rõnem perfectibilis, & aĩa rõnem perfectiui, ſed perfectibile eſt vt potentia, ergo anima eſt actus, actus autem eſt forma, ergo &c.

Tertio, ex anima & corpore fit animatum, quero ergo aut ſunt ꝑtes integrales aut eſſentiales. No. primo, q̃m oẽs ꝑtes integrales ſunt quãtæ, ſed aĩa vt aĩa non eſt quanta, aliter diſtingueretur ſitu à corpore, duo.n. quanta nõ poſſunt eſſe in eodem ſitu. Si diſtingueretur ſitu, non eſſet tota in toto, nec quamlibet partem aĩati animaret, ꝙ eſt falſum & repugnans ſenſui, ergo. ſecundo modo. Sed ex partibus eſſentialibus altera eſt materia, altera forma. Sed corpus eſt materia, quia eſt ſubiectum animæ, ergo anima eſt forma.

Quantum ad ſecundum ſit hæc concluſio, anima eſt forma ſubſtãtialis rei aĩatæ, ꝓbatur, ꝑ aĩam differt ꝑ ſe, & eſſentialiter aiatũ ab aĩato, ergo eſt eius forma ſubſtãtialis ↄ̃ñtia patet: q̃m ſicut res habet eſſe à forma ſua, ita diſtinctionem à quocunque alio. Antecedens probaĩ, aĩatum differt eſſentialiter ab inanimato, cũ ſint naturæ diſtinctæ, ergo differt eſſentialiter per ipſum corpus, aut per aliquod accidens, aut ꝑ

animam,non. Primo,qm̃ in eo conuenit animatum cũ inanimato,non. Secundo,qm̃ accidens non poteſt facere differre niſi accidentaliter,& præterea. Accidens eſt poſterius natura eo cuius eſt accidens,vt determinauimus in 7.met.in q. noſtris,ergo non primo & eſſentialitar diſtinguit,ſed ſupponit diſtinctum,ergo datur tertium.

Præterea. illud quo primo animatum viuit & operatur, & quo ablato non remanet aiatum,nec operaĩ eſt forma ei⁹ ſubalis: qm̃ cum oĩs forma det eſſe, & ea remota deſinit illud eſſe, ſi dat eſſe ſubale eſt forma ſubalis ſi accñtale accñta lis. Sed aia vt patet ad ſenſum eſt illud quo primo viuit aiatum ſumẽdo viuere ꝓ eſſe viuo,& quo primo operaĩ,&quo ablato non remanet animatum nec operatur, ergo &c.

Præterea, illud quo ablato aufertur nomen & diffinitio rei. eſt forma eius ſubſtantialis,in hoc.n.differt forma artificialis q̃ eſt accidens à forma naturali,qm̃ remota forma gladij adhuc ſtat ſubſtantia gladij,quod eſt ferrum. Sed remota forma ferri non ſtat nomẽ,nec ſubſtantia,nec diffõ ferri.Sed ablata aĩa non ſtat,nomẽ aĩati,nec ſubſtãtia, nec diffõ, nam remoto aĩa falſum eſt dicere hoc eſt aĩatum,&mouet ſeipm̃, hæc eſt.n.rõ animati ex primo de aĩa,& ex 8.phyſ.ergo &c.

Præterea,ſic arguit Cõme.in cõmento 4. Quod eſt in ſubiecto & non ſicut accidens eſt forma ſubſtantialis,nam vt inquit illic Com.ꝓprium eſt formę eſſe in ſubiecto,ergo ſi eſt vt accñs erit forma accñtalis,ſi non vt accñs, erit forma ſubſtantialis,qm̃ nõ datur mediũ inter formã accñtalem & ſubſtantialem. Sed aia eſt in ſubiecto,& non vt accñs, hanc declarat Cõment.illic,quia accñs non eſt pars ſubſtantiæ compoſitæ. Anima aũt eſt pars animati,quod eſt ſubſtantia cõpoſita,& qm̃ ſubiectum accñtis eſt corpus compoſitũ ex materia & forma,& eſt aliquid exñs in actu,& in ſuo eſſe nõ indiget accñte, ſubiectum aũt animæ non hẽt eſſe in actu ſm q̃d eſt ſubiectũ,niſi per aĩam,& indiget aĩa vt ſit in actu, nã corpus ante aĩam & poſt aĩam non eſt nec remanet animatũ actu,ergo conſtat ꝙ anima eſt forma ſubſtantialis.

Sed videtur Comment.in declaratione minoris aſſumere duas propoſitiones dubias maxime in via ſua.

Prima eſt ſubiectum accñs eſt aliquid exiſtens actu.

Secun

Secunda, eſt ſubiectum formę ſubſtantialis non habet eſſe in actu ſm ꝙ eſt ſubiectum, niſi per formam.

Prima, quidem vr̃ falſa & maximè in via ſua: qm̃ ſm ipſum dimenſio interminata eſt accidẽs, & ſubiectum eius eſt materia prima, quæ eſt ens in pura potentia.

In ſecũda aũt videtur, quòd fruſtra addiderit, ſm ꝙ eſt ſubiectum, nam cõmune eſt omni ſubiecto etiam formæ accidentalis, vt eſt ſubiectum, nõ eſſe in actu, niſi per formam ad quam eſt in potentia. vnde manus ſm quòd eſt ſubiectum caloris receptiuum non eſt in actu niſi per calorem.

Ad primum dicitur, ꝙ Cõment. intendit de accn̄te actuali, non aũt potentiali, qualis eſt dimenſio interminata apud ipſum, vt declaraui in 8. met. in q. noſtris de mente Cõmentiſtarum. licet in via noſtra non teneamus ſn̄iam Cõment. in hoc, nam apud nos eſt abſolutæ verum, ꝙ ſubiectum cuiuſcunque accidentis eſt exiſtens actu, qm̃ nullum accidens pręcedit formam ſubſtantialem in materia prima.

Ad ſecũdum dico, ꝙ ly ſm ꝙ eſt ſubiectum, dupliciter poteſt conſiderari. Primo, ſimpliciter nihil addendo. Secũdo, addendo ſic, ſm ꝙ eſt ſubiectum formæ ſubſtantialis, & tunc dico ꝙ dictum Cõm. eſt intelligẽdum 2. modo, vt ſit ſenſus, ſubiectum formæ ſubſtantialis ſecundùm ꝙ eſt ſubiectũ formæ ſubſtantialis nõ habet eſſe in actu ſimpliciter niſi ꝑ formam ſubſtantialem. Hoc aũt ſi applicatur ſubiecto formæ accn̄talis nõ verificabitur, nam hęc eſt falſa, ſubiectũ formæ accn̄talis ſecũdùm ꝙ eſt ſubiectũ talis formę nõ hẽt eſſe ſimpliciter, niſi ꝑ formam accn̄talem, patet .n. quòd hẽt eſſe ſimpliciter ꝑ formam ſub̃alem, eſſe aũt ſecũdùm q d, ꝑ formam accn̄talem, vt patet in exemplo dato de manu, q̃ eſt ſubiectũ receptiuum caloris, quæ vt manus, habet eſſe ſimpliciter per animam, vt calida, habet eſſe ſecundùm quid p̃ter calorem.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ Iand. in 2. de aĩa q. 2. format multa argumenta, quibus arguit animam non eſſe formam ſub̃alem, ex qbus aliqua ſoluit ſolutionibus non deuiantibus à via Th. vt videre poteris. ſ. primum, & quartũ, quo ad primam ſolutionem, & quintum, & ſextum, & ſeptimum, & octauum, & ideo de his nõ me intromitto. Tñ ſecundum, & tertium volo formare & ſoluere non approbando, ſed re-

probando aliquas ſolutiones Iand. Aduerte igitur,ꝙ ſecūdū in ordine tale eſt. Quod patitur non eſt forma ſubſtãtialis, anima patitur,ergo &c.Maior patet,quia formæ & materiæ cōueniunt ꝓprietates oppoſitæ. ſed materiæ q̄a eſt pura potentia paſſiua conuenit eſſe principium patiendi formæ autē quia eſt actus ꝯuenit eſſe principiū agendi. Minor aūt patebit in hoc 2. & in 3.lib. vbi declarabitur ꝙ aīa eſt receptiua potentiarum ſuarum. & actionum immanentium.

Ad hoc reſpondens Iandunus dat duas ſolutiones, prima eſt de paſſione corruptiua,& hæc non conuenit formæ ſaltē per ſe,quod dico, quia nulla forma, vt determinatum eſt in 7.metaphyſica,ſicut non ſit per ſe, ſed ad productionem cōpoſiti,ſic non corrumpitur per ſe, ſed ad corruptionem compoſiti.Conuenit autem ei paſſio perfectiua,vt animæ intellectiuæ intelligere & velle. Maior autem argumenti intelligi debet de paſſione corruptiua. Hæc reſponſio non declinat à via noſtra,ſecunda talis forma eſt duplex. Quędam omnino liberata à materia,vt Deus & intelligentia. Quædā coniuncta materiæ ſecundum eſſe vel ſaltem ſecundum operationem. De prima verificatur maior abſolutæ,quoniam Deus & intelligentia non patiuntur paſſione primo modo dicta,nec ſecundo modo. De ſecunda negatur maior,& quoniam anima eſt forma coniuncta materiæ, ideo non inconuenit eam pati paſſione,primo vel ſecundo modo dicta. Aduerte,ꝙ hæc rñſio quo ad intelligentiam non eſt vera in via noſtra.Nam in 12.metaph.in q.noſtris determinauimus,intelligentiam fuiſſe ꝓductam à prima cauſa, ex q̄nti actio ſua eſt accidens in ea. vnde perficitur ex eo ꝙ intelligit, & vult, & mouet & ſic paſſio perfectiua non ſolum eſt in forma informante materiam,ſed ēt in ea quæ oīno eſt liberata à m ā.

Secundum tale eſt.Quod aduenit enti in actu, nō eſt forma ſubſtantialis,nam dicit Comment.in hoc. 2.lib.in commento 4.ꝙ formę ſubſtantialis ſubiectum eſt ens in potētia, accidentalis autem eſt ens actu. Sed anima aduenit enti in actu.ſ.corpori organizato, ergo &c.

Ad hoc reſpondens Iand.quia tenet pluralitatem formarum ſubſtantialium in eodem compoſito, quarum precedēs comparatur ad ſequentē,vt imperfecta & incompleta ad ꝑfe

ctam,

ctam,& tenet,ꝙ diſpoſitiones præuiæ non corrumpuntur in aduentu formæ,nec organizatio corrumpitur in aduētu animæ,dico opinatur non repugnare formæ ſubſtantiali aduenire enti in actu,dummodo non ſit in actu per completam & vltimā formā dantem eſſe ſpecificum,qualis eſt anima ſenſitiua reſpectu vegetatiuæ & corporeitatis. Ad argumentum ergo negat maiorem. Ad probationem dicit dictum Cummentatoris intelligendum ſic,ſubiectum formæ ſubſtātialis vel eſt ens in pura potentiā vt materia prima,vel ſi eſt actu ꝑ formā ſubſtantialē remiſſam aut imperfectā, eſt in potentia reſpectu formę perfectioris ſubſequentis, ita ꝙ non eſt actu perfecte,donec vltimatā formam receperit, verꝫ quia de incompoſſibilitate formaꝶ plurium ſubſtantialium in eodem & de diſpoſitionibus ac qualitatibus non remanentibus in aduentu formæ,& ꝙ elementa nō remaneant ſub eſſe remiſſo,nec qualitas ſimbolica dum generatur elementum ex elemento iam locuti ſumus in 8.metaph.in q.noſtris. & ſoluimus virtualiter omnia argumenta tenentium oppoſitum, cum quibus coincidunt argumenta, quæ format hic Ianduanus de diſpoſitionibus remanentibus, ideo non eſt hic immorandum. Sed vide in ſeptimo metaphyſicæ, vbi determinauimus & defendimus viam noſtram.

Argumentum igitur ſic reſpondebis, ſicut reſpondent tenentes vnicam formam incompoſitó, & dicunt ſubiectum formæ ſubſtantialis eſſe ſolam materiam primam, quæ eſt ens ſecundùm ſe nullo modo actu,& quando arguitur,quod anima aduenienti in actu quia corpori organico,reſpondetur quòd non aduenit corpori cōſtituto in actu per aliā formam præcedentem,& permanentem in aduentu animæ,ſed per ipſammet animam,vt dat eſſe corporeum, nam non inconuenit,quòd anima vt dat eſſe corporeum præcedat ſeipſam, vt dat eſſe vegetatiuum. Item vt dat eſſe vegetatiuum præcedat ſeipſam vt dat eſſe ſenſitiuum, idem dico reſpectu eſſe intellectiui, iſtę tamen præcedentiæ non ſunt in diſtinctis inſtantibus temporis, ſed inſtantibus rationis, vnde in eodem inſtanti temporis anima adueniens materiæ primæ dat ſibi ordinatæ omnes prædictos gradus eſſendi. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Qō 4. Si diffinitio animæ prima aſſignata à philoſopho eſt vera, & ſi vniuoce conuenit omni generi animæ includendo intellectiuam.

Anima eſt primus actus corporis phyſici, potētia vitam habentis. Textu 4.

IN HAC quæſtione duæ erunt partes. Primo, declarabitur veritas diffinitionis quo ad ſingulas patriculas. Secundo, inueſtigabitur ſi conuenit vniuoce omni generi animæ. Tertio, mouebuntur quædam dubia & ſoluentur.

Quantum ad primum, aduerte in diffinitione animæ poni has particulas, anima eſt actus primus, corporis phyſici organici, ex conſequenti potentia vitam habentis.

Quod anima ſit ſubſtantia probatū eſt in q. 1. ꝙ ſit actus .i. forma, probatum eſt in q. 3. Quòd ſit actus primus probatur, poſita prius notitia de actu primo, & ſecundo. Actus primus eſt forma quæ ex natura ſua eſt princ. alicuins operationis, & ſupponitur illi operationi, quæ quidem forma poteſt eſſe ſubſtrntia, & poteſt eſſe accidens. Nam formæ naturales corporum ſimplicium, ſunt prima principia, licet non proxima operationum naturalium, & qualitates naturales ſunt proxima principia onerationum naturalium, & omnis habitus ſiue corporalis, ſiue intellectualis, ſiue moralis eſt principium operandi, & ideo formæ ſubſtantiales, & qualitates naturales & habitus prædicti, & potentiæ animæ dicuntur actus primi. Actus autem ſecundus eſt ipſa operatio egrediens ab actu primo, vnde philoſophus in tex. 4. declarauit proportionaliter actum primum per ſciētiam vt eſt principium vt eſt principium cōſiderationis, & actum ſecundùm per conſiderare, ſtante hac notitia ꝓbatur, ꝙ anima ſit actus primus. Anima ſupponitur omni operationi rei animatę, ita ꝙ ipſa inexiſtente poteſt animatum operari, & ea remota non poteſt operari, ergo eſt actus primus, conſequentia patet, ex notitia data de actu primo. Antecedens antem conſtat ad ſenſum. Præterea anima ſecūdum philoſophum in tex. 4. proportionatur ſcientiæ. ſed ſcientia eſt actus primus, ſtat enim, quòd aliquis habeat ſcientiam & non vtatur ea, ſimiliter ſtat ꝙ animatum habeat animam, & non operetur vt patet in animali dormiente, ergo &c.

Quòd

Quòd ſit primus actus corporis probatur, quia nullam habet operationem ſine corpore, vt declarabitur in lib. 3. Præterea in hoc diſtinguitur anima ab intelligentia, quæ cum ſit ſine materia, & extra omnem magnitudinem eſt ſimpliciter actus, & operatio ſua propria intellectualis, nullo modo reſpicit corpus, nec vt organum, nec vt obiectum. Oppoſitum autem declarabitur de anima in libro tertio.

Quòd ſit actus primus corporis phyſici, probatur, quia ſi eſſet actus corporis artificialis non eſſet ſubſtantia. Dictum eſt enim ſupra, quòd in hoc diſtinguitur forma naturalis à forma artificiali, quia hæc eſt ſubſtantia, & illa eſt accidens. Præterea anima eſt princ. motus, & quietis inanimato, ergo eſt natura, ergo illud in quo eſt, eſt naturale, ſed eſt in corpore cum ſit actus corporis, ergo illud corpus eſt naturale.

Quòd ſit organicum probatur, corpus organicum eſt illud quod conſtat ex diuerſis partibus, quæ diſtinguuntur ſitu, figura, complexione, & inanimato perfectiori maior apparet hæc diuerſitas. Sed anima eſt actus talis corporis, vt patet etiam in plantis, ergo &c. & in hoc apparet nobilitas animæ ſuper formas corporum ſimplicium, & mineralium, quæ ſunt actus corporis omogenei, & non organici.

Quòd ſit actus, &c. potentia vitam habentis probatur. Quod habet princ. operationis vitalis, eſt in potentia vt habeat operationem vitalem, aliter illud principium ſibi fruſtra ineſſet, ſicut ſi quis ſcientiam haberet, & non poſſet conſiderare, fruſtra eſſet ſciens. Sed animatum habet animam, quæ eſt princ. operationis vitalis, ergo &c. Cum igitur omnes particulæ verificentur de anima, conſtat eius diffinitionem eſſe veram, & bene aſſignatam ab Ariſt.

Quantum ad ſecundam partem. ſ. an prædicta diffinitio conueniat omni gñi animæ, etiam intellectiuę vniuocè, inuenio duas extremas ſententias, vna eſt eorum qui tenẽt animam intellectiuam eſſe veræ formam informantem materiam, & dantem eſſe ſubſtantialem homini, multiplicariq́ue ad multiplicationem corporum, & hanc viam tenet B. Th. Egidius, Scotus, Gregorius, non ſolum vt Theologi, ſed ẽt ad mentem philoſophi, vt declarabimus in 3. lib. Iſti tenent hanc diffinitionem conuenire vniuoce omni animæ, eo ꝙ eſſe

eſſe actum primum ſubſtantialem corporis phyſici, vnitum corpori,vt principium eſſendi, & operandi inuenitur ſecundùm eãdem rationem in omni genere animæ,vt anima eſt, ſed quoniam hæc ratio ſupponit animam intellectiuam eſſe veræ formam dantem eſſe,quod differimus probandum vſq; ad 3.lib. vbi erit conſideratio noſtra particularis de natura animæ intellectiuæ, ideo pro nunc ſuſtine .

Alia via eſt Cõment.& ſequentium,vt patet in hoc 2.lib. in cõment.7. vbi tenet,quòd eſſe perfectionem.i.actum primum corporis dicitur ferè pura æquiuocatione de anima rationali,& alijs partibus animæ,ex quibus patet, quòd tenet diffinitionem animæ non conuenire vniuocæ animæ intellectiuæ,& animę ſenſitiuæ,nec pure æquiuocę,q̃a dicit ferè; ergo analogicæ, & hanc viam ſequitur Iand.in lib.2.q.3. & dicit, ꝙ ſicut philoſophus diffinit naturam,& motum in 2. & 3.phyſ. quæ non dicuntur pure vniuoce de ſuis inferioribus,ſic diffiniuit vna cõmuni diffinitione animam,licet dicatur analogicæ de intellectiua,& alijs,& ſm famoſitatem dicitur prius de ſenſitiua,q̃m eſt nobis notior,poſterius autem de intellectiua, ſecundùm nobilitatem autem dicitur prius de intellectiua, deinde de ſenſitiua,deinde de vegetatiua, & ad hanc viam declinat: q̃m tenet animam intellectiuam nõ eſſe actum primum quo homo eſt homo,ſed quo homo intellectu,aliter operatur, vt finxit Comment. Cum igitur in lib.3.declaratum fuerit à nobis,ꝙ philoſophus ſenſit animã intellectiuam eſſe veræ formam,quæ eſt principium eſſendi, & operandi in homine, tunc apparebit hanc diffinitionem eſſe vniuocã,& non analogam,pro nunc igitur adducam rõnes Iand.quibus ꝓbat eam eſſe non vniuocam,& ſunt duæ.

Prima eſt, corruptibili, & perpetuo nihil eſt commune vniuocum ex 10.metaph. ſed anima intellectiua eſt perpetua,& aliæ ſunt corruptibiles,ergo nõ poſſunt habere vnam diffinitionem vniuocam .

Secũda eſt, ſi philoſophus intendiſſet hanc diffinitionem eſſe vniuocam non induxiſſet ſuum ſermonem in forma dubitationis,cum inquit,ſi autem aliquod commune in omni anima oportet dicere,erit vtique actus primus corporis,&c. Sed ſic introduxiſſet,cõmune igitur eſt omni animę eſſe actũ primum,

primum &c.Ex eo igitur,quòd dubitatiuæ concludit,innuit hanc diffinitionem non eſſe vniuocam,& aduerte, ꝙ Comment.in comment 7. formauit hanc rationem, quam in fauorem ſuum aſſumpſit Iandunus, ſic enim inquit Cõment. & hunc ſermonem in forma dubitationis induxit,cum dicit. Si igitur aliquod vniuerſale dicendum eſt, &c. excuſando à dubitatione accidente in partibus iſtius diffinitionis, perfectio enim in anima rationali,& in alijs virtutibus animæ ferè dicitur pura æquiuocatione,vt declarabitur poſt, & ideo poteſt aliquis dubitare,& dicere,ꝙ anima non habet diffinitionem vniuerſalem. & ideo dixit. Si igitur,&c.quaſi dicat. Si igitur conceſſum fuerit nobis quod poſſibile eſt inuenire ſermonem vniuerſalem comprehendentem omnes partes animæ erit iſtæ ſermo,&c. Hæc Comment.

Ad primam aduerte, quòd propoſitio philoſophi in 10. metaph.& eſt in tex.26. verificatur de vniuocatione phyſica, vt ſuſtinuimus contra Iandunum in 10.metaph. in q.noſtris, & eſt quæſtio vltima,qui tenet, quòd philoſophus intendit de vniuoco logico, ſed ipſum illic reprobauimus, vt videre poteris. vnde dico in propoſito, quòd nihil prohibet animam intellectiuam quæ eſt alterius generis phyſici ab anima ſenſitiua, & vegetatiua, conuenire vniuocatione logica in vna communi diffinitione cum ſenſitiua, & vegetatiua, ideo ratio Ianduni nullum habet fundamentum.

Ad ſecundam dico, ꝙ Cõment. nec Iandunus exponunt illum tex.ad mentem philoſophi. quia non eſt verum,ꝙ introducat ſub dubitatione,nec vt dubitans,ſed vt determinãs quod ſub difficultate propoſuerat in proœmio primi lib. in tex.8.vbi dixerat,formidandum autem quatenus nõ lateat, vtrum vna ratio ipſius eſt ſicut animalis.i.vtrum ſit vna generalis ratio animæ,aut ſm vnumquodque altera, vt equi, canis,hominis,&c.id eſt aut ſit aſſignanda alia ratio de anima puta ſenſitiua,alia de vegetatiua,&c. Sicut aſſignatur ꝓpria ratio equi,& propria canis,&c. Hanc igitur difficultatem determinans in 2.lib.in tex.7.dicit. Si igitur aliquod commune,&c. q.d. Cum ordo doctrinæ requirat,ꝙ prius conſideretur anima in cõmuni,quàm in ſpecie, ex conſequenti accipiatur ſua cõmunis ratio priuſquam ratio ſpecifica, ſi eſt aſ-

ſignanda communis ratio ſicut debet aſſignari,erit iſta. Anima eſt actus primus corporis phyſici &c. & ſignum quòd nõ induxit hunc ſermonem dubitatiuæ, ſed determinatiuæ ſumitur, ex eo quòd in principio ſecundi libri dicit. Iterum autem tanquam ex principio redeamus tentãtes determinare quid eſt anima,& quæ vtique erit communiſſima ratio ipſius,hæc philoſophus. Sed non inuenitur determinaſſe quæ ſit communiſſima ratio ipſius, niſi hic, quapropter non eſt acceptanda expoſitio Comment.in hoc,nam incipit ponere fundamentum erroris ſui circa animam intellectiuam,& ideo incipit trahere dicta philoſophi ad imaginationẽ ſuam.

Quantum ad tertium aduerte, quòd duo inſurgũt dubia, vnum quidem contrà hanc particulam, anima eſt actus primus. Alterum aũt contra hanc particulam, potentia vitam habentis. Primum ſic formatur, non videtur ꝙ anima ſit actus primus. quia eſt nobiliſſimus actus,ſiue forma inter omnes inferiores actus,& præcipue anima intellectiua, vt dictum eſt in proœmio primi libri. Sed actus primus non eſt nobiliſſimus imò actus ſecundus, eo quòd actus primus ordinatur ad ſecundum vt ad finem, & non econuerſo. Nam jn 9.metaph.inquit philoſophus, viſum habemus vt videamus, & non videmus vt viſum habeamus, ſic in propoſito, animatum habet animam vt viuat,id eſt operetur opera vitæ,& non econuerſo.& Cõment.dicit in hoc 2.lib.cõment. 2.ꝙ actus ſecundus eſt poſtrema perfectio. Debuit ergo anima diffiniri per actũ ſecundum, & non per actum primum.

Ad hoc dicitur,ꝙ actus primus,& ſecundus,dupliciter cõſiderantur. Primo,quo ad entitates ſuas, & ſic primus eſt nobilior,quia eſt ſubſtantia ſi eſt forma ſubſtantialis,licet poſſit eſſe accidens,vt ſunt qualitates naturales, & habitus intellectuales,& morales,& naturales potentiæ,actus aũt ſecundus in quolibet præter quàm in primo principio eſt accidẽs, vt dictum eſt in 12.metaph. Præterea primus eſt principium ſecundi,& non econuerſo. principium autem, vt principiũ videtur eſſe nobilius principiato. Secundo, conſideratur vt ſtant ſub, ly primus, & ſecundus, & ſic conceditur, quòd ly primus eſt minus nobilis eo quòd ſemper ordinatur ad ſecundum, & non econuerſo. Ad argumentum ergo dico,ꝙ

ſufficit animam diffiniri per actum nobiliorem quo ad entitatem ſuam, non autem inconuenit, quòd diffiniatur per minus nobilem, vt ſtat ſub tali ordine, eo quòd vt ſic melius manifeſtatur natura animæ intellectui noſtro, qui gradualiter procedit ab imperfecto ad perfectum.

Secundum ſic formatur. Conceditur cõiter, ꝙ anima vegetatiua ſemper actu nutrit vſque in finem vitæ, vnde & philoſophus in 1. de gñatione tex. 41. Igitur nutritur qs quouſq; ſaluatur, augmẽtatur aũt non: ergo vel vltima particula diffinitionis eſt falſa, vel diffinitio non cõpetit omni gñi animę.

Ad hoc dicit Cõment. in cõment. 5. ꝙ anima nutritiua nũquam inuenitur in animalibus, niſi ſm poſtremam ꝑfectionem .i. ſm actum ſecundum, niſi aliqs ponat, ꝙ ſit quidã modus animalium, qui non nutritur in aliquo tꝑe. ſ. in tꝑe in quo manent in lapidibus, vt ranæ magnæ quæ nihil theſaurizant, & manent tota hieme in lapidibus, & ſimiliter plures ſerpentes: & ſecundum hoc dictum Cõment. patet, ꝙ argm̃ nihil concluderet, ſed quia, inquit philoſophus in primo de generatione tex. 41. nutritur quis ſemper quouſque ſaluatur, & dicit Albertus in 2. de anima tract. 1. cap. 2. ꝙ in anima vegetatiua videmus ipſam eſſe magis ſimilem vigiliæ cõtinuæ, quia ipſa quantum ad nutritiuæ opera ſemper agit operationes vitæ, & nunquam quieſcit ab eis quandiu anima ineſt corpori, ſemper enim, vel trahit nutrimentum de membro ad membrum, vel diſſoluit ipſum, & alterat, & vnit membro, & ideo quantum ad hunc modum vitæ ſemper agit vitæ actiones. Quamuis enim quædam animalia quieſcant aliqñ ab inquiſitione nutrimenti exterius, vt vrſi, & hirundines, & ciconiæ, & glires, & forte mulieres aliquæ, & quędam alia quæ habent calorem debilem, & eſt ipſorum viſcoſa humiditas, & non porroſum corpus, tamen idem calor in eodem tempore qñ cibum extra non quærunt diſſoluit nutrimentum, & humidum, quod eſt circa locum digeſtionis, & alterat ipſum, & conuertit, & attrahit ad membra, nam talia animalia voracia ſunt in æſtate quando confortatur eorum calor, quia multi cibi appetitus cauſatur à frigiditate, & ideò quia calor eorum parum conſumit, ſed tantum cõuertit modica alteratione cibum, remanet in eis multa indigeſta humiditas.

miditas,& pinguedo magna operiens interiora omnia eorum viſcerum,&ſunt in eis venę,&c.vaſa ſtricta multum propter debilitatem caloris penetrantis. Et ideo quoniam venit frigus extrinſecum hiemis obturantur pauci pori exiſtentes in corporibus eorum. Et tunc modicus calor non habens quo euaporet, cum fumo humido redundat ad interiora ad locum digeſtionis, & generat in eis flegma abundans, et obſtruens vias nutrimenti,et ſic ceſſat in eis appetitus,et quieſcunt ab inquiſitione exterioris nutrimenti. Et humiditas groſſa euaporans cerebra eorum facit ea quaſi ebria,& ſomnolentia,& ideo iacent immobilia,& ſagacitate naturæ pro uident ſibi de cauernis. Et huius ſignum eſt,quia egredientia de cauernis inueniuntur macilenta eo ꝙ conſumpta eſt humiditas impinguans ea. Hæc Albertus, ex quibus patet, ꝙ vegetatiua ſemper nutrit etiam animalia de quibus loquitur Cōment.Et ideo Cōment.in eo,cōment. ſ.quaſi non ſtabiliens primum dictum,ſubiungit,ꝙ non nocebit hoc accipere inde finire in hac diffinitione,q.d. Et ſi eſt verum,quòd omne animal omni tempore nutriatur, etiam quæ non videntur nutriri habitantia in hieme, in lapidibus, tunc hæc particula,potentia vitam habentis accipienda eſt indefinitę, quia & ſi non conuenit omni animæ, quia non conuenit vegetatiuæ,conuenit ſaltem ſenſitiuæ,nam in ſomno eſt potē tia vitam habens,& conuenit intellectiuæ, quæ non ſemper intelligit. Sed quia philoſophus in tex.8.dicit. Vniuerſaliter quidem igitur dictum ſit, quid ſit anima, ideo debemus ſaluare, quòd hæc diffinitio omni genere animæ conuenit.

Tu igitur aduerte,quòd cum operationes animæ vegetatiuæ ſint tres, ſcilicet nutrire augere generare. de quibus loquemur infra, ad hoc quòd ſaluetur illa particula diffinitionis,potentia vitam habentis,ſufficit, ꝙ non ſemper ſit coniuncta alicui harum operationum. Et poſito, ꝙ ſemper eſſet coniuncta nutritioni,quandiu animal viuit, non tamen ſemper eſt coniuncta augmento nec generationi,vt patet.

Potes etiam dicere,ꝙ anima vegetatiua dupliciter conſideratur. Primo,vt anima eſt. Secundo,vt eſt coniuncta qualitatibus actiuis, per quas operatur, inter quas præcipua eſt calor. Ad propoſitum dico,quòd vt anima eſt non repugnat

eam

eam eſſe ſeparatam ab omni actione ſua, & ſic conſiderauit eam philoſophus in diffinitione data. Secũdum autem quòd eſt coniuncta qualitatibus actiuis concedo, quòd ſemper eſt in actu ſecundo, & ſi nõ reſpectu oĩum operationum ſuarũ, ſaltem reſpectu alicuius, puta nutritionis. Sed id conuenit ei per aliud, eo quòd qualitates naturales quantum ſit ex ſe ſemper agunt propinquato paſſo ex 9. metaph. Non inconuenit ergo, quòd hæc particula potentia vitam hñtis verificetur de omni anima inquantum eſt anima, & tñ quòd aliqua anima rõne qualitatum actiuarum ſemper ſit coniuncta alicui operationi ſuæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 5. Si ex anima, & corpore ſit vnum per ſe, & propter quam cauſam.

Vnde non oportet quærere, ſi vnum eſt anima, & corpus, ſicut neque cera, & figura. Tex. 7.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd hoc ꝓpoſitum iam ꝑtractauimus in 8. metaph. & declarauimus quõ ex materia, & forma ſit vnum ꝑ ſe, non aũt ex ſubõ, & accidente, ſiue ſit accidens ꝓprium ſiue cõe. Ideo non reputo amplius repetendum. ſed vide illic. Tm̃ videndum eſt, q̃ veritatem contineat dictum philoſophi, qui in tex. 7. poſtquam dixit. Vnde non oportet quærere ſi vnum eſt anima, & corpus, ſicut neque figura, & cera, neq; omnino vnius cuiuſq; materia, & id cuius eſt materia, ſubiungens rõnem dicti ſui inquit. Hoc. n. vnum & eſſe cum multipliciter dicantur. quod ꝓpriæ eſt, actus eſt. Vbi Comment. inquit. forma magis digna eſt vt habeat hoc nomen vnum, & ens, q̃ illud quod eſt congregatum ex materia & forma. hæc Comment. Sed hoc vr̃ falſum. qm̃ eſſe propriẽ eſt eius quod fit ex 7. metaph. ſed forma non eſt id quod fit. ſed compoſitum, vt probat illic philoſophus ergo forma non eſt id quod proprie eſt, ſed quo aliquid eſt. Præterea qđ propriẽ eſt non habet eſſe in alio, ſed per ſe. ſed forma præcipue materialis habet eſſe in alio, & non per ſe. nec poteſt ſeparatim exiſtere. ergo eſſe id quod propriẽ eſt non competit formæ, vt forma eſt. Accipit enim philoſophus actum pro forma, quando dicit quod propriæ eſt, actus eſt.

Ad hoc reſpondetur, quòd dictum philoſophi poteſt hr̃e duplicem ſenſum. Primo ſic. Quod ꝓpriẽ eſt, vt qđ eſt ſicut

ſuppo

ſuppoſitum,& nullo modo vt quo eſt,actus eſt. & hic ſenſus eſt falſus: qm̄ cum forma ſit principium formale eſſendi, de neceſſitate eſt,id quo eſt. Secundo ſic. Quod propriæ eſt, vt quod,& quo,actus eſt· & ſic eſt verum, ſed non vniuerſaliter de omni actu, ſed de actu non educto de potentia materiæ,vt eſt anima intellectiua, vt dicemus in lib.3. quæ licet informet materiam,& vt ſic ſit vt quo,tamen quia poteſt ſeparatim exiſtere,eſt quo,& quod, quilibet actus autem eductus de potentia materiæ habet ſolum rationem,vt quo.

Sed dices,cum philoſophus loquatur de actu,& de anima vniuerſaliter, quomodo verificatur dictum ſuum.

Reſpondeo,debet exponi originaliter,vel dependēter ſic. Quod propriæ eſt,id eſt quod eſt principium, & à quo pendet eſſe rei, actus eſt, quoniam vnumquodque compoſitum intantum habet eſſe inquantum eſt actu, eſt autem actu per actum,id eſt per formam, ergo &c.

Sed dices, ſi dictum philoſophi non eſt verum niſi in ratione principij à quo compoſitum habet eſſe actu, ergo dictum Comment.ſcilicet quòd forma ſit magis digna, vt habeat hoc nomen ens, quàm compoſitum eſt falſum.

Rn̄deo,cōcedo,ꝙ eſt falſum,nec pōt ſuſtineri in via Thomiſtica.Et radix ſuæ falſitatis fuit, quia arbitratur ſolam formam eſſe totam quidditatem rei compoſitæ, & nomen ſpeciei prius verificari de forma,quàm de compoſito,vt dicit ex preſſe in 8.metaph.in cōment.7.vbi inquit.Et intendebat,ꝙ hoc nomen animal dr̄ principaliter per formam, & dr̄ de cōgregato ex materia,& forma ſecūdario.ſ.quia dr̄ de forma. Nomē.n.non ſignat rem niſi ſm̄ ꝙ eſt in actu,& cauſa actus in cōpoſito eſt forma. Et cū duo fuerint quoꝝ alteꝝ eſt cauſa reliqui,illud quod eſt cauſa dignius habebit nomē. Illud enim nomē eſt ſecundi ꝑ primū,v.g.res calide qm̄ non hn̄t nomen caloris niſi ꝑ calorem ignis,qui eſt in fine.Et ideo cū fuerint plura quæ hn̄t nomen idem ꝑ aliud, illud aliud eſt dignius hr̄e illud nomen,& erit cauſa illoꝝ. Hæc Comment.Sed in 7.lib.metaph.formauimus qōnem 9. cōtra hāc viā,& ſoluimus rōnem Cōment.& ſequacis ſui Iand.fundatā in ſupradicto cōment.ideo vide illic.Nec curabis quæ dicit Iand.in hoc 2.lib.de anima in q.4.ibi.Ex hoc enim patet

error &c. Nã illic loquitur ꝯtra viam nr̃am in qua tenemus, ꝙ forma non eſt ꝓprie ens, vt quod eſt, ſed eſt quo aliq̃d eſt. Ipſe aũt tenet oppoſitum, & dicit, forma proprie eſt. & ſm Ariſt. & ſm Cõment. Et ex hoc ipſo ꝙ ipſa forma in cõpoſito ſola eſt illud quod ꝓprię eſt, & quod ꝓprię eſt vnum, conuincitur ꝙ ex materia, & forma fit vnum ſimpliciter, & proprię. Et hanc ſuã imaginationem conatur ꝓbare dupliciter.

Primo ſic. Hæc ꝓpoſitio eſt vera in primo modo dicendi per ſe, forma ſubſtantialis eſt ens, modo eſſe, & ens ſunt idẽ realiter, & eſſentialiter, vel vnum neceſſario ſequitur ad alterum per ſe. Vnde idem ẽſt realiter quòd forma ſit, & quòd ipſa ſit ens. Cum ergo forma ſit ens per ſe, ipſa per ſe eſt, ergo quod proprie eſt, actus, id eſt forma eſt.

Secundo ſic, ſicut nõ differunt realiter ſm philoſophum in 5. metaph. in cap. de ente. homo cõualeſcit, & homo cõualeſcens eſt, ſic nihil differt dicere forma eſt ens per ſe, & forma eſt per ſe. Cum igitur forma ſit per ſe ens, quia ens prædicaĩ de vno quoque ꝑ ſe, ſequitur ꝙ forma ꝑ ſe eſt. Et ideo decipiuntur iuuenes, qui radicantur in hoc dicto principio. ſ. nec forma nec materia proprie eſt, ſed compoſitum eſt quod ꝓprijſſime eſt. Hic .n. eſt error, vt patet cuilibet ſani capitis.

Sed nõ aduertit Iand. ꝙ in hac ſua imaginatione declinauit à doctrina philoſophi in 7. metaph. tex. 27. vbi tenet, nec formam, nec materiam per ſe fieri, nec ꝑ ſe gñari, ſed compoſitum. Conſtat aũt ex doctrina philoſophi, ꝙ cum generatio ſit proceſſus à non eſſe ad eſſe, non alio modo forma habet eſſe quàm gñatur, ſed non gñatur per ſe ſm philoſophum, ergo non habet eſſę ꝑ ſe, nec per ſe eſt. Solum autem compoſitum per ſe generatur, ergo habet eſſe per ſe, & per ſe eſt.

Ad primam rõnem Iand. concedo, ꝙ hæc eſt vera forma eſt ens, ꝓut ens in 5. metaph. cap. de ente, ſignãt x. prædicamenta, & omnis forma eſt ſubſtantia vel accidens. Et admitto ꝓ nunc ꝙ eſſe, & ens ſunt idem in hoc ſenſu, ꝙ ens ſtet participialiter, nã vnumquodq; eo modo quo exiſtit, hẽt eſſe, & ꝯcedo, ꝙ idem eſt ꝙ forma ſit, & ꝙ ipſa ſit ens. Sed nego hanc ꝯñtiam, forma eſt ens ꝑ ſe, ergo ipſa ꝑ ſe eſt, qm̃ fit tranſitus ab ente nominaliter ſumpto ad ꝑ ſe eſſe. Nã in añte, ly ens ꝑ ſe ſi ſumaĩ noĩaliter, ꝯcedo ipm̃, qm̃ ly ens ꝑ ſe diſtinguitur

contra ens per accñs, & contra ens in alio ſubiuæ, & ſic eſſe ens per ſe cõuenit formæ ſubali & materiæ primæ, & cõpoſito, & tñ hoc ꝯñs eſt falſum, ergo forma ꝑ ſe eſt, & materia prima ꝑ ſe eſt. Et iõ negaĩ ꝯña. Si aũt tu vis ꝙ in añte ſumaĩ ens ꝑ ſe ꝑticipialiter, nego ipſum q̃a nõverificaĩ niſi de cõpoſito, & de ſola forma nõ educta de potẽtia mãæ q̃ eſt aĩa nr̃a, eo ꝙ eſt ꝑ ſe ſubſiſtens, vt declarabiĩ in lib. 3. Et breuiter decipitur Iand. quia ex eo quòd eſt forma ens per ſe inducit ꝙ per ſe, quæ inductio nulla eſt, qm̃ ex ente per ſe nominaliter ſumpto, non poteſt inferri eſſe vel exiſtente per ſe.

Ad ſecundam, nego ſimilitudinem, quia cõualeſcens ſtat participialiter, & ideo non differt à ly cõualeſcit. In ꝓpoſito autem, cum dicitur forma eſt ens per ſe, non ſtat ly ens participialiter ſed nominaliter, & ideo non poteſt inferri, ergo forma per ſe eſt, ꝯñs.n.dicit exiſtẽtiam, quam nego per ſe cõuenire formæ. Antecedens aũt dicit entitatem, quam concedo per ſe conuenire formæ ſubſtantiali, eo ꝙ non eſt entitas per accidens, nec entitas accidentis, quæ reſpicit ſubiectũ inhærenter ſaltem aptitudine, vt determinauimus in 7. metaphy. in q. noſtris. Non ergo decipiuntur iuuenes ex doctrina noſtra, ſed potius ex imaginationi Ianduni. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Qõ 6. Si ablata forma dolabre remanet dolabra.

Diuiſa aũt hac.ſ.forma, non vtiq; amplius dolabra erit ſed aut æquocæ. Tex. 8. Nunc aũt eſt dolabra.

IN HAC q. aduerte, antequam deueniamus ad deciſionem, ꝙ philoſophus in hoc tex. intendit declarare differentiã inter formam ſubſtantialem & formam accidentalem, ſiue inter formam naturalem & formam artificialem, & ſtat in hoc, quando remoueĩ forma naturalis non remanet res nec materia proxima rei, niſi æquocæ, vt quando remouetur aĩa ab hoĩe, non remanet homo, nec idẽ oculus nec eadem caro niſi æquiuocæ. Et ſignũ huius trahitur ab operatione quæ remouetur. Vñ philoſophus in 4. meteor. tex. vlt. dicit, ꝙ ablata ꝓpria operatione à re, res nõ permanet niſi æquocæ. Si aũt auferatur forma artificialis ab artificiato, remanet artificiatum ſaltem quo ad ſubſtantiam & materiam ꝓximam, licet mutetur quo ad talem formam, quia non remanet eiuſ

dem

dem figuræ. Et dat exemplum in artificiatis, quæ reponunt in prædicamento ſubſtantiæ quo ad materiam tm̄, formę.n. eorum ſunt accidentia, & ponuntur in quarta ſpecie qualitatis. Et dicit, ꝙ quia dolabra eſt artificiatum cuius forma.ſ. acumen eſt accidens, ſi auferatur acumen adhuc remanet dolabra. Si autem dolabra eſſet corpus phyſicum, remoto acumine non remaneret dolabra niſi æquiuocæ.

Pro reſolutione quæſiti ſic procedendum eſt. Primo, declarabit in quo ſtat difficultas cōſurgens cōtra dictū tex. philoſophi. Secūdo, ponet expoſitio Cōment. Tertio, expoſitio B. Th. & Egid. quā ſuſtinebimus, & ſic terminabitur quæſitū.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ non vr̄ poſſe ſtare dictū philoſophi.ſ. quòd qa dolabra eſt corpus non phyſicum ſed artificiatum, ideo remota forma dolabre, adhuc eſt dolabra. Nam contra hoc ſic arguitur, ſicut ſe habet corpus phyſicum ad formam ſuā naturalem, ſic corpus artificiatum ad formā artificialem, ſicut.n. illud eſt actu in rerum natura per formā ſuam, ſic iſtud eſt actu in genere & natura artificialiū per formam ſuam. Sed non dr̄ corpus naturale eſſe tale puta aīatū niſi per formam, nec remanet remota illa, vt dicit philoſophus hæc, ergo non dicitur corpus artificiatum eſſe tale, nec remanet niſi forma remaneat. Quomodo ergo eſt verum, remota forma dolabre adhuc eſt dolabra.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ hic ſunt duæ expōnes, vna eſt Cōment. alia B. Th. cui cōcordat Alb. & Egid. vt dicemus. Sed prius ꝑtractemus opin. Cōment. Aduerte igitur, ꝙ in cōmento 8. conatur ſaluare dictum philoſophi vt ſonat.ſ. ꝙ remaneat dolabra q̄ appellat ſecurim, & quo ad nomē & quo ad diffinitionē, ita ꝙ remoto acumine vt forma adhuc eſt ſecuris. Et fundat ſe ſuper tres propoſitiones. Prima eſt. Hoc nomen ſecuris ſiue fuerit naturale, ſiue artificiale dicitur de congregato ex materia.ſ. ferro & forma.ſ. acumine. Secunda eſt nomē compoſiti naturalis in hoc differt à noīe compoſiti artificialis, quia in naturalib. dr̄ primo de forma, & ſecūdario de ꝯgregato. In artificialibus aūt econuerſo, qa primo de materia, & ſecundario de ꝯgregato. Et hoc eſt manifeſtū in doctrina ſua, qm̄ arbitratur in naturalibus formā eſſe totam quidditatem & ſubſtantialem. vt patet in 8. met.

commento 7. In artificiatis aũt ſola materia eſt tota rei ſubſtantia, qm̃ artificialis forma eſt accidẽs. Tertia ꝓpoſitio quę licet non ſit in d. cõment. 8. formaliter, excipitur tñ corollariæ. Si illud quod eſt primo ſignatum ꝑ nomẽ permanet, verum eſt dicere, ꝙ il!a res permanet eadem, & nõ ſolum ęquiuoce. Et ex his ſic arguitur ad mentẽ Cõment. Remota forma ſecuris, adhuc remanet illud quod primo ſignatur per nomẽ ſecuris. Sed ex ſecũda ꝓpoſitione ꝑ nomẽ ſecuris primo ſignificatur mã, ergo remota forma ſecuris adhuc eſt ſecuris.

Sed hanc expoſitionem tu Thomiſta nõ ſequeris, qm̃ ſecunda propoſitio quo ad primam partem eſt falſa in via noſtra. Nam in 8. metaph. q. 8. determinauimus contra Comment. Nomen ſubſtantiæ compoſitæ prius ſignare compoſitum q̃ formam. Similiter ſecunda pars eiuſdem ꝓpoſitionis vr̃ contra philoſophum. Nam in 2. phyſ. tex. 11. eodem modo cõparantur naturalia, & artificialia ad formas ſuas, ad hoc ꝙ ſint actu. Vnde dicit illic philoſophus, ſicut lignum nõ eſt lectus niſi habeat ſpeciẽ .i. formã lecti. ſic nec caro eſt caro niſi habeat ſpeciem carnis. Ergo ad mẽtẽ philoſophi nõ remanet dolabra, niſi habeat ſpeciem dolabræ. Quare dictum Cõment. non vr̃ ſuſtentabile, niſi in ſenſu quẽ dicemus infra.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ B. Th. arbitratur dictum philoſophi. ſ. nũc aũt eſt dolabra debere intelligi quo ad materiam ꝓximam præciſæ, quæ eſt tota ſub̃a dolabræ. Et dicit ꝙ in hoc ſufficiẽter diſtinguitur forma naturalis à forma artificiali, eo ꝙ cum illa ſit pars ſub̃æ rei naturalis compoſitæ, mutata tali forma nõ remanet res ſubſtãtialiter, nec eius materia ꝓxima. Econtra qa forma artificialis nõ eſt de ſub̃a artificiati, cũ ſit accidens ea remota nõ remouetur artificiatum ſubſtãtialiter. ſtat .n. materia ꝓxima quæ eſt tota ſub̃a ſua, quę materia eſt corpus naturale cõpoſitũ ex materia, & forma ſua ſub̃ali, puta ferrum aut lignum. Iuxta igr̃ hãc expoſitionem dictum philoſophi eſt ve℞, quo ad ſub̃am dolabræ. Sed nõ eſt ve℞ formaliter, ſumendo dolabram vt eſt cõpoſitum artificiatum, Nõ eſt .n. actu artificiatum, niſi ꝑ formam ſuam artificialem, & cõfirmatur, ſicut corpus naturale remota ſua forma nõ habet ſuam ꝓpriam operationem, ſic nec artificiati materia, remota forma artificiali. patet .n. ꝙ ferrum

non

non ſcindit remoto acumine. ergo ſicut in gñe naturalium, remota forma, res nõ permanet. ſic nec in gñe artificialium, artificiatum permanet remota forma artificiali. Ad argm̃ ergo diceret B.Th.ꝙ concludit reſpectu aggregati. non autem reſpectu materiæ proximæ. Vnde concederet,ꝙ ſicut homo non eſt homo remota anima. Sic dolabra non eſt dolabra remoto acumine. remanet tñ quo ad ſubam quæ eſt ferrum. Et ſic habet intelligi dictum philoſophi. Idem ſentit Egid. Idem & Alb. Vnde in 2.de anima tract.1.cap.3. ſic inquit. Si dolabra ſit corpus phyſicũ. & corpus dolabrale quod eſt ferrum ſeparetur à forma dolabræ, iam non habebit nec nomẽ nec rationem dolabræ niſi æquiuoce. nec ferrum habebit rationem ferri. ſed ꝙ ferrum adhuc eſt ferrum ſeparata ab ipſo forma dolabræ. apud vſum loquendi ideo eſt. quia dolabra eſt organum artis, & non phyſicum. Et corporum artificialium ſuperius diximus eſſe principia corpora phyſica. quæ formas phyſicas retinent in eis. hæc Alb. Ex quibus conſtat, quòd hæc propoſitio non eſt vera. dolabra eſt dolabra remota forma ſua niſi quia ferrum eſt ferrum poſt remotionem formæ dolabræ. quod eſt corpus phyſicum. & eſt tota ſuba dolabræ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 7. ſi manifeſtum eſt animam non vniri corpori. vt nauta vnitur naui.

Amplius immanifeſtum eſt. ſi ſit corporis actus anima. ſicut nauta nauis. Tex. 11.

IN HAC quæſtione aduerte,ꝙ difficultas ſtat in hoc. Philoſophus in ſupra.dictis voluit ꝑ manifeſto hri,ꝙ anima ſit forma ſubſtantialis, quæ dat eſſe ei cuius eſt forma. Cõſtat aũt ꝙ nauta nõ dat eſſe naui. ergo vr̃ ſibi contradicere, dicẽs in tex. præpoſito,ꝙ eſt immanifeſtum &c. illud quod ſupra ſenſit manifeſtum. Quod aũt hoc ſenſerit in ſupra dictis patet, qm̃ in tex.7.dixit animam eſſe primũ actũ corporis phyſici. Primus, aũt actus eſt forma ſubſtantialis quæ dat eſſe. Itẽ in eo.tex.dixit non oportet quęrere ꝓ quid ex anima, & corpore ſit vnum. Quod dictum nullam habet apparentiam, ſi non ſupponitur quòd anima ſit forma dans eſſe. Non enim vanum eſt quærere ſi per aliquod medium vnitur motor mobili, ſicut nauta naui, ſcilicet per virtutem motiuam. Non.n.

ex motore & mobili fit vnum per ſe. ſicut ex materia & forma, Item dixit in text.8. animã eſſe ſubſtantiã ſm rõnem.i. a qua ſumitur quodq́ erat eſſe viuentis. Sed à motore nõ ſumitur quodq́ erat eſſe ſui mobilis, cum non det imò ſupponat eſſe mobilis. Patet ergo, ꝙ philoſophus ſenſit in pdictis & concluſit aĩam eſſe formam corporis, & non tm̃ motricẽ. Quomodo igitur immanifeſtum, eſt ſi anima vnitur corpori vt nauta naui?

Pro ſolutione huius dubitationis. & vt auferamus omnẽ repugnantiam à dictis philoſophi aduerte, quòd dupliciter reſponderi poteſt.

Primo poteſt dici, quòd dictum philoſophi aut intelligit de anima vt ſub ſe continet vegetatiuam ſenſitiuam, intellectiuam, aut de anima tali, puta vegetatiua, vel ſenſitiua, ſi primo modo, ſic eſt immanifeſtum, ſcilicet vtrum omnis anima ſit actus &c. quoniam non omnis anima habet potẽtias, quæ eodem modo reſpiciant corpus. Nam potentiæ vegetatiuæ & ſenſitiuæ, ſicut patet ad ſenſum ſunt organicæ, & vt ſic inſeparabiles à corpore. Et de his animabus cõſtat, quòd ſunt forma corporis, & non vniuntur vt nauta naui, qm̃ inſeparabiles ſunt. Potentiæ autem intellectiuæ cum non exerceant actiones per organa, vñr nullius corporis eſſe actus. Conſtat tamen, ꝙ denominant hoĩem eſſe intelligentem, ex conſequẽti neceſſe eſt animam intellectiuam vniri homini, ſed qua vnione, vtrum vt principiũ eſſendi vel ſolum vt principium operandi, immanifeſtum eſt, eo quòd potentiæ ſuæ inorganicæ ſunt. Et putatur à multis hanc fuiſſe intentionem philoſophi. Vnde in tex.11. poſtquam dixit quòd quædam animæ partes ſunt inſeparabiles ſtatim ſubiungit. Amplius immanifeſtum ſi ſit corporis actus anima ſicut nauta nauis. Quod quidem dictum, ſi referatur ad immediate prædicta, patet ꝙ debet intelligi de anima intellectiua, de qua ſecundum multos & ſolennes. vt declarabitur in lib.3. philoſophus ſemper fuit dubius. Et ideo nõ eſt mirum ſi illud eſt ſibi immanifeſtum. Si autem dictum philoſophi intelligatur de tali anima, puta ſenſitiua, dico quòd fuit ſibi manifeſtum eo ꝙ non habet aliquam operationem ſine organo. Et ſic de ſenſitiua & vegetatiua debet intelligi text. philoſophi

adducti in princ.qõnis, ex quibus argumentatum eſt animã eſſe actum, non ſicut nauta naui. De intellectiua aũt tantũ intelligendum eſt quod dicit. Amplius immanifeſtum &c. Et ſic nulla eſt repugnantia in dictis philoſophi.

Sed tu aduerte, ꝙ hæc reſponſio videtur declinare ad viam Comment. qui tenet vt diximus ſupra diffinitionem datam de anima non conuenire vniuoce vegetatiuæ, & ſenſitiuę, & intellectiuæ. Et ideo ſecundum imaginationem ſuam cũm anima intellectiua non ſit vniuoce perfectio corporis, diceret eſſe immanifeſtum Ariſt. ſi eſt actus vt nauta nauis. Verũ quia B. Th. vt videbitur in tertio libro aſſumet cauſam contra Comment. & manifeſtabitur quomodo diffinitio de anima vniuoce conuenit etiam intellectiuę, ideo non quieſces in reſponſione data.

Sed ad mentem B. Th. ſic reſpondebis. Qm̃ philoſophus ſupra concluſerat aĩam eſſe actum corporis, eo ꝙ ſeparata aĩa non eſt actu viuens, poſſet aliquis dubitare, qũo ſit actus. Nam aliquid poteſt dici actu tale ad pręſentiam alicuius, dato ꝙ non ſit forma, ſed ſufficit, ꝙ ſit motor. Sicut combuſtibile ad præſentiam comburentis actu combutitur, & quodlibet mobile ad præſentiam mouentis actu mouetur. Simili modo aliquis poſſet dubitare vtrum corpus ſic viuat actu ad præſentiam animę, ſicut mobile mouetur ad pręſentiam motoris, an ſicut materia eſt in actu ad præſentiam formæ, & maxime qm̃ Plato poſuit animam non vniri corpori vt formam, ſed magis vt motorem & rectorem, ideo poſt præmiſſa inſinuat hanc dubitationem dicens. Amplius immanifeſtum &c. q. d. Licet concluſum ſit animam eſſe actum corporis, tamen immanifeſtum eſt adhuc de modo quo ſit actus. i. qũo facit corpus viuere actu, an vt forma, an vt motor vt Plato tenuit. Et ideo in tex. 12. incipit philoſophus pertractare ſecundam diffinitionem de anima, per quã demonſtrabit primam, & manifeſtabitur qũo anima eſt actus non vt motor, nec facit corpus viuere efficienter, ſed formaliter, ex p̃nti manifeſtum erit, ꝙ anima vnitur corpori vt forma materiæ, & non vt motor mobili, ſicut tenuit Plat. Hæc reſponſio reſoluta eſt, & quadrat literæ. & aufert omnem repugnantiam à dictis philoſophi. Nam bene ſtat manifeſtum

 eſſe,

eſſe, quòd anima eſt actus corporis, ſed in manifeſtum eſſe modum quo actuat corpus, an effectiuæ,& motiuæ, vt tenet Plato,an formaliter, & perfectiuæ, vt infra in quæſtione ſequenti manifeſtabitur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 8. ſi prima diffinitio de anima conuenienter demonſtratur per ſecundam,& quæ demonſtratio ſit illa.

Quoniam ex incertis quidem certius autem fit. Tex. 12.

IN HAC quæſtione aduerte,ꝙ difficilis eſt ad reſoluẽdum ꝑꝑ varietatem expoſitorum. Nam B.Th. tenet,ꝙ prima diffinitio de anima eſt prior ẽm naturã, & dicit cauſam, ſed eſt poſterior quo ad nos .i. quo ad cognitionem noſtrã. Diffinitio autem ſecunda eſt prior quo ad noſtram cognitionem,quia datur per operationes animæ quę nobis notiores ſunt,quàm eſſentia animæ. Et qm̃ à notioribus nobis debemus procedere,& probare minus nota nobis,licet forte ſint priora,& notoria ſecundum naturam,ideo philoſophus per diffinitionem ſecundam demonſtrat primam.

Sed contra hoc ſunt duæ inſtantiæ. Prima eſt,ſi prima diffinitio eſt minus nota nobis, magis autem nota ſecũdùm naturam,& ſecunda eſt econuerſo,ergo philoſophus debuit incipere notificare animam per ſecundam diffinitionem, deinde ponere primam,& eam probare per ſecundam. Nam iſte eſt ordo doctrinæ, quem nos docuit philoſophus in 1. phyſ. vt procedamus à notioribus nobis.

Ad hoc dicimus, ꝙ ordo doctrinæ in hac ſcientia eſt duplex.ſ. ordo proponendi,&,ordo probandi,ac determinandi. Ordo proponendi eſt ſecundùm ordinem naturę.Debemus enim proponere ꝙ de anima tractandum eſt,&de potentijs, & de actibus,& de obiectis. Ordo autem probandi,& determinandi eſt ẽm ordinem proportionatum noſtro intellectui, vt.ſ. procedamus in propoſitionibus à magis ſenſatis, quę prius cadunt in cognitione noſtra.Vnde procedentes in conſideratione de anima quo ad viam probatiuam,& declaratiuam incipimus ab obiectis, & per obiecta notificantur nobis actus,& per actus potentiæ, & per potentias ſuba animæ. Et hunc ordinem ſeruat philoſophus in proceſſu huius 2.lib.ſic fecit in diffiniendo animam.Propoſuit primo diffinition

nitionem priorem ſecundùm naturam, deinde diffinitionem priorem quo ad nos. Cum autem voluit demonſtrare alterā earum, per eam quæ nobis notior eſt, ſed poſterior ſecūdùm naturam, demonſtrauit minus notam nobis, ſed priorem ſecundùm naturam. Et ſic patet, ꝙ philoſophus in demonſtrā-do ſeruauit ordinem doctrinæ, quem ipſe docuit in 1. phyſ.

Secunda inſtantia eſt, ſi ſecunda diffinitio eſt prior quo ad nos, & poſterior ſecundùm naturam, ergo non dicit cauſam primæ diffinitionis, nec per eam vt dicentem cauſam poteſt demonſtrari prima diffinitio. cuius oppoſitum innuit philoſophus in tex. 12. vbi dicit, quòd non ſolum oportet rationē diffinitiuam oſtendere rem diffinitam, ſed etiam oſtendere cauſam in eſſe, & demonſtrare &c.

Ad hoc diceret B. Th. ꝙ ordine naturæ prima diffinitio dicit cauſam in eſſendo, & ſecundā dicit effectum. Ordine vero noſtræ cognitionis prima dicit quia, ſecunda autem dicit propter quid non in eſſendo, ſed in inferendo. Nam mediū quod in probando aſſumimus, etiam quòd ſecundùm naturam ſit effectus, habet rationem illatiuę cauſæ. Concluſio vero habet rationem effectus, etiam quòd ſit cauſa ſecundùm naturam, ꝓut eſt illata per tale medium. Et qm̄ mens philoſophi in tex. 12. ſumenda eſt ſecūdùm ordinem cognitionis noſtræ, & nō ſecundùm ordinem naturæ, ideo patet quō ſecunda diffinitio dicit cauſam in inferendo, & notificando, nō autem eſt neceſſe, ꝙ dicat cauſam in eſſendo. Et ſic cōcedo, vt inſtantia ꝓbat, quòd nō dicit cauſam ſm̄ naturam. Nec eſt cōtra philoſophum, qm̄ intendit de cauſa aut in eſſendo, & demōſtrando, vt exemplificat, de tetragoniſmo, & orthogonio, aut in demōſtrando tantum, vt in ꝓpoſito, & quandocunque per effectum demonſtramus aliquid de cauſa.

Quantum ad ſecundam partem. ſ. quę demōſtratio ſit hęc, qua demōſtramus primam diffinitionem de anima per ſecūdam, inuenio varias opiniones, quæ omnes pn̄t ſuſtentari, licet intendam determinare ſecundùm mentem B. Th.

Cōment. in cōment. 12. dicit, ꝙ philoſophus intendit hic inueſtigare quō anima ſit diffinienda diffōne ꝓpria. eo ꝙ prima diffō eſt vniuerſalis, & non ſufficit ad notificandum naturam animæ. Et ideo aſſignare oportet diffinitionem propriam,

priam,& ſpecificam per cauſam propriam, & propinquam, per quam declaretur natura animę in ſpecie,puta natura animæ,vt vegetatiuæ,& vt ſenſitiuæ,&c. Et quãdo philoſophus dicit, ꝙ prima diffinitio animæ eſt concluſio demonſtrationis,& ſecunda eſt principium. Comment.vult hoc intelligi ſm ſimilitudinẽ,vnde inquit.Non intendebat philoſophus, ꝙ iſta diffinitio inducta in anima.ſ.Anima eſt actus corporis,ſit concluſio demonſtrationis,ſed intendebat,ꝙ eſt ex genere diffinitionum, ſm ꝙ tales diffinitiones ſunt vniuerſales. Et iſte diffinitiones,aut ſunt concluſiones,aut ſunt ſimiles diffinitionibus,quæ ſunt concluſiones demonſtrationis. Neque etiam intendebat, ꝙ diffinitio quærenda hic in vnaquaque partium animæ eſt ex diffinitionibus quæ ſunt quaſi principium demonſtrationis,ita ꝙ ſint manifeſtæ per ſe,ſed intendebat,ꝙ eſt ex genere illarum diffinitionum, quæ ſunt quaſi principium demõſtrationis,aut ſunt ſimiles diffinitionibus quæ ſunt quaſi principium demonſtrationis. Et ideo ſermo philoſophi ita debet legi. Sed etiam cauſa erit inuenta, & manifeſta in ea.i.Sed ſermo diffiniens animãm perfectæ,debet eſſe vt cauſa propinqua ſit manifeſta in ea. Et iſta diffinitio eſt ex diffinitionibus,quę aſſimilantur diffinitionibus quæ ſunt principia demonſtrationis inquantum eſt propria diffinitio.Diffinitio autem quam dedimus modo in anima, eſt ex diffinitionibus quæ aſſimilantur diffinitionibus, quæ ſunt concluſiones demonſtrationum,ſm ꝙ eſt generalis omnibus partibus animæ, & non eſt inducta in ea cauſa ꝓpinqua. Hæc Cõment. Ex quibus elicitur,ꝙ ſm Cõment. philoſophus non demonſtrat primam diffinitionem per ſecundam,ſed naturam animæ quam imperfectę notificauit ꝑ primam diffinitionem,vtpote generalem, intẽdit perfectius notificare per ſecundam, vtpote propriam, & ſpecificam, & datam per cauſam propinquam. Nam eſſe principium primum nutriendi,augendi,generandi,conuenit propinquę,& conuertibiliter animæ vegetatiuæ. Eſſe autem actum primũ corporis viuentis, non conuenit alicui generi animæ conuertibiliter, ſed eſt commune omni generi animæ,ideo anima per primam diffinitionem non cognoſcitur niſi in genere. Vnde ſecundũm Comment. non oportet quærere quæ demon-

demonſtratio ſit iſta, quoniam non concedit primam diffinitionem demonſtrari per ſecundam, ſed naturam animæ perfectius notificari per ſecundam, quàm per primam.

Egid. autem arbitratur dicendum, ꝙ philoſophus dat duas diffinitiones de anima. ſ. communem omni animæ, puta ꝙ eſt actus primus corporis, &c. & alteram propriam cuilibet generi animæ, puta ꝙ vegetatiua eſt primum principium nutriendi, augendi, & generandi, & ſenſitiua eſt primum principium ſentiendi, & intellectiua eſt primum principium intelligẽdi. Et quoniam diffinitio propria perfectior eſt quàm communis eo ꝙ facit perfectius, & diſtinctius ſcire diffinitum. ideo ſecunda poteſt dici diffinitio propter quid, & prima diffinitio quia. Et quoniam diffinitio propria nõ poteſt probari per communem niſi negatiuę, communis autem poteſt probari per propriam affirmatiuæ, ideo diffinitio cõmunis eſt concluſio demõſtrationis, ſecunda autem quę eſt propria eſt principium demõnſtrandi primam. Quòd aũt communis diffinitio non poſſit probare propriam affirmatiuæ, ſed negatiuæ, patet hic, nõ valet, anima eſt actus primus corporis, &c. ergo eſt principium vegetandi, augendi, generãdi, tantum. Negatiue autem bene ſequitur. Anima nõ eſt actus primus corporis, &c. ergo non eſt primum principium vegetandi, &c. Quòd autem per propriam probetur communis affirmatiuæ patet, hæc. Bene valet, anima eſt principium vegetandi, &c. ergo eſt actus corporis phyſici, &c. Ex Egid. igitur elicitur, quòd prima cum ſit communis conuenienter demonſtratur per ſecundam, quia eſt propria, & quòd hæc demonſtratio poteſt dici propter quid. Nam vt philoſophus dicit in 1. poſter. demonſtratio quia eſt duplex, quædam eſt ꝑ cauſam cõmunem, & remotam quædam per effectum. Velle ergo inueſtigare naturam animæ per diffinitionem communem datam de anima, eſt ire per cauſam communem, & remotam, & demonſtrare quia, ſed ire per diffinitiones proprias, & per cauſam ſpecialem eſt incidere magis propter quid. Quare demonſtratio qua demonſtratur prima diffinitio per ſecundam, eſt magis propter quid, quàm quia. Hanc expoſitionem non reputo falſam. Determinationem tamen quam faciam reputo magis ad intentionem philoſophi.

Vt

Vt igitur determinemus propoſitum aduerte, quòd aliter tenendum eſt ſecundùm Alb.aliter ſecundùm B.Th.&vtraq; via poteſt adaptari textui, poterisque tenere vtranque per diſtinctionem quam formabimus.

Tu igitur aduerte, ꝙ in ſecunda diffinitione qua dicitur ꝙ anima eſt principium vegetandi, ſentiendi mouendi &c. ly principium poteſt ſumi dupliciter. Primo actualiter, ita ꝙ anima actu ſit principium harum operationum. Secundo, habitualiter vel aptitudine naturali, ita ꝙ licet anima non eſſet actu principium talium operationum, tñ eſt talis naturæ, ꝙ ſibi competit eſſentialiter eſſe primum principium talium operationum. Ex hac diſtinctione dico duo. Primo, ſi ſecunda diffinitio datur per ly principium ſumptum ſecũdo modo, ſic ſecunda eſt prior q̃ prima ordine naturæ, & dicit propter quid non ſolum in inferendo, ſed ēt in eſſendo, & demonſtratio primæ per ſecundam eſt demonſtratio ꝑꝑ quid. Ratio.n.ꝑꝑ quàm anima informat, & perficit corpus, eſt q̇a animæ competit ex natura ſua eſſe principium primum operum vitæ. Nulla.n.ratio eſt quare anima actuat materiam niſi vt ab ea, vt à prima radice emanēt opera vitalia, ſicut nulla rõ eſt quare ſanitas perficit corpus, niſi quia dat eſſe ſanũ. & eſt principium ex natura ſua operum conuenientium ſano. Et hanc viam ſecutus eſt Alb. ideo tenet ꝙ ſecunda diffinitio ſumpta eſt à principio ſecundo modo accepto, & ex cõſequenti hæc demõſtratio eſt propter quid, quia per cauſam propinquam, ſic deducendo, cui competit ex natura ſua eſſe primum principium viuendi augendi &c. eſt actus primus corporis phyſici &c. Anima eſt talis, ergo &c. Et hęc quidem expoſitio videtur conformis textui, eo quòd exemplificat philoſophus de demonſtratione mathematica tetragoniſmi quam conſtat eſſe propter quid. Et quòd hæc fuerit mens Alb. patet in 2.lib.in tract.1.in cap.5.vbi ſic inquit. Oportet enim quòd id quod communiter rei attribuitur, ſicut animæ communiter attribuitur, quòd ſit actus corporis phyſici per cauſam propriam ineſſe probetur. Et hoc non poteſt fieri niſi tali diffinitione animæ, quæ dicat cauſam, quare anima ſit actus corporis.

Hoc autem erit ſi acceperimus ſecundùm quamlibet partem

tem animæ, quòd ipſa eſt principium, & cauſa huius vitæ .i. operationis vitalis, quæ exercetur in corpore phyſico, tunc enim habebitur propoſitum. Cum.n. habuerimus, ꝙ quidq d eſſentialiter eſt principium, & cauſa huius vitæ quæ exercetur in corpore phyſico organico, eſt actus corporis phyſici organici. Et coniunxerimus iſtam, ꝙ anima eſt eſſentialiter principium, & cauſa huius vitę, quę exercetur in corpore phyſico organico. Concludemus demonſtratiue, ꝙ anima eſt actus primus corporis phyſici organici. Et ſic concludemus ſuperius inductam diffionem per eam quæ dicit cauſam eius, ſicut diximus in exēplo geometrico iam inducto. Hæc Alb.

Si autem ſecunda diffinitio ſumatur à ly principio accepto primo modo. Sic prima diffinitio eſt prior ſecunda ordine naturæ, prius enim natura anima informat, & eſt actus corporis phyſici organici, quòd ab ea actualiter procedant opera vitæ. Et demonſtratio eſt quia, ſcilicet ab effectu, & non dicetur eſſe per cauſam, niſi in inferendo, effectus enim comparatus cauſæ in eſſendo, ſolum effectus eſt, in cognoſcēdo autem, & probando aliquid de cauſa, apud noſtrum intellectum habet rationem cauſæ, & cauſa habet rationem effectus, non in eſſe, ſed incognoſci. Et de hoc iam locuti ſumus in 6. metaph. in quæſtionibus noſtris, & quoniam B.Th. in expoſitione tex.12. arbitratur ſecundum diffinitionem ſuam à principio primo modo accepto, ideo tenendum eſt ſecundum ipſum diffinitionem ſecundam eſſe poſteriorem prima ordine naturæ, & demonſtrationem eſſe quia. Et quando dicit philoſophus, quòd oportet diffinitionem afferre quę cauſam oſtendat, intelligendum eſt de cauſa in inferendo, & ꝓbando, & illa ſufficit. vt ſupra diximus. Ad reſolutionem igitur vltimam quæſiti, potes tenere cum Alb. & B.Th. per diſtinctionem datam. De Egidio autem, & Comment. non multum curabis in hoc, quoniam videntur extorquere textum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 9. ſi in partibus animalis anuloſi poſt diuiſionem remanet anima, quæ ſit principium motus localis, & habeat phantaſiam.

Sicut enim in plantis quædam diuiſa videntur, & viuentia ſepara

ſeparata abinuicem tanquam exiſtẽte in his anima actu quidem in vnaquaque planta, potentia autem pluribus, ſic videmus, & circa alias differentias animæ accidere, vt in enthomis deciſis, etenim ſenſum vtraque pars habet, & motum ſecundùm locum. Si autem ſenſum, & phantaſiam, et appetitum. Vbi quidem enim ſenſus eſt, & triſtitia, & lætitia eſt, Vbi autem hæc ſunt, ex neceſſitate deſiderium eſt. Tex. 20.

IN HAC quæſtione aduerte, qm̃ philoſophus in tex. præpoſito tangit tria, ſ. quòd pars animalis anuloſi deciſa ac ſeparata à toto habet animam, & quòd anima quæ erat vna actu in toto animato, & plures in potentia, ſola diuiſione fit plures actu, & quòd pars deciſa habet phantaſiam, ideo hæc tria inueſtiganda ſunt qualem veritatem contineant.

Quantum ad primum ponitur talis cõcluſio affirmatiua. In parte deciſa animalis anuloſi eſt àctu animæ per aliquale tempus dummodo diuiſio non fiat ẜm longitudinem animalis, ſed per tranſuerſum, & pars ſit notabilis quantitatis. Hanc primo declaro, deinde probabitur. Dicitur per aliquale tempus, qm̃ cum in omni parte talium animalium non ſint ſufficientia organa deputata receptioni nutrimenti, & nutritioni, non poſſunt diu ſeruari in eſſe, nec fieri animal, ſicut ramus plantatus fit planta, propter maiorem imperfectionem repertam inanimato ſolum vegetatiuo. Dicitur dũ modo diuiſio non fiat, &c. Nam ẜm Albert. animalia hmõi hñt dorſum proportionale cordi. Vnde ſicut læſo corde animal perfectum ſtatim deficit, ſic læſo, & diuiſo dorſo in longum anulo ſum animal deficit. Dicitur, & pars ſic, &c. qm̃ ſi forma ſubſtãtialis inanimati ſimplicis, vel mixti requirit determinatã quantitatem, multo magis anima quæ eſt altior forma. Nunc ergo ſic probatur concluſio de mente philoſophi. Pars plantæ deciſa viuit, adeo ꝙ ſi plantatur efficitur arbor, ergo habet animam. quia non datur viuere ſine anima in his inferioribus, ergo à ſimili partes animalis anuloſi viuunt, & habent animam, cum huiuſmodi animalia ſint valde propinqua plantis propter ſui imperfectionem. Prætetea vt inquit Cõment. in cõment. 20. in parte deciſa videmus opera vitæ, quia mouet ſeipſam localiter per dilatationem, & conſtrictionem, & ſentit, Sed non datur opus vitæ ſine princi-

pio viuendi. Sed anima, vt ſupra dictum eſt, eſt principium viuendi, ſentiendi, mouendi ſecundum locum, ergo &c.

Quantũ ad ſecundum declarandum eſt qũo ſit verum, ꝙ anima, quæ eſt vna actu, & plures in potẽtia in toto animali anuloſo ante diuiſionẽ, ſit plures actu poſt diuiſionẽ, & per ſolã diuiſionem. Nam primo aſpectu vñr ſequi duo incõuenietia. Primum eſt, ꝙ ſi animal anuloſum diuidiť in quatuor partes, fiẽt quatuor animalia. Nam oĩs hęc anima actu informãs aliquam materiam oĩno diuiſam ab alia, vř conſtituere animal vnũ. Et tñ hoc vř ridiculum, poſſet.n.produci animal non ſolũ à natura, ſed ſola volũtate diuidentis. Secundũ eſt, ꝙ ꝑducetur animal nouũ ſine noua gñatione, & introducet forma in materia ſine alteratione ꝑuia, & ꝙ gñatio vnius nõ erit corruptio alterius, ſed ꝑ ſolam diuiſionem producetur nouum animal, quæ omnia vniuerſaliter reputantur falſa.

Ad euidentiam igitur huius dubij aduerte, ꝙ ad conſtitutionem noui animalis non ſufficit animam informare materiam omnino diuiſam, niſi addatur. Sed requiritur vltra illud, ꝙ informet ex intẽtione naturæ ad conſtituendum vnũ ſuppoſitum, in quo ſint debita organa, per quæ poſſint exerceri opera vitæ debita illi animali ſm̃ ſpeciem ſuam. Et ad hoc nouum ſuppoſitum conſtituendum dico, ꝙ anima non vnitur materiæ, niſi per diſpoſitiones agentes pro introductione, & conſeruatione formæ in materia, & ꝑ actionem alteratiuam agentis naturalis, & ꝑ corruptionem alterius ſuppoſiti. Stante hac declaratione, rñdendo ad primum argm̃, negatur conſequentia, ad probationem cum dř, nam omnis hæc anima, &c. dico, ꝙ illud non ſufficit, niſi addatur, vt diximus, ex intẽtione naturæ ad conſtituendum, &c. Propter qđ nõ eſt concedendum illas 4. partes eſſe 4. animalia, ſed 4. animata partialia. Aduerte tñ, ꝙ licet id negemus in animali anuloſo in partibus diuiſis, poſſumus tñ concedere in partibus aliquaꝵ plantaꝵ, quæ ex ſuæ animæ imperfectione, ſi replantent conſtituunt diſtinctas arbores. Ad ſecundum argm̃ negatur ꝯñs. ſ. ꝙ producatur nouum animal ſine noua, &c. Dictũ eſt.n. ꝙ non producit nouum animal, ſed nouũ animatũ partiale, ꝙ aũt recipiatur forma in materia ſine alteratione ꝑuia, & ꝙ gñatio vnius non ſit corruptio alterius, non reputan

putandum eſt inconueniens in tali caſu, cum nõ producatur tale animatum partiale ex intentione naturæ aliquo tpe conſeruandũ, in quo debeant exerceri opa vitæ. Potes ẽt dicere, ꝙ non de nouo recipitur penitus noua forma, nec fit noua generatio, niſi ſm quid, ſicut nec fit ſimpliciter nouũ animal.

Quantum ad tertium. ſ. ꝙ pars deciſa animalis habeat ſenſum, & motum ſm locum non ꝓgreſſiuum, ſed conſtrictione, & dilatatione patet euidenter, ꝙ aũt habeat phantaſiam magis dubium eſt, qm̃ vt determinabitur in 3. lib. etiam de mente Comment. & B. Th. qui in hoc ſequitur Comment. huiuſmodi virtus determinat ſibi proprium organum in parte determinata corporis. ſ. in capite, ergo non poteſt eſſe indifferenter in omni parte deciſa animalis anuloſi.

Ad hoc patet rñſio per Cõment. in cõment. 20. vbi inqt. Sed tñ debes ſcire, ꝙ in quibuſdam animalibus virtus imaginatiua eſt ſemper coniuncta cum ſenſu, nam qñ ſenſatum eſt abſens, & animal eſt diminutum, in eis autem quæ ſunt perfecta inuenitur in abſentia ſenſatorum. Hęc Comment. Ex quibus accipitur, ꝙ phantaſia eſt duplex. ſ. determinata, & indeterminata. Determinata quæ, & perfecta dicitur, eſt, quæ abſentibus ſenſibilibus retinet eoꝝ ſpecies ſenſatas, & poteſt imaginari circa illa. Indeterminata eſt quæ non retinet ſpecies in abſentia obiecti ſenſati, nec mouetur, niſi pro quãto obiectum eſt ſibi pñs, & coniunctum, qđ ſi eſt conueniẽs cauſat delectationem, ſi diſcõueniens triſtitiam. Prima, quidem determinat ſibi ꝓprium organum de quo loquemur agẽtes de ſenſibus interioribus. Secunda, aũt ex ſui imperfectione non determinat ſibi proprium organum. Et hæc eſt in omni parte deciſa animalis anuloſi, quæ ſe mouet localiter. Nam vt inquit. Cõment. in cõment. 20. omne hñs ſenſum, & motum neceſſe eſt vt habeat deſiderium, & imaginationem, qm̃ vbi exiſtit ſenſus, illic neceſſe eſt vt exiſtat voluptas, & triſtitia apud comprehenſionem rei ſenſibilis, & cum illic voluptas, & triſtitia fuerint, erit illic neceſſario motus ad illud voluptuoſum, & motus attriſtante. Et illud ad quod eſt motus non eſt in actu delectabile aut contriſtans, niſi fuerit imaginatum, & deſideratum, In omni igitur parte iſtius animalis, exiſtit anima ſenſibilis, & deſideratiua, et imaginatiua, et

mouens in loco. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 10. ſi potentiæ animæ diſtinguuntur, & ſeparantur ſubiecto,& loco, ita quòd plures non poſſint eſſe in eadē parte animati.

Reliquæ autem partes animæ manifeſtum eſt ex his, quod non ſeparabiles .ſ. ſubiecto. Tex. 22.

IN HAC quæſtione ſic procedetur. Primo, ponentur quædam diſtinctiones. Secundo,concluſiones reſponſiuæ. Tertio, ſoluetur quoddam dubium.

Quantum ad primum ſit hæc prima diſtinctio, potentiæ animæ ſunt in duplici dr̄ia.Quædam ſingulares,vt viſus,auditus,guſtus,olfatus,&ſenſus interiores in animali perfecto. Quædam velut vniuerſales,quia quaſi per totum corpus expanſæ ſunt,vt vegetatiuum,ſenſitiuum, & tactiuum.

Secunda diſtinctio,ſeparari ſubiecto,poteſt conuenire potentijs animæ dupliciter,primo per ſe,ſecundo non repugnāter,per ſe quidem,quando non compatitur ſecum aliam potentiam propter variam complexionem organorum, quam ſibi vendicant. Non repugnanter autem,quando licet ſeparentur ſubiecto ab alijs potentijs, tamen non inconuenit, ꝙ ſe compatiantur in eadem parte, vt declarabitur.

Quantum ad ſecundū ſit hęc prima ꝯcluſio.Oēs ſenſus exteriores,& interiores in animali ꝑfecto præter tactum diſtinguuntur ſubiecto, q̄a req̄runt in actionibus ſuis diuerſas diſpoſitiones organoꝵ.Sicut auditus aërem.Viſus aqueum humorem.Olfatus ſiccum calidum.vt declarauimus in epit. noſtro in lib.de ſenſu,& ſenſato.Similiter quātam diſtōnem requirāt in organis ſenſus interiores declarauimus in epit.nr̄o in lib.de anima in tract.de ſenſibus interioribus,& ideo non ſe cōpatiuntur in eadem parte,ex ꝯn̄ti ſeparantur ſubiecto ꝑ ſe.Dixi aūt pręter tactum,q̄m organum q̄d eſt neruus,& medīu quod eſt caro. vt declarabitur infra expāſa ſunt ꝑ totum corpus, ideo in oī parte corporis vbi eſt neruus,& caro viget tactus. Vn̄,& in aure ſtat auditus,& tactus,& in oculo viſus, &tactus,ſentimus.n.calidū,& frigidum,& dolorē,& aſperitatē,& ceteras qualitates tangibiles. Et aduerte,ꝙ hæc ꝯcluſio intelligitur reſpectu eiuſdem ſuppoſiti.Nam reſpectu diuerſorum ſuppoſitoꝵ non inconuenit, ꝙ vnum inueniatur ſine,

alio,ſicut in talpa eſt auditus,ſed non viſus, & in ape eſt viſus, ſed non auditus. ſicut diximus in procemio 1. metaph.

Secunda concluſio,potentiæ quæ ſunt vt gñales ſicut vegetatiuum,&ſenſitiuũ,reſpectu alicuius partis de neceſſitate ſeparantur ſubiecto,ita ꝙ in aliqua parte inuenitur vnum ſine alio,vt in oſſe inuenitur vegetatiuum ſine ſenſitiuo,& in capillis,& id contingit propter magnam terreſtreitatem. Appropinquantur enim naturæ plantæ. Reſpectu autem alterius partis non ſeparantur ſubiecto. vt in carne eſt vegetatiuum,& ſenſitiuum. Et id manifeſtius eſt in cauda lacerte diuiſæ. vt diximus q. præcedenti.

Quantum ad tertium aduerte,quòd ſecundam concluſionem inſurgit dubium, ex eo quòd dicit philoſophus in lib. de ſomno,& vig. vbi tenet, quòd ſenſitiuum,& motiuum in loco ſunt ſubiectiuæ in corde vel in aliquo proportionali ipſi cordi, ergo non ſunt expanſa per totum corpus.

Ad hoc dř,ꝙ philoſophus in lib.illo nõ inueſtigat adęquatum ſubiectum ſenſus,& motus,ſed primum princ.vt primã radicem,& ꝙ hæc ſit mens ſua patet ex litera, quæ ſic habet. Quare ex his oĩbus ſpeculandũ, quod quidem ſenſus principium ſit. Hñtibus quidem igitur ſanguinem hoc eſt quæ circa cor pars.Oĩa.n.hñtia ſanguinem cor hñt principiũ motus &ſenſus,hęc philoſophus.Vnde licet radicetur primo in corde,tñ non ſequitur totale ſubiectum eſſe ſolum cor,ſecus eſt de viſu, qui totaliter terminatus eſt ad pupillam, & auditus ad myringam auris. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 11. ſi potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta.

Senſitiuo enim eſſe,& opinatiuo alterum. ſiquidem,& ſentire ab ipſo opinari ſimiliter. Textu 22.

IN HAC quæſtione inuenio tres opin.ſ.Iand.Her. & B.Th.&ſingulas ꝑtractabo,determinaturus ſm B.Th.cui conabor cõcordare viam Her.ꝑ diſtinctionem. Sed antequam pertractem dictas opiniones præpono tres diſtinctiones.

Prima eſt,potentiæ pñt diſtingui per actus dupliciter. Primo,ſm ſe,& quo ad naturam ſuam, quæ erit diſtõ à priori. Secundo, quo ad noticiam noſtram. Et hæc diſtõ coincidit cum illa,qua ſolent vti Thomiſtæ dicentes. Aliquid diſtinguitur

guitur per alterum dupliciter. Primo eſſentialiter, vt homo per rationale. Secundo notificatiue, vt cauſa per effectum.

Secunda eſt, principia diſtinctiua alicuius ſunt in duplici dr̃ia. Quędã intrinſeca, quędam extrinſeca. Sicut.n. eſſe rei poteſt eſſe à principijs intrinſecis, vt à forma, & à materia, & ab extrinſecis vt ab efficiẽte, & à fine, ſic & diſtõ, qm̃ à quocunq; res habet eſſe, habet vnum eſſe, ergo diſtinctum. Vnum, n. importat diſtinctionem in ſe, & diſtinctionem à quolibet alio.

Tertia eſt, potẽtia comparari ad actum dupliciter. primo, vt coniuncta actui, vt viſus actu videns, ſecundo, vt ſeparata, potens tamen agere. vt viſus in dormiente.

Quantum ad viam Iand. aduerte, ꝙ ipſe in 2. de anima in q.8. dicit tria. Primo, ꝙ potentiæ diſtinguuntur per actus, & obiecta, quo ad notitiam noſtram, ſiue notificatiuæ. Secũdo, ꝙ qñ potentiæ non ſunt coniunctæ actibus, non diſtinguuntur realiter, & ſimpliciter per actus. Tertio, quando potentiæ ſunt coniunctæ actibus, actus diſtinguunt vt fines.

Primum dictum ſic ꝓbat. Diſtinctio actuum, & obiectoꝝ eſt nobis notior quàm diſtinctio potentiarum, qm̃ illa magis cadunt ſub ſenſu, ergo diſtinctio potentiarum notificatur nobis per diſtinctionem actuum, conſequentia patet, qm̃ per magis notum notificatur nobis minus notum.

Secundum ſic ꝓbat. Non ens dum eſt non ens, non eſt per ſe cauſa entis, hæc de ſe patet. Sed qñ potentię nõ ſunt coniũctæ actibus ſuis, actus ſunt non entes, non.n. eſt viſio, niſi dũ viſus actu videt, ergo actus nõ exiſtentes nõ ſunt ꝑ ſe cauſa diſtinctionis potentiaꝝ. Preterea patet, ꝙ in dormiente ſunt viſus, & auditus diſtincti, & tñ non ſunt actus eoꝝ, ergo actus nõ exiſtentes nõ ſunt ꝑ ſe cauſa diſtinctionis in potẽtijs. Cõſequẽtia patet. Quia remoto diſtinctiuo remoueretur diſtõ.

Tertium probat. Aliqua ordinata ad diſtinctos fines diſtinguuntur per ipſos fines, ſicut.n. ratio eorum ſumitur à fine ſic, & diſtinctio. Sed potentiæ exiſtentes ſub actibus, ordinantur ad eos, & perficiuntur vt ad fines, ergo quando ſunt coniunctæ actibus, vt fines actus diſtinguunt.

Ex his tribus dictis aduerte, ꝙ primum acceptatur in via Thomiſt. & Her. & Cõment. Non ſolum rõne facta de mẽte Iand. ſed ẽt quia quilibet effectus ꝓprius eſt aptus notificare

non ſolū exiſtentiam,ſed & ꝓprietatē ſuæ cauſæ, aliter non cognoſceretur eſſe ꝓprius effectus talis cauſę. Si ꝓprietates, ergo & diſtōnē. Quælibet.n.cauſa diſtinguitur ab alia ꝑ aliquod ſibi ꝓprium. Tertium ſimiliter acceptat,& rō adducta à Iand.Secundū aūt non acceptatur,qm̄ actus ſiue exiſtat ſiue nō,ſemper eſt finis potētię,qm̄ potentia ēt ꝙ actu non operetur ex natura ſui eſt ordinata ad actum vt ad finē,& ꝑfectionē ſuam. Ad hoc aūt ꝙ ſit finalis cauſa,nō eſt neceſſe,ꝙ ſit actu, vt determinauimus in 5.metaph.in q.noſtris agētes de cauſalitate finis.Et ſi tu conſideras aduertes Iand. deceptum fuiſſe ex eo ꝙ conſiderauit actum ſolum vt eſt effectus potētiæ, & non vt finis,qm̄ vt finis eſt prior potentia,quæ ſe habet ad actum vt ad finem ex 9. metaph.tex.15. vbi, inquit philoſophus. Actus eſt finis,& huius gr̄a potentia ſumitur.Ratio aūt ſumpta à fine eſt à priori ex 2. phyſ. Et ſic diſtinctionis ratio ſumpta ab actibus,vt ſunt fines erit à priori,& nō ſolum quo ad nos vt magis manifeſtabitur infra. Ad argm̄ aūt Iand. inductum ꝑ ꝓbatione ſecundi dicti. Negatur maior in cauſa finali.Nam finis modo habes eſſe potentiale,habet cauſalitatem ſibi debitam quod tn̄ nō ſufficeret in cauſa formali nec efficiente. Et huius cauſam aſſignauimus in 5.metaph.in q. noſtris. Ad aliud negatur ꝯn̄tia,qm̄ actus ſiue exiſtat ſiue nō eſt ſufficiens diſtinctiuum potentiæ. Et poſito,quòd remoueatur,quo ad exiſtentiam,non remouetur quin ſit diſtinctiuum vt finis,ad quem potentia ex natura ſui ordinatur.

Quantum ad viam Heruei aduerte,ꝙ in quol. 1. in q. 12. tenet tria. Primo,ꝙ potentiæ diſtinguuntur ꝑ actus notificatiuæ.i.quo ad notitiam nr̄am,qm̄ cum actus ſit effectus potētiæ, effectus vt effectus eſt nobis manifeſtatiuus cauſæ ſuæ, ꝑcipue q̄a intellectus ꝓcedit in naturalibus ab effectibus ad cauſas. Secūdo dicit,ꝙ potentiæ diſtinguuntur ꝑ actus,& obiecta vt ꝑ principia extrinſeca quæ ſunt finis,& agens. Nam actus ſunt fines potentiaꝝ,& vltimę ꝑfectiones.Et obiectum potentiæ paſſiuæ qualis eſt potentia cognoſcitiua comparatur ad eam vt mouens,& agens, color.n.mouet viſum ad viſionem, & obiectum intelligibile eſt motiuum intellectus. Obiectum aūt potentię actiuæ qualis eſt potētia vegetatiua, comparatur ad eam vt finis,& terminus, vt finis gn̄atiuæ eſt

genit

genitum ſibi ſimile. vt dicemus infra. Tertio dicit, ꝙ potẽtiæ nõ diſtinguuntur eſſentialiter, & intrinſecæ ꝑ actus, & obiecta, ſed ſeipſis .i. ſuis eſſentijs. Et rõ huius ſm Her. eſt, quia principia intrinſeca diſtinctiua ſunt priora realiter ipſo diſtincto, ſunt.n. forma vel propria ipſius dña. Conſtat aũt, ꝙ actus non ſunt priores potentijs, cum ſint effectus earum, ergo non diſtinguuntur eſſentialiter per actus. Quòd aũt diſtinguantur eſſentialiter ſeipſis, ſic ꝓbat. Principium diſtinctiuũ intrinſecum, & eſſentiale vel eſt ipſa rei eſſẽntia, vt in ſimplicibus, vel pars eſſentiæ, puta forma, vt in compoſitis. Sed potentia animæ eſt quid ſimplex puta viſus intellectus, ergo diſtinguitur eſſentialiter non per actus, cum ſint quid extrinſe cum ab eſſentia potentiæ, non per partem eſſentiæ, cum ſit ſimplex, ergo ſeipſa, id eſt ſuamet eſſentia.

Aduerte, ꝙ in via Thomiſt. acceptatur primum, & ſecundum dictum Heruei. Nam & B. Th. in 2. de anima in expoſitione tex. 33. declarat conformiter cum Her. quòd potentiæ diſtinguuntur per actus, & obiecta, vt per finem, & agens quę ſunt principia extrinſeca. Tertium autem non acceptatur, quoniam eſt mens B. Thom. quòd non ſolum notificatiuæ, ſed ex parte rei, & eſſentialiter ſumatur diſtinctio formalis, & ſpecifica potentiarum ab actibus, & obiectis vt ſtatim manifeſtabitur, & ſoluetur ratio Heruei.

Quantũ ad viã B. Th. cui concordant, conſiderantes dñam inter entia abſoluta, in quoꝶ diffõne non cadit aliquod extrinſecum, ex eo ꝙ non ſunt nec dñr ad alterum, & entia reſpectiua. quæ oppoſito modo ſe hñt aduerte vt patet in 1. parte q. 77. art. 3. & in 2. de anima in expoſitione tex. 33. ꝙ mens B. Th. & ſequentium eum eſt, ꝙ cum potentia non poſſit cõcipi niſi conceptu relatiuo, qm̃ vt potentia ordinatur ad alterum .i. ad actum, ideo ſuum diſtinctiuum formale ſpecificũ, & à priori licet ſit intrinſecum ſumitur tñ ab extrinſeco, ad dñam entium abſolutoꝶ, quæ concipiuntur conceptu abſoluto. In his.n. ſuum eſſentiale diſtinctiuũ eſt intrinſecum, & ſumitur ab intrinſeco, ſicut rõnale eſt diſtinctiuum intrinſecum in hoĩe, & ſumitur ab intrinſeco .i. à forma ſua. In ꝓpoſito igitur, extrinſecum à quo ſumitur principium diſtinctiuum intrinſecum potentiaꝶ ſunt actus, & obiecta, qm̃ impoſ

ſibile eſt ſumi rationem potentiæ niſi in ordine ad actum, ex-
q̄nti oportet, ꝙ non ſolum quo ad noſtram notitiam, ſed ex
natura rei, & eſſentialiter diuerſificetur rō potentiæ ſicut di-
uerſificatur rō actus. Tu igitur nota, ꝙ qñ dicit B. Th. poten
tias diſtingui ſpecifice, & ex natura ſua ꝑ actus, non intēdit,
ꝙ actus ſint principium diſtinctiuum eſſentiale, ſed ꝙ ab acti
bus tale principium ſumitur, ad drīam entis abſoluti, de quo
diximus, ꝙ principium diſtinctiuum eſſentiale eſt intrinſecū
& ſumitur ab intrinſeco. Et quoniam Her. exiſtimauit de
potentia ſicut de ente abſoluto ſimplici vel compoſito, ideo
defecit non perueniens ad vltimam reſolutionem. Non .n.
ſufficit aſſignare in potentia principium intrinſecum diſtin-
ctiuum, ſed etiam oportet conſiderare vtrum ſumatur ab in-
trinſeco vel ab extrinſeco.

Si vis igr̄ tenere ꝙ Her. habuerit ſenſum oppoſitum B. Th.
rńdebis rōni ipſius. Qñ dicit, ꝙ principium diſtinctiuum in-
trinſecum eſt eſſentia vel pars eſſentiæ, hoc nō eſt verum, niſi
in ſubſtantijs ſimplicibus quæ ſeipſis diſtinguuntur, & com-
poſitis quę per formas ſuas diſtinguūtur. In accidentibus aūt
non eſt verum, qm̄ ſicut hn̄t eſſe per ſub̄m, ita & diſtōnem.
Dico inſuper, ꝙ latius extendendo fundamentum ſuum pōt
hr̄e veritatem tam in ſubſtantijs, quàm in accidētibus abſolu
tis, non aūt tenet in reſpectiuis qm̄ cum in ratione ſua reſpi
ciāt aliquod extrinſecū, non inconuenit ſuū diſtinctiuum ſu
mi ab intrinſeco. Et ideo, quia potētia vt potētia eſt qd reſpe
ctiuū, nō eſt mirū ſi ſuum diſtinctiuū ſumitur ab actu, & obie
cto, licet non ſint eſſentia, nec pars eſſentiæ ipſius potentiæ.

Si autem volueris concordare eos adinuicem, ſic dices.
Quando B. Th. dicit, ꝙ diſtinctio ſpecifica potentiarum ſu-
mitur ab actibus, iſta propoſitio poteſt habere duplicem ſen
ſum. Primo, quòd ſumatur ab actibus, ita ꝙ actus ſint princi
pia ſpecifica diſtinctiua, & hic ſenſus non eſt verus, eo quòd
principium diſtinctiuum eſſentiale debet eſſe intrinſecum
rei diſtinctę. Secundo, quòd ſumatur ab actibus, quia ab eis
ſumitur differentia propria, & ſpecifica ipſius potentiæ, per
quam diſtinguitur ſpecifice, & eſſentialiter ab alia potentia.
Et hic ſenſus eſt verus. Non enim inconuenit in entibus re-
ſpectiuis differentias ſumi ab extrinſeco. In abſolutis autem
hoc

hoc eſſet inconueniens, quoniam in ratione ſua non reſpiciunt alterum. Quando igitur Herueus negauit diſtinctionem ſpecificam, & formalem ſumi ab actibus intellexit in primo ſenſu. Sed B. Th. ponens eam intelligit in ſecundo ſenſu. Et ſic potes vtrunque ſaluare.

Sed contra determinationem Thomiſticam inſurgit dubium. Nam ſi potentiæ diſtinguuntur ſpecifice,& eſſentialiter per actus,& per obiecta, quæritur, quæ diſtinctio in obiectis requiritur,& quanta ſufficit vt ſit cauſatiua diſtinctionis realis, quam tenemus in potētijs. Nam vel requiritur diſtinctio realis in obiectis, vel ſufficit diſtinctio rationis. Non poteſt dici primum, quia tunc ens quod eſt obiectum intellectus & bonum quod eſt obiectum voluntatis diſtinguerentur realiter, quod eſt falſum. vt determinauimus in 4. metaph. in q. noſtris. & in tract. de tranſcendentibus. Nec ſufficit ſecundum, quoniam tūc cauſa eſſet minoris entitatis,& perfectionis ſuo effectu. Præterea remoto omni opere intellectus adhuc res reales quales ſunt potentię animę diſtinguuntur realiter, ergo diſtinctio rationis in obiectis, non eſt ſufficienter cauſatiua diſtinctionis realis in potentijs.

Ad hoc in via noſtra poteſt multipliciter reſponderi. Et primo dicitur, ꝙ licet diſtinctio rationis, quæ eſt ex parte intellectiua tantum non ſit ſufficiens cauſa diſtinctionis realis, tamen diſtinctio rationis ex parte rei, quam dicunt Scotiſtę ex natura rei ſufficit, eo quòd in cauſalitate ęquipollet diſtinctioni reali. Nam licet eſſe principium,& eſſe finem differant ſecundùm rationem reſpectu eiuſdem puncti, tamen ſub ratione finis realiter terminat, & ſub ratione principij realiter inchoat. Tunc ad argumentum primum dico, quòd licet diſtinctio rationis ex parte rei videatur eſſe minoris entitatis,& perfectionis formaliter, non tñ æquipollenter. Ad ſecundum dico, quòd concludit de diſtinctione rationis primo modo, ſed non ſecundo modo in quo nos loquimur.

Secundo poteſt dici, quòd licet oēs potentiæ diſtinguātur per obiecta, non tamen omnes eodem modo. Nam in potentijs non ſubordinatis, quales ſunt potentiæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ exteriores tota diſtinctio ſumitur ex diſtinctione reali obiectorum. In potentijs autem ſubordinatis qua-

les ſunt appetitiuę quę ſubordinãtur cognoſcitiuis,diſtinctio realis inchoatur à diſtinctione obiectorum. Sed quia obiecta earum non ſemper diſtinguuntur realiter,vt ens,&bonũ, hoc ens,& bonum , ideo non ſufficiunt ad complendam diſtinctionem realem in potentijs. Completur autem ordinẽ naturæ,qui eſt inter has potentias. Nàm appetitiua vt dicemus infra in ſua operatione pendet à cognoſcitiua , quoniã bonum cognitum concurrit ad actum appetendi tam in appetitu ſenſitiuo,quàm intellectiuo. Quia ergo actus ſupponit actum, ſic potentia appetitiua ſupponit cognoſcitiuam . Et quoniam nihil ſeipſum ſupponit,aliter eſſet prius, & poſterius ſeipſo,ideo ex tali ordine completur diſtinctio realis inter huiuſmodi potentias, quæ quidem fuit inchoata ex diſtinctione rationis obiectorum. Ex his dico ad primum argumentum,quòd ſupponit falſum,ſcilicet totalẽ diſtinctionem potentiarum cauſari ex ſola diſtinctione rationis obiectorum. Sufficit enim,quòd inchoetur. Nec oppoſitum habetur à B.Th. Ad ſecundum patet per idem .

Tertio poteſt dici, ꝙ diſtinctio obiectorum non eſt proprię cauſa diſtinctionis in potentijs. qm̃ diſtinctio aut diuerſitas aut vnitas non ſunt propriæ cauſæ, ſed potius conditiones requiſite in cauſis. Vnde proprię loquẽdo dicemus quòd obiecta diſtinguunt potentias, eo quòd hæc potentia ordinatur ad hoc obiectum,vt finem ſuum,& illa ad illud.Diuerſitas autem eſt conditio requiſita in obiectis,ſed non eſt neceſſe tantam diuerſitatem eſſe in conditionibus cauſandi,quãta eſt in effectibus. Videmus enim quòd ab vnitate cauſæ ꝓuenit diuerſitas effectuum,vt patet in ſole. Non ergo inconuenit à minori diuerſitate cauſę præcipue in conditione cauſandi prouenire maiorem diſtinctionem in effectibus. Et ſi dices, ergo perfectior erit effectus quàm ſua cauſa. Nego conſequentiam,quoniam vt dictum eſt,diſtinctio non dicit cauſam,ſed conditionem cauſæ. Et ideo diſtinctio vt ſic non dicit perfectionem. Et ſic patet quid dicendum ſit ad primũ, & ſecundum argumentum . Hæc de præſenti quæſito pro nunc dicta ſint.

¶Quæſtio 12. ſi potentiæ diſtinguuntur ab eſſentia animæ, & ſi cauſantur ab anima .

Potentiarum autem animæ quæ dictæ ſunt alijs quidem inſunt omnes. Tex.27.

IN HAC quæſtione duo inueſtiganda ſunt. Primo, ſi potentiæ animæ ſunt idem realiter vel diſtinctæ ab eſſentia animæ. Secundo poſito, quòd diſtinguantur, ſi anima eſt cauſa earum, & in quo genere cauſæ.

Quantum ad primum inuenio duas extremas opiniones, quarum vna tenet, ꝙ diſtinguuntur realiter ab anima, altera tenet partem negatiuam B. Th. tenet, ꝙ diſtinguuntur cui adhęret Egid. & Iand. in lib. 2. de anima q. 9 Scot. tenet partem negatiuam, cui adhæret Greg. in 2. diſt. 16. q. 3. Vt igitur præſens quæſitum reſoluatur in via noſtra. Primo, pertractabo viam B. Th. & defenſabuntur ſuæ principales rationes quas aſſumit in hoc propoſito. Secundo, ſoluam principales rationes tenentium contra viam noſtram.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ apud B. Th. vt patet in 1. parte q. 77. art. 1. reputatur impoſſibile potentias animę eſſe idem cum eſſentia animæ, qm̄ tenet potentias animæ eſſe veras qualitates, & in ſecunda ſpecie. Anima autem eſt ſubſtantia vt ſupra probatum eſt. Item tenet, in nullo extra Deum eſſentiam eſſe principium proximum operandi, ſed per potẽtiam mediam conſequentem eſſentiam, quoniam in nullo extra Deum actio ſua eſt ſubſtantia ſua. Et hoc iam determinauimus in lib. 12. metaph. ſuppoſito, omne extra Deum ꝓductiue eſſe à Deo. Igitur pro præſenti quæſito ponitur hęc vnica concluſio. Potentiæ animæ diſtinguuntur realiter ab eſſentia animæ. Ad quam concluſionem licet à multis plures ſoleant rationes adduci, tamen fortiores ſunt tres, quas oportet defenſare contra Scotum.

Prima eſt, actus animæ, & potentia animæ ſunt in eodem gñe, qm̄ apud philoſophum in 9. metaph. tex. 1. & in 12. in tex. 26. cum potentia, & actus diuidant ens, & quodlibet genus entis, ad idem genus refertur potentia, & actus. Sed actus animæ ſunt accidentia, qm̄ in ſolo primo actu ſua eſt eſſentia ſua. Anima autem eſt ſubſtantia, vt probatum eſt ſupra, ergo potentia animæ eſt accidens, ſicut operatio ſua, ergo non eſt idem eſſentialiter cum ſubſtantia animæ.

Aduerte, ꝙ Scotus in 2. diſt. 16. q. 1. conatur ſoluere hanc

rationem duplici via. Primo declarat, q laborat in æquiuoco de potentia, & actu. Nam dicit, quòd illa propoſitio philoſophi, potentia, & actus ſunt in eodem genere, non eſt vera de potentia actiua, quæ eſt principium tranſmutandi alterum, nec de potentia paſſiua, quæ eſt principium tranſmutandi ab altero. Conſtat enim apud philoſophum in 7. metaph. tex. vltimo, quòd licet ſubſtantia non producatur niſi à ſubſtantia, tamen accidens poteſt produci à ſubſtantia. Vnde vult, quòd fiat quantum, & quale non præſuppoſito aliquo quanto, aut quali, ergo potentia actiua non de neceſſitate eſt in eodem genere cum ſuo producto.

Secundo, dicit hanc rationem contradicere B. Th. Nam B. Th. vult animam eſſe productiuam ſuarum potentiarum, & tamen non ſunt eiuſdem gñis ſecundùm ipſum. Item anima eſt receptiua ſuarum potẽtiarum, & ſic comparatur ad eas vt potentia paſſiua ad actũ, & tamen ſecundùm ipſum non ſunt eiuſdem generis. Ergo ratio B. Th. nullam habet euidẽtiam. Dicit autem Scotus, quòd illa propoſitio philoſophi. Actus, & potentia &c. eſt vera de potentia vt diſtinguitur contra actum. i. de ente in potentia vt diſtinguitur contra ens in actu, verbi gratia. Sit à roſa producibilis, & producatur, tunc ipſa producibilis, & vt producta ſunt eiuſdem generis, imò ſunt idem ſpecie, & idem numero, quoniam eadem roſa quæ erat producibilis actu producitur. Et ſic videtur Scoto, quòd ratio B. Th. laboret penitus in æquiuoco.

Ad hæc dico, q Scotus non habuit nec intellexit ſenſum B. Th. Nam in doctrina ſua illa propoſitio actus, & potentia ſunt in eodem genere, non eſt intelligenda de quocunque exiſtente in potentia, nec de quacunq; comparatione potentiæ ad actum quocunque modo, ſiue ſit potentia actiua, ſiue paſſiua. Sed debet intelligi de eo, q ex ſui natura, & principaliter, & ex primo intento primi auctoris productum eſt vt ſit principium actiuum, aut receptiuum alicuius actus, ita q primo, & per ſe, & non ſecundario aut per accidens ordinetur ad actum illum, ſicut viſus ad videre, & materia ad formam ſubſtantialem, & diaphanum ad lumen. Scotus autem credidit B. Th. loqui abſolute de omni eo, quòd eſt potentia quocunque modo, ſiue per ſe, ſiue per accidens. Tunc rñdendo

ad

ad obiectiones ſuas,ad primam de ſubſtantia productiua accidentium,dico,quòd non primo,ſed ſecundario eſt ordinata ad productionem accidentium,primo autem ad productionem ſubſtantiæ,ad aliam dico,quòd anima non eſt ordinata primo ad productionem ſiue efficientiam ſuarum potentiarum,nec eſt primo receptiua earum, ſed eſt ordinata primo ad actuandum materiam,& vt det eſſe ſubſtantiale, & vt conſtituat animatum.Hęc autem ſunt in eodem genere cum anima,quia ſunt ſubſtantia. Quòd autem efficias potentias ſuas non eſt verum, niſi naturali ſequella vt dicemus in ſecunda parte huius quæſiti. Similiter recipit, quia ſuſtentat eas vt ſubiectum propria accidentia. Quòd autem dicit Scotus illam propoſitionem philoſophi. Actus,& potentia &c.verificari de potentia vt diſtinguitur contra actum, quam quidam vocant obiectiuam,eo quòd illa nō ſolum genere,ſed etiam numero eſt eadem cum actu ſuo,falſum eſt, quoniam termini incompoſſibiles,& penitus impermixti diſtinguuntur realiter. Conſtat autem,quòd roſa producibilis eſt terminus à quo,& ipſa producta eſt terminus ad quem, qui cum ſint oppoſiti ſunt incompoſſibiles,& impermixti,ergo diſtinguuntur realiter. Et aduerte,quòd dixi impermixti,ad differentiam termini à quo, & termini ad quem in intenſione formæ. Nos enim tenemus terminum à quo,qui eſt forma remiſſa, & terminum ad quem, qui eſt forma intenſa non diſtingui eſſentialiter,vt determinauimus in 8.metaph.in quæſtionibus noſtris.

Secunda ratio B. Th. eſt talis, eſſe & operari in quolibet creato diſtinguuntur realiter, quia eſſe reductiue eſt in genere ſubſtantiæ,operari autem in genere accidentis. quoniam in ſolo primo,actio eſt ſubſtantia ſua,ergo eſſentia rei,& potentia ſua operatiua diſtinguuntur realiter. Conſequentia deducitur. Diuerſorum actuum diſtincta ſunt principia,quoniam vnuſquiſque actus proportionatur ſuo principio. Sed eſſe,&operari ſunt diuerſi actus,quoniam eſſe eſt actus eſſentiæ,operari autem eſt actus potentiæ operatiuæ,ergo principia eorum quæ ſunt eſſentia rei, & potentia operatiua ſunt diſtincta realiter.

Contra hanc rationem datur inſtantia,quoniā propoſitio aſſump

aſſumpta ad probandum conſequentiam, ſcilicet. Diuerſorium actuum &c. non eſt vera, niſi quando diuerſi actus comparantur ad diuerſa principia in eodem genere cauſæ, puta diuerſi actus formales ad diuerſa principia formalia ſicut eſſe album, & eſſe dulce, vel diuerſi actus effecti ad diuerſa principia efficientia. ſicut eſſe calefactum, & eſſe infrigidatum. Modo conſtat, quòd eſſe, & operari non cõparantur ad principia ſua in eodem genere cauſæ. Nam eſſe eſt actus formalis eſſentiæ, ſi admittatur quòd ſit effectus, operari autem eſt actus effectus potentiæ operatiuæ. Non inconuenit autem ab eodem principio prouenire actus formalis, & actus effectus. Eſſet autem inconueniens de duobus actibus formalibus, aut duobus actibus effectis. Vnde non inconuenit q; ab eſſentia animæ fluat eſſe formaliter, & operari effectiuæ.

Sed hæc inſtantia non impedit rationem noſtram, quia admiſſo quòd eſſe, & operari non comparentur ad principia ſua in eodem genere cauſę, tamen adhuc efficaciter probatur illa principia diſtingui realiter. Nam ſi dantur duo principia, quorum vnum non eſt expectatiuum ſui actus, ſed ſemper eſt ei coniunctum naturali ſequella, alterum autem eſt expectatiuum ſui actus, quia aliqñ fluit actus ab eo, aliquãdo non, neceſſario concluditur diſtinctio realis inter ea, quia hoc non poteſt reduci niſi in diuerſam eorum naturam. Sed in propoſito eſſentia animæ non eſt principium expectatiuũ ſui actus, quia ſemper ab ea fluit eſſe animati. potentia autem animæ eſt principium expectatiuum, quia viſus non ſemper videt, nec intellectus ſemper conſiderat, ergo eſſentia animæ, & potentia ſua diſtinguuntur realiter.

Tertia ratio, eſſentia animæ eſt vna realiter, & potentiæ ſuæ ſunt plures realiter, ergo diſtinguuntur realiter eſſentia animæ, & potentia ſua, conſequentia nota. Antecedens pro prima parte eſt euidens, pro ſecunda parte probatur. Cum potentia, vt potentia ordinetur ad actum, vt ad finem ſicut ſupra oſtendimus, neceſſe eſt, quòd ſi actus ſunt diuerſi realiter, & potentiæ ſint diuerſæ realiter, aliter non quilibet actus eſſet à determinata potentia, ſed indifferenter, quod repugnat ſenſui. Sed actus potentiarum animæ ſunt diſtincti realiter. Stat enim videre ſine audire, &c. ergo &c.

Huic

Huic rationi aliqui reſpondent dicentes, quòd licet actus ſint diſtincti realiter, & etiam genere, ſicut vegetare, & ſentire, & etiam ſpecie, ſicut videre, & audire, tamen poſſunt eſſe immediate ab eſſentia animę, licet non ęque primo, ſed quodam ordine, & vt ſeruatur talis ordo in operando, dicitur anima eſſe diuerſa principia non realiter, ſed ſecundùm rationem. Nam ſub vna ratione eſt principium audiendi, ſub alia intelligendi, & ſub alia appetendi &c. Nam non eſt magis inconueniens animam vnam eſſe principium productiuum, & receptiuum multarum operationum quodam ordine, quàm quòd ſit principium productiuum multarum potẽtiarum, & receptiuum quodam ordine. Sed ſecundum conceditur in via Thomiſtica, ergo debet concedi etiam primum.

Sed hæc reſponſio non militat, quoniam non eodem modo producendi ſe habet anima ad potentias ſuas, & potentię ad operationes. Nam anima vt dicemus in ſecunda parte quæſiti non eſt propriæ productiua potentiarum ſuarum, ab eodem enim agente eſt res, & proprietas rei, vnde propriæ loquendo, à quo eſt anima, ab eodem eſt potentia animę. Potentiæ autem ſunt propriæ productiuæ actuum ſuorum. Et nunc non facio vim, vtrum ſola potentia, an potentia cum organo. Præterea anima etiam quòd eſſet propriæ productiua potentiarum ſuarum, non recipit diſtinctionem ſpecificã à potentijs ſuis. Potentiæ autem vt dictum eſt ſupra recipiũt diſtinctionem ſpecificam ab actibus, & ideo maior ratio eſt quòd diſtinguantur realiter potentiæ, vt ſunt productiuæ diuerſarum operationum, quàm quòd diuerſificetur anima, vt eſt productiua diuerſarum operationum.

Quarta ratio, eſſentia animæ eſt actus primus corporis. Sed non omnes potentiæ ſunt actus corporis, nec partium corporis, quoniam aliquæ ſunt in organicæ. vt declarabitur in 3. lib. ergo non ſunt eſſentia animę, quoniam cum anima ſit forma, & ſimplicis eſſentiæ, non poteſt eſſe actus corporis, & ſeparata niſi ſecundùm diuerſa, ita quod quo ad eſſentiam ſit actus, quia dat eſſe viuenti, & quo àd potentiam ſit ſeparata, puta quo ad intellectum.

Huic aliqui reſpondent, & dicunt ad minorem hanc propoſitionem. Sed non omnes potentiæ &c. non eſſe veram

niſi

niſi in hoc ſenſu, quia anima habet aliquas operationes exercitas cum organo, & aliquas ſine organo. Ex hoc tamen nõ habetur ſecundùm philoſophum, quòd operatio quæ eſt ſine organo, ſit à potentia diſtincta ab eſſentia animæ, quę realiter ſit ſine organo.

Sed hæc reſponſio eſt cõtra philoſophum in 3. lib. in text. 4. & in tex. 7. vbi non ſolũ intendit intelligere expleri ſine organo, ſed & intellectum eſſe immixtum, & ſeparatum, quod cum non poſſit verificari de eſſentia aïæ, patet ꝙ intellectus diſtinguit à ſubſtantia animæ, & idem dico de alijs potẽtijs.

Quinta ratio, ſi anima eſſet potentiæ ſuæ, vna non moueret aliam quod eſt falſum. vt declarabitur in lib. 3. vbi dicet philoſophus phantaſiam mouere appetitum &c. Conſequẽtia patet, quoniam probauit philoſophus idem ſecundùm idem non mouere ſeipſum. vt patet in 8. phyſ. & nos idem diſcuſſimus in lib. 9. metaph. in q. noſtris.

Huic rationi aliqui reſpondent, & dicunt non eſſe maius inconueniens ponere animam eſſe principium proximũ actionis, & paſſionis ſine potentia media, quàm ponere ipſam eſſe proximum princ. productiuum, & ſubiuum potentiarum ſuarum. Sed hoc ſecundum conceditur in via Thomiſt. ergo debet concedi etiam primum.

Sed hæc rñſio nulla eſt, qm̃ non eſt eadem ratio de principio actionis, & paſſionis, & de principio potentiæ actiuæ, & paſſiuę. Nam repugnat idem ſm idem eſſe principium agendi, & patiendi, aliter idem ſm idem eſſet in potentia, & in actu. Principium enim agendi ſpectat ad actum, & patiendi ad potentiam. vt determinatum eſt in 9. metaph. Non aũt repugnat animæ ꝙ ad eam ſequatur naturali ſequella potẽtiæ ſuæ, ſiue actiuæ, ſiue paſſiuæ, & ſit eaꝝ ſubiectum. Nõ enim anima eſt propriæ principium actiuum ſuaꝝ potentiarum, ſicut potentia eſt propriæ principium actiuũ ſuæ operationis. His rõnibus probata ſit cõcluſio, nam fortiores nõ inuenies. Licet. n. Iand. in 2. de anima q. 9. probet eandem concluſionem multis rõnibus, vt videre poteris, leuiores tñ ſunt. Nam tenentes partem oppoſitam negabunt propoſitiones minores. Quare tu conaberis defenſare rationes quas accepimus ex doctrina B. Thom. & ſufficient tibi.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd rationes tenẽtium oppoſitum præcipue ſunt quinque.

Primo aliqs actus primus,& accñtalis, & ſubalis inferior anima eſt immediatũ principium operãdi, ergo id non repugnat animę cũ ſit forma ꝑfectior. Conſequentia nota, quia quod poteſt forma imperfectior,poteſt & perfectior.Añs autem quo ad actum primum accidentalem manifeſtum eſt. Nam qualitates actiuæ elementares ſunt proxima principia agendi in elementis, vt calor in igne frigiditas in aqua.

Quantum ad actum ſubſtantialem primum ꝓbatur, qm̃ neceſſe eſt ſubam gñari à ſuba immediate eo ꝗ in gñatiõne ſubę,ſiue ſit gñatio vniuoca,ſiue ęquiuoca forma gñantis eſt æque perfecta vel perfectior forma geniti, ſed nulla forma accidentalis quæ ſit in generante eſt æque perfecta vel perfectior forma geniti, ergo neceſſe eſt formam ſubſtantialem generantis eſſe immediatum principium generandi.

Ad hoc dr̃ negando ꝯñtiam illatam ex actu primo accidẽtali. Nã cum actus accidentalis non det eſſe ſimpliciter non repugnat ꝙ ſit in potentia ad actum ſecundum, qui eſt operatio,& ſic poteſt eſſe immediatum principiũ operãdi. Anima aũt,& quælibet forma ſubſtantialis dat eſſe ſimpliciter, ideo nõ eſt ordinabilis ad actum ſecundum ꝓpea cũ ſit actus ſimpliciter repugnat ſibi eſſe in potẽtia ad vlteriorem actum.ſ. ad actũ ſecundum,ex ꝯñti non competit naturæ ſuæ eſſe immediatum principiũ operandi.Quantum aũt ad primum actum ſubalem negatur añs. Ad ꝓbõnem dico,ꝙ hæc ꝓpõ. Neceſſe eſt gñari ſubam à ſuba immediate,poteſt hr̃e duplicẽ ſenſum.Primo,ꝙ immediate gñetur à ſuba quę eſt vt qđ, &hęc eſt ſuba cõpoſita,& ſic concedo eam.Nã hõ hoiem immediate.i.nõ medio alio compoſito particulari gñat,&ignis ignẽ. Secundo,ꝙ immediate gñetur à ſuba quę eſt vt principium formale,&ſic nego eã,& teneo ꝙ agens naturale ꝓducit ſibi ſimile,ꝑ virtutes naturales,quæ ſunt ſuę ꝓprie qualitates.Et cũ arguitur quia nulla forma accidentalis eſt æque ꝑfecta &c.Nego hoc inquãtum agit in virtute formę ſubalis. Nã calor nãlis, & virtus quę eſt in ſemine ꝓducit aiatũ, vt agit in virtute aiæ.Secus aũt eſſet ſi ageret ſua propria virtute,ſicut calor receptus in aëre non poteſt niſi calefacere.

Secun

Secundo, voluntas, & intellectus ſm ſui mutationem recipiunt ſucceſſiuæ contraria. Nam voluntas recipit virtutem, & vitium, & intellectus verum, & falſum habitum, & contrarias opiniones, ergo ſunt ſubſtantia, & ſic non diſtinguuntur ab eſſentia animæ. Conſequentia patet, quoniam ſecundùm philoſophum in prædicamentis, eſſe ſuſceptiuum contrariorũ eſt proprietas ſubſtantię, ergo non conuenit niſi ſubſtãtię.

Ad hoc dr̃, q̀ illa propoſitio, eſſe ſuſceptiuum contrariorum non eſt vera niſi in hoc ſenſu, eſſe ſuſceptiuum primo, & per ſe, & non virtute alterius, aliter diaphanum eſſet ſubſtantia, quia eſt receptiuum tenebrę, & lucis, ſimiliter ſuperficies quæ eſt receptiua albi, & nigri. In propoſito dico, q̀ voluntas, & intellectus non primo, & p ſe, ſed virtute animæ cui inſunt, ſicut ſuperficies virtute ſubſtantiæ ſuſcipiunt contraria, ideo negat̃ conſequentia. Et probatio nõ valet niſi in ſenſu dato.

Tertio, eadem ſunt principia eſſendi, & operandi. Sed anima eſt principium immediatum eſſendi in animato, ergo & immediatum principium operandi, ergo non dantur potentiæ diſtinctæ ab anima. Minor quidem manifeſta eſt cum ſit forma ſubſtantialis animati. Maior autem apparet in agẽte naturali, Nam ignis eodem eſt calidus, & calefacit, & lapis eodem eſt grauis, & deſcendit, ergo &c.

Ad hoc dr̃, q̀ maior non eſt vera niſi ſub diſiũctione. ſ. mediate, vel immediate quo ad operandum. Nam ſi principiũ immediatum eſſendi eſt accidens, ſibi non repugnat eſſe immediatũ principium operandi, vt argm̃ probat de calore in igne. Si aũt principium immediatũ eſſendi eſt ſubſtantia, eſt principiũ operandi, ſed mediatum, qm̃ cum ſit actus, & faciẽs eſſe actu ſimpliciter, non eſt ordinatum per ſeipſum, ſed per potentiam mediam ad vlteriorem actum, qui eſt operatio.

Quarto, actus, & potentia ſunt in eodem gñe. Sed actus potentiæ vegetatiuæ vñr eſſe ſubſtantiæ, nam actus iſti ſunt nutrire generare, qui terminantur ad ſubſtantiam. i. ad nutritum, & genitum, ergo iſtæ potentiæ ſunt ſubſtantia animæ.

Ad hoc negatur minor, qm̃ licet terminus formalis nutritionis & gñationis ſit ſubſtãtia, ipſe tñ vt ſunt actiones nutritiuæ, & gñatiuæ potẽtiæ, ſunt accñtia ſicut, & ipſæ potentię. Nec eſt neceſſe ab eodẽ principio imediate eſſe gñationem &

termi-

terminum formalem eiuſdem, ſed ſufficit gñonem actionẽ eſſe ĩmediate à potentia gñatiua,& terminum ab aĩa vegetatiua in cuius virtute agit potentia generatiua,quoniam formæ accidentali vt inferiori repugnat propria virtute attingere formam ſuperiorem quæ eſt forma ſubſtantialis geniti. Quinto,ſi anima non eſt principum ĩmediatum operationũ ſuaꝶ ergo non eſt natura.Sed hoc eſt falſum, qm̃ ex 2.phyſ. natura dr̃ maximè de forma,ſed aĩa eſt forma,ergo &c. Cõſequẽtia patet ex diffinitione naturæ. Dicitur.n.natura principium motus & q̃etis primo & ꝑ ſe,& non per accñs. Sed ſi anima eſt principiũ operationũ ſuaꝶ mediante potentia diſtincta realiter ab aĩa, iam non eſt principium primo & per ſe,ſed per aliud,& ſic per accidens,ergo non eſt natura.

Ad hoc negatur ꝯñtia.Ad probationem negatur iteꝝ conſequentia qm̃ intentio philoſophi eſt ꝙ natura ſit principiũ motus & quietis primo & ꝑ ſe,& nõ ꝑ aliud à quo accipiat virtutem. Cũ hoc tñ ſtat ꝙ põt mouere & agere ꝑ aliud vt per inſtr̃m cui dat virtutẽ agendi. Sic eſt in ꝓpoſito.Aĩa eſt primũ princ.intrinſecũ aĩato mouẽdi & agendi, & licet agat & moueat ꝑ potentias,tñ non accipit virtutem agendi à potentijs,ſed potius econuerſo, ideo non obſtat quin ſit natura,licet non ſit principium ꝓximum agendi, quod eſt vt inſtrumẽtum. Concedo ergo ꝙ aĩa agit & mouet ꝑ aliud qđ eſt accidens,quia ſua potentia eſt accñs, & nego hanc ꝯñtiã. Anima eſt principium motus & q̃etis per aliud qđ eſt accidens, ergo eſt principiũ motus & quietis ꝑ accidens ſiue ſm accidens.Patet inquam ꝙ hæc ꝯſequentia non valet.Iſte ſunt principales rationes eorum qui negant diſtinctionem realẽ potentiarum ab eſſentia animæ, & ſic ſolutæ ſint.

Quantum ad ſecũdam ꝑtem q̃ſiti.ſ.ſi aĩa eſt cã ſuaꝶ potẽtiaꝶ,& in quo gñe cauſæ,eſt varia opinio inter eos q tenent diſtinctionem potentiaꝶ ab aĩa,& ꝙ ſe hñt ad aĩam ſicut ꝓpria accidentia ad ſubm. Nam quo ad cãm materialem oẽs ꝯcordant in ꝑte affirmatiua, eo ꝙ aĩa eſt ſubiectũ receptiuũ & ſuſtentatiuũ potentiaꝶ ſuaꝶ. Quantũ aũt ad cãm efficiẽtem vr̃ eſſe diſcordia inter Cõmentiſtas & Tomiſt. Nã Iãd. in 2.de anima q.x.tenet ꝑtem negatiuam, & rõ ſua eſt hæc. Si ſuba animæ ageret per ſe & immediate ſuam potentiam

naturalem puta vegetatiuam, tunc vnum & idem & ſm idem ſimul eſſet principiũ actiuum per ſe & principiũ receptiuum eiuſdem. Sed hoc eſt manifeſtũ impoſſibile vt nunc ſuppono, ergo &c. ꝓbatur cõſequentia, quia conſtat ꝙ ipſa aīa eſt principiũ receptiuum imediatum ſuę potentiæ ꝑ priuationē medij principalis, ſi igit̃ ipſa eſſet principium actiuũ eiuſdē cum ſubſtantia animæ ſit vna indiuiſibilis in eſſentia ſecundùm oēs, ſequit̃ prædictum inconueniens & impoſſibile.

Thomiſtæ aũt tenent partem affirmatiuam & fundant ſe ſuper dictum B. Th. in 1. parte q. 77. art. 6. ad ſecundum vbi inquit. Subiectum eſt cauſa proprij accidentis finalis & quodã modo actiua & ēt vt materialis inquantum eſt ſuſceptiuum accidentis, & ex hoc põt accipi ꝙ eſſentia animæ eſt cã oĩum potentiarum ſicut finis, & ſicut principium actiuum etc.

Vt aũt ſcias in quo ſenſu ſubiectum eſt cauſa efficiens ſui proprij accidentis, & rñdere poſſis rõni Iand. aduerte ſecundùm doctrinam Heruei in 1. diſt. 3. q. 5. q̃ teneo in hoc nõ diſcordare à doctrina B. Th. ꝙ efficiens eſt duplex. Aliquòd eſt quod dat eſſe efficienter ei cuius eſt principium per actionē mediam, ſicut ignis efficit aquam calidã calefactione. Aliud eſt quo poſito ſtatim originatur aliud ab eo, vel ſequitur ad illud naturaliter ſine actione media, & id contingit quando agens producit duo, ſed nõ attingit ſecũdum niſi prius attingat primum. Sicut mouens cauſat motum in partibus conti nui propinquis & diſtantibus, ſed non cauſat motum in diſtantibus niſi prius cauſet in propinquis, & ſic motus partis diſtantis dr̃ originari à motu partis propinquæ. Et in hoc ſenſu debere poſſumus motum patris propinquæ eſſe princi pium effectiuæ motus partis diſtantis.

Stante hac diſtinctione ponuntur duæ concluſiones. Prima eſt. Subiectum nõ eſt in primo ſenſu cauſa effectiua ſui proprij accidentis, qm̃ iuxta primũ ſenſum generans efficit ſubiectum & cõſequẽtia ad ipſum ꝑ actionem. Patet.n. quòd generans ignem eadem generatione producit ignē & calorē ſuuꝫ, & ceteris accidentia conſequentia naturam ignis.

Secunda concluſio. Subiectum eſt cauſa effectiua ſui proprij accidentis in ſecundo ſenſu. Nã gñans nõ attingit proprium accidens geniti, niſi prius attingat eſſentiam geniti cũ

ſit prius natura ſuo ꝑprio accñte. Prçterea ſi ſubiectum non hr̃et aliquã cauſalitatẽ effectiuã. ſed tm̃ materialẽ ſuꝑ ſuum ꝑprium accñs, nõ neceſſario quãtum ſit ex ꝑte ſubiecti ineſſet ei ꝑprium accñs, ſicut videmus in accñtibus cõibus, quæ qm̃ ſubm eſt tm̃ receptiuum eorum, non habent neceſſariam cõnexionem ad ipſum. Prçtereà qũo accidentia propria agerent in virtute formarum ſubſtantialium niſi originarentur ab eis, & acciperent virtutem, non quidem aliam à virtute ipſarum formarum, ſed quia agunt æquipollenter, ac ſi ipſe formæ ſubſtantiales agerent.

Ex hac determinatione dico ad rationem Iand. ꝯñtiã non valere. Ad ꝓbõnem dico ꝙ licet aĩa ſit eſſentiæ indiuiſibilis pro quanto non eſt cõpoſita ex materia, tñ in via B.Th. cõponitur ex potentia & actu, ſicut & quęlibet ſubſtantia ſeparata producta. vt declarauimus in lib. 12. met. in q. noſtris, & ex eo ꝙ eſt actu, eſt productiua potentiæ ſuæ, ex eo autem quòd eſt in potentia, eſt receptiua eiuſdem. Et hæc reſponſio trahitur ex B.Th. in 1. parte q.77. art.6.

Potes etiam debere ẜm doctrinam Heruei vbi ſupra ꝙ nõ inconuenit in 2. ſenſu idem eſſe productiuum & receptiuũ, quoniam non eſt ſufficientia ꝑprie dicta ſed potius reſultantia, eſſet aũt incõueniens in primo ſenſu, qm̃ idem ẜm idem eſſet in potentia & in actu. Et aduerte, ꝙ hęc rñſio eſt conformis rñſioni B.Th. in 1. parte q.77. art.6. ad tertiũ. vbi ſoluens argm̃, quod cõſonat argumento Iand. inquit. Emanatio propriorum accidentium à ſubiecto, non eſt ꝑ aliquã tranſmutationem. i. per aliquã actionem ſiue motum medium, ſed per aliquam naturalem reſultationem, q.d. proprium accñs emanat à ſubiecto ſeipſo & nõ actione media. Nam tali actione producitur à producente ſubiectum, & eadem productione.

Sed contra hanc determinationem videtur eſſe Commẽt. qui in 4. met. cõmento 2. dicit ꝙ prædicamenta accidentium attribuuntur ſubſtantiæ, non quia eſt agens aut finis eorum, ſed quia conſtituuntur per illam. i. eſt ſubiectum eorum hęc illæ, ergo ſubſtantia non efficit ſuum accidens.

Ad hoc dico, ꝙ Cõment. illic loquitur de accidentib. abſolutæ & nõ de accñtibus ꝑprijs. Patet aũt ꝙ hæc ꝯñtia non valet. Aĩa non eſt cauſa effectiua accñtium abſolutæ. i. cõiter,

ergo non eſt cauſa propriorum accidentium. Hæc de præſenti quæſito dicta fuerint.

¶Qõ 13. Si gña potentiaꝶ ſunt quinque & animæ tres & genera viuentium quatuor.

Potentias vero dicimus. Vegetatiuũ ſenſitiuũ appetitiuum ſm locũ motiuum, & intellectiuũ. Tex. 27.

IN HAC q. tria inueſtiganda ſunt. Primo, vnde ſumit ſufficientia trium animarum in cõi. ſ. vegetatiuæ, ſenſitiuæ, & intellectiuæ. Secundo, vnde ſumitur ſufficientia 4. generũ viuentium. Tertio, vnde ſumitur ſufficientia qnque geneꝶ potentiarum, & poſtremo ſoluetur, quoddam dubium.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ numerus trium animarum in cõi, ſumitur in via Thom. ex eo ꝙ operatio animæ diuerſimode ſupergreditur operationem naturę mere corporeæ qualis eſt operatio elementi aut miſti mineralis. Nam ſm ꝙ operatio aĩæ magis aut minus pendet à materia, & à corpe, ſic aĩa magis aut minus nobilis eſt. Eſt igr̃ opatio aliqua, q̃ non exercet organo corpeo, nec p qualitates ſenſibiles naturales actiuas aut paſſiuas, & hęc attribuit aĩæ intellectiuæ, vt intelligere de cuius natura & ꝯdõnib. locuti ſumus in lib. 3. Eſt alia operatio q̃ licet exerceat organo corporeo, tñ non p qualitates actiuas aut paſſiuas vt ſentire. Licet. n. in cõplexione organi ſenſus, quod eſt elementatum concurrant qualitates actiuæ & paſſiuæ tñ ſentire vt ſentire eſt, nõ fit per has qualitates, aliter in oĩ ſenſatione concurreret alteratio quod eſt falſum, vt patet de viſu & auditu. Sed id magis manifeſtabitur cum loquemur infra de ſenſibus. Et hæc ſecunda operatio attribuitur animæ ſenſitiuæ. Eſt tertia operatio quæ exercetur organo corporeo & per qualitates actiuas & paſſiuas vt patet in nutritione quę exercet calore vt patebit infra cum agemus de operationibus vegetatiuis. Hęc tamen operatio in hoc excellit operationem naturæ meræ corporeæ inanimatæ, quia hæc eſt à principio effectiuo intrinſeco, illi autem à principio extrinſeco. Nã animata generantur à principio intrinſeco quod eſt in ſemine. Inanimata vero generantur à principio effectiuo extrinſeco, vt ignis generat ignem, & lapis generatur à cœlo, & hæc opatio attribuitur animæ vegetatiuæ. Ex triplici igitur operatione

eleuata diuerſimode ſuper operatione naturæ omnino corporeæ & materialis ſumitur triplex anima. Operatio.n.naturæ omnino corporeç & materialis, eſt per immerſionem omnino in materia,& per principium extrinſecũ,& per qualitates ſenſibiles. & ſi licet loqui per organum corporeũ ꝙ dico,quoniam inanimata non propriæ habent organum.

Quantum ad ſecundum aduerte,ꝙ quatuor gña viuentiũ diſtinguuntur penes diuerſas combinationes ſeparabiles vegetatiui ſenſitiui &c. Nam cũ vegetatiuũ ſit primum inter gradus viuentium, qm̃ omnes reliqui ſupponunt ipſum, & ipſe nõ ſupponit alios non inconuenit inueniri ſine poſterioribus. Vñ quæ hñt ſolum vegetatiuum conſtituũt primum genus viuentiũ,vt plantæ. Idem vegetatiuum & ſenſitiuum priora ſunt motiuo ſm locũ,& ideo nõ incõuenit inueniri ſine motiuo ſecũdum locum.Vñ conſtituunt ſm genus viuentium vt aĩalia imperfecta ſicut oſtrea & cõchilia affixa lapidibus quæ nõ mutant locũ niſi in ſenſu. vt dicemus infra. Item vegetatiuum & ſenſitiuum & motiuũ ſm locum ſunt priora intellectiuo ideo pñt inueniri ſine intellectiuo, vñ ꝯſtituunt tertiũ genus viuẽtium, vt aĩalia ꝑfecta mobilia ſm locũ. Ad intellectiuũ aũt non ſequit̃ alius gradus in his inferioribus, qm̃ tenet mediũ inter bruta & intelligentias, ideo conſtituit quartum, & ſupremum gradum viuentium.

Sed hic oriuntur tria dubia.Primũ eſt,quare non aſſignatur vnum genus viuẽtium iuxta appetitiuum ſicut iuxta motiuum ſecundũm locum,& intellectiuum.

Ad hoc dicitur, ꝙ ideo eſt,quia appetitiuum conſequitur ſenſitiuum inſeparabiliter.Vbicũque.n.eſt ſenſitiuum ibi eſt appetiuum.vt ꝓbat philoſophus in hoc 2.lib.in tex.27.& de hoc iã ſupra locuti ſumus. Nõ ſic aũt eſt de ſenſitiuo & motiuo ſm locũ,qm̃ ſeparant̃, vt patet in aĩali imꝑfecto qđ eſt ĩmobile ſm locũ. Similiter ſenſitiuũ & intellectiuum ſeparabilia ſunt. Stat.n.in bruto ſenſitiuum ſine intellectiuo.

Secundum dubium eſt,qm̃ non vr̃ homo cõſtituere ſupremum genus viuentium. Nam intelligentiæ & primi cauſa viuunt. vt determinatum eſt in 2.cœli & in 12.metaph.ergo datur quintum genus viuentium.

Ad hoc dicitur, ꝙ hic quærimus ſufficientiam generum

viuentium in rebus moralibus vt ſecludamus viuere cœli & entium ſeparatoꝝ,quod non eſt de conſideratione naturalis philoſophi ſed metaphyſici. Et de hoc gñe viuendi quod eſt purum intellectuale iam locuti ſumus in 12.metaph.

Tertium dubium eſt,quia non videtur verum ꝙ ſecũdum locum motiuum conſtituat tertium genus viuentium quod dicitur animal perfectum. Ex hoc.n.ſequitur quod vermis ſit animal perfectum,cum moueat ſe de loco ad locum & tamen computatur inter animalia anuloſa quæ vt diximus ſupra ex ſua imperfectione deciſa viuunt.

Ad hoc dicitur,ꝙ motiuũ ſm locũ non quocunq; modo, ſed motu ꝓgreſſiuo conſtituit tertiũ genus viuentiũ & indicat animal ꝑfectum. Vermes aũt & alia quæ dñr reptibilia, non mouent propriæ motu ꝓgreſſiuo,ſed potius motu dilatationis & conſtrictionis, qui eſt cõis omni animali imperfectio,& ꝙ moueantur motu dilatationis & conſtrictionis patet ex eo ꝙ videmus reptile qñ ſe mouet primo retrahit ſe & cõſtringit ſm partem anteriorem, & deinde trahit poſt ſe partem poſteriorem. Et poſtquam ſe conſtrinxit,& traxit poſt ſe partem poſteriorem ſe dilatat in parte conſtricta, & ſic mouet ſe ad vlteriorem locum. Ex quo patet,ꝙ motus reptationis magis propinquat motui dilatatiuo,& conſtrictiuo,quam motu progreſſiuo,vnde non indicat in animali reptibili perfectionem,ſed potius imperfectionem.

Quantum ad tertiũ aduerte,ꝙ cũ potentia dicat̃ ad actum oportet ſm ſufficientiam actuũ.i.operationum quæ ſunt in viuentibus aſſignare ſufficientiam quinq; generꝝ potentiaꝝ aĩæ. Tu igitur aduerte,ꝙ in viuente inferiori perfectiſſimo quod eſt hõ inuenitur operatio penitus ĩmaterialis, q̃ eſt intelligere,q̃ eſt ſine organo,ſine conditionibus indiuiduantibus,ſine qualitatibus actiuis,& paſſiuis. Et hæc eſt ab intellectu. Et ſic habemus primũ, & nobiliſſimũ genus potentiaꝝ aĩæ. In viuentibus aũt inferioribus ab homine,vt in brutis inuenimus operationem,quæ non penitus immaterialis eſt eo ꝙ ſit ꝑ organum & nõ abſtrahit à ꝯdõnibus ſingularibus eſt tamen immaterialis, ꝓ quarto potẽtia recipit obiectum ſiue materia,vt declarabimus quando loquemur de ſenſu, & non exercetur per qualitates actiuas. Et hæc eſt à ſenſu. Et

ſic

ſic habemus ſecundùm genus potẽtiarum animæ minus nobile quam primum. In viuentibus autem inferioribus ab animali, vt in plãtis inuenimus operationem minime immaterialem, quoniam exercetur organo & qualitatibus actiuis in hoc ſolum eſt excedens operationem naturæ inanimatæ ꝙ illa eſt à principio extrinſeco. hæc aũt à principio intrinſeco, nam animata generantur augentur nutriuntur à principio intrinſeco. vt diximus in principio huius q. Et hæc eſt à potentia vegetatiua. Et ſic habemus tertium genus potẽtiaꝶ animæ minus quidem nobile ſecundo. Quartum aũt & quintum genus ſic notificatur ex doctrina B. Th. in 2. de anima in expoſitione tex. 27. Sicut ad formam naturalem ſequitur inclinatio in finem vt ad formem ignis ſequitur inclinatio ad locum ſurſum vbi conſeruetur. & ſicut ad inclinationem in finem ſequitur operatio qua acqritur finis, vt quia ignis inclinatur eſſe ſurſum mouetur & tendit ſurſum, ſic ad formã apprehenſam per ſenſum vel per intellectum ſequitur inclinatio in rem apprehenſam, & ad inclinationem ſequitur tẽdentia in talem rem conſequendam. Et hanc quidem inclinationem dicimus potentiam appetitiuam quæ diſtinguetur in 3. lib. per appetitum ſenſitiuum & intellectiuum. Et ſic habemus quartum genus potentiarum animæ. Tendentiam autem in rem apprehenſam cõſequendam habemus per motum localem, qui eſt à potẽtia motiua ſm locum. Et hoc eſt quintum genus potentiarum animæ.

Sed hic eſt dubium. Videtur. n. ꝙ ſint tm̃ quatuor genera potentiaꝶ. Nam appetitiuum ita vr̃ in eſſe plantis, ſicut animali imperfecto & animali perfecto & homini, ergo ſi conſequitur omnia genera potentiarum animæ non conſtituit ſpeciale genus. Quòd autem appetitiuum ſit in plantis patet, quia vt dictum eſt, ad omnem formam ſequitur aliqua inclinatio: talis autem inclinatio eſt appetitus, ergo &c.

Ad hoc dicitur, ꝙ appetitiuum non quocunque modo acceptum, ſed vt conſequuntur formam cognitam ſiue ſenſu ſiue intellectu facit diſtinctum genus potentiarum animæ. Hoc autem non ineſt plantis, qm̃ omni cognitione carent, ſed ſolis animalibus & hoi. Ad probationem quidem concludit quòd appetitiuum ineſt plantis, prout appetituum di

cit inclinationem naturalem conſequentem formam naturalem & animam vt eſt quædam natura. Et non vt eſt cognoſcitiua,& talis inclinatio dicitur appetitus naturalis qui cum inſit omni naturæ, non facit ſpeciale genus potentiarum animę,nec diſtinguitur realiter à ſubſtantia rei. Quid aũt ſit appetitus naturalis,quid ſenſitiuus qd intellectiuus, q̃uo diſtinguanť iam determinaui in 1.met.in q.noſtris. Et tu vide illic ad placitum. Hęc de pręſenti quæſito dicta fuerint.

¶Quæſtio 14. Si vegetatiuum continetur in ſenſitiuo,etc.

Semper.n.in eo quod conſequenter, eſt potentia quod prius eſt. Textu 31.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ non cadit difficultas niſi in ſcire declarare qualis eſt hæc continentia, per quam verificatur dictum philoſophi.Igitur pro deciſione propoſiti aduerte triplicem continentiam. Prima,dicitur formalis. Secunda,materialis. Tertia,virtualis.

Prima eſt, quando conſequens comparatur ad antecedẽs vt ſuperius ad inferius, & prædicatur de eo in primo modo per ſe.Sic homo continetur in animali, & quælibet ſpecies in ſuo genere. Hoc modo vegetatiuum non continetur in ſenſitiuo. Non.n.ſunt ſubalternatim poſita,nec ſenſitiuum prædicatur per ſe de vegetatiuo,aliter non inueniretur vegetatiuum ſine ſenſitiuo: ſicut non poteſt inueniri homo ſine animali. Sed ſe habent ſicut duo genera quorum vnum eſt perfectius alterum imperfectius, inter quæ eſt ordo naturæ ſicut inter numeros & figuras. Nam ſicut non eſt trãſitus à trigono ad tetragonum, niſi ſecundum contineat primum,ſic non eſt tranſitus à vegetatiuo ad ſenſitiuum,niſi ſecundum contineat primum.

Secunda eſt,quando vnum fundatur in altero & nõ econuerſo. Et hoc modo ſenſitiuum fundatur in vegetatiuo. Omnis.n.gradus viuendi in his inferioribus radicatur in vegetatiuo, eo ꝙ omne viuens inferius indiget nutritione quæ eſt operatio vegetatiui. Et de hac continentia non intendit hic philoſophus, cum dicit. Sicut trigonum in tetragono, ſic vegetatiuum in ſenſitiuo. Eſt enim potius econuerſo, cũ fundamentum omnis vite in inferioribus ſit vegetatiuum

cx

ex conſequenti ſecundùm hunc modum continentiæ potius debet dici ſenſitiuum eſſe in vegetatiuo, quàm econuerſo.

Tertia, dr̃ virtualis, vel perfectionalis, quam philoſophus vocat potentia.i.potentialis, eſt qñ ſ̃m continet in ſe eminẽter totam virtutem primi, & aliquid amplius, ita ꝙ in omnem operationem in quàm poteſt primum poteſt ſecũdum, & plus. Et hæc continentia virtualis ad potentialitatem actiuam, & nõ paſſiuam reducitur. Et in hoc ſenſu philoſophus intellexit vegetatiuum cõtineri potentia.i.virtute actiua in ſenſitiuo. Non quidem ꝙ ſenſitiuum producat vegetatiuũ, ſed quia poteſt in omnem operationem in quàm poteſt vegetatiuum.ſ.nutrire, augere, generare, & adhuc amplius.ſ.ſentire. Et aduerte, ꝙ eandem continentiam virtualem habet motiuum ſ̃m locum comparatiuum ſenſitiuo, & intellectiuum comparatum motiuo ſecundum locum. Et hanc quidẽ continentiam triplicem volui proponere vt ſcias mentem philoſophi. Multi.n.decipiuntur in primo, & in ſecundo ſenſu. Et qm̃ circa textu philoſophi præpoſitum non cadit alia difficultas. Ideo pro præſenti quæſito hæc dicta ſint.

¶Quæſtio 15. Si determinandum eſt prius de actibus quam de potentijs, & de obiectis quam de actibus.

Primus adhuc dicendum eſt, quid ſit intelligere, & quid ſentire. Priores enim potentijs actus. Textu 33.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficultas ſtat in hoc. Potentiæ vr̃ eſſe priores actibus, ſicut cauſæ ſuis effectibus, cum ergo à prioribus inchoandum ſit potius debuit philoſophus inchoare à potentijs quam ab actibus. Et ſi dices, ꝙ licet potentiæ ſint priores quod ad eſſe non tñ quo ad cognitionem noſtram, & ideo inchoandum eſt ab actibus, qm̃ ex doctrina data in 1.phyſ. A notioribus nobis procedendum eſt. Contra, ſi actus ſunt priores ſolum quo ad cognitionem noſtram, ergo modus philoſophi quo determinat de potentijs animæ non eſt ſ̃m ordinem naturæ, ſed tm̃ ſ̃m cognitionem noſtram, quod vr̃ irrationabile. Non enim philoſophus poſuiſſet hanc quæſtionem inter difficiles de anima quas mouit in proœmio 1.lib.tex.10. Notum eſt.n.omnibus ꝙ actus ſunt notiores nobis, & vt ſic ſunt priores in noſtra

ſtra cognitione quam potentiæ. Tu igitur vt dignifices quęſtionem motam à philoſopho, & ſequaris determinationē quam ſupra fecimus, ꝙ diſtinctio potentiarum per actus, & obiecta eſt diſtinctio ſpecifica, & à priori in via Thomiſtica, ideo hic ſuſtinebis ꝙ actus ſunt priores potētijs quo ad nos & ſm naturam. Idem dico de obiectis comparatis ad actus.

Tu igitur ſic procedes. Primo, declarandum eſt actum eſſe priorem potentia qua ad nos. Secundo, quòd ſecundùm naturam. Tertio, quòd obiectum eſt prius actu quo ad nos. Quarto, quòd eſt prius ſecundùm naturam.

Primum ſic probatur, cum diffinitio habeat notificare naturam diffiniti, oportet quòd diffinitiuum potentiæ, ſit prius notum quo ad nos quàm ipſa potentia. Sed actus eſt diffiniens potentiam, vt determinatum eſt in 9. metaph. Et idem dicit hic philoſophus in textu 33. Sic enim inquit. Priores enim potentijs actus, & operationes, ſecundùm rationem, ſcilicet diffinitiuam ſunt, ergo &c.

Secundum ſic probatur. Cauſa finalis prior eſt eo quod eſt ad finem. Prius. n. natura intēdit finem quam ea quę ſunt ad finem. Sed actus eſt finis potentiæ ex 9. metaph. Et potētiæ ſunt vt organa quibus operamur, ergo ſm naturam, & de prima intentiōne naturæ actus vt fines, ſunt priores potentijs. Dico vt fines, qm̄ ſi comparantur ad potentiam in genere cauſæ efficientis poſteriores. ſunt enim effectus, & omnis effectus cauſæ efficientis eſt poſterior natura, vel tempore cauſa ſua. vt determinatum eſt in quinto metaphyſ.

Tertium ſic manifeſtatur. Anima procedit in cognoſcendo ſeipſam modo reſolutiuo. Nam licet potentiæ egrediantur ab anima, & actus à potentijs, & per actus fit progreſſus ad obiecta, ita quòd per actus attingimus obiecta, tamen in cognoſcendo ſeipſam, anima primo cognoſcit obiectum, & reflexiue per obiectum cognoſcit actum, & per actum potentiam, & per potentiam ſeipſam. Et in hoc ordine patet, quòd cognitio obiecti eſt prior. Cognoſcitur enim directę, & cognitio directa prior eſt cognitione reflexa. Reflexa enim ſupponit directa.

Quartum ſic manifeſtatur. Obiecta ſunt aliquo modo cauſæ actuum, ergo ſunt priora ſm naturam, conſequentia patet,

patet, quoniam cauſa ex ſui natura eſt prior ſuo effectu. Antecedens probatur. Et primo quo ad potentias paſſiuas, qm̃ obiecta earum ſunt quodãmodo cauſa efficiens ipſius actus. Non enim à ſolo viſu cauſatur videre, ſed etiam concurrit obiectum vt dicemus, loquentes de ſenſu quomodo fiat in actu. Sunt etiam cauſa finalis. Sicut enim potentia eſt propter actum. Sic actus eſt propter obiectum attingendum. Vnde ſicut potentia ex ſui natura diffinitur per actum ſic actus per obiectum. Quantum autem ad potentias actiuas licet non ſint cauſæ in genere efficientis, ſed potius effectus, vt nutritum, eſt effectus potentiæ nutritiuæ, & genitum potentię generatiuę, tamen ſunt cauſæ in genere cauſæ finalis. Ordinatur enim generatiua ad genitum vt ad finem intentum à natura. Sicut ars ædificatiua ad ædificium. Et hoc eſt de intentione philoſophi in 1. eth. vbi inquit. Quibuſcunque præter operationem ſunt aliqua operata, ipſa ſunt fines operationum. Patet igitur, quòd actus ſunt priores potentijs quo ad nos, & ſecundùm naturam, idem dictum, & declaratum eſt de obiectis. Quapropter rationabiliter ſecundùm philoſophum prius determinandum eſt de actibus quàm de potẽtijs, & prius de obiectis, quàm de actibus, & hæc determinatio nõ ſolum eſt reſpectu noſtri, ſed etiam ſm ordinem naturæ.

Sed hic oritur dubiũ. Si actus ſunt priores potentijs non ſolum quo ad cognitionem noſtram, ſed etiam ſm ordinem naturæ. quæro vel, vt non exiſtentes, vel vt exiſtentes. Non primo, quia vt non exiſtentes ſunt non ens. Non ens autem nullum ordinem realem prioritatis dicit ad potentiam, quæ eſt ens. Non ſecundo, quia vt exiſtentes quædam ſingularia ſunt, & variabilia. ergo non ſunt de quidditatiua ratione potentiæ, vt potentia eſt. Diffinitio. n. alicuius vniuerſalis ex inuariabilibus conſtat aliter de eo non haberetur ſcientia.

Ad hoc dr̃, ꝙ diuiſio eſt inſufficiens. Nam datur tertium .ſ. actus vt abſtrahunt ab exiſtentia, & non exiſtentia. Quod eſt conſiderare actum quidditatiuæ. Et vt ſic eſt prior potentia, ſicut finis quidditatiuæ eſt prior his quæ ſunt ad finem. Nec eſt verum, ꝙ actus abſtractiuæ ſumptus ſit non ens. Nã ſicut homo, vt homo ens eſt, & diffinibilis, & ſcibilis ſic potentia, vt potentia ens eſt, & diffinibilis ac ſcibilis per actum

vt

vt actus eſt, & non per actum vt exiſtentem, nec vt non exiſtentem. Ibi enim conſiderandum eſt ſecundũm philoſophũ de potentijs, & actibus, & obiectis quidditatiuæ ſumptis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. Inferius autem conſiderabimus de prædictis magis in particulari.

Quæſtio 16. Si generare ſibi ſimile eſt naturaliſſimum omnibus viuentibus: & ſi competit ſolis viuentibus.

Naturaliſſimum enim operum viuentibus eſt, quæcunque perfecta, &c. Textu 34.

IN HAC quæſtione duo inueſtiganda ſunt. Primo, quõo ſit verum, ꝙ naturaliſſimum opus in viuentibus ſit generare ſibi ſimile. Secundo, ſi competit ſolis viuentibus.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ circa propoſitam propoſitionem philoſophi tria faciunt difficultatem, ita ꝙ non vr̃ eſſe vera Primo, quia nutriri, & augeri vñr eſſe in viuentibus opera magis naturalia eo ꝙ ſunt cõia viuenti, ſiue perfecto, ſiue imperfecto, generare aũt ſibi ſimile non conuenit omni viuenti: ſed ſolum perfecto, & non orbato. vt dicit philoſophus in tex.34. Secundo, quia ſentire videtur naturalius omni animali, competit enim animali inquantum animal, & non inquantum perfectum, vel imperfectum, & eſt perfectius opus ſentire quàm opera vegetatiuæ. Eſt enim opus altioris gradus in ordine viuentium. Tertio, quia generare ſibi ſimile non conuenit ſolis viuentibus. Nam & ignis generat ignem, ergo non videtur naturaliſſimum viuentibus. Illud enim eſt naturaliſſimum alicui quod eſt ſibi proprium, vt igni calefacere, homini intelligere.

Vt igitur habeas reſolutionem huius, & tibi manifeſtetur ſenſus in quo propoſitio philoſophi erit vera, proponuntur tres diſtinctiones.

Primo eſt. Naturaliſſimum opus poteſt intelligi dupliciter. Primo, aliquod opus dicitur naturaliſſimum viuenti, q̃a eſt communiſſimum omni viuenti abſolutæ. Et ſic generare ſibi ſimile non eſt naturaliſſimum, ſed nutrire ſeipſum, & augeri. Secundo, dicitur naturaliſſimum, id eſt perfectiſſimum non abſolutæ, ſed comparatiuæ. Et ſic generare eſt naturaliſſimum: quoniam comparatum alijs operationibus vegeta

vegetatiuis generare in quocunque viuente reperiatur perfectius eſt quam nutriri, & augeri. Nam in ordinatis operationibus quæ poſterior eſt, perfectior eſt. Priores enim ordinantur ad illam, & non econuerſo. Conſtat autem, ꝙ generare eſt poſterius ad nutritionem, & augmentationem. Omni enim tempore nutritur viuens, ſed non omni tempore generat. Præterea, vt inquit philoſophus in tex. 34. per ipſum generare participat viuẽs diuino, & immortali eſſe, &c. ergo eſt perfectiſſimum inter opera vegetatiua.

Secunda diſtinctio. Ly operum ſumitur dupliciter. Primo, abſolutæ vt ſit ſenſus, inter omnia opera quæ inſunt viuentibus generare eſt naturaliſſimum. i. perfectiſſimum, & ſic eſt falſum qm̃ ſentire perfectius eſt, & multo plus intelligere, quæ inueniuntur in aliquibus viuentibus quibus competit etiam generare ſibi ſimile, vt in homine, &c. Secundo, ſumitur comparatiuæ non ad quæcunq; opera viuentium, ſed comparando generare ad alia opera vegetatiuæ animæ, & ſic eſt verum. Et in hoc ſenſu loquitur philoſophus, eo ꝙ vt diximus alia opera veget. ordinantur ad generare, & per generationem participamus eſſe æterno ſm̃ ſpeciem.

Tertia diſtinctio, ly viuentibus ſumitur dupliciter. Primo, vt viuentia ſunt. Secundo, vt ſunt talia, vel talia viuentia in tali natura puta homo vt homo. Dico, ꝙ philoſophus intendit de viuentibus vt viuentia ſunt. Viuunt aũt anima vegetatiua, quæ eſt fundamentum omnis vitæ in his inferioribus viuentibus. Non aũt intendit de viuentibus vt talia ſunt, puta ſenſitiua, aut intellectiua. Sic. n. hñt operationes altioris gradus, q̃ ſint operationes animæ vegetatiuæ. Sic ergo ex prędictis diſtinctionibus ſic limitabis ꝓpoſitionem philoſophi. Inter opera aiæ vegetatiuæ quæ conueniunt viuentibus vt viuentia ſunt, gñare ſibi ſimile eſt naturaliſſimum. i. perfectiſſimum, dummodo non ſint imperfecta, nec orbata, nec ſpontaneæ genita. i. ꝑ putrefactionem. Et de genitis ex putrefactione iam determinauimus in lib. 7. metaph. in q. noſtris.

Quantum ad ſecundam partem quæſiti aduerte, ꝙ gñare ſibi ſimile non eſt proprietas competens ſolis viuentibus. Nam in 7. metaph. & in 12. probat philoſophus cõtra Plat. vnumquodque gñari à ſuo ſimili tam in naturalibus, q̃ in artificia-

tificialibus. Et id iam declarauimus in q. noſtris in 7. metaphyſ. Oſtendimuſque gradualem ſimilitudinem inter generãs, & genitum in diuerſis naturis. Licet aũt cõe ſit animato, & inanimato gñare ſibi ſimile, non tñ eadem ratione, nec eiſdem modis. Tu igitur aduerte, ꝙ generare ſibi ſimile cum conditionibus ſubſequentibus, eſt proprium animati.

Pro inanimatis etiam ſeruatis conditionibus quas infra numerabimus oppoſitas conditionibus, quæ inueniuntur in generante viuente, fiet proprium eis.

Prima conditio in viuente eſt, quòd viuẽs generat ſibi ſimile, per emiſſionem alicuius ſubſtãtiæ quæ dicitur ſemen in quo reſidet virtus formatiua ex 2. de gñatione animaliũ. Per oppoſitum autem inanimatum non gñat ſibi ſimile per hmõi emiſſionem, ſed per trãſmutationem materiæ ſibi proxime de potẽtia ad actum. Nam cum ignis proximatur combuſtibili, nõ exit aliqua ſubſtantia ab igne, qua mediante generetur ignis, ſed per ſuas qualitates traſmutat materiam de potenria ad actum. Ex quo ſequitur, ꝙ viuens in generando vtitur quodam ſeparato ẽm eſſe ab ipſo viuente. ſ. ſemine, & in hoc aſſimilatur quodammodo intelligentiæ quæ, producit inferiora medio cœlo vt inſtrumento, cui tñ non copulatur vt forma. vt determinauimus in 12. metaph. in q. noſtris. Tu autem inſtrumento non vtitur inanimatum, ſed ꝑ qualitates actiuas diſponẽdo materiam producit ſibi ſimile.

Secunda cõditio in viuente eſt, quòd viuens antequam ſimile generet prius inducit in materiam, formam præuiam animæ. i. formam ſeminis in materia nutrimẽti, deinde per virtutem formatiuam quæ eſt in ſemine pertingit ad aĩam, qua ſit animatum. Per oppoſitum aũt inanimatum ad hoc, quòd producat ſibi ſimile non eſt neceſſe quòd prius inducat in materiam aliquam formam præuiam, ſed ꝙ diſponat materiam, qua diſpoſita ſtatim inducitur in materia forma inanimati puta ignis, ſimilis formæ ignis generantis.

Tertia cõditio in viuente eſt, ꝙ viuens habet aliquas partes organicas diuerſas ab alijs partibus deſeruientes gñationi. Per oppoſitum huiuſmodi diuerſitas non datur in animato generante, qm̃ omnes partes ſuæ cõſimiles ſunt vt manifeſtum eſt in elemento gñante ſibi ſimile, nam partes ignis ge

nerãtis ignẽ ex aëre,habet oẽs partes omogeneas,quare &c. Conſtat igitur quibus conditionibus eſt proprium viuentibus generare ſibi ſimile, & quibus conditionibus conuenit etiam inanimatis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 17.Si nutritio,& augmentum in rebus animatis ſunt ab anima vegetatiua an ab igne.

Videtur autem quibuſdam natura ignis ſimpliciter cauſa alimenti, & augmenti eſſe, & nãque ipſum videtur ſolum corporum, & elementorum quod alitur, & augmentatur. Textu 40.

Ignis enim augmentum in infinitum eſt quouſque fuerit combuſtibile. Natura autem conſtantium omnium terminus eſt,& ratio magnitudinis, & augmenti. Textu 41.

IN HAC q. ſtat difficultas pp aliquas propoſitiones philoſophi quæ cõtinentur in tex.40.& 41. quas vr̃ difficile ſaluare. Et primo,q̃ũo eſt verum,quòd nutritio,& augmentum ſint actiones ſolius animæ vegetatiuæ. Secundo ſuppoſito quòd ſic,q̃uo eſt verum quòd ignis nutriatur, & augeatur cũ non ſit animatus. Tertio,q̃uo in tex.41.iſtæ duæ propoſitiones ſtant ſimul omniũ natura conſtantium eſt terminata quãtitas,& magnitudo. Et ignis creſceret in infinitũ ſi apponeret̃ combuſtibile in infinitũ. Nam cũ ignis ſit aliqd natura cõſtantium,vr̃ propoſitio ſecũda contradicere primę.

Quantũ ad primum,dico duo.Primo,ꝙ nutritio,& augmẽtum ſunt principaliter ab anima vegetatiua, & nõ ab aliqua virtute,ſiue forma elemẽtari. Secundo,ꝙ ad huiuſmodi actiones concurrit inſtrumentaliter ignis ratione caloris.

Primum ſic probatur. Motus q ſunt ad oẽm poſitionem localem, & non tm̃ ad vnam,non ſunt ab aliqua virtute elemẽtari principaliter, qm̃ cum virtutes elementares ſint potẽtiæ naturales,determinatæ ſunt ad vnum,& ſunt principia motus ad vnam dr̃iam localem tm̃: vt grauitas deorſum, & non ſurſum,leuitas ſurſum,& non deorſum. Et ſi mobile ſit mixtũ,non mouetur niſi motu ad illam poſitionem,ad q̃ inclinat elemẽtum prędominãs.Sed motus nutritionis,& augmenti in viuentibus eſt ad oẽm poſitionem localẽ,nutritur enim ſm oẽm partem corporis, & augetur ſm oẽm diametrum,ergo non ſunt principaliter ab aliqua virtute naturali

elemen-

elementari, ſed ab anima vegetatiua ex ſufficienti diuiſione.

Præterea probatur in ſpé contra antiquos, q augmentum in viuentibus nõ ſit principaliter ab igne. Nam omni viuenti debetur certa, & determinata quantitas, ita q ſub maiori nõ poteſt ſaluari eo, q omnis forma vnibilis materiæ requirit determinatã quantitatem in materia, vt determinatũ eſt à nobis in 1. phyſ. Sed augmentum determinate magnitudinis nõ poteſt eſſe ab igne, qm̃ ſicut ignis eſt augmentabilis in infinitum ex appoſitione combuſtibilium in infinitum, ita quantũ ſit ex ſe eſt extenſiuus rei quantę vltra oẽm determinatam magnitudinem, niſi reguletur ab anima vt à principali cauſa augmenti. Nam non ſpectat ad cauſam inſtrumentalem ponere terminum effectui, ſed ad principalem, vt ars ædificatoria imponit terminum magnitudinis ædificio. Ergo augmentum principaliter eſt ab anima vegetatiua.

Secundum aũt ſic declaratur. Nutrimentum cuius appoſitione nutritur, & augetur animal, vt patet ad ſenſum in ſui principio eſt diſſimile nutrito. Non enim panis, & vinum ſunt caro nec os &c. ergo neceſſe eſt ipſum alterari, vt fiat ſimile nutrito. Non autem poteſt aſſimilari niſi per decoctionem, decoctio autem fit per calorem naturalem depurantẽ, & ſegregantem partes nutrimenti groſſas à ſubtilibus, calor autem inter elementa maxime attribuitur igni, ergo igni ratione caloris decoquentis, vt inſtrumento animæ attribuitur nutritio, & augmentum in viuentibus.

Quantum ad ſecundum aduerte, q philoſophus in 2. de gñatione in tex. 50. dicit eandẽ ſententiam vt hic. ſ. ignem inter omnia ſimplicia corpora nutriri. Quod quõ ſit verum iã declarauimus ſuper eundem tex. 50. Et diximus, q oẽs recte ſentientes conueniunt in hoc. Nec ignem nec aliud elementum nutriri nutritione ꝓprie dicta, qm̃ illa eſt per calorem animati, & animam vegetatiuam. Conueniunt ẽt in hoc, q nutritione cõiter dicta .i. qua aliquid in naturam alterius ad illius conſeruationem conuertitur, ſiue illa conuerſio fiat ꝑ calorem vt in igne, vel ꝑ alias primas qualitates vt in alijs elementis, qñ vnum conuertitur in alterum, non ſolũ ignis, ſed & alia elementa poſſunt nutriri. Dictum eſt.n. in 2. de gñatione, q quodlibet elementum poteſt conuertere in ſeipſum

aliud elemētum immediate, ſiue ſit ſimbolicum ſiue non.

Sed dices. Si nutriri nutritione cōiter dicta eſt cōe oī elemento, quare dicit philoſophus hic & in 2.de gñatione, vō nabile quidem ſolum ſimpliciū corporum nutriri ignem.

Ad hoc dr̄. Licet alia elementa poſſint in ſe conuertere aliud elementū ad ſui conſeruationem & augmentum, id tñ ad ſenſum manifeſtius eſt in igne ex ſua actiuitate intēſa, qua non ſolum elementa, ſed & miſta combuſtibilia trahit in ſui naturam corrumpendo & cōuertendo. Quod aūt alia elemē ta corrumpant aliud elementum, vel miſtum & conuertāt in ſui naturam, nō eſt ſenſui ita manifeſtum, ideo dicit philoſophus hic, ꝙ vr̄ ſolus ignis inter alia ſimplicia corpora nutriri .i. aptius eſt ſenſui, cum hoc tñ ſtat ꝙ & alia elementa nutriuntur modo dicto, licet id non ita conſtet ſenſu.

Sed dices iterum, in quo differt particulariter nutritio & augmentū rei viuentis, & rei non viuentis. Rn̄deo, dr̄ia ſtat in hoc ꝙ in nutritione & augmēto rei viuentis nutrimētum diffunditur ad omnes particulas nutriti, & quęlibet eius pars nutritur & augeт̄. vt declarauimus in 1.de generatione. Sed in nutrione inanimati qualis eſt ignis non contingit ꝙ aliquod corpus ingrediatur ad ſingulas particulas ignis p̄exn̄tis & quælibet nutriatur ac augeatur, ſed ſolum ex materia proximata generatur alius qui continuus, aut contiguus ſit ſecū dùm ſuperficiem igni præexiſtenti, & ſit inanimatum vnum maius quàm prius ex oppoſitione noui ignis.

Quantum ad tertium, inuenio tres modos concordandi illas duas propoſitiones, quorum primus attribuitur Cōmentat. ſecundus Egidio B. Thom.

Cōment. in 2. de aïa in cōmento 41. vr̄ tenere ꝙ ly natura cōſtantium non eſt intelligendū abſolutæ, ſed ſolum in corporibus augmentabilibus, quæ ꝓpriæ ſunt aïata. Vnde dicit, & intendit ꝑ terminum & menſuram vltima naturalia .i. terminos reꝝ naturalium, quæ inueniuntur in quātitatibus corporum augmentabilium, hęc illę. Augmentabilia aūt ꝓpriē ſumpta nō ſunt niſi animata. Et qm̄ ignis non eſt de natura animatorum augmentabilium, ideo non habet ita determinatam magnitudinem quin poſſit excędere quamcunq; magnitudinem rei animatæ. Et ſi dicas. Ergo ſi ignis pōt cre-

ſcere in infinitum ex appoſitione combuſtibilis in infinitum non eſt dabilis maximus ignis. Reſpondent Cōmentiſtæ & maximè Iand.in 2.de anima q.12.ꝙ qñ dicit philoſophus augmentum ignis eſſe in infinitum ſic eſt intelligendum, ꝙ poteſt excedere oēm magnitudinem rei viuentis non tñ omnē magnitudinem ſimpliciter, quoniam cum ignis habeat formam naturalem requirit etiam determinatam magnitudinē quæ quia indeterminatæ poteſt excedere magnitudinem cuiuſcunque viuentis,dicitur augmentabilis in infinitum.

Hæc expoſitio non eſt falſa,ſed non videtur ad mentē philoſophi. Nam ly natura conſtantium non vř reſtringēdum ad genus viuentium, ſed ſumendum pro omni ente naturali cui debetur ex natura ſua aliqua magnitudo & figura. Vnde melius eſt vt ſumatur ly natura conſtantium pro omni ente naturali quod terminatur propria figura ad differentiam fluidorum quæ terminantur non propria ſed cōtinentis figura. Et quoniam ignis ſicut & aër & aqua non propria ſed continentis figura terminantur. vt dictum eſt in 4.cœli.ideo ignis non debet computari inter natura conſtantia.

Egid.autē in 2.de anima ſuper tex.41.dicit ꝙ omnia quæ conſtant ex natura hñt terminum aut ex parte formæ vt oīa animata, aut ex parte materiæ vt quæ cōſtant ex tota ſua materia ex 1.cœl.aut ex ordine vniuerſi,nc.ſ.ſi augerentur in infinitum deſtruerēt alias partes vniuerſi.Intendit ergo philoſophus debere,q̄a ignis nō eſt aīatus,nec ignis puta A,cōſtat ex tota ſua materia quātum ſit ex parte formæ & ex ꝑte ſuæ materiæ eſt augmentabilis in infinitū licet id repugnet ex ordine vniuerſi. Vñ poteſt dari adeo magnus ignis,ꝙ appoſitā feſtucam non poſſet comburere propter impedimentum extrinſecum.i.ne deſtruatur ordo vniuerſi.Sic igitur concordabit tex.philoſophi. Omnium natura cōſtantium eſt terminata magnitudo ex parte formæ,aut materię,aut ordine vniuerſi. Et ſic ignis habet terminatam magnitudinem.Omniū autem natura conſtantium quæ ſunt de genere viuētium eſt terminata magnitudo ex parte formæ.i.animæ quæ requirit determinata organa, & ſic ignis cum non ſit viuens non habet determinatam magnitudinem ex parte formæ,imò eſt augmentabilis in infinitum ſi apponatur combuſtibile in infini

finitum niſi ordo vniuerſi obſiſteret.

Hæc poſitio non bñ ſaluat maximũ & minimum per ſe exiſtens in omogeneis. Nam vult non dari maximum ignẽ ex parte formæ, imò maiorem & maiorem in infinitum niſi ordini vniuerſi repugnaret. Et tñ in 1.phyſic.contra Anaxagoram determinatur maximam eo ꝙ quælibet forma naturalis ſtatutũ terminum præfigit ei cuius eſt forma, ergo igni debetur maxima quãtitas non ſolum ꝑ ꝑ conſeruationẽ ordinis vniuerſi, ſed ex ſua ꝓpria forma, licet illa quãtitas poſſit excedere omnem magnitudinem rei viuentis.

Tertius modus eſt rñdendi, qui videtur eſſe de mente B. Th.in 2.de anima in expoſitione tex.46. Dicit igitur hęc opinio ꝙ oĩum natura conſtantium abſolutæ tam viuentium q̃ non viuentium datur terminata magnitudo, & ꝙ in igne datur maximum & minimum per ſe exiſtens. Et cum hoc ſtat ꝙ ignis augeatur in infinitum ſi apponatur combuſtibile in infinitum. Nam ignis dupliciter conſideratur. Primo, vt per ſe vnus numero puta ignis, A, ignis, B, ignis, C. Secũdo, vt eſt vnus aggregatione plurium ignium, quæ eſt vnitas ꝑ accidẽs ſicut vnitas lapidum in aceruo. Et hæc vnitas aggregationis ſit quando igni præexiſtenti applicatur alia materia combuſtibilis in qua introducitur forma ignis. Tunc ignis de nouo genitus eſt alius à pręexñti licet ad ſenſum non appareat. Et ſic applicarentur centum combuſtibilia fierent centum ignes, qui omnes non eſſent vnum per ſe, ſed contactu ſicut quidam cumulus. Nec primus ignis cui appoſita ſunt centũ combuſtibilia, poteſt dici eſſe ꝓprię augmẽtatus ſed auctus, qm̃ ex 1.de generatione quod vere augmẽtatur remanet idẽ ante & poſt. Et ideo augmentum ꝓprię inuenitur in ſolis viuentibus. Ex hac ergo diſtinctione dico ꝙ ſumendo ignem vt eſt per ſe vnus numero habet determinatam magnitudinẽ, quia dato quòd apponatur nouum combuſtibile & comburatur, non augetur ille idem numero ſed nouus generatur. Si autem ſumatur ignis vt eſt quid vnum aggregatione, ſic dico quòd habet determinatam magnitudinem, ſed poteſt ex generatione nouorum ignium in infinitum augeri illud aggregatum in infinitum. Nec ex hoc ſequitur aliquod inconueniens, quoniã quando dicit philoſophi. Oĩum natura cõ-

ſtantium &c.debet intelligi de his quæ ſunt ꝑ ſe vnum ſicut vnus hō,vna plāta,vnus lapis.Similiter qlibet ꝑ ſe ignis.Vna ꝑ ſe aqua. Qū ergo dicit philoſophus. Ignis augmētum eſt in infinitū quouſq; fuerit cōbuſtibile,exponatur de igne q. eſt vnus nō ꝑ ſe,ſed aggregatione.Aduerte tñ,ꝙ illud augmētum ignis eſt improprium ſicut & nutrimētum ſuum,vt expoſuimus ſupra. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Qō 18. Si potentia nutritiua & augmentatiua & generatiua differunt realiter.

Quoniam autem eſt eadem potentia animæ vegetatiua & generatiua. Textu 42.

IN HAC q.aduerte,ꝙ oēs expoſitores in hoc concordant. ꝙ licet harum trium ſit vnum obiectum materialiter ſumptum, quod eſt ipſum nutrimentum,tamen quia diuerſa ratione reſpiciunt ipſum,& habent diſtinctas operationes circa ipſum ideo concludunt, ꝙ ſunt tres potentiæ diſtinctæ realiter. Ad reſolutionem igitur quæſiti declarandum eſt, quomodo nutrimentum alia & alia ratione formali eſt obiectum harum trium potentiarum, ex quo conſtabit diſtinctio realis inter eas. Deinde ſoluetur dubium quod oritur ex textu philoſophi.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ res viuens indiget cōſeruatione in eſſe indiuiduo per aliquod tempus & debita quātitate,& conſeruatione in ſpecie vt perpetuetur. Conſeruari nō poteſt in eſſe indiuiduo niſi per nutritionem in qua ad reſtaurationem deperditi conuertitur nutrimentum in ſubſtātiam nutriti per potentiam nutritiuam mediante calore naturali decoquente ſicut iā locuti ſumus in tract.de morte & vita,& in trac.de cauſis longitudinis & breuitatis vitæ.Nutrimentum igitur,vt quid.i.vt ſubſtantia conuertibilis in nutriti ſubſtantiam,eſt obiectum formale potentiæ nutritiuæ.Deduci non pōt ad debitam quātitatem,niſi fiat maior cōuerſio alimenti in ſubſtantiam nutriti, ꝑ aliquo tpe, q̄ ſit reſtauratio deperditi. Ex eo aūt ꝙ nutrimētum eſt ſubſtātia quāta, & additur nutrito quāto,fit maius quātum.Nutrimētum igitur vt eſt quātum & non ſolum vt eſt ſubſtantia, eſt obiectū formale potentiæ augmentatiuę. Conſeruari non pōt in ſpecie ſm perpetuitatem niſi generet ſibi ſimile,non generat ſimile

mile niſi per ſemen. Semen aũt eſt id quod ſupereſt de alimẽto conuertibili in ſubſtantiam nutriti,& per illud generatur ſimile in ſpeciei. Nutrimentũ,ergo vt ſupereſt nutritioni & augmento,eſt obiectũ formale potentiæ generatiuæ. Ex his conſtat ratio quare diſtinguuntur realiter. Determinatũ eſt .n.ſupra ꝙ potentiæ diſtinguuntur per actus & actus per obiecta formaliter ſumpta.Vbi ergo ſunt diſtincti actus reales, & diſtincta obiecta formaliter, ibi eſt diſtinctio realis potẽtiarum. Sed in parte vegetatiua diſtinguuntur vt patet realiter nutrire augere generare, quia ſtat vnum ſine alio,& diſtinguuntur formaliter nutrimentum vt ſubſtantia, vt quantum,vt ſuperfluum ergo potentia nutritiua augmentatiua et generatiua diſtinguuntur realiter.

Quantum ad ſecũdum aduerte, ꝙ ex dicto philoſophi in tex.42.vbi inquit, qm̃ eſt eadem potentia vegetatiua & gñatiua inſurgit dubiũ. Nam ſi ſunt eadem potentia,ergo non diſtinguuntur realiter cuius oppoſitum determinatum eſt.

Aduerte, ꝙ aliqui vt effugiant hanc difficultatem dicunt ꝙ philoſophus per ly vegetatiua non intendit nutritiuam, ſed intendit vegetatiuã vt eſt genus quod ſub ſe continet has ſpecies,nutritiuam augmentatiuam generatiuam,quod non diſtinguitur realiter ab eis,ſicut animal non diſtinguitur realiter à ſuis ſpeciebus. Sic dicunt iſti,quoniam eſt eadem potentia vegetatiua,ſcilicet ſumpta vt genus & generatiua ſumpta vt ſpecies,&c.Sed hæc expoſitio deuiat Comment.cui adheret in hoc B.Th. Nam Comment.in 2.de anima tex.42. exponit vegetatiuam pro nutritiua. Vnde & eius tex. Sic habet. Quoniam igitur nutritiua & generatiua ſunt eadẽ &c. Et B.Th. exponit vegetatiuam pro nutritiua. Suppoſito igitur ꝙ accipiatur vegetatiua pro nutritiua,declarandum eſt quomodo hæc duo ſtant ſimul, quod ſint eædem, & diſtinguantur realiter.

Egid.in expoſitione tex.42.in fine quæſtionis dicit, quòd ſunt eædem prout nutritiua præparat & decoquit nutrimentum quo nutritiua nutrit,augmentatiua augmentat,generatiua generat,& ſic erunt eædem non ſimpliciter,ſed obiecto materialiter ſumpto. Et hæc expoſitio videtur eſſe ad mentem Com̃. qui commento 42. exponens dictum philoſophi

 inquit.

inquit. Et quia ſubiectum potentiæ nutritiuæ & augmentabilis & generatiuæ idem eſt.ſ.nutrimentum etc.

Sed contra. Si nutritiua & generatiua poſſunt dici eadem potentia quia obiectum earũ materialiter ſumptum eſt idẽ, ergo ſenſus viſus & odoratus erunt idem ſenſus quia obiectum eorum materialiter ſumptum eſt idem. Nam eſt idem corpus coloratum & odorabile.

Reſpondetur non eſt ſimilis ratio, quia actus potentiæ nutritiuæ ordinatur ad actum potentiæ generatiuæ, ideo proximiores ſunt adinuicem quàm viſus & odoratus quo℞ actus vnius non ordinatur ad actum alterius. Sic dicendum eſſet ad mentem Egidij.

Tu autem dic, quod potentia nutritiua & generatiua ſunt eadem potentia apud philoſophum radicaliter, quia radicantur in eadem eſſentia animæ vegetatiuæ. Idem ſunt eædem ordinabilitate, quia nutritiua ordinatur ad generatiuam vt ad nobiliorem. Sequere tu quam expoſitionem volueris, quoniam omnes ſuſtentabiles ſunt. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 19. Si quod nutritur patitur à nutrimento ſicut econuerſo.

Patitur aliquid alimentum ab eo quod alitur, ſed non hoc ab alimento. Textu 45.

IN HAC q. aduerte, ꝙ difficile eſt ſaluare præpoſitũ tex. philoſophi. Primo, quidem quia contraria agunt & patiuntur adinuicem: Sed nutrimentum eſt cõtrarium nutrito ſaltem in principio, aliter non decoqueretur. Pręterea dicit philoſophus in eodem tex. inquantum non coctum, contrarium contrario alitur. Si ergo cõtraria mutuo agunt adinuicem ſeq̃tur ꝙ nutritum repatiatur à nutrimento. Pręterea ad ſenſum experimur ſtomachũ laborare in decoctione cibi dure digeſtionis, ergo repatitur à nutrimẽto. Præterea philoſophus in 1. de gen. text. 44. vult alimentũ cõparari ad alitũ ſicut aqua ad viuũ, ſed cõſtat aquã agere in vinum remittendo virtutem ſuam, ergo & nutrimentum agit in nutritum.

Pro reſolutione huius quæſiti inuenio tres modos dicendi. Primo, dicunt aliqui dictum philoſophi debere intelligi de eo quod alitur non ſm ſe totum ſed ratione principij

for

formalis quo alitur,hoc autem principium eſt potentia nutritiua de qua conſtat ꝙ ſm ſe non patitur à nutrimento,ſicut nec potentia viſiua ſm ſe patitur à calore,imò coniunctū ex potentia ex organo patitur.

Sed expoſitio hęc non eſt ad mentem philoſophi. Nam loquitur de eo quod alitur vt de compoſito.Comparat.n.illud quod alitur artifici,& alimentum materiæ in q̃ artifex agit. Conſtat autem quòd artifex non dicit ſolam artem ſed compoſitum,ita nec quod alitur dicit ſolam potentiam nutritiuam, ſed compoſitum animatum.

Secūdo dn̄t aliqui ꝙ tex.philoſophi debet intelligi de nutrimento decocto & digeſto. Cum.n.ſit iam aſſimilatū nutrito,& ſit in potentia proxima vt tranſmutetur in ſubſtantiam eius,non eſt amplius contrarium ei quod alitur, & per conſequens alitum non patitur à nutrimento ſed ecōuerſo, quia tranſmutatur in ſubſtantiam aliti.

Sed hæc expoſitio adhuc non quadrat ad ſenſum philoſophi. Ipſe.n.prępoſuit textum prædictum,antequam mentionem faceret de alimento cocto vel non cocto.Nam de huiuſmodi differentijs alimenti facit mentionem in fine text.45. vbi inquit. Secundum.n.quod eſt non digeſtum cōtrarium nutritur à contrario, ſecundùm vero quod digeſtum ſimile à ſimili. Hanc autem propoſitionem patitur aliquid alimentum ab eo quod alitur ſed non hoc ab alimento. prępoſuerat in principio eiuſdem tex. Vnde ſignum eſt quod intendebat de alimento ſecundùm ſe nūdum diſtinguendo de cocto & non cocto, ſicut etiam comparuit fabrum ad materiam in quàm agit non ſolum quando diſpoſuit eam ad formam ſuſcipiendam ſed abſolute.

Tertio,ponitur expoſitio Commēt.vt melior & penitus ad mentem philoſophi in commento 45.& ſtat in hoc ꝙ nutrimentum non agit in nutritum eo modo quo nutritū agit in ipſum. Nam nutritum agit in nutrimentum tranſmutando ipſum in ſui ſubſtantiam,quo modo non agit nutrimentum in nutritum, non.n.nutrimentum conuertit nutritum in ſui ſubſtantiam. Sicut artifex q dē agit in materiam figurādo ipſam,quomodo materia non agit in artificem non.n.lignum figurat artificem. Et ꝙ hæc fuerit intentio Commēt.

patet in dicto cõmento vbi ſic inquit. Poteſt.n.aliquid dicere quòd ſi nutrimentum eſſet contrarium nutribili oportet vt vtrunque tranſmutetur à ſuo compari, & patiatur ab eo, & q.d.reſpondendo ꝙ nutrimẽtum eſt quod patitur à nutribili, non nutribile à nutrimento. Non enim eſt neceſſe vt ab omni patiente patiatur agens eo modo quo patiens patiatur ab eo. Lignum enim patitur à carpentario, ſed carpentarius non patitur à ligno, niſi aliquis vocet illam tranſmutationem quæ eſt ex ocio ad operationem. Et infra in eodem commento inquit. Nutrimentum eſt illud quod tranſmutatur in formam nutribilis, non nutribile in formam nutrimenti. Hæc Comment.

Ex quibus patet, ꝙ intentio philoſophi & Comment. fuit non negare omnem reactionem nutrimenti in nutritũ qm̃ vt arguebatur, in principio cum ſint diſſimilia & contraria agunt & repatiuntur adinuicem, & ſeinuicem alterant & ad ſenſum ſentimus & laborem in digeſtione, ſed intentio ſua fuit negare illam actionem conuerſiuam à nutrimento, qua agit nutritum in nutrimentum dum illud cõuertit in ſui ſubſtantiam. Ad ea quæ in principio quæſtionis abijciebantur non oportet reſpõdere, quoniam ſequendo tertiã expoſitionem, concedimus nutritum pati à nutrimento ſed nõ eo modo vltimato quo nutrimentum patitur à nutrito vt declaratum eſt. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶ Quæſtio 20. Quomodo valet hęc conſequentia ſi ſenſus eſſet actiuus ſecundum ſe, ſentire ſine ſenſibili exteriori.

Manifeſtum eſt igitur quod ſenſitiuum nõ eſt actu ſed potentia tm̃. Vnde non ſentiunt, ſicut combuſtibile non comburitur ipſum à ſeipſo ſint combuſtiuo. Comburere.n. ſeipſum & nihil indigeret actu ignem eſſe. Tex. 52.

IN HAC q. aduerte, ꝙ ꝯñtia præpoſita non vr̃ valere, quia videmus multa habere potentiam actiuam quæ tamen non agunt niſi concurrente obiecto extrinſeco. Nam ignis habet potentiam actiuam ad comburendum, & tñ nec ſe, nec aliud comburit niſi adſit combuſtibile. A ſimili ergo poſito quòd ſenſus eſſet actiuus ſenſationis, & eſſet in potentia actiua, non ſequitur quòd ſentiat ſine ſenſibili exteriori.

Vt

Vt igitur manifeſtetur quõ conſequentia valet, & quõ non, duo agenda ſunt. Primo, ponetur opinio Egidij, & improbabitur. Secundo, ponetur opinio quàm reputo veram, & ſuſtinebitur in qua declarabitur veritas conſequentiæ.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ Egid. in 2. de anima in expoſitione tex. 52. in q. ſua 2. dicit duplici de cauſa proueni re ꝙ actio non ſit in agente niſi concurrat aliquod extrinſecum. Primo, quando actio tranſit ab agente in exteriorem materiam. Et ſic actio comburentis non poteſt eſſe ſine combuſtibili exteriori, quia hæc actio non remanet in comburẽte, ſed recipitur in combuſto. Secundo, quando illud in quo recipitur actio non eſt in potentia actiua, ſed paſſiua tantum & ideo combuſtibile non comburitur ſine exteriori combuſtiuo, quia combuſtibile eſt ſolum in potentia paſſiua, vt cõburatur. Quod ſi actio non ſit tranſiens in exteriorem materiam, & illud in quo eſt talis actio ſit in potẽtia actiua quo ad illam actionem nihil requiretur exterius, ſed ageret in ſeipſum, & ſine alio exteriori. Et ideo cum ſentire non ſit actio tranſiens in materiam exteriorem, ſed remaneat in ſentiente ſi ſenſus eſſet in potentia actiua reſpectu huius actionis, id eſt ipſius ſentire ſequeretur, quòd ſenſus poſſet ſeipſum ſentire, & poſſet ſentire non præſentibus ſenſibilibus exterioribus. Et quoniam hoc eſt falſum, ideo ex hoc vult, ꝙ ſi ſenſus eſſet in potẽtia actiua reſpectu ſenſationis, ſequeretur, ꝙ ſenſus ſentiret abſq; ſenſibili exteriori. Et quia hoc eſt falſum ideo philoſophus vult ſenſum non eſſe potẽtiam actiuã, ſed paſſiuam. Hęc eſt declaratio Egidij. Et vt ſcias, ꝙ non eſt ſm mentem philoſophi declaro prius qd intendat hic philoſophus, & quõ ſaluanda eſt præpoſita ꝯña. Deinde manifeſtũ erit ſententiam Egidij non deſeruire in ꝓpoſito.

Aduerte igitur, ꝙ vt ꝯñtia ſit vera oportet ſupponere ſm philoſophum ſenſum eſſe potentiam paſſiuam, & ſm antiquos eſſe potentiã actiuam, & iudicare de eo ſicut ſi eſſet aliquod combuſtibile, quod quidem ſimul cum hoc ꝙ habeat potentiam paſſiuam vt comburatur, habeat etiam potẽtiam actiuam vt comburat. Hoc enim dato clarum eſſet ꝙ illud combuſtibile combureret ſeipſum ſine exteriori combuſtibili. Sic in propoſito arguit philoſophus. Cum ſenſus ſit in

poten

potentia paſſiua,ſi ſm antiquos eſſet etiam in potentia acti ua ad ſentiendum, ſequitur,ꝙ ſentiat ſine exteriori ſenſibili ſicut dictum eſt proportionaliter de combuſtibili quod haberet in ſe potentiam actiuam comburendi. Hoc modo debet ſaluari cōſequentia philoſophi. Vnde non eſt neceſſe diſtinguere de actione immanente, & tranſeunte vt diſtinguit Egidius. Patet enim in text.philoſophi,ꝙ confirmat actum ſentiendi quo ſenſus ſentiret ſine ſenſibili exteriori,per actū comburendi quo combuſtibile combureret ſine exteriori combuſtibili,& tamen actus ſentiendi eſt actio immanens, & actus comburendi eſt actio tranſiens. Vnde quantum ad hoc tenet conſequentia in vtraque actione,dummodo vtrobique ſupponatur potentia quæ ſit actiua, & paſſiua ſecundum ſe,& ſufficienter. Defecit autem Egidius quia non cōſiderauit combuſtiuum,vt combuſtibile,& combuſtiuū, ſed tantum vt combuſtiuum. Et ideo bene ſequitur,quòd purū combuſtiuum non poteſt comburere niſi ad ſit combuſtibile exterius. Si autem idem eſſet combuſtibile, & combuſtiuum combureret non indigens combuſtibili exteriori.

Ex his patet reſponſio ad argumentum in principio quęſiti quoniam licet multa habeant potentiam actiuam quæ non agunt niſi pręſente obiecto extrinſeco,vt patet de igne, tamen nullum poteſt dari habens in ſe, & ſecundùm ſe potentiam actiuam, & paſſiuam quod non poſſit agere ſine obiecto exteriori. vt diximus de eo quod eſſet combuſtiuum,& combuſtibile,& in hoc ſenſu loquitur philoſophus & non de eo quod habet potentiam actiuam tantum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 21. Si ſenſus eſt potentia actiua,an paſſiua.

Senſus autem in ipſo moueri, & pati aliquid accidit. Videtur enim quædam alteratio eſſe. Textu 51.

IN HAC quæſtione duo inuenio,in quorum vno fere omnes concordant.ſ.ꝙ ſenſus eſt potentia paſſiua. In altero autem diſcordant.ſ.an ſit potentia mere paſſiua. Nam Thomiſtæ tenent,quòd idem ſenſus numero eſt paſſiuus,& actiuus. Alij autem inter quos eſt Iandunus tenet, quòd in parte ſenſitiua eſt duplex ſenſus,vnus mere paſſiuus,cui correſpondet ſenſus actiuus,ita quòd ponit duos viſus actiuum

&

& paſſiuum,ſimiliter intellige de alijs ſenſibus. Pro reſolutione igitur quæſiti. Primo, pertractabitur illud in quo omnes conueniunt. Secundo, via Thomiſtica. Tertio, via Ianduni, & oſtendetur quòd nullam habet apparentiam.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ omnes in hoc conueniunt potentias vegetatiuas eſſe de numero potentiarū actiuarum, cognoſcitiuas autem de numero paſſiuarum. Et hæc eſt prima differentia quæ aſſignatur inter potentias vegetatiuas, & ſenſitiuas. vt dicit Comment. in 2. de anima in commento 52. Et quòd ſenſus ſit potentia paſſiua manifeſtatur primo per Comment. in 2. de anima in comment. 51. vbi inquit. Primum, conſideratum de ſenſu eſt vtrum ſit numeratus in virtutibus actiuis, aut paſſiuis. Et cum poſuit eum. ſ. Ariſt. in genere potentiarum paſſiuarum dedit cauſam iſtius extimationis, &c. manifeſtatur ſecundo ratione ſic. Senſus mouetur ab obiecto, & actuatur ſpeciei obiecti. Cuius ſignum eſt, quòd non ſentit niſi præſente obiecto, ergo patitur ab obiecto. Item cum ſentire ſit actio immanens recipitur in ſenſu. Virtus autem receptiua eſt paſſiua, ergo &c.

Quantum ad ſecundum. ſ. quod ſenſus non ſit virtus pure paſſiua, nec pure actiua, ſed mixtim B. Th. innuit in expoſitione tex. 59. qui incipit ſenſitiui autem. Illic B. Th. cū philoſopho loquens proportionaliter de ſentiente, & ſciente declarat, ꝙ ſicut in ſciente poteſt inueniri duplex actus, & duplex potentiam ſic in ſentiente. Nam antequam homo ſciētiam adiſcat eſt in potentia pura ad ſciendum, cum autē iam habet habitum ſcientiæ eſt in actu primo, & in potentia nō pura, ſed media. Reſpectu enim habitus iam actu eſt, reſpectu autem cōſiderare, adhuc eſt in potentia, cum autem actu conſiderat eſt totaliter in actu, & nullo modo in potentia. Sic contingit circa ſenſum. Antequam generetur animal eſt in pura potentia ad ſentiendum, cum autem iam genitum eſt animal, iam habet actu primo ipſum ſenſum, ſicut ille qui actu acquiſiuit ſcientiam, ita quod per generationem conſtituitur animal in media potentia ad ſentiendum. Cum autem actu ſentit eſt complete in actu, ſicut qui conſiderat. Ex iſtis declaro, quòd ſenſus eſt potentia partim actiua, & partim paſſiua. Nam vt dicit philoſophus in text. 59.

habens

habens ſenſum eſt ſicut habens ſcientiam. Sed habens ſcientiam eſt partim in potentia actiua,& partim in potentia paſſiua. Quod enim habet ſcientiam eſt in primo actu,ergo nō eſt in pura potentia,& nondum eſt vt ſic in ſecundo actu, ergo non eſt in puro actu,ſed mixtim, ita ꝙ vt habet ſciētiam eſt in potentia actiua ad cōſiderationem,& ſic ſcientia eſt potentia actiua,ſicut potentia materiæ eſt potentia paſſiua. Vt autem habens ſcientiam eſt receptiuus cōſiderationis,& perfectibilis per ipſam, ſic ſcientia poteſt dici potentia paſſiua licet magis proprie dicatur ſciens in potentia paſſiua per ipſam ſcientiam. Non.n.recipitur conſideratio in ſcientia,ſed in ſciente. Ergo à ſimili ad mentem philoſophi poſtquam animal per generationem acquiſiuit ſenſum eſt in potentia actiua ad ſenſationem, & ſic ſenſus eſt potentia actiua, quia productiua ſaltem partialis ipſius ſenſationis. Sicut.n.ſcientia eſt quædam forma,ſic & ſenſus eſt forma, potētia autem formæ eſt potentia actiua. Nam actui,vt actus eſt repugnat pati ſm Cōment.in 1.cap.de ſubſtantia orbis. Poſtquam autem animal habet ſenſum adhuc eſt in potentia ad recipiendum ſenſationem quæ quoniam eſt actio immanens in eodem recipitur à quo producitur,cum ergo producatur à ſenſu,vel à compoſito ex organo,& ſenſu in eodem recipitur,& vt ſic ſenſus eſt in potentia receptiua quæ eſt paſſiua. Patet ergo, ꝙ ſenſus eſt productiuus, & receptiuus ſenſationis, & ſic eſt in potentia actiua,& paſſiua. Sed dices. Nunquid ſm philoſophum ſenſus eſt totale productiuum ſenſationis. Reſpondeo,ꝙ non,imò ſunt duæ cauſæ partiales.ſ.ſenſus,& ſenſibile mouens ſenſum. Et ꝙ ſenſus ſit cauſa effectiua ſenſationis patet in hoc 2.lib.in tex.37. vbi philoſophus vult animam eſſe principium,vnde quo motus localis,& alterationis.i.ſenſationis,& augmenti,& decrementi. Sed conſtat,ꝙ apud philoſophum anima non eſt immediatum principium operādi,ſed per aliquam ſuam potētiam, ergo eſt principiū effectiuum ſenſationis per ſenſum.Quod aūt ſenſibile ad extra ſit ēt principium effectiuum ſenſationis patet in hoc 2. lib.in tex.60.vbi dicit philoſophus.Huiuſmodi actiua operationis.ſ.ſenſationis extra ſunt viſibile,& audibile. Patet ergo,ꝙ ſenſatio eſt effectiuæ à ſenſu,& à ſenſibili. Et non pōt

dici,

dici,ꝙ vtrũque ſit principium totale, qm̃ vnius effectus non pñt eſſe duæ cauſæ productiuæ totales, vt determinatum eſt in 5.metaph.in q.noſtris,ergo ſunt duæ cauſæ partiales quæ integrãt vnam totalem.Hęc eſt ſentẽtia,quàm cõiter tenent Thomiſtæ qũo ſenſus ſit potentia actiua,& paſſiua . Quam autem potẽtialitatem dicat reſpectu ſpeciei ſenſibilis,quàm recipit ab obiecto exteriori dicam in q.ſequenti . Habet.n. ſpecialem difficultatem ꝑꝑ dicta philoſophi, vt declarabo .

Quantum ad tertium.ſ.quo ad phantaſiam Iand.aduerte, ꝙ ipſe in lib.2.in q.16.tenet dari in parte ſenſitiua duos ſenſus ſicut in parte intellectiua dantur duo intellectus.Vnũ ſenſum ponit ꝓductiuum ſenſationis,alteꝝ aũt receptiuum eiuſdem,qui nõ reciperet niſi diſponeretur per ſpeciem ſenſibilem impreſſam ab obiecto exteriori in ſenſu paſſiuo.Cauſæ aũt quæ mouerunt eum ad hanc poſitionem ſunt principaliter tres,quas retractabimus,& ſigillatim euacuabimus .

Prima fuit,quia arbitratus eſt non poſſe aſſignari productiuum ſenſationis niſi concedatur ſenſus agens. Nam dicit Iand. quòd ſenſus receptiuus ſenſationis non poteſt illam producere , quia idem reſpectu eiuſdem non eſt actiuum, & receptiuum . Item ſenſibile ad extra non eſt productiuum ſenſationis,vt in via peripat.cõmuniter conceditur.Item anĩmæ ſub̃a non eſt immediate productiua illius, quia anima nihil agit niſi mediante potentia . Item ſpecies ſenſibilis impreſſa ſenſui ab obiecto non eſt illius productiua,aliter eſſet nobilior ſenſu . Nobilius eſt enim producere ſenſationem quàm recipere,ſicut omne agere,vt agere eſt nobilius pati .

Hæc ratio apud B.Th. & Sco. nullius eſt efficaciæ qm̃ diſtinctio facta eſt inſufficiens. Nam dicimus,ꝙ ſenſus actuatus ſpecie eſt productiuus ſenſationis,ita ꝙ ſenſus,& ſpecies ſunt duæ cauſæ partiales. Nec incõuenit idem eſſe actiuũ,& paſſiuũ eiuſdem non tñ eodem modo acceptũ. Nam ſenſus cum ſpẽ ꝓducit ſenſationem,ſenſus aũt ſm̃ ſe recipit eã. Diſtinguũtur vero ſenſus cum ſpecie,& ſenſus precisę ſumptus.

Secũda fuit, q̃a arbitratus eſt ſpẽm ſenſibilem eſſe receptiuam ſenſationis,quod ſic probat.Sẽſus,vel ſpẽs ſenſibilis eſt receptiua ſenſationis,non ſenſus,quia cum ſit receptiuus ſpeciei non põt ſimul recipere ſenſationem.Idem.n.non eſt receptiuum

ceptiuum duorum ordinatorum adinuicem. Ex his ſic arguit. Species ſenſibilis non eſt productiua ſenſationis, quia vt probatum eſt, eſt receptiua eiuſdẽ. Nec ſenſus receptiuus ſpeciei eſt productiuus ſenſationis, quia eſt pura potentia cui repugnat agere, ergo datur ſenſus agens ꝓductiuus ſenſationis.

Hæc rõ minorem euidentiam habet q̃ præcedens, falſum eſt .n. & à nemine experto in philoſophia cõceſſum ſpeciem ſenſibilem eſſe receptiuã ſenſationis. Nec inconuenit idem eſſe receptiuum duorum quoꝝ vnum ordinatur ad alterum, ſicut in lapide recipitur grauitas, & motus deorſum. Nec eſt verum, ꝙ ſenſus ſit pura potentia paſſi. Diximus .n. ꝙ ſenſus eſt quædam forma, & à philoſopho cõparatur ſcientiæ. Potentia aũt formæ eſt potentia actiua, & non puræ paſſiua.

Tertia cauſa fuit, quia arbitratus eſt per omnia ſimile iudicandum in parte ſenſitiua ſicut in parte intellectiua, & quia datur intellectus agens quem dicit eſſe productiuum intellectionis. vt patet in 3. de anima in q. ſua 23. & intellectum poſſibilem quem dicit eſſe parum receptiuum, & non productiuum intellectionis, quàm tamen non reciperet niſi diſponeretur per ſpeciem intelligibilem ſibi impreſſam, ſic per omnia reputat dicendum in parte ſenſitiua.

Sed qm̃ non leuiter errat attribuens actiuitatem intellectionis intellectui agenti, & auferens eam ab intellectu poſſibili ideo ex falſis ad magis falſa ꝓceſſit. Quod autem intellectus agẽs non producat intellectionẽ, ſed intellectus poſſibilis actuatus ſpẽ pertractabitur in 3. lib Conſiderãs ergo falſa fundamẽta ſua, & paruitatem rõnum ſuarum quibus ad hoc motus eſt extimo nõ eſſe tempus conterẽdum in ſua q. quàm ꝓtraxit ad formam tractatus extimãs ſe poſſe ex prolixitate ſermonis hanc ſuam imaginationem mentibus adiſcẽtium inſerere. Hæc de præſenti quæſito dicta fuerint.

¶Quæſtio 22. Si ſenſus poſtquam productus eſt, eſt in potentia ad actum primum, & ſecundum, vel tantum ad ſecundum.

Senſitiua autem prima quidem potentia mutatio fit à generante, cum autem generatum eſt habet iam ſicut ſcientiam. Textu 59.

IN HAC q. aduerte, ꝙ difficile eſt ſaluare textum præ poſitum

poſitum philoſophi. Nam ex proportione q̃ ponit philoſophus inter ſenſum genitum, & ſcientiam acquiſitam vr̃ ſentire, ꝙ ſicut hñs ſcientiam iam eſt in actu primo, & eſt in potentia ſolum ad actum ſecundum qui eſt cõſiderare, ita hñs ſenſum iam eſt in actu primo, & eſt in potentia ſolum ad actum ſecundum q eſt ipſa ſenſatio. Et hoc modo tex. exponunt B. Th. & Egid. & Cõment. in cõment. 59. vbi inquit, Opinatur enim. ſ. philoſophus, ꝙ prima perfectio ſenſus ſit ab intelligẽtia agente: vt declaratur in lib. de animalibus. Hęc Cõment. Prima aũt pfectio apud Cõment. dr̃ primus actus. Vnde dixit in diffinitione animæ. Animam eſſe primam pfectionem corporis. Intelligentia agens apud philoſophũ in lib. de animalibus ſumitur pro virtute formatiua quæ eſt in ſemine, quia occultæ, & mirabiliter operatur ad inſtar intelligentiæ. Patet igitur, ꝙ ſenſus genitus iam eſt in actu primo, & poteſt dici actus primus ſicut ſcientia. Sed ex alio fundamento philoſophi probatur, ꝙ ſenſus genitus ſit in potentia ad actum primum, & ſecundum. Nam dicet philoſophus infra in tex. 121. ꝙ ſenſus eſt receptiuus ſpecierum ſine materia ergo neceſſe eſt ſenſum prius actuari ſpecie quã ſentiat. Si actuatur ſpecie, quæro actu primo, aut ſecundo. No. ſecũdo quia recipere ſpeciem præcedit ſenſationem, & eſt cauſa ſentiendi, aliter ſentire non eſſet effectiuæ à ſenſu, ſed à ſolo ſenſibili extrinſeco, quod eſt falſum: vt determinatum eſt in quæſt. præcedenti, ergo per ſpeciem conſtituitur in actu primo, & per ſenſationem in actu ſecundo. Præterea dicit philoſophus in 8. phyſ. tex. 32. ꝙ quando aliquid eſt in actu primo, ſtatim poteſt operari niſi aliquid impediat. Et hoc declarat in naturalibus, & in potentijs intellectiuis. Sed poſtquã animal habet ſenſum non põt operari, nec ſentire niſi actuetur ſpecie obiecti, ergo ſenſus ex ſe non eſt in actu primo.

Propter has rõnes Iand. in lib. 2. in q. 15. concedit ſenſum reduci ad actum primũ per ſpeciem obiecti q̃ in ſe recipit. Et tñ non ſaluat textu philoſophi 59. in quo expreſſe aſſimilat ſenſum genitum ſcientiæ quæ eſt in potentia ſolum ad actum ſecundum. Nos autem ſuſtinere intendentes expoſitionem Cõment. & B. Th. & Egidij quàm poſuimus in princ. huius quæſiti, tenemus quòd poſtquam genitus eſt ſenſus,

eſt

eſt in actu primo antequam recipiat ſpeciem. Sed antequam rñdeamus rationibus in oppoſitum duo prænotanda ſunt.

Primum eſt, ꝙ receptio ſpei in ſenſu, & ſenſatio non debent extimari ſicut duo actus. Licet enim in naturalibus receptio formæ,& actus egrediens à forma ſint duo actus realiter diſtincti,vt primus,& ſecundus,non tñ in potentijs cognoſcitiuis. Et ratio diſſimilitudinis eſt,quia in naturalibus actio eſt tranſiens cuius principium.i.forma eſt in agente, & eſt primus actus agentis, actio autem, & terminus actionis tranſit in paſſum,& aliqd ponit in paſſo ideo ſunt duo actus realiter diſtincti & ſubiecto. In potentijs aũt cognoſcitiuis non eſt vere actio quæ ſit motus phyſicus,nec eſt in prædicamento actionis,imò talis actio eſt in prædicamento qualitatis,vt determinauimus in lib.9.metaph.in q.noſtris. Et eſt potius qualitas per modum actionis,quàm vera actio.Vnde ſentire realiter eſt ſpeciem ſenſibilem eſſe præſentialiter, & formaliter in ſenſu. Nec eſt imaginandum, quòd ſenſatio procedat realiter à ſenſu actuato ſpecie ſicut procedit calefactio à calore, ſed ſolum actione grammaticali, quæ potius habet modum actionis,quàm ſit vera actio. Vnde recipere ſpeciem ſenſibilem, & ſentire ſunt realiter idem actus ſecundus, diſtinctus tantum ex modo cõſiderandi.

Secundum notandum eſt,ꝙ illa propoſitio in 8.phyſ. omne quod eſt in actu primo, poteſt ſtatim operari niſi aliquid impediat,licet ſit vera tam in naturalibus,quàm in cognoſcitiuis, tamen in cognoſcitiuis datur latitudo eo quòd actus intelligendi,& ſentiendi non aſſimilantur in obiecto.Nam obiectum actus intelligendi eſt vniuerſale,quod abſtrahens ab exiſtentia eſt ſemper pñs intellectui ſm eſſe cognoſcibile. Et ideo hñs ſcientiam quoties voluerit remoto impedituo poteſt conſiderare,qñ in intellectu eſt obiectum vniuerſale repreſentatum per ſpeciem intelligibilem.Obiectum autem actus ſentiendi eſt ſingulare ad extra,cuius ſpecies nõ remanet in organo ſenſus exterioris niſi ad pñtiam obiecti.Et ideo licet animal habeat ſenſum,&per ſenſum ſit in actu primo, tñ non quoties vult poteſt ſentire propter cõditionem ſui obiecti cuius ſpẽi nõ remanet in ſenſu in abñtia obiecti. Ex quo ſequitur corollariæ,ꝙ quia ſenſus interior puta phãtaſia

taſia eſt in actu primo, poſtquam producta eſt, quoniam retinet ſpeciem ſenſatam etiam abſente obiecto poteſt animal phantaſiare quoties, & quando voluerit remoto impediente, puta infirmitate aut alio diſtrahente.

His prænotatis patet quid dicendum ſit ad rationes in oppoſitum poſitas ſupra. Ad primam dicitur, quòd recipere ſpeciem præſentialiter non eſt actus diſtinctus ab actu ſecundo, & quando dicitur, quòd receptio ſpeciei eſt cauſa ſenſationis, non eſt verum niſi grammaticaliter. Secus eſſet ſi ſenſatio eſſet actio tranſiens, & quando dicitur, quòd actus ſentiendi non eſſet effectiuæ à ſenſu, negatur conſequentia. Sed aduerte, quòd cauſa huius erroris eſt, quia iudicatur de actione immanenti ſicut de tranſeunte. & ſit idem iudicium de potentijs naturalibus, & de cognoſcitiuis.

Ad ſecundam patet quid dicendum ſit. Nam quòd habens ſenſum non exeat in actum ſentiendi quando vult, ſicut habens ſcientiam conſiderat quando vult, non eſt defectus ex parte ſenſus, ſed ex modo ſui obiecti quod eſt ſingulare, qd non ſemper præſens eſt ſenſui, ſicut vniuerſale eſt ſemper pſens intellectui. Et ideo philoſophus aduertens hanc diſſimilitudinem ex parte obiectorum dixit in hoc 2. lib. in tex. 60. cauſa autem eſt quoniam ſingularium quidem ſecundùm actum ſenſus, ſcientia autem eſt vniuerſalium. Hæc enim in ipſa quodammodo ſunt anima. Vnde intelligere quidem eſt in ipſa cum velit, ſentire autem non eſt in ipſa, neceſſarium enim eſt eſſe ſenſibile &c. Patet ergo, ꝙ eſt magis ad mentem philoſophi tenere ſenſum eſſe in potentia ſolum ad actum ſecundum quantum ſit ex natura ſua, quàm in potentia ad actum primũ, & ſecũdum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Qõ 23. Si ſenſus poteſt errare circa proprium ſenſibile.

Dico autem proprium quidem quod non contingit altero ſenſu ſentiri, & circa quod non contingit errare. Tex. 63.

IN HAC quæſtione non inuenio magnam difficultatem, quoniam quòd ſenſus non erret circa proprium ſenſibile eſt propoſitio quaſi per ſe nota. Tamen pro plena reſolutione tria agenda ſunt. Primo, ponitur diſtinctio de ſenſibili proprio. Secundo, ponentur concluſiones reſponſiuæ. Tertio, remouebitur dubium.

Quantum ad primum aduerte, quòd ſenſibile proprium dicitur dupliciter. Primo, dicitur illud quod nō ſentitur alio ſenſu, & per ſe immutat ſenſum, & ſub ſe cōtinet omnia quæ per ſe ſentiuntur ab illo ſenſu tantum. Sic color eſt ſenſibile proprium ſiue viſibile ſenſus viſus, & ſapor guſtus, & ſonus auditus. Et ſenſibile proprium ſic acceptum dr̄ obiectum proprium ſenſus. Secundo dicitur illud quod per ſe immutat ſenſum, & non poteſt ſentiri alio ſenſu. Sic ſpecies cōtenta ſub ſenſibili proprio ſumpto primo modo, dicitur ſenſibile proprium, vt albedo. Nam per ſe immutat viſum quoniam imprimit ſpeciem in viſu, & non ſentitur per ſe niſi à viſu. Idem intellige de ſpeciebus ſoni, & ſaporis, & odoris &c.

Quantum ad ſecundum pono tres concluſiones. Prima eſt. Senſus nō decipitur circa proprium ſenſibile ſumptum primo modo, probatur. Nam experimur, ꝙ viſus nunquam iudicat aliquid eſſe coloratum, niſi ſit aliquo modo coloratum. Nec guſtus iudicat aliquid eſſe ſaporoſum niſi aliquo modo ſit ſaporoſum. Nec auditus iudicat aliquid eſſe ſonū vel ſonans niſi ſic ſit aliquo modo, & ſic de alijs ſenſibus. Et aduerte, quòd tex. philoſophi propriæ intendit de ſenſibili proprio ſic accepto quod eſt obiectum proprium, & formale ſenſus. Vnde in tex. 63. exemplificans quomodo non decipitur ſenſus circa proprium ſenſibile, inquit. Vt viſus coloris, Auditus ſoni, & guſtus humoris, &c.

Secunda concluſio. Senſus non errat circa ſenſibile proprium ſumptum ſecundo modo ſtantibus conditionibus requiſitis ad veram ſenſationem. Antequam probatur concluſio aduerte, ꝙ tres conditiones requiruntur. Primo, ꝙ ſenſibile ſit debite approximatum ſenſui, nam ſi eſt in maiori, aut minori diſtātia quàm ſit opportunum, iudicium ſenſus non erit verum, vnde ſi rubeum ſit multum diſtans à vidente, non appareat rubeum, ſed nigrum. Secundo, quòd organum ſit debite diſpoſitum, & non deprauatum, vnde guſtus febricitantis iudicat dulce eſſe amarum. Tertio, quòd medium ſit depuratum, vnde ſi aër aut aqua non ſint pure diaphana, viſus non iudicat de viſibili ſicut eſt. Nam videns ſolem per aërem admixtum vaporibus ignitis iudicat ſolem eſſe rubeum qui tamen non eſt. Stante igitur debita proximatione obiecti, debita

bita diſpoſitione organi,& medij probatur concluſio ſic. Poſitis cauſis proximis per ſe ſufficientibus, & naturalibus requiſitis ad veritatem alicuius effectus,ponitur ille effectus verus. Hæc per ſe patet. Sed cauſæ veræ ſenſationis ſunt illæ quæ allegatæ ſunt, ergo quandocunque illæ ponuntur ſenſus non errat. Ex quo ſequitur,quòd error circa proprium ſenſibile contingit ſemper vt experientia docet ex defectu alicuius vel omnium illarum conditionum.

Tertia concluſio. Licet ſenſus non erret circa proprium ſenſibile ſecundo modo ſumptum ſtantibus conditionibus prædictis, tamen errat circa ſubiectum proprij ſenſibilis, & circa locum aut vbi. Hanc declarat Comment. in comment. 63. huius ſecundi. Nam ſi viſo aliquo colorato iudicat vidés illud eſſe argentum aut ſtánnum,vel vbi ſit, ſcilicet an ſuperius aut inferius multoties decipitur. Nam vt,inquit Comment. vbi ſupra iudicare de ſubiecto quid ſit aut vbi ſit, non ſpectat ad ſenſum exteriorem,ſed interiorem quæ dicitur cogitatiua quæ habet apprehendere intentiones indiuiduales. Et de hac virtute loquemur inferius agentes de ſenſibus interioribus.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ videtur ſenſus nulla exceptione facta ſemper eſſe verus in apprehendendo proprium ſenſibile tam primo quàm ſecũdo modo dictum, & arguitur ſic. Quandocunque ſenſus recipit ſpeciem proprij ſenſibilis eo modo quo ſenſibile proprium eam imprimit, tunc videtur eſſe verum iudicium ſenſus quoniam natus eſt iudicare ꝑ ſpeciem ſibi impreſſam. Sed qñ ſenſus ſentit ſemper recipit ſpeciem &c. ergo &c. Maior patet minor probatur, quoniã paſſum non recipit formam ab agente niſi quàm agens inducit,nec aliter niſi vt eſt aptum inducere, ergo &c.

Rñdeo licet ſenſus recipiat ſpẽm à ſenſibili. Non tñ oĩ eo modo recipit,quo agens eſt aptũ inducere. Nam ſtat ꝙ agẽs ſit aptũ inducere ꝑfectiſſimę,& tñ patiens ex ſui indiſpoſitione recipit imꝑfectæ ſiue ex debilitate ſicut ſol eſt aptus ꝑfectæ illuminare oculum meum,qui tñ ex ſui debilitate magis excęcatur q̃ illuminetur. Cum igitur in ꝓpôſito poſſit côtingere ꝙ ex nimia diſtãtia aut indiſpoſitione medij ſiue organi ꝙ ſenſus nõ recipit ſpeciẽ modo ꝑfecto quo ſenſibile cauſat

eam,non inconuenit ſenſum errare. Ad probationem igitur minoris dico ꝙ licet ſenſus non recipiat &c. Non tñ oi perfecto modo vt cauſatur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 24. Si ſenſibilia communia ſunt ſenſibilia per ſe, & propter quid.

Communia autem motus,& quies numerus,& figura,& magnitudo. Textu 64.

IN HAC q.aduerte,ꝙ eſt vnum conceſſum ab oı̄bus.ſ. ꝙ ſenſibilia cōia ſunt ſenſibilia per ſe.Vnde,& Comment.in hoc 2.in comment.65.ſic dicit.Cum declarauit philoſophus duos modos ſenſibilium ꝑ ſe .ſ. proprioꝝ,& cōium, incepit declarare tertium modum qui eſt ſenſibilis ꝑ accidens. Circa aliud aūt.ſ.ꝑꝑ quid ſenſibilia ꝑ ſe eſt multa opinionum diuerſitas. Verum ꝓ reſolutione in via noſtra. Primo,ponam modum,& cauſam aſſignatam à B.Th.& defenſabo. Secundo,cauſam aſſignatam à Cōment. & declarabo in quo ſenſu militant rationes B.Th.contra Cōment.& in quo non.Tertio,cauſam aſſignatam ab Alb. & oſtendam ſi poteſt ſuſtineri vel non.Senſum Egid.& Iand.pertranſibo,qm̄ cum ſequantur Comment. cum declaratum fuerit quomodo, & in quo ſenſu poteſt Comment. ſuſtineri, manifeſtum erit quid veri aut falſi contineat ſenſus Egid. & Iand.

Quantum ad primum notanda ſunt duo quę tangit B.Th. in hoc lib.2. in tex.64. Primum eſt,quòd ſenſibile per ſe diſtinguitur à ſenſibili per accidens in hoc.Senſus aliquid patitur à ſenſibili per ſe.Sed à ſenſibili per accidens nihil patitur. Et hanc differentiam aſſignat philoſophus in tex.65. cum dicit ſenſibile per accidens vt Diarij filius, quoniam ab eo nihil patitur ſenſus. Ex quo ſequitur,quòd hæc duo repugnāt. Hoc eſt ſenſibile per ſe,&tamen nihil imprimit in ſenſu,nec ſenſus ab eo aliquid recipit. Oportet ergo,quòd ſenſibilia communia aliquid agant in ſenſu,aliter non poterimus defenſare, quòd ſint ſenſibilia per ſe.

Secundum notandum eſt,ꝙ ſenſibile per ſe dupliciter poteſt immutare,& agere in ſenſum: Primo, quia ſpeciem ſuā imprimit in ſenſu, & ita in vno ſenſu, ꝙ non in alio,vt albū in viſu,ſonus in auditu. Et ita ſonus in auditu, ꝙ non in viſu &c. Et hoc modo ſenſibilia propria agunt in ſenſum,& diuerſifi

uerſificant ſicut proprium obiectum diuerſificat potentiam. Secundo, ſenſibile agit in ſenſum diuerſificando ſenſationẽ non quidem per ſpeciem impreſſam. Nam licet ſpeciem ſui imprimat in ſenſu non tamen ita in vno quin in alio ſicut ſpecies figuræ, & motus poteſt indifferenter imprimi in viſu & in tactu. Sed diuerſificat quo ad modum immutandi. Nã maior figura facit quòd color exiſtens in ea magis immutat viſum quàm color exiſtens in figura minori. Similiter color exiſtens in corpore moto, aliter immutat viſum quam exiſtens in corpore quieſcente. Nam ille immutat per modum decurrentis, iſte autem ſub eſſe ſtabili. Et hoc modo ſenſibilia communia agunt in ſenſum. Et propter hunc diuerſum modum immutandi quem aliqui Thomiſtæ appellant modificationem ſenſationis B. Th. ponit ſenſibilia communia eſſe ſenſibilia per ſe.

Hanc opinio B.Th. interpretatur modo ſuo Iand. in lib. 2. in q. 18. Et Egid. ſuper tex. 65. in ſua prima dubitatione. Et attribuunt B.Th. quod negat ſenſibilia communia imprimere ſpeciem in ſenſu. Sed hoc non negat B.Thom. Negaret enim quod eſt manifeſtum ſenſui. Nam videmus in ſpeculo non ſolum recipi ſpeciem coloris, ſed etiam ſpeciem figurę, & magnitudinis, & motus, ergo hoc non eſt negandum à ſpeculo animato quale eſt oculus. Sed B. Th. dicit, quòd non debent iudicari ſenſibilia per ſe ex eo quòd imprimunt ſpeciem, quoniam quo ad ſpeciem non diuerſificant ſenſum.

Hoc enim ſpectat ad ſenſibile proprium. Sed debent iudicari ſenſibilia per ſe quia immutant, & diuerſificant ſenſum quo ad modum ſentiendi, eo quòd faciunt ſenſibilia propria exiſtentia in diuerſa magnitudine, & figura aut ſub motu aut ſub quiete, alio & alio modo diuerſificare ſenſationem. Egidi. quidem, & Iand. arguunt contra B. Th. probantes quòd ſenſibilia communia imprimunt ſpeciem. Et quoniam id non negat B.Th. ideo tranſeant argumenta eorum. Potius enim iudicandum eſt, quòd mentem B. Th. non attigerint quàm quòd aliquid contra eum concludant.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd Comment. in commento 65. duas cauſas aſſignat, propter quas reputat, quòd ſint ſenſibilia per ſe. Prima eſt, quia ſenſibilia communia

ſunt neceſſario coniuncta ſenſibilibus proprijs,aliter ſenſibilia propria non immutarent ſenſum. Non enim videtur color niſi in magnitudine, quoniam ſuperficies eſt immediatū ſubiectum eius. Senſibilia autem per accidens non ſunt neceſſario coniuncta ſenſibilibus proprijs. Nam dato ꝙ albedo non ſit in lapide vel in ligno adhuc poteſt videri,quia poteſt exiſtere in alio quam in lapide. Secunda cauſa eſt,quia ſenſibilia communi ſunt propria ſenſui communi, ſicut ſenſibilia propria ſunt propria ſenſibus particularibus. Has cauſas recitat B.Th. ſuper tex.64.& tamen non allegat Comment. quia licet quo ad verba ſint Commentat. tamen quia forte Comment. non intendit illum ſenſum contra quem B.Th. arguit,ideo non nominauit eum. Et propterea Egidius ſuper textu 65. in 2.ſuo dubio. Et Iand. in 2. lib. in q.18. dicunt illas cauſas non eſſe Commentat.ſub illo ſenſu,ſecundum quem improbantur à B. Th. Vt igitur ſcias defendere Comment.& ſuſtinere rationes B.Th. aduerte,ꝙ illa propoſitio Comment. aſſumpta in prima cauſa, ſcilicet ſenſibilia communia ſunt neceſſario coniuncta ſenſibilibus proprijs poteſt habere duplicem ſenſum. Primo,quod ſint neceſſario coniuncta ſenſibilibus proprijs prout ſenſibilia propria ſunt res ita quòd ſine illis non eſſent.Et ſic propoſitio Comment. non eſt vera. Et ſic ratio B.Thom. concludit contra eum. Nam ſubſtantia ignis neceſſario coniuncta eſt,calori ignis,ita quòd ſine tali ſubſtantia,vt proprio ſubiecto calor ignis non eſſet in rerum natura,& tamen falſum eſt ſubſtantiam ignis eſſe ſenſibile per ſe. Secundo,quòd ſint neceſſario coniuncta ſenſibilibus proprijs, vt ſenſibilia ſunt, ita quòd ſine ſenſibilibus communibus non immutarent ſenſum. Et ſic propoſitio Commentat. eſt vera nec inſtantia B. Thom. concludit contra eum nec tendit ad hunc ſenſum. Nam dato,quòd calor ignis per caſum imaginabilem non eſſet ſubiectiue in ſubſtantia ignis,dummodo imaginetur eſſe in quantitate ignis,adhuc ex ſe eſſet immutatiuus ſenſus, ſicut tenēt Theologi accidentia ſacramenti immutare ſenſum, quæ tamen nulli ſubſtantiæ inhærent. Similiter aduerte,quòd ſecunda propoſitio aſſumpta in ſecunda cauſa, ſcilicet ſenſibilia communia ſunt propria ſenſui communi poteſt habere

duplicem ſenſum. Nam ſenſus communis dupliciter ſumitur. Primo, pro primo ſenſu interiori de quo loquemur loco ſuo. Et ſic propoſitio Comment. nullam habet apparentiam, & contra hunc ſenſum procedit inſtantia B. Th. Secundo, ſumitur pro ſenſu communi, id eſt communi, & in vniuerſali ſumpto, & ſic propoſitio Comment. habet veritatem. Intendit enim dicere, quod ſicut ſenſibilia propria determinant ſibi hunc vel illum ſenſum, quia tantum ab vno ſenſu ſentiuntur, ita ſenſibilia communia determinant ſibi ſenſum exteriorem in communi acceptum, quia ab omnibus ſenſibus aut à pluribus ſentiri poſſunt. Et hic videtur fuiſſe ſenſus Commentat. Nam in commento 64. in fine ſic inquit. Iſta enim, ſcilicet ſenſibilia communia ſunt comprehenſibilia ſenſuum ſecundum quod ſunt ſenſus, id eſt ſecundum naturam communem eorum, non ſecundum quòd ſunt aliqui ſenſus .i. non ſecundùm particularem naturam huius vel illius ſenſus. Sic enim ab vno ſolo ſenſu ſentirentur ſicut ſenſibilia propria. Ex prædictis patet quomodo potes ſuſtinere, & Comment. & rationes B. Thom.

Quantum ad tertium aduerte, quòd Alb. in 2. lib. in tract. 3. in cap. 5. tenet ſenſibilia communia ideo eſſe per ſenſibilia quia imprimunt ſpeciem in ſenſu. Senſibilia autem per accidens nihil imprimunt. Sed vt diſtinguantur à ſenſibilibus proprijs quæ etiam imprimunt ſpeciem dicit, quòd ſenſibilia propria imprimunt ſpeciem primo, & per ſe, communia autem per ſe, ſed non primo, quoniam imprimunt mediantibus proprijs ſenſibilibus. Non enim videtur magnitudo niſi quia lucida aut colorata, ſic nec figura nec motus niſi ſint in corporibus qualificatis qualitatibus ſenſibilibus.

Hæc opinio cum difficultate poteſt ſuſtineri, quoniam imprimere ſpeciem, & ſi conueniat ſenſibilibus communibus indefinite, non tamen vniuerſaliter. Nam quies cum ſit priuatio, nullam ſpeciem cauſabit. Vnde ſicut ſilentium, & tenebra non ſentiuntur par ſeipſa, ſed per ſua oppoſita ita erit de quiete. Vt ergo detur cauſa vniuerſalis propter quam dicuntur ſenſibilia per ſe, melius eſt vt ſequaris ſenſum B. Thom. vel Comment. non in eo ſenſu in quo improbatur à B. Thom. ſed prout expoſuimus.

Quantum ad ſenſum Egidij, & Ianduni aduerte, ꝙ nihil proprij dicunt, ſed laborant declarare ſenſum Comment. eo modo quo, & nos declarauimus, & id quidem faciunt ne cauſæ adductæ per Comment. eneruentur per inſtantias B. Th. ſolum declarant, quòd apud Comment. licet ſenſibilia communia ſint ſenſibilia per ſe, non tamen per ſe primo, ſed per ſe non primo. Sed de hoc loquemur in quæſtione ſequēti. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio. 25. Si eſt verum, quòd ſenſibilia propria ſint ſenſibilia per ſe, & primo. Communia autem per ſe, ſed non primo.

Senſibilium autem ſecundum ſe, propriȩ propria ſenſibilia ſunt. Tex. 65. Vbi, inquit Comment. Iſta ſunt quæ ſentiuntur primo, & eſſentialiter, illa autem. ſ. communia licet ſentiantur eſſentialiter tamen non ſunt prima.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ ex mente Comment. cui omnes concordant, ſenſibilia propria differunt à communibus in hoc quòd illa ſentiuntur per ſe primo, hæc autem per ſe, ſed non primo. Et ratio huius aſſignata ab omnibus eſt quia communia non immutant ſenſum, niſi coniuncta ſenſibilibus proprijs, non enim magnitudo videtur niſi lucida aut colorata quòd ergo ſentiantur non habeant à ſe, ſed à proprijs ſenſibilibus, ergo licet per ſe ſentiantur vt determinatum eſt in q. præcedenti non tamen primo. Tu igitur aduerte, quòd in hac quæſtione non ſtat difficultas niſi in ſolutione quarundam rationum, quibus apparenter probatur oppoſitum. Eas igitur formabimus, & ſoluemus, & non vltra immorabimur in præſenti quæſito.

Prima eſt, ſicut ſenſibile commune non immutat ſenſum niſi cōiunctum ſenſibili proprio. Sic nec ſenſibile proprium immutat ſenſum niſi coniunctum ſenſibili communi. Color enim niſi quantus non videtur, & ſonus niſi expanſus in aere non auditur. Ergo eadem ratione ſenſibilia propria non ſentiuntur per ſe primo, ſicut nec ſenſibilia communia, quod eſt contra Comment.

Ad hanc negatur conſequentia, nō enim eſt eadem ratio, nam ſenſibilia propria ſunt ratio, ꝙ communia immutent ſenſum, & rationem formalem agendi trahunt à proprijs,

quia ſenſus primo, & per ſe reſpicit proprium ſenſibile, vt proprium obiectum penes quod diuerſificatur. Sed ſenſibilia propria non ſumunt à communibus rationem immutandi, licet neceſſario ſint coniuncta illis vt in quibus,& cum quibus exerceant, & cauſent actum ſentiendi. Et eſt ſimile de ſubſtantia ignis,& calore ſuo. Nam ignis non poteſt calefacere ſine calore,nec calor ignis ſine igne quoniam ſeparatus non haberet actionem naturalem. Et tamen verum eſt quòd calor eſt ratio agendi ipſi igni,& non econuerſo, quia ratio agendi ſe tenet ex parte cauſæ formalis. Dicemus aũt ignem eſſe neceſſarium calori vt ſubiectum in quo exerceatur calefactio. Idem extimandum eſt de ſenſibili proprio,& communi,quæ ſeipſis mutuo indigent vt immutent ſenſum.

Secunda ratio,ſi ſenſibile commune indiget ſenſibili proprio vt moueat ſenſum, ergo ſecundũm naturam ſuam ſibi derelictum non eſt motiuum ſenſus, & ſic non eſt ſenſibile per ſe. Nam illud eſt per ſe ſenſibile, quod per ſe immutat ſenſum. Et eandem conſequentiam probare poſſumus per ipſum Comment. qui in hoc lib. 2. in commento 67. inquit, Impoſſibile eſt dicere quod lux eſt illud quod largitur colori habitum, & formam qua fit viſibilis, quoniam ſi ita eſſet, tunc comparatio viſionis ad colorem eſſet accidentalis, hæc Comment. ergo à ſimili. Si ſenſibile proprium largitur ſenſibili communi potentiam immutandi ſenſum, ſenſibile cõmune erit ſenſibile per accidens.

Ad iſtam dicitur, quòd motiuum ſenſus eſt duplex, vnum eſt vt obiectum, ſicut color in viſu, ſonus in auditu, calidum in tactu,& de tali motiuo conceditur quod debet eſſe per ſeipſum motiuum ſenſus, nec expectare ab alio rationem aut potentiam immutandi ſenſum. Et in hoc ſenſu intelligenda eſt propoſitio Comment. in commento 67. Alterum eſt vt modus obiecti, quod ſcilicet immutat ſenſum quantum ad qualificationem actus ſentiendi, verbi gratia, facit quod ſenſibile proprium alio modo immutat ſenſum dum moue tur,& alio modo dum quieſcit,& alio modo exiſtens in maiori magnitudine,& alio modo exiſtens in minori,& ſic non inconuenit quod tale immutet ſenſum non per ſe primo, ſed per alterum cuius eſt modus. Talia ſunt ſenſibilia communia

munia vt diximus in quæſtione præcedenti. Vnde non eſt mirum ſi immutant ſenſum mediantibus ſenſibilibus proprijs, quoniam modus obiecti eſt poſterior obiecto, & per conſequens ſupponit cauſalitatem obiecti.

Tertia eſt. Videtur falſum quod ſenſibile commune non poſſit ſentiri ſine ſenſibili proprio. Nam ſi quis approximaret manum cœlo, tangeret magnitudinem ſiue quantitatem cœli, nec poſſet vltra extendere manum propter reſiſtentiam ſoliditatis cœli, & tamen in cœlo reſpectu tactus nullum eſt ſenſibile proprium, vt conceditur in via peripatetica. quæ tenet cœlum quintum corpus, & non de natura elemētorum.

Ad iſtam dictus, quòd tactus poteſt fieri tribus modis. Primo, quando tango aliquid primo, & per ſe, & eſt quando fit per propriam ſpeciem proprij ſenſibilis, vt quando tango frigidum aut calidum &c. Secundo, quando tango aliquid per ſe, ſed non primo, quia mediante alio, & tamen tango poſitiuæ, & eſt quando tango aliquod frigidum motum aut quieſcens. Tunc enim tactus primo terminatur ad frigidum, ſecundario ad motum. Tertio, quando tango aliquid per ſe non primo, & tamen priuatiuæ aut negatiuæ, & eſt quando tango aliquid reſidens manui ſine hoc quòd manus calefiat aut infrigidetur. Tunc dicitur tactus per negationem immutationis à proprio obiecto, ſicut dicitur viſus tenebrarum, quia non immutatur à luce, & auditus ſilentij quia non immutatur à ſono. Et hoc tertio modo poteſt concedi ſenſibile commune ſentiri ſine ſenſibili proprio non tamen ſine negatione immutationis à ſenſibili proprio. Vnde ſi propoſitio Comment. limitetur, quòd ſenſibile commune non poteſt tangi ſecundo modo ſine ſenſibili proprio, inſtantia de tactu cœli nulla erit, quoniam ille tactus eſt in tertio gradu. Nos autem intelligimus in ſecundo gradu. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 26. Si color eſt obiectum viſus.

Cuius quidem eſt viſus hoc eſt viſibile. Viſibile autem eſt color. Tex. 66.

IN HAC quæſtione aduerte, antequam deueniamus ad reſolutionem quòd ibi eſt ſermo de obiecto adęquato primo, & per ſe immutatiuo viſus. Dico de obiecto adæquato,

to,quoniam de obiecto nobiliori conſtat eſſe lucem præcipue cœleſtem. Item de obiecto proportionato conſtat eſſe colorem propriæ dictum, qui eſt qualitas ſecunda reſultans ex luce,& perſpicuo terminato,vt declarabitur infra. Intendo ergo de adæquato quod ſub ſe continet omne immutatiuum viſus,modo immutet per ſe,& primo. Vt per ly per ſe excludatur ſenſibile ſiue viſibile per accidens,vt ſubſtantia lapidis aut ligni, quoniam vt ſubſtantia nihil imprimit in viſu,& per ly primo excluduntur ſenſibilia communia,de quibus diximus in ſuperioribus,quòd licet ſentiantur per ſe nõ tamen primo, quia non immutant ſenſum niſi mediantibus ſenſibilibus proprijs, & cum hoc tamen ſtat quod ſint ſenſibilia per ſe. vt declaratum eſt in quæſtione præcedenti, in reſponſione ad ſecundam rationem.

Sic declarato titulo, pro reſolutione propoſiti tria agenda ſunt. Primo, ponetur diſtinctio de colore. Secundo, ponentur duæ concluſiones, quarum vtraque ſuſtineri poteſt. Tertio, ponetur concluſio,quàm reputo eſſe ad mentem philoſophi,& veræ reſponſiuam ad quæſitum. Poſtremo ſi quæ ſunt argumenta apparentia contra determinationem quam faciemus ſoluemus in fine.

Quantum ad primum,diſtinctio eſt hæc vt poteſt elici ex doctrina philoſophi in lib. de ſenſu, & ſenſato.

Color ſumitur dupliciter, primo communiter, ſecundo proprie.

Color communiter ſumitur pro omni eo, quòd eſt actus diaphani terminati cum opaco terreſtri, de quo dicemus infra vel non terminati ex admixtione opaci, prout dicemus lumen eſſe actum diaphani, in quo ſenſu poſſumus dicere lumen eſſe colorem communiter dictum,eo quòd eſt hypoſtaſis coloris. Et in quo ſenſu dixit, philoſophus in libro de ſenſu, & ſenſato. quòd omnia corpora participant colore, quoniam tam ſuperiora, quam inferiora participant lumine.

Color ſumitur propriæ, pro qualitate ſecunda conſurgens ex mixtione primarum qualitatum, vel ex admixtione lucidi cum opaco ſecundùm aliquam proportionem de cuius natura ſatis diximus in q. noſtris ſuper lib. de ſenſu,

& ſenſato. Et declarauimus,ꝙ ad eius naturam tria requirũtur. Primo,lux ſiue lumen.quæ eſt vt forma coloris.Secundo,perſpicuum vt materia in qua recipitur lux.Tertio,aliqđ opacum terminans,& condenſans ipſum perſpicuum,lux quidem attribuitur igni, perſpicuum aëri,& aquæ opacum condenſans terræ. Ex quibus patet, ꝙ color propriȩ dictus eſt qualitas ſecunda elementaris quæ non reperitur niſi in corporibus inferioribus,ita ꝙ omne coloratum ꝓprie eſt elemẽtatum. Et de colore proprie dicto,intelligendum eſt dictum philoſophi in tex.33.in lib. de ſenſu,& ſenſato. cum dicit,ꝙ color eſt extremitas perſpicui in corpore terminato, quàm diffinitionem, & ſenſum eius declarauimus in q. ſupradictis ſuper lib. de ſenſu, & ſenſato.

Quantum ad ſecundum ſit hæc prima concluſio. Color ꝓpriȩ dictus non eſt obiectum adæquatum viſus. Nam vñr multa per ſe à viſu, quæ tñ non ſunt colorata colore propriȩ dicto vt aſtra,& ignis, & multa ſunt quæ vñr,& ſunt colorata,& tñ non vñr ſub proprio colore ſicut quercus putrida in nocte,& noctiluca,& oculus cati. Hæc enim non vt colorata,ſed vt lucida videntur,ergo &c.

Secunda concluſio.Color cõiter dictus eſt obiectum adæquatum viſu qm̃, color ſumptus cõiter continet ſub ſe calorem ꝓpriȩ dictum,& lucem,ſed oẽ quod primo,& per ſe immutat viſum aut vr̃ vt coloratum, vel vt lucidum,ergo &c.

Quantum ad tertium inuenio aliam concluſionem quæ vr̃ magis ad mentem philoſophi .ſ. viſibile primo, & per ſe, eſt obiectum adæquatum viſus. Nam primo,& ꝑ ſe viſibile prædicatur tã de lucido quàm de colorato, & de his quȩ vñr in die colorata,& in nocte lucida,ſicut noctiluca,& quercus putrida.Et hȩc concluſio magis conſonat textui philoſophi. Nam incipiens tractare de ſenſibili ꝓprio à viſu in tex. 66. ſic dicit. Cuius quidem viſus hoc eſt viſibile.Et viſibile diuidit in colorem,& aliud innominatum de quo pertractat infra.Idem confirmatur per Comment.qui in commento 66. inquit. Et manifeſtum eſt per ſe, ꝙ ſenſibile quod per ſe attribuitur viſui eſt viſibile. Et iudicio meo hæc concluſio eſt ſecurior quàm ſecunda de colore cõiter ſumpto,qm̃ viſibile prædicatur eſſentialiter. de omni quod primo,& per ſe apprehe

prehe

prehenditur viſu. Præterea non poteſt eſſe error in aſſignando obiectum adæquatum potentiæ vt denominatur à potentia, vt intelligibile eſt obiectum adæquatum intellectui, & appetibile appetitus, & tangibile tactus, &c.

Contra hanc determinationem non inuenio argumenta difficilia, ēt ꝙ velis ſuſtinere ſecundam concluſionem. Nam quæ adducit Iand. in arguendo parum valent, & qñ arguit de ſenſibilibus cōibus, quæ ſentiuntur à viſu, & tñ non continentur ſub colore cōiter dicto, dicendum eſt ꝙ ibi eſt ſermo de ſenſibili proprio, quod primo, & ꝑ ſe immutat viſum, talia autem non ſunt ſenſibilia cōia. vt determinatum eſt ſupra, qm̄ non ſentiuntur niſi mediantibus ſenſibilibus.

Et quando arguit, quòd ſi color communiter dictus eſſet obiectum adæquatum viſus maior vnitas eſſet in viſu quàm in ſuo obiecto adæquato, qm̄ viſus habet vnitatem ſpecificam, color autem communiter ſumptus minus quàm genericam. Nam non prædicatur genericæ, ſed potius analogicæ de luce, & de colore proprię dicto, non reſpondebis vt ipſe, ſed tu dic, ꝙ licet color vt res habeat vnitatem genericam, vel minus quàm genericam, tamen vt viſibilis eſt, habet vnitatem ſpecificam. Talis autem vnitas conſiſtit in hac ratione formali quod eſt eſſe immutatiuum viſus mere intentionaliter ſiue ſpiritualiter. Et hæc ratio æque conuenit omnibus viſibilibus. Et ab iſta viſus vt viſus eſt, habet vnitatem ſpecificam. Dico vt viſus eſt, quoniam viſus vt res eſt, genus eſt. Sicut enim anima æqui diſtinguitur ſpecie ab anima leonis, ſic viſus æqui vt radicatur in anima æqui differt ſpecie à viſu leonis vt radicatur in anima leonis. Sed de hoc alias. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 27. Si color eſt per ſe viſibilis.

Viſibile enim color, hoc autem in eo quod ſecundum ſe viſibile. Textu 67.

IN HAC q. aduerte, ꝙ difficultas ſtat in repugnantia quæ vr̄ eſſe in tex. philoſophi. Nam in tex. 67. dicit, ꝙ color eſt ſecūdum ſe. i. per ſe viſibilis. Et in eodem tex. parum infra dicit ꝙ non eſt viſibilis ſine lumine, quod aūt eſt viſibile per alterum, non eſt viſibile per ſe. Vt ergo videamus qūo hæc duo ſtant ſimul ꝙ color ſit viſibilis per ſe, & tñ non poteſt

videri

videri ſine lumine tria agenda ſunt. Primo, quòd viſibilitas per ſe, & ex natura coloris competit colori, ita quòd hæc eſt per ſe, color eſt viſibilis, & in ſecundo modo per ſe. Secundo, vnde ſumitur neceſſitas luminis ad viſionem coloris. Tertio, pertractabitur opinio Auicennæ quę videtur eſſe oppoſita Ariſt. & ſoluentur motiua ſua. Poſtremo remouebitur dubium quod poteſt oriri ex tex. philoſophi.

Quantum ad primam aduertẽ, ꝙ neceſſitas luminis in viſione coloris fecit multos dubitare vtrum color ſit per ſe viſibilis. Quod enim conuenit alicui ab extrinſeco non conuenit ei per ſe, & ex natura ſua, ſed per accidens. Nam quia aquæ conuenit calefacere non ex natura ſua, ſed vt recipit ab extrinſeco calorem, ideo non per ſe, ſed per accidens eſt calefactiua. Sic in propoſito, quia videtur color per extrinſecum .i. per lumen, apparet multis quòd ſit viſibilis per accidens. Sed ꝙ hoc nõ obſtet declarabitur parum infra. Ratio autem propter quàm eſſe viſibile competit per ſe colori eſt duplex. Primo, quia eſſentialiter color eſt lux non pura, ſed obumbrata: vt declarauimus in lib. de ſenſu, & ſenſato. Lux autem vt lux eſt per ſe viſibilis, quia ex natura ſua eſt motiua viſus, differenter tamen vt pura, & vt obumbrata, nam vt pura eſt motiua diaphani, & viſus, vt obumbrata propter ſui debilitatem non eſt motiua diaphani, ſed ſolius viſus, & actu mouet viſum, ſi actuatum fuerit diaphanum à luce pura. Secundo, quia omnis forma ex ſui natura eſt productiua ſui ſimilis. Sed color eſt quædam forma, ergo ex ſui natura eſt productiuus ſuæ ſimilitudinis, ſed ex hoc quòd eſt productiuus ſuæ ſimilitudinis eſt per ſe ſenſibilis, diximus enim aliquid eſſe per ſe ſenſibile quia eſt immutatiuum ſenſus per impreſſionem in ſenſu. Cum igitur color non minus imprimat ex ſui natura ſpeciem in oculo, quàm in ſpeculo, ſequitur quod ſit per ſe ſenſibilis, & non ꝑ ab alio ſenſu quàm à viſu, ergo color eſt per ſe viſibilis.

Quod aũt hæc propoſitio. Color eſt viſibilis ſit in 2. modo per ſe declaratur ex Cõment. in 2. lib. in cõment. 66. vbi inquit. Et eſt illud in quo ſubiectum eſt in diffinitione prædicati &c. Et intendit hanc eſſe per ſe, ſicut iſtam, homo eſt riſibilis, q̃ conſtat eſſe in 2. modo per ſe. Pro cuius noticia

aduerte,

aduerte, ꝙ primus,& ſecundus modus ꝑ ſe in hoc differunt, ꝙ in primo modo prædicatum eſt cauſa ſubiecti, & ponitur in diffõne ſubiecti, in 2. aũt modo ſubiectum eſt cauſa ꝑdicati,& ponitur in diffõne eius, & ſic in primo modo prædicatũ eſt prius ſubiecto, in ſecundo aũt modo eſt ecõuerſo. Cõſtat, aũt colorem eſſe prius viſibili, qm̃ prius intelligo colorem eſſe, q̃ eſſe immuiatiuum viſus qđ eſt eſſe viſibile. Sicut prius intelligo hoiem eſſe q̃ eſſe riſibilem, ergo iſta ꝓpõ color eſt viſibilis non eſt in 1. ſed in 2. modo ꝑ ſe. Quod ſi dicas illam non eſſe in 1. nec in 2. modo ꝑ ſe. Contra, qñ proprietas ꝑdicatur de ſubiecto conſtituitur ſecundus modus per ſe. Sed eſſe immutatiuum viſus eſt ꝓprietas coloris, nulli .n. alteri ſenſibili ꝓpria conuenit, eſſe aũt immutatiuum viſus eſt eſſe viſibile, ergo eſſe viſibile eſt proprietas coloris, & per conſequens hæc propoſitio, color eſt viſibilis, eſt in 2. modo ꝑ ſe.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ neceſſitas luminis ad videndum colorem non ſumitur ex parte coloris, tunc.n. vt inquit Cõment. in cõment. 67. viſio coloris à viſu eſſet accidentalis, ex ꝯñti color non eſſet viſibilis per ſe. Sumitur aũt hæc neceſſitas ex parte medij, eo ꝙ cum color ſit lux obumbrata admixta opaco non eſt tantæ actiuitatis quantæ eſt ipſa lux ſiue lumen non admixtum opaco. Nam lux ex ſua claritate potens eſt actuare.i. illuſtrare diaphanum,& in eo cauſare ſui ſpeciem,& in viſu, vnde ad viſionem lucidi non requiritur aliud nec ex parte lucidi nec ex parte diaphani medij. Color autem propter obumbrationem ſuam non poteſt actuare diaphanum nec diſponere per illuminationem. Poteſt autem ſi inuenerit illuminatum diaphanum cauſare ſui ſpeciem in diaphano,& in viſu. Patet ergo, quòd & lux, & color ſunt per ſe viſibiles, ſed lux per ſeipſam ſufficit, color autem adiutus à luce. qua diſponitur,& actuatur diaphanũ. Et hanc reſolutionem omnes peripatetici ſequuntur.

Quantũ ad tertium aduerte, ꝙ Auic. in 6. naturaliũ in parte 3. in cap. 1. vr̃ tenere viam oppoſitam Ariſt. Vult .n. ꝙ colores ſine lumine, ſint colores ſolũ in potẽtia,& non in actu. Vnde ſic dicit, color.n. in effectu nõ accidit niſi ex cauſa luminis. Lumẽ.n. cũ illuſtrauerit aliqđ corpus, accidit ei albedo ĩ effectu aut nigredo aut viriditas &c. Si vero non illuſtrauerit

eſt

eſt tenebroſum tm̄,ſed in potentia eſt coloratum, non.n.albedo eſt albedo, nec rubedo eſt rubedo, niſi ſm̄ quodlibet, quod videmus. Non aũt fit hoc vt videamus niſi fuerit illuſtratum (& infra.) Corpus cuius color ſolet videri cum nõ fuerit illuminatum fiet obſcurum, & tunc non erit certiſſimæ color in eo in effectu. Hæc illæ. Ex quibus patet,ꝙ arbitratur lumen dare eſſe colori, & ſine eo non hr̃e eſſe niſi in potentia. Fundamentum aũt ſuæ opinionis fuit hoc principaliter,quia experimur, ꝙ ſi oculus fuit in diaphano illuminato,& color in non illuminato non vr̃ color. Si aũt color ſit in diaphano illuminato,& oculus in non illuminato color vr̃,ergo ſignum eſt,ꝙ lumen facit colores eſſe actu,& ſic eſt neceſſarium nõ ſolum ex parte medij,ſed ẽt ex parte coloris. Et aduerte,ꝙ aliqui ſcribẽtes in via Thomiſtica vñr declinare ad hanc viam. Et dñt,ꝗ non inconuenit apud Ariſt.lumen requiri,& ꝑꝑ medium,& ꝑꝑ calorem. Quod affirmant ex dicto philoſophi in 3.lib.de anima in tex.18.vbi inquit. Quodã.n.modo lumen facit potentia colores actu colores. Suꝑ quem tex.dicit Cõment.in cõm.18. Viſus non mouetur à coloribus niſi qñ fuerint in actu, quod non cõpletur niſi luce pñte cum ipſa ſit extrahens eos à potentia ad actum.

Sed hæc non infringunt cõcluſionem noſtram nec determinationem,q̃ putamus eſſe ad mentem Ariſt. Nõ quidem fundamentum adductum ab Auic.nam ꝙ oculus exiſtens in medio illuminato non videat colores exiſtẽtes in tenebris, nõ eſt quia lumen det eſſe actu coloribus, ſed quia medium quod eſt inter oculum exiſtentem in lumine, & colores exiſtẽtes in tenebris non eſt ſufficienter illuminatum vſque ad colores, ideo colores non pñt gñare ſpeciem ſuam in parte medij ſibi propinqua.ex ꝑñti nec in parte medij diſtante, & ideo non vr̃. Qñ aũt color eſt in medio illuminato,potẽs eſt gñare ſui ſpeciem in parte ꝓpinqua,& diſtãte, & ſucceſſiuæ vſque ad oculum exiſtentem in obſcuro,& ſic vr̃, licet enim pars medij propinqua oculo exiſtenti in obſcuro non illuminetur vt partes magis diſtantes,tñ pro tanto gradu illuminatur quòd potens eſt deferre ſpeciem coloris ad oculum.

Ad aliud acceptum ex dicto philoſophi in 3.de anima,rñdet B.Th.exponens dictum text.18. intendit philoſophus, quòd

quòd lumen facit colores actu non ſecũdum eſſe reale actu, ſed ſecundùm eſſe actu motiuos viſus. Nam licet ſint realiter & actu colores ſine lumine,non tamen actu poſſunt mouere viſum ſine lumine. Et huic ſententiæ cõſentit Egid.exponens eundem tex.Dicit.n.lumen colores exiſtẽtes potentia viſibiles, facit actu viſibiles. Aduerte,quòd non dicit. facit actu colores,ſed facit actu viſibiles. Eodem ſenſu expones dictum Comment.

¶Quæſtio 28. Si diffinitio diaphani poſita à philoſopho in litera conuenit diaphano vniuerſaliter ſumpto.

Diaphanum autem dico,quod eſt quidem viſibile non autem ſecundùm ſe. Tex. 68.

IN HAC quæſtione pro deciſione ſua aduerte, ꝙ diaphanum triplicem habet gradum. Nam cum diaphanum ſit idem quod ſuſceptiuum luminis,aliquod eſt ita repletum & actuatum lumine,quod non eſt vlterius receptiuum alicuius gradus luminis, & huiuſmodi diaphana ſunt ſol,& aſtra,pręter lunam. Aliquod autem eſt quod de ſe non habet lumen, ſed eſt receptiuum luminis ab extrinſeco per totum & in omnem ſui profunditatem, & tale dicitur proprie peruium & tranſparens. Et huiuſmodi ſunt ſphæræ cœleſtes & ignis in ſphæra ſua propter raritatem, & aër & aqua in ſua naturali diſpoſitione,& quædam miſta in quibus prædominatur aër & aqua,vt cryſtallus,& vitrum,& glacies,& aliquæ gemmæ, quæ ſunt quaſi quædam vita naturalia. Aliquod autem eſt, quod eſt ſuſceptiuum luminis ſolum ſecundùm partes ſuperficiales vt terra & ſolida terrea, eo ꝙ partes exteriores ꝓpter ſui groſſitiem obumbrãt interiores & prohibent à receptione luminis. In propoſito diffinitio diaphani data hic à philoſopho conuenit proprie,diaphano in ſecundo gradu,cuius ſignum eſt ꝙ exemplificat de aëre & de aqua. Item qa dicit hoc diaphanum eſſe viſibile non ſecundum ſe,ſed per alterũ. Conſtat autem quòd aſtra & terra, & opaca terrea videntur ſecundùm ſe,ergo non intendit hic diffinire diaphanum pro omni gradu ſuo. Et ſi dicas,ergo hæc diffinitio non valet,qa non conuenit omni diaphano. Reſpondeo ſufficit ꝙ conueniat omni diaphano ſimpliciter dicto.i.omnino tranſparen

ti. Tale autem eſt diaphanum ſecundi gradus. In primo autem, & in tertio gradu eſt diaphanum ſecundum quid, ideo non eſt neceſſe hanc diffinitionem conuenire eis, quia philoſophus non aſſumit hic conſiderationem de diaphano ſm totam ſuam latitudinem, ſed vt eſt medium in actu videndi, quod eſt ſolum pro ſecundo gradu. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. nec maior occurrit circa illud difficultas.

¶Quæſtio 29. Quid ſit lumen, & ſi habet eſſe reale in medio, an tantum intentionale.

Lumen autem eſt huiuſmodi actus diaphani ſecundum quod eſt diaphanum. Textu 69.

IN HAC q. quatuor inueſtiganda ſunt. Primo, quo ſit vera diffinitio de lumine aſſignata hic à philoſopho. Secundo, quid ſit lumen ſm naturam ſuam. Tertio, in quo differāt lux lumen radius ſplendor. Quarto, ſuppoſito quòd lumen ſit qualitas cauſata in medio diaphano à corpore lucente vtrum habeat eſſe ſolum intentionale in medio, vel non.

Quantum ad primum aduerte, q lumen dupliciter conſideratur. Primo, quo ad entitatem ſuam. Secundo, vt deſeruit viſui illuminans medium per quod videmus. In lib. de anima, & in tex. 69. non conſideratur lumen primo modo niſi forte ſecundario. Id enim ſpectat ad librum ſecundum de cœlo. vbi agitur de fonte luminis qui eſt ſol, & de alijs aſtris quomodo per lumen calefaciunt inferiora, & generant. Et nos iam de hoc conſiderationem fecimus in 2. de cœlo ſuper tex. 44. Conſideratur autem hic, & diffinitur ſecundo modo, ſicut etiam diximus in q. præcedenti de diaphano quod hic non conſideratur in ſua tota latitudine, ſed vt eſt medium viſionis. Quoniam igitur lumen adueniens diaphano facit illam actu tranſparentem, & eſſe medium actu ad videndum actu ideo diffinitio philoſophi hic aſſignata de lumine intelligenda eſt prout lumen deſeruit viſui. De eo autem quid ſit ſecundùm entitatem ſuam ſtatim manifeſtabitur.

Quantum ad ſecundum, ſcilicet quid ſit lumen ſecundùm naturam ſuam aduerte, quòd Auic. in 6. naturalium parte 3. cap. 2. recitat multas opiniones. Inter quas famoſior fuit apud antiquos illa quæ tenet lumen eſſe corpus de qua ſic, inquit Auicenna. Quidam putauerunt, quòd lumen deſcendēs ex

ex lucido ſuper corpora non eſt qualitas quæ cõtingit in eis, ſed ſunt corpora paruiſſima ſeparata à lucido corpore circũquaque comitantia longitudinem lucidi,quę mouentur motu illius,& cum cadunt ſuper corpora illuminantur ab illis. Rationes ſic opinantium vt recitat Auic. vbi ſupra ſunt iſte. Radius ſine dubio deſcendit à parte ſolis, & aduenit ex parte ignis,&hic eſt motus,nullius autem motus eſt niſi corporis. Item radius mouetur motu locali ad motum localem lucidi,motum autem localem non habet niſi corpus. Item radius offendit in aliquod,& reuertebatur ab illo ad aliud, reuerberatio autem motus localis eſt ſine dubio.Hæc ſunt argumentationes ſic opinantium.

Sed hæc opinio falſa eſt, & ſic reprobanda eſt ad mentem philoſophi, & Auic. deinde ſoluentur rationes adductæ.

Quod igitur lumen non ſit corpus probatur dupliciter. Primo,quia cum lumen recipiatur in aëre ad præſentiam lucentis,& non videamus aërem cedere,duo corpora eſſent ſimul,cuius impoſſibilitas probata eſt in 4.phyſ.

Secundo,ſi lumen eſſet corpus,illuminatio eſſet motus localis,quod eſt falſum. quia omnis motus localis ſit in tempore. vt probatur in 6.phyſ.illuminatio autem fit in inſtanti. Nam ad ſubitam præſentiam candellæ tota domus illuminatur, conſequentia autem patet, quoniam ſi lumen eſt corpus,non aliter illuminaretur medium,niſi quia tale corpus moueretur per medium ab vna parte ad aliam quod eſt moueri localiter.

Rationes autem ſic opinantium,vt inquit Auic.falſę ſunt, & propoſitiones quas aſſumunt ſunt falſæ. Ad primam dicitur, quòd deſcendere ſiue procedere ſiue egredi dupliciter ſumitur. Primo, aliquid deſcendit ſiue procedit à loco in quo prius continebatur ad alium locum.Secundo,aliquid deſcendit ſiue procedit à cauſa efficiente,ſicut calor deſcendit à ſole, & procedit ad inferiora. Proceſſus, & deſcenſus primo modo eſt motus localis,non autem ſecundo modo. In propoſito hęc propoſitio radius deſcendit à ſole,non eſt vera niſi in ſecundo ſenſu,ideo non ſequitur,quòd ſit motus localis. Ad ſecundam dico,vt ad primam. Ad tertiam dico, quòd reuerberari, & reflecti, & diuidi, & multiplicari ſunt proprietates

corporis &non conueniunt radio nec lumini niſi improprie & per ſimilitudinem . Nam ſicut corpus velociter motũ obuians obſtaculo reuertitur verſus priorem locum,à quo mouebitur ſic lumen cauſatum à luminoſo perueniens ad corpus terſum impeditur ne vltra diffundatur in directum & receptum in corpore terſo generat aliud lumen in parte medij verſus luminoſum, & ſic videtur illud idem lumen reflecti ad locum à quo veniebat,quod tamen non eſt verum quoniam nouum lumen generatur à lumine recepto in obſtaculo & ideo non eſt proprie reuerberatio , & propterea dixit Auic.vbi ſupra quòd hæc nomina non verificantur de ratio nec de lumine niſi tranſumptiuę, & ſic ex eis non poteſt concludi quòd lumen ſit corpus .

Alij opinantur vt recitat Auic.vbi ſupra quòd lumen non eſt aliud niſi manifeſtatio colorati,imò quidam fuerunt putantes quòd lumen quod eſt in ſole non eſt niſi multa apparẽtia ſui coloris quæ ſuperat viſum.Sed hęc opinio falſa eſt q̃m in nocte quando videtur lux noctiluce non manifeſtatur color eius,imò occultatur. Nam cauda noctiluce eſt alba,& tamen in nocte non alba ſed lucida videtur , non ergo lux eſt manifeſtatio coloris. Quod ſi dicas ſic opinantes intelligere lucem eſſe euidentiam vel manifeſtationem coloris,non quia manifeſtet colores tantum, ſed quia eſt euidentior & manifeſtior,color inter omnes colores.Vnde in ſole lux ſua non eſt niſi manifeſtiſſimus color vincẽs viſum nr̃m, ita ꝙ maxime lucida ſunt maxime colorata. Sed hanc ſniam reprobare nõ eſt difficile,q̃m ſi lux vel lumen eſt manifeſtior color,ergo eſt aliquid coloris , aut ergo eſt aliquid coloris in ſpecie aut in genere,ſi in ſpecie , ergo habet contrarium , quia omnis color in ſpecie habet contrarium,&concomitãs vnum colorem in ſpecie contrariatur alteri concomitanti alterum colorem in ſpecie vt diſgregare cõcomitans album contrariatur congregare cõcomitanti nigrum. Lux aũt non habet contrarium, ſed tantum priuatiuę oppoſitum.ſ.tenebram ſi eſt aliquid coloris in genere cum color in genere non differat ſecundũ eſſe à colore in ſpecie, nam color in albedine eſt albedo . oporteret ꝙ lux eſſet ſecundum eſſe coloris in ſpecie,& tunc ſequitur id quod prius.

Alij opinantur lumen eſſe formam ſubſtantialem q̃ ſubſtantificat,quidquid ſubſtantificatur in his generabilibus.

Alij opinantur lumen eſſe ſubſtantiam ſpiritualem, quaſi mediam inter corpoream & incorpoream.

Sed in his reprobandis nõ eſt immorandum , qm̃ nullam hñt in ſe euidentiam nec probabilitatem. Quod ſi reprobare nolueris vide Alb.in 2.de anima tract.3.c.11.

Relictis his opinio dico ẜm doctrinam peripateticam ꝙ lux ſiue lumen eſt qualitas,ſiue virtus actiua primi alterantis.i.corporis cœleſtis qua agit & influit in hæc inferiora, quæ virtus eſt viuificatiua viuorum, & calefactiua & motiua ad eſſe generabilium,inquantum eſt inſtrumentum intelligentiæ quæ per motum luminarium lumine emiſſo mouet ad eſſe omne quod hic generatur . Et ratio quidem huius eſt quia ſicut elementa vt ſunt corpora naturalia habent qualitates ſuas actiuas , ita cœlum cum ſit corpus naturale debet habere ſuam qualitatem actiuam,nullam autem comprobamus ad ſenſum eſſe qualitatem actiuam in cœlo,niſi luce adiuncto motu vt declaratur in 2.cœli.

Sed aduerte , ꝙ hæc diffinitio non videtur poſſe intelligi de luce vniuerſaliter ſumptas ponimus.n.lucem in igne in carbunculo &in alijs gemmis,quam conſtat non eſſe qualitatem actiuam primi alterantis . Verificatur igitur dicta diffinitio de luce prima , quæ ineſt primo corpori , ſi autem vis ſcire quid ſit lux vniuerſaliſſimę ſumpta potes illam diffinire ẜm ſe,& per reſpectũ ad viſum ſi ẜm ſe, ſic diffinies vt Auicen.in 6.naturalium parte 3.c.3. Lux eſt qualitas quæ ex ſua eſſentia eſt perfectio corporis lucentis ẜm ꝙ eſt lucẽs, ſi per reſpectum ad viſum ſic diffinies. Lux eſt qualitas in eo quòd eſt viſibile ex ſua eſſentia,& non per aliud,& qua diſponuntur media ad viſionem colorati.

Quantum ad tertiũ aduerte, ꝙ omnes expoſitores in hoc conueniunt per hæc quatuor nomina idem realiter ſignificari,ſed ſub diuerſis rationibus . Nam dicitur lux illa qualitas ſecundùm quòd eſt in ſuo primo & principali ſubiecto, puta in cœlo & pręcipue in ſole,qui eſt fons lucis,cuius participatione eſtimant multi alia aſtra eſſe lucida & lucere. Et dicitur lumen ſecundum quòd eſt receptum in aliquo paruio

quod ex ſe non eſt lucidum,ſicut eſt aqua,& aër.Et dr̃ radius ſecundùm quod emittitur à lucente,& multiplicatur per inceſſum rectum ad modum lineæ rectè. Et dicitur ſplendor ſecundùm quod multiplicatur iuxta aliquod corpus refrangens ſenſibiliter,à quo fit reuerberatio radiorum,vt videmus quando radius lucentis ferit corpus politum ſolidum quale eſt ſpeculum vitreum,vel æreum,vel lapideum. Tu tamen aduerte,ꝙ licet prędicta differant ratione, tamen multoties vtimur pro eodem propter identitatem ſignificati realis.

Quantum ad quartum, ſcilicet vtrum lumen cauſatum à lucente in medio diaphano habeat eſſe reale,vel intentionale in ipſo medio inuenio duas ſententias.Prima eſt B.Th.in 2.lib.de anima in expoſitione tex.70. Ipſe tenet,quòd habet eſſe reale in medio. & probat dupliciter. Primo,à forma intentionali non prouenit actio phyſica,non enim eſſent eiuſdem rationis,cauſa & effectus.

Sed à lumine quod eſt cauſatum à cęlo in aëre aut in aqua prouenit actio phyſica.ſ.calefactio ex 2.cęli tex.46.ergo &c. Secunda à forma intentionali non denominatur ſubiectum tale, non enim denominatur oculus albus ex eo quòd recipit ſpeciem intentionalem albedinis, ſed lumen denominat ſubiectum in quo recipitur,dicitur enim aër luminatus lumine, ergo &c.

Secunda opinio eſt Egid. in lib.2. de anima ſuper tex.76. in dubitatione 2.& 3. Ipſe tenet,quòd lumen in medio diaphano habet eſſe intentionale tantum, & probat duplici ratione deinde ſoluit rationes B. Thom. quas formauimus.

Prima eſt.Lumen habet tale eſſe in medio quale habet in organo,quia eodem modo immutatur medium,& organū. Sed in organo habet eſſe intentionale. Senſus enim recipit ſine materia vt declarabitur infra, ergo recipit ſolum intentionaliter. Præterea,ſi lumen protenderetur ſecundum eſſe reale à lucente per totum medium vſque ad organum ſequitur, quòd ſenſibile poſitum ſupra ſenſum faceret ſenſationem,quod reprobat philoſophus in tex.73.Præterea omnis forma realiter recepta in materia habente contrarium, habet contrarium, quoniam omne quod recipitur in aliquo, recipitur per mudum recipientis. Si ergo recipiens habet cō

trarium

trarium receptum habet contrarium. Sed omne corpus inferius diaphanum habet contrarium cum ſit elementum aut elementatum. Ergo ſi lumen recipitur in eo ſecundùm eſſe reale habebit contrarium hoc autem eſt falſum, quoniam lumini non opponitur niſi tenebra quæ eſt priuatio.

Ad primam dr̃, ꝙ lumen in medio, & in organo habet eſſe reale, & intentionale. Reale quidem vt illuminat, intentionale aũt vt immutat viſum. Nam cum ſenſus ſit potentia ꝓ aliquo gradu ſpiritualis aliter non reciperet ſine materia, eſt neceſſe, ꝙ ſpiritualiter, & intentionaliter immutetur à ſuo obiecto. Ad argm̃ ergo nego minorem. Ad probationem dico, ꝙ ſtat ſenſum recipere ſine materia, & tñ cum immutatione intentionali, concurrere receptionem realem, & materialem, vt dicemus infra de organo, & medio tactus. Sed contra, ſtante hac reſponſione ſequitur, ꝙ viſus non eſt altior, & ſpiritualior inter omnes ſenſus. Nam dicit B. Th. in tex. 70. in reſponſione primæ quæſtionis, ꝙ ideo viſus eſt ſpiritualior, quia in omni alio ſenſu eſt immutatio naturalis in viſu aũt tm̃ ſpiritualis, & ex parte medij, & ex parte organi. Ergo ſi lumen eſt realiter in medio, & in organo nõ erit ſpiritualior.

Ad hoc dicitur, ꝙ propoſitio B. Th. intelligenda eſt non repugnanter, nam alijs ſenſibus repugnat ſentire aliquid cõtentum ſub ſuo obiecto per immutationem pure ſpiritualẽ vt declarabimus quando aſſignabitur ſufficientia quinq; ſenſuum exteriorum, viſui autem non repugnat, quoniam cum ſuum obiectum adæquatum ſit viſibile ſub quo continetur color quando videt colorem à colore non fit aliqua immutatio naturalis, nec in medio, nec in organo. Et ſic patet, quod prima ratio Egidij non concludit.

Ad ſecundam negatur ↄñtia. Intentio. n. philoſophi eſt ꝙ ſenſibile poſitum ſupra ſenſum ſm̃ eſſe reale vt ſic non cauſat ſenſationem, & rationem huius aſſignabimus infra. Si aũt vltra eſſe reale coniungatur ſenſui per eſſe intentionale non prohibetur ſenſatio, aliter ſenſus tactus nunquam haberet ſenſationem, qm̃ obiectum ſuum immutat medium, & organum non ſolum intentionaliter, ſed etiam realiter, vt manifeſtabimus cum loquemur de tactu, & quoniã in propoſito lumen recipitur realiter, & intentionaliter in medio, & in

organo ideo non prohibetur ſenſatio.

Ad tertiam negatur maior, ad probationem dico ꝙ non eſt neceſſe vt receptum aſſimiletur recipienti quo ad omnes conditiones recipientis,aliter anima intellectiua eſſet extenſa: quia recipitur in materia quanta & extenſa. Dicitur etiā quòd recipiens lumen licet vt elementum vel elementatum habeat contrarium, non tamen vt eſt receptiuum luminis, recipit enim lumen quia eſt diaphanum. Diaphaneitas autem non conuenit elementis vel elementatis vt elementa ſunt vel elementata,ſed vt communicant analogicæ in natura ſuperiori,id eſt cum corpore cœleſti.Et hæc reſponſio eſt ad mentem philoſophi in tex.68.vbi poſtquam diffiniuit diaphanum ſubiungit. Non.n.ſecundum quòd aqua neque ſecundum quòd aër diaphanum eſt,ſed quoniam eſt natura eadem in vtriſque & in perpetno ſuperius corpore.

Nunc reſtat declarare ꝙ ſolutiones quibus Egid. ſoluit rationes B.Th.inualde ſunt.

Ad primam dicit,ꝙ licet à forma intentionali debili non fiat denominatio fit tamen à fortiori & intenſa. Nam ſi radius ſolis tranſit per vitrum colorat terram vel parietem ad quem reflectitur,& dicitur paries coloratus. Quod confirmat dicto philoſophi in hoc 2.lib.in tex.138.vbi concedit vi dentem ex eo quòd recipit intentionem coloris,eſſe quodāmodo coloratum.

Ad ſecundum dicit, quòd lux cœli vna qualitas exiſtens tria agit, illuminat aërem,calefacit,& immutat viſum,vt illuminat aërem & habet immutaret viſum, habet eſſe intentionale,vt calefacit habet eſſe reale,ſed dicit quòd non calefacit vt lux ſed vt calor.

Sed iſte ſolutiones ſunt inualide, & quantum ad primam in qua concedit denominationem realem fieri à forma intentionali intenſa mirum eſt. Nam ſi philoſophus non vult concedere in prædicamentis,in prædicamento qualitatis denominationem abſolute fieri à rubore reali cauſato in facie ex verecundia qūo ergo fiet à forma intentionali etiam intenſa. cum ſit minoris entitatis. Nec ſic deſeruit dictum philoſophi in 2.de anima in tex.138.Patet.n.quòd dicitur abſolutę & ſine conditione diminuente aër illuminatus lumine

&

& tamen non concedit philoſophus quòd videns recipiens colorem intentionaliter ſit coloratum abſoluræ. Sed dicit amplius autem, & videns tanquam coloratum eſt. Vbi, & Comment.inquit. Videns quando comprehendit colorem efficitur, quaſi coloratum quo quomodo.

Quantum autem ad ſecundam, vbi concedit tranſmutationem realem.ſ.calefactionem, quàm dicit fieri à luce non vt lux eſt,ſed vt lux calor eſt,dicit contra Cōment. in 2. cœli cōmento 42.Vbi inueſtigans cauſas propter quas ſol magis calefacit dicit vnam eſſe quia magis luminoſus eſt. Lux.n. ex natura ſua eſt calefactiua, tunc ſic,impoſſibile eſt dari effectum naturalem realem ſine cauſa naturali reali. Sed calefactio aëris eſt effectus naturalis realis, & ſecundùm Comment. eſt à luce ex natura lucis,ergo neceſſe eſt hanc lucē habere in medio,quod calefacit eſſe naturale reale. Arbitror autem Egid. hanc imaginationem habuiſſe,quia neſciuit ſaluare viſionem luminis cum exiſtentia reali eiuſdem in medio. Sed hæc eadem difficultas accidet ei de odoratu, cum odor realiter, & nō ſolum intentionaliter recipiatur in medio. Vnde ſi ſecundùm eum hæc eſſet vera,eo modo recipitur ſenſibile in organo quo in medio ſaluare non poſſet actum odorandi. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 30. Si aliqua videntur in tenebris,& ſi omnia quæ videntur in die videntur,vt colorata.

Non omnia autem viſibilia ſunt in lumine, ſed ſolum vniuſcuiuſque proprius color. Textu 72.

IN HAC q. aduerte,ꝙ non eſt difficultas niſi ſcire ſaluare vtranque partem præpoſiti textus. Arguemus igitur cōtra vtranque partem, deinde reſoluemus propoſitum.

Contra primam partem ſic arguitur. Si non omnia viſibilia videntur in lumine, ergo aliqua videntur ſine lumine ſi ſine lumine,ergo diaphanum poteſt eſſe actu ſine lumine,nihil enim videtur niſi per diaphanum actu. Sed impoſſibile eſt diaphanum eſſe actu ſine lumine, quoniam lumen eſt actus diaphani ex tex.69. ergo ſicut non poteſt eſſe materia actui ſine forma,ſic nec diaphanum actu ſine lumine.

Contra ſecundam partem ſic arguitur. In lumine dici videmus lunam palidam, & videmus ignem. Conſtat autem lunam

lunam non habere propriæ calorem, qm̄ cum ſit qualitas reſultans ex primis qualitatibus non inuenitur niſi in elementatis. Similiter ignis lucidus eſt, & non coloratus, ergo in lumine diei non ſolum videtur proprius vniuſcuiuſque rei color, ſed & lux.

Pro reſolutione igitur propoſiti aduerte, ꝙ philoſophus dum dicit non omnia viſibilia ſunt in lumine, intendit ꝙ nō omnia videntur in lumine perfecte actuãte diaphanum, quale eſt lumen ſolis vel lumen clari ac magni ignis, ſed aliqua videntur in tenebris non exiſtentibus omnino continuatis tenebris, ſed cum aliquali, & imperfecto lumine imperfecte actuante diaphanum ſicut vidētur ſtelle, & noctiluce, & quercus putrida, quæ dicuntur videri in tenebris eo ꝙ lumen eorum remiſſum eſt nec poteſt ſimpliciter fugare tenebras, fugat tamen intantum quòd ſecundùm quid actuat diaphanū, vt per ipſum fieri poſſit viſio ſupradictorum. Ex his dico ad argumentum. Si non omnia videntur in lumine, ergo aliqua videntur ſine lumine reſpondeo, ſi in conſequenti ſumatur ſine lumine omnino, negatur conſequentia, ſi ſumatur ſine lumine perfecto vt eſt lumen diei concedo conſequentiam, & nego falſitatem conſequentis. Ad probationem, non valet, quia licet ſit impoſſibile eſſe diaphanum actu ſine omni gradu luminis, tamen poteſt eſſe actu ſecundùm quid per lumen remiſſum, quale eſt lumen noctilucæ, & lumen ſtellę. Et qm̄ tale lumen non fugat ſimpliciter tenebras, ideo dicit philoſophus quòd non omnia ſunt viſibilia in lumine, cum hoc tñ ſtat ꝙ videntur in tenebris aliqualiter illuminatis.

Pro ſolutione ſecundi argumenti aduerte, ꝙ ſenſus phyſ. in 2 parte tex. præpoſiti eſt, ꝙ ſi aliqua ſunt viſibilia ſolum per lumen extraneum, & alienum, videntur quo ad propriū colorem. Si autem aliqua ſunt apta videri per lumen proprium ſibi intrinſecum, & per lumen alienum, non inconuenit ꝙ videantur non quidem quo ad colorem proprium ſi non ſunt colorati, ſed quo ad lumen remiſſe quidem apparentem, eo ꝙ lumen fortius vt eſt lumen ſolis remittit eorū lucem. In primo gradu ſunt omnia colorata quæ non ſunt lucida, quoniam illa non videntur niſi lumine extraneo, quale eſt lumen ſolis & ignis. In ſecundo gradu ſunt luna, & ignis

ignis,& gemme lucide. Nam prima de neceſſitate videatur lumine alieno,ideo videntur ſolum vt colorata,& de his ꝓpriæ intendit philoſophus cum dicit quòd in lumine.ſ.alieno videtur vniuſcuiuſque color. Secunda autem videntur,& lumine proprio,& alieno,& de his non intẽdit philoſophus loqui,accidit enim quòd videantur lumine alieno.Ad argm̃ ergo patet quid dicendum ſit ex dictis. Hic non accidit alia difficultas, ideo hæc ſufficiant pro præſenti quæſito.

¶Quæſtio 31. Propter quid ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationẽ,ſed indiget medio in quo ſui ſpeciem cauſet.

Si quis enim ponat habens calorem ſuper ipſum viſum non videtur. Textu 73.

IN HAC q. aduerte,ꝙ oẽs peripatetici in hoc conueniunt,ꝙ ſenſus indiget medio in quo prius recipiatur ſpecies q̃ in organo,aliter non fieret ſenſatio. Dico aũt,ꝙ oẽs peripatetici,qm̃ Auic.in 6.naturalium parte 2.cap.5. non concedit medium eſſe neceſſarium abſolutæ,ſed tm̃ ſub conditione,vnde inquit.Senſatum,& .n. ſi poſſet occurrere ſentiendi, ſentiretur ẽt ſine medio. Hæc Auic.Non tñ huius rationem aſſignat. Sed nec philoſophus in tex. 73. rationem adducit ꝑꝑ quid medium ſit neceſſarium. Sed dicit experientia conſtare,quòd ſi ſenſibile ponitur ſuper ſenſum non ſentitur.Et dicit id eſſe verum in omni ſenſu,vt patet in tex. 75. Ex quo infertur,quòd ſenſus indiget medio ex neceſſitate.

Vt igitur ad mentem philoſophi reſoluamus propoſitum aduerte,quòd alia ratio, & cauſa videtur aſſignari ad mentẽ Comment. & ſequentium eum. Alia in via noſtra,& ſecundùm hanc intendo reſoluere propoſitum.

Quantum ad Cõment.aduerte,ꝙ in commento 74.ibi,& eſt ſuſtẽtatus ſuper hoc &c.videtur dicere,quòd philoſophus propoſitum dupliciter probat. Primo,experientia. Experimur .n. quòd ſenſibilia poſita ſupra ſenſum nòn ſentiuntur. Secundo,ratione.Nam viſio non fit ſine lumine.Lumen aũt. non datur ſine medio in quo recipitur cum ſit actus medij diaphani, ergo non datur nec poteſt dari viſio ſine medio.

Sed experientia adducta,& rõ non vñr ſufficienter probare propoſitum. Nam ſiquid probant,probant tm̃ de viſu. In

alijs

alijs enim ſenſibus hoc non apparet. Nam in odoratu videtur, quòd ſi odoriferum poſſet tangere organum. Vt dicit Auic. adhuc ſentiretur. Experimur enim ꝙ quanto propinquius eſt odoriferum odoratui, tanto perfectius odoratur. Item .i. magis occultum in guſtu, & tactu, in quibus vn̄r obiecta tangere ſenſum, qm̄ non ſentiuntur per medium extraneum. Similiter ratio de lumine non vr̄ concludere niſi in viſu, ſed nec forte in viſu, poſſet .n. dici ꝙ licet viſus indigeat lumine actuante diaphanum, tn̄ non eſt neceſſe quod illud diaphanum ſit medium, ſed ſufficit, ꝙ ſit organum, verbi gratia, pupilla quæ eſt diaphana terminata vt alias dicemus. Ideo diceret Auic. ꝙ ſi aliquod lucidum ex contactu pupillę illuminaret eam adhuc remoto medio poſſet ſentiri, dummodo tale lucidum ex contactu non offenderet pupillam, ſicut offenderet lucidum excellens, & lucidum igneum.

Dimiſſis igitur his cauſis, & rõnibus particularibus quærenda eſt cauſa vniuerſalis, pp quam neceſſe eſt in omni ſenſu aſſignare cauſam de neceſſitate medij receptiui ſpeciei intentionalis. Aduerte igitur, ꝙ cauſa vniuerſalis in via noſtra quam reputamus veræ peripateticã eſt aſſimilatio ſenſibilis ad ſenſum. Vnde notandũ tibi eſt, ꝙ ſenſibile ad extra eſt purũ materiale, ſenſus aũt cum ſit potentia animæ, quæ eleuata eſt ſuper formas naturales eſt qd ſpirituale, & immateriale nõ quidem in ſupremo gradu, hunc .n. obtinet potẽtia intellectiua. Ad hoc ergo, ꝙ ſenſibile ſentiatͬ eſt neceſſe ꝙ fiat aliquo modo ſpirituale, qm̄ omnis cognitio fit per aſſimilationem. Non poteſt aũt tranſire ab eſſe pure materiali quale habet in ſe, ad eſſe multum ſpirituale quale habet in ſenſu niſi prius deueniat ad eſſe minus ſpirituale quod eſt in infimo gradu in latitudine eſſe ſpiritualis. Tale aũt eſſe ſpirituale infimum habet ſenſibile in medio. Vnde imaginãdum eſt vt tenet Cõment. in ſuo lib. de memoria, & reminiſcẽtia, ꝙ ſicut ſpecies ſenſata in phantaſia eſt ſpiritualior q̃ in ſenſu cõi, & in ſenſu cõi ſpiritualior q̃ in ſenſu exteriori. Sic in ſenſu exteriori eſt ſpiritualior q̃ in medio. Vt ergo ſeruetur ordo inter gradus ſpiritualitatis neceſſe eſt in ſenſatione dari medium ſuſceptiuum minimi gradus. Quod ſi dicas obiectum habere eſſe æque ſpirituale in medio, & in organo, ergo

go ratio nulla, id negandum eſt. Nam ꝙ habeat eſſe magis ſpirituale in organo q̃ in medio ſumitur ſignum ex hoc ꝙ organum eſt ſuſceptiuum potentiæ ſenſitiuæ quæ eſt ſpiritualior ſpecie ſenſibili. medium autem non eſt ſuſceptiuum potentiæ ſenſitiuæ, ergo organum eſt receptiuum ſpiritualioris formæ quàm ſit medium. Patet igitur propter qd omnis ſenſus indiget medio, &c. Quod ſi id tibi non ſatisfacit, exerce, & tu teipſum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶ Quæſtio 32. Quomodo hæc diffinitio conuenit colori. Color eſt motiuus diaphani ſecundùm actum, id eſt diaphani illuminati.

Hoc autem erat ipſi colori eſſe, motiuum eſſe diaphani ſecundum actum. Textu 73.

IN HAC q. aduerte antequam deueniamus ad deciſionem, ꝙ color poteſt dupliciter conſiderari. Primo, quo ad quidditatem ſuã, & ſua prædicata quidditatiua, puta inquantum eſt qualitas ſecũda facta ex proportione primarum qualitatum, modo quo declarabimus infra. Secundo, vt eſt viſibilis, & immutatiuus viſus, quæ conſideratio eſt reſpectiua.

Pro reſolutione quæſiti duo conſideranda ſunt. Primo, quomodo diffiniendus eſt color iuxta ſecundam conſiderationem. Secundo, quomodo diffiniendus eſt iuxta primam conſiderationem.

Quantum ad primum dico, ꝙ diffiniendus eſt, vt diffinit hic philoſophus. Nam hæc diffinitio non conuenit colori, niſi vt reſpicit viſum, & rõne qua viſibilis eſt. Quod declarat de mente Cõment. & B. Th. Nam Cõment. in cõment. 73. inquit. Et intendit per hoc. ſ. philoſophus, ꝙ iſta diffinitio non declarat eſſe. i. naturam coloris niſi ſm ꝙ apparuit nobis, ꝙ impoſſibile eſt vt color videatur ſine luce. Sed manifeſtius id habes à B. Th. in expoſitione tex. 77. vbi ſic inquit. Vnde eſt alia conſideratio ipſarum qualitatum ſm ſe, & ſm ꝙ immutant ſenſum (& parum poſt inquit.) In hoc aũt lib. ſ. de anima, non intendit determinare de ſenſibilibus niſi ſm qđ immutant ſenſum, hæc illæ. Ex quibus elicitur, ꝙ diffinitio coloris hic aſſignata à philoſopho non cõuenit ei niſi vt reſpicit viſum. In lib. aũt de ſenſu, & ſenſato inueſtigatur quid ſit ſm naturam ſuã, vt declarabimus. Ex his patet error quorundam

rundam ſcribentium in via noſtra qui arbitrantur hanc diffinitionem,color eſt motiuus diaphani ſm actum,dari de colore ſm naturam coloris, eo ꝙ opinantur nõ dari colorem actu niſi per lumen. Sed quia iam ſupra docuimus hoc non eſſe de mente philoſophi,nec Cõment.nec B.Th.qui tenent lumen non requiri ad eſſe coloris,ſed ad actuandum diaphanum,vt ſit medium ſufficiens per quod fiat viſio, ideo hanc opinionem relinquo,vt deuiantem à mente philoſophi.

Quantum ad ſecundum tria agenda ſunt. Primo,declarabitur quot requirantur ad generationem,& naturam coloris propriæ dicti. Secundo, ex his formabuntur diffinitiones quæ dari conſueuerunt de colore exprimentes naturam eius. Tertio, ſoluentur quædam dubium.

Quantum ad primum dico,ꝙ ad naturam, & productionem coloris tria requiruntur. Primo, lux vel lumen,quod eſt vt forma,& eſſentia coloris. Hæc enim eſt vera,& eſſentialis,color eſt lux licet non ſimpliciter vt dicam. Vnde Alber.in lib.de ſenſu,&ſenſato tract.2.cap.1.dicit,ꝙ lumen eſt hypoſtaſis,&forma coloris,& probatur ratione ſic.Viſus eſt vnus ſenſus,ergo eſt vnius obiecti. Hoc obiectum eſt lux,& color vt conueniunt in hoc quod eſt eſſe per ſe viſibile.Omne.n.per ſe viſibile eſt lucidum,vel coloratum,ergo eſt neceſſe quòd lux,& color ſint idem omnino,vel vnum reducatur in aliud,vt in principium eſſentiale. Conſtat aũt,quòd lux non reducitur ad colorem,cum ſit prior,& cõior, inuenitur enim in ſuperioribus,& inferioribus. Non aũt color vt declarabitur,ergo color reducitͣ ad locum, eſt ergo color lux. Secundo, requiritur perſpicuum,vt materia in qua recipitur lumen. Si enim color eſſet lux ſimpliciter,omnia lucida eſſent colorata. Et ſic color eſſet in aſtris,cuius oppoſitum declarabitur infra. Requiritur ergo receptiuum luminis.Tale aũt receptiuum eſt ipſum perſpicuum.i.diaphanum ex 2. de anima text.65. vbi dicit philoſophus lumen eſſe actum diaphani, ergo diaphanum eſt ſicut materia receptiua luminis, & tenebræ. Tertio,requiruntur aliquod terminans,& condenſans ipſum perſpicuum. Nam ſi non terminatur,& condenſatur recipit lumen in toto ſui profundo,& non reuerberat ipſum,& tunc dicitur perſpicuum illuminari, & non colorari,

lorari,vt quando recipitur lumen in aëre aut in aqua.Si auté terminatur perſpicuum, tunc recipit lumen in ſui extremita te,& reuerberat ipſum. Et tunc dicitur colorari. Primum autem terminans,& condenſans materialiter eſt terra in his inferioribus,eo ꝙ alia tria elementa ſunt perſpicua ſecũdùm partes profundas. Terra autem eſt minime perſpicua, quia tm̃ ſm ſuperficiem. Ad completam ergo naturam,& generationem coloris requiritur lumen non quidem cœleſte, qm̃ licet illud influat in his inferioribus non tñ incorporatur, erit ergo lumen elementare quod attribuitur igni. Et requiritur diaphanum aëris aut aquæ quod eſt receptiuum luminis,& requiritur opacum quod ex ſua groſſitie terminet diaphanum,& hoc attribuitur terræ. Ex quibus patet,ꝙ omne coloratum vero colore eſt mixtum eſt 4. clementis, nec aliquod purum elementum eſt vere coloratum,nec cœlum nec aſtra, cum non ſint ex natura elementari, patet etiam quomodo color computatur inter qualitates ſecundas.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd ex principijs datis Comment. & Alb. & B. Th. diuerſimode diffiniunt coloré, licet in ſententia concordent. Nam Comment. in ſuo lib. de ſenſu,& ſenſato ſic diffinit. Color eſt perfectio diaphani terminati ſicut lux eſt perfectio diaphani interminati. Et per hoc diſtinguitur color à luce.

Alb.aũt in lib.de ſenſu,&ſenſato tract.2.cap.1.ponit duas diffinitiones, quarum prima eſt hæc. Color eſt lux incorpo rata,& retenta in perſpicuo terminato.Secunda eſt hæc. Co lor eſt participatio lucis à perſpicuitate terminata.

B.Th.in 2.de anima in lect.14.circa fin.ſic diffinit.Color eſt lux obumbrata ex admixtione corporis opaci.

Præter has diffinitiones aduerte,quòd philoſophus in lib. de ſenſu,& ſenſato ſic diffinit colorem,vt patet in tex.33.co lor eſt extremitas perſpicui in determinato corpore. Vt autem ſcias quomodo hæc diffinitio verificatur aduerte, quòd color dupliciter ſumitur.Primo,color in actu. Secundo,color in potentia.Color in actu eſt tantum in extremitate cor poris colorati,quia ſecundum ꝙ eſt in extremitate, id eſt in ſuperficie poteſt actu mouere viſum, non autem ſi eſſet in profundo corporis terminati. Color autem in potentia eſt

per

per totum corpus terminatum, & fit in actu per ſolam diuiſionem corporis, nō quidem in actu naturæ, ſed in actu motiui. Non.n.color exiſtens in profundo corporis terminati actu mouet viſum niſi corpus actu diuidatur. Stante hac diſtinctione dico, quòd philoſophus diffinit colorem nō quocunque modo conſideratum, ſed vt actu poteſt mouere viſum. Conſtat autem, q actu non mouet viſum niſi vt eſt in extremitate perſpicui terminati. Et ſic patet, quòd philoſophus in prædicta diffinitione potius conſiderauit colorem quantum ad ſui apparentiam, quam quantum ad ſua eſſentialia, vnde ſic eſt exponenda dicta diffinitio. Color eſt extremitas perſpicui terminati, id eſt. Color eſt id quod ſuper apparet in extremitate perſpicui terminati. Et quòd philoſophus ſic intelligat patet per ea quæ dixerat in tex.31. vbi confirmauit ſenſum ſuum auctoritate Pythagoricorum, qui dicebant colorem eſſe epiphaniam, id eſt ſuperapparentiam, quaſi ſit ſuperficialis apparentia. Ex his omnibus potes habere quid ſit color eſſentialiter per diffinitiones ſupra poſitas Comment. & Alberti, & B. Thom. & quid ſit in comparatione ad apparentiam viſui per diffinitionem philoſophi.

Quantum ad tertium aduerte, quòd contra prædicta inſurgunt duo dubia.

Primo, illa tria principia aſſignata in generatione coloris non vñr neceſſario requiſita. Nam Comment. in lib. ſuo de ſenſu, & ſenſato. non adducit niſi duas naturas ex quibus conſtat color. ſ. naturam luminoſi quàm attribuit igni, & naturā diaphani quàm attribuit aëri, & aquæ, ergo non eſt neceſſe apponere tertium. ſ. opacum terræ terminatiuum.

Ad hoc dicitur, quòd Comment. conſiderauit colorem ſolum quo ad formam, & materiam receptiuam, quæ quidem forma eſt ipſa lux ſiue lumen, materia aūt eſt diaphanum. Et hæc duo ſunt principia eſſentialia coloris. Illa autem terminatio eſt conditio materiæ. Vnde eſt potius cōditio ſine qua non, quàm quid intrinſecum colori. Non ergo Comment. negaret tertium principium niſi ſub hac ratione, quòd non concurrit niſi forma vel materia, ſed vt conditio materiæ.

Sed cōtra. Si lumen eſt forma coloris, & diaphanū materia. ergo color nō eſt qualitas ſimplex, ſed potius quid compoſitum

poſitum ex materia & forma, quod tamen eſt falſum, quoniam compoſitio partium eſſentialium conuenit ſoli ſubæ compoſitæ ex 7.& 8.metaph.& iam determinauimus in lib. 12.metaph,in quæſtionibus noſtris,quòd accidens non componitur intrinſece ex materia & forma.

Ad hoc dicitur etiam de mente Alberti in lib.de ſenſu & ſenſato in tract.2.c.2.ꝙ aliquid dicitur includere formam & materiam dupliciter. Primo, vt reſultans ex compoſitione formæ & materiæ,& tale eſt vere compoſitum ſicut ſubſtantia materialis. Secundo,vt fluens ab eis & hoc non eſt neceſſe eſſe compoſitum intrinſecæ, ſed poteſt eſſe ſimplex eſſentialiter,& erit illud quod eſt vt forma.Nā alteꝶ ꝙ eſt vt materia concurrit vt recipiens & terminans.Exemplū habemus qn̄ diffinitur accn̄s in concreto. Dicit,n.formam in recto,& in obliquo ſubiectum vt receptiuum. Nam album albedinē ſignificat,non quidem ſecundum ſe, ſed vt receptam in ſubiecto. Sic in propoſito color ſignificat lucem non ſecundum ſe,ſed vt receptam in diaphano vt in materia,ita ꝙ diaphanū dicit materiam non ex qua ſed in qua. Et ideo non ſequitur quòd ſit quid compoſitum ex materia & forma.

Secundo dubitatur de diffinitione coloris data à philoſopho,qua dicitur ꝙ color eſt extremitas perſpicui in terminato corpore. Nam ſi color eſt extremitas &c.ergo res miſta non habet colorem in ſui profunditaté,quod eſt falſum.Nā marmor & nix ſunt alba in ſuperficie & in tota profunditate.Idem apparet in alijs miſtis coloratis.

Ad hoc reſpōdetur ad mentem B.Th.in lib.de ſenſū & ſenſato.in expoſitione tex.33. ꝙ hæc diffinitio datur de colore prout eſt in actu. Color autem eſt in actu quando exiſtente medio illuminato poteſt per ſeipſum mouere viſum.Id autē poteſt ſolum vt eſt in ſuperficie,qm̄ viſus non attingit ꝓfunda rei viſe niſi per accidens, & ideo licet in profunditate rei ſit color non tamen actu. ſed in habitu vel in potentia proxima eo quòd ex ſola diuiſione corporis poteſt actu mouere viſum. Sicut etiam in profundo corporis ſunt multæ ſuperficies virtualiter quæ ſola diuiſione fiunt in actu.

Poteſt etiam dici,quòd diffinitio philoſophi datur de colore magis ſm̄ apparentiam & eſſentiam, quàm ſm̄ eſſentiā

tantum & quoniam color in profundo corporis terminati non apparet, ideo licet inſit ſecundum eſſentiam quia eſt lux incorporata non tamen ſecundum apparentiam. In ſuperficie autem eſt ſecundum apparentiam & eſſentiam quare &c. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Qō 33. Si ſonus eſt ſubiectiuæ in aëre & ſolum in aere, ita ꝙ non poſſit generari in aqua ſine aëre. Hoc autem eſt ipſius medij, & auditus facere ſonum actu. Textu 77.

IN HAC q. aduerte, ꝙ circa primam partem non inuenio diſcrepantiam inter expoſitores. Omnes. n. in hoc concordant ꝙ cauſaliter quidem ſonus eſt in corpore potente facere ſonum quod dicitur ſonatiuum, ſicut ſanitas cauſaliter eſt, in medicina. Subiectiuæ autem & formaliter eſt in aere medio inter percutiens & percuſſum ſicut ſanitas eſt ſubiectiuæ in animali. Quod & rōne ſic ꝓbatur. Sonus vel eſt ſubiectiuæ in percutiente & percuſſo vel in altero tantum, vel in aere medio. Non primo. Quia cum ſit accidens vnum numero puta hæc vox Socratis non poteſt eſſe in duobus ſubiectis. Non ſecundo, quia non eſt maior ratio ꝙ ſit in vno q̃ in alio, ergo eſt ſubiectiuæ in aere medio. Quòd & ſigno cōfirmatur. Experimur. n. ad motionem aeris deferri ſonū, nā ſi ventus fiat verſus nos defertur intenſius ſonus ad auditum: oppoſito autem modo contingit ſi ad partem oppoſitam ventus ſpirat. Præterea, ſi videmus à longe duo corpora dura ad inuicem percuti, non ſtatim audimus ſonum donec aer motus non detulerit ſonum, ergo ſignum eſt ſonum eſſe ſubiectiuæ in aere & non in corpore ſonatiuo.

Quantum autem ad ſecundam partem. ſ. vtrum ſolum in aere poſſit generari, eſt diſſenſio, nam Alb. in hoc cap. vult quod ſit ſubiectiuæ in ſolo aere ita quòd non poteſt generari in ſola aqua, niſi ſibi admiſceatur aer. Cuius ſignum accipit ex hoc quòd ſi fiat ſonus in fundo aquæ, eſt neceſſe ſuper natare aerem & apparere ſuper aquam in quibuſdam ampullis. Item ſumitur ſignum ex hoc quòd piſces velociter natātes in fundo aquæ, & in medio etiam quòd percutiant branchas non faciunt ſtrepitum, & faciūt autem quando natant in ſuperficie aquæ eo ꝙ ſit contigua aeri. Et hanc ſententiā

Alb

Alberti ſequuntur Gaetanus Vicentinus & Iandunus in 2. de anima in q. 22.

Auicenna autem 6. naturalium in parte 2. in cap. de auditu tenet quòd commune eſt aquæ & aeri in eis fieri ſonũ eo ꝙ aqua eſt mollis impetuoſa conſtringibilis inter duo dura ſicut aer, minus tamen propter ſui groſſitiem. Si ergo ſonus generatur in aere quia mollis eſt, & quia impellitur, & quia ſtringitur inter duo corpora dura, eadem ratione poteſt generari in aqua. Vnde inquit Auicen. Sonus ergo accidit ex commotione mollis corporis impetuoſi & conſtricti inter duo corpora dura ſibi reſiſtentia ſm ꝙ ſic eſt. Et ſicut aqua & aer & cœlum conueniunt in natura reddendi colores, quæ natura vocatur claritas ſiue diaphaneitas, ſic aqua & aer conueniunt in hoc quod accidit eis ſonus. Cuius nomẽ ſit receptio commotionis. Hæc ille.

Quid autem tenendum ſit ſm philoſophum, non eſt clarum. Nã in tex. 79. dicit. Non eſt aũt proprius ſoni aer neq; aqua. Quod aliqui vt Egid. ſic exponit. Nec aqua nec aer eſt proprius effectiuus ſoni, ſunt aũt talia media in ſono, & ſunt ea in quibus formaliter poteſt eſſe ſonus. Eſt ergo commune vtrique eo ꝙ nõ ſolum aer, ſed & aqua habet illas conditiones, per quas poteſt eſſe ſubiectum ſoni. ſ. eſſe fluxiuum. poſſe percuti, & poſſe reſilire. Verum in eodem tex. dicit philoſophus, ꝙ oportet firmoꝝ fieri percuſſionem adinuicẽ, & ad aera. Ecce quod dicit ad aera, & non amplius replicat ad aquam. Et per totum tex. 79. & 8. declarat quòd ſonus ex eo fit ꝙ aer reſilit inter percutiens & percuſſum. Et declarat fieri echo in aere ex reflexione &c. Et in tex. 90. declarans quid ſit vox inquit, percuſſio reſpirati aeris ab anima, ad arteriam vocalem vox eſt. Ergo ſignum eſt ꝙ mens philoſophi fuit ſonum poſſe generari ſolum in aere.

Propter igitur duo dicta philoſophi recitata in tex. 79. q̃ vñr quaſi oppoſita facta eſt varia determinatio. Aliqui Thomiſtæ ſcribentes propter primum dictum declinauerunt ad hoc ꝙ ſonus poteſt fieri in aere & in aqua. Et ne videatur dictum ſm repugnare primo dicunt, quòd ideo philoſophus declarat ſonum fieri in aere, non quia id ſit proprium aeris ita ꝙ non conueniant aquæ, ſed quia nobis habitantibus

in aëre id manifeſtius eſt. Et quoniam ſcientia de ſenſibili bus debet tradi per magis manifeſta, ideo declarauit propoſi tum in aëre ſolo.

Mihi autem vr̃ tenenda via oppoſita.ſ.ꝙ ſit ſubiuæ in aëre ſolo,& ꝙ nunquam generet̃ in aqua niſi concurrente aëre. Hoc.n.eſt de mente Com̃.nam dicit ſic in cõmento 81.Cum declaratum eſt ex hoc ꝙ aër eſt materia ſoni qui impoſſibi le eſt fieri niſi per illum. Hæc illę. Et huic viæ fauet B.Th.q in expoſitione tex.77.ſic inquit. Neceſſarium eſt ad ſoni ge nerationem in aëre vel in aqua, ꝙ aliqua corpora dura per cutiant ſeinuicem & ꝑcutiant aërem.Hec illę. Ecce ꝙ dicit ſiue generetur in aqua ſiue in aëre neceſſaria eſt percuſſio aë ris,ergo non poteſt generari in aqua niſi concurrente aëre.

Sequendo igitur hanc viam quàm reputo eſſe ad mentem B.Th.dico,ꝙ primum dictum male exponitur, Sed ſic debet exponi ſm̃ B.Th. Aër nõ eſt proprius ſoni neque aqua.i.nec aër,nec aqua habent proprium ſonum, quia cum ſint corpo ra mollia ſecundum ſe carent ſono.

Ad Auic.autem dicerem, ꝙ quia ſententiam ſuam nõ fir mat ſenſibili experimento,quod plurimumvalet in his,ideo non recipitur opinio ſua. Ad rationem autem ſuam dicerẽ, quòd illę conditiones non inueniuntur in aqua in tanta per fectione quòd poſſit in ea ſola generari ſonus: quæ tamen inueniuntur in aëre.

Sed contra determinationem factam videtur eſſe philoſo phus in tex.77.vbi inqt. Sonus in actu eſt medij & auditus, ergo non ſolum eſt in medio,quod eſt aër vt in ſubiecto,ſed etiam in auditu.

Ad hoc dicitur,quod ſonus poteſt eſſe in aliquo ſubiecti uæ dupliciter. Primo, ſecundum eſſe naturale & ſic in aëre in quo generatur ſaltem quo ad partem propinquam corpo ri ſonatiuo.Secundo,quo ad eſſe intentionale,ſic poteſt eſſe ſubiectiuæ in pte aëris multum remota à ſonatiuo & in or gano auditus,vt dicemus infra.Dico ergo,ꝙ ſenſus philoſo phi eſt iſte.Sonus eſt medij naturaliter pro aliqua parte,&au ditus intentionaliter.Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 34.Quomodo ſe habeat echo ad ſonum præcedentem.

Ech

Echo autem fit cum ab aëre vno facto propter vas determinans & prohibens diffundi, iterum aër repellitur ſicut ſphęrā. Textu 80.

IN HAC quæſtione tria agenda. Primo, declarādum quomodo generatur echo. Secundo, ſi differt realiter à ſono præcedenti. Tertio, ſi differt ſpecie an ſolo numero.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ philoſophus & Com. intendunt echo ſit generari. Quando aër fortiter expulſus à corporibus ſolidis quorum alterum eſt percutiens & alterū percuſſum, differens ſonum deuenit ad aliquod corpus concauum & firmum quod ſe habet vt vas continens aërem vnitū, & prohibens ipſum diffundi, ab illo corpore concauo repellitur idem aër & reflectitur ad locum priorem à quo fuit expulſus: ſicut quando pila proiecta ad parietem repercutitur à parieta, & retrocedit ad locum à quo fuit proiecta. In huiuſmodi autem aere ſic retrocedente generatur ſonus quaſi omnino ſimilis priori ſono, & quaſi eodem modo formatus, qui dicitur echo, & nos dicimus reſonantiam. Corpora autē apta generare reſonantiam ſunt corpora concaua & præcipue rotunda vt fornices ciſterne, putei profundi, & valles. Talia enim detinēt aerem incluſum multo tempore, & ſunt repercuſſiua aeris deferentis ſonus, ex quo repercuſſione formatur echo. Ex his tibi conſtare poterit deſcriptio echo aſſignata à Commentat. in commento 80. cum dicit. Echo eſt iteratio ſoni conſeruando ſuam figuram, vt accidit in domibus inhabitatis.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ vniuerſale conceſſum eſt priorem ſonum & echo eſſe duos ſonos diſtinctos realiter. Quod probatur primo per Cōment. deinde ratione. Inquit Cōment. in cōmento 80. Et aſſimilauit. ſ. philoſophus illud ſphæræ expulſe, qm̄ quando ſphæra expellitur contingit in ea motus ſimilis primo motui, & echo audit poſt primum ſonūm quaſi reſpondens, quia declaratum eſt ꝙ inter omnes duos motus eſt quies. Hæc Comment. Ex quibus hr̄ quod echo ſe habet ad præcedentem ſonū, ſicut ſecundus ad primūm, ergo ſunt diſtincti realiter. Ratione autem ſic ꝓbatur, ſm philoſophum in litera, ideo cauſatur echo quia iterum aer repellitur ad priorem locum ſicut pilla repercuſſa à pariete,

te, ergo echo conſequitur motum reflexum aeris, ſed ex 8. phyſic. text 62. motus reflexus non eſt idem cum priori motu, quia in puncto reflexionis cadit quies, vt ſuſtinebimus in 8. phyſic. ergo nec echo eſt idem motus cum priori. Et hoc eſt communiter conceſſum.

Quantum ad tertium eſt difficultas nam aliqui nolunt ꝙ ſint eiuſdem ſpeciei & differant ſolum numero, & rationem huius aſſignant maximam ſimilitudinem & figuram ſyllabarum: & quoniam in eodem aere generantur.

Aliqui autem volunt ꝙ differant ſpecie & numero, eo ꝙ primus ſonus eſt vox. Echo autem non videtur vox cum nõ fiat ab ore animalis, ſed à loco concauo repercutiente aerem ad locum primum. Sed ſonus vox & ſonus non vox differũt ſpecie, cum diuidant ſonum formaliter.

Mihi autem videtur dicendum ꝙ differant ſolum numero & tenendum quòd qñ fit echo ex voce animalis, ſit vox licet ſecundaria & reiterata, & dico ꝙ tunc echo fit ab ore animalis, non quidem formaliter vt vox pręcedens, ſed virtute, eo ꝙ in aere repulſo à corpore concauo ſeruatur virtus impreſſa ab ore animalis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Qõ 35. Si ſonatiuum recte diffinitur à philoſopho.

Sonatiuum quidem igitur quod motiuum vnius aëris cõtinuitate vſque ad auditum. Text. 82.

IN HAC quæſtione aduerte difficultatem eius in hoc conſiſtere, quòd ſingulę diffinitionis particulę videntur falſę & arguitur contra ſingulas.

Primo, contra ly motiuum. Nam contingit vt audiamus ſonum, in parte aeris multum remota à ſonãte ad quam nõ peruenit motio realis aeris facta à ſonante. Ad ſenſum.n. patet quòd machinam belli ſentimus per triginta miliaria in circuitu, irrationabile autem videtur dicere machinam illam facere commotionem in aere realem per tantum ſpatium. Non igitur eſt verum, quòd ſonatiuum ſit motiuum aeris vſque ad auditum.

Secundo, contra ly aeris. Nam contingit quòd ſonus audiatur in aqua. Dixit.n. philoſophus in tex. 79. Audiẽ ſonus in aere & in aqua, ergo ly aeris non ſufficienter explicat medium in auditu.

Tertio,

Tertio,contra ly vnius continuitate.i.vnius aeris exiſtentis continui & non interrupi. Nam experimur ad ſenſum ꝙ audimus ſonum factum in locum vndique clauſo vt in cauernis terræ,& in camera clauſa, & in vaſculo obturato. Nam ſi claudatur lapillus in timpano obturato & circunuoluatur timpanum audimur ſtrepitum cauſatum ex motione lapidis. Conſtat autem quòd aer clauſus in timpano non continuat aeri ad extra propter interpoſitionem corporis continentis aerem concluſum, ergo &c.

Quarto,contra ly auditum.Nam remoto quocunque auditu adhuc datur ſonatiuum puta es & argẽtum.Sicut remoto quocunque viſu adhuc poteſt dari coloratum, non enim color ſecundum eſſe pendet à viſu,ergo nec ſonus, nec ſonatiuum pendet ab auditu.

Tu igitur vt ſcias defendere diffinitionem philoſophi de ſonatiuo prænotabis duo. Primo,quod ſenſibile vt ſenſibile non eſt neceſſe vt ſit motiuum medij nec organi niſi intẽtionaliter. Et ideo ſenſibili vt reſpicit ſenſum,conuenit eſſe motiuum intentionaliter. Si autem cõtingat quod moueat medium realiter hoc non competit ei vt reſpicit ſenſum, quoniam cum medium ſentiendi deſeruiat ſenſui, non eſt neceſſe quod aliter immutetur à ſenſibili quàm immutatur ſenſus. Senſus autem cum ſit receptiuus ſpecie ſine materia non immutatur niſi intentionaliter. Omnis ergo immutatio realis facta in medio ab obiecto ſenſibili eſt per accidens in actu ſentiendi. Et id magis manifeſtabimus cum loquemur de tactu. Secundo notabis, quòd in lib.de anima non conſideratur de ſenſibilibus proprijs niſi vt reſpiciũt ſenſum,puta color vt viſibilis,ſapor vt guſtabilis. De eis autem ſm ſe,&quo ad naturam ſuam,vt diximus ſupra agentes de colore conſideratur in lib.de ſenſu & ſenſato,& de tangibilibus qualitatibus primis agitur in libr.de generatione & corrupt.& de qualitatibus ſecundis in 4.meteoro. Per accidens autem fuit ꝙ hic tractaretur de generatione ſoni, qm̃ non habet eſſe permanens cum fiat ex motu, & non auditur niſi dum fit. His prænotatis ſoluenda ſunt argumenta formata contra particulas diffinitionis.

Ad primum dicitur, ꝙ ly motiuum prout ſonatiuum re-

ſpicit ſenſum, auditus, dicit motionem intentionalem, quam eſt neceſſe diffundi quaſi ſphæricæ per medium totum vſq; ad auditum. Argumentum vero procedit de motione reali quam concedimus eſſe in parte propinqua percutiendi. In parte autem valde remota medij ſufficit quod ſonus cauſet ſuam ſpeciem intentionalem, quæ defertur vſq; ad auditum ſicut ſpecies coloris, ad pupillam. Aduerte tamen, ꝙ non reputamus inconueniens ſonum in illa parte medij in qua habet eſſe reale habere ēt eſſe intentionale, præcipue qñ ſonatiuum eſt propinquum audienti ita ꝙ aër ſphæricæ cōmouet vſque ad auditum. Diximus.n.ſupra in q.31. ꝙ neceſſe eſt obiectum ſenſibile incipere habere eſſe ſpirituale in medio, vt tranſeat ad eſſe magis ſpirituale in organo ſenſus.

Ad ſecundum dico, quod philoſophus de medio in auditu viſus eſt varię loqui. Nam loqueris de viſu in tex. 76. dicit ꝙ medium in ſono eſt aër, & in text. 79. dicit ꝙ auditus fit in aere & in aqua. Et in tex. 81. videtur approbare antiquos dicentes vacuum eſſe proprium medium audiendi. Videtur enim eſſe vacuum aer, hoc autem eſt faciens audire. Cum igitur philoſophus dicat modo aërem, modo aerem & aquam eſſe medium in auditu, tenendum eſt vtrunque eſſe verū ſed diuerſimode. Nam aer & aqua ſunt medium adæquatum reſpectu auditus vniuerſaliter ſumpti tam in terreſtrib⁹ quā in aquatilibus. Nam piſces per aquam audiunt. Aer autē ſolus eſt medium reſpectu terreſtrium. Et quoniam philoſophus ex experientia tractat de ſenſibilibus ſufficit ſibi aſſignare illud medium, quod nos experimur in nobis & in alijs terreſtribus & volatilibus. Concedimus igitur ꝙ ly aer non ſufficienter explicat medium vniuerſaliter in auditu, ſed ſufficit quòd explicet medium notius nobis & expertum. Nam per hoc ex conſequenti cognoſcere poſſumus aquam eſſe medium.

Ad tertium dicendum, quòd ſi debet ſonus audiri quantūcunque videatur fieri in loco vndique clauſo, neceſſe eſt eſſe aliquas rimulas aut parua foramina aut poros vt per huiuſmodi continuetur aliqualiter aer interior aeri exteriori. Sed quoniam multoties hæc latent viſum propter ſuam paruitatem, ideo iudicat vulgus aerem diſcontinuari.

Exem

Exemplum habemus, ſi ponatur muſca in timpano vndique clauſo adhuc ſentiē eius ſtrepitus, eo quod aër exterior, & interior continuantur per poros pellis circundantis timpanū.

Ad quartum dicendum, ꝙ licet remoto auditu detur ſonatiuum ſecundùm ſe non tamen vt audibile. Nam vt ſic reſpicit auditum. Sicut etiam dicendum eſſet de colore, qui licet daretur ſecundùm ſe non tamen vt viſibilis niſi detur viſus. Eſt enim viſibile viſu viſibile. Et quoniam vt diximus in ſecundo notando agitur hic de ſenſibilibus, vt ſenſibilia ſunt. Sunt autem ſenſibilia vt immutatiua ſenſuum, ideo philoſophus conuenienter diffinit ſonatiuum ex hoc ꝙ eſt immutatiuum medij, & auditus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 36. Si aër ex natura ſua eſt inſonabilis, & ſi ſonus eſt idem quod motus aëris.

Per ſe quidem igitur inſonabilis eſt aër, propter id quod ceſſibilis eſt facile. Cum vero prohibetur diffluere, huiuſmodi motus ſonus eſt. Textu 83.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficultas conſiſtit in ſcire ſaluare vtranque partem textus præpoſiti. Nam quòd aër ſit per ſe ſonabilis ſic arguitur. Videmus in aëre alto dū ſpirat ventus generari ſonus, & tamen ibi ſolus aër exiſtit nec ad aliquod durum percutitur. Supponitur enim, quòd ventus ſit altior quocunque ædificio, aut monte, aut ſpiret in medio mari. Præterea ad motum virge, aut corigie cauſatur ſonus in aëre, & tamen non videtur aliquod prohibens aërem fluere, ergo aër eſt per ſe inſonabilis.

Quod autem ſonus non ſit motus aëris ſic arguitur. Docuit philoſophus in text. 78. quòd percuſſio fortis duorum ſolidorum adinuicem eſt faciens ſonum percuſſio autem eſt motus, eſt igitur motus cauſa ſoni. Sed cauſa nō eſt effectus, vt patet ergo ſonus non eſt motus aëris, ſed effectus eius. Præterea differentiæ ſoni ſunt graue, & acutum, differentiæ autem motus ſunt tardum, & velox. Sed iſtæ diſtinguuntur ab illis quoniam differentiæ ſoni cauſantur ex differentijs motus. Sonus enim acutus cauſatur ex motu veloci, & ſonus grauis ex motu tardo, quorum aut ſunt diſtinctæ differentiæ, & illa ſunt diſtincta, ergo ſonus non eſt motus.

Pro ſolutione primi dubij aduerte, ꝙ philoſophus intēdit aërem

tem per ſe.i.ſm naturam ſuam præciſæ conſideratum.ſ.in quantum mollis,& fluxibilis eſt,eſſe inſonabilem.Si aũt aëri inferatur ab extrinſeco aliqua violentia,tunc non per ſeipſum,ſed rõne alterius cauſabit motum. Quod contingit in duobus caſibus adductis in argumēto.Nam dum ſpirat ventus,vapor ſic eleuatus qui eſt materia ventorũ,vt diximus in meteoris impetuoſæ percutit ꝓximam partem aëris, & illa ſecundam, & ſecunda tertiam. Ex tali aũt impetuoſo motu partes aëris ſunt quaſi ſibi mutuo obſiſtens,ac ſi adinuicem collidereentur ſicut accidit in vndis marinis tpe tempeſtatis. Et ſic patet,quòd aër non per ſe,ſed vt agitatus eſt ſonabilis, ſimiliter in motu virge ne detur vacuum partes aëris velociter recurrunt ad locum vbi virga diuidit partes aeris. Et qm̃ ille recurſus cum tanta velocitate non competit aeri dimiſſo in ſua naturali diſpoſitione,ideo non per ſe,ſed quaſi extraneatus,& fungens vicem corporis ſolidi cauſat ſonum reſiſtens virge cedenti. Et ſic patet ſolutio primi dubij.

Pro ſolutione ſecundi dubij aduerte,ꝙ in doctrina philoſophi inuenimus hmõi prædicationes aliqñ eſſe cauſales aliqñ formales, cauſales quidem ſicut diffiniuit phantaſiam in tex.161.cum dicit phãtaſia eſt motus factus à ſenſu ſm actũ, quod qũo debeat intelligi declarabimus cum diſputabimus de ſenſibus interioribus. Et in lib.de ſenſu,& ſenſato diffiniēs odorem dixit in tex.26. ꝙ odor eſt fumalis euaporatio .i.eſt qualitas cauſata ex fumali euaporatione,vel fundata in tali euaporatione, vt alias declarabimus, formales quidem ſicut diffiniuit echo,ꝙ eſt ſonus reiteratus &c. In propoſito igitur dico,ꝙ cum dicit philoſophus ſonum eſſe motum aeris,eſt intelligendum cauſaliter,& non formaliter.Quod cõfirmatur per Cõment.in cõment.83.qui exponens tex. philoſophi dicentis. Cum igitur prohibetur à diuiſione, tunc motus eius erit ſonus,ſic inquit.Et cum contingit in eo motus per aliud qui prohiberet eum à diuiſione,& eſt motus ꝗ fit à percutiente in percuſſum,tunc iſtę motus faciet in eo ſonum. Hæc illæ. Ecce quòd non dicit,motus erit ſonus,ſed motus faciet ſonum. Patet igitur quid dicendum ad ſecundum dubium. Et aduerte, quòd eodem modo exponendus eſt tex.85.in quo dicit philoſophus. Sonus eſt mótus illius

quod

quod poteſt moueri,id eſt aeris, id eſt ſonus cauſatur à motu illius,&c. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 37. Si aër eſt exiſtens in aure eſt immobilis. Hic autem eſt in aure complantatus immobilis. Tex.83.

IN HAC quæſtione ſtat difficultas propter apparentem repugnantiam quæ videtur eſſe in textu philoſophi. Nam dicit in textu 83. quòd aer complantatus in aure eſt immobilis, & in textu 84. dicit,quòd ſemper quodam proprio motu aer mouetur in auribus. Hæc autem vt patet repugnant,ſcilicet eſſe immobile, & ſemper moueri quodam proprio motu.

Pro concordantia huius apparentis repugnantię inuenio duas ſententias. Prima eſt,Comment.& ſequentium eum. Secunda eſt,B.Th. iuxta quam intendo determinare præſens quæſitum.

Quantum ad Commentatorem aduerte,quòd ipſe in cõmento 84. dicit, quòd aer in aure ſemper mouetur quodam motu proprio cauſans tinnitum in aure, vt accidit homini quando poſuerit in aures cornu,& aſcultauerit ſonum in eo propter aerem incluſum in cornu,& propter duritiem cornu. Et dicit, quòd ſignum verificationis,id eſt veri, & boni auditus in homine eſt,vt dicunt medici,ꝙ ſemper audiat tinnitum in auribus. Et hunc ſenſum Cõmentatoris ſequitur Egidius,& Gaetanus Vincentinus. Verum quia Cõmentator exponens text.83.dixerat cum philoſopho,quòd natura poſuerat in aure aerem valde quieſcentem, & quòd non eſt motus,vt ſentiat perfectæ omnes modos motus factos in aere extrinſeco,ideo niſi aliud dicatur videtur ſtare repugnantia in dictis philoſophi, & Commentatoris. Vt igitur ſequentes Commentatorem remouerent talem repugnãtiam inuenerunt hanc diſtinctionem. Aër poteſt moueri dupliciter. Primo,per fluxum,& refluxum,ſiue per ingreſſum & regreſſum, vt quando egreditur ex camera, & reuertitur, ſiue alius ſubintrat. Et iſtę motus competit aeri extrinſeco ab aure,& differenti ſonum ad auditum. Non autem competit aeri exiſtenti in aure. Nam ſi ille egrederetur corrumperetur auditus,ſicut ſi egrederetur humidum aqueum inclu ſum in pupilla corrumperetur viſus, & de tali motu intendit

dit philoſophus,& Commentator aërem in aure eſſe immo bilem. Secundo poteſt moueri in ſeipſo quaſi circulariter. ſicut aqua in vaſe quando agitatur, ita tamen quòd nũquam exeat,& ſicut mouetur aër in timpano incluſus quando percutitur timpanum. Et hoc motu intendit philoſophus, & Commentator in commento 84. aërem in aure ſemper moueri. Et ſignum adducitur, quòd ſi manum ſuperponimus auri ſentimus ſonum obſcurum ꝓfundum ſicut ſonum timpani lente percuſſi. Dicunt autem illum aërem ſic moueri propter calorem capitis, vel ſecundùm Albertum vt conſeruetur in aure, & quantum ad hunc motum intendit philoſophus,& Commentator aërem in aure moueri, & ſic conantur euadere repugnantiam quæ inſurgit in philoſopho, & Commentator. Nam hæc duo non repugnant. Aër in aure complantatus eſt immobilis quo ad fluxum,& refluxum, & eſt mobilis circulariter ſemper exiſtens in aure.

Quantum ad mentem B.Th. aduerte, quòd omnino diſſentit à Commentatore, & ſequentibus eum. Arbitratur enim, vt patet in expoſitione text. 83. quòd ſicut pupilla debet carere omni colore vt percipiat omnes differentias colorum, ita aër exiſtens in aure, vt eſt organum auditus, debet carere omni motu locali tam proprio quam cõmuni, vt auditus percipiat omnes differentias motuum localium,& ſonorum. Et hanc cauſam adduxit philoſophus in textu 83. cum dixit. Hic autem eſt in auribus ędificatus vt immobilis ſit quatenus certe ſentiat omnes differentias motus, ex quibus ſequitur, ꝙ bonitas auditus conſiſtit in omnimoda quiete aëris complantati in auribus, ita ꝙ neque motus, neq; tinnitus ſit in aure. Quod autem dicit philoſophus in text. 84. Semper enim quodam proprio motu mouetur aër in auribus B.Th. non vult id debere intelligi de aëre in aure exiſtẽte in ſua bona diſpoſitione, quoniam vt ſic eſt quietus,& immobilis ex text. 83. ſed de ea re in aure exiſtente in mala diſpoſitione. Vnde ad mentem B.Th. philoſophus in tex. 84. intendit declarare aërem in aure debere eſſe omnino immobilem hoc modo. Si aër ille habet tinnitum in aure ſicut eſt in cornu qñ apponimus auri eſt ſignum mali auditus, ergo vt bonus ſit auditus debet eſſe immobilis,& ſine tinnitu. Et ſic

expo-

exponendo patet, ꝙ nulla eſt repugnantia in dictis philoſophi. Nam hæc duo non repugnant. Aër in aure exiſtens bene diſpoſitus eſt immobilis vt oẽs dr̃ia motuum, & ſonorum percipiat. Et idem exiſtens male diſpoſitus ſemper mouetur, & cauſat tinnitum, ideo vt ſic male percipit dr̃ias motuum, & ſonoꝝ. Et hæc expoſitio eſt magis continuatiua textus, & vr̃ euidentior ad ſenſum. Quilibet.n.experitur ꝙ quãdiu ſentit ſtrepitum, aut tinnitum in aure male audit, & quãto magis ſentit quietẽ in aure tanto melius audit. Nec valet ſignũ quod à multis allegatur: Dñt.n.ꝙ ſignum continui motus in aëre complantato ſumitur ex hoc. Si opponatur manus ad aurem ſemper ſentimus tinnitũ in aure, & ſtrepitum profundum quaſi aquaꝝ decurrentium. Et hoc nunq̃ fallit. Hic aũt tinnitus, ſiue ſtrepitus non eſſet niſi aër in aure moueretur per tortuoſitates auris ergò non ſolum qñ organum auditus eſt male diſpoſitum, ſed ſemper aër in aure mouetur.

Hoc inquam ſignum non valet, quoniam ſtrepitus ille nõ ſolum poteſt procedere à motu aëris in aure circungirantis, ſed à calore à corde ad caput aſcendentis, & ſpirante per aures, vel ab aſcenſu vaporum, vel à venis pulſantibus locatis iuxta aurem. Hæc mihi videntur dicenda pro defenſione B.Th. Qui autem melius inuenerit, benedicatur à Deo glorioſo. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Queſtio 38. ſi diffinitio vocis eſt bene aſſignata ab Ariſt.

Quare pcuſſio reſpirari aëris ab anima quę eſt in his partibus ad vocalẽ arteriam vox eſt cum imaginatione aliqua, Significatiuus enim quidam ſonus vox eſt. Textu 90.

IN HAC quæſtione, inſurgit difficultas contra ſingulas particulas præpoſitæ diffinitionis, ideo formandæ ſunt obiectiones contra ſingulas. Deinde per ſolutiones ad mentem viæ Thomiſticæ terminabimus quæſitum.

Contra ly percuſſio ſic arguitur. Vox eſt ſonus, Sonus autem non eſt percuſſio, quia percuſſio eſt motus localis. Sed ſonus non eſt motus localis, vt determinauimus ſupra, ergo vox non eſt percuſſio.

Contra ly reſpirati aëris ſic arguitur. Na aër eſt id in quo fit vox, q̃a omnis ſonus fit in aëre, vt determinauimus ſupra, ergo aër eſt ſubiectũ in quo recipitur vox. Si eſt ſubiectũ ergo

go nõ habet rõnem percuſſi. Sed in hoc quod dicit reſpirati aëris ad arteriam vocalem inſinuat philoſophus, quòd aër reſpiratus pcutitur ad arteriam ſicut pila ad pariete͂, ergo &c.

Contra ly ab anima ſic arguitur. Aër reſpiratus attrahitur formaliter, & realiter à pulmone, vt patet in lib. de inſpiratione, & expiratione, ergo non ab anima exiſtente in his partibus, ſcilicet in corde, & pulmone.

Contra ly ad arteriam vocalem ſic arguitur. Nam Grilli ſm Alb. cantant ſine arteria vocali, in cuius ſignum dicit ipſe quòd expertus eſt Grillum cantare etiam amputato capite.

Contra ly ſignificatiuus ſic arguitur. Nam apud omnes logicos vox diuiditur per ſignificatiuam, & non ſignificatiuã, & acceptatur hæc diuiſio etiam à Boëtio, ergo non eſt neceſſe vocem vt vox eſt eſſe ſonum ſignificatiuum, ſed abſtrahit à ſignificatiuo, & non ſignificatiuo.

His non obſtantibus tenendum eſt diffinitionem præpoſitam eſſe bene aſſignatam, & ſufficienter diſtinguentem naturam vocis à quocunque quod non eſt vox. Pro cuius intelligentia aduerte, ꝙ in animalibus habentibus ſanguinem, vt declarauimus in lib. de inſpiratione, & expiratione, neceſſe eſt fieri attractionem aeris per pulmonem ad cor, quæ quidẽ attractio ad duo ordinatur. Primo, ad refrigerandum cor, cũ enim in his animalibus cor ſit valde calidum, niſi per aerem attractum, & emiſſum reciperet refrigerium ſuffocaretur animal, vt videre poteris in epitomi noſtra ſuper librum de inſpiratione, & eſpiratione. Secundo, ordinatur ad formandã vocem. Nam quando aer trahitur per os, & cannam pulmonis ad pulmonem, & cor, deinde eadem via remittitur ad os remiſſus percutitur ad arteriam vocalem, & vt ſic percutitur in eo cauſatur vox. Et per hoc quod dicitur vox eſt percuſſio reſpirati aeris, differt vox à ſono facto in animali, ſed non p reſpiratum aerem, vt quando homo manu percutit pectus, & per ly ab anima diſtinguitur à ſono facto in re inanimata, & per ly in his partibus denotatur membrum percutiens ſiue emittens aerem inſpiratum, & per ly ad arteriam vocalem denotatur membrum percuſſum. Ex his patet quid reſpondendum ſit obiectionibus factis.

Ad primam dicitur, vt dictum eſt ſupra de ſono. Sicut iſta diffini

diffinitio ſonus eſt motus,intelligenda eſt cauſaliter,ita iſta. Vox eſt percuſſio,id eſt ex percuſſione cauſata.

Ad ſecundam dico,ꝙ non eſt inconueniens,in formatione vocis,aerem fungi vice duorꝫ.ſ.percuſſi,& ſubiecti,aut medij in quo recipitur vox · percuſſi quidem vt expellitur à pulmone,& repercutitur ad arteriam vocalem. Subiecti aũt,aut medij vt in quo ex tali percuſſione cauſatur vox. Nec id contingit ſolum in voce,ſed etiam in motu baculi per aerem. Nam quãdo baculus ducitur velociter per aerem aer reſiſtit baculo, & ſe habet vt corpus percuſſum à baculo, & tamen in eodem aere recipitur ſonus factus ex motu forti ipſius baculi. Dico ergo ad obiectionem,quòd non inconuenit aerem hr̃e rationem percuſſi, & rationem ſubiecti,aut medij.

Ad tertiam dico, ꝙ vtrunq; eſt verꝫ.ſ.ꝙ attrahitur ab anima,& pulmone,ſed ab anima vt à primo mouente, & à pulmone,vt ab inſtr̃o immediato. Et ideo philoſopbus quaſi cõplectens primum mouens, & inſtr̃m dicit ab anima quæ eſt in his partibus. Quod intelligas non præciſæ, quoniam in omni parte animati eſt anima. Verum quantum ad virtutem motiuam viget præcipue in corde, & pulmone.

Ad quartam dr̃ præcipue ſ̃m Alber.ꝙ cum Grilli,&Cicade careant ſanguine nõ faciunt vocem, nec ſuum ſonum formant ore per aerem reſpiratum,ſed frequentatis ictibus percutiendo aerem exteriorem cum diafragmate, ſeu parte pectorali. vnde ad obiectionem nego, quòd habeant ſonum qui ſit vox, nec habent arteriam vocalem.

Ad quintam dico,ꝙ omnis vox eſt ſignatiua, quia aut ſignificat ſeipſam ex imaginatione, & appetitu formatam ab anima. Niſi.n.homo,aut brutum imaginaretur aliquid,non formaret vocem vt placet Cõment.in cõmento 90.vbi inqt. Non omnis ſonus factus ab animali eſt vox, vt ſonus qui fit ſine voluntate apud tuſſim, & apud motum linguæ, ſed vox eſt ſonus qui fit cum imaginatione,& cum voluntate. Et innuit Ariſt.ꝙ iſta actio completur duabus virtutibus animæ quarum vna eſt concupiſcibilis altera imaginatiua. Hæc Cõment. Ex quibus conſtat, ꝙ ſi animal non imaginatur non profert vocem,licet poſſit ore facere aliquem ſonum ex motu linguæ. Ex hoc aũt ꝙ imaginatur profert vocem repræſenta-

ſentatiuam rei imaginatę, quàm non eſt neceſſe diſtingui ab ipſa voce. Nam quia imaginor hanc vocem buf, ideo illam profero, & ſic eſt ſignificatiua ſui ipſius. Aut ſignificat aliqd extra ſe, vel præter ipſam, & hoc dupliciter, quia vel naturaliter, vt interiectiones, & voces brutorꝶ quibus indicant ſuos affectus, vel ad placitum vt termini diuerſorꝶ idiomatum. Dico igitur, ꝙ mens philoſophi fuit oēm vocem eſſe ſignificatiuam ſub hoc diſiuncto, quia vel ſignificat ſeipſam tãtum imaginatam prius, vel aliquid prçter ſeipſam naturaliter, vel ad placitum. Ad obiectionem dico, ꝙ logici non curant de ſignificato vocis quo ſignificat ſeipſam, ſed quo ſignificat aliquid præter ſeipſam eo ꝙ aſſumit vocem, vt ſignum conceptus, & propterea vocem quæ ſolum ſeipſam ſignificat reputat non ſignificatiuam, non quidem abſolutæ, ſed quoniam nihil ſibi deſeruit. Hæc tibi ſufficiant pro diffinitione vocis. De qua tamen aduerte, quòd philoſophus non adduxit niſi tria inſtrumenta cauſantia vocem. ſ. pulmonem, vel animam exiſtentem in pulmone, & aërem reſpiratum, & arteriam vocalem, quoniam non conſiderat de formatione vocis niſi abſolutæ, & illa tria ſufficiunt. In conſideratione autem vocis in particulari puta dearticulatę, vt deſeruit ſermoni additur palatum, & lingua, & dens, & labium, quia ſine his non diuiditur per literas, & ſillabas. Sed de his alias tractabitur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 39. Si homo hąbet peiorem odoratum ceteris animalibus.

Senſum hunc non habemus certum, ſed peiorem quam in multis animalibus. Textu 92.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd difficultas eius conſurgit ex eo quòd Cōment. videtur cōtradicere philoſopho. Nam in libro ſuo de ſenſu, & ſenſato dicit, quòd homo melius diſtinguit differentias ſenſibilium olfatus quam cetera animalia, impoſſibile eſt autem quòd melius diſtinguat niſi meliorem habeat odoratum. Hoc autem contradicit philoſopho, qui non ſolum in 2. de anima in textu 92. dicit nos habere hūc ſenſum peiorem quam ſit in multis animalibus, ſed etiam in libro de ſenſu, & ſenſato in tex. 44. dicit naturā ſaporis eſſe nobis manifeſtiorem quam ſit natura odoris eo, quòd

quòd peiorem habemus odoratum, & hac de cauſa ſpecies odoris non eſſe nobis multum manifeſtas.

Pro reſolutione huius quæſiti præpono duas diſtinctiones ex quibus manifeſtabitur nullam eſſe repugnantiam inter philoſophum,& Comment.

Prima diſtinctio eſt de odore,& ſic hæc. Odor dupliciter ſumitur. Primo,eſt odor qui ſecundum ſe eſt delectans vel contriſtans odoratum dato, quòd non ordinetur ad cibum, quærendum vel fugiendum,ſicut odor roſarum,& lilij,& aromatum. Secundo,eſt odor qui ordinatur ad cibum,& correſpondet ſapori, & per huiuſmodi odorem excitantur animalia,& homines ad quærendum cibum. Inde videmus animalia,viuentia ex venatione,& rapacitate venari cibum ex odore,vt canis leporem,catus murem, lupus ouem.

Secunda diſtinctio,eſt de meliori aut peiori odoratu. Aduerte igitur, ꝙ tribus modis poteſt dici odoratus melior,vel peior. Primo,quia vnus fluit à nobiliori anima ſenſitiua,alter autem à viliori,vt ſi dicatur odoratus leonis melior odoratu canis, quia anima leonis nobilior eſt quam anima canis. Secundo,quia vnus percipit plures ſpecies contentas ſub ſuo obiecto, alter autem pauciores, ſicut diceretur intellectus philoſophi nobilior intellectu ruſtici,quia plures entiū ſpecies cognoſcit. Tertio,quia vnus licet tot ſpecies ſui obiecti apprehendat quod alter tamen perfectius,& ſub remiſſiori gradu vel à maiori diſtantia percipit quam alius. Sicut dicitur viſus in iuuene perfectior quam in ſene,non quia videat aliquam ſpeciem coloris aut lucidi quàm nō videre poteſt ſenex,ſed quia à maiori diſtantia videt,& quia ſub minori gradu,& ſub minori quantitate.

Ex his dico ad quæſitum,ꝙ homo non habet peiorē odoratum ceteris animalibus primo modo,imò habet nobiliorem, qm̄ fluit ab anima ſenſitiua humana quæ non realiter diſtinguitur ab intellectiua,vt determinauimus in lib.7. metaph.in q.noſtris. Vnde in hoc ſenſu non ſolum odoratum, ſed oēs potentias habet homo nobiliores alijs animalibus.

Sed aduerte,quòd hæc conſideratio non facit potentiam, vt potentiam nobiliorem aut viliorem,ſed potentiam vt res eſt. Nam potentia, vt potentia reſpicit obiectum, & non

ſubiectum in quo eſt, & nobilitas potentiæ debet trahi ab obiecto, aliter non poſſemus ſaluare maiorem perfectionē in viſu aquilæ quam in viſu hominis. Dico etiam, ꝙ non habet peiorem odoratum. Secundo modo: imò habet vt ſic ꝑfectiorem quia poteſt percipere ſpecies odoris ſecundo modo ſumpti, aliter non alliceretur ad cibum ex odore, ſicut alliciuntur bruta modo ſibi conueniēti, percipit etiam ſpecies odoris primo modo ſumpti, quas non odorat brutum. Non enim curat brutum de odore roſarum, aut aromatum quia non deſeruiunt ſuo nutrimento. Patet ergo, ꝙ homo in hoc ſenſu habet meliorem odoratum, quia non ſolum tot ſed & plures ſpecies odoris percipit. Dico tertio, quòd ſumendo odoratum in tertio modo, & reſpectu odoris conſiderati ſecundo modo, homo habet peiorem odoratum multis animalibus. quia non percipit odorem in tam gradu remiſſo, nec in tanta diſtantia vt multa animalia, ſicut patet de animalibus venatitis qui ſubtiliſſime odorant & de vulturibus, qui per multa ſtadia trahuntur ad odorem cadauerum. Cauſa autem huius in homine communiter aſſignatur in diſpoſitio organi odoratus. Nam cum odor fundetur in calido & ſicco vt dicemus infra neceſſe eſt vt organum odoratus non ſit intenſe frigidum humidum vt ſit bene perceptiuum odoris. Inde videmus quòd multum reumatizantes quaſi nullū ſentiunt odorem. Cum autem homo habeat cerebrum valde magnum quòd eſt ex ſua complexione frigidum, humidū & habeat organum odoratus propinquum cerebro quæ ſunt caruncule mamilares, quæ à cerebro recipiunt multas humiditates frigidas, ſequitur quòd homo habeat naturaliter indiſpoſitum organum odoratus, ex conſequenti non percipit odores niſi in gradu intenſo & à debita diſtātia, hac igitur de cauſa homo non bene odorat.

Ex his declaratur, ꝙ nulla eſt repugnātia inter philoſophū & Comment. Nam quando Comment. dicit ꝙ homo melius diſtinguit differentias odoris, ex conſequenti vt ſic habet meliorem odoratum intendit de odoratu in ſecūdo ſenſu, & quo ad differentias odoris primo modo ſumpti. Quando autem dicit philoſophus quòd homo habet peiorem odoratum, intendit de odoratu in tertio ſenſu & quo ad differētias

odo

odoris ſumpti ſecundo modo. Cui concordat Commentat. in libro de ſenſu & ſenſato. Nam poſtquam dixerat, quòd homo melius diſtinguit differentias ſenſibiliũ olfatus quàm cętera animalia, ſtatim ſubiungit. Tamen multa animalia ſentiunt odore magis à remotis & ſenſibilius. Hæc de pręſenti quæſito dicta ſint.

¶Qõ 40. Si homo eſt melioris tactus quam cętera animalia, & ſi ex hoc poteſt argui bonitas mentis non autem ex alio ſenſu.

Secundum autem tactum differenter certificat, vnde & prudentiſſimum eſt animalium. Signum autem in genere hominum ſecundũ ſenſum hunc ingeniofos eſſe & non ingenioſos, ſecũdùm alium autem nullum. Tex. 94.

IN HAC quæſtione tria conſideranda ſunt. Primo, ſi homo eſt perfectioris tactus inter cetera animalia. Secundo, ſi ex hoc poteſt argui homo ingenioſus. Tertio, ſi poteſt argui idem ex alio ſenſu.

Quantum ad primum aduerte, quòd organum tactus differt ab organis aliorũ ſenſuum in hoc, quòd illa debent eſſe denudata à qualitatibus ſenſibilibus quarum ſunt receptiua vt pupilla debet eſſe ſine colore, miringa ſine ſono caruncule in naribus ſine odore, lingua ſine ſapore. Organum autem tactus, & guſtus, non vt guſtus, ſed vt quidam tactus non poteſt eſſe denudatum à qualitatis tãgibilibus ſed ſufficit, quòd ſit denudatum ab excellentijs earum. Conſurgit enim ex qualitatibus tangibilibus redactis ad medium, ſiue ad quodã temperamentum. Vnde quanto magis in animali huiuſmodi qualitates ſunt contemperate tanto mágis in eo eſt ꝑfectus tactus. In illo vero animali tales qualitates ſunt perfectius temperate cuius compoſito & mixtio magis reducta eſt ad medium. Hic autem eſt homo, quoniam cum materia ſit propter formam, qualis eſt forma hominis talis debet eſſe materia in qua recipitur. Conſtat autem animam humanam eſſe nobiliorem formam in his inferioribus, ergo mixtum & complexionatum in quo recipitur debet eſſe nobiliſſimum inter mixta, aliter anima humana non poſſet exercere nobiliſſimas operationes quas videmus in corpo-

re humano. In illo ergo animali tactus eſt perfectior cuius corpus eſt magis temperatum, hic autem eſt homo ꝑꝑ nobilitatẽ formæ, ergo in homine eſt nobilior, & certior tactus.

Tu tamen aduerte, ꝙ licet homo vt homo reſpectu alioꝝ animalium habeat nobiliorem tactum, ita ꝙ imperfectiſſimus homo habet nobiliorem tactum quocunque bruto quãtumcunque perfecto in genere ſuo, tamen in hominibus dãtur gradus huiuſmodi perfectionis, quoniam complexio humana magnam habet latitudinem in nobilitate, vnde qui habent complexionem nobiliorem in qua perfectius qualitates primæ contemperatæ ſunt, habent nobiliorem tactum, & qui habent minus nobiliorem, ſic habent & tactum.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ non iudicatur homo ingenioſus vel non ingenioſus niſi ex faciliori, & certiori, & ſubtiliori actione intellectuali tam in practicis quam in ſpeculatiuis. Vnde architectos dicimus ingenioſus, & metaphyſicos ingenioſos. Huiuſmodi aũt actio non exercetur ab anima niſi in corpore pro hoc ſtatu. Cuius igitur corpus liberius, & expeditius deſeruit animæ in tali actione illud nobilius erit. Tale aũt eſt quod eſt nobilius complexionatum, & hoc eſt quod nobiliorem habet tactum, eo ꝙ in eo qualitates primæ reductæ ſunt magis ad medium. Rationabiliter igitur ex bonitate tactus arguitur homo ingenioſus. Vnde dicit Comment. in commento 94. Complexio conueniens bonitati iſtius ſenſus, conuenit diſcretioni intellectus.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ aliud eſt ſenſum deſeruire intellectui, & ſenſum oſtendere bonitatem intellectus. Nã primum eſt commune omni ſenſui, quoniam cum nihil ſit in intellectu quin prius fuerit in ſenſu, & ſi defecerit nobis aliquis ſenſus, neceſſe eſt vt deficiat nobis ſcientia illius ſenſus. Omnis ſenſus ſubminiſtrat nobis phantaſma ſui proprij obiecti, à quo virtute intellectus agentis poteſt abſtrahi ſpecies intelligibilis, quia actuatus intellectus fertur in cognitionem obiecti cuiuſlibet ſenſus. Et inter omnes ſenſus nobilius deſeruiunt viſus, & auditus. Viſus quidem in ſcientia quæ habetur per inuentionem, & auditus in ea quæ habetur per doctrinam, vt pertractauimus in proœmio metaph. in quæſtionibus noſtris.

Secundum autem conuenit ſoli tactui. Nam non declaratur aliquis, quòd ſit boni intellectus, quia offeruntur ei per ſenſum multa intelligibilia, ſed quia circa illa ordinate, & ſubtiliter negociatur, & veraciter ea intelligit, & de intellectis vera enunciat. Id autem declaratur ſola bonitate tactus, quoniam per ipſum manifeſtatur corpus mixtum nobiliſſima mixtione, qua redditur aptum animæ ad exercendum opera intellectualia, vt ſupra diximus. Et propterea raro fallit quod qui ſunt boni tactus non ſint ingenioſi quod non contingit ex bonitate aliorum ſenſuum. Vnde, inquit Cōment. in commento 94. Bonitas diſcretionis non videtur conſequi bonitatem aliorum ſenſuum. Boni enim viſus homo poteſt eſſe indiſcretus, & ſimiliter boni auditus, ſed boni tactus ſemper videtur eſſe diſcretus. Bonitas autem tactus declaratur ex molli carne, & quoniam homo eſt mollioris carnis quam cetera animalia ideo ſolus homo eſt ingenioſus, & inter homines, qui ſunt dure carnis reſpectiuę non ſunt ita ingenioſi ſicut illi qui ſunt molles carne. Quod tu intelliges, quando talis mollities prouenit ex bona contemperantia miſcibilium, & non ex ſuperhabundanti humido, vt prouenit in muliere, quæ potius dicenda eſt laxe cutis quam mollis carnis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 41. Si conuenienter nominantur ſpecies odoris nominibus ſpecierum ſaporis.

Eſt autem quemadmodum humor hic quidem dulcis ille vero amarus, ſic & odores ſunt. Tex. 95.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd non poteſt reſolui, niſi ſciamus quæ ſint principia odoris, & quomodo generatur, & quid ſit. Vt igitur reſoluamus quæſitum, ſic procedemus. Primo, declarabuntur principia concurrentia ad generationem odoris. Secundo, declarabitur modus generationis ſuæ. Tertio, aſſignabitur diffinitio odoris. Quarto, declarabitur quomodo ſpecies odoris correſpondent ſpeciebus ſaporis. Quinto, ſoluetur dubium.

Quantum ad primum aduerte, vt ponit Albertus in libro de ſenſu, & ſenſato, tract. 2. cap. 9. ea quæ ſunt principia ſaporis ſunt etiam principia odoris, quoniam odor ſupponit ſaporem in odorabili. Vnde Comment. in lib. de ſenſu,

& ſenſato dicit, quòd materia odoris eſt ſapor, quoniam omne habens odorem habet ſaporem. Tu vero intelliges ſaporem eſſe materiam odoris, id eſt humidum ſaporoſum, de quo dicemus cum loquemur de ſapore quòd eſt humidū aquæum admiſtum ſicco. Ad odorem igitur concurrunt humidum, & ſiccum, & calidum, ſicut ad ſaporem. Sed in hoc eſt differentia, quòd in ſapore prædominatur humidum in odore autem ſiccum. Vnde diſponenda ſunt hæc principia in generatione odoris oppoſito modo quam in generatione ſaporis. Dicendum ergo ſecundùm B. Thom. & Albertum, quòd in ſapore humidum eſt principium paſſiuū, actiuum autem eſt ſiccum terreſtre & calidum decoquens humidum, ac permiſcens ſicco terreſtri. In odore autem ſiccum eſt paſſiuum actiuum autem eſt humidum enchinum, id eſt incorporatum ſicco, quòd idem eſt quòd humidum ſaporoſum, & calidum reſoluens. Nam calor agens cum humido ſaporoſo reſoluit ſiccum calidum quòd non eſt aliud quam quidam ſpiritus. Et hic ſpiritus qui eſt pars ignea ſicca reſoluta eſt primum ſubiectum odoris. Vnde Commentat. dicit in libro de ſenſu & ſenſato, quòd philoſophus attribuit odori ſiccitatem & caliditatem, quæ fit ex humiditate ſaporoſa.

Quantum ad ſecundum, ſcilicet quomodo generetur odor dico quòd ordine naturæ ſubſequitur ſaporem. Vnde imaginandum eſt quòd ex humido aqueo & aëreo quando admiſcentur ſicco terreſtri, & quando humidum aqueum decoquitur à calore fit ſapor. Cum autem ſapor productus eſt tunc calor agens in illud humidum ſaporoſum, quòd eſt idem cum enchimo reſoluit ex eo ſiccum calidum, quòd eſt idem cum odore vel primum ſubiectum odoris.

Quantum ad tertium, ſcilicet quid ſit odor aduerte, quòd difficile eſt inuenire eius diffinitionem. Nec philoſophus nec Commentat. nec Albertus, nec Beat. Thom. formaliter ipſum diffinitur. Stantibus tamen principijs prædictis poteſt de eo formari talis diffinitio. Odor eſt impreſſio, id eſt qualitas cauſata ex humido ſaporoſo per calorem reſoluentem, exiſtens ſubiectiuę in ſicco ſubtili calido euaporante à corpoce odorabili. Sed aduerte, quòd ſecundùm Beat.

Th.

Thom.in ſecundo de anima in expoſitione textu 95. exiſtit ſubiectiuæ in ſicco aëreo cõtemperato ſicut ſapor exiſtit ſub iectiuæ in humido aqueo aliqualiter digeſto,ſecundùm autem Albertum exiſtit ſubiectiuæ in ſpiritu,ideſt in parte ignea tamen contemperata quæ reſoluitur ab humido ſaporoſo. Clariorem non inuenio diffinitionem, nec poteſt à nobis inueſtigari eo quòd imperfectum habemus odoratũ. Vnde dixit philoſophus in tex.92.&immanifeſtum nobis eſt quale quid ſit odor, cauſa autem eſt quia ſenſum hunc non habemus certum.

Quantum ad quartum,aduerte aliud mouiſſe philoſophũ in 2.de anima in tex.95.& in lib.de ſenſe & ſenſato in text. 63.ad aſſignandum ſpecies odoris proportionales ſpeciebus ſaporis,& nominare nominibus eiuſdem quibus nominantur ſpecies ſaporis, niſi quia vt dicit philoſophus in eodem textu . Propter id quòd non multum ſunt manifeſti odores ſicut ſapores ab his acceperunt nomina.Et id quidem rationabiliter, quoniam nobis naturale eſt manifeſtare & nomi nare minus notum per magis notum. Viſum eſt igitur philoſopho facere ſatis ſi manifeſtaret ſpecies odoris ꝓportionaliter per ſpecies ſaporis, præcipue cum cauſetur odor ex humiditate ſaporoſa vt diximus ſupra. Tu tamen aduerte, quòd licet ſpecies odorum nominentur nominibus ſpecierum ſaporum, non tamen eſt vniuerſaliter verum ꝙ ſpecies odoris correſpondeant in re ſpeciebus ſaporis. Nam licet aliqua habeant ſuauem ſaporem & ſuauem odorem,non omnia ſic ſe habent, imò vt dicit philoſophus in tex.95.quædam habent odorem contrarium ſapori, puta ſunt dulcia in ſapore & acuta in odore. Et huius quidem cauſa eſt,quoniã ſapor fundatur in humido aqueo groſſo. Odor autem in ſubtili aëreo contẽperato ipſi humido aqueo, & in ſicco ſub tili debitæ proportionato, quando ergo in corpore eſt bene digeſtum humidum aqueum groſſum & bene temperatum eſt illud ſubtile aëreum, ibi erit dulcis ſapor & dulcis odor. Sed ſi in eodem corpore vnum quidem ſit male digeſtum alterum autem bene temperatum odor non correſpondebit ſapori, quoniam habebit ſaporem aërem, odorem vero dulcem aut econuerſo. Et quod dicitur de ſaporibus &

odoribus extremis intellige tu de medijs. Igitur de ſpeciebus odoris, qũo correſpondeant ſpeciebus ſaporis ſic pertranſeo. Nam & Alb. in 2. de anima in tract. 3. in cap. 24. incepit declarare ſuperficialiter, qũo correſpondeant, & qũo diuerſificentur promittens ſe de his ſufficienter determinaturum in lib. de ſenſu, & ſenſato. ſed nec illic compleuit. Et arbitror id eueniſſe, quoniam nec ipſe potuit id ſufficienter inueſtigare.

Quantum ad quintum aduerte, ꝙ vr̄ eſſe repugnantia in dictis philoſophi. Nam in 2. de anima in tex. 95. facit correſpondere dulcem ſaporem dulci odori, & amarum amaro. In lib. autem de ſenſu, & ſenſato amaro ſapori non facit correſpondere amarum odorem, ſed putridum. Inquit enim. Et amaris. ſ. ſaporibus proportionales dicat vtique quis putridos, ſcilicet odores. Putridos autem fetores dicimus.

Ad hoc dicitur, ꝙ philoſophus in lib. de anima aſſignat correſpondentiam inter ſapores, & odores ex parte rei. & ideo amaro ſapori correſpondet amarus odor. In lib. autem de ſenſu, & ſenſato aſſignat correſpõdentiam ex parte offenſionis ſenſus præcipue humani. Nam ſapor amarus, & odor putridus in hoc conueniunt, quod maxime offendunt nos ille quidem guſtum qui eſt ſenſus nutrimenti, quod quidem maxime, ſaluatur in dulci eo quod bene nutrit vt dicit philoſophus in lib. de ſenſu, & ſenſato. Odor autem putridus maxime offendit odoratum humanum, non autem aliorum animalium. Non enim fugiunt fetores niſi ſint corruptiui complexionis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 42. Si odor habet eſſe reale in medio.

Eſt aũt olfatus per medium aërem vt aquam. Tex. 97.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ oẽs expoſitores ſuper tex. præpoſitum quærunt, cum obiectum prius recipiatur in medio quàm in ſenſu, qũo ſuſcipitur odor in medio, aut realiter an intentionaliter. Et circa hoc inuenio oẽs expoſitores philoſophi concordes, eo ꝙ oẽs aſſentiunt Cõment. in 2. de anima in cõment 97. ſolus Auic. in 6. naturalium in parte 2. in cap. de odoratu. vr̄ aliter ſentire, licet ex difficultate, & obſcuritate, vix percipi poſſit ſenſus eius. Vt igitur reſoluatur præſens quæſitum, ſic procedendum eſt. Primo, recitabitur opin. Auic. Secundo, argumentabitur contra eum ex

rationibus Comment. Tertio,declarabitur quid tenendum ſit ſecundùm philoſophum. Quarto, ſoluetur dubium.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ Auic.opinatur à corpore odorifero reſolui vaporem ſubtilem,& illum fieri odorẽ, odoremque illum ſiue vaporem ſubtilem diffundi in aëre,& deportari ad organum odoratus. Et ſic non concedit neceſſitatem medij propter receptionem intentionalẽ obiecti priuſquam differatur ad ſenſum, imò dicit ipſe,ſi ſenſatum poſſet occurrere ſenſui ſentiretur ſine medio. Quod autem odor pertingens ad odoratum ſit realiter diffuſus in medio,&non intentionaliter probat ſigno,& ratione. Signo quidem,quoniam experimur, ꝙ quando frequenter odoramus pomum paulatim extenuatur,& odor adheret manibus,&remoto pomo adhuc remanet odor in medio, puta in aëre clauſo in camera. Quomodo autem poſſit realiter diffundi in tanto ſpatio puta per miliare in circuitu, dicit ipſe exemplificans de camphora acutiſſima in odore, quòd ſi euaporaremus camphoram adeo,& videretur tota eius ſuba reſoluta,partes illę reſolutę diffunderentur vſque ad certum ſpatium puta x. cubitorum. Iterum autem ille partes redderentur ſubtiliores actione caloris qui eſt in medio,& ex eis aliquę aliæ particulæ ſubtiliores præcedentibus euaporarent, quæ in vlteriori ſpatio diffunderentur, & ſic ſpatium duplo maius odoriferũ redderent. Et hoc modo non inconuenit odorem realiter diffundi per multum ſpatium. Ratione autem ſic intendit probare intentum. Quando obiectum immutat medium intentionaliter, ſpecies intentionalis ſtatim ceſſat remoto obiecto,vt patet de colore,quo ſublato non remanet ſpecies eius in oculo,nec in ſpeculo,nec in medio.

Sed remoto odorabili adhuc remanet odor eius in medio,vt patet ad ſenſum,ergo non immutat medium intentionaliter,ſed realiter.

Quantum ad ſecundum aduerte,quòd Comment.in 2.de anima in commento 97. reprobat Auic. tribus rationibus, quas intendo hic formare,& defendere. Deinde ſoluam ſignum ſumptum ab Auicenna, & rationem eius.

Prima ratio Commentat.talis eſt. Quædam aues vt vultures in bello facto in Græcia venerunt per multas dietas,

vtpote

vtpote per 50. miliaria attractæ ex odore cadauerum ad deuorandum occiſorum corpora, ergo odor cadauerum non fuit realiter,ſed intentionaliter in tanto ſpatio medio. Antecedens quidem acceptatur ex hiſtorijs,conſequētia autem probatur,quoniam ſi illa corpora reſoluta fuiſſent in rariſſimum elementum quale eſt ignis quo non datur rarius non potuiſſet ignis ille ad tantā diſtantiam ſphæricæ diffundi,ergo multo minus vapor ſubtilis effluēs à corpore odorifero.

Aduerte,quòd Auic.conatur hanc rationem ſoluere,&dicit,quòd potuit contingere in illo tempore quo putreſcebāt cadauera flare vehementem ventum,qui deportare potuit aliquam partem aëris infectam vſque ad odoratum huiuſmodi auium,& ſic non oportuit illa cadauera rarefieri vltra raritatem ignis ad hoc, quòd deueniat odor realiter ad odoratum illarum auium. Stante enim caſu de vento flante,non fuit neceſſe ſphæricæ diffundi odorem realiter ad tantam diſtantiam,ſed per lineam rectam ſimul cum aëre deportari.

Sed hæc ſolutio nulla eſt. Nam ſumpto modico odorabili puta modico ſulphure ſi inflammatur,à valde remotis ſentitur etiam nullo flante vento,& ſentitur ſphęricæ,& tamen conſtat, quòd ſi ad raritatem ignis deueniret non poſſet ad tantam diſtantiam ſphæricæ diffundi,ergo ſignum eſt,quòd non eſt neceſſe odorem eſſe realiter in medio.

Secunda ratio talis eſt. Dum reſoluitur fumalis vaporatio à corpore odorifero,& recipitur in aëre,aut aër cedit,aut non, non eſt dicendum quòd cedat per totum ſpatium inter medium inter corporum odoriferum,& odoratum, vt patet ad ſenſum,aliter animal odorans non reſpiraret, ergo ſi per totum illud ſpatium eſſet fumalis vaporatio duo corpora eſſent ſimul,ſcilicet ille fumus,& aër,conſequēs autem eſt impoſſibile.Ergo ſequitur,ꝙ cum per totum illud ſpatium poſſit odor ſentiri non eſt in eo realiter,ſed intentionaliter.

Aduerte, quòd aliqui conantur hanc rationem ſoluere dicentes,ꝙ eo modo immiſcetur odor aëri, quo immiſcentur vapores eleuati à terra,quando autem vapores immiſcētur, nec aër totaliter expellitur, nec plura corpora ſunt ſimul. Vnde ſicut naturaliter,& realiter contingit vapores eleuatos immiſceri aëri per multum ſpatium puta per centum milia

ria,

ria,ſic idem dicendum eſt de fumali vaporatione ſubtili,quę eſt odor ſecundùm Auicennam.

Sed hæc ſolutio non valet, quia ſpecies obiecti ſenſibilis non multiplicat ſe per medium, ſicut vapores immiſcent ſe aëri,nam vbi eſt vapor ibi non eſt aër,aliter duo corpora eſſent ſimul. Non autem eſt neceſſe, quòd vbi eſt ſpecies odoris ibi non ſit aër, imò ſe compatiuntur vt declarabitur, & ideo ſolutio non valet.

Tertia ratio talis eſt. Simplex corpus vt eſt elementum non recipit qualitates ſecundas ſecundùm eſſe reale. Sed odor eſt qualitas ſecundo vt patet,ergo non recipitur realiter in aëre quòd eſt corpus ſimplex,ſed ſe habet vt color, cuius ſpecies intentionaliter eſt in medio, & non realiter.

Aduerte,quòd aliqui ſic reſpondent huic rationi. Conceditur tota ratio, quia nihil concludit contra Auicennam. Non enim dicit Auicenna,odorem recipi ſubiectiuæ, & immediatæ in aëre,ſed dicit fumalem vaporationem ſubtilem immiſceri aëri in qua eſt odor.

Sed hæc ſolutio non valet, quia cum odor ſit accidens, ꝙ eſt paſſibili ſqualitas,neceſſe eſt ſi habet eſſe reale in medio quòd ſit in aliquo ſubiecto, quæro ergo aut eſt in aëre, aut in alio corpore,non in alio corpore,quia aut expelleret aërem,aut eſſet ſimul cum aëre non poteſt eſſe ſimul, quia plura corpora non ſe compatiũtur ſimul,nec patet,quòd expellat aërem,ergo eſt immediate in aëre,vt in ſubiecto. Et ſic patet,quòd ratio concludit contra Auicennam.

Poſuit rationibus contra Auic.reſpondendum eſt ſigno, & rationi ſuæ. Ad ſignum igitur datum de camphora dico, ꝙ illa ſecunda reſolutio in partes ſubtiliores non cõſtat ſenſui,& ideo non acceptatur à peripatetico. Ad rationem dico,ꝙ maior eſt vera qñ medium immutatur ſolum intentionaliter ſicut accidit in viſione. Non ſic aũt eſt in odoratu. Nam vt dicetur infra medium ſm aliquam diſtantiam immutatur ab odore realiter,& intentionaliter,eo ꝙ pro tanta diſtantia recipiuntur in aëre vapores illi fumales in quibus, vt in cauſa proxima continetur odor.Vltra aũt illam diſtantiam odor qui continetur in illis vaporibus fumoſis cauſat ſpeciẽ intentionalem in vlteriori medio vſq; ad odoratum.

Et tu aduerte, quòd Auic. videtur deceptus quia credidit totum medium realiter immutari ab odore. Nec potuit cadere in mentem eius quomodo idem obiectum poſſit immutare medium mutatione reali,& intentionali.

Quantum aũt ad tertium .ſ. quid tenendum ſit ſm philoſophum dico, ꝙ odor in aliquo eſt realiter tm̃, in aliquo intentionaliter tm̃, in aliquo realiter,& intentionaliter. Primo,modo eſt in corpore odorifero. Nã in tali corpore experimur, ꝙ ab eo exit fumalis vaporatio in qua continetur odor, cuius ſignum eſt, ꝙ odorabile per emiſſionẽ odoris paulatim deſiccatur. Secundo,modo eſt in medio vt in aëre ꝑcipue multum diſtante ab odoratu. Nam vt dictum eſt ꝑ Comment. arguentem contra Auic. corpus ſimplex quale eſt aër nõ eſt immediatum ſuſceptiuum odoris realiter. Tertio,modo eſt in medio ꝓpinquo corpori odorabili, nõ quidem immediate, ſed mediate, nam aëri ꝓpinquo odorabili immiſcentur fumales vapores exalantes ab odorabili in quibus odor continetur realiter qui, & ſuam intentionalem ſpeciem cauſat in medio, quo differat ad odoratum receptiuũ odoris ſine mã. Sic tenendum eſt ſm philoſophum,& Comment.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ contra hanc determinationem vr̃ militare rõ ſecunda Cõment. q̃ aſſumpſit contra Auic. Et arguitur ſic. Si vapores fumales exalãtes ab odorabili immiſcentur aëri ꝓpinquo odorabili ſm aliquem terminum puta ꝑ duos cubitos in circuitu quæro aut ſunt ſimul cũ aëre, aut aër cedit. Nõ primo, qa plura corpora eſſent ſimul. Non ſecundo, quia ſequeretur, ꝙ totus aër in circuitu odorabilis expelleretur, quod eſt falſum, qm̃ homo exiſtens propè odorabile non poſſet reſpirare aut igitur odor in nulla parte medij eſt realiter, nec mediate, nec immediate, aut ratio Comment. facta contra Auicennam nulla eſt.

Ad hoc dr̃, ꝙ determinatio facta bona eſt, nec contra eam militat rõ Cõment. ſicut militat contra Auic. ꝓ cuius euidentia ſcito, ꝙ rõ Cõment. pro tanto militat contra Auic. quia ſupponit ꝙ Auic. opinetur illos vapores receptos in aëre eſſe continuos vel cõtiguos adinuicem, ex quo ſequitur, ꝙ neceſſe eſt vel plura corpora eſſe ſimul, vel totum aërem expelli. In determinatione aũt q̃ fecimus, nõ ſupponimus illos va-

pores

pores eſſe continuos nec contiguos imò inter illos mediare aërem, ita ꝙ non eſt neceſſe aërem cedere niſi pro quãto oc cupat pars illorum vaporum, & ſic reſpondendo ad argm̃ dico, ꝙ nec plura corpora ſunt ſimul, nec aër totaliter cedit, ſed ſolum pro tanta parte pro quanta occupat vnus ex illis vaporibus, qui dicuntur eſſe corpuſcula parua, ſiue ſpirituoſa.

Ex his igitur aduerte, quòd non habetur pro inconuenienti, quòd ſpecies intentionalis odoris diffundatur continua in toto inter medio ſpatio inter odorabile, & odoratum, nõ autem odor realis, quoniam non poteſt immediate recipi in elemento puro, nec illa corpora ſpirituoſa poſſunt eſſe continua nec contigua, quin totus aër medius inter odorabile, & odoratum expellatur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 43. Si proprium eſt homini non odorare ſine reſpiratione.
Sed ſine reſpiratione non ſentire proprium eſt hominum. Textu 98.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficultas ſtat in hoc. Quod eſt cõe oĩ animali hñti ſanguinem, & reſpiranti, non eſt proprium homini. Sed non odorare ſine reſpiratione eſt cõe omni animali hñti ſanguinem, & reſpiranti, vt patet per Comment. in 2. de anima cõmento 98. ergo &c. Vt igitur re ſoluatur propoſitum aduerte, ꝙ alio modo exponitur à Cõment. tex. præpoſitus, quàm ab Alber. & à B. Th. Nam Comment. in cõmento 98. non exponit eum de ſolis hominibus, ſed de hominibus, & animalibus anelantibus. Sic. n. inquit. Hoc vero ꝙ homo, & alia animalia anelantia impoſſibile eſt vt olfaciant abſque inſpiratione manifeſtum eſt per ſe. Hæc Cõment. Vnde aduerte, ꝙ ſm Cõment. quando dicit philoſophus. proprium eſt hominum, ly hominum non ſtat pro homine, vt homo eſt præciſæ, ſed vt reſpirans eſt. In quo prędicato non diſtinguitur ab alijs animalibus reſpirantibus. Verum quia, & Alber. & B. Th. & Egid. exponant ly hominum vt homo eſt, videndum eſt quomodo ſit proprium hominum cum id ſit commune omni animali reſpiranti.

Tu igr̃ aduerte, ꝙ Alb. in lib. 2. de anima in tract. 3. in cap. 26. dicit ꝙ odorare non ſine reſpiratione eſt propriũ hoium, quia conuenit omni homini, ſed non ſoli, conuenit. n. alijs

animalibus reſpirantibus. Verum quia illud vere eſt ꝓprium ꝙ conuenit omni,& ſoli, ideo melius eſt, vt ſequaris intentionem Egidij, quàm non negaret B.Th. Et ſtat in hoc. Aliqua animalia ſunt quæ nullo modo indigent reſpiratione, vt odorent, vt carentia ſanguine, quæ habent organum odoratus diſcoopertum vt viuentia in aquis. Aliqua autem animalia ſunt, quæ odorant ſine reſpiratione, ſed non perfectæ eo ꝙ habent organum odoratus aliqualiter coopertum, ſed non tantum quin aliqualiter odorent etiam non trahendo aërem. Ad hoc autem, ꝙ perfectæ odorent, neceſſe eſt vt reſpicerent, quia reſpiratione diſcooperitur in eis organum odoratus. Et hæc ſunt omnia animalia reſpirantia excepto homine. Aliqua autem ſunt, quæ nullo modo odorare poſſunt ſine reſpiratione, eo ꝙ habent organum odoratus penitus coopertum, ita ꝙ niſi reſpiratione diſcooperiatur, neque perfectæ, neque imperfectæ odorare poſſunt. Et hoc eſt propriũ hominum, quia conuenit omni, & ſoli homini habere organum odoratus omnino coopertum. Cuius cauſa eſt magnitudo cerebri abundantis in humiditate, & frigiditate, ex quibus tanta prouenit oppilatio ad organum odoratus, ꝙ vię illius ingroſſantur, & ideo niſi homo attrahat aërem per nares nullo modo odorat, quod non contingit in alijs animalibus. Dictum igitur philoſophi ſic intelligendum eſt, ſine reſpiratione non ſentire .i. non odorare, neque perfectæ, neque imperfectæ, proprium eſt hominum, quia vt ſic cõuenit omni, & ſoli homini, & ſemper. Hæc de p̄ſenti quęſito dicta ſint.

Quæſtio 44. Si omnia odorantia per reſpirationem melius odorant, q̃ quæ odorant ſine reſpiratione.

Videtur autem in hominibus differre hoc ſenſitiuum ad ea quæ aliorum animaliũ, ſicut oculi ad ea quæ durorum oculorum ſunt. Textu 100.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficultas ſtat in dubio quod mouet Cõment. in cõmento 100. ſuper tex. præpoſitum. Quod dubium tale eſt, non videtur ſimilitudo philoſophi tenere. Nam in tex. præpoſito intendit talem ſimilitudinem. Odoratus in reſpirantibus, differt ab odoratu in non reſpirantibus, ſicut viſus in habentibus oculos coopertos differt à viſu in non habentibus oculos coopertos, ſed duros, quales

quales ſunt in locuſtis. Tunc Cõment.ſic ſubſumit. Sed habentia oculos coopertos habent viſum meliorem, vt ſupra dixerat philoſophus, ergo ſi ſimilitudo philoſophi tenet de odoratu in nõ reſpirantibus,hoc autem eſt falſum de homine reſpirante cuius odoratus eſt imperfectior odoratu formicæ,& apum quę non reſpirant quoniam carent ſanguine.

Huic dubio reſpondent ipſemet Cõment. in eodem commento ibi. Sed hoc quod dixit amplíantur venæ,&c. Et reſponſio ſua ſtat in hoc. Illa ſimilitudo non fuit poſita à philoſopho quantum ad bonitatem,vel defectum odoratus, ſed quantum ad diſpoſitionem organi. Nam ſicut habentia oculos velatos palpebris non vident niſi diſcooperiant oculos habentia autem oculos duros, & diſcoopertos ſtatim vident ſine diſcoopertura, ſic reſpirantia quia habent organum odoratus coopertum non odorant ſaltem perfectæ, vt animalia bruta,vel nec perfectæ, nec imperfectæ vt homo niſi per reſpirationem diſcooperiatur. Non reſpirantia autem quia habent organum odoratus diſcoopertum odorant etiam ꝑfectæ ſine reſpiratione. Non ergo debet ſubſumi illa minor quo ad bonitatem,ſiue malitiam odoratus,quia eſſet arguere à ſimili in eo quòd non eſt ſimile. Hæc ſufficiant quo ad ſenſum odoratus. Reliqua autem quomodo generetur odor, & quotuplex ſit: & quomodo proportionantur odores ſaporibus, iam pertractauimus, & præcipue in libro de ſenſu, & ſenſato.

Quæſtio 45. Si guſtus eſt quidam tactus.

Guſtabile autem eſt quoddam tangibile. Textu 101. Et textu Arabicus dicit. Guſtus autem eſt aliquis tactus.

IN HAC q. aduerte, ꝙ difficultas ex eo conſurgit, ꝙ guſtus,& tactus ſunt duo ſenſus ſpecifice diſtincti, cõſtat aũt ꝙ vna ſpecies non ꝑdicatur de altera,cum opponantur diſparatæ,ſiue contrariæ,vt determinauimus in 10.metaph. ergo hæc ꝑdicatio eſt falſa.Guſtus eſt quidã tactus. Vt igitur ſcias qũo poteſt ſaluari ponemus diſtinctionem,ex qua elicimus tres concluſiones, deinde mouebitur dubium,& ſoluetur.

Quantum ad primũ,diſtinctio ſit hæc. Hæc prædicatio. Guſtus eſt quidam tactus põt tripliciter intelligi. Primo,ꝙ ſit ꝑdicatio proportionalis, vel vt aliqui dicunt ſit modalis,

vt

vt ſic exponatur. Guſtus eſt quidam tactus.i.guſtus eſt perceptiuus ſui obiecti,ſicut ſi eſſet quidam tactus. Nam ſicut omnis tactus ſentit obiectum ſuum per medium coniunctum quod eſt caro. ita guſtus ſentit obiectum ſuum per medium coniunctum quod eſt caro linguæ. Secundo,ꝙ ſit prædicatio formalis. ita ꝙ tactus prædicetur eſſentialiter de guſtu in primo modo per ſe. Sed hoc dupliciter. Primo, quòd ly tactus teneatur generice,& prædicetur de guſtu,vt prædicatur animal de homine. Secundo, quòd teneatur ſpecifice, vt facit quintum ſenſum condiſtinctum contra guſtum,ſicut diſtinguitur odoratus contra guſtum.

Quantum ad ſecundum,ſit hæc prima concluſio. Si exponatur,& teneatur iuxta primum ſenſum,poteſt optime ſaluari,ſicut & ſaluat B.Th.expoſitione præpoſiti tex. vbi, & hoc dubium mouet, & ſoluens dicit. Guſtus eſt quidam tactus quantum ad modum ſentiendi,quia ſentit per medium coniunctum ſicut tactus. Eodem modo ſaluat,& exponit Comment.in commento 101.vbi inquit,& q.d.Guſtus autem eſt aliquis tactus cum comprehendat ſuum ſenſibile non per medium quod ſit corpus extraneum ſicut tactus.

Secunda concluſio.Si exponatur ſecundo modo iterũ poteſt ſaluari, qm̃ ſi guſtus in ſentiendo ſaporem non ſentiret humidum quod eſt quoddam tangibile, non ſentiret ipſum ſaporem. Sapor enim fundatur in humido,vt declarauimus agentes de odore,& magis expreſſæ in libro de ſenſu,& ſenſato. Et quoniam tactus genericæ ſumptus prædicatur de tactu apprehenſiuo humidi,& ſicci,& de tactu apprehenſiuo calidi,& frigidi,ideo cum guſtus apprehendens ſaporem apprehendat etiam humidũm,poteſt vt ſic dici quidam tactus, ſicut homo quoddam animal. Sed vt ſic non diſtinguitur contra tactum,ſicut nec ſpecies contra genus,& in hoc ſenſu etiam Comment. ſaluat eam in commento 101.vbi inquit. Et alio modo dicimus etiam,quòd iſtæ ſenſus eſt aliquis tactus. Corpus enim in quo exiſtit ſapor non eſt guſtabile niſi ſecundùm ꝙ ille ſapor exiſtit in eo humore, cuius proportio ad illum ſaporem eſt ſicut materiæ ad formam. Et ideo iſtæ ſenſus non comprehendit ſaporem, niſi comprehendat humorem, cum ſit impoſſibile vt denudetur ab eo, &

com-

comprehendere humorem eſt aliquid tangere. Vnde iſtæ ſenſus videtur aliquis tactus. Hæc Comment.

Tertia concluſio. Si exponatur tertio modo non poteſt ſaluari, qm̄ qualis eſt proportio inter obiecta, talis eſt inter potentias. Sed obiectum formale tactus non prædicatur formaliter de obiecto guſtus vt guſtus eſt, nam hac eſt falſa. Sapor eſt caliditas, vel frigiditas, vel humiditas, vel ſiccitas, qm̄ nulla qualitas ſecunda eſt aliqua primarum qualitatum niſi radicaliter quia fundatur in primis, vt patet ex quarto meteororum. Ergo hæc eſt falſa formaliter guſtus diſcretiuus ſaporum eſt tactos vt diſcretiuus primarum qualitatum. Et ſic B. Thom.& Egidius ſuper tex. 101. tenent eam eſſe falſam, & in hoc ſenſu argumentum factum in principio quæſtionis concludit.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ ſecunda concluſio videtur contradicere tertiæ. Dictum eſt enim in ſecunda concluſione quòd guſtus non ſentit ſaporem niſi ſentiat humidum ergo guſtus vt diſcretiuus ſaporum eſt quidam tactus vt diſcretiuus primarium qualitatum, cuius oppoſitũ dictum eſt in tertia concluſione.

Ad hoc dicitur, ꝙ in tertio modo cõſiderare debemus guſtum & tactum quo ad primariam immutationem quam patiuntur à ſuis obiectis, falſum eſt autem quòd guſtus vt cognoſcitiuus ſaporis, immutetur primo ab humido, ſed conſequẽter, pro quanto in humido radicatur ſapor, Quia ergo guſtus vt guſtus immutatur primo à ſapore, tactus autem vt tactus primo à qualitatibus primis, ideo ſunt condiſtincti vt duo ſenſus, nec vnus prædicatur de altero. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 46. Si dulce & amarum ſunt extremi ſapores.

Species autem humorum ſicut & in coloribus, ſimplices quidem contrariæ ſunt ſicut dulce & amarum. Textu 105.

IN HAC q. inuenio duas vias, vna eſt philoſophi, altera Galeni. Philoſophus & Comment.& omnes ſequẽtes viã philoſophi tenent dulce & amarum eſſe extremos ſapores. Galenus autem tenet non dulce & amarum: ſed acutum &

ponticum eſſe extremos ſapores. Vt autem reſoluamus quæſitum in via philoſophi. Primo, declarandum eſt fundamentum huius diuerſitatis. Secundo, pertractabitur via philoſophi. Tertio, via Galeni, & arguetur contra eam. vt arguit Cõmentat. Quarto, gratia exercitij ſoluentur rationes Comment. contra Galenum, vt ſcias quòd præſens quæſitum ꝑ vtraque parte ſuſtentabile eſt. Vltimo ſoluemus dubium.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ fundamentum huius diuerſitatis ſumitur, ex eo quòd cum ad generationem ſaporis concurrant caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas, vt declaratum eſt ſupra, & etiam in libro de ſenſu, & ſenſato, contrarietas, & extrema ſaporum videntur poſſe aſſignari non ſolum penes humidum, & ſiccum, ſed etiam penes calidum, & frigidum, vt dicamus illos ſapores eſſe extremos, in quorum vno maxime denominatur caliditas, in altero autem frigiditas. Vel in quorum vno maxime dominatur humiditas non abſolutę, ſed bene digeſta à calido, & non conſumpta, in altero autem maxime dominatur ſiccitas non abſolutę, ſed per conſumptionem humiditatis factam à calido, potius adurente quam decoquente.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ Ariſt. & Comment. in commento 105. & B. Th. ſuper lib. de ſenſu, & ſenſato in lect. 11. tenent, quòd penes humiditatem, & ſiccitatem aſſignandi ſunt extremi ſapores. Et ratio eorum præcipua eſt, quia ſapor propinquius conſequitur humidum quam calidum, eo quòd humidum aliqualiter paſſum à ſicco, & calido eſt materia ſaporis. Idem dicit Cõment. in cõmento 105. vbi inquit. Et videtur, ꝙ ſapor magis ſequitur humidum, & ſiccum quã calidum, & frigidum. Et ex hoc fundamento dicunt, ꝙ extremi ſapores ſunt dulce, & amarum, eo ꝙ in dulci eſt maxime de humiditate non abſolutæ, ſed optimæ decocta, & bene cõmixta cum ſicco proportionali. In amaro autem eſt minimum de humiditate, eo quòd eſt conſumpta forti actione caloris, & prædominatur ſiccitas. Quomodo autem inter amarum, & dulce ordinentur medij ſapores ſecundùm philoſophum patet in lib. de ſenſu, & ſenſato tex. 54. Quòd vt tibi manifeſtum ſit declarabimus quõ, & qñ generatur ſapor amarus, & quando dulcis, deinde quando, & quõ ordinare generantur

rantur medij ſapores reſpicientes dulcem, & declinantes ab eo. Deinde quando,& quomodo generantur medij ſapores reſpicientes amarum,& declinantes ab eo.& ſic habebis ſummam,& ordinem ſaporum ſecundùm viam peripateticam.

Tu igitur aduerte, ꝙ ſapor dulcis generatur quando calor temperatus ſuauiter decoquit humidum non conſumendo ipſum,ſed ſubtiliando quaſi reducens ad humidum aëreũ quod eſt ſubtile, & bene commiſcendo ſicco terreſtri vnde dulcia ſunt ſubtilis ſubſtantię,& leuia,& optimi nutrimenti ſicut dicit philoſophus in lib. de ſenſu, & ſenſato in tex. 53. quòd omnia nutriuntur dulci ſimplici aut mixto. Sapor autem amarus generatur, quando calor intenſus obtinet ſuper humidum conſumendo potius quam decoquendo, & ſubtiliando,vnde ſiccum remanet aduſtum, & hac de cauſa amara ſunt calida,& ſicca,& multum terreſtria, vnde & Commẽt. dicit in lib.de ſenſu,& ſenſato. Amaritudo attribuitur caliditati,& ſiccitati. Medij autem ſapores generantur ſecundùm quòd magis vel minus decoquitur humidum aut conſumitur. Vnde aduerte,quòd ſecundùm quòd magis vel minus decoquitur humidum ſine conſumptione ſic multiplicantur ſapores medij reſpicientes ſaporem dulcem, & declinantes ab eo, ſecundum autem quòd humidum magis aut minus conſumitur à calido intenſo multiplicantur ſapores medij reſpicientes amarum à quo declinant. Sequendo igitur hæc fundamenta ordinãdi ſunt medij ſapores,vt innuit philoſophus in lib. de ſenſu,& ſenſato,in tex. 55. hoc modo.

Dulcis)
Pinguis)
Ponticus)
Auſterus)
Stipticus)
Acutus)
Salſus)
Amarus)

Pinguis vel vnctuoſus immediate ſequitur ad dulcem. Conuenit.n.cum dulci in perfecta digeſtione humidi à calido temperato facta. Sed diſconuenit in ſicco terreſtri. Nã in dulci ſiccum terreſtre non tenet humidũ ita concatenatum ſicut in pingui,& vnctuoſo. Et hoc indicat ſua viſcoſitas quę eſt quaſi concatenatio partium humidarum per ſiccum bene commixtum,vt dictum eſt in 4 meteororum.

Salſus immediate ſequitur amarum. Conueniunt enim in humido conſumpto ex intenſo calore,& in ſicco aduſto. Diſconueniunt autem, quia in amaro. eſt maior conſumptio

humidi. vt declarat B.Th.in lib.de ſenſu & ſenſato.in expoſitione tex.55. Vnde & Alb.dicit, ꝙ non differunt niſi per maiorem & minorem conſumptionem humidi.

Ex parte dulcis ad pinguem ſequitur ponticus.i.mordicatiuus. Ad ponticum ſequitur auſterus.i.acris. Et iſti duo cauſantur non ex ꝯſumptione humidi, ſed ex indigeſtione eius, eo quòd calor debilis eſt, qui eſt cauſa indigeſtionis, vt dicitur in 4.meteor. Differunt tamen in hoc, vt dicit Alb. ponticus cauſatur ex multo terreſtri, quod propter defectum caloris non eſt ſubtilitatum Auſterus autem cauſatur ex calido alterante ſiccum, quòd alterarum alterat humidum, ſed nõ perfectæ decoquitur. vnde fructus ante maturitatem habent ſaporem auſterum.i.acrem.

Ad auſteꝝ ſeqtur ſtipticus qui eſt multi terreſtris, & magnæ ſiccitatis. Sed plus hẽt de calido digerente. Nã quędam etiã matura ſunt ſtiptica, vt fructus ſorbe, & ſemen mirti.

Ad ſtipticum ſequitur acutus, qui ſe tenet magis à parte ſalſi non quidem propter conſumptionem humidi, ſed propter intenſum calorem non comburentem, ſed acuẽtem ſiccum terreſtre. Et iſte ſapor ineſt calidis multum virtualibus, vt piperi, raphano, aleo, zinziberio, ſinapi.

Sed vr̃ philoſophus diminutus, non.n. poſuit acetoſum. q tamen videtur ab alijs diſtinctus, vt guſtu diſcernimus.

Ad hoc dicitur ſm B.Th. ꝙ non diſtinguitur ab auſtero, vñ ipſe exponit auſterum.i.acetoſum. Si tñ id non placet, qa videtur repugnare ſenſui guſtus, dicere potes cum Alberto ꝙ differunt in hoc: quia auſterum eſt ante completam digeſtionem. Acetoſum eſt poſtquam ex acutis aut euaporabilibus humidis euaporarunt partes ſubtiles calide vt ex vino, vñ acetum eſt frigidæ ſubſtantiæ licet ſit acute actionis. Dico ergo, ꝙ quo ad humidum & defectum calidi non diſtinguũtur. Diſtinguũtur autem in hac ſolum, ꝙ auſterum dicit defectum calidi ante completam digeſtionem. Acetoſum autem dicit defectum calidi per euaporationem poſt completam digeſtionem & maturationem, Vnde quia conueniunt in defectu calidi, philoſophus non curauit eos diſtinguere. Hæc dicta ſint de extremis & medijs ſaporibus quantũ mihi occurrere potuit in via philoſophi, & ſequentium eum.

Quan

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ Galenus vt Commentator refert in ſecundo de anima in commento 105. tenet penes calidum & frigidum in extremo debere aſſignari extremos ſapores. Vnde apud ipſum acutum ex parte calidi: & pōticum ex parte frigidi ſunt extremi ſapores. Et vt habeas vniuerſalem ordinationem ſaporem ſecundum mentem Galeni aduerte, ꝙ corpus ſaporoſum diſtinguitur in tria quia vel eſt complexione calidum, vel complexione frigidum, vel tēperatum inter calidum & frigidum, ſi eſt complexione calidum, hoc tripliciter, quia vel eſt ſubtilis ſubſtantiæ, vel groſſæ, vel mediꝗ. Si ſubtilis, eius ſapor eſt acutus, & eſt extremus ex latere calidi. Si groſſæ, eius ſapor eſt amarus. Si mediæ eius ſapor eſt ſalſus. Si eſt complexione frigidum, hoc tripliciter, quia vel eſt ſubſtantiæ groſſæ, vel ſubſtantiæ ſubtilis, vel ſubſtantiæ mediæ. Si groſſæ, eius ſapor eſt ponticus, qui eſt extremus ex latere frigidi. Si ſubtilis, eius ſapor eſt acetoſus. Si mediæ, eius ſapor eſt ſtipticus. Si vero corpus eſt tēperatum inter calidum & frigidum, hoc poteſt eſſe tripliciter quia vel eſt ſubſtātiæ ſubtilis, & ſic eius ſapor eſt pinguis vel vnctuoſus, vel eſt ſubſtantiæ groſſæ, & ſic eius ſapor eſt dulcis, vel eſt ſubſtantiæ mediæ, & ſic eius ſapor eſt inſipidus, vt eſt in albumine oui. Et ſic patet, ꝙ apud Galenum, ſapores ſunt nouem ſpecie diſtincti. Tres, ex dominio calidi. Tres, ex dominio frigidi. Tres, ex contemperamento.

Aduerte, ꝙ opinio Galeni non placet Comment. nam in ſecundo de anima commento 105. arguit contra eum tripliciter. Primo, ibi. Et ſi nos conceſſerimus &c. Et intendit talem rōnem. Si opinio Galeni eſſet vera, ſequeretur, quòd idē ſapor in ſpecie puta amaritudo non poſſet cauſari aliquando ex prædominio caloris, aliquàndo ex prædominio frigiditatis. Sed hoc eſt falſum, ergo &c. Conſequentia patet, quia ſm Galenum amaritudo ſe tenet ex latere caliditatis prædominantis, ſicut ponticitas ex latere frigiditatis prædominantis, ergo nec amaritudo poterit ſequi dominium frigiditatis, nec ponticitas dominium caliditatis.

Quod autem conſequens ſit falſum, Commentator ſic ꝓbat. Sicut albedo aliquando cauſatur ex caliditate vt in calce & oſſe combuſto, aliquando ex frigiditate vt in niue &

pruina. Sic amaritudo,& dulcedo. Vnde in quibuſdam fructibus non maturis inuenitur amaritudo,vt in perſicis,& illa ſequitur frigiditatem,eo quòd calor decoquens nondum obtinuit ſuper frigiditatem in humido indigeſto in rebus autẽ combuſtis vt in pane aduſto, & in vrina eſt amaritudo quæ ſecuta eſt ad caliditatem potius conſumentem quam decoquentem humidum. Similiter dulcedo aliquando ſequitur caliditatem, vt patet in quibuſdam fructibus, qui cum ſunt maturi ſunt amari,& tamen in principio antequam calor decoquens obtineat ſuper frigiditatem ſunt veluti dulces. Aliquando autem ſequitur caliditatem,vt in melle, quod eſt calidum à prædominio.

Secundo ibi. Et ſignum eius,&c. Et intendit talem rationem. Ex eo,quòd aliquod corpus non transfertur de albedine in nigredinem niſi tranſeat per medios colores, aut omnes aut aliquos,arguimus quòd albedo, & nigredo ſunt extremi colores.Ergo à ſimili cum videamus,quòd fructus planetarum non tranſeunt ab amaritudine ad dulcedinem nec econuerſo niſi per medios ſapores debemus arguere dulce, & amarum eſſe extremos ſapores.

Tertio ibi.Et ſi conceſſerimus,ꝙ omne dulce eſt calidum, & cetera. Et hæc ratio eſt quaſi ſolutiua experimenti,quòd ponebat Galenus. Qui dicit omne dulce,& omne amarum eſſe calidum, eo quòd inducunt ſemper calorem in corpore humano.Huic quaſi reſpondens Cõment.inquit,licet amarũ ſit calidum,reſpectu humani corporis: quoniam ipſum calefacit, non tamen iudicandum eſt eſſe calidum ſimpliciter, & ex natura ſua. Quòd enim calefacit hominem poteſt infrigidare leonem,& econuerſo. Vnde breuiter dicendum eſt,ꝙ ſi aliquid eſt in reſpectu tale. Non eſt ſimpliciter tale ex ſe, ſicut granum fabe eſt magnum reſpectu milij,non tamen abſolute. Nam reſpectu montis eſt quid paruum. Iſtæ ſunt rationes quas intendit Comment. contra Galenum.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ rõnes inductæ à Comment.cõtra Galenum non demonſtrant.Vnde ſi diſputatiuę velles ſuſtinere Galenũ poteris eas ſoluere vt medici ſoluũt.

Ad primam ergo dicunt medici,quòd amaritudo ſemper ſequitur calidum à prædominio,& dulcedo calidum temperatum,

ratum, & non negant, quòd fructus non maturi ſint amari ſimpliciter, imò pontici vel ſtiptici. Similiter negant, quòd aliqui fructus antequam calor, decoquens obtineat ſuper frigiditatem ſint dulces, imò dicendi ſunt inſipidi propter aquoſum indigeſtum.

Ad ſecundam dñt, ꝙ vtique probat amarum, & dulce non eſſe ſapores immediatos, qm̃ conſtat ꝙ habent medio ſapores, non tamen ſequitur, ꝙ ſint ſimpliciter extremi. Aliter eodem modo probaretur croceum, & viride eſſe colores extremos, quoniam inter eos mediat rubeum, & pũniceum.

Ad tertium, ſecundum doctrinam Galeni eſt facilis rñſio. Nam ipſe poſuit complexionem hominis tẽperati eſſe medium in tota latitudine complexionum, & per ↄñs in ordine ad illam cetera habent graduari, & menſurari ita quòd oẽ calefaciens, vel infrigidans hominem iudicandum eſt ex natura ſua, & non ſolum in reſpectu calidum, vel frigidum.

Quantum ad vltimum aduerte, ꝙ B. Th. in 2. de anima in expoſitione tex. 105. videtur eſſe contrarius Comment. & ſibijpſi. Nam in lib. de ſenſu, & ſenſatọ. tenet cum Comment. ꝙ ſapores extremi non ſunt aſſignandi penes proportionem calidi, & frigidi, vt voluit Galenus, ſed penes proportionem humidi, & ſicci, vt ſupra declarauimus. In lib. aũt 2. de anima in expoſitione tex. 105. negat vtrunque, & dicit, ꝙ maxima diſtantia inter ſapores ſumenda eſt ſm ordinem ad guſtum, prout natus eſt immutari à ſapore, vel cum horrore, vel cum ſuauitate. Conſtat autem, ꝙ maxima diſtantia, & contrarietas in ſaporibus nõ eſt niſi inter extremos ſapores, ergo &c.

Ad hoc dr̃, ꝙ ſapores dupliciter cõſiderantur. Primo, quo ad naturas ſuas. Secundo, vt guſtabiles ſunt. Primo modo, cõſiderantur in lib. de ſenſu, & ſenſato. Secundo aũt modo, in lib. de anima. Vnde diximus ſupra, ꝙ hic nõ conſiderãtur ſenſibilia obiecta niſi vt immutatiua ſenſuum. Dico ergo, ꝙ ſapores ſm naturam ſuã conſiderati debent accipi extremi penes humiditatẽ, & ſiccitate modo quo ſupra expoſuimus, ſm aũt ꝙ guſtabiles ſunt debẽt accipi extremi penes horrorẽ, & ſuauitatem, vt dicãtur extremi ſapores, quoꝝ vnus maxime delectat guſtum, alter aũt maxime horrorem inducit. Et qm̃ Comment. in commento 105. & B. Th. in lib. de ſenſu, &

ſenſato ꝯſiderauerunt ſapores in primo mõ. Et B.Th.in hac 2.de aĩa cõſiderauit eos ſecũdo mõ iõ ceſſat oĩs repugnãtia. Et hæc ſufficiant de guſtu & guſtabili. Reliqua.n.quæ ad ſapores ſpectant,iam ꝑtractata ſunt in lib.de ſenſu & ſenſato.

¶Qõ 47.Vtrum tactus ſit vnus vel plures ſenſus. Habet autem dubitationem,vtrum plures ſint aut vnus. Textu 106.

IN HAC q.vt habeatur plena reſolutio ſic ꝓcedendũ eſt. Primo, ponentur quædam diſtõnes de vnitate ſenſus,& obiecti,& ſubiecti. Secundo,ex his diſtõnibus ponenĩ concluſiones reſponſiuæ. Tertio,remouebuntur duo dubia.

Quantum ad primũ ſit hęc prima diſtõ. Vnitas ſenſus po teſt eſſe gñica & ſpecifica. Nullus dubitat qn ſenſus tactus ſit vnus gñe, eo ꝙ in eo ſeruatur vnus modus ſentiẽdi qui eſt per medium intrinſecum,qui modus ſeruatur in omni tactu. Sed dubium eſt de vnitate ſpecifica Nam conſtat ꝙ viſus vt viſus eſt vnus ſenſus ſpecie, ꝑꝑ vnicam rõnem formalem ſui obiecti.quæ eſt immutare ſenſum &mediũ puræ intentionaliter,& ꝑꝑ vnam primam cõtrarietatem repertam in ſuo obiecto puta inter album & nigrum. In ſenſu autem tactus ex parte obiecti inueniuntur duæ primæ contrarietates.Vna calidi & frigidi, altera humidi & ſicci, & ideo merito dubitatur ſi tactus eſt vnus ſpecie vel plures.

Secunda diſtinctio. Vnitas ſenſus pteſt attendi vel ex parte generi ſubiecti.i.organi in quo radicatur vt ſi dicatur ꝙ viſus eſt vnus ſenſus quia habet vnum organum in quocunque inueniatur.ſ.pupillam.Vel ex parte generis obiecti quod reſpicitur à ſenſu, vt auditus eſt vnus ſenſus propter vnitatem ſui generis obiecti quod eſt ſonus.

Tertia diſtinctio.Vnitas obiecti eſt duplex, quædã materialis quædam formalis.Vnitas materialis eſt qñ oẽs ſpecies contentę ſub tali obiecto pñt ineſſe eidem,ſaltem ſub gradibus remiſſis,formalis eſt quando oẽs ſpecies talis obiecti cõtinentur ſub vno gñe proximo,in quo tantum vna prima cõtrarietas inuenitur,vt declarauimus in lib.x.metaph.

Quarta diſtinctio. Vnitas organi eſt duplex.ſ.materialis & formalis. Vnitas materialis eſt quãdo eſt vna numero ſubiecta organi,nec diuerſificatur in plures, & per illam omnis

ſpe

ſpecies obiecti proprij à ſenſu percipitur. Vnitas formalis eſt quando non ſolum eſt vna numero ſuba organi, ſed & per eandem diſpoſitionem ſentitur à ſenſu, omnis ſpecies ſui proprij obiecti. Quod ſi per vnam diſpoſitionem ſentitur vna ſpecies,& per aliam alia tunc dicetur organum eſſe vnum materialiter,ſiue ſubſtantialiter,ſed non formaliter.

Quantum ad ſecundum, ſit hæc prima concluſio rñſiua. Tactus eſt vnus ſenſus vnitate materiali ſui obiecti. Hæc ſic manifeſtatur. Dictum eſt in 3.diſt.q̃ vnitas materialis obiecti eſt qñ omnes ſpecies talis obiecti poſſunt ineſſe eidem ſaltem ſub gradibus remiſſis.Sed omnes qualitates tangibiles conueniunt in vno ſubiecto ẜm gradus remiſſos.i.in vno compoſito elementato,vt declaratum eſt in 2.de generatione,ergo prout ſic conueniunt,habent vnitatem materialem & à tali vnitate poteſt dici tactus eſſe vnus ſenſus vnitate materiali ſumpta ex parte ſubiecti, in quo qualitates tangibiles conueniunt,vt dictum eſt ſaltem in gradibus remiſſis. Et aduerte,q̃ B.Th.in 2.de anima in expoſitione tex.108.declarans quomodo tactus eſt vnus,vel plures ſenſus acceptat hũc modum vnitatis, determinans quòd tactus eſt plures ſenſus formaliter,ſed vnus ſubiecto, prout.ſ.ſenſus tactus eſt diſcretiuus qualitatum tangibilium quæ conueniunt in conſiſtentia vnius corporis compoſiti naturalis.

Secunda concluſio. Tactus non eſt vnus vnitate formali ſui obiecti. Hanc intendit ſic probare philoſophus. Senſus q eſt vnus formaliter,eſt vnius primæ contrarietatis,ad quã reducuntur aliæ contrarietates ſi quæ ſunt in illo gñe,& exẽplificat in tex.107.de viſu qui primo eſt albi,& nigri,&de auditu qui primo eſt grauis,& acuti ſoni,& de guſtu qui primo eſt dulcis,& amari ſaporis. Sed tactus non eſt vnius primæ contrarietatis,ſed plurium quarum vna non reducitur ad aliam. Non enim contrarietas calidi,& frigidi reducitur ad contrarietatem humidi,& ſicci, habent enim oppoſitionem adinuicem,eo quòd duæ ſunt actiuę.ſ.caliditas,& frigiditas, & duæ aliæ paſſiuæ,vt declaratum eſt in 2.de generatione,ergo tactus non eſt vnus vnitate formali ſui obiecti.

Et aduerte,q̃ Cõment.in 2.de anima in cõment.108. aliter probat dictum concluſiònem ibi. Vnde neçeſſe eſt, &c.

Et

Et intendit ſic arguere. Senſus qui eſt formaliter vnus,eſt vnius obiecti, quod prædicatur vniuoce de ſuis inferioribus cõprehenſibilibus à ſenſu.Sed ad calidum,& frigidum,humi dum,& ſiccum, graue & leue,quæ ſunt comprehenſibilia tactu nullum eſt ſuperius vniuoce dictum. Nam quale quòd de eis prædicatur,non dicitur vniuoce,quoniam frigidum,& calidum,humidum,& ſiccum,ſunt in prædicamento qualitatis,graue autem,& leue in prædicamento ſubæ,ergo &c.

Hæc ratio habet inſtantias.Primo,quia non ſeruatur vera vniuocatio niſi in ſpecie ſpecialiſſima. vt declaratum eſt in 7.phyſ.ex hac,ergo rõne Comment.nullus ſenſus eſſet formaliter vnus, qm̃ obiectum ſuum eſt genus, vt color, odor, ſonus,ſapor, & inquantum genus non prædicatur ſimpliciter vniuoce. Latent.n.iuxta gña æquiuocationes,ergo &c.Secundo,quia falſum eſt grauia, & leuia eſſe in prædicamento ſubſtantiæ,aliter eſſent formæ ſubſtantiales,& ſic non eſſent per ſe ſenſibiles,quoniam nulla ſubſtantia, vt ſubſtantia eſt per ſe ſenſibilis,ergo non eſt admittenda rõ Comment.Si tñ aliquo modo ſuſtinere volueris eam, vide Egid. in 2. de anima in expoſitione tex. 108. & eſt ſua prima dubitatio.

Tertia concluſio. Tactus eſt vnus ſenſus vnitate mãli ſui organi,ꝓbatur. Nam ꝑ experientiam cognoſcimus,ꝙ quacunq; parte corporis ſentiamus calidum,& frigidum, eadem ſentimus humidum,&ſiccum.Siue ergo organũ tactus,ſit caro, ſiue neruus, ſiue cor(nam de hoc formabimus ſequẽtem queſtionem) patet ꝙ oẽs tangibiles qualitates ſentiuntur ab vno organo,quòd eſt vnum vnitate numerali,ergo &c.

Quarta concluſio. Tactus non eſt vnus vnitate formali ſui organi. Hæc concluſio fundatur ſuper dctum Cõment. in 2.de anima in commento 107.vbi,inquit. Vnum inſtrumentum non eſt niſi vnius virtutis.Conſtat autem apud philoſophum quòd tactus non eſt vna virtus ſenſitiua ſimpliciter. Et tamen habet vnum organum numero,quoniam eodem neruo,& eadem parte corporis ſentimus omnes qualitates tangibiles. Vt ergo pluribus ſenſibus tactus correſpondeant plura organa dicendum,quòd vnus neruus numero ſecundùm vnam diſpoſitionem ſentit calidum, & frigidum,& ſecundùm aliam humidum, & ſiccum, & ſic organum tactus licet

licet ſit vnum ſubſtantialiter, tamen diuerſificatur formaliter. Patet ergo, quomodo tactus eſt vnus, & plures ſenſus.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ contra determinata duo præcipuę inſurgunt dubia. Primum eſt. Si tactus eſt plures ſenſus formaliter, ita quòd diſtinguatur ſpecie tactiua virtus qua tangimus calidum, & frigidum, à tactiua qua tangimus humidum, & ſiccum dubitatur quot ſunt iſtæ virtutes tactiuę diſtinctæ ſpecie, an tantum duæ, vel plures.

Reſpondetur in hoc non inueniuntur doctores concordes. Nam B. Th. non expreſſit niſi duas. Vnam calidi, & frigidi, alteram humidi, & ſicci. Idem tenere videtur Egid. in expoſitione tex. 107. in ſua 3. q. vbi declarat alias qualitates tangibiles reduci ad motum, & figuram, vt ad ſenſibilia cõia. Licet tu poſſis ſuſtinere, ꝙ durum, & molle, aſperum, & lene reducuntur ad humidum, & ſiccum, & ſic ſentiuntur eo tactu, qui eſt humidi, & ſicci. Nam durum reſiſtens tangẽti declinat ad ſiccum, molle autem cedens declinat ad humidum. Aſperum in pluribus ſuis partibus reſiſtens tangenti eſt aliquid ſicci. Et lene quòd ſe habet oppoſito modo eſt aliquid humidi. Similiter Comment. in commento 107. videtur non ponere niſi duos prædictos tactus licet aliqui ſibi attribuant, quòd ponit tertium, ſcilicet tactum grauis, & leuis. Solus Auic. in 6. naturalium in cap. de tactu. videtur ponere duos alios tactus diſtinctos ſpecie à prædictis, ſcilicet tactum diſcontinuatis, & continuatis, ſiue diſſolutionis, & conſolidationis quæ non proueniunt ex calido, aut frigido regulariter, ſed ex verbere aut alio lęſiuo extrinſeco. Item addit tactum ſecundùm voluptatem veneris, aliqui tenent idem de tactu quo ad voluptatem commeſtionis, & potationis. Sed hoc non eſt neceſſe, quoniam vt inquit Alb. in 2. de anima tract. 3. cap. 29. quia delectatio cibi eſt calidi, & ſicci, prout reſpondet fami, & delectatio potus eſt humidi, & frigidi prout reſpondet ſiti. Verum quia in his penè nullam certitudinem habemus, ideo ſequere quem volueris.

Secundum dubium eſt, quia cõiter tenetur ſenſus exteriores eſſe tm̃ quinque, quòd non ſtat cum pluralitate tactuũ.

Reſpondetur, non eſt neceſſe æqualem vnitatem ſeruari in omni ſenſu. Nam ſufficit, ꝙ ſeruetur vnitas formalis vel

materi

materialis. Et quoniam in tactu ſeruatur ſaltem vnitas materialis obiecti, & organi, vt declarauimus ſupra, ideo poteſt dici vnus ſenſus. Et hoc ſufficit ad ſeruandum determinatum, & famoſum numerum ſenſuum exteriorum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 48. Quod eſt organum in tactu.
Vtrum autem eſt ſenſitiuum intus, aut non, ſed mox caro. Textu 109.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd magna eſt diuerſitas opinionum in hoc propter rei ineuidentiam. Inuenio autem quatuor præcipuas opiniones.

Prima, fuit ipſius philoſophi in libro de animalibus, qui dixit carnem eſſe organum in tactu, quam opinionem etiã aliqui moderni Thomiſtæ ſcribentes ſuper hunc librum tenent. Et tamen patet, quòd philoſophus hic in textu 109. expreſſæ negat, & vult eam eſſe medium. Idem tenet beatus Thomas in expoſitione eiuſdem textus. Idem tenet Commentator in commento 108. vbi excuſat Ariſtotelem quare tenuit contrarium in libro de animalibus. Et verba ſua ſunt hæc. Et ideo oportet opinari quod velit Ariſt. quod ſenſus tactus eſt plus quam vnus, & quod caro eſt quaſi ei medium, licet iſtæ ſermo ſit contrarius ſermoni in libro de animalibus. Sed tamen forte ille ſermo fuit ſecundũ quòd apparuit illic, ſcilicet quod ſciuit de membris animalium in illo tempore, tunc enim adhuc neſciebat neruos, & dixit, ꝙ inſtrumentum ſenſus iſtius eſt caro, &c.

Secunda, opinio eſt philoſophi in libro de anima. & communiter expoſitorum ſuorum, quòd neruus eſt organum in tactu. Vnde dicit Comment. in 2. de anima cõmento 108. Poſt apparuit per anotomiam. ſ. quòd nerui habent introitum in tactu, & motu.

Tertia, eſt Auic. in 6. naturalium in cap. de tactu. qui arbitratur, nec carnem, nec neruum eſſe organum in tactu, ſed carnem neruoſam. Vnde inquit. Ex proprietatibus autem tactus eſt, ꝙ habet inſtrumentum naturale quod eſt caro neruoſa. Et fundamentum ſuum. licet falſum ſit in via Ariſt. fuit quòd arbitratur qualitatem tangibilem ſentiri ſine medio. Non enim reputat medium neceſſarium in actu ſentiẽdi,

di,niſi quando ſenſibile non poteſt contangere organũ ſenſus vt in viſu. Si.n.coloratum tangeret pupillam non videretur. Vult autem quòd qualitas tangibilis coniungatur immediate organo tactus, & tamen non impediatur in ſua operatione. Idem voluit de odore, vt diximus ſupra. Verum quia ſupra in q.31. determinauimus contra Auic. in omni ſenſu eſſe neceſſarium medium, & cauſam illic aſſignauimus, ideo hic non eſt immorandum contra Auicennam.

Quarta opinio ponit organum tactus eſſe cor, & à Modernis attribuitur Ariſtot. & B.Th. eo quod philoſophus in lib. de ſenſu, & ſenſato in tex. qui incipit. Et ideo iuxta cor ſenſitiuum eſt ipſorum, videtur eſſe huius opinionis, & B.Th. exponens inquit. Propter quod oportet organum tactus quod terreum eſt, eſſe principaliter in loco calidiſſimo corporis, vt per caliditatem cordis ad temperiem terræ frigiditas reducatur. Veruntamen ſi recte conſideretur textus ille non habent intentum. Aliud enim eſt dicere quod ſit cor, & quod ſit iuxta cor, poſſet enim eſſe aliquid iuxta cor, puta aliquis neruus primus, & principalis, vel proportionale, quod ſit primum organum tactus, & à quo extendatur per totum corpus, nec tamen erit cor, nec quid ſit illud philoſophus expreſſit. Vnde vel dicamus neruum eſſe organum in tactu, vel quod philoſophus in hac re nihil certi expreſſit. Sed tamen ſuppoſito, vt communiter tenetur mentem philoſophi eſſe quòd ſit neruus ſoluenda ſunt quædam argumenta in oppoſitum.

Primum. Caro eſt magis reducta ad medium tangibilium qualitatum quam neruus, vt cõmuniter conceditur, eo quod neruus multum declinat ad naturam terræ, ergo caro debet eſſe organum tactus magis quam nerùus. Conſequentia patet, quia cum tactus ſit perceptiuus qualitatum tangibilium organum ſuum debet eſſe denudatum ab omni excellentia qualitatum tangibilium, aliter non ſentiret eas.

Ad hoc dicitur, quòd & ſi abſolutæ temperatior ſit caro, quàm neruus, non tamen pro operatione tactiua.

Secundum, ſi caro eſſet medium, ergo qualitas tangibilis prius immutaret carnem quam ſentiremus eam, quod eſt falſum. Nam experimur ſtatim, ꝙ pungitiuum tangit carnẽ ſentimus

timus dolorem, idem dico de calido, & frigido. Conſequentia patet, quia non immutatur organum niſi prius immutato medio.

Ad hoc negatur falſitas conſequentis. Ad probationem dicitur, quòd licet ſimul tempore immutetur caro, & ſentiamus qualitatem tangibilem, tamen prius natura, vel cauſalitate immutatur caro. Et hæc prioritas ſufficit.

Tertium. Eodem ſigno poteſt probari, quòd neruus non eſt organum, quo probat philoſophus carnem non eſſe organum. Nam dicit philoſophus, quòd ideo caro non eſt organum in tactu, quia ſtatim tacta carne ſentimus, ſed ſenſibili poſito ſupra organũ non ſentitur, vt diximus ſupra in cap. de viſu, ergo &c. Sed idem accidit de neruo. Nam ſi neruus denudetur, & tangibile tangat eum ſtatim ſentitur, ergo eodem ſigno, nec neruus eſt organum.

Ad hoc dicitur, quòd id non contingit ratione nerui, ſed quia eſt admixtus carni. Vnde ſi daretur neruus in aliqua parte corporis omnino denudatus à carne non ſentiret tangibile, ſicut nec os omnino denudatum à carne. Hæc ſunt quæ de organo tactus occurrunt, quæ nec multam habent euidentiam. Et tu conſidera ſi melius inuenire poteris.

¶Quæſtio 49. Si duo corpora diſcontinua exiſtentia in aqua, aut in aëre immediate ſe tangere poſſunt.

Si autem hoc verum, impoſſibile eſt tangere aliquid aliud in aqua. Textu 113.

IN HAC q. quatuor principaliter agenda ſunt. Primo, inueſtigandum eſt an ſit vniuerſaliter verum, ꝙ ſemper in tactu concurrat medium extrinſecum. Secundo, declarandum eſt, quomodo differenter concurrit medium extrinſecum in alijs ſenſibus, & in tactu. Tertio, ponetur concluſio reſponſiua quæſito. Quarto, ſoluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum inuenio duas ſententias. Prima eſt, Alberti, & cõiter Thomiſtarum. Iſti dicũt, ꝙ intentio philoſophi fuit ponere, & manifeſtare dr̃iam inter ſenſum tactus, & alios ſenſus, alio modo quam ponebant antiqui. Illi enim extimabant alios ſenſus ſemper ſentire per medium extrinſecum, i. quod non eſt pars, nec ſubſtantia animalis ſentientis

tientis vt per aquam,aut aërem. Senſus autem tactus ſemper ſentit per medium intrinſecum.i.per carnem ita q; inter tangens, & tangibile ſm antiquos non mediat medium extrinſecum. Philoſophus ergo oſtendere volens hanc differentiã nõ eſſe bene aſsignatam, probat q; tactus ſit etiam cum medio extrinſeco,vt patet in tex. 114. vbi,inquit. Hoc aũt non eſt,ſed durum,& molle per altera ſentimus,quaſi dicat. Qñ durum tangit durum,aut molle tangit durum mediat mediũ extrinſecum. Ex hoc tamen non poteſt concludi,quòd ſemper ſic fiat,vtputa quando manus tangit elementum fluidum vel aliud corpus fluidum,quod nec eſt durum,nec molle, nõ eſt neceſſe inter manum, & corpus fluidum eſſe medium extrinſecum.Concluſio ergo philoſophi non eſt intelligenda nisi inter corpora dura diſcontinua,vel inter durum,& molle, vel inter molle, & molle, & quando duæ pætiæ panni ſe tangunt,vel duæ ceræ molles. In hoc ergo ſtat vera differentia ad mentem Ariſt.inter tactum, & alios ſenſu includendo etiam guſtum,vt eſt quidem tactus,quoniam alij ſenſus ſemper ſentiunt per medium extrinſecum,tactus autem aliquando ſic, aliquando non, ſemper autem, & de neceſſitate concurrit medium intrinſecum.i.caro,vel proportionale carni.

Secunda eſt Cõment.in 2.de anima in commento 115.qui principaliter dicit duo. Primo,q; tactus ſemper fit per medium extrinſecum; etiam qñ ponimus manum in corpore fluido,vt in aqua ſentientes eam calidam,vel frigidam,&fundat ſe ſuper hoc,q; extimat aërem,& aquam in ſua naturalitate exiſtentes non ſentiri à nobis, nec animal viuẽs in aqua ſentit aquam quandiu eſt in ſua naturali ſimplicitate, quam debet habere ſecundùm q; eſt locus naturalis illius,cuius dicti ratio talis aſsignatur de mente Comment. Senſibile ſm tactùm eſt contrarium nobis ante paſsionem,nam ſm philoſophum ſimiliter calidum, vel frigidum,ſicut nos ſumus calidi,vel frigidi non ſentimus,ſed eorum excellentias. Sed aër, quandiu eſt in ipſa diſpoſitione naturaliſsima, quam debet habere ſm q; eſt locus naturalis nullam habet contrarietatẽ qualitatum tangibilium ad nos imò eſt ſimilis nobis, quia locus naturalis eſt ſimilis locato, ergo &c. Maior quidem eſt philoſophi. Minor autem ſic probatur. Si aër, vt eſt

locus naturalis animalis quod continetur in eo haberet con trariam qualitatem prohiberet animal comprehendere qualitates tangibiles contrarias ipſi animali, quod eſt manifeſte falſum. Conſequentia quidem patet, qm̄ ſicut ſi aliquod medium in videndo hr̄et colorem contrarium colori alicuius viſibilis impediret comprehenſionem illius coloris ſic eſſet in propoſito. Vnde experimur, ꝙ cum vr̄ album per medium rubeum, vr̄ eſſe rubeum. Secundo, dicit ꝙ elementa exiſtentia in ſui puritate non poſſunt calefieri nec infrigidari, ſed hoc fit per admiſtionem corporum calidorum, & frigidorum quæ ſunt extranea à pure natura aëris, & aquæ. Ex hoc autem concludit, ꝙ animal non ſentit calorem, nec frigiditatem in aëre nec in aqua, niſi quando eis admiſcentur prædicta corpora extranea, & tunc totum illud commiſtum ſentitur mediantibus illis corporibus admiſtis, quæ cum nō ſint de ſubſtantia animalis dicuntur medium extrinſecum.

Cum igitur quidquid per ſe tangitur ſit durum aut molle aut fluidum, & omnia iſta tangantur per medium non ſolū intrinſecum, ſed etiam extrinſecum ſecundùm opinio. Commentat. ideo videtur tactus fieri ſemper, & de neceſſitate per medium extrinſecum.

Sed aduerte, ꝙ B. Th. in 2. de anima in expoſitione tex. 113. aduerſatur Comment. & reprobat eum in tribus. Primo, in hoc quod dicit nos non pati nec alterari ab elemento vt eſt locus noſter naturalis, quoniam vt ſic eſt ſimile nobis. Contra hoc arguit duabus rationibus, quas videre poteris, quas nec Egid. nec Iand. nec Gaëta. Vicen. ſoluunt, licet innitatur viæ Comment. & conentur defenſare doctrinam ſuam. Secundo, reprehendit eum de ignorantia, quia videtur neſciuiſſe diſtinguere de elementis, vt ſunt contraria, & vt ſunt locantia. Nam primo modo, alterant ſeinuicem, & etiam locata in eis. Secundo, autem modo conſeruant ſe, & miſta naturaliter locata in eis. Sed non ſunt locantia ſecundùm ſuas qualitates contrarias actiuas aut paſſiuas. Nam vt ſic alterāt & corrumpunt ſeinuicem, & in eis contenta. Sunt autem locantia ſecundum ſuas formas ſubſtantiales quas conſequuntur ex impreſſione corporis cœleſtis, & vt ſic non ſunt alterantia, ſed conſeruantia, & ſimilia contentis in eis, qm̄ locus

naturalis vt naturalis ex 4.phyſic.eſt contentiuus & conſeruatiuus & conformis locato.

Sed aduerte, ꝙ Egid.in 2.de anima in expõne text. 113. in ſua 2.q.reprobat hanc diſtinctionem datam à B.Th.Dicit.n. ꝙ ſola forma ſubſtantialis nõ eſt principium motus nec alicuius operationis niſi per qualitates medias. Et hoc etiam tenet doctrina Thomiſtica, ergo ad hoc quòd elemẽta locent ſe & mixta non ſufficiunt eorum formæ ſubſtantiales.

Hæc inſtantia non militat contra B.Th.non enim dicit, quòd elementa ſint locantia per ſolas formas ſubſtantiales, ſed quòd non locant per qualitates contrarias. Cum hoc tñ ſtat ꝙ locant per aliquam qualitatem, quæ conſequitur eorũ formas ſubſtantiales ex impreſſione corporis cœleſtis quòd eſt locans naturale, primum ſicut eſt primum generans. Et hanc qualitatem B.Th.in 4.phyſic.nominat virtutem locatiuam quam dicit dari à corporibus cœleſtibus omnibus corporibus naturaliter locantibus. Patet ergo, quòd inſtantia Egidij procedit ex eo quòd non habuit ſenſum B.Th.expreſſum ab ipſo in 4.phyſi.

Tertio, arguit Commẽt.in hoc quòd dicit aërem & aquã non alterati ex conſequenti non caleſieri nec infrigidari niſi per admiſtionem corporum calidorum & frigidorum, quæ ſunt extranea à ſimplici natura elementorum. Patet enim quòd ſecundum naturam ſuam ſunt corruptibilia cum ſint contraria, ergo etiam ſ̃m naturam ſuam ſunt alterabilia. Alteratio.n.præcedit corruptionem ex primo de generatione. Præterea elementa ſunt ex natura ſua miſcibilia, aliter oĩa mixtio eſſet violenta & innaturalis, ergo alterabilia. Mixtio.n.eſt alteratorum miſcibilium vnio, ergo remota omni admiſtione corporum extraneorum aër & aqua poſſunt alterari per caleſactionem & infrigidationem.

Et aduerte, ꝙ Iandunus in 2.de anima in q.28.videns prædictas rationes eſſe fundatas in 1.de generatione, vt poſſet apparenter euitare eas, conatur modificare dictum Comment. Et dicit quòd Comment.non ſimpliciter negat alteratiõe in puro elemento, ſed alterationem cognoſcibilem à tactu. Eodem modo exponit eum Egidius in q.2.ſupra dicta, quòd hæc non fuerit mens Commentat. patet ex eo quòd in fine

commenti 115.attribuit exiſtimationi vulgi aquam exiſten tem in ſua puritate calefieri,quaſi dicat aqua in veritate non calefit licet extimet vulgus aliter quia nõ intelligit admiſtio nem corporum calidorum. Præterea ſi Comment.intellexiſſet aquam puram poſſe calefieri,ſiue intenſe, ſiue remiſſe,non oportuiſſet eum dicere abſolute, quòd non eſt opinã dum aquam calefieri dum fuerit aqua pura,ſed hoc accidit ꝓpter corpora admiſta cum ea calida. Non igitur valet gloſa Ianduni nec Egidij.

Quantum ad ſecundum.ſ.quomodo differenter concurrit medium extrinſecum in alijs ſenſibus & in tactu dico duo. Primo,ꝙ in alijs ſenſibus medium extrinſecum concurrit ꝑ ſe & de neceſſitate,in tactu autem per accidens & contingenter.Et in hoc omnes expoſitores conueniunt,cuius ratio eſt, quia in dijs ſenſibus obiectum non mouet ſenſum niſi prius moueat medium extrinſecum,& medium motũ mouet ſenſum vtpote differens ſpeciem obiecti ad ſenſum, ita quòd ſi non eſſet medium extrinſecum deferens non eſſet ſenſatio. Non ſic autem contingit in tactu, imò ſi non mediaret medium extrinſecum eſſet perfectio ſenſatio in tactu quia tangibile eſſet proximius tangenti. Quod igitur tactus fiat per medium extrinſecum non eſt per ſe nec ex neceſſitate,ſed ex conditione corporum ſe tangentium quæ cum ſunt in aqua, aut in aëre non poſſunt humectari.Et q̃m huiuſmodi mediũ non concurrit per ſe,ideo dicit Comment.in commẽto 115. quòd medium.ſ.extrinſecum nihil facit in hoc.ſ.in tactu,ſed eſt aliquod accidens, quia non eſt neceſſe in eſſe ſenſus.i.ad hoc quòd tactus ſentiat,ſicut eſt neceſſarium in eſſe aliorum id eſt ad hoc quòd alijs ſenſus ſentiant. Dico ſecundo, quòd in alijs ſenſibus mouens remotum eſt ipſum ſenſibile mouens autem proximum eſt ipſum medium extrinſecum differens ſpeciem obiecti ad ſenſum, & ſic medium ſe tenet ex parte agentis. Solus autem ſenſus ex parte patientis.In tactu vero mouens proximum eſt ipſe tangibile ſolum quod ex natura ſua aptum eſt agere in tangens ſine medio extrinſeco. Et medium extrinſecum non eſt mouens proximum nec remotum,eo quòd nec per ſe,nec cauſaliter cõcurrit ad tactũ, imò vt diximus impedit perfectionem tactus. Propter quòd

ſicut clipeus ſe tenet ex parte percuſſi vt dicit philoſophus in tex. 115. ſic medium extriuſecum in ſenſu tactus ſe. tenet ex parte paſſi. Ex his ſequitur corollarię quòd non erat neceſſe Iand. in 2. de anima, in q. 28. circa fine tantum laborare ad declarandum quid nam ſit mouens proximum, aut remotum in tactu. Nam cum medium extrinſecum cócurrat in tactu mere per accidens, nullam habet cauſalitatem, vt etiam dicit Commet. in commento 115. ex conſequenti nullam habet motionem actiuam, nec proximam, nec remotam, omnis. n. motio actiua dicit aliquam cauſalitatem.

Quantum ad tertium ponitur hæc concluſio reſponſiua. Si duo corpora dura, aut vnum durum & alterum molle ſint in aqua vel in aëre non poſſunt ſe tangere immediate, probatur. Illa proprie & immediate ſe tangũt, vt declaratum eſt in 5. phyſic. quorum extrema ſunt ſimul, ita quòd inter ea non mediat aliquid quod ſit eiuſdem nec alterius generis. Sed qñ dura corpora, aut durum & molle ſunt in aqua, aut in aëre, eorum extrema non poſſunt eſſe ſimul, quoniam ſemper mediat aqua, aut aër, quæcunque. n. ſunt in aqua, aut in aëre neceſſe eſt, vt humectentur non poſſunt humectari niſi per corpus humidum. Non. n. datur humiditas cum ſit accidens ſine ſubiecto. Subiectum autem ſuum eſt corpus humidum, ſicut ſubiectum caloris eſt corpus calidum, ergo de neceſſitate mediat corpus humidum quòd erit aqua ſi ſunt in aqua, vel aër ſi ſunt in aëre. Et quòd dico de aqua & aëre intellige de oĩbus exiſtẽtibus in corpore fluido, vt in vino, vel cera, vel melle liquato, hæc. n. ſapiunt naturã aquæ, qm̃ vt dictum eſt in 8. metaph. Materia humidorum eſt aqua.

Quantum ad quartum aduerte, quòd duo ſolent fieri argumenta contra concluſionem reſponſiuam alicuius apparẽtiæ, quæ intendo hic formare & ſoluere.

Primum. Si inter duo corpora dura exiſtentia in aëre ſemper mediat aër, ergo graue non impeditum ſtabit ſurſum, ꝙ repugnat naturæ ſuæ. Conſequentia probatur. Sit lapis, A, in ſuperficie terræ. Sit lapis, B, in aëre & deſcendat directe ſuper, A. Tunc quæro quando deſcenderit ſuper A, aut inter eos mediat aër aut non, ſi non habetur intentum, ſi ſic ergo non tantum deſcendit quãtum poteſt, quoniam ſecundũ tẽ

mediat corpus per quòd tenetur ſurſum.

Secundum,quando B,deſcendit ſuper A,in principio motus eſt magis de aëre inter A,& B, & eſt maioris reſiſtentię q̃ in fine motus,& tñ in principio motus aër non põt impedire quin B,deſcendat,ergo in fine motus non impedit quin B immediate tangat A,& ſic non mediat inter A,& B.

Ad hæc argumenta duobus modis reſpondetur. Primo, ꝙ B,impeditur ne tm̃ deſcendat quantum põt inquantũ graue,non quidem ab aliquo reſiſtente particulari,ſed à natura vniuerſali ex cuius ordine eſt quòd exñtia in aqua aut in aëre humectentur & per conſequens mediat inter ea aqua aut aër. Secundo,dicitur ꝙ aër medians adeo modicus eſt quòd non ſufficit ad denoĩandum lapidem ſtare ſurſum,vnde apud philoſophum ꝓ nihilo ſeputatur,cuius ſignum eſt ꝙ philoſophi noĩant ſenſum q̃ntum nomine tactus,quaſi obiectum ſuum &ſenſus ipſe in ſentiendo ſint ſimul(ea.n.proprie ſe tãgunt quorum extrema ſunt ſimul)cum tñ in veritate mediẽt aqua aut aër,ſed qm̃ ſunt in tam parua quantitate, ideo præſupponunt ac ſi nihil mediaret. Nullus autẽ ex alijs ſenſibus poteſt denominari tactus niſi guſtus quoniam à remotis & ꝑ medium multum extrinſecum poteſt ſentire proprium obiectum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 50. Si ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non ſentitur.

Appoſita.n. ſupra ſenſum non ſentiunt. Textu 116.

IN HAC quæſtione tria agenda ſunt.Primo,videndũ eſt ſi hoc eſt cõmune omni ſenſui. Secundo, ſuppoſito quòd ſic,ſi id competit omni ſenſui per accidens an per ſe, & poſito ꝙ per ſe quæ ſit ratio huius. Tertio, ſoluam aliqua argumenta quæ videnter habere aliquam apparentiam.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ Alex.vt refert Commẽtat.in commẽto 116.putat medium eſſe neceſſarium ſolum in tribus ſenſibus.ſ.viſu, auditu,& odoratu, eo ꝙ eoꝝ obiecta ſunt diſtantia,& per conſequens eſt neceſſe inter obiecta & ſenſus cadere medium.Sed contra eum ſic arguit Cõment. Si cadit medium eo ꝙ ſunt diſtantia & nõ alia ratione, ergo cum ponerentur ſuper ſenſum ſentirentur, tunc.n.non indigerent medio cum fiant in diſtantia, & tamen vt patet non ſen

ſentirentur ſicut experimur in viſu. Dicit.n.philoſophus in tex.116.ipſo autem ſenſitiuo tacto, neque ibi, neq; hic vtiq; fiet ſenſus,vt ſi quis ponat in oculo corpus album. Tenendum eſt igitur ſm veritatem ꝙ in omni ſenſu requiritur medium ſicut etiam tenet Comment.in commento 116.vbi inquit. Ergo omnis ſenſus indiget medio in ipſo ſentire, non quod medium eſt in iſtis ſenſibus tantum quia ſenſibilia eorum ſunt remota vt putat Alexander.

Quantum ad ſecundum aduerte,ꝙ vt Comment.dicit in commento 116.ſenſus indigent medio propter ipſum ſentire ita ꝙ non ſentirent niſi adeſſet medium & cum ſenſus ordinentur per ſe,& ex natura ſua ad ipſum ſentire ſicut potentia ad proprium actum patet ex conſequenti ꝙ medium nõ per accidens,ſed per ſe,& neceſſario requiritur. Cuius qdem cauſam & rationem puto eſſe illam quam Comment.in dicto commento allegat.ſ.ꝙ indigent medio non alia cauſa, niſi ꝙ ſunt ſenſus. Ergo indigentia medij ad ſenſus eſt eis in hoc ꝙ ſenſus,non ſm quòd quidam ſenſus.Hæc Comment. Quæ ſic intelligenda eſtimo vt ipſemet innuit in lib. ſuo de ſenſu & ſenſato. Senſus eſt potentia ſpirituali,& aliquo modo ſpiritualis.Obiecta autem extra animam habent eſſe purum corporeum & materiale. Vt ergo percipiantur à ſenſu eſt neceſſe ꝙ fiant aliquo modo ſpiritualia.Nam ſi nõ ꝓportionarentur ſenſui non ſentirentur. Indigent igitur medio in quo cauſatur ſpecies intentionalis obiecti, & ab ipſa iterũ magis ſpiritualis fit in organo.Ratio ergo neceſſitatis medij eſt ſpiritualitas quę eſt communis omni ſenſui licet nõ equaliter. Hanc autem rationem diffuſius pertractauimus ſupra cum loqueremur de viſu in q.31. Eandem rationem tangit Iandunus in 2.de anima q.29.Et Egidius in eodem lib. poſt expoſitionem tex.121.& eſt ſua 2.quæſtio.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ per experientiam in quolibet ſenſu videtur poſſe probari ꝙ poſito ſenſibili ſupra ſenſum ſentiatur. Nam experimur in viſu ꝙ percipimus fulgorem exiſtentem in oculo quando comprimimus oculum. Prætetea dicit philoſophus in lib.de ſenſu & ſenſato in text. 15.ꝙ ipſe ſeipſum videt oculus, & tñ cõſtat quòd oculus nõ diſtat à ſeipſo. Secundo,experimur in auditu ꝙ percipimus

ſibilum exiſtentem in aure. Tertio, experimur in odoratu ꝙ ſentimus odorem exiſtentem in naribus. Quarto, experimur in guſtu ꝙ febricitans ſentit amaritudinem reſperſam ſuper linguam. Quinto, experimur in tactu ꝙ ſentimus carnem calefactam immediatam neruo. Item ſi neruus nudus pungitur fit maximus dolor, ergo &c.

Ad primum aduerte, ꝙ de fulgore illo qui videtur eſſe in oculo & videri ab eodem ſatis diximus in lib. de ſenſu & ſenſato. Nam ex eo probare volebant antiqui ignem eſſe in oculo, & organum viſus attribuendū igni & viſionem fieri extramittendo, quaſi ꝙ oculus emitteret radium ſiue fulgorem vſque ad obiectum viſibile. Verum quòd hæc non concludant iam docuimus in pręfato lib. Nunc aūt quantum ad ꝓpoſitum ſpectat nego ꝙ compreſſo oculo fiat viſio realis illius fulgoris. Nam illud accidit ex concurſu ſpirituum. Vñ illud apparet nobis ſicut qñ vr̃ nobis quòd lignum exñs in aqua ſit fractum vel tortuoſum. Ad aliud dico ꝙ oculus dupliciter conſideratur. Primo, ſm ſe & ꝑciſe. Secundo, vt emittit fulgorem ex ſua lenitate in quo repñtatur ipſe oculus ſicut in ſpeculo, qñ quis reſpirit ſpeculum, & oculus videt figuram ſuam in ſpeculo, & ꝑ illam reflexiuæ videt ſeipſum. Sic in ꝓpoſito dico, ꝙ oculus celeriter motus videt in tenebris fulgorem ſuum quem emiſit antequā fulgor ille euaneſcat, & per fulgorem ſibi ſimilem videt ſeipſum. Ad argumentū ergo nego quin oculus in illo caſu diſtet à ſeipſo. Nam diſtat vt effectus à cauſa, & ſicut diſtat ab oculo imago ſua impreſſa in ſpeculo. Sic diſtat ille fulgor emiſſus ab oculo, per quem oculus videt reflexiuæ ſeipſum.

Ad ſecundū nego, ꝙ ille ſibilus ſit in aëre īmediato ipſi organo auditus, imò eſt in aëre reſperſo in cōcauitatibus auris.

Ad tertium nego, quòd odor q immediate tangit caruncu las ſentiatur, imò neceſſe eſt vt ſit parum diſtantior.

Ad quartum nego, quòd ille vapor amarus in ore tangat immediate neruū qui eſt organum, ſed prius reſpergitur in carne linguæ quę eſt mediū in guſtu, inde ad neruū peruenit.

Ad quintum dico, quòd neruus non ſentit īmediatam caliditatem, ſed à caliditate extrinſeca multiplicatur ſpecies ad neruum per quam ipſa ſentitur. Ad illud de neruo nudo, dico,

co, quòd ſi non eſſet colligatus carni nullum ſentiret dolorem. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 51. Si diffinitio ſenſus eſt veræ aſſignata à philoſopho.

Senſus eſt ſuſceptiuus ſpecierum ſine materia. Tex. 121.

IN HAC q. duo principaliter pertractanda ſunt. Primo, quia dicit philoſophus quòd ſenſus eſt ſuſceptiuus ſpecierum, ergo ſupponit ſpecies intentionales obiectorum ſenſibilium, quæ recipiuntur in ſenſu & quibus mediantibus apprehendit obiectum ſuum. Quærendum eſt ergo à quo cauſatur huiuſmodi ſpecies. Secundo, inueſtigandum eſt quomodo eſſe ſuſceptiuum ſpecierum ſine materia poſſit eſſe propria diffinitio ſenſus, cum & medium, & ſpeculum, & intellectus recipiant etiam ſpeciem ſine materia.

Quantum ad primam partem inuenio duas opiniones. Prima eſt, Comment. in 2. de anima, in commẽto 60. vbi mouens hoc dubium inquit. Et poteſt aliquis dicere quòd ſenſibilia non mouent ſenſus illo modo quo exiſtunt extra animam. Mouent. n. ſenſus ſecũdum quòd ſunt intentiones &c. Et determinans dubium in eodem commento inquit. Et cũ ita ſit neceſſe eſt ponere motorem extrinſecum in ſenſibus alium à ſenſibilibus, ſicut fuit neceſſe in intellectu. Ex quibus verbis plures Commentiſtæ duo eliciunt. Primo, quòd fuit opinio Comment. obiectum ſenſibile non poſſe producere ſpeciem intentionalem in ſenſu. Secundo, quòd neceſſe eſt ponere agens extrinſecum diſtinctum à ſenſibilibus quod ſit cauſatiuum ſpecierum intentionalium, ſicut in parte intellectiua datur intellectus agens producens ſpecies intelligibiles, eo quòd phantaſmata non ſufficiunt. Et hoc quidẽ agens plures Cõmentiſtæ ponunt eſſe quandam intelligentiam ſicut & intellectum agentem. Et quòd obiectum ſenſibile non poſſit producere ſpẽm intentionalem ſic conantur probare.

Primo, obiectum ſenſibile, & ſpecies ſua intentionalis differunt ſpecie, eo quod vnum eſt materiale omnino, alterum autem immaterialem, quando autem duo differunt ſpecie vnũ non producitur ab altero: quoniam nihil agit vltra ſpeciem ſuam, vnde albedo non producitur à nigredine.

Secundo, materiale, & immateriale ſe habent, vt minus &

magis nobile. Sed minus nobile non eſt productiuum magis nobilis, aliter cauſa productiua principalis eſſet minus nobilis ſuo effectu.

Tertio, magis diſtant obiectum ſenſibile & ſpecies ſua intentionalis quàm phantaſma & ſpecies intelligibilis. Vtrunque.n.eſt ſpirituale licet non æqualiter. Obiectum autē ſenſibile nullo modo eſt ſpirituale, ſpecies vero intentionalis, eſt pro aliquo gradu ſpiritualis. Sed phantaſma non poteſt producere ſpeciem intelligibilem, producitur.n.ab intellectu egente illuſtrante phātaſmata vt declarabitur infra, ergo multominus poteſt obiectum ſenſibile producere ſpeciē ſenſibilem intentionalem. Hæ ſunt rationes Cōmentiſtarum quas intendo ſoluere poſtquam pertractauero viā Thomiſt. & declarauero illam eſſe ad mentem philoſophi.

Secūda opinio eſt B.Th.qui tenet obiectum ſenſibile eſſe cauſam productiuam ſpeciei intentionalis, ita ꝙ non eſt neceſſe recurrere ad agens extrinſecum ſeparatum vt putat Cōment. Intentionem autem B.Th.habemus in quæſtionibus de potentia Dei q.5.artic.8.qui dicit cauſam ſpeciei intentionalis eſſe obiectum ſenſibile non ex ſua proprietate qua corpus eſt, ſed vt participat aliquid de modo ſubſtantiarum ſeparatarum, & formarum ſuperiorum. Et verba quidem ſua ſunt hæc. Sciendum quòd corpus habet duplicē actionem. Vnam quidem ſm proprietatem corporis, vt.ſ.agat per motum. Hoc.n.proprium eſt corporis, vt motum moueat & agat. Aliam autem actionem habet ſecundum quòd attingit ad ordinem ſubſtantiarum ſeparatarum, & participat aliquid de modo ipſarum. Sicut naturæ inferiores conſueuerunt aliquid participare de proprietate naturæ ſuperioris, vt apparet in quibuſdam animalibus, quæ participant aliquam ſimilitudinem prudentiæ, quæ propria eſt hominum. Hæc autem eſt actio corporis, quæ nòn eſt ad tranſmutationem materiæ, ſed ad quandam diffuſionem ſimilitudinis formæ in medio ſecundum ſimilitudinem ſpiritualis intentionis, q̄ recipitur de re in ſenſu, vel in intellectu. Et hoc modo ſol illuminat aërem, & color ſpeciem multiplicat in medio. Hęc B.Th. Dicemus, ergo ſecundum ipſum quòd obiectum ſenſibile in ſe præciſę conſideratum non eſt ſufficiens ꝓductiuū

ſuæ

ſuæ ſpeciei intẽtionalis cum ſit inferioris ordinis vtpote ma le comparatum ſpirituali. Si autem conſideretur participati uæ,prout.ſ.omne per ſe ſenſibile eſt quædam forma ſimplex participans vtcunque ſuperiorem naturam ſimplicis, & ſepa ratæ formę à materia ſm rem ſic eſt ſufficiens productiuum, nec eſt inferioris ordinis. Nam licet ſit realiter materiale tñ ſub tali participatione cenſetur ſpirituale virtualiter. Et ꝙ hæc via ſit conſona doctrinæ philoſophi declaratur ſic. Dicit philoſophus in 2.de anima tex.121. Senſus patitur ab habente colorem,aut humorem,aut ſonum. Sed non eſt intelligibile, ꝙ viſus patiatur à colorato niſi coloratum aliquid cauſet in viſu. Conſtat autem,ꝙ non cauſatur ſm eſſe materiale aliter ſenſus denominaretur talis, ergo cauſat ſm eſſe intentionale quale habet ipſa ſpecies intentionalis. Prӕterea dicit in cap.de viſu,ꝙ color eſt per ſe viſibilis eo quòd habet in ſe cauſam viſibilitatis.ſ.eſſe motiuum diaphani actu. Item ſequitur nullũ eſſe ſenſibile per ſe. Nam philoſophus in 2.de anima in tex.64.diſtinxit ſenſibile per ſe à ſenſibili ꝑ accidens in hoc,quia ſenſus nihil patitur à ſenſibili per accidens,ergo ex oppoſito ſenſibile per ſe eſt quando ab eo patitur ſenſus,conſtat autem,quòd non patitur materialiter,ergo intentionaliter. Præterea videmus ad ſenſum obiectum cauſare ſui ſpeciem in ſpeculo, ergo non inconuenit etiam in viſu,cum ſit oculus,vt ſpeculum naturale viuum.

Stante hac determinatione non eſt difficile ſoluere rationes factas in fauorem Commentatoris.

Ad primam dr̃,ꝙ aliqua pñt differre ſpecie dupliciter. Primo,ſm naturam,vt duæ eſſentiæ diſtinctæ gradibus formalibus vt homo,& leo,albedo,& nigredo. Et ſic conceditur,ꝙ vna non põt producere alteram,qm̃ opponuntur contrarię, vel diſparatę.Secundo,aliqua differũt ſpecie quantum ad modũ eſſendi,puta qa vnum habet eſſe materiale alteꝶ aũt immateriale,&ſic negarur qn vnum poſſit producere alteꝶ.Sic eſt in ꝓpoſito. Nam licet domus in mẽte artificis,& domus ad extra differãt ſpecie quantũ ad modum eſſendi,tñ domus in mente eſt cauſa domus ad extra,ex 7.metaph.Sic eſt in ꝓpoſito.Vnde nego illam propoſitionem eſſe veram vniuerſaliter.Si aliqua differunt ſpecie vnum non producit alterum.

Ad ſecundum dico, quòd licet minus nobile ex ſua præciſa proprietate non producat magis nobile, tamen poteſt producere vt participat ſuperiorem naturam, ſicut ſupra declarauimus de mente B.Th. Et habemus exemplum de calore naturali, qui vt calor habet alterare, vt autem participat virtutem animæ habet nutrire, & ſeruare animatum.

Ad tertiam nego maiorem. Nam licet ſpecies ſenſibilis cõparatiuæ poſſit dici immaterialis non tamen ſimpliciter, q.a non abſtrahit à conditionibus materiæ. Idem dico de phantaſmate. Vnde loquẽdo abſolutæ, hæc tria obiectum ſpecies phantaſma continentur in genere materialium. Nõ autem, hoc eſt verum de phanſmatæ, & ſpecie intelligibili: qm̃ ſpecies intelligibilis eſt omnino immaterialis, phantaſma aũt materiale eſt. Vnde non eſt vtrobique eadem ratio, propter quod ſequitur, ꝙ neceſſe eſt ponere intellectum agẽtem ꝑꝑ omnimodam immaterialitatem ſpeciei intelligibilis, non aũt eſt neceſſe ponere agens extrinſecum productiuum ſpeciei intentionalis ſenſibilis in medio, & in ſenſu, cũ illa non egrediatur genus materialium ſimpliciter, ſed tantum comparatiuæ. Et tamen ſuper hanc ſimilitudinem fundauit ſe Comment. in cõmento 60. cum dicit. Et cum ita ſit neceſſe eſt ponere motorem extrinſecum in ſenſibus animalium à ſenſibilibus diſtinctum ſicut fuit neceſſe in intellectu. Hæc Cõment. Patet autem ex dictis, ꝙ hæc ſimilitudo nullam habet firmitatem. Et ideo quaſi aduertens infirmitatem ſuæ rationis dicit ſic in fine cõment. Ariſt. tacuit hoc in ſenſu quia latet, & apparet in intellectu. Et tu debes hoc conſiderare quia indiget perſcrutatione. Hæc Commentator.

Quantum ad ſecundam partem principalem ſic procedendum eſt. Primo, ponetur quædam diſtinctio. Secundo, manifeſtabitur, quòd eſſe ſuſceptiuum ſpeciei ſine materia non eſt proprium ſenſui niſi limitetur. Tertio, quomodo hæc diffinitio philoſophi eſt ſupplenda vt conueniat ſoli ſenſui. Quarto, ſoluetur dubium vnum.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ text. philoſophi in quo, inquit, ſenſum eſſe receptiuum ſpecierum ſine materia poteſt dupliciter exponi. Primo ſic, ſenſus receptiuus eſt ſpecierum .i. formarum ſine materia .i. non recipiendo materiam

in

in qua eſt talis ſpecies,puta odoratus recipit odorem non recipiendo odorabile, & in hoc ſenſu non loquitur philoſophus. Eſt enim cōmune omni patienti. Nam ignis cōmunicat aquæ calorē dum calefit, & tamen non cōmunicat aquæ materiam ignis. Secundo ſic. Senſus eſt, receptiuus ſpecierum ſine materia.i.ſine eſſe materiali eo ꝙ ſenſibilia habent in ſuis ſubiectis eſſe materiale,& naturale,& denominant ea eſſe talia,in ſenſu autem habent eſſe intentionale,& per conſequens pro aliquo gradu ſpirituale,ac immateriale,nec denominant ſenſum talem puta album,vel nigrum. Et hæc fuit intentio philoſophi, q.d.ſenſus eſt receptiuus ſpecierum ſine materia.i.modo immateriali ad differentiam corporum inanimatorum quæ recipiunt modo naturali,& materiali. Et hanc intelligentiam ſuper dictum textum ſequitur Commentator in commento 121.vbi inquit. Et opinandum eſt, quòd receptio formarum ſenſibilium ab vnoquoque ſenſu eſt,receptio abſtracta à materia. Si enim reciperet eas cum materia,tunc idem eſſe haberent in anima,&extra animam, & ideo in anima ſunt intentiones,&comprehenſiones,& extra animam non ſunt intentiones, & comprehenſiones, ſed res materiales. Declarato textu philoſophi per diſtinctionem datam, probare de facili poteris ſenſum eſſe receptiuū formarum ſenſibilium ſine materia modo præexpoſito. Sic autem probare poteris,ſenſus recipit à ſenſibili per ſe,& proprio aliquam formam, aliter ſenſibile nō reduceret ſenſum de potentia ad actum, cuius oppoſitum docuit ſupra philoſophus,aut igitur recipit ſecundùm eſſe materiale,vel immateriale, non primo modo, quia forma haberet idem eſſe in anima, & extra animam, ergo ſicut extra animam non eſt principium proximum comprehenſionis ſic nec in anima, quòd eſt falſum vt patet. Præterea ſi reciperet ſecundùm eſſe materiale,ergo viſus recipiens albedinis ſpeciem poteſt dici albus ſicut paries, aut carta, quòd eſt abſurdum dicere, ergo ſequitur, quòd recipiat ſecundo modo.

Quantum ad ſecundum, ſcilicet quòd recipere ſpeciem ſine materia non ſit proprium ſenſui non indiget multa inquiſitione. Conſtat enim,quòd medium recipit intentionaliter, & licet non ſit ita manifeſtum in medio cuiuſlibet

ſenſus,

ſenſus,hoc tamen conſtat in medio viſus,& in ſpeculo. Cõſtat etiam apud philoſophum, quòd intellectus recipit ſpecies ſine materia. Vnde dicit philoſophus in tertio libro,ꝙ anima eſt locus ſpecierum non tota, ſed intellectiua, & eſt textu ſexto. Quare circa hoc non eſt immorandum.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ philoſophus cum dicit ſenſum eſſe ſuſceptiuum ſpecierum ſine materia vr̃ inuehere contra antiquos qui ponebant animam compoſitam ex omnibus entibus realiter, vt cognoſceret omnia entia, vnde in viſu ponebant oẽs colores realiter, vt ſupra declarauimus. Contra quos dicit philoſophus. Senſus eſt,ſuſceptiuus ſpecierum modo immateriali,& non modo materiali, ſiue naturali. Et exponendo ſic textum hæc non eſſet propria deſcriptio, nec diffinitio ſenſus,ſed potius declaratio qũo recipit ſenſibilia. Nam deſcriptio,& diffinitio non debent alteri competere quam deſcriptio,aut diffinito. Verum quia Cõment. in cõmento 121. vr̃ innuere hanc eſſe vniuerſalem deſcriptionem de ſenſu,& B. Th. exponens,dicit,quòd philoſophus oſtendit hic quid ſit ſenſus,& ex diffinitione data de ſenſu ſoluit infra quaſdam quæſtiones,ſiue dubitationes, ideo iudicio meo ſic extendenda eſt prædicta diffinitio,vt fiat propria ſenſui. Senſus eſt,ſuſceptiuus ſpecierum,ſine materia, quæ ſunt proximum principium cognitionis ſenſitiuæ, non tamen abſtrahunt ab hic,& nunc, per hoc quod dicitur ſine materia,vel immaterialium,differt ſenſus à patiente naturali,quòd naturaliter,& ſecundùm eſſe materiale recipit,& nõ ſm̃ eſſe intentionale,per hoc quod dicitur, quæ ſunt proximum principium cognitionis ſenſitiuæ,differt à medio, qm̃ licet aër,aut aqua recipiant intentionales ſpecies colorum, tamen vt ſunt in medio,nõ ſunt proximum principium ſenſationis,niſi immaterialiores recipiantur in organo ſenſus. Potes etiam dicere,quòd ſenſus recipit ſpecies immaterialiter ſubiectiuæ, medium autem non ſimpliciter ſubiectiuæ, ſed magis per modum differentis, ideo dupliciter differt ſenſus à medio,vt patet ex dictis. Per hoc autem quòd dicitur, non tamen abſtrahunt ab hic, & nunc,differt ſenſus ab intellectu, eo quòd ſpecies intelligibiles ſunt in vltimo abſtractionis cum abſtrahant ab omnibus conditionibus materię,

&

& ab omnibus circunſtantijs indiuiduantibus. Vnde imaginandum eſt ſecundùm Alber.& Comment.ꝙ infimum gradum immaterialitatis,& abſtractionis obtinet ſpecies ſenſibilis in medio,ſecundùm in organo ſenſus exterioris, tertiũ in ſenſu communi,quartum in phantaſia, quintum in cogitatiua,ſupremum obtinet ſpecies intelligibilis in intellectu abſtracta à phantaſmatæ illuſtratione intellectus agentis. Tu igitur aduerte, quòd ſi hoc modo prædicto formaueris diffinitionem de ſenſu fiet vera diffinitio, aliter aũt non, eo ꝙ non conuertetur diffinitio cum diffinito.Eſt enim in plus eſſe ſuſceptiuum ſpecierum ſine materia,quàm ſenſus.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ diffinitio data de ſenſu non videtur competere omni ſenſui. Nam guſtus,& tactus, vt experimur recipiunt ſpecies non intentionaliter, ſed naturaliter. Vere enim alterantur à qualitatibus tangibilibus, & denominantur tales,puta manus tangendo calidum fit calida,& lingua guſtando humidum humectatur,ergo diffinitio ſenſus non competit omni &c.

Ad hoc rñdetur,ꝙ etiam in tactu,&guſtu eſt ſuſceptio ſpecierum intentionaliter,quæ eſt per ſe ratio ſentiendi. Sed verum eſt,ꝙ tactus,& guſtus cum ſint minus ſpirituales,q̃ alij ſenſus recipiunt etiam modo materiali.Sed hęc receptio materialis non eſt per ſe ratio ſentiendi, imò magis imperficit ſenſationem tactus. Non enim tactus ſentit niſi quia eſt ſenſus,eſt autem ſenſus quia pro aliquo gradu eſt ſpiritualis. Sẽſus enim,vt ſenſus eſt potentia pro aliquo gradu ſpiritualis. Quod ergo ſentiat eſt,quia ſpiritualiter,& non quia naturaliter recipit. Patet igitur, ꝙ argumentum non aliud concludit niſi ꝙ guſtus,&tactus non recipiunt pure intentionaliter. Quod vtique conceditur, cum hoc tamen ſtat ꝙ eis cõpetit diffinitio data de ſenſu. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Queſtio 52.Si excellens ſenſibile corrumpit ſenſum, & organum, & propter quid.

Manifeſtum aũt ex his, & ꝓꝑ quid ſenſibilium excellentiæ corrumpunt ſenſitiua, ſi nanque ſit fortior ſenſitiuo motus,ſoluitur ratio,hoc aũt erat ſenſus.Tex.123.Et hoc idem infra in tex.143. Inqt enim. Et ſenſus eſt ſimilis ꝓportio,& cum fuerint intenſa.ſ.ſenſibilia nocebunt, & corrumpent.

IN

IN HAC q.aduerte,ꝙ concluſio in ſe non eſt difficilis .ſ.ꝙ excellens ſenſibile corrumpit ſenſum. Nam ab effectu conſtat,&experimur,ꝙ excellens ſenſibile deſtruit actum ſenſus, & impedit ne rectè iudicemus de ipſo vt qñ de fixo intuitu conamur videre ſolem, nec iudicare recte poſſumus qualis aut quantus ſit, imò nec poſt defixum intuitum iudicare poſſumus de alijs coloratis.Non ſolum aũt corrumpit ſenſum quo ad actum ſuum,ſed etiam deſtruere poteſt ſubſtantiam organi,& per conſequens potentiam ſenſitiuam. Nam tandiu poſſet aliquis intueri ſolem ꝙ efficeretur cæcus.Difficultas autem huius quæſiti ſtat in redditione cauſæ quam adducit philoſophus in tex.123. Dicit enim hoc ideo eſſe quia ab excellenti ſenſibili ſoluitur ratio,& per rationem intendit proportionem,vt patet in tex.143.in qua proportione conſiſtit organum ſenſus,vt tonus in conſonantia vocum. Et Cõment.in commento 123. vocat illam proportionem intentionem. Inquit enim quando motus ſentientis à ſenſibili fuerit fortior quam ſentiens poſſit tollerare diſſoluetur illa intentio per quam ſentiens eſt ſentiens,&remanebit corpus ſine illa intentione quæ eſt ſenſus. Hæc Commentatoris.

Sed hæc ratio aſſignata à philoſopho non videtur valere in omni ſenſu,imò valet tantum in tactu. Solum enim inſtrumentum tactus habet medietatem, & proportionem ſui proprij obiecti, quæ ſunt principaliter 4. primæ qualitates tangibiles,& dico proportionem per participationem, vt dictum eſt ſupra in q.de tactu. Organa autem aliorum ſenſuũ ſunt omnino denudata à participatione ſui obiecti. Vnde dictum eſt in cap.de viſu diaphanum, & pupillam debere eſſe ſine omni colore. Similiter aër,complantatus in aure ſine omni ſono. Ergo ratio philoſophi non concludit niſi de tactu,& tamen intentio ſua eſt aſſignare cauſam vniuerſalem in omni ſenſu quare corrumpitur ab excellenti ſenſibili,cuius ſignum eſt quòd infra in tex.143.dicit vniuerſaliter quòd in omni ſenſu extrema contriſtant,eo quòd ſoluunt ſimphoniam, & contemperantiam ſenſus.

Vt igitur appareat qũo ratio philoſophi verificatur pro quolibet ſenſu, quo viſo reſolutum erit præſens quæſitum, præponenda eſt quædam diſtinctio, ex qua manifeſtabitur

ſenſus

ſenſus philoſophi. Deinde ſoluentur duo argumenta, quę videntur apparentia contra determinationem quam faciemus.

Quantum ad primum ſit diſtinctio hæc. Proportio in organo, & in ſenſu poteſt dupliciter accipi. Primo, per participationem ſui proprij obiecti, puta quia obiectum remiſſæ ſumptum ingreditur conſtitutionem organi, vt in tactu organum confluatur ex contemperamento calidi, & frigidi, humidi, & ſicci. Et hoc modo nō intelligit philoſophus rōnem, ſiue proportionem, ſicut ſufficienter probat ratio adducta in oppoſitum. Secundo, ſumitur proportio per comparationē ad ipſum pati ſenſum ab obiecto. Vnde aduerte, ꝙ licet ſenſus poſſit pati à proprio obiecto ſm totam latitudinem ipſius obiecti, puta guſtus poteſt immutari à ſapore quantumcunque intenſo, & etiam remiſſo, tñ naturale eſt ipſi ſenſui, immutetur ab obiecto mediocriter ſumpto, ſic.n. perficitur, & ſaluatur ſenſus, eiuſq. operatio redditur declarabilis, vt ex experientia conſtat. Et qm̄ organum, & ſenſus naturaliter reſpiciunt proprium obiectum ſub tali mediocritate, ideo dicit philoſophus, ꝙ ſi motus obiecti fortior ſit ſenſitiuo .i. quam naturaliter poſſit pati organum, & ſenſus ſoluitur ratio .i. proportio qua naturaliter, pro tanto gradu, & non ſm totam latitudinem ſenſus, & organum ſunt apta perfectius, & delectabiliter immutari ab obiecto. Et hoc ſecundo modo, ſumit philoſophus proportionem quæ ſaluatur in omni ſenſu. Aduerte tamen, ꝙ hæc proportio non eſt eiuſdem rationis in omni ſpecie animalis. Nam lumen quòd pro tanto gradu eſt delectabile oculo humano erit improportionatum oculo noctuæ. Et huius quidem diuerſitatis primam radicē putandum eſt eſſe diuerſitatem cōplexionis organi in animalibus diſtinctis ſpecie, ex quo ſequitur, ꝙ lumen ꝑportionatum oculo humano eſt cōtriſtatiuum in oculo noctuę.

Quantum ad ſecundum aduerte duo argumenta ſatis apparentia contra determinationem factam.

Primum, omnis immutatio intentionalis vt intentionalis, eſt perfectiua, eſt enim ſine alteratione phyſica, immutatio ſenſus ab obiecto eſt intentionalis dato, ꝙ obiectum ſit valde excellens. Recipit enim ſenſus ſpeciem ſine materia. & hoc pręcipuę patet in viſu in quo ſola intētionalis immuta-

tio

tio inuenitur, ergo excellens ſenſibile non debet corrūpere, ſed potius perficere ſenſum.

Ad hoc rńdetur, ꝙ immutatio realis, & alteratiua in hoc per ſe differt ab immutatione intentionali, ꝙ illa eſt per ſe corruptiua, eo ꝙ eſt de contrario in cōtrarium, & ꝑ abiectio nem formæ oppoſitæ, vt calefactio eſt ꝑ obiectionem frigiditatis, & receptionem caloris, immutatio aũt intentionalis per ſe eſt perfectiua, eo ꝙ per ſe eſt productiua alicuius formæ ſine abiectione contrarijs. Cum.n.albedo cauſat ſui ſpeciem in medio, aut in ſenſu, aut in ſpeculo nulla forma, vt ſic abijcitur. Et ideo quia immutatio intentionalis eſt per ſe ꝓductiua, & non abiectiua, ideo dr̃ perfectiua, vt intentionalis eſt. Cum hoc tñ ſtat ꝙ eſt corruptiua non ſecundùm ſe, ſed ratione alicuius adiuncti, puta quia tanta immutatio excedit naturalitatem patientis. Sic eſt in propoſito, quia immutatio intentionalis quæ fit ab excellenti obiecto non eſt naturalis tali ſenſui in tali animali, ideo per accidens eſt corruptiua.

Secundum, potentia quæ adæquate reſpicit aliquod obiectum vt ſui perfectiuum, reſpicit totam latitudinem ipſius obiecti vt perfectiuam, quod enim ſimpliciter, & adæquate dicitur, totam gradualem latitudinem comprehendit. Sed ſenſus puta viſus reſpicit colorem ſimpliciter, & adęquate, eo quòd color, vt color eſt eius obiectum adæquatum vel viſibile, vt diximus ſupra, ergo reſpicit oẽm gradũ coloris ſiue viſibilis, vt ꝑfectiuum. Non ergo debet corrũpi ab excellentia ſui obiecti, qm̃ & illa excellẽtia ſub ipſa latitudine cōprehenditur.

Ad hoc reſpondetur, ꝙ ſenſus vt ſenſus eſt, & in toto ſuo ambitu conſideratus, obiectum ſuum ſimpliciter, & ſecundum ſuam totam latitudinem reſpicit. Omnis enim gradus coloris ſiue ipſius viſibilis naturaliter ab aliquo viſu perceptibilis eſt ſic omnis gradus ſoni &c. Si tñ conſideretur ſenſus vt in tali ſpecie animalis dico, ꝙ non reſpicit obiectum ſuum ſecundum totam latitudinem, ſed ſub certis gradibus, Et ideo vltra illos gradus patitur, & corrumpitur. Ad argumentum ergo nego minorem conſiderando ſenſum non abſtractæ, & ſimpliciter, ſed phyſicæ, & applicate ad hanc vel illam ſpeciem animalis. Sic enim de ſenſibus apud phyſicum conſiderandum eſt. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſt

¶Quæſtio 53. Si inanimata non patiuntur ab odore, & colore, & ſono, & lumine, & tenebra, patiuntur tamen à tangibilibus, & ſaporibus.

Dubitabit autem aliquis, ſi patiatur aliquid ab odore quod impoſſibile eſt olfatum habere, aut à colore non poſſibile videre &c. Tex. 125. & 126.

IN HAC quæſtione aduerte, q̄m dicit philoſophus in prædicto tex. ꝙ ea quæ non habent olfatum non patiuntur ab odore, & quę non habent auditum non patiuntur à ſono, & quę non habent viſum non patiuntur à colore, nec à lumine, nec à tenebra, ſequitur ꝙ inanimata quæ carent his ſenſibus non patiuntur à prædictis, quòd tamen videtur falſum. Nam odor receptus in aqua, vel in aëre facit ipſam odoriferam, ergo aqua, & aër, quæ carent odoratu patiuntur ab odore. Similiter vehemens ſonus, vt tonittuum ſcindit lignum, quod caret auditu. Similiter lumen ſolis, calefacit aërem, ex ſecundo cœli, qui caret viſu, ergo &c. Et quoniam dicit in tex. 126. quòd tangibilia, & ſapores agunt in re inanimata videtur, falſum maxime de ſapore, quoniam nullũ videmus effectum, quem faciat ſapor in re inanimata.

Vt igitur appareat, quomodo dicta philoſophi vera ſunt loquemur. Primo, de odore, & ſono, & colore. Secundo, de lumine. Tertio, de ſaporibus.

Quantum ad primum aduerte, quòd apud Cōment. in cōment. 125. & 126. differentia eſt inter viſum auditum, & odoratum ex vna parte, & tactum ac guſtum, vt eſt quidam tactus ex alia parte. Nā tres primi ſunt in gñe relationis per ſe ita, quòd viſibile refert videns, ſonus auditum odor, vt odor olfatum, & econuerſo. Et ideo apud ipſum color, & odor, & ſonus non immutant per ſe niſi ſenſum. Vnde quæ non habent ſenſum non dñr immutari per ſe, & formaliter ab illis, ſed ratione adiuncti. Verbi gratia, quia odor eſt in corpuſculis euaporatis quæ immiſcentur aëri, aut aquæ dicimus, ꝙ odor non, vt odor, ſed per admixtionem odorabilis reddit aërem, odoriferum. Similiter ſonus, vt ſonus ſicut dicit philoſophus in tex. 126. non agit in corporibus actione alteratiua, ſed reſpectu adiuncti, id eſt motus localis qui ad ſonum

concurrit vt patet in cap.de auditu. Sicut tonitruum ſcindit lignum, non vt tonitruum ſed propter vehementiſſimũ motum aëris. Dico autem alij ſenſus.ſ.tactus & guſtus vt eſt quidam tactus ſm Comment.in commento 125. ſunt in genere actionis & paſſionis per ſe, in genere autem relationis per accidens. Quod ſi intelligo. Quia obiectum tactus principaliter ſunt quatuor primæ qualitates: & illæ ſm ſe ſunt actiuæ, & paſſiuæ, ex 2. de generatione, ex conſequenti ſunt alteratiuæ. Alteratiuum autem reſpicit alterabile. Alterabile vero indifferenter cõuenit animato & inanimato. Et ideo qualitates primæ tangibiles per ſe immutant, alteratiuę tam inanimata quam animata. Quod autem reſpiciant tangens aut tactum inquantum ſunt alteratiuæ eſt per accidens, quoniam remoto tactu adhuc ſunt alterius immutatiuæ.ſ.corporis alterabilis. Et ideo dicit, Comment. quod per accidens ſunt in genere relationis.i.per accidens reſpiciunt tangens aut tactum. Et quoniam ſermo philoſophi eſt intelligendus de per ſe, ideo dicit colorem vt color eſt, ſonum vt ſonus eſt, odorem vt odor eſt non agere niſi in habente ſenſum. Tangibilia vero & ſapores agere in habente ſenſum & in non habente.

Quantum ad ſecundum.ſ.de lumine aduerte, quod duæ ſunt actiones luminis ſolaris.ſ.illuminare & calefacere. Prima nõ eſt alteratiua nec cum abiectione cõtrarij, quoniam lumini opponitur ſolum tenebra quæ eſt priuatio & non qualitas contraria. Secũda eſt alteratiua ſed non competit lumine præciſe, imò concurrit motus localis. Nam vt determinauimus in lib.12.metaph.in illa q̃one quõ cœlũ agat in hæc inferiora, ſi cœlum quieſceret ſol quidem illuminaret partem terræ ſibi oppoſitam, ſed nõ calefaceret. Et quoniam vt diximus ſermo philoſophi intelligendus eſt per ſe, cum lumen vt lumen non alteret niſi adiuncto motu locali, ideo computauit lumen & tenebram in eodem gradu cum ſono & odore.

Quantum ad tertium.ſ.de ſaporibus aduerte, quod aliter exponendus eſt tex.philoſophi 126. vbi inquit. Sed tangibilia & ſapores agunt. Si.n.non, à quo vtique patientur inanimata & alterabuntur ſm B.Th.& Egidium, & aliter ſm Comment. Nam B.Th.& Egid.volunt dictum philoſophi eſſe verũ materialiter, vt ſit ſenſus: Sed tãgibilia & ſapores agũt etc.

non

non inquantum ſapores: ſed inquantum fundātur in humido vt declarauimus in lib.de ſenſu & ſenſato: humidum aūt cum ſit qualitas tangibilis & alteratiua per ſe,agit indifferēter in habente ſenſum & in non habente,ſecundùm Cōmentatorem vero in commento 126.poteſt exponi de ſapore vt ſapor eſt. Et cum arguitur, ꝙ non videmus aliquem effectū cauſatum à ſapore in re inanimata falſum eſt. Nam vt adducit Comment.in eodem commento Platonem in Thimeo videmur ꝙ diuerſi ſapores habent in corporibus inanimatis diuerſas paſſiones adiuncta calefactioni & infrigidationi. Verbi gratia exaſperare,quòd eſt pōtici. Lenificare quòd eſt vnctuoſi,& alia multa quæ dicta ſunt in Thimeo quæ Galenus laborat exponere. Hæc Comment.Et hæc dicta ſint pro præſenti quæſito.

¶Qō 54.Si philoſophus ponit conuenienter differentiam inter odorare & pati ab odore.

Quid igitur eſt odòrare præter pati aliquid. Tex.127.

IN HAC q.aduerte,quòd difficultas ſtat in hoc, cum odorare ſit idem formaliter quòd ſentire odorem,nō vr̄ philoſophus quietaſſe intellectum dubitantis. Si.n.queret dubitans in quo differunt ſentire odorem & pati ab odore,nō poteſt reſponderi niſi quòd odorem ſentire eſt odorare & ſic remanet quæſtio dubia, vt ſupra,

Vt igitur cognoſcas quòd per ly ſentire odorē, ponit philoſophus ſufficientem differentiam inter odorare & pati ab odore aduerte,ꝙ odor ſimiliter quodcunq; aliud ſenſibile ꝓprium poteſt tribus modis eſſe in alio. Primo, naturaliter, ſicut accidens in ſubiecto,vt odor in pomo,color in colorato,calor in calido,ſonus in aëre. Et hęc dicitur receptio materialis quia ſm̄ eſſe materiale. Secundo, intentionaliter.i. ſecundum eſſe ſpirituale. Sic recipitur color in diaphano & in ſpeculo & in organo viſus. Et huiuſmodi non denominantur colorata à calore ſic recepto. Similiter recipitur intētionaliter odor in medio ad magnam diſtantiam vt diximus in cap.de odoratu. Tertio,ſenſibiliter, quod quidem eſt idem cum recipi intentionaliter in organo ſenſus. Dixit.n. philoſophus ſupra,quòd ſenſus eſt receptiuus ſpecieꝝ ſine materia. Sed ſupra ly intentionaliter addit aduertenter. Nā

dato ꝙ color recipiatur intentionaliter in medio illuminato & in pupilla, ſi homo eſſet fixus imaginans circa aliud obiectum cogitando de ipſo intenſæ, non videret colorem nec coloratum ante ſe poſitum. Et ꝙ nõ videat non eſt alia cauſa niſi qa non aduertit ſe immutari à colore ante ſe poſito. Recipi ergo obiectum ſenſibiliter in ſenſu eſt recipi intẽtionaliter aduertenter. Et hoc tale recipi coagente ſenſu actiuæ eſt idem ꝙ ſentire. Dico autem coagente ſenſu actiuæ, qm̃ vt determinauimus ſupra, ſenſatio nõ eſt pure actiuæ ab obiecto, nec eſt ſenſum pure pati ab obiecto, ſed ſenſus concurrit paſſiuæ in recipiendo ſpeciem, & actiuæ in eliciendo ſenſationem. Ex his declaro differentiam poſitam à philoſopho inter odorare, & pati, ab odore eſſe conuenientem. Nam pati, ab odore, & odorare ſe habent, vt magis commune, & minus commune. Pati enim, ab odore indifferenter verificatur de triplici modo ſupra aſſignato recipiendi odorem. Nam aqua effecta odorifera patitur ab odore, & aër multum diſtans, ab odorabili, & propinquus odoranti recipiens ſpeciem odoris patitur ab odore. Et organum cui eſt alligata potentia odoratiua recipiens ſpeciem odoris aduertenter, patitur ab odore. Odorare autem verificatur ſolum tertio modo. Vnde ſolutio philoſophi ſic eſt interpretãda. Odorare differt à pati, ab odore, qm̃ odorare eſt ſentire odorem, & recipere odorẽ ſenſibiliter. Hoc aũt eſt recipere odorem immaterialiter aduertenter. Aduertenter aũt eſt per virtutem animæ cognoſcitiuam. Sed pati, ab odore eſt recipire odorem, vel pure materialiter, ſicut recipit pars aëris, propinqua odorabili, vel intentionaliter tãtum ſicut pars aëris, multum diſtans, ab odorabili. Et ex his receptionibus licet aër, patiatur ab odore, non tamen eſt odorans, quia deficit ſibi tertia receptio. Et aduerte, ꝙ Cõment. in commento 127. in fine paucis verbis explicat hanc differentiam dicens. Si igitur aliquis quæſierit, & dixerit. Cum olfacere ſit paſſio, & receptio odoris à medio ſit paſſio etiam, quæ igitur eſt differentia inter vtranque paſſionem? Dicemus ei, ꝙ cum aër patiatur velociter à ſenſibili efficitur per hanc paſſionem ſenſatum illi ſenſui. Senſus autem fit per hanc paſſionem ſentiens non ſenſibile. Hæc Comment. Patet igitur quomodo differentia aſſignata à philoſop

loſop

loſopho inter odorare, & pati, ab odore fuit conueniens. Nam odorare eſt pati,ab odore,& non econuerſo. Limitat enim odorare ly pati,ab odore, ſicut homo limitat animal. Vnde odorare eſt pati, ab odorare non abſolutæ aliter aër, odoraret ſed eſt pati,ab odore ſenſibiliter aduertentur,vt ex poſuimus. Et hoc eſt idem,ꝙ ſentire odorem. & ſic quietatur intellectus dubitãtis.Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 55. Si ſenſus exteriores ſunt tantum quinque.

Qm̄ autem non ſit ſenſus alius præter quinque.Tex. 128.

IN HAC queſtione aduerte,ꝙ philoſophus à tex.128. vſque ad textum 134.immoratur ad probandum,quòd non ſunt, niſi quinque ſenſus exteriores. Probat autem quadruplici via,ſcilicet ex medijs,ex organis,ex ſenſibilibus ꝓprijs, ex ſenſibilibus communibus. Et quoniam in ſuis probatio nibus philoſophus aſſumit plures propoſitiones,quę primo aſpectu videntur falſæ ideo ſic procedemus. Primo,aſſignan da eſt ſufficientia quinque ſenſuum exteriorum. Secundo, ſuſtinendæ ſunt quinque propoſitiones philoſophi: & declarandæ in quo ſenſu ſunt veræ.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ ſufficientia quinque ſen ſuum, ſolet à diuerſis diuerſimode aſſignari. Tu tñ ſequere B.Th. in 2. de anima in expontione tex. 135. vbi formaliter ponit eorum ſufficientiam ſumptam ex parte obiectorum,q̃ & formalius,& diſtinctius ponit in 1. parte in q.68.in art. 3. Et vide tu qm̄ difficultatem non continet. Quod ſi vis iuxta viam Comment.incedere,qnæ non repugnat B.Th. ſequere Iand. in 2. de anima in q. 32. Illud ſolum caue circa finem quæſtionis,vbi dicit,ꝙ ſenſus actiuus,& paſſiuus debent com putari pro vno, inquantum ſunt vnum ſecundùm analogiã, vel inquantum ordinãtur ad vnum finem &c. Id quidem nos non concedimus,nec celebriores Commentiſtæ, quoniam non acceptamus ſenſum actiuum diſtinctum realiter à ſenſu paſſiuo.Sed eundem ſenſum eſſe actiuum,& paſſiuum,vt determinauimus ſupra contra Iand.in q. 21.Et aduerte,ꝙ fortius argumentum probans dari plures ſenſus, quàm quinq; ſumitur ex tactu,qui cum ſit plurium primarum contrarieta tum vr̃ eſſe plures ſenſus. Sed illud iam ſoluimus ſupra in q. 47. vbi inueſtigauimus de vnitate, & pluralitate tactus.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ prima philoſophi propoſitio quæ vř eſſe falſa eſt in tex. 128. vbi dicit ꝙ tactu ſentimus omnes tangibiles qualitates, vbi Commentator dicit, ꝙ ſimiliter eſt de qualitatibus viſibilibus, & audibilibus, & olfactiuis. Sed hoc apparet falſum, quia multa animalia hñt viſum quæ tamen non apprehendunt omnes differentias colorum, ſicut piſces & habentia oculos duros, & ſicut noctua. Et homo per odoratum non ſentit omnes ſpecies odoris, eo ꝙ homo male odorat ex 2. de anima textu 92.

Ad hoc reſpondetur, quòd propoſitio philoſophi eſt vera conſiderando ſenſum ex natura ſenſus, cuius obiectū eſt color vniuerſaliter ſumptus, vel odor, vel ſonus eodem modo. Quod autem in aliquo animali viſus non percipiat omnes differentias coloris, vel odoratus oēs differentias odoris, hoc non ꝓuenit ex ſenſu ſm ſe, ſed ex tali diſpoſitione organi in tali animali vt exemplificatum eſt de habentibus oculos duros. De homine aũt quòd non perficiat omnes differentias odoris ex indiſpoſitione organi non eſt cōceſſum ab oibus, & id iam determinauimus ſupra in q. 39. vbi expoſuimus illud dictum philoſophi. Praue enim odorat homo.

Secunda propoſitio quæ videtur falſa eſt in tex. 129 vbi dicit philoſophus. Quæcunque quidem ipſi tangentes. i. ſine medio extrinſeco ſentimus, tactu ſenſibilia ſunt. Sed hoc videtur falſum. Nam per ſenſum cōem vt dicemus infra cognoſcimus omnia ſenſibilia quinque ſenſuum, ergo non eſt neceſſe quòd ea quę ſentimus ſine medio extrinſeco ſentiamus tactu, cum poſſint ſentiri ſenſu communi.

Quātum ad hoc rñdetur, quòd propoſitio philoſophi debet intelligi de ſenſu ſentiente primo qualitates tangibiles, hic autem non poteſt eſſe niſi tactus. Quòd autem arguitur de ſenſu communi non valet, quoniam ipſe non primo immutatur à ſenſibilibus ſed ſupponit immutationem iam factam in ſenſu exteriori, vt dicemus infra quando quæremus ſi datur ſenſus communis. Vnde cæcus natus nullo modo per ſenſum communem apprehendit colorem.

Tertia propoſitio quæ videtur falſa eſt in text. 129. vbi dicit philoſophus. Et ita eſt. ſ. quòd ſi per vnum fiant ſenſibilia plura vno, quæ differunt abinuicem genere, neceſſe eſt habēs

iſtum

iſtum ſenſum quòd ſentiat vtrunque. Et intēdit philoſophus dicere quòd ſi per vnum medium cognoſcuntur plura ſenſibilia, vt per aërem color & ſonus, hñs organum conformæ illi medio cognoſcet per illud organum illa plura ſenſibilia. Sed videtur hoc eſſe falſum, nam per aërem cognoſcitur color & ſonus, & organum auditus eſt conforme aëri. Conſtat enim ex aëre complantato vt diximus ſupra, & tamen per organum auditus non cognoſcitur color & ſonus.

Ad hoc rñdetur, ꝙ dictum philoſophi ſic debet intelligi ſi plura ſenſibilia diſtincta gñe cognoſcantur per idem mediũ, hñs organum conformæ illi medio prout eſt medium vtriuſque illoꝝ ſenſibilium per illud organũ cognoſcit illa plura ſenſibilia. Sed non eſt ſic de organo auditus. Nam licet aër ſit medium in ſentiendo colorem & ſonum, tñ non per eãdem diſpõnem imò per diuerſas. Nam aër prout diaphanus, eſt medium in videndo colorem, ꝓut vero condenſabilis & rarefactibilis, eſt medium in ſentiēdo ſonum. Organũ autem auditus eſt conformæ aëri non ſecũdum ꝙ diaphanus ſed vt eſt cõdenſabilis & rarefactibilis, ideo per ipſum cognoſcitur ſolum ſonus, & non color, ſecus eſſet ſi ꝯformaret aëri ſecundum vtranque diſpoſitionem, tunc.n.per ipſum & ſonum & colorem cognoſceremus. Et patet dictum philoſophi eſſe verum ſi recte, vt declarauimus intelligatur.

Quarta propoſitio quæ videtur eſſe falſa eſt in text. 130. vbi philoſophus declarans quomodo organa ſenſuum à prædominio ſunt attribuenda elementis dicit. Pupilla quidem aquæ. Auditus vero aëris. Olfatus vero horum alterius eſt. Ignis autem, aut nullius, eſt, aut cõis omnibus. Sed oppoſitũ huius dicit in lib. de ſenſu & ſenſato vbi attribuit organum viſus aquæ auditus aëri, odoratum vero attribuit igni.

Ad hoc rñdetur, ꝙ philoſophus in lib. de ſen. & ſen. nõ dicit odoratum attribuendum igni ſimpliciter & ex ꝓpria ſnia ſed quaſi cõdeſcendens antiquis qui ſic extimabant. Et quòd hæc fuerit mens philoſophi patet ex eo ꝙ ꝯdõnale loquitur. Sic.n.inquit. Quod ſi oportet ſm hunc modum.i.vt dicebãt antiqui attribuere & aſſignare vnumquodque ſenſitiuorum vni elementorum. Oculi quidem viſiuum aquæ extimandũ, aëris vero ſonorum ſenſitiuum, ignis autem odoratum.

Cum igitur in 2. de anima loquatur ex propria ſententia, & in lib. de ſenſu,& ſenſato non ex propria ſententia, ſed aliquo modo condeſcendens antiquis, & conditionatæ loquatur, patet non eſſe veram repugnantiam in dictis ſuis.

Quinta propoſitio quæ vř eſſe falſa eſt in tex.133. vbi dicit philoſophus,ꝙ ſenſibilia cōia ſunt ſex.ſ.motus,ſtatus,magnitudo,figura,numerus,vnum. Nam ſupra in tex.64. poſuit tātum quinque,dimiſit enim vnum, ergo aut ſupra fuit diminutus, aut hic non videtur verum dicere.

Ad hoc reſpondetur,ꝙ vnitas comprehenditur in numero, vt pars in toto. Vnde philoſophus tractans ſupra de numero qūo eſt ſenſibile commune implicite tractat de vno, & ideo non fuit diminutus. Aduerte tamen,ꝙ ſolus numerus quantitatiuus eſt ſenſibile commune, & non numerus tranſcendens vel metaphyſicalis, eo ꝙ ille non cauſatur ex diuiſione continui: vt declarauimus in 8.metaph.in quæſtionibus noſtris,& eſt q.11. ſic ſolum vnum quantitatiuum, & non vnum tranſcendens intelligitur hic à philoſopho eſſe ſenſibile commune. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 56. Si ſenſus exterior cognoſcit actionem ſuā.

Quoniam autem ſentimus quod videmus, & audimus. Neceſſe eſt aut viſum ſentire,q̄a videt aut altero. Tex. 136.

IN HAC q. aduerte, ꝙ philoſophus in hac concluſione.Senſus exterior cognoſcitur actionem ſuam,pure diſputatiuæ procedit,ad vtranque partem arguens, & quaſi indeterminatus tranſijt.Se tñ magis determinauit in lib.de ſomno, & vigilia ad partem negatiuam, vbi inquit. Eſt autem quædam potentia communis quæ ſequitur omnes,quia & ꝙ videt ſentit,& audit. Non enim ſenſus quidem videt,qm̄ videt, hæc philoſophus.Quia tñ vtraque opinio ſuſtineri poteſt.ſ. ꝙ ſenſus exterior cognoſcit actionem, & ꝙ non cognoſcit, ideo procedes media via quæ erit hæc. Senſus exterior, vt immutatur ab obiecto ſuo non cognoſcit actionem ſuam,vt autem continuatur, & per ꝯn̄s aliquo modo fit vnum cum ſenſu cōi cognoſcit eam. Pro cuius euidentia aduerte, ꝙ vt dicemus cum loquemur de parte intellectiua. ſola potentia omnino immaterialis qualis eſt intellectus ſeipſa præciſæ cognoſcit actum ſuum. Cognoſcit.n.intellectus lapidem,& ſe

ſe cognoſcere lapidem. Cum autem ſenſus exterior non ſit potentia omnino immaterialis. Eſt.n.affixa organo, non poteſt ſeipſo, vt immutatur ab obiecto cognoſcere actionem ſuam, ergo vel uullo modo cognoſcit eam, ſed hoc pertinet ad altiorem potentiam, vel cognoſcit vt ſit vnum cum ſenſu cōi. ſit autem vnum prout ſenſatio exterior non completur donec terminetur ad ſenſum cōem, ſicut non completur linea protracta à circunferentia donec terminetur ad centrum. Dicemus igitur, ꝙ ſenſus puta viſus videt colorem, & videt ſe videre colorem, non præciſæ inquantum immutatur à colore, quia viſio non eſt colorata. ſed prout viſio terminatur ad ſenſu cōem. Tunc.n.per talem continuationem eſt æquipollenter viſus. Et quòd dico de viſu intellige de alijs ſenſibus, vt continuantur ſenſui communi. Nam ſicut idem centrum æquipollet diſtinctis punctis ad quę terminarentur diſtinctę lineæ ſi non vnirentur in centro. Sic idem ſenſus communis æquipollet omnibus ſenſibus exterioribus prout eorum ſenſationes complementum habent in ſenſu communi. Patet igitur, quomodo cognoſcit ſenſus, & non cognoſcit actionem ſuam. Non cognoſcit quidem per ſeipſum, cognoſcit autem vt ſit vnum cum ſenſu communi. Nam vt ſic eſt vna actio vtriuſque. Et hoc eſt quod dicunt alij, ſcilicet ꝙ ſenſus exterior per ſeipſum, & directę non cognoſcit actionem ſuā. Indirectæ tamen cognoſcit inquantum immutat ſenſum cōmunem. Senſus vero communis directæ percipit actionem ſenſuum exteriorum, eo quòd directæ immutatur ab immutationibus factis in ſenſibus exterioribus.

Ex prædictis concordare poteris philoſophum in lib. de anima, & in lib. de ſomno, & vigilia. Nam ſi videtur in lib. de anima declinare ad partem affirmatiuam intelligendum eſt quòd indirectæ. Cum autem in lib. de ſomno, & vigilia. tenet abſolutæ partem negatiuam intelligendum eſt directæ, & in ſe, prout, ſcilicet eſt diſtinctus à ſenſu communi. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 57. Si datur ſenſus communis, & ſi eſt vnus.

Neque vtique ſeparatis contingit diſcernere quod alterum ſit dulce ab albo, ſed oportet aliquo vno vtraque manifeſta eſſe. Tex. 146.

IN

IN HAC quæſtione quatuor agenda ſunt. Primo, cõſiderandum eſt, ſi neceſſe eſt dare ſenſum cõem. Secundo, ſi eſt vnus, vel plures. Tertio, ſuppoſito, ꝙ ſit vnus quem modũ vnitatis habet. Quarto, ſuppoſito, ꝙ habeat vnitatem admixtã diuerſitati, à quo trahit hanc vnitatem, & diuerſitatẽ.

Quantum ad primum, ponitur hæc concluſio in qua oẽs peripatetici conueniunt. Præter quinque ſenſus particulares exteriores de quibus iam pertractatum eſt, neceſſe eſt dare alium ſenſum ad quem terminentur omnes immutationes ſenſuum exteriorum, vt ad cõmunem terminum. Et ſic probatur. Si non datur &c. ergo differentia inter obiecta diſtinctorum ſenſuum puta inter album, & dulce remaneret nobis incognita ſecundũm ſenſum, cuius contrarium experimur. Nam conſtat, ꝙ ad ſenſum iudicamus album, & dulce diſtingui, quorum vnum apprehendimus viſu, & alterum guſtu. Conſequentia quidem ſic probatur. Quæcunque virtus cognoſcitiua ponens differentiam inter aliqua duo, neceſſe eſt vt vtrunque apprehendat, hæc de ſe patet quoniam iudicium inter aliqua ſupponit cognitionem eorum. Sed nullus ſenſus particularis exterior apprehendit obiecta diſtinctorum ſenſuum. Aliter non reſpiceret determinate ſuum proprium obiectum, nec vnitatem, & diſtinctionem ſortiretur ab eo, cuius oppoſitum determinauimus ſupra. Ergo ſi nõ daretur alius ſenſus cognoſcitiuus omnium obiectorum ſenſuum particularium, differentia inter obiecta diſtinctoꝶ ſenſuum remaneret nobis incognita ſecundũm ſenſuum. Neceſſe eſt igitur dare ſenſum communem, vt per ipſum cognoſcamus dictam differentiam. Quem quidem appellamus ſenſum cõmunem, non prædicatiuæ, ſed propter omnem immutationem quinque ſenſuum exteriorum, quæ terminantur ad ipſum, & vt ſic poteſt dici, quòd videt vt vnitur viſui, & audit vt vnitur auditui, & idem intellige de alijs ſenſibus.

Quantum ad ſecundum, ponitur hæc concluſio. Senſus cõis neceſſario eſt vnus, & huius rationem aſſignans philoſophus fundat ſe ſuper hanc ꝯñtiam. Si non eſſet vnus non poſſet cognoſcere differentiam inter obiecta diuerſorum ſenſuum. Se hr̃et enim ſicut ſi eſſent duo homines quoꝶ vnus cognoſceret album, & alter dulce, de quibus conſtat, ꝙ neuter

ter

ter cognoſceret differentiam inter album,& dulce, quia neu ter vtrunque cognoſcit. Et hæc ratio euidens eſt. Quam & Cõmentator in cõmento 146. ſic format. Si eſſet poſſibile iudicare hæc duo eſſe diuerſa per duas virtutes diuerſas quarum vtraque ſingulariter comprehendit alterum duorum illorum, tunc neceſſe eſſet quando ego ſentirem hoc eſſe dulce,& tu illud eſſe album, & ego non ſentirem quod tu ſenſiſti; neque tu quod ego, vt ego comprehenderem ſenſibile meum eſſe aliud à tuo licet non ſentiam tuum. Et vt tu comprehenderes ſenſibile tuum eſſe aliud à meo, & hoc eſt manifeſte impoſſibile. Neceſſe eſt ergo ſenſum cõmunem iudicantem, & ponentem differentiam inter obiecta diſtinctorũ ſenſuum eſſe vnam animæ potentiam,& non plures.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ licet ſenſus cõmunis ſit vna potentia tñ neceſſe eſt vnitatem ſuam eſſe admixtam aliquali diuerſitati,ſiue pluralitati,vt arguit philoſophus in textu 147. eo ꝙ ſenſus communis ſimul immutatur ſenſibilibus contrarijs vt albo,& nigro,dulci,& amaro,& per conſequẽs immutationibus contrarijs. Sed in eodem, & indiuiſibili non ſimul poſſunt recipi contraria, ergo eſt neceſſe ſenſum cõmunem,vt recipit nigrum diuerſificari, vt recipit album. Sic dico de alijs ſenſibus contrarijs. Qualis autem ſit hæc diuerſitas inuenio duos modos dicendi. Vnus ponitur à philoſopho in textu 148.qui dicit,ꝙ ſenſus cõmunis eſt vnus numero,& eſſentialiter,ſed diuerſus ſecundum eſſe.Nam ꝓut immutatur ab albo recipit aliud eſſe, accidentale tñ, quam quando immutatur à nigro,qm̃ diſtinctæ formæ dant diſtincta eſſe.Sed iſtæ modus dicendi non placet philoſopho,imò eum improbat in eodem textu, eo ꝙ contraria non poſſunt eſſe ſimul in eodem numero licet diuerſificentur ſecundum eſſe. Nam licet calor,& frigiditas dent diuerſa eſſe accidẽtalia aquæ tñ non poſſunt ſimul ineſſe eidem aquæ numero.

Sed tu aduerte, ꝙ iſtæ modus non reprobaẽ à philoſopho vt falſus. Nam in lib.de ſenſu,& ſenſato ponit eundem modũ circa finem libri,& non reprobat,imò in ſecũdo loco ponit eum approbatiuæ,vt patet ibi,vel quẽadmodum in rebus ipſis contingit &c.Nec ratio quam adducit philoſophus hic contra talem modum concludit. Nam licet albũ,& nigrum

ad extra ſint contraria, tamen ſpecies eorum intentionales in medio, & in ſenſu non ſunt contrariæ ſicut nec in intellectu, eo quòd illic ſunt ſolum quo ad eſſe intentionale. Et per conſequens motus qui fiunt ab his ſpeciebus in ſenſu communi non ſunt contrarij. Propter quod non ſequitur contraria eſſe in eodem. Et aduerte, quòd B. Th. exponens prædictũ in lib. de ſenſu, & ſenſato ſoluit eandem rationem ex verbis eiuſdem philoſophi tractis ex 2. de anima ex tex. 148. ibi. Quare neque ſpecies pati ipſorum, ſi huiuſmodi eſt ſenſus, & intelligentia. Ex quibus patet, quòd illa improbatio philoſophi non fuit niſi apparens. Alter modus diuerſitatis in ſenſu communi eſt ille quem ponit philoſophus in tex. 149. exẽplificans de centro. Et hanc diuerſitatem nominat Cõment. in commento 149 diuerſitatem ex inſtrumentis particularium ſenſum copulatis ſenſui communi, ſicut multæ lineæ copulantur centro, ex quibus centrum accipit diuerſitatem. Vnde inquit. Et quaſi opinatur, ſcilicet Ariſt. quòd virtus primi ſentientis .i. ſenſus cõis, melius eſt vt dicatur vna forma, & multa inſtrumentis copulatis cum ea, per quæ tranſeunt motus ſenſibilium quouſque copulentur cum ea, quàm dicere ipſam eſſe vnam ſubiecto; & multa ſecundùm formam.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ ſenſus communis non habet ex eodem vnitatem, & diuerſitatem. Nam pro nunc duo ſunt eius officia. Primum eſt, recipere ſpecies propriorum ſenſibilium quinque ſenſuum. Secũndum eſt, cognoſcere, & iudicare differentias dictorum ſenſibilium. Prout recipit diuerſa propria ſenſibilia debet eſſe diuerſus, vt autem ponit differentiam inter talia ſenſibilia, & iudicat de eis, debet eſſe vnus. Et hoc eſt quod dicit Cõment. in commento 149. vbi ſic, inquit. Illud enim eſſe. ſ. eſſe vnum eſt dignius ei ſecundũm, ꝙ eſt iudicans. Illud autem. ſ. eſſe diuerſum conuenit ei ſ̃m ꝙ eſt recipiens. Hæc de ſenſu communi dicta ſint. Reliqua aũt. ſ. quomodo ſituatur in anteriori parte capitis quomodo ab hac virtute vt ab vniuerſali fonte emanant ſpiritus animales ad organa ſenſuum exteriorum, quomodo comparatur ad ſenſus exteriores vt rex ad nuncios ſuos iam manifeſtauimus in epitomate noſtro ordinato ſuper lib. de anima Ariſt. & illic tetigimus mentem Auic. & Algazelis.

Quæſt

¶Quæſtio 58. Si vermes, & apes, & formicæ habent phantaſiam.

Si vero ei quod actu idem, omnibus vtique contingeret beſtijs phantaſiam ineſſe, videtur autem non, vt formice, aut api, aut vermi. Tex. 156.

IN HAC quæſtione inuenio duas opiniones, quarum prima eſt Comment. cui concordat Alb. Secunda eſt B. Th. cui concordat Egid. quo ad concluſionem licet non quo ad rationem, vt declarabitur infra.

Quantum ad Comment. aduerte, quòd in comment. 156. facit differentiam inter vermes, & muſcas, & inter apes ac formicas. Nam quo ad muſcas, & vermes, tenet negatiuam, quo ad apes formicas tenet affirmatiuam. Vnde inquit. Extimatur enim, quòd non omne animal imaginatur, & eſt animal, quod non mouetur ad ſenſibilia niſi apud præſentiam eorum in actu, vt vermes, & muſcæ. Apes vero, & formicę neceſſario imaginantur. Apes quidem propter artificium, formicæ autem propter depoſitionem, ſed non curatur de exemplo. Hæc Comment. Vult ergo, quòd apes, & formicæ habeant phantaſiam perfectam, & determinatam, & quòd non ſit curandum de exemplo philoſophi. Non enim exempla ſemper inducuntur, ſed cauſa notificationis.

Comment. concordat Albertus qui in ſuo 3. lib. de anima tract. 1. cap. 7. tenet quo ad vermes, & muſcas partem negatiuam, & quo ad apes, & formicas partem affirmatiuam. Sic enim inquit. Si actu, & eſſentialiter idem eſſent ſenſus, & phātaſiam hoc modo dicta .ſ. perfecta, & determinata, tunc quibuſcunque ineſſet ſenſus ineſſet, & phantaſia hoc modo dicta .i. perfecta, & determinata, & ſecundùm oēm ſuam operationem, & hoc non eſt verum quia vermes, qui ſunt lumbrici terræ, & muſcas, & cimices, & pediculos, & huiuſmodi animalia immunda, & incompleta nihil videmus ad phātaſiam operari eo modo quo ſupra determinauimus opera phantaſiæ. Ineſt tamen talibus imaginatio aliqua. Superius enim hoc probatum eſt. Videtur tamen Ariſt. dicere formicas, & apes non hr̄e phantaſiam. Quod omnino falſum eſt cum talia animalia artificioſe operentur caſas, & ſibi prouideant in futurum, & operentur in communi. Puto autem hoc non ex

vitio eſſe philoſophi, ſed ex vitio tranſlationis quia tranſlator non intellexit vllum animalium quæ Ariſt.dixit phantaſiam non habere,& loco eorum tranſtulit formicas, & apes, & corrupit veritatem ex mala tranſlatione. Hæc Albertus.

Quantum ad viam B.Th.aduerte, ꝙ in expoſitione textu 156.tenet partem negatiuam,&ſoluit rationem ſuper quam fundarunt ſe Cōment. & Albertus, quia.ſ.operantur artificioſæ,& congregant ſibi prouidentes in futurum. Et dicit. Quod autem operantur propter finem quaſi prouidentes ſibi in futurum, non contingit ex hoc ꝙ habeant imaginationem ipſius futuri,ſed imaginantur actus præſentes qui ordinantur ad finem ex naturali inclinatione magis quam ex apprehenſione. Et ſic concludit,quòd apes,& formica operantur opera ſua quæ videntur fieri quadam admirabili prudentia,non ex hoc quòd habeant phantaſiam determinatam, & diſtinctam à ſenſu,ſed naturali inclinatione, quia non phantaſiantur aliquid, niſi dum mouentur à ſenſibili.

Sed aduerte,ꝙ Egidius poſt expoſitionem tex.156. in ſua q.1.licet videatur in concluſione non diſcordare à B.Th.tamen non approbat rationem ab ipſo allegatam.Dicit enim Egidius,quòd operari ex inſtinctu,ſiue ex inclinatione naturali eſt commune omnibus animalibus tam habentibus phātaſiam determinatam quam non habentibus, eo quòd non habent dominium ſuorum actuum,ex conſequenti excepto homine omne animal operatur inclinatum in ſic vel ſic agēdum ex naturali inſtinctu,ergo per id quod eſt commune omnibus beſtijs, non poteſt probari formicam, & apem non habere phantaſiam determinatam.

Verum ſi aduerteris dicta B.Th.cognoſces ꝙ Egid.non efficaciter impugnat eum. Non enim B.Th ex illo ſolo communi omnibus beſtijs concludit phantaſiam determinatam non ineſſe formicæ,& api,ſed ex hoc toto. Videlicet q.a imaginantur tantum actus præſentes.ſ.congregare,& fabricare, qui actus ordinantur ad finem.i.ad ſuſtentationem ſuam nō ex apprehenſione futuri,ſed ex naturali inclinatione tali modo exiſtente in formica,& ape. Et quando dicit Egidius q͛ api ineſt memoria per quam reuertitur ab locum vbi fabricare inceperat.Et formicę ineſt memoria per quam reuertitur

tur ad foueam in qua frumentum congregare cœperat, memoria autem eſt abſentium, hæc omnia neganda ſunt in via noſtra. Nam non reuertitur quia memoratur, ſed quia eſt in continuo exercitio. Vnde videmus, ꝙ ſi interrumpatur ſemita facta à formicis, & ceſſent ab actuali, & continuato exercitio neſciunt ad priſtinum locum reuerti. Et aduerte, ꝙ & ipſe Egidius in fine ſuæ quæſtionis ad idem ſe reſoluit. Inquit enim. Apes habent phantaſiam de loco vbi fabricant dum ſunt in continuo exercitio, & dum ſunt præſentia illa ſenſibilia quæ ordinantur ad huiuſmodi fabricam. Sed ſi poſita extra exercitium, & exiſtentia extra locum fabrice inciperēt de fabrica habere memoriam, & imaginarentur qua licet deberent fabricare, non poſſet hoc eis contingere niſi haberent determinatam phantaſiam. Et quia hoc non ineſt apibus, & formicis non dicuntur habere phantaſiam determinatam, ſed indeterminatam. Hæc Egidius. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 59. Si phantaſia eſt ſenſus interior diſtinctus realiter ab alijs ſenſibus interioribus. Et dato quod ſic. Vtrum diffinitio eius aſſignata à philoſopho ſit conueniens.

Erit vtique phantaſia ipſa motus non ſine ſenſu contingens. Textu 161. Et infra in eodem textu phantaſia vtique erit motus à ſenſu ſecundùm actum factus.

IN HAC quæſtione duo principaliter pertractanda ſunt. Primo, ſi phantaſia eſt ſenſus interior diſtinctus realiter ab alijs. Secundo, quomodo verificatur diffinitio eius aſſignata à philoſopho.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ alio modo tenēdum eſt ſm mentem Auic. & Algazel. & Alber. & Cōment. & B. Th. & alio modo ſm philoſophum. Nam ſecundùm illos veræ & realiter diſtincta eſt ab alijs. Ponunt enim Auicenna, & Algazel, & Albertus ſenſus interiores eſſe quinq; diſtinctos realiter. Cōment. autem, & B. Th. ponunt quatuor. Et de his opinionibus copioſę tractaui in epitomate noſtro ſuper lib. de anima in tract. de ſenſibus interioribus, vt videre poteris, nec hic replicādum eſt, ſm autem philoſophum difficile eſt videre

videre quid expreſſæ trahi poſſit ex doctrina ſua. Vnde aduerte, ꝙ quantum ad id quod poſſumus extrahere ex libris ſuis de anima non accipit phantaſiam vt virtutem diſtinctam realiter ab imaginatiua, nec à cogitatiua, nec ab extimatiua, nec à memoria. Sed ſumit eam pro toto genere animæ phãtaſtico, quod comprehendit omnes ſenſus interiores præter ſenſum communem. Conſtat enim, ꝙ philoſophus in textu 136. & infra determinat ſeorſum de ſenſu cõmuni deinde de phantaſia. Quod autem ſumat eam modo prædicto patet conſideranti dicta ſua in quibus aliquando ſumit phãtaſiam vt eſt conſeruatiua ſpecierum ſenſibilium, vt cum dicit, ꝙ in ipſa permanent ſimulacra ſimilia ſenſibilibus, aliquando ſumit eã pro cogitatiua, vel extimatiua, ſicut dicet infra in lib. 3. in tex. 38. quòd multi præter ſcientiam ſequuntur phantaſiam, & in tex. 49. quòd phantaſia cum moueat non mouet ſine appetitu. Et quòd hoc dictum debeat intelligi de phantaſia, vt extenditur ad cogitatiuam, & extimatiuam manifeſtabimus cum loquemur in lib. 3. de potentia motiua.

Tu tñ aduerte, ꝙ licet in libris de anima non agat ſeparatim de phantaſia, & de memoria, id tñ facit in lib. de memoria, & reminiſcentia: vbi declarat, ꝙ memoria eſt eius cuius eſt phantaſia, & ea ſunt bene memorabilia quo℞ eſt phantaſia. Vtrum aũt diſtinguat phantaſiam realiter à memoria nõ conſtat. Nam in prædicto libro non concludit aliud niſi ꝙ memoria pertinet ad eandem partem animæ ad quã, & phantaſia cuius ſignum adducit, ꝙ ea ſunt memorabilia quo℞ eſt phantaſia. Propter hoc apud peripateticos cõmuniter tenetur, quòd licet vulgata ſit, & famoſa diſtinctio realis quinq; uel quatuor ſenſuum interiorum, tamen quid ſuper hoc ſenſerit Ariſt. non conſtat quia quaſi penitus indiſtinctæ loquitur de eis. Similiter intellige de eorum organis, & ſituatione in capite, & quòd videtur magis mirum licet diſtinguat ſenſum cõmunem à phantaſia, tamen in libro de ſomno, & vigilia, videtur ponere organum eorum indiſtinctum.

Quantum ad ſecundam partem. ſ. quomodo diffinitio data à philoſopho de phantaſia eſt conueniens, & vera, difficile eſt videre propter tria. Primo, quia ita videtur poſſe conuenire ſenſui cõi ſicut phantaſiæ. Nam etiam ſenſus cõis

poteſt

poteſt dici quantum ad actum ſuum,quòd eſt motus factus à ſenſu,id eſt ab immutatione ſenſus exterioris.Non enim ſen ſus communis ſentit niſi ad eum terminetur immutatio exterior. Secundo, quia potentia animæ non eſt motus,vt patet, ſed phantaſia ponitur potentia animæ cum ſit vnus ex ſenſibus interioribus,ergo non eſt motus.Tertio,contingit hominem phantaſiari etiam nullo ſenſu, exteriori actu ſentiente, vt patet in ſomniante ergo non bene dicitur, quòd phantaſia eſt motus factus à ſenſu ſecundùm actum.

Ad primum reſpondet Egidius poſt expoſitionem tex.161. quòd hæc diffinitio conuenit ſoli phantaſiæ propter illam particulam, & multa agunt ac patiuntur propter ipſam. In hoc enim diſtinguitur ſenſus communis à phantaſia.Sed hęc reſponſio non valet, quoniam illa particula non ingreditur diffinitionem datam à philoſopho,cuius ſignum eſt quòd infra in eodem tex.161. concludens diffinitionem phantaſiæ dicit phantaſia vtique erit motus à ſenſu ſecundùm actum factus.Nec replicat amplius illam particulam,vnde tenendum eſt illam particulā potius ſequi ad diffinitionem,q̃ ingredi.

Dicendum eſt igitur,ꝙ conuenit ſoli phantaſiæ per illam particulam,factus à ſenſu ſ̃m actum,dummodo ſic intelligatur, quòd phantaſia eſt motus diſtinctus realiter à motu ſenſuum exteriorum iam completo, & perfecto, & per hoc diſtinguitur à ſenſu communi.Nam motus ſenſus communis nō eſt totaliter diſtinctus à motu ſenſuum exteriorum imò immutationes ſenſuum exteriorum non complentur niſi ꝑ ſenſum communem. Sicut lineæ ductæ à circunferentia ad centrum non terminantur niſi per centrum,ſic actus videndi inchoatur à viſu,& completur in ſenſu communi. Idem intellige de alijs,vnde ſenſatio ſenſuum exteriorum,& ſenſatio ſenſus communis non ſunt extimandæ vt duæ diſparate ſenſationes,ſed potius vt vna continuata,& perfecta. Sed id non poteſt dici de motu phantaſiæ, qm̃ iam completa eſt ſenſatio ſenſus cōis,& ſenſuum exteriorum,antequam phantaſia ſpecies iam ſenſatas recipiat,& ideo eſt alia immutatio. Patet ergo,ꝙ hæc diffinitio competit ſoli phantaſiæ,ſi ſic intelligatur, phantaſia eſt motus cauſatus à ſenſu exteriori ſ̃m actum .i. qui habet, vel habuit ſenſationem completam, &

perfectam. Hoc autem non verificatur de ſenſu communi, quoniam non immutatur à ſenſu exteriori habente iam completam ſenſationem ſuam, imò per ſenſum communem perficitur vt diximus.

Ad ſecundam dr̃, ꝙ phantaſia poteſt tripliciter diffiniri. Primo, vt eſt potentia animæ, & hoc modo diffinit eam Cõment. in 2. de anima in commento 160. phantaſia eſt animæ virtus quę innata eſt ſe aſſimilare ſenſationibus, quę ſunt in ipſo ſenſu cõi. Secundo, vt eſt operatio ipſius potentiæ phantaſticæ, & ſic diffinit eam philoſophus cum dicit, phantaſia eſt motus factus à ſenſu ſm actum, vnde ly phantaſia ſumitur pro phantaſiari, ſicut ſumitur aliquando voluntas pro ipſo velle. Tertio, vt eſt potentia ſtans ſub actu, & ſic diffinienda eſt ſm Alb. in ſuo lib. 3. de anima tract. 1. cap. 8. phantaſia eſt potentia in qua eſt motus ſenſus ſecundùm actum .i. in qua eſt motus factus à ſenſu exteriori ſm actum .i. eo ꝙ apprehendit ſenſibile exterius. Et aduerte, vt illic dicit Alb. ꝙ ſi phantaſia dicatur motus à ſenſu factus, & non potentia in qua ſiue in quam fit huiuſmodi motus, erit deſcriptio potentiæ per ſuum proprium actum. Et his igitur patet, quòd argumentum non concludit, quia diffinitio philoſophi intelligitur de phantaſia non vt eſt potentia, ſed quo ad actum ſuum.

Ad tertium dr̃, ꝙ ly ſm actum aliter verificatur in phantaſia indeterminata, quæ eſt in animali imperfecto, & aliter in phantaſia determinata. Nam reſpectu primæ neceſſe eſt ſenſum exteriorem præſentialiter eſſe ſub actu, non. n. mouentur animalia imperfecta niſi ad præſentiam ſenſibilium. Reſpectu aũt ſecundæ ſufficit ſenſum exteriorem eſſe vel fuiſſe ſub actu ſm totum ſenſibile, vel ſaltem ſecundùm partem. Patet igitur, ꝙ in dormiente poteſt eſſe actus phantaſiandi, quia & ſi ſenſus exterior non ſit actu dum dormit potuit tñ fuiſſe in vigilia, & qm̃ ſpecies illę ſenſatę remanent, ideo in dormitione poteſt homo phantaſiari. Dicetur ergo phantaſia motus factus à ſenſu ſecundùm actum .i. ex eo ꝙ actu de præſenti apprehendit vel in præterito apprehendit ſuum ſenſibile, circa ꝙ etiam in abſentia ſenſibilis poteſt eſſe actus factus phantaſiæ, ſiue dormiat homo, ſiue vigilet. Hæc de phantaſia dicta ſint. Et quoniam philoſophus in lib. ſuis de anima

ma non diſtinctæ pertractat de alijs ſenſibus interioribus ſequentibus phantaſiam, ideo hic terminare conſtitui dubitabilia ſuper totum 2. lib. de anima iuxta ſignationem Comment. In ſequentibus pertractare intendo de quæſtionibus contingentibus circa animam intellectiuam, vt intellectiua eſt, & circa intellectum, & circa potentiam motiuam.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM ſuper librum tertium.

DECREVERAM *ordinare ac reſoluere quæſtiones, quæ formandæ occurrunt circa ſubſtantiam animæ intellectiuæ, & intellectum, tam poßibilem quam agentem, & actum intelligendi, & obiectum intelligibile, ſequendo ordinem textuum, & Comment. ſicut, & obſeruatum eſt in 2. lib. & obſeruabitur, quando incipiemus agere de potentia motiua, cuius conſideratio incipiet in tex 40. huius 3. lib. Verum quia quæſita de anima intellectiua, non ſolum à philoſopho naturali, ſed etiam & ſubtilius & diffuſius pertractantur à Theologo, ideo vt ordinate diſponantur, & reſoluantur ad mentem viæ Thomiſticæ, prætermiſſo proceſſu textus diſputabimus. Primo, de ſubſtantia, & eſſentia animæ intellectiuæ. Secundo, de intellectu poßibili. Tertio, de intellectu agente. Quarto, de ſpecie intelligibili. Quinto de actu intellectus. Sexto, de conceptu. Septimo, de obiecto. Et quoniam laborioſißimum mihi foret, opiniones quas allegaturus ſum ſingulas proſequi, ideo tibi ſufficiet, ſi direxero te ad propria eorum loca. vbi fideliter; & complete inuenies quidquid allegabitur, ſiue recitatiuæ, ſiue impugnatiuæ, ſiue defenſiuæ, ſiue reſolutiuæ. Et vt verbo concludam mens meo eſt in infraſcriptis quæſitis formare tibi directorium, quo exercere poteris ingenium, occaſioq; tibi præſtabitur multa videndi compendioſe, & cito, quæ nec multa reuolutione librorum forte inuenire potuiſſes. Et id quidem feci, vt pateat tibi via non ſolum in philoſophia naturali, ſed metaphyſicæ, & theologicæ reſoluendi te, & defenſandi viam Thomiſticam. Incipiendo igitur ab eſſentia animæ intellectiuæ formantur quæſita vt infra.*

1 Si anima intellectiua eſt forma dans eſſe homini.
2 Si anima intellectiua eſt tantum vna.
3 Si anima intellectiua eſt incorruptibilis.
4 Si anima intellectiua componitur intrinſecæ ex partibus eſſentialibus, quæ ſint realiter diſtinctæ.
5 Per quid indiuiduatur anima intellectiua.
6 Si anima intellectiua eſt tota in toto, & tota in qualibet parte corporis.

De intellectu poſſibili.

1 Si intellectus poſſibilis eſt ſeparatus non ſolum ab omni organo, ſed ita quòd ſit extra corpus.
2 Si intellectus poſſibilis eſt aliquod ens actu.
3 Si intellectus poſſibilis diſtinguitur realiter à voluntate, & à memoria.
4 Quę & quot ſint ꝓprietates, ac denominationes intellectus poſſibilis.

De intellectu agente.

1 Si eſt potentia animæ vel ſubſtantia ſeparata.
2 Si eſt neceſſe ponere intellectum agentem.
3 Quæ & quot ſint operationes intellectus agentis.

De ſpecie intelligibili.

1 Si eſt neceſſe ponere ſpeciem intelligibilem.
2 A quo producitur ſpecies intelligibilis.
3 Si plures ſpecies intelligibiles ſe compatiuntur in eodem intellectu.
4 Si ſpecies intelligibilis remanet in intellectu poſtq̃ ceſſat intelligere.

De actu intelligendi.

1 Si actus intelligendi differt realiter à ſpecie intelligibili.
2 Si intelligere eſt formaliter, & eſſentialiter agere vel pati.
3 Si actus intelligendi eſt à ſola ſpecie, vel à ſolo intellectu poſſibili vel ab vtroque.
4 Si pōt eſſe actus intelligendi ſine ꝯuerſione ad phãtaſmata.

De conceptu intellectus.

1 Quid ſit actus ĩtellectus, & ſi diſtinguiẽ ab actu intelligẽdi.
2 Si ꝯceptus veræ diſtinguiẽ in intẽtionẽ primã, & ſecundã.

De obiecto intellectus.

1 Si obm̃ primũ intellectus poſſibilis eſt ens inquantũ ens.
2 Si obiectũ intellectus noſtri coniuncti eſt quidditas materialis, ita ꝙ non poſſit aliquod abſtractoꝝ intelligere.

Quæſt

QVAESTIO PRIMA.
Si anima intellectiua eſt forma dans eſſe homini.

IN HAC quæſtione quam intendo ordinare ſub forma directorij, ſicut & pro maiori parte ſequentes quatuor vidẽda ſunt. Primo, quid in hoc ſenſerit Comment. Secundo, q̃d ſenſerit philoſophus. Tenemus enim in via Thomiſtica imaginationem Comment. nõ eſſe ad ſenſum philoſophi. Tertio, quid tenendum ſecundùm veritatem. Quarto, quis recitat, & ſoluit pro veritate, principalia argumenta Commentiſtarum.

Quantum ad primum eſt varietas opinionum. Nam aliqui arbitrantes ſe loqui ad mẽtem Comment. tenent quòd eſt forma dans eſſe, & quòd ſic ſentit Comment. Et hanc opinionem cum ratione ſuper quàm ſe fundat recitat Ioan. Bach. in 2. ſen. diſt. 19. q. 1. art. 2. ibi ſequitur de 2. art. Et poſt quam videris hanc opinionem argues contra eam, vt arguit Ioan. Bach. vbi ſupra ibi. Contra iſtam viam arguo. Secunda opinio eſt communiter omnium aliorum ſequentium viã Comment. qui dicunt ad mentem Auer. ꝙ forma dans eſſe homini, & qua eſſentialiter differt à bruto eſt intellectus paſſiuus, quia apud Comment. eſt imaginatiua humana ſiue cogitatiua. Animam vero intellectiuam eſſe formam hominis vt principium operandi, ſed non eſſendi, Hanc declarat Ioan. Bach. vbi ſupra ibi. Dico ergo, ꝙ opinio Cõment. &c. Eandẽ declarat Iand. in 3. de anima q. 5. Totum autem ſenſum Cõment. circa hoc ponit reſolutæ Greg. de Arim. in 2. ſent. diſt. 19. & 17. q. 1. artic. 1. in principio quæſtionis.

Quantum ad ſecundum dico, ꝙ philoſophus ſenſit manifeſtæ animam intellectiuã eſſe formam dantem eſſe homini, & nõ ſolum principium formale operandi, ſicut ꝓportionaliter anima ſenſitiua leonis eſt forma eius &c. Hanc concluſionem eſſe de mẽte philoſophi iam manifeſtauimus in lib. 12. metaph. in q noſtris vbi de hoc particulare quæſitum formauimus. Nunc aũt ꝓbabis, vt ꝓbat Greg. vbi ſupra ibi. Q̃d

igitur philoſophus ſenſerit. Et tu defenſabis dicta philoſophi improbando expoſitiones Auer. vt reprobat Greg. in eodem loco.

Quantum ad tertium .ſ. quid tenendum ſm veritatem, tu tenebis partem affirmatiuam, & probabis vt Greg. vbi ſupra ibi. Nunc ſecundo per rationem &c. Et aduerte, ꝙ ratio illa eſt etiam B.Th. in 1. parte q.76. art.1. Et defendit eam egregie Greg. contra diſtinctionem imaginatam à Iand. in 3. de anima in q.5. de forma quæ eſt principium eſſendi, & operandi, & de forma quæ eſt principium operandi tantum. Item Greg. arguit contra illum modum quo fingit Auer. intellectum qui eſt ſeparatus ab homine ſecundùm eſſe continuari homini quia recipit intentionem à ſpecie imaginata quæ eſt in homine. Vide Greg. vbi ſupra ibi. Conſequenter arguo contra modum dicendi Comment. Et aduerte, quòd prima ratio Greg. eſt etiam B.Th. in 1. parte q.76. art.1. circa mediũ ibi. Hanc autem vnionem Comment. in 3. de anima &c.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ B.Th. in 1. parte q.76. art. recitat ſex argumenta, & ſoluit. Cetera autem quę nr̃ poſita pro maiori parte ab Auerroi, recitantur à Greg. vbi ſupra ibi. Contra iſtam concluſionem arguo multipliciter, & ſoluuntur licet in reſponſionibus eorum, aliqñ deuiet à via Thomica, ſicut cuilibet exercitato in via nr̃a cõſtare poterit.

Pro hoc quęſito poſtquam te firmaueris in 1. parte B.Th. in q.76. art.1. non laborabis niſi in ſtudio Ioan. Bach. & Gregorij. Iſti ſufficientes ſunt, nec deuiant in hoc quæſito à via noſtra. niſi in reſponſione quorundam argumentorum, quibus reſpondent ſecundùm eorum propria principia. Sic ſufficiat te direxiſſe præſenti quęſito.

¶Quæſtio 2. Si anima intellectiua eſt tantum vna.

IN HAC q. aduerte, antequam deueniamus ad reſolutionem, ꝙ idem eſt quęrere an anima intellectiua ſit tm̃ vna numero hoium oium, & an ſit tm̃ vnum numero principium intellectiuũ humanum, & an ſit tm̃ vnus numero intellectus humanus, & ſub hoc vltimo titulo ꝓponitur à Cõmentiſtis præſens quæſitum. Vt aũt dirigaris in reſolutionem veram. Primo, ꝓtractabis imaginationem Cõment. qua arbitratus eſt intellectum humanum eſſe tm̃ vnam numero omniũ hominum,

minum,& declarabis modũ poſitionis ſuæ qũo,ſ.fingebat eſſe poſſibile vnum intellectum numero poſſe copulari oĩbus hominibus, & ꝑ ipſum oẽs homines intelligere. Hoc totũ inuenies apud Ioan.Bach.in 2.diſt.20.q.1.art.3.ibi. Dubitat rõnabiliter &c. Secundo,adduces oẽs rõnes Cõment. quibus conatur colorare imaginationẽ ſuam,quas adducit B.Th.& ſoluit in 1.parte q.76.art.1.Et Greg.in 2.ſen.diſt.17.q.1. art. 2.in principio. Et Ioan.Bach.in 2.ſent.diſt.20.q.1. Et ſoluit eas mira facilitate in art.4. de quo facit particularem quæſtionem.Illic inuenies qũo ex dictis,& conceſſis à Cõment. ſoluit rõnes eiuſdem.Tertio,pones concluſionem negatiuã contra Cõment.& pro veritate. Non eſt tñ vnus intellectus omniũ hominum,ſed numeratur ad numerationem hoĩum. Hanc ꝓbabis primo,ex rõne B.Th.in 1. parte q.76.art.2.vbi deducit ad hoc incõueniens, ꝙ omnium hominum eſſet vna tñ intellectio,nec poteſt diuerſificari ex diuerſitate phantaſmatum quæ ſint in diſtinctis hominibus vt putabat Cõmẽt. Secundo,ꝓbabis eandem vt Greg.in 2.ſen.diſt.17.q.1.art.2. vbi declarat,ꝙ nec Comment.nec ſequentes eum poſſunt fugere hanc ꝯñam.Plato poteſt intelligere aliquid,& tñ ſortes non intelligit illud,ergo intellectus ſortis, & Platonis non eſt tantum vnus numero. Et aduerte,vt dictum eſt in titulo quæſtionis, ꝙ apud Comment. ſemper ſumitur pro eodem intellectus vnus numero,& anima intellectiua vno numero. Hæc tibi ſufficiant pro directione in præſenti quæſito.

¶Quæſtio 3. Si anima intellectiua eſt incorruptibilis.

IN HAC quæſtione tria principaliter conſideranda ſunt. Primo,quid circa hoc ſenſerit Comment. Secundo, quid ſenſerit philoſophus. Tertio,quæ ſit veritas.

Quantum ad mentem Cõment. diſtinguendum eſt, quia aut loquimur de anima intellectiua,ſiue de intellectu ſm eſſentiam ſuam,vel vt eſt ſub ſpeciebus intelligibilibus,&actu intelligendi, quem vocat Comment.intellectum ſpeculatiuum.Si primo modo,ſic patet ſm eum ꝙ eſt incorruptibilis, nam vt notatum eſt in q. præcedenti poſuit ipſum abſtractum ab omni materia informatiuæ, & eſt ſicut ſubſtantia ſeparata. Quæ autem caret materia ſunt incorruptibilia ex lib. 12. metaphyſ. textu 33. ergo,&c. Si ſecundo modo, ſic

ponit eum generabilem,& corruptibilem,non quidem abſo lute,ſed reſpectu ſignatorum indiuiduorum corruptibilium cum quibus deſinit,& cum alijs incipit copulari.Et huius re ſolutam declarationẽ in via Cõment. vide in Ioan. Bach. in 2.ſent.diſt.20.q.1.ibi ſequitur de intellectu ſpeculatiuo &c.

Quantum ad ſecundum .ſ. quid ſenſerit philoſophus,ad uerte, ꝙ quia oẽs qui non tenent viam Cõment. attribuunt philoſopho,ꝙ ſenſerit animam intellectiuam eſſe veræ for mam informatiuæ, & plurificari ſecundùm humana corpora, ideo an poſuerit ipſam immortalem eſt multa diſſenſio inter præcipuos.Nam B.Th.in 3. de anima ſuper tex.20.determinat de mente philoſophi,ꝙ eſt immortalis,&perpetua non quidem à parte ante,ſed à parte poſt. Herueus aũt in 1. quol.in q.11.ibi.De tertio autem vtrum anima intellectiua remaneat &c.determinat,ꝙ philoſophus in hoc ſemper fuit dubius,& gloſat omnia dicta philoſophi,quibus videtur dicere,ꝙ ſit incorruptibilis. Similiter Scot.in 4. ſen. diſt. 43. q.2.ibi.De ſecunda propoſitione principali quę eſt quòd ani ma &c.Concordat cum Herueo,&gloſat omnia dicta philo ſophi. Et determinat, ꝙ philoſophus declinabat modo ad partẽ affirmatiuam modo ad negatiuam. Et non ſolũ tenet philoſophum in hoc fuiſſe vacuum,imò ꝙ rõnes aliquæ nũ dum inuente ſunt quæ ſufficiẽter ꝓbent intentum.Et qm̃ B. Th.in hoc plurimum laborauit,ideo conatur Scot. rationes eius ſoluere,ſed nos defenſabimus infra.Ad viam Heruei,& Scoti declinauit Thomas Caët. quem ſecutus eſt Petr.Põp. Mantuanus in tract. quem edidit de immortalitate.

Prædictis igr̃ opiniones intendo ventillare in hoc quæſito,vt ſcias viam noſtram defenſare, & aliorum fundamenta deſtruere,& ſic procedam. Primo,ſuſtinebo cum B.Th. partem affirmatiuam.Secũdo,pertractabo mentem Herui.Tertio,mentem Scoti. Quarto,mentem Thomæ Caëtani. Et qm̃ Petr.Pomp.nihil noui dicit,ꝙ non fuerit tactum à Tho ma Caët.ideo ſimul improbabitur.Quinto,ſoluẽtur fortio ra argumenta quæ ſolent induci à tenentibus partem negati uam. Et ne labores in multiplici ſtudio pro hoc quæſito or dinabo ipſum nõ ꝑ modum directorij, ſed cum ſufficiẽti reſolutione quãtum ſpectat ad philoſophum naturalẽ. Quòd dico,

dico,qa non intendo hic me intromittere de rõnibus B.Th. quas ꝑ hoc quæſito format in 1.parte q.75.art 6. Illas.n.de fenſare eſt officium Thomiſtæ in lect. primæ partis ſicut à nos defenſauimus,in lect.noſtra,q̃ & reduximus in ſcriptis.

Quantum ad primũ,pono hanc concluſionem cũ B. Th. & ſequentium eum,philoſophus in lib.ſuis de anima ſenſit, & determinauit abſq; hæſitatione animam intellectiuam q̃ tenuit eſſe formã hominis informatiuæ, eſſe incorruptibilẽ ſm ſubam.Hanc ſic deduco ex ꝓceſſu philoſophi,Ariſt.in 1. de anima in tex. 12. declarans difficultatem ſcientiæ de anima ponit hanc ꝯdõnalem. Si intelligere eſt phantaſia aut nõ ſine phãtaſia,non eſt ꝓpria operatio animæ, qa non eſt ſine corpore.In tex.13.ponit aliam ꝯdõnalem,ſi eſt aliqua opera tio ꝓpria animæ contingit eam ſeparari,ſi non eſt, non con tingit eam ſeparari. Poſitis aũt his duabus ꝯdõnalibus,in 1. lib.nullam eaꝶ affirmauit nec deſtruxit, vt appareret difficul tas ſciẽtiæ de anima,& ſic ſuſpendit determinationem ſuam.

In 2.autem lib.à tex.152.vſque ad tex.155.deſtruit primã partem primæ conditionalis.ſ.intelligere eſt phantaſia.Illic enim probat differre ſenſum ab intellectu, & intelligere à ſentire.Vnde dicit in tex.153.phantaſia enim alterum eſt,& à ſenſu,ſcilicet exteriori,& ab intellectu.

In 3.aũt lib. in tex. 4. vſque ad tex.8.probat intellectum eſſe non organicum, & intelligere eſſe operationem non ex pletam per organum, & per ꝯñs intellectum eſſe ſeparatum ab omni organo,&intelligere nõ recipi in organo ad drĩam ipſius ſentire. Deinde in tex.20.ex,eo quòd intelligere non eſt phantaſia,& intellectus,& intelligere non ſunt organica concludit intellectum eſſe immortalem,& perpetuum.

Ex prædictis elicio,ꝙ licet philoſophus in 1. lib. proponens difficultatem ſcientiæ de anima formauerit primam conditionalem cum duabus partibus, tñ determinare volẽs, & aduertens quòd ſola pars prima excludebat propriam ope rationem ab anima,& per ꝯñs reddebat ipſam totam inſepa rabilem, quia tota & ſm omnem virtutem eſſet organica, ideo non curans ſecundam partem vtpote nõ obſtante poſtquam deſtruxit primam partem cõcluſit intellectum eſſe im mortalem.Cuius ſignum eſt,ꝙ poſtquam cõcluſit in tex.20.

ipſum

ipſum eſſe immortalem diſtulit vſque ad tex. 30. declarare quomodo ſine phantaſia non intelligit anima comparans phantaſmata ad intellectum ſicut colores ad viſum. Vnde pro conſtanti tenendum eſt philoſophum ſenſiſſe animam eſſe immortalem ex eo precisè, quòd intelligere non eſt phãtaſia, ſed etiam à ſolo intellectu, & recipitur in ſolo intellectu. Quod autem non intelligat ſine phantaſia prouenit ex tali ſtatu in quo nunc eſt coniuncta materiæ.

Sed forte obijciens Ariſt. in 3. de anima tex. 30. dicit abſolutæ, quòd anima nihil intelligit, ſine phantaſmatæ, ergo vel ſecundùm ipſum corrumpitur, vel remanet poſt corpus ocioſa, quod repugnat principijs ſuis.

Ad hoc dico, quòd philoſophus in toto lib. de anima non conſiderauit animam intellectiuam niſi phyſicæ, id eſt niſi prout actuat corpus, & ideo non tractat de intelligere niſi vt eſt non ſeparata. Cuius ſignum eſt quòd in tex. 36. quærit vtrum intelligat aliquid ſeparatorum exiſtens intellectus nõ ſeparatus. Dico ergo, quòd quando dicit non ſine phantaſmate, non intendit de intelligere abſolutæ, ſed de tali intelligere, vt eſt forma corporis phyſici.

Sed dices Ariſt. in nullo alio loco doctrinæ ſuæ attribuit intelligere animæ alio modo, nec pro alio ſtatu niſi hic ergo, tenuit quod omne ſuum intelligere eſt cum phãtaſmate.

Ad hoc reſpondetur, & negatur, ꝙ Ariſtoteles non attribuerit animę intelligere niſi pro hoc ſtatu. Nã in 9. metaph. tex. 22. pertractans quomodo ſimplicium ſubſtantiarum qd ditates non cognoſcuntur compoſitione aut diuiſione, ſed ſimplici attingentia, aduertensq́ue quod pro hoc ſtatu non poſſumus intelligere niſi admiſcendo compoſitionem, & diuiſionem etiam venando ipſum, quod quid eſt. Et ſic ſequebatur, ꝙ pro hoc ſtatu ignoramus ſimplicium ſubſtãtiarum quidditates, declarauit quod hæc ignorantia non eſt ſicut cæcitas quæ non poteſt remoueri, & eſt priuatiua viſus, eo ꝙ permanet principium intellectiuum vnde, inquit. Cęcitas. n. eſt vt vtique ſi quis principium intellectiuũ non habeat &c. patet ergo, ꝙ philoſophus attribuit intellectui noſtro poſſe intelligere quidditates ſeparatas, & non pro hoc ſtatu, vt declarauimus de mente ſua in 2. metaph. in quæſtionibus noſtris,

ſtris, quoniam ſine compoſitione hic nihil intelligit, ergo conceſſit poſſe eas intelligere pro alio ſtatu.

Quod autem non aſſignauerit aliam determinatum modum concedo. Nec id mirãdum eſt, nam certum eſt quòd in 12. metaph. poſuit entia abſtracta eſſe intelligentia, vt patet in tex. 35. Quomodo autem intelligãt, an per ſpecies an per ſubſtantiam ſuam an per eſſentiam rei intellectæ ab eis neſciuit exprimere præter in primo, cuius intellectionem cognouit eſſe ſubſtantiam ſuam, & non accidens. Hoc .n. erat penitus ſupra ſenſum. Quid ergo mirum ſi neſciuit exprimere modum quo intelligit anima poſt hunc ſtatũ. Sed & Theologus in hoc ſatis laborat, ſed non eſt præſentis negocij. Sufficit ergo, ꝙ philoſophus attribuerit intelligere animæ ſeparatæ, licet modum inueſtigare non potuerit, niſi hanc negatiuam, non intelligit cum phantaſmatæ. Et qui volunt attribuere philoſopho ꝙ poneret talem, vel talem modum, cadũt in multa deriſoria ſicut Niphus in tract. ſuo quem cõpoſuit contra Petrum Pomponatium de animæ immortalitate.

Quantum ad ſecundum, in quo pertractanda eſt opinio Heruei aduerte, ꝙ ipſe in 1. quol. in q. 11. attribuit tria Ariſt. in hoc propoſito. Primo, ꝙ expreſſe poſuit principium intellectiuum eſſe formã dantem eſſe homini contra Auer. Et id probat dictis philoſophi. Primo, ex diffinitione cõi data à philoſopho de anima. Et tu præcipue nota textũ philoſophi in 2. de anima tex. 30. & 31. vbi comparat figuris gradus contentos in anima. Secundo, ꝓbat idem ex 12. metaph. in tex. 16. ibi. Mouentes igitur cauſæ. Super quem tex. & nos in q. noſtris metaph. determinauimus idem. Secundo, dicit quòd philoſophus expreſſe poſuit animam eſſe ſubiectum in quo recipitur actus intelligendi, eo ꝙ ſecundùm philoſophum, & veritatem intellectus, & intelligere ſunt in organica. Tertio, dicit quòd philoſophus ſub dubio reliquit an anima remaneat poſt corpus. Et conatur hoc multipliciter declarare.

Primo, ex dicto philoſophi 12. metaph. tex 16. vbi inquit. Vt ſi eſt anima talis, ſcilicet quòd remaneat poſt. Cum autẽ loquatur conditionaliter patet, quòd non fuit certus.

Hoc dictum non concludit in propoſito, qm̃ vt bene exponit B. Th. dicit forſan & ſi, non quia dubitet, ſed quia non

erat

erat intentionalis ſuæ in illo loco id determinare,ſed in lib. de anima,ſicut & fecit,vt docuimus in 1. parte huius queſiti.

Secundũ dictum allegat ex 1.de anima tex.13.vbi philoſophus comparat animam ad corpus,quo ad ſeparationem, ſic ut comparatur Ænea ſphæra ad planum quo ad contractum ſecundùm punctum,& dicit.Si vero nullum eſt proprium ipſius.i.ſi vero nullum eſt proprium opus animæ,nõ erit vtiq; ſeparabilis. Sed ſicut recto inquantum rectum multa accidunt,vt tangere Æneam ſphæram ſecundùm punctum,nõ tamen tanget ab hoc ſeparatum rectum. Inſeparabile.n.ſiquidem ſemper cum quodam corpore eſt.

Hoc dictum etiam non concludit in propoſito. Nam diximus iam in 1. parte huius quæſiti ꝙ philoſophus in 1. de anima in tex. 13. ſolum proponendo difficultatem ſcientiæ de anima format hanc conditionalem.Si anima habet operationem propriam contingit eam ſeparari,ſi non habet,nõ contingit. Sed erit ſicut de Ænea ſphæra in tangendo planum &c. Deinde in lib.3.determinans illud quod conditionaliter propoſuerat probat in tex. 4. ꝙ habet operationem propriam .ſ. intelligere,vt diximus in parte 1.huius quæſiti, & in tex. 20. concludit,ꝙ eſt intellectus immortalis,& perpetuus nulla dictione dubitatiua nec conditionali appoſita, ſicut enim concludit. Separatus autem eſt ſolum in hoc qđ vere eſt,& hoc ſolum immortale, & perpetuum.

Deinde Herueus ad propoſitum ſuum format argũ, quo philoſophus vř ſenſiſſe ꝙ anima omnino ſit corruptibilis. Quia oppoſitum vř repugnare principijs ſuis. Poſuit.n.philoſophus generationem hominum æternam, vt patet in 2. de gñatione,& in 12. metaph. Ergo animæ eſſent infinitæ, quod quidem repugnat Ariſt. neganti in tota doctrina ſua infinitum actu. Et ad hoc Herueus reſpondens inquit.Non eſt neceſſe quidquid implicite continetur in principijs doctrinæ alicuius auctoris ſit expreſſa ſententia ſua. Vnde licet Ariſt. ſit magis declinans ad mortalitatem animæ quam ad oppoſitum conſideratis principijs doctrinæ ſuæ,tamen non ſequitur,ꝙ hæc ſit expreſſa mens ſua.Et ſic Ariſt.remanet dubius. Hoc modo reſpondet Herueus. Nos aũt infra ad hoc argumentum reſpondebimus aliter, & declarabimus quõ

non

non repugnat abſolutæ principijs Ariſt. concedere infinitū actu in non quantis. Ex conſequenti non poteſt concludere Her. philoſophum fuiſſe dubium ex hoc argumento.

Demum conatur Her. exponere duo dicta philoſophi ex quibus videtur omnino ſenſiſſe animæ incorruptibilitatem.

Primum eſt in 2. de anima tex. 21. Vbi inquit. Videtur .ſ. intellectiuum genus alterum animæ eſſe, & hoc ſolum contingere ſeparari, ſicut perpetuum à corruptibili &c. Quomodo exponat vide tu. Verum aduerte, quòd non fuit neceſſe Herueo laborare in exponendo tali dicto. Nam pro rei veritate philoſophus non determinat illic. Sed ſolum proponit quod prima facie apparebat. Si quidem propoſuerat in tex. 19. vtrum omnes partes animæ .i. potentię ſint ſeparabiles ab inuicem ſolum ratione vel etiam loco aut ſubiecto. Et dicit, ꝙ de quibuſdam patet ꝙ non ſeparantur loco, de quibuſdam autem eſt dubium. Et ſubdit, quòd de intellectu autem, & ꝓſpectiua potentia non eſt adhuc aliquid manifeſtum. Concedimus ergo, quòd non eſt agendum efficax fundamentum ad probandum animam incorruptibilem ſuper dictum illud.

Secundum dictum eſt in 3. de anima tex. 20. vbi inquit. Separatus autem eſt ſolum in hoc quòd vere eſt, & hoc ſolū immortale, & perpetuum &c.

Herueus hoc dictum dupliciter gloſat. Primo dicit, ꝙ philoſophus illic nō intendit de anima, ſed de intellectu agente, qui ponitur à quibuſdam putatus ab Ariſt. ſubſtantia ſeparata, inter quos eſt Comment. & Thom. Gaëtanus, vt dicemus agentes de intellectu agente. Sed ꝙ hæc ſolutio non teneat ad mentem philoſophi manifeſtabimus infra, quando quæremus ſi intellectus agens eſt potentia animæ an ſubſtātia ſeparata. Secundo, dicit Herueus, dato quòd intellectus agens de quo intendit philoſophus illic loqui eſſet potentia animę, & quantum ſit ex ſe exiſtat incorruptibilis quia non habet contrarium, tamen corrumpitur quia fundatur in anima quæ eſt forma innixa materiæ ſubiectæ priuationi.

Sed hæc ſolutio non valet. Primo, quia manifeſtabimus infra ſenſiſſe philoſophum intellectum agentem eſſe potentiam animæ, & non ſeparatum extra animam. Secundo, non valet quia ex operatione animæ intellectiuæ non organica,

&

& quæ recipitur in ſola anima, vt diximus ſupra, ipſa anima non innititur materiæ, licet eam informet. Hæc eſt ſumma opinionis Heruei in hoc propoſito, qui tamen melius ſe habuiſſet ſi concordaſſet cum B.Th. quoniam nullum dictum philoſophi ab ipſo allegatum cogebat ad hoc quod relinqueret eum dubium in tanta re.

Quantum ad tertium, ſcilicet ad mentem Scoti aduerte, ꝙ in 4.ſent.diſt.43.q.2.tenet, quòd poteſt ſuſtineri philoſophũ expreſſę poſuiſſe animam immortalem, ſed non habuiſſe rationes efficaces ad hoc. Sicut tenet expreſſę in 2.cœli tex.60. aliqua circa aſtra, præcipue quod ſphæræ planetarum non pluribus motibus mouentur, quanto magis elungantur à primo mobili quam inter media, & tamen ad hoc non habuit, vt ipſe confitetur niſi paruas ſufficientias, quæ debent ſatis eſſe philoſopho in tali materia. Dicit vlterius, quòd poteſt ſuſtineri ipſum ſemper fuiſſe dubium. Et quòd declinabat modo ad hanc partem modo ad illam prout materia requirebat quam tractabat puta moralis, vel naturalis.

Relicta tamen ſententia prima ſequitur ſecundam, ſcilicet quòd declinauerit potius ad partem negatiuam, quàm affirmatiuam, & adducit duas rationes ſumptas ſuo iudicio ex Ariſt. quas intendo recitare, & ſoluere.

Prima ſoluitur ex 7. metaph.tex. vltimo ibi. Qm̄ vero ex aliquo &c. vbi vult philoſophus, ꝙ oẽs partes quæ poſſunt remanere ſeparatæ à toto ſunt elementa.i.partes materiales ſicut ipſe accipit elementa, & præter tales neceſſe eſt ponere in toto aliquam formam, quæ eſt totum illud quod eſt, quæ non poſſet manere ſeparata à parte materiali toto non manente. Ergo ſi conceſſit animam intellectiuam eſſe formam hominis informatiuæ; prout veritas eſt non ponit eã remanere ſeparatam à materia, toto non remanente.

Huic rationi rñdetur, ꝙ philoſophus non facit illic hanc vniuerſalem, omnes partes remanentes deſtructo toto ſunt elementa.i.partes materiales. Sed ſolũ intendit declarare, ꝙ in compoſitis quæ ſunt vnum per ſe ipſum totum eſt aliud à partibus, quoniam contingit remanere partes deſtructo toto. Et gratia exempli ponit. B, & a, componentia, Ba. Et ignem, & terram componentia carnem. Patet autem, quòd

hæc

hæc conſequentia non valet. Ignis, & terra componentes car nem remanent, ergo oẽs partes remanentes poſt totum ſunt partes elementares. Dico inſuper. Quando dicit Scotus, ꝙ ſm philoſophum neceſſe eſt illic ponere aliquam formam quæ eſt illum totum, quæ non remanet ſeparata à partibus materialibus, intelligendum eſt de forma totius quam cõcedimus corrumpi vt humanitas. Sed anima non eſt forma totius, nec pars materialis, ideo poteſt remanere poſt totum.

Secunda ratio Scoti talis eſt. Habet philoſophus contra Platonem in 1. cœli tex. 126. & vltra, quòd omne genitũ eſt corruptibile, & ingenitum incorruptibile. Conſtat autem, quòd ſi anima eſt forma dans eſſe homini eſt genita, quia incepit eſſe, quia non fuit ante illud cuius eſt forma, ex 12. metaph. tex. 16. ergo eſt corruptibilis.

Ad hoc reſpondetur dupliciter. Primo, ꝙ philoſophus accipit genitum pro producto generatione phyſica, & ingenitum pro non producto conſimili generatione, poſito ꝙ alio modo inceperit eſſe. Conſtat autem, ꝙ anima quam ponimus incorruptibilem licet ſit producta, nõ tamen productione phyſica, quia non eſt de potentia materiæ. Et ideo vt ingenita productione phyſica poteſt eſſe incorruptibilis. Verũ hæc reſponſio non videtur ad mẽtem philoſophi quoniam nec B. Th. exponens tex. 115. videtur ei fauere, Sic enim dicit. Ingenitum eſt propriæ quòd eſt impoſſibile eſſe, & non eſſe & quod non poteſt fieri quocunque tali modo quòd prius non fuerit ſicut diametrum eſſe ſimetrum.

Tu tamen aduerte, ꝙ ſi gratia exercendi ingenij volueris dictam reſponſionem ſuſtinere, dicere poteris, ꝙ B. Th. non dicit quocũque modo, ſed quocunque tali modo, & potes exponere ſic, quocunque tali. i. naturali modo puta ſubſtantiali, vel accidentali generatione. Et in hoc ſenſu poſſes ſuſtinere, quòd philoſophus intendit de genito non quocunq; modo, ſed phyſico, & ſic non includitur anima intellectiua.

Rñdetur ſecundo, & huic reſponſioni adhæreo quod philoſophus intendit nõ de quolibet ente vniuerſaliter, ſed de quolibet ente determinante ſibi contrarium. i. hñte contrarium, vel qualitates contrarias, ſicut calor habet frigiditatẽ contrariam, & ſiccum humidum. Hoc enim quocunque mo do

do inceperit eſſe eſt corruptibile, quoniam habet cõtrarium ſicut elementum, & elementatum. Et quia Plato ponebat cœlum ex elementis quocunque modo incœperit eſſe, vel p generationem phyſicam, vel per creationem ſequitur, quòd ſit corruptibile, & de facto corrumperetur ſecundùm curſum naturæ. Ex his ſequitur, q̄ ens de nouo productum non habens contrarium intrinſecum, nec determinans ſibi contrarium, aut contrarias qualitates, vt lumen poteſt perpetuari quantum ſit ex ſe, dummodo non relinquatur à ſuo conſeruante. Et quoniam tale ens eſt anima intellectiua cuius eſſe non eſt ex potentia materiæ ad differentiam aliarum formarum inferiorum: nec eſt ex contrarijs, nec determinat ſibi contraria pro gradu intellectiuo, eo quòd vt intellectiua formaliter excedit materiam, ideo non inconuenit eam de nouo produci, & perpetuari in eſſe ſtante conſeruatione à ſuo producente. Quod autem lumen de nouo productum poſſit perpetuari declaro ſic, formo talem conditionalem. Si ſol & luna in hac hora inciperent quieſcere in ſitibus oppoſitis & in æternum quieſcerent. Conſtat, q̄ lumen hodie impreſſum à ſole in luna idem numero perpetuaretur, & tñ de nouo eſſet ꝓductum, ergo &c. Quod aũt perpetuaretur patet, qm̃ non corrumperetur à contrario cum non habeat, nec receſſu ſolis illuminantis ſi in æternum quieſceret, ergo &c.

Sed forte dices. Hic caſus repugnat doctrinæ Ariſt. quia non cõcederet ſolem, & lunam poſſe in æternum quieſcere.

Sed hoc non obſtat. Stat.n.conditionale eſſe veram, nec eam negaret philoſophus, licet non admitteret añs, & ꝯñs extra conditionalem. Nam in 7.phyſ.tenet, q̄ motus totius pẽdet à motu partium qm̃ hæc conditionalis eſt vera / Si partes quieſcerent totum quieſceret. Conſtat tamen, q̄ añs, & ꝯñs non admitterentur à philoſopho in cœlo extra conditionalem, & tamen verum eſt dicere q̄ motus totius cœli pendet à motu partium. Patet igitur, q̄ ratio Scoti non cogit.

Quantum ad quartum.ſ.ad opinionem Th.Caët. qui in hoc declinauit à via B.Th. aduerte, q̄ exponens lib.3.de anima in cap. de intellectu agẽte ꝓponit quod iudicio ſuo philoſophus ſenſerit de imortalitate animæ intellectiua. Et tenens partem negatiuam in toto ſuo proceſſu quatuor principaliter

paliter facit. Primo, declarat philoſophum ſenſiſſe intellectum agentem eſſe ſubſtantiam ſeparatam & non potẽtiam intrinſecam animæ. Sed hęc ſua declaratio diſſoluetur infra quando loquemur de intellectu agente. Secundo, probat ex duobus fundamentis philoſophi animam eſſe mortalem. Tertio, reprobat quaſi per ſingula verba expõnem B.Th.ſup tex.20.ibi. Non reminiſcimur autem &c. Quarto, declarat expõnem ſuam conſonari Ariſt.& adducit quædã eius dicta in quibus videtur expreſſe tenere mortalem eſſe animã. Nos igitur primo, ſoluemus rationes ſuas. Secũdo, defenſabimus expoſitionem B.Th. Tertio, declarabimus quõ dicta philoſophi non concludunt mortalitatem animæ.

Quantum ad primũ aduerte, ꝙ ratio ſua prima ſtat in hoc Ariſt.in primo de anima, tex.12.facit hoc fundamentum. Si anima habet operationem propriam eſt ſeparabilis, & ſi nõ, nõ. Sed Ariſt.non inuenit operationem ꝑpriam aĩæ, qm̃ in omni operatione ſua etiam in ipſo intelligere admiſcet corpus, nam ſiue ſit phantaſiã, ſiue non ſit ſine phantaſia, patet ꝙ corpus concurrit, & per ꝯñs intelligere non eſt operatio ꝑpria animæ, ſed communis animæ & corpori. Conſtat autẽ quòd non inuenit intelligere in quo non cõcurrat phãtaſia. Tertio, ſequitur quòd non potuit ponere aiam immortalẽ, quia non potuit inuenire ſuum proprium opus.

Hæc ratio iã ſoluta eſt ex his quæ diximus in prima parte huius quæſiti. Supponit.n.arguens quòd Ariſt.teneat intelligere non eſſe ꝑprium opus aĩæ ſi ei ꝯcurrat corpus vt obiectum, qm̃ vt ſic non erit ſine phantaſia. Sed hoc ſuppoſitum eſt falſum, qm̃ licet propoſuerit illam ꝯdõnalem ſub duplici parte, tñ in 3.lib.determinãs vt ſupra diximus inuenit quòd intelligere non eſt phantaſia. Et ex hoc concluſit in 3.lib.in tex.4.vſque ad 8.intellectum & intelligere non eſſe organica, ex conſequenti intelligere eſſe à ſolo anima & recipi in ea ſola. Et quoniam vt diximus ſupra aduertit philoſophus ſecundam partem conditionalis non obſtare quin intelligegere ſit proprium opus animæ, ideo non deſtruens illam ſecundam partem concluſit in tex.20.intellectum eſſe immortalem. Et quòd ad mentem philoſophi nõ debeat illud dictum exponi de intellectu agente quaſi de ſubſtantia ſepara

ta,oſtendemus cum loquemur de intellectu agente.

Secunda rō ſua fundatur ſuper ſeparationem quā philoſophus diuerſimode attribuit intellectui poſſibili & intellectui agenti. Nam loquens de poſſibili in 3.lib.de anima,in tex.7. dicit abſolute. Hic autem ſeparatus.ſ.ad differentiam ſenſus, loquens autem de intellectu agente in tex.20.non dicit abſolute ꝙ ſit ſeparatus,ſed dicit ꝙ eſt ſeparatus in hoc ꝙ vere eſt .i.in eſſendo. Ex his vult ꝙ philoſophus de intellectu poſſibili intellexerit ſolam ſeparationem formalem. De agente autem & formalem & quo ad exiſtentiam. Et vt ſcias imaginationem ſuam nota,quòd per ſeparationem formalem vt ipſemet exponit in 3.lib.de anima ſuper tex.7.intendit ſeparationem quidditatiuam, ita quòd intellectus in ſua eſſentia non eſt corporeus nec perficit corpus ratione qua intellectus, qa non eſt mixtus,& eſt organicus, cum quo tamen ſtat ꝙ non poteſt eſſe ſeparatus quo ad exiſtentiā. Sicut dicitur de ſphæra enea,quę quidditatiuæ eſt abſtracta ab omni materia naturali. Neque enim vt ſphæra eſt lignea aut enea,& tamē non poteſt exiſtere niſi in aliqua materia naturali,nec tāgere planum niſi ſit exiſtens in aliqua materia naturali. Et quoniam arguens perſuadet ſibi Ariſt.nō inueniſſe propriū opus intellectus poſſibilis,vt ſm diximus,ideo credit Ariſt.ſenſiſſe hūc intellectum non eſſe ſeparatum,nec ſeparabilem, niſi formaliter,ſicut eneam ſphæram,& propterea dicit Ariſt.abſolute, quòd eſt ſeparatus. Verum quia inuenit proprium opus intellectus agentis,vtpote ſubæ ſemper intelligentis,ideo de illo dixit,quòd eſt ſeparatus,in eo quòd veræ eſt.i.in eſſendo. Hæc ſua eſt ſecunda ratio.

Sed hæc ratio non concludit,quoniam exponit tex.Ariſt. modo & iudicio ſuo,& ſuper tales expoſitiones fundat rationem,& vult hanc eſſe mentem philoſophi. Sed quia aliter & rationabiliter poteſt exponi,ideo ratio non habet euidentiā. Tu igitur aduerte,ꝙ philoſophus in tex.7.intendit de ſeparatione in eſſendo,ſicut in tex.20.Quòd ſic manifeſtatur. Dixerat philoſophus in tex.6.intellectū poſſibilem eſſe immixtum & ſeparatum. Et has eaſdem cōditiones ſub eiſdem terminis attribuit intellectui agentis,quaſi arguēs à minori, nā ſi patiens intellectus eſt immixtus & ſeparabilis, multo ma-

gis intellectus agens, quoniam vt inquit philoſophus honorabilius eſt agens, patiente. Tunc ſic, ſm expoſitionem arguẽtis, iſtæ conditiones ſub eiſdem terminis arguunt ſeparationem in eſſende in intellectu agente, ergo & in intellectu poſſibili. Probatur cõſequẽntia, qm̃ & eædem & ſub eiſdem terminis attribuũtur vtrique à philoſopho, vt diximus, ergo vel vterque eſt ſeparabilis in eſſendo, vel neuter. Præterea iuxta æquiuoca non fit comparatio ex 7. phyſic. Sed ſeparatio formalis, & ſeparatio in eſſendo, ſunt æquiuoce, ergo quãdo philoſophus comparauit vtrunque intellectum quo ad ſeparationem, & innuit quòd cum honorabilius ſit agens patiente, ſi poſſibilis intellectus eſt ſeparatus, multo magis intellectus agens, hæc comparatio non valeret, niſi ſumatur in eodem ſenſu illud in quo fit comparatio pro vtroque intellectu. Nec valet quòd dicit, ſcilicet quòd de intellectu agente non dicit philoſophus ipſum eſſe ſimpliciter ſeparatum. ſed adiungit in hoc quòd vere eſt. i. in eſſendo. Hoc inquam non obſtat, quoniam in tex. 19. dixerat abſolutę quòd intellectus agens ſeparabilis, & impaſſibilis, & immiſtus eſt. Illud autẽ verbum, ſcilicet in eo quòd vere eſt, appoſuit in tex. 20. ĩ quo non amplius de ſolo intellectu agente loquitur, ſed de tota anima intellectiua, vt intellectiua eſt. Et hoc quòd vere eſt, non debet exponi in eſſendo, ſed ſic, in hoc quòd vere eſt. i. ex eo quòd eſt ſubſtantia. Nam apud Ariſt. quòd vere eſt ſtat pro ſubſtantia, vt in 1. phyſic. Quòd vere eſt, nulli accidit. Vnde ſecundùm expoſitionem B. Th. quàm veriorem reputamus, ſic intendit philoſophus vt diximus.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ Th. Caët. deſtruit totã expoſitionẽ B. Th. ſuper illũ tex. Non reminiſcimur aũt &c. Et primo dicit, ꝙ non põt exponi de ſtatu poſt mortem ſicut B. Th. exponit, qm̃ dicit, non reminiſcimur. ſ. nos homines. Nam ſi de anima intenderet, diceret, non reminiſcitur.

Sed id non cogit. Nam vt dicit philoſophus in 9. lib. eth. Illud potiſſimum eſt vnumquodque ꝙ eſt principale in eo. Et qm̃ principale in nobis eſt aĩa, ideo potuit debere philoſophus. Nõ reminiſcimur nos hoĩes poſt mortẽ, ſumendo hominem ꝓ aĩa. Et hęc ẽt eſt ſnĩa B. Th. in 1. parte. q. 75. art. 4. ad 1. vbi adducit prædictum philoſophi tex. in 9. lib. eth.

Secūdo dicit, quòd iuxta expoſitionem quæ eſt B.Th.nō poteſt ſaluari ly quia,in tex.philoſophi. Eſt.n.nota cauſalis. Et iuxta expoſitionem B.Th.nihil deſeruit.

Sed ſi bñ conſideretur contextus &expō B.Th.aduertes,ꝙ optimæ deſeruit,vt cauſalis nota. Rō.n.quare non reminiſcimur poſt mortē eſt,quia intellectus paſſiuus corrumpit.

Tertio dicit, quòd ly intellectus paſſiuus non bene exponitur pro cogitatiua,quia in nullo Ariſt.lib.hoc nomen intellectus ſumitur,niſi pro intellectu proprie dicto.

Sed & hoc nón cogit. Nam ſicut in fine 1.eth.dicit partē ſenſitiuam in homine eſſe rōnalem, quia eſt apta obedire rōni,ſic potuit dicere cogitatiuam eſſe intellectum, quia ꝓpinquat intellectui,adeo quòd dicitur ratio particularis, diſcurrit.n.ab vno ſingulari ad aliud. Dico inſuper quòd & in lib. philoſophi aliqñ inuenimus phātaſiam ſumptam ꝓ intellectu. Vnde in 3.de aīa tex.48.dicit philoſophus. Vñr aūt duo hęc mouentia,aut appetitus,aut intellectus,ſi aliqs poſuerit phantaſiam,vt intellectū quendā. Si igr̄ phātaſia,apud philoſophum pōt poni ꝓ quodā intellectu,multo magis cogitatiua,quæ altior & ꝓpinquior eſt intellectui. Et ſi tu inueſtigabis,inuenies,quòd philoſophus in ſua metaph. cogitatiuā appellat intelligentiam. Sed locus nunc non occurrit.

Quarto dicit, ꝙ ſi ly intellectus paſſiuus exponitur ꝓ cogitatiua,non debuit philoſophus dicere, quòd ſine hoc nihil intelligit anima,ſed quòd ſine hoc nihil cogitat.

Sed nec id cogit,qm̄ ly ſine hoc, debet referri ad partē ſenſitiuam & in particulari ad cogitatiuam, quàm dixerat itellectum paſſiuum, quo ceſſante ceſſat reminiſcētia,qm̄ ad actū reminiſcentiæ concurrunt omnes ſenſus interiores, vt declarauimus in epitomate noſtro in paruis naturalibus in lib.de memoria &reminiſcentia.Et ſine quo nihil intelligit anima coniuncta ſicut ſine eo non reminiſcitur. Credit autem Th. Caēt.ꝙ B.Th.accipiat ly nihil intelligit, abſolutæ, cum tamen accipiat ſolum pro hac vita.Erat enim notum B.Th. qꝫ ſi anima ſeparata intelligit,intelligit ſine cogitatiua, quæ ad partem ſenſitiuam ſpectat.

Quinto dicit,quòd verba philoſophi in primo de anima tex.66.quæ adducūtur hic à B.Th.& ſunt hæc. Quare & hoc

cor

corrupto nō reminiſcit neq; amat. Non.n.illius erāt, ſed cōmunis &c.adducuntur aūt à B.Th.in expoſitione illius tex. Non reminiſcimur aūt &c.ad inſinuādum, ꝙ quæ illic diſputauit philoſophus & hic determinat, ſunt extra ꝓpoſitū, qm̄ in 1.lib.loquitur de anima vt diſtinguitur contra compoſitū, vnde dicis, quòd non ſunt illius paſſiones, ſed hn̄tis, hic autē loquitur de nobis hoibus, cum dicit. Non reminiſcimur.

Sed nec id cogit, qm̄ vt iam dixit, philoſophus intendit loqui hic de anima poſt mortem, quæ poteſt dici homo, quia eſt principale in nobis, vt iam dictum eſt ex 9.lib.eth. Vnde & in 1.lib.& hic intendit de anima, & non de compoſito. Et ſic B.Th.adduxit verba illa ad ꝓpoſitum. Non ergo debemus relinquere expoſitionem B.Th. ꝓpter has nouas expoſitiones, quas & alij noſtri reprobauerunt.

Quātum ad tertium Th.Caēt.adducit quinque dicta philoſophi. Duo quidem aſſumit ad intentum ſuum. Tria autem gloſat quoniam non deſeruiunt ſibi.

Primum pro ſe eſt hoc. Philoſophus in 1.eth.ponit hominem fœlicitari ſ'm quid, & non ſimpliciter. Sed ſi anima eſſet immortalis, poſſet fœlicitari ſimpliciter, ergo non fuit mens philoſophi animam eſſe immortalem.

Reſpondetur conformiter cum B.Th.exponente, ꝙ philoſophus in omnis libris moralium loquitur de homine ꝓ præſenti ſtatu. Nam dicit in 1.eth.lect.15.vbi philoſophus q̄rit vtrum bonę fortunæ amicorum cōferant defunctis. Quęrere vtrum homines viuant poſt mortem, aut cognoſcāt quę hic fiunt, non pertinet ad ꝓpoſitum, cū hic agat de fœlicitate præſentis vitæ. Hæc B.Th. Sed dices vtrum philoſophus cōceſſerit fœlicitatem poſt mortem. Dico quòd ſic, & in cognitione ſeparatorum ex 9.metaph.in tex.22.vt oſtendimus ſupra. Sed modum illius cognitionis neſciuit, nec potuit inueniri niſi ex reuelatione.

Secundum pro ſe. Dicit philoſophus in lib.12.metaph. tex.39. Deductio autem optima qualis nobis paruo tempore illis autem.ſ.intelligentijs continua & perpetua. Sed ſi eſſemus immortales ſecundum animam, haberemus & nos ſemper illam diſpoſitionem optimam.

Reſpondetur, ꝙ philoſophus refert ſe ad illud, quod dixe

rat in decimo ethicorum,capitulo decimo, vbi inquit. Dijs quidem omnis vita beata,hominibus autem,inquãtum quæ dam ſimilitudo talis operationis, id eſt ſpeculationis exiſtit. Conſtat autem quòd in moralibus loquitur de fœlicitate pro pręſenti ſtatu,& hominibus illa ſpeculatio eſt par uo tempore, quoniam cito deficiunt, & dum viuunt diſtrahuntur in multis,& in actu ſpeculatiuo admiſcetur phantaſia, quæ cum ſit organica, alterabilis eſt. Et ideo multo tempore perſiſtere non poſſumus in ſpeculatione. Patet ergo,quòd hæc duo dicta philoſophi, non concludunt animæ mortalitatem.

Primum dictum philoſophi contra ſe,& quòd gloſare co natur eſt in 2.de anima,tex.41.Separatur autem vt perpetuũ à corruptibili &c.

Sed non fuit neceſſe ipſum laborare in gloſando tale dictum. Nam & nos concedimus,per illud dictum non cõclu di immortalitatem animæ, quoniam philoſophus illic non determinat, ſed proponit, quod prima facie apparet vt diximus ſupra Expoſitionem autem ſuam de ſeparatione forma li non acceptamus, quoniam vt diximus ſupra Ariſtotel. deuenit in cognitionem operis, quod eſt proprium animæ, & per conſequens cognouit ſeparabilitatem animæ in eſſendo.

Secundum contra ſe,eſt in libro 2.de generatione anima lium,cap.3.Mens autem de foris eſt,&c. Dicit ipſe quòd ly mens non ſtat pro anima,ſed pro intellectu agente, quem re putat ſubſtantiam ſeparatam.

Hæc expoſitio eſt contra philoſophum. Nam illic loquitur ordinate de anima vegetatiua, qua planta,& ſenſitiua qua animal,& intellectiua qua homo. Et ponit duas quæſtiones. Prima eſt. Vtrum omnes animæ præfuerint, an nulla,an aliqua ſic,aliqua non. Secunda eſt. Vrum omnes veniant ab extra, vt poſuit Auicen. vel omnes ſint in materia, ita quòd educantur de potentia materiæ, vel aliqua de foris veniat,aliqua autem non.Et concludit quòd ſola mens de foris venit. Patet ergo,quòd mens ſumitur pro anima, qua homo eſt homo,aliter ille proceſſus de generatione hominis

minis non ſtaret,in quo ordinatæ procedunt, ab vltima forma animati ad ſupræmam.

Tertium contra ſe eſt in 12.metaph.tex.16. Vt ſi eſt anima talis,non omnis ſed intellectus eſt.

Sed nec iſto erat ſibi laborandum: quoniam concedimus, quòd non concludit intentum cum ſit conditionalis. Sed hoc non obſtat,vt dicit illic B.Th.exponens, quoniam illic non erat locus proprius, ſed in tertio de anima, vbi vt ſupra diximus, determinauit abſolutæ in tex.20. quòd eſt incorruptibilis. Hæc ſufficiant quantum ad reprobationem prædictæ opinionis.

Quantum ad quintum, & vltimum principale ſupereſt ſoluere tria argumenta vltra ea quæ ſoluimus contra Scotũ, & Th.Caët.His enim ſolutis non inuenies aliquid noui,aut difficilis in tractatu Petri Pomponat.Mantuan.philoſophi, quem edidit de immortalitate animæ. Nam tota vis ſua ſtat in 5.argumentis,quorum vnum fundatur in primo de cœlo ſuper illud. Omne genitum eſt corruptibile,&c.Et iam ſoluimus ipſum contra Scotum aliud eſt. Si intelligere eſt phãtaſia &c.Et id iam ſoluimus contra Th. Caët. Superſunt adhuc tria ſoluenda.

Primum. Si anima eſt incorruptibilis, & forma dans eſſe homini,& genero eſt æterna vt arbitratur philoſophus,ergo animæ ſunt infinitæ actu,quod repugnat principijs philoſophi,negantis infinitum actu.

Ad hoc dicit Heru.in primo quolibet, q.11.quòd licet id repugnet principijs Ariſt.cum hoc tamen ſtat,non fuiſſe expreſſam ſententiam ſuam animam eſſe corruptibilem, quia forte non aduertit hánc repugnantiam.

Sed pro honore philoſophi dico cum B.Thom. in ſecundo contra gent.cap.81.quòd philoſophus non probauit in ſecundo phyſicorum,& in primo cœli,nõ dari infinitũ actu, niſi incorporalibus.

Sed contra, dicit philoſophus in tertio phyſicorum tex. 36. Separatum quidem igitur eſſe infinitum à ſenſibilibus impoſſibile eſt, ergo nec in incorporeis,& ſeparatis concedit infinitum.

Reſpondeo intendit philoſophus per ſeparatum infinitũ, Pythagoricum ſeparatum infinitum, quod Pythagoras ponebat eſſe principium, quòd ſm Pythagoram eſt quantum, infinitum ſeparatum ab omni materia ſenſibili, ſicut ſi imaginemur ſpatium infinitum extra mundum. Nos autem intendimus de infinito ſeparato ſecundùm multitudinem, in natura intellectuali. In qua vtrũ poſſit dari infinitũ dicit philoſoph' in 3.ph.in tex.39. Sed fortaſſis eſt vniuerſalior qõ (q.d.q̃ naturalis) ſi contingit in mathematicis & in intelligibilibus, & in nullam habentibus magnitudinem infinitum eſſe. Nos autem intendimus nunc de ſenſibilibus, hæc illæ. Ex quibus patet, quòd ſi hæc quæſtio eſt vniuerſalior ſpectat ad metaphyſicum, & tamen illic non determinauit oppoſitum.

Sed dices, imò determinauit. Nã in lib.11.metaph.in lect. 11.ſecundum ſignationem B.Th.probat & concludit, non dari infinitum actu in naturis ſenſibilibus, nec in ſeparatis, vt videre poteris. Reſpõdeo, loquitur illic in eodem ſenſu quo & in 3.phyſic.contra Pythagoram. Nam eſt quaſi idem text. & quaſi eadem verba, & eſt potius repetitio quàm noua determinatio.

Sed contra. Ratio philoſophi in 3.phyſic.tex.37.non dari infinitum in actu in rebus ſenſibilibus & corporeis, concludit vniuerſaliter, etiam in intellectualibus ſeparatis. Sic.n.arguit. Si datur corpus infinitum, dantur duo corpora infinita, quoniam in infinito ſunt infinities infinita. Duo aũt corpora eſſe infinita, eſt impoſſibile, quoniam vnum infinitum occupat omnia. Sed eadem ratio concludit in abſtractis. Si enim datur infinitum abſtractum erunt duo infinita, quoniã in infinito ſunt infinities infinita. Sed non poſſunt eſſe duo infinita abſtracta, quoniam infinitum omnia continet.

Reſpondeo, licet eadem ratio concludat de infinito abſtracto Pythagorico, quòd eſt quantum, quoniam infinitum quantum vt quantum occupat omnem locum, & continet omnem quantitatem non tamen eſt eadem ratio in abſtractis intellectualibus non quantis, quæ non habent virtutem occupatiuam. Et ſi tu aduertes inuenies, quòd Ariſt.in ratione illa arguens contra Pythagoram, ſemper ſupponit quantitatem. Sic.n.concludit in fine tex.37. Sed impoſſibile eſt

eſſe

eſſe actu infinitum, quantitatem.n.aliquam eſſe neceſſe eſt.

Secundum eſt.Si anima poſt corpus manet,cum ſit imperfecta,vtpote pars extra totum,aut ſtabit extra corpus in æternum, quòd eſt contra Ariſt.qm̄ ponit in vniuerſo cauſas ſufficienter ablatiuas imperfectionis. Et præterea daretur violentum perpetuum,contra philoſophum in 2.cœli text.18. Violentum eſt enim animæ ſeparari à corpore, aut dabitur reſurrectio naturaliter, quòd repugnat philoſopho, quoniam à priuatione ad habitum non eſt reuerſio.

Huic argumento reſpondetur,vt diceret Ariſt. qui eſt extra fidem. Concederet igitur, quòd anima ſtabit ſeparata in æternum. Et cum arguitur,quòd daretur violentum perpetuum,negatur conſequentia. Nam violentum propriæ eſt illud quòd eſt conſtitutum in oppoſita diſpoſitione ſuæ naturæ,& habet principium ſibi intrinſecum,quo poteſt reduci ad ſtatum ſuum naturalem. Sic terra eſſe ſurſum eſt violentum,quoniam eſt extra ſuum locum naturalem,& habet principium ſibi intrinſecum,puta grauitatem, qua poteſt reduci ad locum ſuum, & eſt locus deorſum naturaliter receptiuus ipſius terræ. Si autem poneretur res extra locum ſuũ, & deſtrueretur locus eius, & non poſſet reparari per agens naturale, & non haberet principium ſibi intrinſecum, quo poſſet reduci ad locum ſuum,tale non diceretur proprie violentum,&non eſſet inconueniens apud philoſophum ſic perpetuari. Primo,autem ſenſu eſſet inconueniens. Et in primo ſenſu loquitur philoſophus in 2.cœli. Nam ſemper loquitur de corporibus naturalibus habentibus principium intrinſecum,quo poſſunt reduci ad locum ſuum proprium, & ſtat locus naturalis eorum. Et quoniam anima ſeparata eſt in ſecundo ſenſu,quia non habet in ſe qualitates,quibus poſſit ſe reunire corpori,nec datur agens naturale, potens reparare idem corpus numero, ideo non inconuenit hoc violentum eſſe perpetuum,licet non ſit propriæ violentum, vt dictum eſt, nec de tali intendit philoſophus in ſecundo cœli.

Tertium eſt.Si anima eſt immortalis ſuppoſito,q̄ ſit forma corporis,ergo creatur de nouo,ſed hoc contradicit philoſopho in 8.phyſ.à tex.6. vſq; ad tex.13. qm̄ vult ab agente æterno,& à volũtate antiqua,non poſſe prouenire effectum nouum,

nouum, ſi ne mutatione ipſius agentis æterni. Conſequentia quidem patet, quia ſi non creatur, educitur de potētia materiæ, omne autem tale eſt corruptibile, & ſi non creatur de nouo, non erit forma corporis, quia cauſa formalis non præcedit id, cuius eſt forma ex 12. metaph. tex. 16.

Ad hoc reſpondent Herueus in primo quolibet q. 11. & Scotus in 4. diſt. 43. q. 2. in examine ſecundæ propoſitionis, & concordant, & ſtant in hoc, effectus nouus productus ab agente æterno poteſt eſſe duplex. Primo, quòd ſit completus in ſpecie, & ad ſui productionem non requirat nouum ſuſceptiuum, ſicut ſi Deus hodie produceret lapidem. Et ſic Ariſt. reputaret impoſſibile, talem effectum produci de nouo ab agente æterno ſine mutatione ſui. Secundo, quòd ſit incompletus, & ad ſui productionem requirat nouum ſuſceptiuum, quod quidem producitur à cauſis ſecundis, cum mutatione earum, vt quando generatur corpus ſuſceptiuum animæ, & tunc dico ad argumentum, quòd Ariſt. non reputaret inconueniens talem effectum de nouo produci à Deo, nec erit neceſſe ponere mutationem in Deo, ſed ſufficit ponere in ſuſceptiuo. Vnde ſufficit hanc propoſitionem eſſe veram, apud Ariſt. Ab agente æterno non prouenit effectus nouus ſine mutatione ipſius agentis, vel ipſius paſſi. i. receptiui. Et in propoſito de anima, ſecunda pars eſt vera.

Aduerte tamen, quòd ferè omnes philoſophi moderni dicunt creationem cum nouitate, & ſine nouitate, & reſpectu cuiuſcunque effectus, ſiue completi in ſpecie ſua, ſiue incompleti repugnare Ariſt. Sed de hoc formaui quæſtionem in 12. metaph. q. 5. vbi determinatur ex doctrina philoſophi, ipſum conceſſiſſe creationem, etiam cum nouitate eſſendi. Licet Comment. vt ſibi imponit B. Th. abſolutæ negauerit eā. Tu quære quæſtionem illam ſi vis ſuper hoc pleniorem habere reſolutionem. Puto, quòd ad præſens hæc ſufficiant pro præſenti quæſito. Super eſſet formare rationes B. Th. in hoc propoſito quas adducit in 1. parte q. 75. art. 6. Sed vt dixi in principio quæſiti quia Scot. in 4. diſt. 43. q. 2. in examine ſecundæ propoſitionis impugnat eas, & ego iam defenſaui in lectura noſtra ſuper primam partem, ideo quære tu illic, ne præſens quæſitum inuoluatur.

Quæſtio

¶Quæſtio 4. Si anima intellectiua componitur intrinſecæ ex partibus eſſentialibus, quæ ſint partes realiter diſtinctæ.

IN HAC quæſtione quam intendo ordinare, ſolum ꝑ modum directorij, vt ſcias te reſoluere, & defenſare viam Thomiſt. ſic procedendum eſt. Primo aduerte, pro euidentia tituli, quòd partes eſſentiales dicuntur, quarum vna eſt veræ potentia, altera verę actus, quę eſt potentia, eſt perfectibilis, quæ eſt actus, eſt perfectio, vel altera eſt materia, & altera eſt forma. Quæritur, ergo ſi anima eſt vera compoſita ex duabus partibus realibus realiter diſtinctis, vt ex potentia, & actu, vel ex materia, & forma. Poſita hac declaratione formantur duæ concluſiones reſponſiuæ, quarum prima eſt vniuerſalis, ſecunda eſt particulariter de anima intellectiua.

Prima concluſio, nulla anima, ſiue vegetatiua, ſiue ſenſitiua, ſiue intellectiua, eſt veræ, & intrinſecæ compoſita ex materia, & forma, nec ex actu, & potentia, vt ex partibus eſſentialibus. Hãc probat B. Th. in 1. parte q. 75 art. 5. & nos iam idem determinauimus in 12. metaph. in q. noſtris.

Secunda concluſio. Anima intellectiua non componitur intrinſecæ ex vera materia, nec vera forma vt partibus eſſentialibus. Hanc probat B. Th. ibidem, & deducit hanc conſequentiam. Si componeretur intrinſecæ, cognoſceret tantum indiuidualiter, & per conſequens ſolum ſingularia, & non vniuerſalia apprehenderet.

Poſtquam cocluſionem probaueris, aduerte, ꝙ Aureolus vt recitat Capræolus in 2. ſent. diſt. 3. q. 2. contra primam cõcluſionem conatur probare animam intellectiuam cõponi ex materia, & forma, & vſque ad quartum argm̃, probat ex dictis philoſophi, illam componi ex intellectu poſſibili, vt ente in pura potentia, & ex intellectu agente, vt actu. Tu igitur vide argumenta ſua in Capr. in 2. diſt. 3. q. 2. contra primam concluſionem, quæ licet probat de ſubſtantijs intellectualibus abſtractis, tamen applicantur eadem ratione ad animam intellectiuam, cum ſit in genere intellectualium. Dimittes autem 1. & 2. & 3. argumentum, quoniam ſoluentur, quando quæremus de intellectu poſſibili, ſi eſt ens actu, vel in pura potentia. Pro p̃nti vero quæſito ſolues 4. 5. 6. 7. 8.

Nonum

Nonum propriæ applicatur intelligentijs quæ dicuntur ſe totis intellectuales,auctoritates Cōment. quas illic adducit Aureolus,aut negabis, aut expones vt Capr. Tu tamen aduerte,quòd dicta Cōment.in hac materia parum veritatis cō tinentur, propter errorem quem habuit de anima intellectiua. Hæc tibi ſufficiant pro directione in præſenti quæſito.

¶Quæſtio 5. Per quid indiuiduatur anima intellectiua.

IN HAC q.anteq̃ fiat reſolutio aduerte,ꝙ ſi anima intellectiua non eſſet forma informatiuæ,ſed vt ſubſtantia ſeparata vt fingit Cōment.eodem modo indiuiduaretur quo, & intelligentiæ, de quarum indiuiduatione ordinaui q.24. in 12.metaph. & determinatum eſt quòd ſeipſis indiuiduantur. Verum quia non ſequimur fictionem Cōment.ſed ponimus eam veræ formam corporis,& vnibilem materiæ,ideo ratio ſuæ indiuiduationis, ſumenda eſt ex corpore, vt ex materia propria quam informat. Vt autem cognoſcas in via noſtra reſolutæ quomodo indiuiduatur ex corpore, tria principaliter agenda ſunt. Primo,ponetur vna diſtinctio. Secundo,tres concluſiones reſponſiuæ. Tertio,defenſabitur via noſtra contra Scotum,& ſoluemus rationes ſuas,quas format contra determinationem, quàm facturi ſumus.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ indiuiduatio animæ poteſt dupliciter conſiderari. Primo,quo ad rationem indiuiduandi. Secundo,quo ad indiuiduatum eſſe. quo ad rōnem indiuiduandi, voco illud ſine quo non indiuiduaretur, quo ad indiuiduatum eſſe, voco illud quo anima indiuiduata remanet intrinſecæ indiuiduata,tam coniuncta quàm ſeparata,ēt ꝙ deſineret eſſe illud, quod fuit ratio indiuiduationis.

Quantum ad ſecundum, ex hac diſtinctione pono tres cō cluſiones,in quibus ſtat reſolutio viæ noſtræ.

Prima concluſio. Ratio indiuiduationis animæ ſumitur ex vnibilitate vel cōmenſuratione ad corpus informabile ab ea,puta anima ſortis ideo indiuiduatur, quia habet proportionem,& commenſurationem ad corpus Socratis. Hæc ſic probatur ex doctrina B.Th.ſicut ſe habet corpus informabile ab anima ad productionem animæ, ſic ad vnitatem numeralem eiuſdem. Nam productio animæ non terminatur ad eſſe animæ,niſi quia terminatur ad hoc eſſe animæ,quod eſt

eſſe

eſſe indiuiduale,vel vnum numero. Sed corpus eſt ratio, q̃ producatur anima, hac enim ratione producitur forma, vt materiam propriam informet, & formatum conuenientem operationem habeat,ergo corpus eſt ratio,quòd anima pro ducta habeat vnitatém numeralem. Tunc vltra. Sed corpus non eſt ratio,quòd producatur anima,niſi quia proportionatur ipſi animæ,& econuerſo. Nam proprius actus, & propria màteria naturaliter proportionantur ex 2. de anima tex.26. ergo nec corpus eſt ratio indiuiduandi animam, niſi quia mutuam habent proportionem, quare &c.

Secunda concluſio. Nec corpus,nec mutua ꝓportio ſunt præciſa ratio,quòd habeat anima indiuiduatum eſſe,probatur. Si hæc eſſet præciſa ratio, ergo deſtructo corpore, & ceſſante actuali mutua proportione, quæ ceſſat in morte, dum corpus corrumpitur (hæc enim relatio ex parte corpo poris fundatur in eo) deſtrueretur ipſa anima. Non enim remanet vt ſpecifica, ſed vt hæc, & ſic non poſſemus ſeruare permanentiam eius poſt corpus.

Tertia concluſio. Anima habet,& retinet eſſe indiuiduatum etiam poſt ſeparationem à corpore, per talem gradum eſſendi ſignatum,vel tale eſſe terminatum acquiſitum animę in corpore, non tamen per dependentiam ad corpus. Hæc concluſio eſt B.Th.in 1.ſent.diſt.8.q.5.art.2.ad 6. Et intendit, quòd remotis corporibus adhuc remanet cuilibet animæ eſſe ſuum terminàtum, non tantum ſecundùm affectiones, vel diſpoſitiones, quæ conſecutæ ſunt ipſam, prout fuit perfectio talis corporis. Et manifeſtatur per exemplum ſenſibile. Si aliquod vnum non retinens figuram,diſtinguatur per diuerſa vaſa,ſicut aqua nō congelata,quando vaſa remouebuntur non remanebunt multæ aquæ diſtinctæ, ſed tantū vna aqua,quia non permanent figuræ, quas ſortite erant ex figuratione vaſorum. Ita eſt de formis màterialibus,& animatorum quæ eductæ ſunt de potentia materiæ,quæ nō habent,nec retinent eſſe per ſe, ſed earum eſſe pendet ex materia,ſic vel ſic diſpoſita.Et ideo remotis diſpoſitionibus materiæ remouetur eſſe earum. Si autem ſit aliquod retinens figuram, & diſtinguatur ſm diuerſas figuras per diuerſa inſtrumenta, etiam remotis inſtrumentis rémanent diſtincta figura-

figurata,vt patet in cera quæ acq̄rit, & retinet varias figuras, ſm varia vaſa quibus infunditur,& tamen fractis vaſis rema nent illæ figuræ in cera indurata, Idem intellige de omni li quabili. Et ita eſt de anima quæ acquiſiuit determinatum eſſe ſibi intrinſecum,& ſubſtantiale in corpore,cuius eſt perfe ctio,& permanet in ea poſt ſeparationem, ſicut figura in cera ſolidata,etiam remoto vaſæ figurante. Aduerte tamen,ꝙ dictum eſt,licet huiuſmodi eſſe acquiratur animæ in corpore, non tamen per dependentiam ad corpus. Quoniam ſi tale eſſe dependeret ex corpore, conſeruaretur etiam ex corpore, ergo remoto corpore, tale eſſe deſtrueretur, ſicut deſtruitur figura corporis liquidi, remoto vaſe figurante. Et ſic eſſet impoſſibile ſeruare incorruptibilitatem animæ.

Quantū ad tertium aduerte,ꝙ Scotus cōtra determinationem factam ſic arguit. Si anima indiuiduatur per materiam, vel per corpus cui vnitur,hoc eſt vel per habitudinem, & cōmenſurationem ad tale corpus, vel per eſſe quòd acquirit in tali,vel tali corpore,ſed neutro modo,ergo &c. Et quod nō per habitudinem, & cōmenſurationem probat tripliciter.

Primo ſic. Hæc habitudo eſt ens reſpectiuum,ens autem reſpectiuum præſupponit abſolutum, ergo illa habitudo iā ſupponit ſubſtantiam huius animæ,vt ſuum fundamentum, ergo non conſtituit,nec indiuiduat hanc aīam,ſed ſupponit iam conſtitutam, & indiuiduatam.

Secundo ſic. Indiuiduatiuum animæ eſt de ratione animæ. Eſt enim ſicut differentia huius animæ. Sed habitudo,& commenſuratio non eſt de ratione huius animæ, quia hæc anima eſt quid abſolutum, reſpectiuum autem non eſt de ratione abſoluti, ergo &c.

Tertio ſic. Hæc habitudo in morte corrumpitur quoniam corpus quòd eſt terminus eius corrumpitur,ergo ſi per illam indiuiduatur anima, poſt corruptionem eius non remanebit anima indiuiduata,ex conſequenti non ſeruatur ſecundūm hanc viam incorruptibilitas animæ intellectiuæ.

Ad primum quia teneo,ꝙ relatio eſt idem realiter cū ſuo fundamento, vt determinaui in 5.metaph. in quæſtionibus noſtris dico,ꝙ reſpectiuum non ſupponit abſolutum ſuppoſitione reali,ſed tantum ſm materiam intelligendi,eo q̄a res

abſoluta

abſoluta vt fundat conceptum relatiuum, ſupponit ſeipſam, vt fundat conceptum abſolutum, ſicut albedo quæ realiter eſt ſimilitudo ſupponit ſeipſam, vt fundat conceptum ſimilitudinis formaliter. Stante hoc nego omnes conſequentias Scoti. Nam hoc concludit, & non plus ꝙ illa habitudo ſupponit ſubſtantiam huius animæ, quo ad modum intelligendi non autem realiter, quoniam illa eſt realiter eſſentia huius animæ, vt reſpicit hoc vel illud corpus.

Ad ſecundum nego, ꝙ anima ſit purum abſolutum imò cum ſit forma, & ſit pars, ſemper habet annexum reſpectum, ſicut & accidens, vt accidens ſemper reſpicit ſubiectum. Vnde vt determinaui in 7. metaph. in q. noſtris inhærentia eſt de ratione accidentis, ſimiliter dico, quòd de ratione animæ vt eſt forma reſpectus ad ſuum formabile. Et ideo philoſophus in diffinitione animæ, ponit corpus, non vt de eſſentia eius, ſed vt propriam materiam, cuius eſt perfectio, & actus.

Ad tertium reſpondeo dupliciter. Primo, ꝙ licet qñ corrumpitur corpus corrumpatur illa habitudo quo ad ſuũ formale, vel quo ad ſuum connotatum, non tñ quo ad ſuum reale intrinſecum. Hoc.n. eſt eſſentia animæ, ſicut ſimilitudo eſt realiter, & identicæ albedo. Dico ſecundo, dato ꝙ illa habitudo corrumperetur realiter ad corruptionem corporis, vt tenent illi, qui arbitrantur relationem diſtingui à fundamẽto, tñ ex hoc non ſequitur quin remaneat anima indiuiduata, nam remanebit indiuiduata, per determinatum eſſe ſibi intrinſecum, & ſibi acquiſitum in ipſo corpore, cuius fuit actus. Scotus autem ſupponit, quòd nos teneamus totalem, & præciſam rationem indiuiduationis animæ eſſe illam ſolam habitudinem, quòd non eſt verum, vt declaratum eſt in 2. concluſione. Et ideo argumentum ſuum non concludit.

Quòd autem anima non indiuiduetur per eſſe, ſic acquiſitum in corpore probat Scotus duplici argumento.

Primo ſic. Tale eſſe præſupponit determinationem, & diſtinctionem eſſentiæ huius animæ, ab eſſentia cuiuſcunque alterius animæ, ergo non indiuiduat hanc animam, ſed ſupponit iam indiuiduatam, conſequentia patet. Antecedens aũt probatur, quia eſſe exiſtentiæ non eſt ex ſe diſtinctum, nec determinatum, alioquin haberet proprias differentias

alias

alias à differentijs eſſe eſſentiæ, quod eſt falſum, quia oportet ponere coordinationem exiſtentiarum aliam à coordinatione eſſentiarum, quæ omnia falſa ſunt.

Secundo ſic. Eſſe exiſtentiæ non eſt de ratione huius animæ, ſicut nec de ratione animæ. Circunſcripta .n. exiſtentia poteſt concipi ſingulare, ergo non eſt indiuiduatiuum huius animæ, conſequentia patet, quia indiuiduatiuum eſt diſtinctiuum, & diſtinctiuum habet rationem differentiæ. Differentia vero eſt de ratione eius cuius eſt differentia, ergo &c.

Ad primum, tranſeat pro nunc antecedens. Conſequentia autem in vno ſenſu eſt vera, in alio eſt falſa. Nam ſi ſumatur indiuiduatio pro ratione indiuiduandi, ſic concedo eam, nec eſt contra nos, vt patet in 1. concluſione. Si autem ſumatur pro permanentia in indiuiduato eſſe, ſic negatur conſequentia, & ſolum in hoc ſenſu concedimus, quòd anima indiuiduatur per tale eſſe, vt patet in concluſione tertio.

Ad ſecundum dicitur, quòd non eſt neceſſe omne indiuiduatiuum eſſe de ratione indiuiduati, nec habere ſe vt differentiam, niſi ſit illud à quo ſumitur prima ratio indiuiduandi, hoc autem non eſt ipſum eſſe, ſed illa habitudo, quàm diximus eſſe de ratione huius animæ, & realiter eſſe ſubſtantiam huius animæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. Quę ſi non ſufficiunt dedi ſaltem viam exercendi ingenij.

¶ Quæſtio 6. Si anima intellectiua eſt tota in toto, & tota in qualibet parte corporis.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd Iand. in 2. de anima pertractat eandem quęſtionem, & eſt ſua quæſt. 7. ſed ſub titulo animæ in communi, & non applicat ſe ad animam intellectiuam, quoniam cum ſequatur viam Comment. ſi non eſt forma corporis dans eſſe, non poteſt proprie dici, quòd ſit tota in toto, nec ſecundam partem. Nos autem quia tenemus ipſam eſſe veræ formam informatiuæ, merito quærimus, ſi eſt tota in toto &c. Vt ergo habeas in via noſtra reſolutionem propoſiti, ſic procedendum eſt. Primo, ponetur diſtinctio de totalitate. Secundo, ponentur concluſiones reſponſiue. Tertio, ſoluentur tria dubia. Quarto, ſoluentur principalia argumenta commentiſtarum, vt militant contra determinationem quàm acturi ſumus.

Quantum ad primum aduerte ꝙ aliquod poteſt intelligi totum quadruplici totalitate. Primo, totalitate eſſentiali, & eſt illud quòd vere componitur ex partibus eſſentialibus realiter diſtinctis, quarũ vna eſt materia, altera forma, & in hoc ſenſu omnes ſubſtantiæ ſenſibiles hñt totalitatem. Secundo, totalitate quantitatiua, & eſt illud quòd diuiditur in partes quantitatiuas, vt linea, corpus, lapis &c. quæ dicuntur quanta per ſe, vel ſaltem quanta per accidens, vt albedo quæ diuidĩ, vt diuiditur ſuperficies. Et in hoc ſenſu omnes ſubſtantiæ corporeæ, & accidentia ſenſibilia recepta in quanto habent hanc totalitatem. Tertio, totalitate poteſtatiua ſiue virtuali, & eſt illud quod multas virtutes, ſiue qualitates quæ ſunt principia diuerſarum operationum, ſiue motiuum continet. Et in hoc ſenſu ignis continens caliditatem, ſiccitatem, leuitatem, & lucem, habet hanc totalitatem. Quarto, totalitate perfectionali, & eſt illud cuius natura perfecta eſt, perfectione ſibi debita, & vbi eſt, ſecundum totam perfectionem eſt. Hæc totalitas non includit partes reales, quia non dicitur totum in hoc ſenſu niſi quia perfectũ, & hæc totalitas inuenitur in omnibus ſubſtantijs ſimplicibus vt in Deo & in alijs abſtractis & in qualitatibus ſimplicibus, nam tota albedo. ſ. perfecta eſt in quolibet pugillo nimis, & tota dulcedo in oĩ parte mellis, & tota caliditas in omni parte ignis.

Quantum ad ſecundum, ponuntur quinque concluſiones reſponſiuæ. Prima concluſio. Anima intellectiua & quęlibet alia anima eſt in qualibet parte corporis animati. Hæc non habet difficultatem, quia forma ineſt omni illi, quod habet eſſe formaliter per ipſam, nihil enim habet eſſe formaliter ꝑ aliquod ſeparatum ab eo. Sed quælibet pars corporis animati habet eſſe formaliter per animã, quia anima eſt forma ſubſtantialis animati, vt determinatum eſt in 2. lib. in q. 3. forma autem ſubſtantialis dat eſſe toti & cuilibet parti, toti quidem primo & per ſe, partibus autem vt ſunt in toto, vel reſpiciunt totum, & ſic ſecundario.

Secunda concluſio, nec anima intellectiua nec alia anima eſt tota in omni parte corporis animati totalitate eſſentiali probatur, quia nulla anima vt determinatum eſt in 4. q. huius 3. lib. & in 12. metaph. in quæſtionibus noſtris, componitur

intrinſecæ ex partibus eſſentialibus diſtinctis vt ex materia & forma. Repugnat.n. animā eſſe formam (quia eſt actus corporis, & eam componi ex materia & forma, ergo talis totalitas non conuenit animæ intellectiuæ nec alij animæ.

Tertia concluſio. Anima intellectiua non eſt tota totalitate poteſtatiua in omni parte corporis, probatur, quia cum diuerſæ potentiæ animæ requirāt diuerſa organa & diuerſam complexionem in organis, vt viſum eſt in 2. lib. de viſu, auditu, tactu, &c. vbi eſt anima ſm viſum, puta in pupilla, non eſt ſm auditum. Quædam & potentię vt intellectus & voluntas in nulla corporis parte ſunt, vt dicemus īfra, ergo &c. Aduertę tamen quòd Iand. in 2. de anima q. 7. adducit opinionē tenentem oppoſitum huius concluſionis, vt videre poteris, ſed potius eſt deriſibilis, quàm reprobanda.

Quarta concluſio. Anima intellectiua non eſt tota in toto, nec tota in parte, nec pars in parte, totalitate quantitatiua, probatur, quia nullo modo eſt quanta, nec per ſe, nec per accidens, ergo non poteſt dici tota quantitatiuæ, nec habere partes quantitatiuas, ergo hac totalitate non poteſt dici tota in tota &c. Quòd autem nullo modo ſit quanta, probatur, quia non intelligeret vniuerſale, ſicut patet de ſenſu, qui qm̄ eſt quantus per accidens & organicus, non recipit niſi indiuidualiter, & cognoſcit tantum ſingulare, idem accideret de anima intellectiua, nihil.n. reciperetur in ea niſi ſitualiter, & illud non duceret in cognitionem, niſi alicuius ſitualiter, exiſtentis hic & nunc.

Quinta concluſio. Anima intellectiua totalitate pfectionali eſt tota in toto & tota in omni parte corporis, probať. Perfectio eſſentialis animæ intellectiuæ eſt indiuiſibilis, ex quarta concluſione, ergo vbi eſt, tota eſt, id eſt perfecta eſt. Sed eſt in omni parte corporis per primam concluſionem, cum ſit forma ſubſtantialis totius animati, ergo &c. Simile habemus in niue, de qua eſt verum debere, quòd tota albedo eſt in omni parte niuis, non quidem ſecundum quantitatem, qm̄ per accidens extenditur, vt ſuperficies, ſed ſm perfectionem, quoniam albedo vt forma, eſt ſimplex & ex ſe indiuiſibilis. Sed aduerte, quòd totalitas perfectionalis debet exponi potius negatiuæ quàm poſitiuæ. Vt quando dicitur, tota

albe

albedo eſt in pugillo niuis, ſic exponatus,eſſentia albedinis eſt in pugillo niuis,non ſecundum partem & partem, ſed indiuiſibiliter. Similiter cum dicitur, tota anima eſt in capite & in corde & in epate,ſic exponatur,eſſentia animæ eſt in capite,& in corde,non ſecundum partem,& partem,quia non habet partes,ſed indiuiſibiliter. Hoc modo exponit Heru. & eſt expoſitio vera.

Quantum ad tertium,aduerte tria dubia, quæ inſurgunt contra determinationem factam ſm̃ viam quam tenemus.

Primo,dubitatur ſi ſola anima intellectiua inter oẽs formas informantes materiam,ſiue ſint formæ inanimatorum, ſiue animatorum, tam imperfectorum quàm perfectorum, caret omni totalitate quantitatiua,tam per ſe quàm per accidens,ita quòd omnes aliæ ſint quantæ & extenſe per accidẽs præter ſolam animam intellectiuam.

Pro euidentia huius dubij inuenio quinque modos dicendi,& quilibet modus habet propriam opinionem.

Prima opinio dicit,ꝙ nulla forma ſubſtantialis eſt quanta,nec extenſa,nec per ſe,nec per accidens. Et ratio ſua præcipua eſt hæc. Quia rõne ſui non eſt extenſa,q̃m omnis forma vt forma eſt ſimplex,non h̃ns in ſe partes, ad differẽtiam quantitatis, nec rõne ſui ſubiecti quòd eſt materia prima, q̃ vt materia prima non eſt extenſa,ſed extenditur per quantitatem. Nec potes dicere in via Thomiſt. ſuum ſubiectum eſſe materiam exiſtentem ſub quãtitate, q̃m quantitas ꝓ forma corrumpenda non remanet in inſtãti introductionis formæ generandæ,& quantitas ſubſequens pro forma generanda eſt poſterior natura,ipſa forma,ex cõſequenti forma ſubſtantialis non recipitur in materia exiſtente ſub quantitate.

Sed hæc rõ non ꝯcludit,poſſumus.n.dicere ꝙ licet non ſit extenſa rõne ſui,nec rõne materiæ primę,tñ ſit extenſa,quia eſt pars compoſiti recipientis extenſionem. Sed aduerte, ꝙ niſi aliud addatur, aĩa intellectiua eſſet extenſa, q̃m eſt pars hoĩs recipientis extenſionem. Et ideo infra aſſignabiẽ aliud vt videbis. Item aduerte,quòd licet in inſtãti introductionis formæ, non remaneat quãtitas actu in materia, remanet tñ virtualiter,ac ſi eam h̃ret actu, & eſt in potentia ad conſimilem per aduentum formæ generandæ. Et dico,ꝙ illa virtua-

lis quantitas ſufficit ad diſtinctionem materiæ pro illo prio ri, æquipollet enim quantitati actuali, quam materia haberet, ſi non deeſſet in illo priori ſubiectum quantitatis, quòd eſt ens actu in via noſtra. Pro nunc extimo ſic reſpondendū. Tu autem ſi vis ſcire determinationem quam feci de materia quanta ſiue diſtincta in aduentu formæ, vide in 8. metaphyſic. in quæſtionibus noſtris.

Secunda opinio dicit, quòd omnis forma informans materiam eſt quanta & extenſa. Et hic eſt Comment. & ſequentes eum, & ideo tenent, quòd ſi anima intellectiua informaret materiam eſſet extenſa. Et ratio eorum præcipua eſt hęc. Quòd recipitur in quanto fit quantum, vt patet de albedine recepta in ſuperficie, & ratio huius eſt, quia quòd recipitur in aliquo recipitur per modum recipientis, ergo ſi anima intellectiua recipitur in quanto, fiet quanta.

Sed hæc ratio non concludit, quoniam maior ſumpta vniuerſaliter eſt falſa. Ad probationem dico, quòd illa maxima poteſt habere duplicem ſenſum. ſ. verū & falſum, falſum quidem ſi intelligatur quòd receptum ſit tale quale eſt recipiens. Nam aqua recepta in vaſe ſolido fieret ſolida. Verū autem ſi intelligatur quòd receptum recipitur in recipiente ſecundum quòd recipiens eſt recipiens eſt capax & diſpoſitū. Sed ſic intellecta non deſeruit arguenti, qm̄ licet anima recipiatur perfectius, vel imperfectius ſecūdum diſpoſitiones materiæ, vt determinauimus in octauo metaphyſicæ in quæſtionibus noſtris, non tamen ex hoc ſit extenſa, quoniam ex ſui perfectione eſt penitus impartibilis.

Tertia opinio, dicit quòd non omnis forma ſubſtantialis informans materiam eſt extenſa, ſed tantum illa quæ educitur de potentia materiæ. Et quia omnes præter animam intellectiuam educuntur de potentia materiæ, ideo tenent, ſolam ipſam eſſe inextenſam. Et ratio ſua præcipua eſt, quia ſicut tota educitur de potentia materiæ, ita pars de parte.

Sed hæc ratio non concludit, quia illa propoſitio, ſicut totum de toto, ita pars de parte, non eſt vera, niſi vbi totum eſt habens partes. Vbi autem eſt totum non, quia habet partes, ſed quia perfectum, ſicut dicitur, totus Deus eſt vbique, nō eſt vera. Et quia non omnis forma educta de potentia materiæ,

vt dicemus de anima bruti perfecti,eſt totum habens partes, ſed ſumitur totum pro perfecto,ideo non eſt neceſſe ꝙ pars educatur de parte.

Quarta opinio,dicit quòd omnis forma inanimati eſt ex tenſa non aũt aliqua anima.Et ratio ſua eſt,quia omnis anima ſupergreditur materiam , ita ꝙ nõ totaliter immergitur, forma aũt inanimati totaliter immergit̃ . Item forma inanimati æque reſpicit,& denoiet ſingulas partes,ſicut totũ. Oĩs .n.pars lapidis eſt lapis,ſed nõ oĩs pars animalis eſt animal.

Sed hęc ratio non concludit : quoniam non quælibet ſupergreſſio materiæ facit formam inextenſam,ſed requiritur (vt dicemus in ſequentibus)quòd nullo modo forma ꝑficiat nec actuet partem extra totum,& quia non ſolum forma inanimati,ſed ẽt anima vegetatiua, & ſenſitiua brutoꝶ imperfectorum perficiunt & actuant ꝑtem extra totum, vt declarabimus in ſequentibus . Animæ vero brutoꝶ perfectoꝶ nullo modo actuant ꝑtẽ extra totũ,ideo non inconuenit, illas eſſe extenſas,has aũt non . Quantum vero ad reſpectum & denominationem,dico,ꝙ non ſolum forma inaĩati reſpicit & denominat partes,ſicut & totum,ſed etiã aĩa aĩati imperfecti,licet nõ æque perfectæ. Nã ſicut pars lapidis deciſi à lapide eſt lapis,ſic pars animati imperfecti,vt lacertæ,& vermis deciſa, eſt animata . Quòd autem non dicatur animal ſicut ipſum totum,non eſt,quia careat anima ſenſitiua,ſed quia non habet ſufficientia organa requiſita ad ipſum animal .

Quinta opinio dicit,ꝙ non ſolum anima intellectiua,ſed & animæ omnium animalium perfectoꝶ ſunt inextenſæ,imperfectoꝶ autẽ ſunt extenſæ,& dñr animalia perfecta , quoꝶ partes deciſæ non viuunt, imperfecta aũt , quoꝶ partes extra totum viuunt. Et rõ huius opinionis eſt hæc.Quòd aliquod vnum diuidatur in plura eiuſdem rõnis,& diuiſa permaneant non eſt poſſibile,niſi ſit quantum,vel per ſe,vel per accñs.Ex oppoſito autem,ſi aliquod vnũ non põt diuidi in hmõi , neceſſe eſt vt ſit non quãtum,& inextenſum per ſe,& per accñs. Sed animæ imperfectorum animalium diuiduntur in plura animata,& diuiſa permanẽt,vt patet in partibus animalis annuloſi,quæ ſeparatæ à toto,viuunt. Animæ aũt perfectorum animalium nõ ſic ſe hñt,vt patet ad ſenſum, qm̃ non animãt

partes,niſi coniunctas toti, ergo neceſſe eſt ponere aías animatoꝝ imperfectoꝝ extenſas per accidens,perfectoꝝ autem (& non ſolum animam humanam,inextenſas .

Et hanc opinionem ſequor quæ eſt Heruei in 1.ſent.diſt. 8.q.4. Et conſona B.Th.in 1.parte q.76.art.8.vbi ſic habes. Sed forma quę requirit diuerſitatem in partibus,ſicut eſt anima,& præcipuæ animalium perfectorum , non æqualiter ſe habet ad totum & ad partes, vnde non diuiditur per accidés, ſcilicet per diuiſionem quantitatis.Er aduerte,ꝙ B.Th.intendit quòd quando forma non eſt nata perficere partem ſeparatam à toto,& dico peificere nec totaliter,ſicut forma elemēti,quæ quantum ſit ex ſe æque perficit materiam bicubitam, & vnicubitam,ſi abſcindatur à bicubita,nec ſm quid,ſicut vegetatiua qua perficiţ ramum abſciſſum ſm quid quidem formaliter,ſed ſm totum virtualiter,qm̄ ramus abſciſſus ſi plantatur fiet arbor vt patet in ſalice . Similiter ſenſitiua brutorum imperfectorum perficit partem abſciſſam ſecundū quid ſolum virtualiter &formaliter,quoniam non poteſt fieri animal,licet pro aliquanto tempore viuat, vt patet de cauda lacertæ. Et quoniam anima intellectiua & ſenſitiua brutorum perfectum,nec totaliter,nec ſecundum quid poſſunt perficere,nec viuificare partem extra totum , ideo ex hoc B.Th.infert quòd non ſunt extenſæ,nec diuiduntur per accidens.ſ.ꝑ diuiſionem quantitatis.

Sed dices,ꝙ B.Th.tenet omnem formam inferiorum præter animam intellectiuam ſituari in materia, ergo extēditur in materia & ſit quanta per accidens.

Reſpondetur negando conſequētiam,qm̄ per ly ſituari nō intendit ꝙ extendatur,ſed ꝙ ita complantatur in materia, ꝙ non poteſt ab ea ſeparari, eo ꝙ eſt de potentia illius educta. Et per oppoſitum anima intellectiua non ſic ſituatur. Cum hoc tamen ſtat ꝙ vtraque ſit inextenſa propter rationem dictam , quia ſcilicet non poſſunt informare partem extra totum , nec ſecundum quid,nec ſimpliciter.

Secundo,dubitatur quomodo B.Th.poteſt ſaluare,id ꝙ dicit in 1.parte q.76.art.8.ſ.quòd anima eſt tota in qualibet parte corporis ſm totalitatem eſſentiæ . Nam Iand.in 2.de anima q.7.ſic arguit. Totum eſſentiale habet partes. Omne

enim

enim totum partes includit. Sed anima in eſſentia ſua nō habet partes, quia eſt actus, ergo &c.

Ad hoc dico, ꝙ licet rńderi poſſit, animam habere partes eſſentiales, non quidem reales, ſed rõnis, quæ ſunt partes diſfinitionis, melius tñ dicitur ꝙ B.Th. per totalitatem eſſentię non intendit incluſionem partium, ſed perfectionē eſſentiæ, vt ly totum ſit idem quòd perfectum, vt expoſuimus in 5. cōcluſione. Argumentum autem Ianduni procedit iuxta ſenſum primæ concluſionis, quam poſuimus negatiuam.

Tertio dubitatur, qūo pôt ſaluare B.Th. ꝙ anima vegetatiua ſit eadem eſſentialiter cum intellectiua, ſi ītellectiua eſt inextenſa. Nam cōiter tenetur, ꝙ oīs vegetatina eſt extenſa, ſi igitur eſt eadem cum intellectiua, ergo eadem forma erit extenſa & inextenſa, quòd implicat contradictionem.

Ad hoc rńdetur ꝙ vegetatiua dupliciter conſideratur. Primo, vt vegetatiua præciſæ, & ſic non repugnat ſibi eſſe extenſam, vt patet in planta, & in animali imperfecto. Secundo, cōſideratur vt adiūcta intellectiuæ & eſt eiuſdem eſſentiæ cum ea, & ſic ſibi repugnat eſſe extenſam.

Sed dices, forma cuius actus recipitur inextēſo videtur extenſa. Sed vegetare recipitur inextenſo, quia in corpore & in omni parte corporis, ergo &c.

Ad hoc dicitur, ꝙ vegetare in homine non eſt actus immediatus animæ vegetatiuæ, ſed potentiæ nutritiuæ, quàm concedo eſſe extenſam. Concludit ergo inſtantia ꝙ potentia ipſa nutritiua eſt extenſa, non autem concludit de anima vegetatiua vt eſt idem cum intellectiua. Vnde in via B.Th. hæc inſtantia non eſt grauis, difficilior autem eſt in via eorum, qui negant diſtinctionem realem inter eſſentiam animæ & eius potentias, & tenent identitatem realem inter vegetatiuam, & ſenſitiuam, & intellectiuam.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ Comment. pro indubitato tenet quòd omnis forma informans materiam ſecundū eſſe ſi extenſa & diuiſibilis, vnde inquit in 8. phyſic. commento 78. Omni formæ in corpore conuenit diuiſibilitas. Et ex hoc fundamento negant animam intellectiuam eſſe formā corporis ſecundum eſſe, credens ipſam eſſe inextenſam. Et ꝙ hæc duo repugnent, animam intellectiuam eſſe inexten-

ſam & eſſe formam corporis informatiuæ, ſic arguitur ad mentem Comment.

Primo omne ꝙ recipitur in quanto, & extenſo, ſit quantum,&extenſum,vt patet de albedine,quæ recipitur in ſuperficie,ſed ſi aīa intellectiua eſt forma corporis informatiuæ, recipitur in quanto, quia in corpore, & in materia diuiſæ à quacunque alia materia,qm̄ proprius actus ſit in materia ꝓpria,ergo de neceſſitate anima intellectiua erit extenſa.

Ad hoc negaī maior vniuerſaliter ſumpta,niſi formę ſic. Omne quod recipitur in quanto,ſiue in materia quāta,& eſt ratio recipiendi quantitatem,eſt quātum. Et in hoc ſenſu cōceditur maior, ſed negatur minor,qm̄ in homine,anima intellectiua non eſt ratio recipiendi quantitatem, ſed materia tantum,quamuis.n.compoſitum ſit ſubiectum quantitatis,& omnium accidentium conſequentium quantitatem, tamen ratio proprie receptiua eſt ſola materia. Et id iam determinaui in 8.metaph.in q.noſtris,vbi declaratum eſt quomodo differunt hæc duo.ſ.eſſe ſubiectum quantitatis, & eſſe rationem recipiendi quantitatem. Et ex hoc elicitur,ꝙ ſi in quolibet compoſito prӕterquam in homine,ratio receptiua quantitatis ſit forma,& nō ſola materia, omnis alia forma diſtincta ab anima intellectiua erit extenſa. Si autem non ſolum in homine ſed etiam in alijs,puta in animalibus perfectis,ratio recipiendi quantitatem ſit ſola materia, poterit alia forma,puta anima æqui recipi in materia extenſa,& tamen non erit extenſa,nec per ſe,nec per accidens.

Secundo ſic.Omne ꝙ recipitur in aliquo,recipitur per materiam recipiētis, ergo ſi anima intellectiua recipitur in quāto,& extenſo,recipitur vt quanta,& extenſa.

Ad hoc iam reſpondimus ſoluentes rationem ſecūdæ opinionis, quam ſupra recitauimus.

Vltimo aduerte,quòd Heru.in 2 quolibet q.x. contra hoc fundamentum, quo tenemus in homine ſolam materiā eſſe rationem recipiendi quantitatem,& non animam intellectiuam,format 22.argumenta & ſoluit.Inter quæ aduertes ſolutiones argumentorum 14.& 15.& 16.& 17. Quęcunq; aūt argumenta probant ꝙ ſola materia non eſt ſubm quātitatis concedes,cum hoc tn̄ ſtat ꝙ eſt ratio recipiendi quātitatem,

quo

quoniam non eſt idem eſſe ſubiectum quantitatis,& eſſe rationem recipiendi quantitatem,primum enim conuenit cõpoſito ſecundùm viam Thom. ſecundùm autem cõuenit materiæ,vt iam declaraui in 8.metaph. Hæc pro præſenti quęſito dicta ſint. Et hic terminantur quæſita occurrentia, circa naturam,& ſubſtantiam animæ intellectiuæ. Et transfero me ad quæſita circa naturam intellectus poſſibilis.

¶Quæſtio 1. Si intellectus poßibilis eſt ſeparatus, non ſolum ab omni organo, ſed etiam ſi eſt ſeparatus, ita quòd ſit extra corpus.

IN HAC quæſtione tria principaliter conſideranda ſunt. Primo,quæ fuerit mens Cõment.in hoc.Secundo, quæ fuerit mens philoſophi ſecundùm B.Th.cuius ſenſum tenemus eſſe ad mentem philoſophi. Tertio,quantum concludat ratio philoſophi probantis ſeparationem intellectus,quę fundatur ſuper hanc maximam.Omne receptiuum oportet eſſe denudatum,& ſeparatum à natura recepti.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ Cõment. opinatur ipm̃ eſſe ſeparatum,& extra corpus,&omnino immixtũ materię, ſicut ſi eſſet aliqua intelligentia.Et id cõſtat in 3.de anima coment.4.vbi inq̃t.Manifeſtum eſt,ꝙ iſta ſubſtantia quæ dr̃ intellectus materialis,nõ eſt corpus,neq; forma in corpore,eſt igitur non mixtus omnino cum materia.Præterea Cõment. in eodem cõment.ponit intellectũ poſſibilem,&agentẽ eſſe duas virtutes in anima intellectiua,quas appellat virtutes actionis,& paſſionis,ſed cõſtat ex doctrina ſua,&ſequentium eum, ꝙ anima intellectiua nõ eſt forma corporis informatiuę,vt dictũ eſt,ſupra ergo,& intellectus eſt ſeparatus,&extra corpus. Idem ſibi imponit B.Th.in 3. de anima in expoſitione textu 7. vt videre poteris. ſed de hoc ſatis pro nunc.

Quantum ad ſecũdum,ſequendo mentem B.Th.in expoſitione tex.4.& 5.in 3.de anima,dico,ꝙ philoſophus duo intendebat contra antiquos errantes circa naturã intellectus. Primo,intendit, ꝙ intellectus ſit immixtus.i.non compoſitus intrinſecæ compoſitione reali ex naturis corporeis ſenſibilibus,nec ipſe eſt aliqua talium naturarum,eo ꝙ eſt cognoſcitiuus omnium earum. Et ſi eſſet aliqua talis natura, vel

comp

compoſitus ex eis, impediretur eius cognitio, ſicut ſi in oculo eſſet aliquis connaturalis color, impediret viſionem aliorum colorum, quoniam cognoſcitiuum aliquorum oportet vt nihil eorum habeat in ſui natura. Secundo, intendebat cō tra antiquos hoc corollarium. Si intellectus poſſibilis non eſt aliqua natura corporea determinata, nec intrinſecæ compoſitus ex eis, ergo non miſcetur corpori ſicut ſenſitiuum, quoniam ſi miſceretur corpori vt ſenſus, eſſet qualis, puta calidus, vel frigidus, qualificatur enim ſenſus ex organo, cui alligatur. Quod quidem quomodo verum ſit declarabitur infra. Ex hoc autem, ꝙ non miſcetur corpori vt ſenſus, deducit philoſophus in tex. 6. ꝙ nullum habet organum, ſicut habet ſenſus. Ex quo patet, ꝙ philoſophus comparans intellectum ſenſui intēdebat illam ſeparationem attribuere intellectui, quam negat ſenſui, ſenſui aūt negat ſeparationem ab organo, ergo oppoſitum intendebat de intellectu, cum quo tamē ſtat quòd ſit virtus animæ intellectiuæ, quam tenemus de mente philoſophi eſſe formam corporis informatiuæ, non tamen complexionalem, nec eductam de potentia materiæ.

Quantum ad tertium, declarandum eſt. Primo, in quo ſen ſit illa maxima ſit vera, qua declarata, formabitur ratio philoſophi qua probat intellectum eſſe immixtum, & ſeparatū ab omni natura ſenſibili corporea. Secundo, ſoluentur quatuor dubia. Sed quartum erit circa hanc conſequentiam philoſophi, ſi intellectus eſt mixtus, id eſt habens organum vt ſenſus, ergo eſt qualis, puta calefactus, aut frigidus.

Pro euidentia igitur illius maxime quæ ſolet dupliciter formari. Primo ſic, omne receptiuum aliquorum debet eſſe denudātum à natura recepti. Secundo ſic, omne cognoſcitiuum aliquorum oportet vt nihil habeat eorum in ſui natura. Et hoc ſecundo modo dic, declarabitur. Tu igitur nota diſtinctiones ſequentes ex quibus extrahetur veritas eius.

Prima diſtinctio, cognoſcitiuum ſimiliter receptiuū cum importent potentiam, pn̄t importare dupliciter. Primo, potentiam eſſentialem, & accidentalem ſimul. Secundo, potentiam ſolum accidentalem. Voco potentiam eſſentialem, & accidentalem ſimul, qn̄ cognoſcitiuum eſt cognoſcitiuum in pura potentia, & nullo modo in actu. Voco potentiam ac

ciden-

cidentalem, qñ iam actu habet principium cognitionis ſuæ, ſed non actu cognoſcit. Intellectus pueri dr̄ cognoſcitiuus potentia eſſentiali &, accidentali ſimul. Intellectus autem dormientis philoſophi in potentia accidentali tantum.

Secunda diſtinctio, obiectum cognoſcibile dupliciter conſiderari poteſt. Primo, ſecundùm eſſe ſuum reale, & naturale. Secundo, ſecundùm eſſe intentionale. Hæc patent in albedine, & intentionali ſpecie albedinis.

Tertia diſtinctio, obiectum cognoſcibile aliquando eſt natura determinata, & contracta per materiam, vt naturæ ſenſibiles, aliquãdo eſt natura communis, vel ſecundùm prædicationem, vt ſubſtantia, actus, bonum, vnum, &c. vel ſecundùm continentiam perfectionis vt intelligentiæ, & proportionaliter natura animæ intellectiuæ, quæ in ſe eminenter continet gradus inferiorum formarum.

Quarta diſtinctio, obiectum cognoſcibile conſideratum ſecundùm eſſe reale poteſt eſſe in cognoſcitiuo dupliciter. Primo, inexiſtenter, ſicut forma in materia, vel accidens in ſubiecto. Secundo, compoſitiuæ, quia.ſ.componitur ex eo cognoſcitiuum naturaliter, vt componitur oculus videns ex tot humoribus, & tunicis.

Stantibus his diſtinctionibus, dico, ꝙ illa maxima ſic debet intelligi. Omne cognoſcitiuum, quòd eſt in potentia eſſentiali, debet eſſe denudatum ab omni obiecto ab ipſo cognoſcibili ſ͞m eſſe naturale, & intẽtionale, quòd ſit determinatæ, & contractæ naturæ. Et dico denudatum, ita quòd nec naturaliter inhæreat, nec componatur ex eo. Dico primo, ꝙ eſt in potentia eſſentiali, qm̃ cognoſcitiuum ꝙ eſt ſolum in potentia accidentali, poteſt in ſe hr̄e ſpeciem ſui obiecti cognoſcibilis, vt patet in intellectu philoſophi dormientis, in quo ſunt ſpecies intelligibiles in habitu. Dico ſecundo ſ͞m eſſe naturale, vel intentionale, qm̃ ſi naturaliter tale obiectũ eſſet in cognoſcitiuo, ſiue realiter, ſiue intentionaliter, impediret cognitionem vt dicam. Dico tertio, quòd ſit determinatæ naturæ, & contractæ, quoniam natura cõmunis, ſiue ſ͞m prædicationem, ſiue ſ͞m perfectionem, non impedit cognitionem. De prima patet, qm̃ licet anima intelligat ſubſtantiam, & actum, & bonum, & alia tranſcendentia, non eſt neceſſe,

eſſe,ꝙ ſit carens his prædicatis. De ſecunda etiam patet, qm̄ licet intelligentia cognoſcat per eſſentiam ſuam inferiora entia, non eſt neceſſe, ꝙ careat eſſentia ſua, qm̄ eſt veluti cõmunis, ſm perfectionem, & continentiam virtualem. Idem dico de anima cum ſeparata fuerit, quæ ſe per ſeipſam intelligit, nec eſt neceſſe, ꝙ ſit denudata à ſua propria eſſentia, qm̄ eſt quaſi vniuerſalis, & contentiua perfectionaliter, reſpectu formaꝝ inferioꝝ. Dico aũt cum ſeparata fuerit, qm̄ vt coniuncta, non eſt apta cognoſcere ſeipſam, niſi reflexiuæ.i. aliquo prius cognito. Dico quarto, ita ꝙ non inhæreat naturaliter, nec componatur ex eo, qm̄ vtroque modo poterit impediri cognitio. Nam ſi oculo inhæreret naturaliter aliquis color, ſiue realis, ſiue intentionalis, oculũ impediret ne alios videret colores. Sicut ſapor amarus reſperſus ſuper linguam febricitantis, tandiu impedit apprehenſionem alioꝝ ſapoꝝ, quandiu linguæ inhæret, quòd ſi lingua generaretur cum tali ſapore, omni tempore careret apprehenſione aliorum ſaporum. Idem ſequeretur ſi lingua componeretur intrinſecæ ex aliquo ſaporoſo, aut oculus ex aliquo colorato, quoniam extrinſeco componente determinaretur, & reſtringeretur ad cognitionem intrinſeci componentis.

Ex his declaratis ſic debet formari ratio philoſophi. Cognoſcitiuum ſm potentiam eſſentialem omnium naturarũ ſenſibilium, quæ ſunt determinatæ, & contractæ, debet eſſe denudatum, & per inhæſionem, & per compoſitionem naturalem ab omni natura ſenſibili ſm eſſe naturale, & intentionale, ſed intellectus poſſibilis eſt cognoſcitiuus ſm potentiam eſſentialem, &c. ergo &c. Minor eſt cõmuniter conceſſa. Maior autem ſic probatur, quia ſi haberet in ſe aliquam naturam ſenſibilem, non eſſet in potentia eſſentiali. Si enim haberet in ſe actu aliquod obiectum ſenſibile, poſſet cum eo illud cognoſcere. Et vt ſic conſtitutum in actu primo, non eſſet in potentia eſſentiali cognoſcitiuum, ſed accidentali, eo modo quo ſupra expoſui potentiam accidentalem.

Poſtquam declarauimus illam maximam, & formauimus rationem philoſophi, ſoluenda ſunt quatuor dubia.

Primum eſt. Si cognoſcitiuum debet eſſe denudatum à natura ſui cognoſcibilis, ergo tactus non cognoſcit qualita

tes tangibiles,quia organum tactus componitur ex eis,vt dictum eſt in 2.lib.

Ad hoc dicitur,quòd cognoſcitiuum debet eſſe denudatũ à natura ſui cognoſcibilis,pro illis gradibus, pro quibus eſt aptum cognoſcere, vnde concedo quòd tactus ſortis non cognoſcit qualitates tangibiles ſecundùm illos gradus: ſm quos ingrediuntur cõtemperamentum organi tactus in ſorte,ſed prout deficiunt aut excellunt, vnde & philoſophus dixit in 2.de anima, quòd ſimiliter calidum, aut frigidum,aut durum,aut molle quale.ſ.eſt organum tactus non ſentimus.

Et ſi dicas,ergo dabuntur qualitates tangibiles, quæ non cognoſcuntur tactu, quod eſt contra philoſophum in 2.lib. vbi dixit,quòd omnes tangibiles inquantum tangibiles paſſiones, nobis ſunt manifeſte tactu.

Ad hoc negatur ꝯña,aliud eſt enim dicere,ꝙ tactus nõ cognoſcit oẽs qualitates tangibiles, & ꝙ nõ cognoſcit omnes ſub quolibet gradu, nam primum eſt falſum, & ſecundũ eſt verum. Poteſt etiam dici,ꝙ licet non cognoſcantur oẽs ſub omni gradu à tactu ſingulari,puta tactu Socratis,cognoſcuntur tamen à diſtinctis tactibus, qm̃ non omnes tactus componuntur ſub eiſdem gradibus, vnde temperamentum in tactu leonis, non eſt temperamentum in tactu equi, & in hominibus diuerſificatur ſecundùm complexiones,propter qđ gradus qui non cognoſcuntur à ſorte melancholico,cognoſcuntur forte à Platone cholerico, & ſic de alijs.

Secundũ eſt.Si illa maxima eſt vera,ergo cogitatiua remanebit omnino incognita,nam non cognoſcetur à ſeipſa, qm̃ eſt cognoſcitiua indiuiduo℞ ſenſibilium, & ipſa non eſt denudata ab omni natura ſenſibili,cum ipſa ſit ſenſus interior, ergo non poterit cognoſcere ſeipſam,nec cognoſcetur ab intellectu, quoniam eſt proprie cognoſcitiuus vniuerſalium.

Ad hoc dicitur,quòd ſeipſam non cognoſcit. qm̃ nullus ſenſus ſeipſum cognoſcit,cum ſit organicus,& non poſſit reflecti ſupra ſeipſum,ſed cognoſcitur ab intellectu,forte hoc modo,quia licet ſit indiuidua, tamen eſt tantæ ſpiritualitatis,quòd ipſa cum virtute intellectus agentis eſt ſufficiẽs cauſare ſui ſpeciem intelligibilem in intellectu poſſibili,nec id debet videri extraneum,quoniam ſi phantaſma recipiẽs ſpirituali

ritualitatem ab intellectu agente, quòd eſt minus ſpirituale quam cogitatiua, poteſt cauſare ſpeciem intelligibilem, multo magis cogitatiua. Nec obſtat quòd intellectus eſt ꝓpriæ cognoſcitiuus vniuerſalium, quoniam conceditur, quòd intellectus per ſpeciem cogitatiuæ cognoſcere poteſt cogitatiuam, vt cogitatiua eſt, indirectæ autem hanc, aut illam. Et ſi dicas, ergo hæc cogitiua ſingularis à nulla potentia cognoſcitur directæ. Dico, quòd hoc non eſt inconueniens. Sic mihi occurrit dicendum ad hoc dubium, & tu etiam conſidera, qm̄ in huiuſmodi non poteſt haberi multa euidentia.

Tertium eſt. Sequitur, quòd intellectus non poteſt cognoſcere intellectualia, & incorporea, quoniam non eſt denudatus ab eis cum ſit naturæ incorporeæ, & intellectualis.

Ad hoc iam dictum eſt in declaratione illius maxime, ꝙ non oportet cognoſcitiuum eſſe denudatum, niſi à natura determinata, & contracta, qualis eſt natura ſenſibilis. Natura autem intellectualis, & incorporea eſt quaſi indeterminata, non contracta per materiam, imò vt vniuerſalis, ſecundùm continentiam virtualem ideo non impedit cognitionem.

Quartum eſt contra conſequentiam, quam videtur facere philoſophus in tex. 6. ſ. ſi intellectus habet organum, ergo eſt calefactus, aut frigidus ſicut ſenſus, falſum eſt enim ſenſum poſſe calefieri, aut infrigidari. Non enim eſt quid elementatum, ſicut nec anima ſenſitiua, licet id poſſit dici de organo ſenſus, quoniam eſt corpus elementatum.

Ad hoc dicitur, ꝙ licet ſenſus non ſit nec poſſit eſſe calidus, aut frigidus, vt ſenſus eſt, ſicut nec anima vt anima, qm̄ non eſt elementum nec elementata, vt quid compoſitum, tamen quia alligatur organo, quòd eſt calidum, vel frigidum, poteſt dici eſſe, & fieri conformis ſuo organo, & quoniam ex organo, & ſenſu fit vnum, poteſt dici ſenſu qualis, propter organum quale, ſicut albedo recepta in ſuperficie denominatur quanta, non ex ſe, ſed ratione ſuperficiei, cui inhæret. Idem dico de ſenſu, qui denominatur qualis, ex organo cui alligatur. Idem verificaretur de intellectu, ſi organo alligaretur. Sed dices, nunquid ex hoc ꝙ organum præciſę habet aliquam determinatam qualitatem, ſenſus impeditur à cognitione aliarum qualitatum eiuſdem generis, dico quòd ſic.

Vnde B.Th.in expoſitione tex.6.dicit,quòd ſimiliter impediretur viſio,ſiue potentia viſiua,ſi pupilla haberet determinatum colorem. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 2. Si intellectus poſſibilis eſt aliquod ens actu.

IN HAC q. intendo procedere per modum directorij, vt detur tibi occaſio ſtudendi. Aduerte igitur,ꝙ difficultas ſtat in ea,propter verba philoſophi in 3.de anima in tex. 5.vbi inquit. Quare neque ipſius eſt eſſe naturam,neq; vnã, ſed aut hoc,ꝙ poſſibilis eſt vocatus.Et propter Cõment.qui in 3.de anima cõment.18. dicit, ꝙ intellectus materialis nullam habet naturam, niſi poſſibilitatis, &c. Et ideo tenent aliqui,ꝙ philoſophus,& Cõment. ſenſerint hunc intellectũ eſſe ens purum potentiale,ſicut materia prima vt poſſit recipere,& cognoſcere quæcunque entia actu,tam materialia,q̃ immaterialia. Inter iſtos præcipuus fuit Aureol. vt recitat Capr.in 1.diſt.3.q.3.art.2.ad primum Aureol.contra primã concluſionem. Tu ergo vide Capr.illic. Et tua reſolutio ſtabit in hoc. Intellectus poſſibilis in genere intelligibiliũ eſt in pura potentia,quia nullam habet ſpeciem intelligibilem ſibi cõgenitam,nec poteſt ſeipſum per ſeipſum, nec per propriam ſpeciem naturaliter ſe intelligere, niſi reflexiuæ, aliquo.ſ.obiecto prius cognito.Et hoc quandiu anima eſt in hoc ſtatu. Vtrum autem ſeparata ſe directæ cognoſcat eſt alterius negocij. Id enim ad Theologum ſpectat. In genere aũt entium dico,ꝙ eſt ens actu,quia eſt virtus,& potẽtia animę.Et qualitas in ſecunda ſpecie,ſm viam noſtram.Et aduerte,ꝙ huius diſtinctionis declarationem,in Capræolo inuenies vbi ſupra,in principio reſponſionis ad primũ Aureoli.

Data hac diſtinctione ſolues quinque argumenta Aureoli quibus replicat contra diſtinctionem quam præmiſsimus & probat ex dictis philoſophi, & Comment. quod intellectus poſſibilis eſt ens in pura potentia in genere entium, & in genere intelligibilium. Vide illa in Capr.vbi ſupra poſt reſponſionem ad primum,ibi. Sed adhuc replicat.

Solutis argumentis Aureol. declarabis quem ſenſum habuit philoſophus in tex.5.cum dixit. Quare neq; ipſius eſſe naturam neq; vnam. Et ſequeris expoſitionem B.Th.quã & Iand.approbat in 3.de anima in q.6.in fine,ibi.Poſtmodum

percepi quendam doctorem Theologum,&c. Nam in q.illa tenet cum B.Th. quòd eſt ens actu in genere entium.

Sed fortes dices, quid conduxit Aureolū ad hunc ſenſum, vt negaret omnem actualitatem ab intellectu poſſibili, cum ſit actiuus intellectionis, & vnūquodque operetur, vt eſt actu.

Dico, ꝙ duo falſa ſuppoſita, quæ reputabat vera deduxerunt eum. Primo, ꝙ intellectus poſſibilis non eſt actiuus, ſed mere paſſiuus, & receptiuus intellectionis, quam reputat eſſe actiuæ à ſpecie intelligibili, ſed id reprobabitur, cum agemus de actu intelligendi. Secundo, ꝙ omne recipiens, & cognoſcitiuum debet eſſe denudatum à natura recepti, & cognoſcibilis, & q̄a intellectus eſt cognoſcitiuus omnis entis actu, tam corporei, quàm incorporei, quia eius obiectum eſt ens vt ens, ideo non poteſt eſſe aliquod ens actu. Sed quomodo habeat intelligi illa maxima, iam declaratum eſt in q. præcedenti. Hæc tibi ſufficiant pro directione præſentis quæſiti.

¶ Quæſtio 5. Si intellectus poſſibilis diſtinguitur realiter à voluntate, & à memoria.

IN HAC queſtione ſequendo viam magis conſonam philoſopho, pono duas concluſiones, deinde mouebitur dubium, quòd habet fundamentum ex doctrina B.Th.

Prima concluſio. Intellectus poſſibilis differt realiter à voluntate, Huius concluſionis probatio in via noſtra, ſic formatur. Intelligere, & velle ſunt motus metaphyſici oppoſiti, ergo habent principia actiua, oppoſita principia autem eorum ſunt intellectus, & volūtas, ergo vt principia horum actum ſunt oppoſita, & per conſequens diſtincta realiter. Antecedēs autem probatur, quoniam intelligere eſt motus rei ad animam. Ex hoc enim aliquid intelligitur, quia in anima recipitur res ipſa, vel ſpecies eius, velle autem eſt motus animæ ad rem. Ex hoc enim aliquid eſt volitum, quia anima eo cognito vt bono, inclinatur ad ipſum, ergo patet, ꝙ ſunt oppoſiti. quòd autem ſi ſunt motus oppoſiti habeant principia electiua oppoſita probatur, ſupponendo intellectum, & voluntatem eſſe principia vniuoca actionum ſuarum. Tunc ſic, effectus vniuoci oppoſiti habent principia actiua vniuoca oppoſita, hæc patet quoniam cauſa vniuoca poteſt tantum in vnum effectum per ſe, vt patet de igne, qui per

ſe

ſe tantum calefacit, ergo duo effectus oppoſit vniuoci non poſſunt eſſe ab vno principio actiuo,ſed à diſtinctis, & ſignā ter ſe tantum calefacit, ergo duo effectus oppoſiti vniuoci non poſſunt eſſe ab vno principio actiuo, ſed à diſtinctis, & ſignanter loquor de principio actiuo vniuoco,vt ceſſet inſtā tia Scoti,qui dat inſtantiam de ſole,quem experimur cauſam effectiuam contrariorum effectuum in his inferioribus,nam eſt mollificans ceram,indurans lutum.Eſt enim cauſa æquiuoca, quare &c,

Secunda concluſio. Intellectus poſſibilis,& memoria intellectiua non diſtinguuntur realiter,ſed ſolum ratione. Dico intellectiuam, quoniam non eſt dubium de diſtinctione reali à ſenſitiua,cum ſit organica,intellectus autem non organicus. Probatur ſic. Intellectus reſpicit ens vt ens,vt ſuum formale,& adęquatum obiectum,ſicut viſus reſpicit viſibile, vt viſibile. Quod autem reſpiciat ens,vt præſens, vel vt cognitum in præterito, accidit ſibi, ſicut accidit viſui ꝙ reſpiciat,viſibile vt album,vel nigrum. Et ideo ſicut non diuerſificatur viſus in plures potentias realiter diſtinctas, vt reſpicit album nigrum,quoniam ſunt differentię accidentales ipſius viſibilis,ſic non diuerſificatur potentia intellectiua, vt reſpicit ens in præſenti intellectum,& in præterito. Tales.n.differentiæ accidunt enti vt eſt obiectum intellectus. Intellectus ergo,& memoria ſunt vna potentia realiter, ſed diſtincta ratione,vt dicatur intellectus,inquantum apprehendit,& memoria, vt retinet apprehenſum.

Pro prima concluſione, vt poſſis eam defenſare aduerte, ꝙ Cap.in 1.ſent.diſt.3.q.3.art.2.contra ſecundam concluſione recitat,& ſoluit plurima argumenta,inter quæ notabis,& ſolues duo prima,quorum alterum eſt Scoti,alterum eſt Aureoli. Et illud Aureoli apparentius eſt, quoniam procedit ex dictis philoſophi, & Comment.

Pro ſecunda concluſione inſurgit dubium ex doctrina B. Th.qui in 1.ſent.diſt.3.q.4.art.1.vr̄ tenere oppoſitum. Illic enim tenet ꝙ intellectus, & voluntas, & memoria ſunt tres potentiæ Sic.n.inquit.Cum proprietas animæ conſequatur naturam animæ,omnis talis proprietas poteſt dici potentia animæ. Et ideo ſicut ſunt tres proprietates, ſunt etiam tres

potentiæ diſtinctæ ab inuicem, vnde videtur ſibi contrarius.

Caprçolus dicit, ꝙ in 1. ſen. ſequebatur intentionem magiſtri, & nõ ꝓpriam ſententiam, vnde in 1. parte vbi loquitur ex ꝓpria ſentẽtia in q. 79. art. 7. determinat oppoſitum, quo ad intellectum, & memoriam, & in rñſione ad primum non approbat ꝙ dictum eſt in 1. ſent. diſt. 3. Et ſic nõ eſt veræ ſibi cõtrarius, quia in vtroq; loco nõ loquitur ſm propriam ſententiam, ſed tantum in 1. parte, vbi tenet partem negatiuam.

Tu tñ aduerte, ꝙ ſi recte conſideras non dicit in 1. ſent. ꝙ ſint potẽtiæ diſtinctæ realiter, ſed ꝙ ſint potentiæ diſtinctæ, ad ꝙ ſufficit diſtinctio rõnis. Sicut terminare, & principiare ſunt diſtinctæ proprietates puncti, continuatis lineam. Et ꝙ B. Th. nõ intendat in 1. ſent. ponere diſtinctionem realem inter intellectum, & memoriam patet ex hoc ꝙ eandem auctoritatem philoſophi, q̃ adducit in 1. parte q. 79. art. 7. in arguẽdo. Sed cõtra ad probandum, quòd non diſtinguuntur realiter cum dicit anima eſt locus ſpecierum non tota, ſed intellectus &c. adducit etiam in 1. ſent. vbi ſupra. Poteſt ergo facile ſuſtineri quòd nec veræ apparenter ſit ſibi contrarius. Licet in 1. parte vbi ſupra in reſponſione ad primum nõ approbet declarationem factam à magiſtro ſuper verba Aug. Nam licet magiſter dicat quòd ſunt tres proprietates, & quòd ſunt à ſeinuicem differentes non tamen explicat qua diſtinctione an reali an rationis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶ Quæſtio 4. Quæ & quot ſint proprietates ac denominationes intellectus poſſibilis.

IN HAC q. aduerte, ꝙ licet intellectus poſſibilis ſit tm̃ vna potentia, apud philoſophos ſm diuerſas cõſiderationes multipliciter denominatur. Et qm̃ aliquæ huiuſmodi denominationes ab aliqbus falſæ exponũtur vt declarabimus præcipue ab Auic. & ab Auerr. ideo vt ſcias quæ cõiter ſint, & quõ debeant exponi ſm mentem B. Th. quàm tenemus eſſe mentem philoſophi, formâmus præſens quæſitum.

Tu igr̃ aduerte, ꝙ prætermiſſis denominationibus quas ſolẽt Theologi attribuere intellectui poſſibili, apud philoſophos ſunt præcipuæ quatuor. Primo, dr̃ intellectus materialis. Secũdo, intellectus in habitu. Tertio, intellectus in actu. Quarto, intellectus adeptus. Dicitur intellectus materialis,

rialis, ꝯſideratus vt ex natura ſua nullam habet in ſe ſpeciem̃ intelligibilẽ, & nullum habitum ſcientificum, ſed eſt vt mã prima, quæ ex ſe nullã formam habet, ſed eſt in pura potentia, vnde & intellectus dr̃ materia in generẽ intelligibilium.

Tu tñ aduerte, ꝙ licet ſit ens in pura potẽtia, & velut materia in genere intelligibilium, non tamen in genere entium, vt arbitratur Comment. Et id iam declaraui in q.2. de intellectu poſſibili. Dicitur intellectus in habitu, qñ eſt reductus ad actum primum ex potentia eſſentiali per receptionẽ ſpeciei intelligibilis, productæ per actionem intellectus agentis, vt manifeſtabimus, quando loquemur de intellectu agente, nam ſicut per formam conſtituitur materia in actu primo, ſic intellectus poſſibilis per ſpeciem intelligibilem. Sed aduerte, quòd conſtituitur in actu primo per ſpeciem intelligibilem, & etiam per habitum ſcientiæ acquiſitum, nam ſicut poteſt exire in actum ſecundum, actuatus ſpecie intelligibili, ita etiam per habitum ſcientiæ, iam acquiſitum. Eſt.n. habitus quo quis operatur qñ voluerit, remoto impedimento.

Tu tñ aduerte, ꝙ intellectus poſſibilis poteſt dici intellectus in habitu, ſm̃ duos gradus, quorum ſecundus eſt perfectior primo. Nam quàm primum receperit ſpeciem intelligibilem dicitur in habitu, etiam ante oẽm intellectionem, qm̃ exiſtens in actu primo poteſt ſe reducere ad actum ſecundum, poſtquam etiam intellexerit, & ſcientiam acquiſierit, ceſſante conſideratione, adhuc eſt intellectus in habitu, ſed perfectiori modo, qm̃ ſi actuatus ſola ſpecie, poteſt exire in actum ſecundum, multo magis actuatus ſpecie, & acquiſito habitu ſcientiæ. Sed iterum aduerte, ꝙ Auic. quia negat conſeruari ſpecies in intellectu ceſſante intellectione, diceret intellectum in habitu eſſe ipſum intellectum potentialem, habilitatum ad recipiendum ſpeciem ſibi defluxam ab intelligentia agente ex frequenti conuerſione ad ipſam. Quæ autem ſit hæc intelligentia agens, ſecundùm imaginationem Auic. iam diximus in 12. metaph. in q. noſtris. Dicitur intellectus in actu, quando intellectus potentialis actuatus ſpecie, aut ſpecie cum habitu ſcientiæ acquiſito reducit ſe ad actum ſecundùm, & diceretur intellectus conſiderans, vel actu intelligens. Dicitur intellectus adeptus, quando inuenitur, vt iam

perfectus ex receptione omnium ſpecierum intelligibilium, & acquiſitis omnibus habitibus ſcientificis. Tunc .n. dicitur adeptus, quaſi conſtitutus in fine adeptionis, ſuę perfectionis poſſibilis acquiri ab intellectu humano. Sed hunc ſtatum ſibi attribuit Comment. in 3. de anima commento 36. qñ ſm Coment. intellectus agens, quem ponit ſeparatum, vnietur poſſibili, non ſolum vt efficiens intelligibilia in potentia, eſſe intelligibilia actu, ſed vt forma intelligibilis, & quidditatiue intelligetur ab intellectu poſſibili, & per ipſum intelligentur aliæ ſubſtantiæ ſeparatæ, ita ꝙ ſm Commentat. non meretur dici intellectus adeptus, niſi poſtquam perfectus fuerit totus motus eius in acquirendo oẽs habitus ſcientificos, non ſolum gñales, vt cõiter ſciunt homines, ſed diſtinctos, & ſpecificos, qui poſſint acquiri de naturis materialibus, & corporeis, ſiue ſimplicis, ſiue compoſitis, ſiue animatis, ſiue inanimatis. Sed vſque ad hunc ſtatum non eſt adeptus niſi diminute. Omnibus aũt ſcientis rerum materialium acquiſitis, ſi eidem copulatus fuerit intellectus agens, tanquam ꝓpria forma non informans, ſed vt forma intelligibilis, ita ꝙ intelligat eum vt proprium intelligibile, & quidditatiue, & alias ſubſtantias ſeparatas, tunc erit perfectæ intellectus adeptus. Et in tali ſtatu dicit Comment. conſiſtere humanam felicitatem, per quam efficitur homo diuinus. Et Auer. concordat Alb. in 3. de anima tract. 3. cap. 11. vbi ſic hr̃. Et in hoc conueníemus in toto cum Auer. & cum Auempace in parte cum Alpharabio dicentes, ꝙ intellecta ſpeculata dupliciter fiunt in nobis, Quædam fiunt per naturam, ita ꝙ non accipimus ea per aliquod, nec ab aliquo doctore, nec per inquiſitionem inuenimus ea, ſicut ſunt dignitates demonſtrationum, quæ ſunt prima vera, ante quæ omnino nulla ſunt, quæ non ſcimus ex ſenſu, niſi inquantum terminos cognoſcimus. Quædam aũt ſpeculata fiunt in nobis per voluntatem, quia. ſ. ſtudemus inueniendo, & audiendo à doctore. Et hæc omnia fiunt, intellectu agente, influente eis intellectualitatem. Et faciẽdo hæc intellecta in potentia, eſſe intellecta ſm actum, & intellectus agens, coniungitur nobis, vt efficiens. Et quia in omnibus his influit intellectualitatem, & denudationem. ſ. à conditionibus materialibus ſunt omnino ſibi ſimilia in hoc ꝙ ſeparata

parata ſunt,& nuda. Et ideo in omnibus his accipit continue intellectus poſſibilis lumen intellectus agentis, & efficitur ſibi ſimilior de die in diẽ. Et hoc vocatur à philoſophis moueri ad continuitatem,& coniunctionem, cum intellectu agente,& ſic cum acceperit omnia intellecta, habebit lumen intellectus agentis,in formam ſibi adhærentem, & cum ipſe ſit lumen ſuum,eo ꝙ lumen ſuum eſt eſſentia ſua, & non eſt extra ipſum,tunc adhæret intellectus agens poſſibili, vt forma. Et hoc ſic cõpoſitum vocatur à peripateticis intellectus adeptus,& diuinus; & tunc homo perfectus eſt ad operandũ opus illud,quòd eſt opus ſuum inquantum eſt homo,& hoc eſt opus ꝙ operatur Deus,& hoc eſt,perfecte per ſe ipſum cõ templari,& intelligere ſeparata. Et iſte modus,& iſta coniun ctionis operatio concordat cum Ariſt.in 11. Ethicæ ſuæ,vbi ferè dicit iſta. Et præcipue concordant cum Euſtracio,& Mi chaele Effeſio, qui ferè in hunc ſenſum exponunt Ariſt. ibidem,(& infra)Mirabilis autem, & optimus eſt iſte ſtatus in tellectus adepti, per eum .n. fit homo quodammodo ſimili Deo,eo ꝙ poteſt operari ſic diuina,& largiri ſibi,& alijs intellectus diuinus,& accipere anima intellecta quodãmodo, & ille ſolus in veritate eſt modus; quo oẽs homines natura ſcire deſiderant,quia iſto ſolo modo homo eſt homo,&operatur quæ ſunt hominis. Vide.n.eos qui ſic intellectum non ſunt adepti, ſi dicas aliquid de contemplabilibus non intelligunt plus quàm beſtiæ,quæ in ſingularium ſemper remanẽt cognitio (& infra) cum aũt hæc ſit cõiunctio intellectus adepti cum homine,oportet ſcire, ꝙ quidam nobilioris animæ exiſtentes,quaſi omnia quærenda de philoſophia, quaſi per ſe ipſos facile intelligunt ſicut dicebatur de Hypocrate. Et hoꝝ intellectus,eſt ſanctus vocatus à philoſophis,eo ꝙ poſſibilis eoꝝ intellectus plurimum accidit ad intellectum veꝝ, qui eſt intellectus agens. Hæc aũt aptitudo vera dr̃ ſubtilitas. Ex adepto vero, ſubita inuentio medij termini, qui eſt cauſa quæſiti vocatur ſolertia,quę vna eſt virtutum intellectualiũ, qñ aũt adeptus quaſi totus eſt perfectionem luminis agentis ita ꝙ per ſe facit intellecta,tunc ille proximus eſt ad cognoſcendum futura ex præſentibus. Et ẽt illi efficiuntur ꝓphetæ frequenter. Qñ .n. duo extrema hñt coniungi per gradum,

tunc multi gradus tam ex aptitudine naturæ quàm ex ſpeculatione inueniuntur medij. Et ſecundùm eorum diuerſitatẽ, & nobilius,& minus nobiliter coniunguntur extrema, hæc Alb. Vtrum autem hic ſtatus ſit poſſibilis homini pro hac vita inuenio duos modos reſpondendi. Nam qui ſequuntur viam imaginatam ab Auer. dicũt ꝙ ſic,inter quos dicit Alb. in eodem loco. Et ſi forte diceretur ꝙ hæc coniunctio ſecunda eſt impoſſibilis refellitur hoc,ꝑ hoc ꝙ nos videmus animas felicium ſicut quando perficiuntur animæ eorum ſm optimum ſtatum ſapientiæ,quando videlicet ſapiunt diuina quo ſapit Deus,& hñt delectationem in his.Per effectum igitur probatur ꝙ hæc coniunctio erit hic in multis,& eſt poſſibilis. Sed nobis adhuc deeſt modus,& cauſa huius coniunctionis. Hæc Alb.quæ nec aliter probat, & potius videntur imaginationes,quàm euidentiæ, ſecundùm doctrinam autẽ quàm ſequimur, & conſonam rationi hic ſtatus eſt impoſſibilis homini pro hac vita,quoniam vt determinauimus in 2. lib.metaph.in q.noſtris impoſſibile eſt homini pro hac vita intelligere quidditatiuæ entia ſeparata.Vnde ſm B.Th. & experientiam vel non datur pro hac vita talis intellectus adeptus,vel ſi datur eſt valde diminutus,qm̃ ſolum per ſcientias ſpeculatiuas,& à poſteriori poſſumus vtcunque aſcendere in cognitionem ſeparatorum. Pro nunc dimitto illam fictionẽ de intellectu agente,quòd ſit ſeparatus,& poſſit vniri intellectui poſſibili,vt forma intelligibilis. Nam quòd hæc non ſint ad mentem philoſophi declarabimus in quæſtione immediate ſequenti. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶*Quæſtio 1. De intellectu agente, ſi eſt potentia animæ, an ſubſtantia ſeparata.*

IN HAC quęſtione aduerte,antequam deueniamus ad reſolutionem quàm intendo facere completæ, & nõ per modum directorij, ꝙ apud præclaros philoſophos nullum inuenio qui poſuerit animam intellectiuam eſſe formã hominis, & intellectum agentem potentiam animæ ſibi intrinſecam.Nam qui ponunt animam intellectiuam eſſe formam informantem ponunt intellectum agentem eſſe ſubſtã-

tiam

tiam ſeparatam,& nullo modo potentiam animæ.Inter hos præcipui ſunt Alex.& Auic.ſed differēter.Nam Alex. in lib. ſuo de anima cap. de intellectu agente tenet ꝙ eſt prima cau ſa. Vnde inquit. Sicut prima cauſa dicitur bona,quia eſt cau ſa bonitatis aliorum,ita dicitur intellectus, quia eſt cauſa ꝙ alia cognoſcantur. Et hæc eſt conditio intellectus agentis, ſm Ariſt.Et dicit ꝙ conditiones intellectus agentis aſſignatæ à philoſopho ſunt propriȩ conditiones 1.cauſæ.Auic.aūt vult in 9.lib.ſuæ metaph.cap.4.ꝙ ſit vltima intelligentia prȩſidens mundo inferiori,q̄ dicit eſſe datorem formarum, prout ſm ipſum cauſat formas in materia diſpoſita per agens naturale. Et dicit eandem vocari intellectum agentem prout in anima noſtra ſm ipſum influit ſpecies intelligibiles ex eo ꝙ anima noſtra ad ipſam ſe conuertit. Qui aūt arbitrati ſunt animam intellectiuam nō eſſe formam informatiuæ,ſed tm̄ aſſiſtenter inter quos eſt Auer.dn̄t intellectum agentem eſſe ſeparatum ſicut anima. Et tn̄ Auer. non negat quin dicatur virtus animæ ſicut, & intellectus poſſibilis vt patet in 3. de anima in cōment.18.vbi appellat vtrūque intellectum partē animæ. Sic.n.inquit. Neceſſe eſt vt in ea ſit pars quæ dr̄ intellectus ſm quòd efficitur omne modo ſimilitudinis,& receptionis, & ꝙ in ea ſit etiam ſecunda pars quæ dr̄ intellectus ſm ꝙ facit iſtum intellectum qui eſt in potentia intelligere omnia actu. Tu tn̄ aduerte,quòd in quo ſenſu ſm Auer. ſit pars animæ dubium eſt apud Commentiſtas dum aliqui tenent ꝙ Comment.intellexerit agentem intellectum eſſe ipſum Deum, qui vt motor 1. cœli poteſt dici apud Commēt. pars primi mobilis ſumendo primum mobile ꝓ aggregato. Nam vt manifeſtauimus in lib. 12.metaph.in q.noſtris arbitratus eſt Cōment.Deum eſſe applicatum primo mobili,ita etiam vt eſt cauſa ſpeciei intelligibilis,& intellectionis dicitur pars animæ. Aliqui autem tenent de mente Commēt. quòd ſit pars eſſentialis componens animam intrinſecæ ita, quòd ſicut in natura ſenſibili dantur materia,& forma vt vera potentia,& verus actus, vt partes componentes eſſentiales naturam ſenſibilem, ita in anima intellectus poſſibilis, & intellectus agens ſint partes vere eſſentiales, alter quidem, vt potentia, alter actus. Et hanc viam ſequitur

Iand.in 3.de anima q.26.Et id ſequitur,vt ſaluare poſſit quõ intellectio ſit actio immanens, ſed plura falſa ſupponit, vt manifeſtabimus infra.Primo,ꝙ ſolum phantaſma producat ſpeciem intelligibilem,ꝙ eſt falſum,vt dicemus in quæſtionibus de ſpecie intelligibili. Secundo,ꝙ abſtrahere ſpeciem ſit intelligere, ꝙ non eſt verum vt dicemus, qñ loquemur de actu intelligendi. Tertio,quòd intelligere ſit effectiuæ ab intellectu agente,quòd eſt falſum,vt dicemus infra.Relinquentes igitur omnes ſupra dicas opiniones, & imaginationes ꝓ reſolutione pñtis quæſiti,duo principaliter agenda ſunt.Primo, probabimus intellectum agentem eſſe veræ potentiam animæ intrinſecam,& non quid ſeparatum à nobis.Secũdo, declarabimus hanc eſſe mentem philoſophi, ſoluendo fundamenta,& rationes Th.Caët.qui in hoc deuiat à via B.Th. ſicut etiam in incorruptibilitate animæ,vt viſum eſt ſupra.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ſupponimus de mente philoſophi animam intellectiuam eſſe vere formam informatiuæ. Et id iam determinatum eſt à nobis in lib. 12. metaph.q.noſtris ex tex.16.Quo ſuppoſito ponitur hæc concluſio contra Alex. & Auic.Intellectus agens eſt veræ potentia animæ ſibi intrinſeca,quo formaliter anima vt principio intrinſeco formali facit intelligibilia in potentia eſſe intelligibilia actu.Hæc concluſio eſt B.Th. in 1. parte q 79.art. 4. cuius mens ſtat in hoc. Super animam intellectiuam eſt neceſſe dare vnũ ſuperiorem intellectum,quem dicimus Deũ, à quo ſortitur anima virtutem intelligendi ſicut.oẽ mouens ſecũdum ſupponit mouens primum à quo recipit virtutem mouendi.Hic autem intellectus Dei dicitur intellectus agẽs vniuerſalis ſiue primum,& vniuerſale principiũ intellectionis. Et ſi de hoc intellexiſſent Alex.& Auic. & Auer. verum dixiſſent,ſed de hoc vniuerſali principio non intelligebant, imò de intellectu agẽte quo vt principio ꝓximo anima &c. ſicut,& de eodem intẽdebat philoſophus in 3.de anima tex. 18.Loquendo ergo de tali intellectu dico,quòd eſt potentia intrinſecæ animæ intellectiuæ & non ſubſtantia ſeparata.Et ꝓbatur ſic de mente B.Th.& philoſophi.In omni natura ꝑfecta præter agentia vniuerſalia inditæ ſunt propriæ virtutes actiuæ ad perficienda opera propria illius naturæ. Sicut patet

tet de homine in quo ad cauſandam generationem ſui ſimilis in ſpecie vltra vniuerſalem virtutem ſolis inſerta eſt virtus ſeminalis generatiua. Sed anima humana,& homo per animam eſt natura perfecta imò perfectior omnium animatorum inferiorum,ergo in anima,&.in homine per animam ſunt propriæ virtutes inditæ actiuæ ſuæ propriȩ operationis vt eſt homo,hæc autem eſt intelligere,vt ab omnibus conceditur. Sed ad intelligere requiritur,quòd ea quæ ſunt intelligibilia in potentia fiant intelligibilia actu qualia ſunt materia de quibus dicemus infra, fiunt autem intelligibilia actu per intellectum agentem, vt manifeſtabimus quando loquemur de operationibus ipſius ergo intellectus agẽs, eſt virtus intrinſeca animæ,& eſt in homine per animam, vt fiant huiuſmodi intelligibilia in potentia intelligibilia actu. Alioquin ſi anima,& homo per animam non haberet in ſe hanc virtutem eſſet imperfectior alijs naturalis inferioribus quibus non deficiunt ſufficientia principia operationis propriȩ.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd Th. Caetanus in 3. de anima exponens tex. 18. tenet,quòd ex litera philoſophi non poteſt deduci intellectum agentem eſſe potentiam animæ intrinſecam,ſed potius, & indubiæ oppoſitum, & id conatur probare multipliciter.

Primo,ex litera philoſophi nõ habetur, quòd intellectus agens, & poſſibilis ſint in anima niſi ſicut agens, & patiens in omni natura.

Conſtat autem, quòd in omni natura non ſic ſunt agens & patiens, quòd vna numero natura habeat in ſe vtrunquè eo modo quo ſubiectum habet in ſe accidentia ſua,& compoſitum habet materiam,& formam.Sed ſufficit,quòd in omni natura producenda in ſunt agens, & patiens ſicut cauſæ in ſunt effectui,ergo non concluditur,quòd in anima intellectiua quantum ad eſſe intellectiuum aliter ſint hi duo intellectus quam vt cauſæ in ſuo effectu, ergo non eſt neceſſe, quòd inſint eſſentialiter, & formaliter per inhærentiam, ꝙ tamen requiritur ſi debet concludi,quòd ſit propriæ virtus, & potentia animæ.

Ad hoc dico,ꝙ ſupponit falſum.ſ.ꝙ qñ philoſophus dicit in tex. 17.quoniam autem in omni natura &c. intendat abſolutæ,

lutę,& vniuerſaliter de omni natura. Manifeſte .n. patet, ꝙ non in omni natura ſunt agens,& patiens intrinſeca, vt patet in generatione inanimatorum quorum generatio eſt à principio extrinſeco actiuo, vt declaratur in 1. lib. de generatione. Dico igitur, ꝙ philoſophus intendit de omni natura animatorum perfectorum quæ producenda ſit ad eſſe. Nam cū talis generatio,& productio ex 5. metaph. cap. de natura ſit à principio viuente coniuncto, conſtat quòd agens, & patiens ſiue materia ſunt intrinſeca ipſi genito, vt virtus ſeminis in materia ex qua animatum perfectum producitur in eſſe. Ex hac ergo natura animati perfecti deducēda ad eſſe arguit philoſophus de anima intellectiua deducenda in eſſe non quidē naturali, ſed intelligibili. Et intendit ſic arguere. Si in omni natura animati, perfecti deducenda ad eſſe naturale inuenitur hæc quidem materia illud vero vt factiuum, multo magis id inuenitur in anima intellectiua deducenda ad eſſe intelligibile quo ad actum primum. Sed illa inueniuntur intrinſeca,& non ſolum, vt cauſę in effectu in omni natura animati perfecti, quòd generatur à principio coniuncto, ergo multo magis in anima intellectiua,& in homine per animā, cum ſit dignior natura inter omnia animata perfecta. Et ne videar ſomniaſſe hanc reſponſionem vide B. Th in q. diſputatis de anima q. 5. & illic inuenies vt infra. Quidam catholici poſuerunt, ꝙ intellectus agens, ſit ipſe Deus eo ꝙ eſt lux vera illuminans omnem hominem, ſed hęc poſitio ſi quis diligenter conſideret non videtur conueniens. Comparantur enim ſubſtantiæ ſuperiores ad animas noſtras, ſicut corpora cęleſtia ad inferiore corpora, ſicut enim virtutes ſuperiorum corporum ſunt quædam principia actiua vniuerſalia reſpectu inferiorum corporum, ita virtus diuina,& aliarum ſubſtantiarum ſeparatarum ſi quæ influentia ex eis fiat in nos cōparantur ad animas noſtras ſicut principia actiua vniuerſalia. Videmus autem quòd præter principia actiua vniuerſalia quæ ſunt virtutes cœleſtium corporum. oportet eſſe principia actiua particularia quæ ſunt virtutes inferiorum corporum determinate ad ꝓprias operationes huius vel illius rei. Et hoc præcipue requiritur in animalibus perfectis. Inueniuntur enim quædam animalia imperfecta ad quorum pro

ductio

ductionem ſufficit virtus cœleſtis corporis ſicut de animalibus generatis ex putrefactione. Sed ad generationem animalium perfectorum præter virtutem cœleſtem requiritur etiam virtus particularis quæ eſt in ſemine. Cum igitur id quòd eſt perfectiſſimum in omnibus corporibus inferioribus ſit intellectualis operatio præter principia actiua vniuerſalia quæ ſunt virtus Dei illuminantis vel cuiuſcunque alterius ſubſtantiæ ſeparatæ requiritur in nobis principium actiuum proprium per quod efficiamur intelligibiles actu,&hic eſt intellectus agens. Hæc B. Thom.

Secundo Ariſt. in 4.de anima tex. 18. appellat hanc virtutem in omnia facere,ergo dicit duo, ſcilicet intellectum,& agentem omnia, ergo inquantum intellectus intelligit, & inquantum agens facit intelligibilia in potētia eſſe intelligibilia actu in intellectu poſſibili. Sed nullus eſt intellectus intelligens in homine inexiſtenter niſi intellectus poſſibilis,ergo intellectus agens,non exiſtit in homine,ſed eſt ſeparatus ſecundùm mentem philoſophi.

Ad hoc conceſſa prima conſequentia nec ſecundam.ſ.ergo inquantum intellectus intelligit loquendo de intelligere formaliter. Nam ad hoc, quòd dicatur intellectus ſufficit hanc diſiunctiuam eſſe veram. Intelligit vel eſt cauſa intellectionis pro quanto facit intelligibilia actu. Et quòd hæc ſit mens philoſophi patet ex eo ꝙ comparat ipſum lumini,cuius actio eſt facere apparere,ſic hęc virtus dicitur intellectus non quia formaliter intelligat, ſed quia facit intelligibilia apparere, quæ vt velata ſub conditionibus ſingularibus reſident in phantaſmatibus. Vnde apud philoſophum dicendus eſt intellectus cauſaliter, & vt ſic eſt eminentior intellectu poſſibili ſicut agens,vt agens patiente, vt patiens eſt.

Tertio Ariſt.in 3. de anima tex. 19. ponens differentiam inter intellectum agentem,& poſſibilem dicit,quòd intellectus agens eſt ſubſtantias actu ens ergo eſt naturæ intellectualis actu cum ſit immaterialis,&immixtus vt prædixerat, ſed natura intellectualis actu non eſt potentia animæ.Tunc enim potentia animæ eſſet perfectiori modo intellectualis, quàm ipſa ſubſtantia animæ,quæ eſt potentialis intellectualis in genere intellectualium.

Ad

Ad hoc dico, quòd ly ſubſtantia ſtat in obliquo. vt ſit ſenſus intellectus agens ſecundùm ſubſtantiam ſuam eſt actu ens. Et non ſtat ſubſtantia hic, vt diſtinguitur contra accidēs, ſed prout quælibet rei natura, ſiue eſſentia poteſt dici ſubſtantia, vt declarauimus in quinto libro metaphyſicæ. Et ly actu ens non ſumitur pro ente actu in genere entium naturalium. Sic enim differret ab intellectu poſſibili cum vterque ſit potentia animæ intellectiuæ, & in ſecunda ſpecie qualitatis, ſed ſumitur pro ente actu in genere intelligibilium, in quo genere intellectus poſſibilis eſt ens in pura potentia, vt patet in tertio libro de anima textu quarto, & iam declarauimus ſupra.

Sed iterum aduerte, quòd actu ens in genere intelligibilium poteſt eſſe dupliciter. Primo, formaliter & cauſaliter ſimul. Secundo, cauſaliter tantum in propoſito dico, ꝙ philoſophus intendit ipſum eſſe actu ens in gênere intelligibilium cauſaliter tantum, & non formaliter. Tunc dico ad argumentum, ad illam conſequentiam, ergo eſt naturæ intellectu lealis actu, concedo cauſaliter, ſed non formaliter. Et qñ dicitur. Sed natura intellectualis actu non eſt potentia animæ, nego de natura intellectuali actu cauſaliter. Et quando dicitur, tunc enim potentia animæ eſſe perfectiori modo intellectualis quam ſubſtantia animæ, conſequentiam nego, quoniam ſubſtantia animæ eſt formaliter intellectualis, hęc enim eſt vera, anima intelligit, & quoniam continet intellectum agentem, ex hac parte eſt intellectualis etiam cauſaliter, ſed intellectus agens ſolum cauſaliter.

Quarto Ariſt. in 3. de anima tex. 20. attribuit intellectui agenti, quòd ſua ſcientia eſt idem rei ſcite, & quòd nō prius intelligit in potentia deinde in actu, ſed quòd ſemper intelligit. Sed iſte cōditiones non poſſunt verificari de potentia animæ. Non enim intellectus humanus eſt idem abſolutæ cum re ſcita, ſed tantum vt ſcita. Nec datur intellectus in nobis, vt experimur qui ſemper intelligat, ergo ex dictis philoſophi conſtat, ꝙ non eſt potentia animæ, ſed ſubſtantia ſeparata. Et ſic patet ꝙ Thomas Caet. conuenit cum Auerr. qui in 3. de anima cōment. 18. inquit. Et intendat philoſophus per iſtum intellectum intelligentiam agentem (& infra in

eodem

eodem commento.) Et fuit neceſſe attribuere has du‑s actiones animæ .ſ. abſtrahere,& recipere,quamuis agens,& recipiens ſint ſubſtantiæ æternæ . Verum quia Comment.in materia de intellectu maxime errauit,ideo nec dicta ejus in hoc recipimus, nec concordantem cum eo acceptamus .

Ad hoc dicimus cum B. Th. in ſecundo contra gentes in cap.78.& in q.diſputatis de anima q.5.ad primum,quòd illę tres conditiones non attribuuntur à philoſopho intellectui agenti,ſed intellectui poſſibili exiſtenti ſub actu intelligendi . Et appellatur intellectus in actu , de quo diximus ſupra quando inueſtigauimus proprietates intellectus poſſibilis . Et prima quidem conditio ſic verificatur . Cum potentia cognoſcitiua apud Ariſt.ſit ipſum obiectum cognoſcibile ſi eſt cognoſcens in potentia eſt ipſum obiectum cognitum in potentia ſi eſt cognoſcens in actu eſt ipſum obiectum cognitũ in actu. Vt ergo philoſophus poneret differentiam inter intellectum poſſibilem,vt potentialis eſt,& ipſummet,vt actu intelligit,dicit quòd intellectus in actu,& ſcientia rei, id eſt res ſcita actu ſunt idem,quaſi dicat . In hoc diſtinguitur intellectus potentialis ab ipſomet exiſtente ſub actu, quia ille eſt res ſcite in potentia,iſte autem eſt res ſcita in actu .

Sed dicit arguens,quòd philoſophus non dicit hunc intellectum eſſe idem cum re ſcita,vt ſed abſolutæ,quod non verificatur niſi in ſubſtantijs abſtractis, in quibus apud philoſophum intelligens, & intellectum ſunt idem pro quanto tendunt in eſſentiam ſuam,vt in proprium obiectum .

Sed hoc non impedit propoſitum noſtrum . Qm̃ dato,ꝙ philoſophus non dicat expreſſæ hunc intellectum eſſe idem cum re ſcita,vt ſcita,tamen debet ſubintelligi, quia non eſt conſuetudo philoſophi in tali materiæ facere reduplicationem licet neceſſario ſubintelligatur . Nam in 3. de anima tex.37. dicit,ꝙ anima ſecundùm intellectum eſt intelligibilia,& ſm̃ ſenſum eſt ſenſibilia , quòd tamen non eſt verum niſi inquantum intellecta,& ſenſata. Secunda autem cõditio manifeſta eſt,qm̃ intellectus in actu, vt eſt in actu non prius intelligit in potentia deinde in actu, ſed ſolum intelligit actu. Tertia ſimiliter clara eſt,qm̃ intellectus conſtitutus ſub intelligere vt ſic,non quandoq; intelligit,& quandoq; non.

Sed

Sed dicit arguens, quòd hæc expoſitio eſt puerilis. Verum id non dixiſſet ſi conſideraſſet conſuetudinem philoſophi. Nam apud ipſum eſſent multæ pueriles in 9.lib.metaph. in tex.11.volens exponere quid ſit aliquid eſſe actum dicit. Eſt autem actus rem exiſtere non ita ſicut in potentia dicimus. Patet autem, quòd in mente alicuius recti iudicij, nõ poteſt eſſe dubium quin eſſe actu ſit aliter quam eſſe in potentia, ergo & hæc declaratio philoſophi eſſet pueris. Similiter in 2.phyſ.& in 5.metaph.in cap.de cauſis declarans differẽtiam inter cauſam in potentia, & cauſam in actu dicit. Agentia ſimul ſunt, & non ſunt cum his quorum ſunt cauſæ quæ vero ſecundum potentiam non ſemper. Quis vero dubitaret circa hæc? Cum igitur talis fuerit conſuetudo philoſophi, nõ debet magis æſtimari ridiculoſa hæc expoſitio B.Th. quam illæ allegatæ ex philoſopho. Et aduerte, ꝙ B.Th.in q.diſputatis de anima in q.5.ad primum quaſi pronoſticans hanc arguentis inſtantiam, & ab aliquo ſuam expoſitionem fore reputandam ridiculoſam, tali opinioni obuians dicit. Et ſimilem differentiam oſtendit Ariſt.in 2.phyſ. inter cauſas in potentia, & cauſas in actu. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 2. Si eſt neceſſe ponere intellectum agentem.

IN HAC quæſtione antequam veniamus ad deciſionem aduerte, quòd omnes peripatetici concordant in hoc, quòd eſt neceſſe ponere intellectum agentem, ſed non concordant in aſſignanda ratione huius neceſſitatis. Nam Iand. in 3.de anima in q.23. tenet, ideo eſſe neceſſariam poſitionem intellectus agentis, vt aſſignetur intellectioni principium actiuum. Hoc autem dicit non poſſe eſſe ſpeciem intelligibilem, nec intellectum poſſibilem, ſed intellectum agentem. Alij autem, & præcipue B.Th. tenet, quòd ratio ſuæ neceſſitatis ſumitur ex hoc quòd res ſenſibilis materiales non poſſent intelligi niſi fierent actu intelligibiles per intellectum agentem vt igitur quaſitum reſoluatur. Primo, pertractabitur, & confirmabitur ſententia B.Th.vt conſona philoſopho, & Comment. Secundo, pertractabitur imaginatio Ianduni, & ſoluentur rationes ſuæ.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ apud B.Th.in 1. parte q.79.art.3.ratio ſuæ neceſſitatis ſumitur ex hoc quòd res ſenſibiles

ſibiles materiales,vt materiales ſunt,& indiuiduate,& ãdiun ctę conditionibus materię non poſſunt mouere intellectum poſſibilem ad ęarum intellectionem niſi denudentur à conditionibus materiæ,eo q́ intellectus eſt penitus immaterialis non affixus organo. Eſt ergo neceſſe,vt in anima ſit potẽtia actiua immaterialis,quæ denudet,& abſtrahat hæc ſenſibilia à conditionibus materiæ,& per ɔ̃ns faciat ea intelligibilia actu. Hæc aũt potentia apud philoſophum dr̃ intellectus agens. Et huius conçluſionis aſſignatur talis ratio.Oẽ quod eſt in potentia non reducitur ad actum niſi per aliquod ens actu, ſed intellectus poſſibilis eſt in potentia ad intelligendum ſenſibile materiale puta lapidem, ergo non reducitur ad actum niſi per intelligibile in actu. Sed intelligibile in actu quantum ſpectat ad res ſenſibiles non inuenitur in eis ſm eſſe ſuum ad extra,qm̃ ſunt coniunctę conditionibus materiæ,& ſingulares. Ergo oportet eas fieri actu intelligibiles per aliquam potentiam animæ immaterialem.Sed hæc non poteſt eſſe intellectus poſſibilis, quoniam ex natura ſui eſt potentia paſſiua,eſt enim quo eſt omnia fieri. Ergo vltra intellectum poſſibilem eſt neceſſe ponere in anima intellectũ agentem,qui faciat ſenſibilia,& materialia quæ ſunt intelligibilia in potentia eſſe intelligibilia actu.

Et aduerte,q́ B.Thom. in aſſignanda ratione neceſſitatis inpoſitione intellectus agentis concordat cum Auerr. in 3. de anima in comment.18. Licet non concordet in ponendo ipſum ſeparatum, & extrinſecum ab anima vt docuimus in q. præcedenti. Sententia autem Comment.in commẽt. 18. eſt hæc, & q̃a hæc intẽtio cogens ad ponendum intellectum agentem alium à materiali, & à formis rerum quas intellectus materialis comprehendit eſt ſimilis intentioni propter quam viſus indiget luce, cum hoc quòd agens, & recipiens alia ſunt à luce contentus fuit Ariſt.in notificando hũc modum per hoc exemplum.Et q.d.Et modus qui coëgit nos ad ponendum intellectum agentem idem eſt cum modo ꝓpter quem indiget viſus luce.Quẽadmodum.n.viſus non mouetur à coloribus niſi qñ fuerint in actu, quod non complètur niſi luce præſente cum ipſa ſit extrahens eos à potentia in actum, ita etiam intentiones imaginatæ non mouent intellect

tellectum materialem niſi quãdo fuerint intellectæ in actu, quòd non perficitur in eis niſi aliquo præſente quod ſit intellectus in actu (& in fine commenti ſic concludit.) Et omnia dicta ab Ariſt. in hòc ſunt, ita ꝙ vniuerſalia nullum habent eſſe extra animam ꝙ intendit Plato, qui ſi ita eſſet non indigeret ponere intellectum agentem. Hæc Comment.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd Iand. in 3. de anima q. 23. tenet neceſſitatem intellectus agentis, rationem autem neceſſitatis dicit eſſe vt intellectio habeat principium actiuum, quod non poteſt eſſe aliud quàm intellectus agens: quòd probat ratione, & ex Comment.

Ratio ſua eſt hæc. Principium actiuum intellectionis à ſufficienti diuiſione, vel eſt res materialis extra animam, vel eius phantaſma, vel eius ſpecies intelligibilis, vel intellectus poſſibilis, vel intellectus agens, non primum, quia ſecũdùm doctrinam philoſophi eſt intelligibilis tantum in potentia, ergo ex ſe ſola non poteſt intellecta fieri actu, nec eſſe principium intellectionis ſuæ niſi aliud concurrat. Non ſecundum quia eſt materiale, & non repræſentat niſi ſingulare, intellectio autem cadit ſuper vniuerſale. Non tertium quia eſſet nobilior intellectu poſſibili qui recipit intellectionem. Nobilius eſt enim producere intellectionem quam recipere, ſicut ſecundùm philoſophum præſtantius eſt agere quã pati. Non quartum, quia cum ſit ex natura ſua potentialis, & materia, eius eſt pati, & non agere ergo habet recipere, & nõ producere, ergo a ſufficienti diuiſione erit quintum, & ſic habetur intentum. Quòd confirmatur ex doctrina Cõment. qui in 3. de anima comment. 17. vult quòd intellectus agẽs ſit ille qui facit ex potentia intellectis actu intellecta, propriiſſime autem facit ex potentia intellectis actu intellecta, quia perficit, & complet ipſam intellectionem.

Ad hoc dicitur, ꝙ diuiſio eſt inſufficiens, nam conceſſo 1. & 2. & 3. & 4. adhuc non ſequitur quintum, quoniam vltra omnia illa membra datur aliud, ſcilicet intellectus poſſibilis actuatus ſpecie intelligibili. Nam licet intellectus poſſibilis præciſæ conſideratus ſit tm̃ receptiuus intellectionis tamen ſimul cum ſpecie eſt ſufficienter actiuus eiuſdem, eo ꝙ per ſpeciem vt per formam conſtituitur in actu primo, &

poteſt

poſt ſe reducere ad actum ſecundum, remoto impedimẽto, patet ergo ꝙ ratio ſua inſufficiens eſt.

Dictum autem Comment.non cõcludit propoſitum ſuũ, nam facere intelligibilia in potentia, eſſe intelligibilia actu, non eſt ꝑducere, nec perficere, nec complere intellectionẽ; ſed cauſare ſpeciem intelligibilem per abſtractionem à phã-taſmate, qua ſpecie cauſata & actuante intellectum poſſibilẽ, poſſunt intelligi actu, vnde dicitur facere intelligibilia actu, quia per actionem intellectus agentis poſſunt actu mouere intellectum poſſibilem ad eorum intellectionem. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 3. Quæ & quot ſint operationes intellectus agentis.

IN HAC q.eſt multa difficultas, propter rei ineuidentiam, & varietatem opinionum, tamen vt reſoluatur ſm viã quàm reputo ad mentem B.Thom. duo principaliter agẽda ſunt. Primo, declarabitur, quot ſunt eius operationes quæ ſibi communiter attribuuntur. Secundo, ſuppoſito quòd inter alias ſit producere ſpeciem intelligibilem, & facere obiectum materiale itelligibile actu, q̃d prius ex his duobus fiat.

Quantum ad primum aduerte, quòd communiter ſibi attribuuntur tres operationes. Primo, illuminat phantaſmata, ſed quomodo fiat hæc illuminatio, eſt duplex opinio. Prima dicit quòd illuminat imprimendo phantaſmati aliquam formam ſpiritualem, per quàm phãtaſma poteſt mouere intellectum poſſibilem, & ſimul cum intellectu agente producere ſpeciem intelligibilem.

Sed hæc via non videtur eſſe ad mentem philoſophi & Cõmentat. vt patet in tertio de anima, tex. & commento 18. vbi comparant intellectum agentem ad phantaſmata, ſicut lumẽ ad colores, ſed lumen nõ dicitur illuminare colores aliquid imprimendo in coloribus, quoniam ſunt per ſe viſibiles vt determinatum eſt in ſecundo de anima. Præterea, hoc non conſonat doctrinæ B.Thom. Dicit enim in prima parte, qõ. 85. artic. primo ad quartum, quòd phantaſmata illuminãtur, quia ſicut pars ſenſitiua efficitur virtuoſior ex coniunctione ad intellectiuam, ita phantaſmata ex virtute intellectus agentis redduntur habilia, vt ex eis abſtrahantur ſpecies intelligi-

biles, ſed conſtat ꝙ pars intellectiua non facit ſenſitiua virtuoſiorem imprimendo aliquid in ea, ſed tm̄ ex eo ꝙ vniuntur in vno ſubiecto, ergo &c. Idem tenet Her. in 2. ſent. diſt. 17. q. 2. vbi dicit, quòd ſecundùm ordinem naturæ ſpecies, & forma intentionalis non poteſt imprimi in organis ſenſuū exteriorum, nec interiorum niſi à ſenſibilibus, vnde philoſophus diffinit fantaſiam per motum factum à ſenſu ſecundùm actum. Idem tenet Ioan. Bach. in 1. ſent. q. 2. prologi, vbi vult quòd intellectus agens, dicatur agens, ſine actione media, & ex conſequenti nihil imprimit, ſed ſuum agere eſt facere ex ſua præſentia, quòd phantaſmata moueant intellectum, ſicut lumen facit ex ſua præſentia colores actu mouere viſum.

Secunda opinio dicit, ꝙ intellectus agens dr̄ illuminare phantaſmata non impremendo, ſed aſſiſtentia, & præſentia ſua, eo modo quo ſm Ariſt. in 3. de anima tex. 18. lumen illuminat colores exiſtentes in tenebris, quæ quidem illuminatio fit ex ſola pręſentia luminis. Nam licet colores ſint ex ſe viſibiles, & motiui ipſius viſus, tn̄ vt in tenebris ſunt, nō mouent actu. Si aūt præſentatur lumen, remouentur tenebræ, & actu mouent viſum. Sic obiectum intellectus exiſtens in phātaſmatæ eſt motiuum intellectus, ſed quia eſt coniunctū conditionibus materialibus, quæ obſiſtunt intelligibilitati ſicut tenebræ viſioni, ideo vt actu moueant, neceſſe eſt præſentari intellectum agentem, vt lumen, ex cuius præſentia prouenit ꝙ obiectum mouet ſine materialibus cōditionibus, licet ſint cōiunctæ eidem obiecto exiſtenti in phantaſmatæ. Vnde phātaſma, ſic illuminari, non eſt aliud, q̄ facere ꝙ præſentet intellectui quidditatem vniuerſalem non pręſentatis ꝯditionibus materialibus, & indiuiduantibus. Hoc aūt facit intellectus agens ſua præſentia. Nam ſi lumen facit, ꝙ albedo in lacte cōiuncta dulcedini præſentatur viſui nō præſentata dulcedine, hoc excellentius aget intellectus agens ſuo lumine. Et hanc viam ſequitur Heru. & Ioan. Bach. & Cap̄. & Thom. Caët. vt magis conſonam philoſopho, & doctrinæ Thomiſticæ.

Sed contra obijcitur. Si intellectus, agens eſt agens, quia illuſtrat phantaſma, & ſecundùm te nihil imprimit in phantaſmate, ergo non eſt agens, & videtur conditio.

Ad hoc dico, ꝙ non omne veræ agens habet imprimere,

niſi

niſi agat actione media qua aliqd ꝓducitur ſiue imprimitur, ſed ſufficit ꝙ ex ſui præſentia confert id cui fit præſens,& poſſit aliquid ex tali præſentia,quod ex ſe non poſſet.Et hæc eſt nobiliſſima actio,qua ſuperiora confortant inferiora.

Secundo,facit intelligibilia in potentia,eſſe intelligibilia actu.Et hęc eſt operatio,quàm ſibi attribuit Comment.in 3. de anima cõmento 18.Et eſt eadem cum illuminatione phantaſmatis,vel concomitatur illam.Nam ex eo quòd lumen illuſtrat, id eſt præſentatur colori facit colorem, qui exiſtens in tenebris, erat motiuus viſus tantum in potentia mouere actu, ſic intellectus agens ex eo quòd præſentatur phantaſmati, facit quòd obiectum quod erat motiuũ intellectus in potentia,vtpote ſtans ſub conditionibus materialibus moue re actu,& ſic ex tali præſentia tranſit ex intelligibili in potẽtia ad intelligibile actu. Et iſta actio coincidit cum illa quæ ſolet dici abſtractio quidditatis vniuerſalis,à conditionibus indiuiduantibus.Quæ quidem non fit per realem ſeparationem, vel remotionem, ſed per reprę́ſentationem vnius, non reprę́ſentando aliud,licet ſint coniuncta. Et talis repræſentatio dicitur abſtractio,quia fit,ac ſi ille conditiones remouerentur,ſicut quãdo remouentur tenebræ ex præſentia lucis.

Tertio,producit ſpeciem intelligibilem in intellectu poſſibili per abſtractionem à phantaſmatæ. Sed hæc operatio multam ambiguitatem continet, quoniam aliqui volunt ꝙ hæc ſpecies producatur à phantaſmatę ſolo,dummodo ſit ſibi præſens lumen intellectus agentis. ſicut ſpecies viſibilis producitur à ſolo colore per aſſiſtentiam luminis.

Sed contra arguitur.Phantaſma quãtumcunque ſit ſibi pn̄s lumen intellectus agentis nõ egreditur genus materialium, cum receptum ſit in potẽtia organica, ergo nõ poteſt per ſeipſum producere ſpeciem intelligibilem,quæ eſt penitus immaterialis. Exemplum aũt adductum de colore nõ valet,qm̄ ſpecies viſibilis non egreditur genus materialium, ergo &c. Oẽs rectæ ſentientes in hoc cõueniunt,quòd nõ poteſt produci à ſolo intellectu agẽte. quia niſi phãtaſma cõcurreret, poſſet produci ſpecies de omnino nõ phãtaſiato,& ſic deficiẽte nobis aliquo ſenſu, adhuc poſſemus hr̄e ſciẽtiam obiecti illius ſenſus,quod eſt contra philoſophum in 1. poſterioꝶ.

Opinio aũt Thomiſtica eſt, ꝙ producatur ab vtroque ſed ab intellectu agente principaliter. & à phantaſmate inſtrumentaliter: vel in virtute intellectus agentis ſibi aſſiſtentis, non quia recipiat aliquam virtutem per impreſſionem ab eo, ſed quia non poteſt, niſi cõcurrente & aſſiſtente ipſo intellectu.

Sed forte obijciet aliquis. Quod ex ſe non poteſt in aliquid, per nullum virtutem poterit in illud, ſed phantaſmati ex ſe repugnat producere ſpeciem intelligibilem, cum ſit materiale, ergo nec per virtutem intellectus agentis ſibi aſſiſtentis poterit producere eam.

Ad hoc dico, ꝙ dupliciter cõtingit impoſſibilitas effectus ab aliquo agente. Primo, quia habet oppoſitionem ad virtutem actiuam agentis, ſicut impoſſibile eſt homini volare, q͂a opponitur volatus potentię progreſſiuæ, quę eſt in homine, & talis effectus per nullam potentiam poteſt fieri à tali agente. Secundo, quia agens habet virtutem imperfectam, & tñ ſi ei adiungatur aliquid per quod fiat vigoroſius & virtuoſius, poterit in illum effectum, in quem per ſe nõ poteſt, ſic eſt in propoſito vt declarauimus, quare &c.

Quantum ad ſecundum. ſ. quid prius faciat, an intelligibile actu, an producat prius ſpeciem intelligibilẽ, inuenio tres opiniones in hoc negocio.

Prima eſt negantium ſpecies intelligibiles, inter quos eſt Ioan. Bac. in prima ſent. q. 2. prologi. Ipſe tenet quòd intellectus agens dicitur agere non ex parte intellectus poſſibilis, quia ſm ipſum nihil cauſat in eo, ſed ſolum ex parte obiecti. Vult. n. ꝙ ſolum illuminet phantaſmata, quæ illuminata dñr intelligibilia actu, & ſic ſufficiunt ad mouẽdum intellectum poſſibilem, vt exeat in actum intelligẽdi, & ſic arbitratur nõ eſſe dandam ſpeciem intelligibilem. Vnde ſm hanc viam licet intellectus agens dicatur diuerſimode agere, vna tñ & nõ plures eſt actio ſua. Nam illuminare phãtaſmata, facere intelligibilia actu ꝓducere ſpeciem, abſtrahere ſpeciem à phãtaſmate, mouere intellectum poſſibilem, omnia facere, æqui pollent ly illuminare phantaſmata, & ſic apud iſtos præſens dubium nullum eſt. Nam ſi non datur ſpecies intelligibilis, vanum eſt quærere quid prius fiat ab intellectu agẽte, an ſpecies, an intelligibile in actu. Verum de neceſſitate ſpeciei dicemus

cemus cum loquemur de ea in q.ſequenti.

Secunda opinio eſt quorundam Thomiſtarum, qui tenet intelligibile in actu ſit poſterius ipſa ſpecie, ita ꝙ nunquam eſt intelligibile in actu, niſi producta ſit ſpecies. Et itellectus agens ex eo ꝙ illuminat phantaſmata non facit ex hoc preciſæ intelligibile in actu, ſed ex eo ꝙ illuminat phantaſmata, & ſimul cum phantaſmate illuminato producat ſpeciem, & per eam ſit res intelligibilis actu, quæ prius erat intelligibilis in potentia, eo ꝙ per ſpeciem obiectum repręſentatur tm̄ in vniuerſali, & ſic ſm̄ iſtos, prius natura producitur ſpēs, ſecundario fit intelligibile actu ex vniuerſali repræſentatione.

Sed hæc opinio non videtur conſona doctrinæ B.Th.nā in q.diſputatis de anima q.15.inquit quòd intellectus agens per phantaſmata facta intelligibilia actu, cauſa ſpeciem intelligibilem in intellectu. Ergo ptius videtur velle produci actu intelligibile, quàm ſpecies.

Tertio opinio quę videtur conformior doctrinæ Thomiſticæ tenet, ꝙ prius natura fit obiectum intelligibile actu, deinde producitur ſpecies. Et id quidem ſic imaginandum eſt fieri. Intellectus agens ſuo lumine illuminat phantaſmata, non ſicut medium, ſed ſicut obiectum. Et illuminare hoc modo eſt facere apparere quòd prius non apparebat, ſicut lumen facit apparere colores, qui prius non apparebant in tenebris. Proportionaliter phantaſma ſic illuminari, eſt facere ꝙ in phantaſmate appareat quidditas rei, ſine conditionibus materialibus per tale lumen, quæ conditiones non ſunt apparibiles intellectui, ſed ſenſui, ſicut licet cum albedine ſit in lacte coniuncta dulcedo, tamen lumine apparet viſui ſola albedo, non apparente dulcedine, quæ non viſui, ſed guſtui eſt apparibilis. Per talem autem illuminationęm fit obiectum intelligibile actu, id eſt potens mouere actu intellectū poſſibilem quantum ſit ex ſe, quoniam apparet intellectui ꝑ tale lumen, non apparentibus conditionibus ſingularibus. Deinde intellectus agens ſimul cum phantaſmate illuminato obiectiuæ producit ſpēm intelligibilem repñtatiuā ipſius obiecti vniuerſalis: q̄ recipitur in intellectu poſſibili, & eſt illud quo formaliter obiectū vnitur intellectui, & eſt principium actuans & determinans intellectum ad intelligēdum,

Et ſi forte dicas, ꝙ ex quo ꝑ illuminationē phantaſmatis fit res intelligibilis actu, vr̄ ſpecies intelligibilis ſuperfluere.

Rn̄detur, ꝙ non ſuperfluit, qm̄ licet per illuminationem fiat obiectum intelligibile actu, tn̄ vltra hoc eſt neceſſe, vt obiectum vniatur intellectui, ſed nō poteſt vniri per ſubam ſuam, hoc.n.eſt ꝓprium diuinæ eſſentiæ, ꝙ.ſ.vniatur alieno intellectui ꝑ ſeipſam, nec poteſt vniri per phātaſma, qm̄ ēt ꝙ ſit illuminatum, nō egreditur ordinem rerum materialium, ideo nō poteſt eſſe forma intellectus, ergo neceſſe eſt ꝓduci formam penitus immaterialem, quæ cōſtituat intellectum poſſibilē in actu primo, & quæ repræſentet obm̄ vniuerſale, & quæ vniat obm̄ intellectui, & hęc eſt ſpecies intelligibilis, quæ poſterior nā ꝓducitur vt declarauimus. Et id vr̄ cōſonare dicto B.Th. in 2.lib. cōtra gen. cap. 77. vbi dicit, ꝙ actio intellectus agētis in phātaſmatæ præcedit receptionem intellectus poſſibilis, ergo illuminatio qua fit obm̄ intelligibile actu, præcedit ſpeciem, quæ recipitur in intellectu poſſibili. Qm̄ igitur hic modus dicendi vr̄ conformior ordini operationum intellectus agentis quas ſupra aſſignauimus, ideo talē modum præpono cuicunque alteri, vt magis conſonum doctrinæ Thomiſticæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶ Quæſtio I. De ſpecie intelligibili, ſi eſt neceſſe eam ponere.

IN HAC quęſtione aduerte, ꝙ antequam deueniamus ad reſolutionem inquirendum eſt quid ſit ſpecies intelligibilis, & cuius entitatis ſit. Duo igitur agenda ſunt. Primo, quæretur de entitate ſua. Secundo, de neceſſitate.

Quantum ad primum aduerte, circa hoc duas opiniones. Prima eſt Henrici quē ſequitur Ioan. Bach. in 2. ſent. diſt. 6. q. 1. Hic nō cōcedit dari ſpeciem intelligibilem diſtinctam realiter à phātaſmatæ, nec productam ab intellectu agēte cum phātaſmate, ſiue à phantaſmatæ virtute intellectus agentis.

Sed tenet, quòd phātaſma poſtquam illuſtratum eſt ex ꝑſentia intellectus agentis videtur ſpecies intelligibilis, eo ꝙ poteſt actu mouere intellectum poſſibilem. Et qm̄ philoſophus, & Comment. frequentant hoc nomen ſpecies, dicit ꝙ ſemper accipiunt ſpeciem pro illuſtrato phantaſmate, vel ꝓ actu intelligendi. Illud autem phantaſma illuſtratum, dicūt

eſſe ſpeciem intelligibilem expreſſam .i. per quam exprimitur,& præſentatur intellectui poſſibili quidditas rei ſine conditionibus materialibus,non autem dicunt impreſſam,quia negant tale phantaſma recipi in intellectu poſſibili.

Secunda opin.eſt B.Th.& Scoti,& Iand.in 3.de anima q. 15. Iſti tenent,ꝙ hæc ſpecies eſt quædam forma intentionalis realiter producta virtute intellectus agentis, recepta in intellectu poſſibili,vt ſit ipſum actuãs,qm̄ eſt ex ſe in pura potentia in gn̄e intelligibilium. Vnde eſt ſicut primus actus in intellectu poſſibili', ſicut anima eſt primus actus in corpore phyſico. Et ſine hac ſpecie non eſſet intellectio,ſicut ſine ſpecie ſenſibili non eſſet ſenſatio.Et ratio quidem huius noſtrę poſitionis aſſignabitur ſimul cum neceſſitate ſpeciei.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ oẽs concordant neceſſe eſſe eam ponere,ſed vnuſquiſque modo ſuo.Nam Henricus,& Ioan.Bach.dn̄t eam neceſſariam,vt actuetur per illam intellectus poſſibilis,qui ex natura ſua eſt in potentia eſſentiali ad intelligendum. Sed tenent,quòd ſufficiẽter actuatur per phãtaſma illuſtratum,factum intelligibile actu,quòd vocant ſpeciem expreſſam. At B.Th. & Scotus dicũt,quòd eſt neceſſe eam ponere impreſſam in intellectu poſſibili,& productam ab intellectu agente,diſtinctamque realiter à phantaſmate etiam illuſtrato,qm̄ cum intellectus poſſibilis ſit in pura potentia ad intelligendum, neceſſe eſt vt conſtituatur in actu primo per aliquam formam, quæ recipiatur in eo,& qua ſit formaliter intelligẽs. Et qm̄ phantaſma etiam illuſtratum non poteſt recipi in intellectu,quia licet illuſtratũ, tn̄ materiale eſt,cum ſit idem ſm rem illuſtratum,&nõ illuſtratum,ſicut eſt idem color in luce,& in tenebris, ideo vltra phantaſma eſt neceſſe ponere vnam formam omnino immaterialem,productam virtute intellectus agentis,& receptam in intellectu,qua formaliter actuetur. Et nota,quòd fundamentum poſitionis noſtræ ſtat in hoc. Impoſſibile eſt aliquod potẽtiale eſſentialiter fieri actu formaliter, niſi per aliquod in eo receptum,&intrinſecum,ſicut impoſſibile eſt aliquid fieri actu calidum,niſi per calorem ſibi intrinſecum.Et hoc principium accepimus ſupra ꝯtra Commẽt. volẽtes probare animã intellectiuam eſſe formã hominis informatiuę.

Vtraque opinionum diſputatiuæ ſuſtinetur,licet negãtes ſpeciem impreſſam, multum extorqueant dicta philoſophi, & Comment. Tu autem ſuſtinebis viam Thomiſticam, quæ dat de mente philoſophi ſpeciem intelligibilem impreſſam & expreſſam,quæ quomodo differant,dicemus infra. Et vt defendas viam noſtram fundabis te ſuper quatuor, ex quibus ruent argumenta tenentium oppoſitum.

Primum eſt. Intellectus poſſibilis actiuæ producit,& non ſolum recipit actum intelligendi. Et quoniam dicit philoſophus quòd intelligere eſt pati, & ſuper hoc dictum fundant ſe tenentes oppoſitum viæ noſtræ,ideo dices quòd eſt verum antecedenter,id eſt quia primo requiritur, quòd intellectus recipiat ſpeciem,qua actuetur. Et illud recipere quòd eſt pati dicitur à philoſopho intelligere non formaliter, ſed cauſaliter, ſiue antecedenter.

Secundum eſt. Phantaſma quamuis illuminatum cum nõ egrediatur ordinem materialium,non poteſt actuare intellectum poſſibilem ad eliciendum intellectionem.

Tertium eſt. Solum phantaſma ẽt illuſtratum non poteſt præſentare intellectui quidditatem vniuerſalem in eſſe obiectiuo,niſi producatur ſpẽs quæ ſit vniuerſalis in repñtando.

Quartum eſt. Primum quòd recipitur in intellectu poſſibili non eſt ipſum intelligere. Et quoniam Ioan. Bac. ſuper hoc facit magnum fundamentum, eo quòd philoſophus dicit in 3. de anima tex. 5. Intellectus nihil eſt eorum quæ ſunt ante intelligere,dices quòd ſumit ly intelligere cauſaliter,& non formaliter. Eſt autem cauſaliter intelligere, actuari ſpecie,qua poteſt intellectus iam poſitus in actu primo exire in actum intelligendi. Nam & hoc modo Comment. accipit intelligere in 3. de anima,commento 18. cum dicit. Intelligere nil aliud eſt,quàm recipere has intentiones.

Poſitis his fundamentis, videbis ſoluta omnia argumenta Ioan. Bac. in 2. diſt. 6. q. 1. art. 3. ibi. Contra Scotum primo oſtendo &c. Similiter videbis ſoluta argumenta Henrici,qui bus probat ꝙ non dentur ſpecies impreſſe,cuius argumenta & reſponſiones videbis in Capræolo in 1. diſtinc. 35. q. 1. contra iſtam concluſionem ibi. Contra eandem concluſionem arguit Henricus. Hæc de præſenti quęſito dicta ſint, quòd

par

partim reſolutiuæ, partim directoriæ pertractauimus, vt & tu habeas occaſionem exercendi ingenij.

¶Quæſtio 2. A quo producitur ſpecies intelligibilis.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd omnes tenentes ſpeciem impreſſam, concordant in hoc, quòd producitur à phantaſmate, & ab intellectu agentem, quoniam vnum non poteſt ſine reliquo. Nam intellectus agens requirit phantaſma, à quo abſtrahit ſpeciem, phantaſma autem requirit intellectum agentem, vt color, lumen, vt illuſtretur.

Sed de modo huius productionis magna eſt opinantium diuerſitas. Nam aliqui opinantur, ꝙ phantaſma cauſat vt purum inſtrumentum. intellectus agens vt principale, & proximum. Alij opinantur, ꝙ phantaſma eſt agens proximum totale, dummodo illuſtretur ab intellectu agente, ſicut ſpecies ſenſibilis cauſatur ab obiecto ſolo, puta colore, dũmodo adſit lumen, ita ꝙ lumen non eſt actiuum ſpeciei, ſed eſt ratio ſine qua non. Alij opinantur, quòd ſpecies eſt partialiter ab vtroque, ſecundùm vtriuſque propriam virtutem naturalẽ, ita quòd phantaſma exiſtens in phantaſia hominis, habet virtutem producendi ſpeciem, ſed non ſufficientem ex ſe, niſi concurrente virtute intellectus agentis. Sicut homo habet virtutem generandi hominem, concurrente tamen ſolis virtute. Similiter intellectus agens habet virtutem producendi ſpeciem, ſed vt agens vniuerſale, eſt neceſſe vt determinetur ab hoc vel illo phantaſmate.

Iterùm aduerte, diuerſitatem opinantium in modo quo intellectus ſe habet in illuſtrando phantaſma. Nam aliqui opinantur, quòd illuſtrat, aliquid imprimendo in phantaſmatæ, puta aliquam ſpiritualitatem qua redditur phantaſma potens ad producendum ſpeciem. Aliqui autem opinantur, quòd nihil imprimit, ſed ſola præſentia, vel vt ita loquar, quaſi contactu virtuali facit, quòd quidditas rei apparet intellectui in illa ſpeciei vt in idolo ſuo, & vtranque harum opinionum iam tetigimus in q.3. de intellectu agente.

Cum igitur in hoc tanta ſit opinionum diuerſitas, & vnaquæque ſe defendit ſuis fundamentis, videtur mihi hoc quęſitum eſſe purum problema. Et ideo potius eſt tibi inſiſtẽdum auctoritati B.Th. quem ſequimur, quàm rationibus quæ

pro

pro vtraque parte ſolubiles ſunt. Tu igitur aduerte, quòd mens B. Th. fuit ſpeciem produci ab intellectu agente, & à phantaſmate, ſed ab intellectu, vt principali agente, & phantaſmate vt inſtrumento. Et quòd hæc ſit mens ſua patet in 1. quol. q. 2. art. 2. vbi quærit, vtrum anima cognoſcat per ſpecies quas accipit à rebus extra animam. Vbi ſic habes, phantaſmata mouent intellectum poſſibilem, non autem ad hoc ſibi ſufficiunt ex ſeipſis, cum ſint in potentia intelligibilia, intellectus autem non mouetur niſi ab intelligibili in actu. Vnde oportet quòd ſuperueniat actio intellectus agentis. cuius illuſtratione, phantaſmata fiant actu intelligibilia. Sicut illuſtratione lucis corporalis fiunt colores actu viſibiles. Et ſic patet, quòd intellectus agens eſt principale agens, quòd agit rerum ſimilitudines in intellectu poſſibili, phantaſmata autem quæ à rebus exterioribus accipiuntur, ſunt quaſi agentia inſtrumentalia. Hæc B. Thom.

Verum vtrum intellectus agens, dum illuminat phantaſma, aliquid in eo imprimat vel non B. Thom. non explicat. Tu tamen debes ſequi partem negatiuam, iuxta doctrinam quam poſuimus in q. 3. de intellectu agente. Nec te moueat dictum B. Th. in 2. contra agent. cap. 77. vbi inquit. Per actionem intellectus agentis ſimilitudines rerum eleuātur ad aliquid altius, vt. ſ. ſint abſtractæ à conditionibus indiuiduantibus. Ex quo dicto aliqui ſic arguunt. Eleuari non eſt niſi per impreſſionem alicuius formæ, qua id quod eleuatur ſit nobilius, & altius, ergo ſi intellectus agens eleuat phantaſma, imprimit in eo. Sed hæc ratio non cogit. Contingit .n. aliquid eleuari, & nobilius fieri, non ſolum impreſſione, ſed aſſiſtentia, & coniunctione alicuius ſuperioris. Vnde dico, quòd intellectus agens, eleuat phantaſma, ſecundo modo, & non primo, iuxta doctrinam quam dedimus in q. 3. de intellectu agente. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 3. Si plures ſpecies intelligibiles ſe cōpatiuntur ſimul in eodem intellectu.

IN HAC quæſtione antequam ad reſolutionem deueniam aduerte, quòd cum ſpecies intelligibilis ſit repræſentatiua naturæ ſpecificę, de eadem natura ſpecifica non producitur niſi vna ſpecies intelligibilis in vno intellectu, ex quo ſequit

ſequitur, quòd cum omnes naturæ ſpecificæ diſtinguantur ſpecie, etiam in eodem intellectu, omnes ſpecies intelligibiles diſtinguuntur ſpecie. Si ergo duabus naturis ſpecie diſtinctis repugnat ſe ſimul compati in eodem, etiam repugnabit pluribus ſpeciebus intelligibilibus primo aſpectu ſe ſimul compati in eodem intellectu, licet (vt dicemus) non ſit omnimodę eadem ratio.

Pro reſolutione igitur, quæſiti duo principaliter agenda ſunt. Primo, ponentur duæ concluſiones reſponſiuæ cum probationibus ſuis. Secundo, ſoluenda ſunt quædam argumenta, quæ formantur à contradicentibus viæ noſtræ.

Prima concluſio. Sicut duabus naturis ſpecie diſtinctis repugnat ſimul eſſe in eodem ſecundùm eſſe actu perfectũ, ita pluribus ſpeciebus intelligibilibus repugnat eſſe ſimul in actu perfecto in eodem intellectu, ita quòd ſimul actuent intellectum. vt ſimul plura inquantum plura intelligat. Prima, pars iam probata eſt à nobis in 10. metaph. q. 13. vt videre poteris. Secunda autem pars probatur à B. Th. in 1. parte q. 85. art. 4. ſic. Impoſſibile eſt idem ſubiectum perfici ſimul pluribus formis vnius generis, & diuerſarum ſpecierum, ſicut eſt impoſſibile idem corpus ſimul colorari diuerſis coloribus, & figurari diuerſis figuris. Sed omnes ſpecies intelligibiles ſunt vnius generis, quia ſunt perfectiones vnius intellectiuæ potentiæ. Impoſſibile eſt ergo, quòd idem intellectus ſimul perficiatur pluribus ſpeciebus intelligibilibus ad intelligendum ſimul diuerſa actu. Hæc ratio quantum valeat declarabitur in ſolutione argumentorum.

Secunda concluſio dato, ꝙ duo formæ contrarię diſtinctę ſpecie non ſe compatiantur ſimul in eodem ſecundùm eſſe reale naturale, poſſibile tamen eſt ꝙ ſe ſimul compatiantur in eodem ſm eſſe intentionale, probatur. Ideo non ſe cõpatiuntur ſm eſſe naturale, quia ſe mutuo corrumpũt, cum ſint qualitates contrariæ. Sed hæc actio corruptiua non competit eis ſm eſſe intentionale. Vanum. n. eſt dicere ſpeciem intentionem caloris calefacere. Vnde, & apud philoſophum ſpecies contrariorum in anima non ſunt contrariæ. Et aduerte, ꝙ hæc concluſio eſt de mente B. Th. in lib. de ſenſu, & ſenſato, in expoſitione tex. vltimi qui incipit. Vel quem

ad materiam. Nam ſic inquit. Non omninò ſe habet in ſenſu,& in intellectu ſicut in corporibus naturalibus. Corpus enim naturale recipit formas ſecundùm eſſe naturale,& materiale,ſecundùm q̄ habent inter contrarietatem,& ideo non poteſt idem corpus ſimul recipere albedinem, & nigredinem. Sed ſenſus,& intellectus recipiunt formas rerum ſpiritualiter,& intentionaliter ſecundùm eſſe quoddam intentionale,ſecundùm quòd non habent contrarietatem. Vnde poſſunt ſimul recipere ſpecies contrariorum. Cuius ſimile poteſt videri in diaphano,quòd in vna,& eadem ſui parte immutatur ab albo,& à nigro,quia immutatio non eſt materialis,ſed ſecundùm eſſe intentionale,hæc B.Th.ex quibus patet,quòd ad mentem eius poſſumus concedere, duo accidentia intentionalia ſe compati in eodem ſubiecto,& in eodem medio. In quo autem ſenſu ſe ſimul compatiātur,an vt res, & qualitates,licet habeant eſſe intentionale,vel vt ſpecies. Similiter an in actu perfecto,vel imperfecto, vel in habitu, declarabimus in ſolutione argumentorum.

Quantum ad ſecundum aduerte,quòd Scotus cōtra illam propoſitionem B.Th. aſſumptam in probatione primæ concluſionis ſ. Impoſſibile eſt idem ſubiectum perfici ſimul diuerſis formis eiuſdem generis, ſic arguit.

Primo, in eodem puncto aëris contingit eſſe plures ſpecies intentionales, ergo &c.

Ad hoc dico,quòd ſpecies intentionales dupliciter conſiderantur. Primo,vt ſunt res,& qualitates in genere entium, ſic conceditur, quòd ſunt actu in medio. Secundo, vt ſunt ſpecies ſenſibiles,id eſt vt ſunt principium ſentiendi ipſi ſenſui,& ſic nunquam ſunt in actu perfecto, niſi quando ſenſus actu ſentit,vnde nego,quòd vt ſic ſint in actu completo in ipſo medio,ſed ſunt ſolum vt in deferente, ſecundùm doctrinam B.Th.in q.de veritate,q.8.art.14. Nam B.Th.intendit, quòd impoſſibile eſt idem perfici ſimul pluribus formis eiuſdem generis ſecundùm actum perfectum, & completum. Nam de actu incompleto,ſiue vt in habitu,non reputat impoſſibile vt dicemus,ſicut non eſt inconueniens,duo contraria ſe compati in gradibus remiſſis, vt determinauimus in 10.metaph. in quæſtionibus noſtris.

Secundo,

Secundo, impoſſibilitas formarum exiſtendi ſimul ſumitur ex oppoſitione: ſed ſpecies oppoſitorum in intellectu non ſunt oppoſitæ, quoniam ibi non ſunt ſecundùm eſſe naturale, ergo &c.

Ad hoc dico ſecundùm doctrinam B.Th.ꝙ cauſa ſufficiẽs & totalis huius incompoſſibilitatis, non eſt ſola oppoſitio, vel repugnãtia ſecundùm eſſe, aut ſm̃ diuerſum ſitum in partibus, vt reperiuntur in diuerſis corporibus realiter receptis in corpore, & in figuris, propter diſtinctionem ſitus, ſed etiã vnigeneitas formarum. i. quia ſunt vnius generis proximi, ſicut ſunt omnes ſpecies colorum. Et ſi quæras, vnde ſit quòd tales formæ vnigeneæ dato quòd non ſint oppoſitæ, non ſe compatiuntur. Dico ſecundùm doctrinam B.Th. in q. de veri. q. 8. art. 14. quòd cauſa huius eſt vnitas potentiæ receptiuę in ſubiecto. Nam formæ diuerſorum generum recipiuntur in ſubiecto ſecundùm diuerſas potentias, vt color recipitur in corpore propter diaphaneitatem, & ſapor propter humiditatem, vnde in pomo ſtant ſimul album, & dulce, formę autem vnius generis proximi reſpiciunt ſubiectum ſecundùm vnammet potentiam receptiuam, ſicut omnes colores reſpiciunt corpus ſecundũ diaphaneitatem. Eſt enim color actus perſpicui, vt declarauimus in lib. 2. Et quoniam ſicut potentia reſpicit actum ſic vna potentia vnum actum, & plures potentiæ plures actus, ideo eſt impoſſibile vt vna potẽtia ſimul plures actus reſpiciat. Nam ſi plures reſpiceret, iam non eſſet vna. Dico ergo ad argumentum, quòd non adducit cauſam ſufficientem, & totalem talis incompoſſibilitatis, ideo non concludit. Tertio, ſpecies intelligibiles ſeruantur ſimul in eodem intellectu, & ſunt actu, quia ſunt ſubiectiuæ in intellectu, ſecundùm Thomam, ergo &c.

Ad hoc dico, ꝙ intellectus dupliciter conſideratur. Primo, vt eſt res, & natura quædam. Secundo, vt intellectus eſt, ſimiliter ipſa ſpecies intelligibilis dupliciter conſideratur. Primo, vt res, & qualitas quædam eſt. Secundo, vt eſt ſpecies intelligibilis. i. vt poteſt conſtituere in actu intellectum, vt intellectus eſt. i. in eſſe intelligibili, non in eſſe naturæ. Tũc dico ad argumentum, licet conſeruentur, & inhæreant intellectui, vt res, & qualitates ſunt, & vt intellectus res eſt, quan-

do etiam intellectus non intelligit tamen non ſunt in actu perfecto, vt ſunt ſpecies intelligibiles, & vt intellectus eſt, niſi quando actu mouent ipſum ad intellectionem. Et quoniam plures non mouent ſimul ad intelligendum plura, vt plura ſunt, ideo plures ſpecies intelligibiles, vt intelligibiles, non ſunt in actu perfecto ſimul in eodem intellectu, vt intellectus eſt. Et aduerte, quòd neſcientia huius diſtinctionis præpoſite decepit arguentem. Non enim conſiderauit de ſpecie, & de intellectu, niſi ſicut formam naturalem, & ſubiectum ſuum. Et tamen conſiderare debebatis de eis in ordine intelligibilium, & non ſolum in ordine naturalium.

Quarto, arguit contra illud quòd dicit B. Th. ſ. omnes ſpecies intelligibiles eſſe eiuſdem generis. Nam non minus diſtant ſpecies lapidis, & ſpecies cœli quam lapis, & cœlum. Si enim cauſæ vniuocę diſtinguuntur genere, & effectus earum ſimiliter, ſpecies autem cauſatur ab obiecto, ergo ſpecies lapidis, & cœli non ſunt eiuſdem generis.

Ad hoc dico, quòd arguens deficit ex in conſideratione diſtinctionis, quam præpoſui in reſponſione ad præcedens. Nam admiſſo, quòd ſpecies lapidis, & cœli, vt effectus, & qualitates diſtinguantur genere. Nego tamen, vt ſunt ſpecies intelligibiles, id eſt vt reſpiciunt intellectum, vt ipſius formę in eſſe intelligibili, quòd diſtinguantur genere, quoniam intellectus noſter eſt forma ſimplex, & vno modo reſpicit ſuas ſpecies intelligibiles, ex quo ſequitur, quòd ſi duo intellectus non ſunt eiuſdem ordinis, nec ſpecies eorum erunt eiuſdem generis, vnde ſpecies intellectus angelici, & humani nō ſunt eiuſdem generis.

Quidam autem ſequentes viam Stoici ſic arguunt. Quando duæ formæ, aut duæ actiones nihil abijciunt à ſubiecto, poſſunt ſimul ineſſe, vt patet in aëre in quo ſimul recipiuntur calor, & lumen. Sed plures ſpecies nihil abijciunt ab intellectu, ergo &c. Præterea ratio B. Th. non videtur valere, quoniam non eſt idem iudicium, de figuris, & de ſpeciebus. Nam figurę habent repugnantiam adinuicem propter diuerſos ſitus partium, & ideo non poſſunt ſimul eſſe, ſed ſpecies non habent repugnantiam, ergo &c.

Ad primum dico, ꝙ maior eſt falſa, ſi formę ſunt eiuſdem

generis

generis proximi, & ſecundum eſſe perfectum, ad probationem, nego, ꝙ calor, & lumen ſint eiuſdem generis proximi.
Ad ſecundum datur eadem reſponſio quæ data eſt ad ſecũdum, quia non aſſignat ſufficientem, & totalem cauſam incompoſſibilitatis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 4. Si ſpecies intelligibilis remanet in intellectu poſtquam ceſſat intellectus intelligere.

IN HAC quæſtione duo ſunt agenda. Primo, probabitur, quòd ſpecies intelligibilis poſtquam eſt recepta in intellectu poſſibili non corrumpitur etiam, quòd intellectus ceſſet omnino ab intellectione, vt patet in philoſopho dormiente. Secundo ſoluetur dubium, quòd oritur ex dicto Commentator.

Quantum ad primum aduerte, quòd B.Th.in 1.parte q. 89.art.5.probat, nec habitum ſcientiæ, nec ſpeciem intelligibilem corrumpi, etiam ceſſante omni intellectione, & fundat ſe ſuper doctrinam philoſophi in libro de longitudine, & breuitate vitæ, vbi ſic inquit. Sunt enim, & propriæ corruptiones multas exiſtẽtium, vt ſcientia, ſanitas, ægritudo, hæc enim corrumpuntur, etiam non corruptis ſuis ſuſceptiuis, ſed ſaluatis, vt ignorantiæ corruptio, reminiſcentia, & eruditio. Scientiæ autem, obliuio, & deceptio, ſm accidens vero corrumpuntur corruptis naturalibus ſubiectis. Corruptis enim animalibus, corrumpitur, & ſanitas, & ſcientia, quę eſt in animalibus. Hæc philoſophus. Ex quibus ſic arguitur, ſubiectum ſcientiæ, & ſpeciei eſt intellectus, qui eſt incorruptibilis, vt determinatum eſt ſupra. Et non habent contrarium, præcipue quantum ad primam operationem intellectus, in qua non eſt per ſe verũ, nec falſum, niſi per accidens. Et præterea vt dictum eſt in quæſt. præcedenti ſpecies contrariorum in potentijs cognoſcitiuis non ſunt contrariæ, nec habent repugnantiam, ideo ſe ſimul compatiuntur in habitu, ſiue in actu imperfecto, vt diximus ſupra. Si ergo ex doctrina philoſophi, omne quòd corrumpitur, corrumpitur à ſuo contrario, vel ad corruptionem ſui ſubiecti, & neutra harum cauſarum inſit ſpeciei intelligibili, ſequitur, ꝙ permanet in itellectu poſt intellectionem, imò quòd indelebiliter

biliter perſeuerat in intellectu, poſtquam producta eſt, loquendo de incorruptione intrinſeca,& reali. Et id dico, quoniam ſi conſideretur ſpecies, vt reſpicit phantaſma, à quo productum eſt, poteſt dici quòd corrumpitur corruptione extrinſeca pro quanto corrumpitur phantaſma. Sicut & potentia materiæ realiter, & intrinſecæ eſt incorruptibilis, eo quòd eſt ipſa ſubſtantia materiæ, vt determinauimus in q. noſtris metaphyſicalibus. corruptibilis autem eſt, vt reſpicit hanc vel illam formam, quæ abijcitur à materia. Et hæc poteſt dici corruptio ex connotatio, vt quando corrumpitur relatio ex corruptione termini in via noſtra. Cum igitur remaneant poſt intellectionem principia actiua propinqua ſpeciei,& ſubiectum eius,& nulla adſit contrarietas, nulla videtur ratio ſuadere quòd poſt intellectionem non remaneant. Conſtat autem, quod in intellectu philoſophi dormientis remanent principia actiua propinqua ſpeciei, ſcilicet phantaſma in fantaſia & intellectus agens, vt lumen. Nec poteſt dici, quòd humiditas quæ eſt cauſa dormitionis impediat conſeruationem ſpeciei in intellectu, quoniam non eſt ſubiectiuę in phantaſma, ſed in intellectu, qui eſt virtus non organica, qui nec denominatur calidus nec humidus, vt dictum eſt ſupra, quando pertractauimus de abſtractione intellectus. Secus autem eſſet de ſpecie ſenſibili, quæ ſigillatur in organo, vnde ſi organum eſt humidum, licet bene recipiat, tamen male retinet, vt declarauimus agentes, de ſenſibus interioribus in epitomate noſtro in tertio de anima.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd Comment. in 3. de anima in comment. 39. videtur eſſe contra hanc determinationem. Nam ſic inquit. Neceſſe eſt vt formæ ſint exiſtentes in intellectu ſecundùm velocitatem,& rem velocis transmutationis non fixam. Et quòd illę eædem formæ ſint exiſtentes extra animam in rebus ſenſibilibus, ſecundùm quòd habitus exiſtit in habente habitum,& res fixa in re patiente. Ex quibus verbis conſtat, quòd ſi formæ exiſtentes in intellectu, quæ ſunt ipſe ſpecies, ſunt ſecundùm velocitatem,& rem non fixam, ſed velocis tranſmutationis, non recipiuntur indelectabiliter in intellectu, ſed potius vt in tranſitu.

Ad hoc dicunt qui negant ſpeciem impreſſam, quòd in intellectu

tellectu non eſt alia forma, nec ſpẽs, niſi actus intelligendi, quem cõſtat non hr̃e eſſe fixum in intellectu, eo ꝙ ceſſamus qñ volumus,& eſt velox, quia cum ſit actio immanens ꝓducitur in inſtanti. Et ſic ſm̃ iſtos, dictum Cõment. non habet difficultatem. Verum quia in via noſtra ſuſtinemus ſpeciem impreſſam, ideo apud nos hoc dictum eſt difficilius.

Tu igitur relictis multis opinionibus ex ponentibus verba Comment. dicit, ꝙ ſpecies intelligibilis dupliciter cõſiderari poteſt. Primo, ſm̃ ſe. Secundo, vt coniuncta actui intelligendi, vel ſic. primo, vt recepta eſt in intellectu. ſecundo, vt plenè actuat intellectum pro actu ſecũdo, vel ſic. Primo, quo ad naturam ſuam. Secundo, quo ad vſum. Si primo modo, dico, ꝙ eſt fixa & permanens, per rationem iam allegatam. Si ſecundo modo, non habet maiorem fixionem quàm actus intelligendi, in quo diu perſiſtere non poſſumus propter laborem phantaſiæ. Et in hoc ſecundo ſenſu intelligendum eſt dictum Comment. Quòd ſi tu velis intelligere quo ad primum ſenſum, non eſt concedendum à Thomiſta, ſic mihi occurrit dicendum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶ *Quæſtio I. De actu intelligendi, ſi diſtinguitur realiter à ſpecie intelligibili.*

IN HAC q. inueniò duas extremas opiniones. Quarũ prima eſt tenentium ſpeciẽ intelligibilem impreſſam. Secunda eſt negantium eam. Qui tenent primam viam, concedunt diſtinctionem realem inter actum intelligendi & ſpeciem. Qui autem tenent ſecundam viam, negant hanc diſtinctionem B. Th. & Scotus & Iand. tenent primam viam. Henricus Aureolus, & Ioannes Bach. tenent ſecundam. Tu igitur primo, formabis viam B. Th. & ſequentium eum. Secundo, ſolues rationem tenentium oppoſitum.

Quantum ad primum, ponitur hæc concluſio. Actus intelligendi, & ſpecies intelligibilis diſtinguuntur realiter. Hæc concluſio eſt de mente B. Th. in q. de potentia Dei q. 8. artic. primo, vbi inquit. Differt actus intelligendi à ſpecie. Nam ſpecies intelligibilis qua fit intellectus actu, conſideratur vt

principium actionis. Et ad hanc concluſionem adducitur multiplex ratio.

Prima ſpecies reducit intellectum de potentia ad actum intelligendi, ergo diſtinguitur realiter ab intellectione. Antecedens patet quia intellectus cum ſit in pura potentia ſm ſe non poteſt ſe reducere ad actum, niſi per illud per quod cõſtituitur in actu primo. Hoc autem eſt ſpecies, vt dictũ eſt ſupra ergo &c. Conſequentia autem probatur, quoniam principium actus intelligendi & ipſe actus ſe habent vt cauſa & effectus, inter quæ neceſſario interuenit diſtinctio realis, vt determinatum eſt in quinto metaphyſicæ, in quæſtionibus noſtris.

Secunda, ſi ſpecies eſt idem cum intellectione, ergo quòd eſt principium productiuum ſpeciei, eſt etiam intellectionis, quòd eſt falſum. Conſequentia manifeſta eſt. falſitas conſequentis probatur. Nam phantaſma ſimul cum intellectu agente eſt principium ſpeciei productiuum, vt dictum eſt ſupra, & principium productiuum intellectionis eſt intellectus poſſibilis actuatus ſpecie, vt determinabitur infra ergo, &c.

Tertia ſpecies intelligibilis (vt determinatum eſt ſupra) remanet in intellectu, ſaltem habitu, remota omni intellectione, ergo patet, quòd diſtinguuntur realiter. Sed aduerte, quòd apud negantes ſpeciem impreſſam, iſtæ rationes non concludent, quoniam tenent quòd phãtaſma illuſtratum, eſt immediatum motiuum intellectus ad intellectionem. Eſt ergo neceſſe vt prius ſuſtineat, dari de neceſſitate ſpeciem impreſſam iuxta determinationem quam fecimus in prima qõ. de ſpecie intelligibili.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd tenentes oppoſitũ fundant ſe ſuper duo. Primo, dicunt quòd non datur alia ſpecies, nec alia forma in intellectu, niſi actus intelligendi, & qñ philoſophus & Comment. nominant ſpeciem in intellectu, per ſpeciem non intendunt niſi actum intelligendi. Secũdo, dicunt quòd poſito quòd concederent dari ſpeciem impreſſam, non datur actus intelligendi, vt quid productum realiter ab intellectu actuato ſpecie. Sed dicunt, quòd per ſpeciem intelligibilem, res ſufficienter apparet intellectui in eſſe cogni

to,

to,& hoc eſt ſecundum eos formaliter intelligere.

Quòd igitur non detur ſpecies diſtincta realiter ab actu in telligendi probaut tripliciter.

Primo ſupponitur, quòd intelligere non eſt aliud, quàm menti habere præſens obiectum per modum apparentis ſiue manifeſtati. Sicut videre non eſt aliud, quàm habere præ oculis obiectum viſibile vt apparẽs. Ex hoc ſic arguitur, ſi ſpecies diſtinguitur realiter ab ĩtelligere, ſequitur quòd res bis intelligitur,& bis apparet intellectui, quòd eſt ſuperfluum. Conſequentia probatur, quoniam cum ſpecies intelligibilis ſit repręſentatiua, & ſimilitudo obiecti, per ipſam apparet obiectum intellectui, & ſecundum te apparet per ipſum intelligere, ergo bis apparet, & ſic bis intelligitur. Sufficit ergo ſpecies, & non eſt ponendum aliud diſtinctum à ſpecie in intellectu.

Ad hoc dicitur, quòd res apparet intellectui per ſpeciem habitualiter, & apparet per intellectionem actualiter, & ſic conceditur quòd bis apparet, ſed negatur ꝙ bis intelligatur, non enim intelligitur, niſi actualiter appareat. Et cum dicitur ꝙ hoc eſt ſuperfluum, negatur: Superfluũ quidem eſſet, ſi bis appareret actualiter, non autem ſi ſemel actualiter, & ſemel habitualem, ſicut non eſt ſuperfluum, philoſophũ dormientem ſcire lapidem habitualiter, & dum vigilans conſiderat ſcire actualiter.

Secũdo, intelligere vel eſt ſimilitudo obiecti, ſicut ſpecies, vel non. Si datur primum, ergo duæ ſimilitudines eiuſdem obiecti erunt ſimul in eodem intellectu, ꝙ videtur ſuperfluũ. Si ſecundum, contra, quia actus magis immittatur obiectum quàm quæcunque alia ſimilitudo, ergo vanum eſt ponere intelligere diſtinctum realiter à ſpecie.

Ad hoc dicitur, ꝙ datur primum, & conceditur in eodem intellectu reſpectu eiuſdem obiecti, eſſe duas ſimilitudines: ſed vnam in habitu, aliam in actu, nec id eſt ſuperfluum, vt dictum eſt ad primum.

Tertio, dicit Comment. in 2. de anima, commento 122. quòd intentiones rerum in anima ſunt comprehẽſiones, ſed intentiones ſunt ipſæ ſpecies, ergo ſpecies eſt intellectio. Et in 3. de anima, commento 31. dicit, quòd intelligere non eſt

aliud quàm recipere intentiones, ſed intentiones, quas reci pit intellectus poſſibilis ab intellectu agente ſunt ipſe ſpecies, ergo ſpecies receptæ ſunt actus intelligendi.

Ad hoc dicitur in via noſtra, ꝙ ſi Comment. intendit hãc prædicationem eſſe eſſentialem, intentiones ſunt comprehẽſiones, & hanc, intelligere eſt receptio intentionis, neganda ſunt dicta eius, quoniam ex eis ſequitur intellectum poſſibilem eſſe mere potentiam paſſiuam, quòd nos non concedimus, quoniam eſt veræ productiuus intellectionis actuatus ſpecie. Si autem intendit prædicationem illam eſſe cauſalẽ, conceditur, vt ſic exponatur, intentio eſt comprehenſio. i. eſt cauſa comprehenſionis, eodem modo exponatur ſecunda. Sed ex hoc non ſequitur identicæ intentionem eſſe comprehenſionem: nec receptionem intentionis, eſſe intellectionẽ, imò ſequitur oppoſitum: qm̃ cauſa non identificatur effectu. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 2. Si intelligere eſt formaliter & eſſentialiter agere vel pati.

IN HAC quæſtione inuenio tres vias, & volo ſingulas diſcutere, ex quibus tertia eſt B. Th. iuxta quam determinabo quæſitum.

Prima tenet, ꝙ intellectus poſſibilis nullo modo producit intellectionem, ſed tm̃ recipit, producitur aũt ab intellectu agente, ſm hanc viam, ſed alio modo ſm Aureol. & alio modo ſm Iand. Nam vult Aureolus, ꝙ actus intelligendi non diſtinguatur à ſpecie intelligibili, cuius argumenta iam ſoluimus in q. præcedenti, & vult ſpeciem produci ab intellectu agente, & in hoc bene dicit. Et arbitratur quòd intelligere non ſit aliud q̃ intellectum poſſibilem recipere ſpeciem, & ſic apud ipſum intelligere eſt eſſentialiter pati, quoniam recipere eſt pati, & fundat ſe ſuper dictum Comment. in 3. de anima, commento 18. qui dicit, quòd intelligere non eſt aliud quàm intentiones recipere. Sed dictum Cõment. in quo ſenſu concedendum, & in quo ſenſu negandum ſit, in via noſtra iam expoſuimus in quæſtione precedenti. Iand. autem in tertio de anima, quæſt. 24. tenet quòd vltra hoc quòd agens intellectus producit ſpeciem, producit etiam actum intelligendi,

di,qui recipitur in intellectu poſſibili,& ſic reſpectu intellectus poſſibilis eſt eſſentialiter pati. Et dicit Iandun. doctores latinos non poſuiſſe, vel non inueniſſe hanc viam magis occupati circa theologalia. Sed dicat quo vult,conſtat quòd volens ſeruare imaginationem ſuam, incidit in manifeſta inconuenientia. Nam non poteſt ſaluare, quòd intelligere ſit veræ actio immanens, cõtra philoſophum in 9.metaphyſic. tex.16.Si enim intelligere eſt actiuæ ab intellectu agente & recipitur impoſſibile,ergo actio immanens non eſt ſubiectiuæ in ſuo agente: & quoniam Iandun.propter ſuam imaginationem cogitur concedere conſequentiam,ideo contradicit philoſopho in 9.metaphyſic.in text.decimoſexto,vbi inquit. Quorum vero non aliud opus præter actionem in ipſis exiſtit actio, vt viſio in vidente ſpeculatio in ſpeculante,fœlicitas in fœlice.

Dicit etiam Iand.quòd intellectu agens eſt vnitus poſſibili ſecundum eſſe, ſicut forma ſuo ſubiecto. Hoc autem eſt contra Comment.in 3.de anima,commento 35.Qui vult ꝙ intellectus agẽs copuletur poſſibili vt agens paſſo,donec cõpleta fuerit adeptio totius habitus ſcientifici, & tunc copulatur vt forma. Præterea ex reſponſione Iand.ſequitur quòd omne agens in ſeipſum agat actione immanenti, quia tunc non diſtinguitur,ſubiecto, principium actiuum à ſuo paſſiuo. Et ſic aqua calida infrigidans ſe,& animal mouens ſeipſum,habent actionem immanẽtem,quòd nullus recte ſentiens concedit.

Secunda tenet,ꝙ reſpectu intellectus poſſibilis eſt partialiter, ſed non totaliter agere, eo ꝙ intellectus poſſibilis eſt cauſa partialis intellectionis, & ſpecies alia cauſa, & producunt diſtincta cauſalitate. Et hæc videtur eſſe opinio Scoti, de qua loquemur infra,qñ quæremus, ſi intelligere eſt à ſola ſpecie,vel à ſolo intellectu,vel ab vtroque. Et ſic ſm Scot. intelligere non eſt pati, niſi concomitãter prout intellectus recipit in ſe intellectionem productam actiuæ ab intellectu & à ſpecie,vt à duabus cauſis partialibus.

Et ſi dicas,ꝙ ſm Scot.intellectus prius recipit ſpem quàm producat actum intelligendi, ergo intelligere ſm Scot.non ſolum concomitanter,ſed antecedenter eſt pati.Reſpondeo,

quòd apud Scot. per accidens eſt, quòd ſpecies, vt productiua partialiter ipſius intellectionis, informet ĩtellectum, & ideo ſm ipſum nõ niſi per accñs intelligere eſt antecedenter pati, nunc aũt loquimur de per ſe. Hæc aũt opinio q̃uo cõcordet cum via noſtra, dicemus infra & quomodo non.

Tertia via tenet intelligere eſſe eſſentialiter agere, q̃m ſolus intellectus ꝓducit intellectionem, ſed nõ per ſeipſum p̃ciſę, cum ſit, vt materia, in genere intelligibilium, vt declaratum eſt ſupra, ſed mediante ſpecie intelligibili, ꝑ quàm vt ꝑ formam ſuam conſtituitur in actu primo, non vt res & natura quædam eſt, ſed vt potentia cognoſcitiua eſt. Et tunc cum ſit in potentia accñtali, põt ſe reducere ad actum ſecundum. Et hæc cenſetur eſſe ſententia, & mens B. Th. & Comment.

Sed aduerte, ꝙ hæc poſitio poteſt bene & male intelligi. Male quidẽ, ſi imaginemur ꝙ intellectus ſub ſpecie exiſtens producit intellectionem, ſicut aqua exiſtens ſub calore calefacit. Nam licet aqua denominetur calefaciens, tñ verum eſt dicere, ꝙ calefactio eſt à ſolo calore. Nec poteſt dici eſſe ab aqua, niſi quia ſuſtentat calorem. ſic & intellectio eſſet à ſola ſpecie, denominatiuæ autẽ ab intellectu. Item poteſt male intelligi, ſi imaginemur, quòd ſicut ex forma & materia ſit vnum tertium, quòd non ſe toto, ſed ſolum ratione formæ eſt actiuum, ſic ex intellectu & ſpecie fiat tertium, quòd tantum ratione ſpeciei ſit actiuum, nam hoc eſt falſum in genere cognoſcentium, licet ſit verum in genere naturalium, bene autem intelligitur, ſi imaginemur, quòd ex eo quòd ſpecies quæ eſt ipſum obiectum, contentiuæ in eſſe cognoſcibili recipitur in intellectu, non fit aliquod tertium, ſed ipſe intellectus fit ipſum intelligibile in eſſe cognoſcibili, tunc intellectus factus totus in actu, ſe toto & non ratione partis, exit in actum intelligendi. Et ſecundum hunc ſenſum dicendum eſt quòd intelligere eſt agere eſſentialiter. Nec debet dici eſſe eſſentialiter & permixtim agere & pati, ſed quòd eſt agere eſſentialiter, & eſt pati antecedenter, & concomitãter vt expoſuimus ſupra. Et aduerte, quòd ſi proprię volumus loqui, debemus potius dicere, quòd intellectus intelligens, ſe habet modo actiui eſſentialiter, & modo paſſiui antecedẽter & concomitanter, quàm quòd ſit verè agens & patiens.

Tales

Tales enim termini non propriȩ verificantur niſi de agente, & patiente actione, & paſſione prædicamentali. Intelligere autem, & omnis actio immanens, non ſunt in prȩdicamento actionis ſed qualitatis, vt determinauimus in lib.9.metaph. in q.noſtris. Vnde intelligens & agens immanenti, potius habet modum agentis, quàm ſit propriæ agens. Et ſi tu hanc viam conſideras, ſignificat animam intellectiuam, & eleuat eam ſupra ordinem agentium actione naturali.

Contra hanc viam nr̄am non inuenies argumenta difficilia, niſi hȩc duo, quæ immediate formabimus & ſoluemus.

Primo, ſi intellectus ſe toto, & non partialiter producit intellectionem, & illam in ſeipſo recipit, ergo efficiens & materia coincidunt in idem numero reſpectu euidens, quòd eſt contra philoſophum in 5.metaph.in cap.de cauſis.

Secundo, cum inter agens, & patiens ſit relatio realis in 5. metaph.cap.de ad aliquid. ergo eiuſdem ad ſeipſum erit relatio realis, quòd eſt falſum, quoniam relatio realis requirit extrema diſtincta realiter, idem autem non diſtinguitur realiter à ſeipſo.

Ad hȩc duo argumenta, dicunt aliqui Thomiſtæ concedēdas eſſe conſequentias, nec vllum ſequitur inconueniens. Eſſent autem inconuenientia, ſi intellectus eſſet veræ & ꝓpriæ agens, ſicut contingit in naturalibus per actiones tranſeuntes. Sed in huiuſmodi actionibus, quæ ſunt actas perfecti, non ſunt inconuenientia, nec illa principia adducta ex philoſopho de non coincidentia efficientis & materiæ in idem numero, & de relatione reali eiuſdem ad ſeipſum, verificantur in huiuſmodi actionibus permanentibus.

Sed hæc rn̄ſio ſi ſit vera, vel falſa tranſeat, ego autem puto, tutius eſſe in via noſtra, negare vtranque conſequentiā. Nā prima nō concludit reſpectu eiuſdem, quia intellectus actuatus ſpecie eſt efficiens intellectionis, & vt nudus, eſt receptiuus eiuſdem, ſimiliter ſecunda non concludit, qm̄ relatio illa non eſt eiuſdem ad ſeipſum eodem modo ſumptum. Nam intellectus vt actuatus ſpecie, & vt præciſæ intellectus, non ſunt idem realiter, aliquid.n.reale includit intellectus actuatus ſpecie, quod non includit intellectus vt præciſæ intellectus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 3. Si actus intelligendi eſt effectiuæ à ſola ſpecie, vel à ſolo intellectu poſſibili, vel ab vtroque.

IN HAC quæſtione inuenio diuerſitatem & vnitatem opinionum, Sed aliter & aliter. Nam omnes Commentiſtæ & Scotiſtæ, & Thomiſtæ, concordant in tribus concluſionibus vt infra.

Prima. Sola ſpecies non eſt totale productiuum intellectionis. Hæc probatur duplici ratione. Primo, ſi ſpecies ſola produceret intellectionem, ergo intellectus poſſibilis tãtum reciperet, ergo dignior eſſet ſpecies ipſo intellectu, quòd nullus recte ſentiens concederet, quoniam intellectus vel eſt idẽ cum eſſentia animæ intellectiuæ, quæ eſt digniſſima inter formas inferiores, vel eſt nobiliſſima potẽtia fluens ab eſſentia animæ. Species autem eſt forma intentionalis tantum, ergo &c. Conſequentia autem probatur, quoniã cuius actus eſt nobilior, & ipſum eſt nobilius, ſed ſi ſpecies producit intellectionem, & intellectus ſolum recipit, cõſtat quòd actus ſpeciei eſt nobilior. Nobilius eſt enim agere, quàm pati. Et dicit philoſophus in 3. de anima, tex. 19. quòd honorabilius eſt agens, patiente, & principium. ſ. actiuum, quam materię. i. receptiuum, ergo &c. Secundo, ſic, ſi ſpecies ſola producit intellectionem, ergo cauſa principalis & totalis imò æquiuoca eſſet indignior ſuo effectu, quòd eſt falſum, vt patet ex ſe. Conſequentia autem ſic probatur. Conſtat apud omnes, ꝙ intellectio eſt nobilior ſpecie intelligibili, qm̃ perficit intellectum vltima perfectione, ſi ergo ſpecies eſt totalis cauſa intellectionis, patet ꝙ cauſa principalis, & totalis, & æquiuoca, erit indignior ſuo effectu.

Secunda concluſio. Solus intellectus poſſibilis præciſæ ſumptus, & remota quacunque ſpecie actuante ipſum intelligibiliter, non eſt totalis cauſa intellectionis. Hæc conceditur ab omnibus ſequentibus viam Ariſt. eo quòd ſecundum ipſum, eſt pura potentia in genere intelligibilium, vt declaratum eſt ſupra. Quidquid autem eſt in pura potentia paſſiua, non reducitur ad actum per ſeipſum, ſed indiget aliquo ente actu vel actuante ipſum, vt determinauimus in q. noſtris metaphyſicalibus.

Ter

Tertia concluſio. Intellectus poſſibilis ſimul cum ſpecie eſt ſufficiens principium productiuum intellectionis. Omnes Thomiſtæ, & Scotiſtæ concordant in hac concluſione, quoniam cum non ſit ſola ſpecies, nec ſolus intellectus, reſtat à ſufficiēti diuiſione, ꝙ ſit intellectus ſimul cum ſpecie.

Sed tu aduerte, ꝙ non concordant in vno aliquo ſenſu cōcluſionis. Nam Scotus in 1. diſt. 3. q. 7. ibi. Ad quæſtionem rñdeo, tenet expreſſæ, ꝙ vtrunque concurrit actiuæ. Sed partialiter, & non ex equo. Sed principaliter cauſa eſt intellectus. Species aũt eſt cauſa inferior. Nec ſunt veræ ſubordinatæ, quia ſpecies non accipit cauſalitatem ab intellectu, nec econuerſo, ſed vterque habet cauſalitatem ſuam, & ꝓut ſpecies producit intellectionem accidit ei, ꝙ informet intellectum, vnde licet ibi ſit vnitas ordinis per ſe, inquantum tali ordine concurrunt ad eundem actum producendum, admiſcetur tñ vnitas per accidens, prout ex ſpecie, & intellectu ſit vnum per accidens, ſicut ex accidente, & ſubiecto, licet autem ſpecies non accipiat cauſalitatem ab intellectu, nec econuerſo, tamen dicuntur duæ cauſæ partiales, quia intellectio non poteſt produci, niſi ſimul concurrant, ſicut eſt de patre, & matre reſpectu generationis. Et quidem quòd intellectus producat actiuæ, habet pro manifeſto. Alioquin non eſſet in poteſtate noſtra intelligere quando volumus deductis impedimentis. Quòd aũt non ſolus intellectus producat, iam manifeſtum eſt per ſecundam concluſionem. Quòd vero ſpecies actiuæ concurrat, non probat quia videtur ei neceſſario ſequi. Nam ſi ſolus intellectus non ſufficit, requiritur obiectum, vel per ſeipſum, ſi poteſt immediate vniri intellectui, vel per ſpeciem mediam quę ſit vice obiecti, ergo obiectum, vel ſpecies obiecti concurrit actiuæ ad intellectionem.

Hæc eſt opin. Scoti, quæ quantam veritatem contineat declarabitur infra. Inter Thomiſtàs autem de ſenſu tertiæ cōcluſionis eſt apparens diuerſitas. Nam aliqui videntur tenere ſenſum Scot. etiam ad mentem B. Th. Vnde Capr. in 1. diſt. 35. q. 1. reſpondens ad quintum Scoti: factum cōtra primam concluſionem, dicit, quòd ſpecies intelligibilis nō eſt totale principium intellectionis, ſed partiale, & ſic videtur declinare ad ſenſum Scoti. Tamen reſpondens ad quartum Scoti,

Scoti factum contra eandem concluſionem dicit. Species intelligibilis non habet rationem potentię, ſed ipſe intellectus habet rationem potentiæ, cuius cauſa eſt, quia licet tam intellectus, quàm ſpecies concurrant in actu intelligendi, tamen intellectus principaliter reſpicit ſubſtantiam actus. Species autem modũ actus, vnde quòd ille actus ſit intellectio, habet ab intellectu, quòd autem ſit huius, vel illius obiecti, habet à ſpecie, hæc illę. Ex quibus patet, quòd Cap. videtur declarare modo ad vnum, modo ad alium.

Mihi aũt videtur tenendum de mente B.Th. ꝙ intellectio ſit effectiuæ à ſolo intellectu, non quidem nudo, ſed actuato ſpecie, quæ requiritur, vt conſtituat intellectum in actu primo, & ſic actu conſtitutus producit intellectionem, vndę poſſimus, quòd tota ſubſtantia intellectionis eſt ab intellectu effectiuæ, & non partialiter à ſpecie, ita quòd ſpecies vel obiectum repræſentatum per ſpeciem, non cogit, ſed determinat, ac ſpecificat operationem cognoſcentis, quòd ex ſe eſt indifferens, ad cognoſcendum hoc vel illud obiectum.

Tenendo igitur hanc viam declarandum eſt, quòd opinio Scot. non eſt acceptanda, nec fundamentum ſuum validum eſt; Vnde aduerte, ꝙ Scotus in duobus ſe decepit. Primo, credidit hanc conſequentiam valere. Species requiritur ad intellectionem, ergo requiritur, vt concurrat actiuæ, & tñ non valet, qm̃ ſpecies nullam actiuitatem habet reſpectu intellectionis. Sed dico, ꝙ propter duo concurrit. Primo, vt repræſentet obiectum, vniatque obiectum intellectui, quod non poteſt vniri per eſſentiam. Non enim lapis eſt in anima, ſed ſpecies lapidis. Secundo, vt actuet intellectum, ita ꝙ educat ipſum de potentia eſſentiali ad actum primum. Sicut, & forma ſubſtantialis actuat materiam in gñe entium naturalium.

Secundo, videtur deceptus, quia non conſiderauit naturã intellectus poſſibilis. Si enim aduertiſſet, quòd eſt mere potentia eſſentialis in genere intelligibilium, & quòd potentię eſſentiali repugnat actiuitas, non poſuiſſet intellectum nudum habere actiuitatem partialiter. Quòd autem intellectus nudus ſit in potentia eſſentiali patet per Ariſt. in 3. de anima, tex. 4. quando dicit, quòd habet hanc ſolam naturã, quòd eſt poſſibilis vocatus.

Contra

Contra hanc determinationem non inuenies argumenta fortia, nam quæcunque probant ſpeciem concurrere ad intellectionem, peccant in hac conſequentia, ergo comproducit intellectionem, hęc neganda eſt, ſed concedendum eſt, quòd determinat, & ſpecificat intellectionem, & in hoc vide bis ſoluta argumenta Scoti, & aliorum, quæ recitantur, & Capr. in 1. diſt. 35. q. 1. contra primam concluſionem. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 4. Si poteſt eſſe actus intelligendi ſine conuerſione ad phantaſmata, vel ſine vſu phantaſmatum.

IN HAC quæſtione tria agenda ſunt. Primo, ponetur concluſio reſponſiua. Secundo, declarabitur quomodo ſe habet intellectus ad phantaſma ante abſtractionem ſpeciei, & quando ſe conuertit ad illud, vt intelligat. Tertio, ſoluentur dubia aliqua.

Quantum ad primum ſit hæc concluſio reſponſiua. Intellectus humanus vt coniunctus, non ſolum quando de nouo acquirit ſcientiam, ſed etiam poſt acquiſitam ſcientiam non poteſt producere actum intelligendi, niſi vtatur phantaſmate, in quo relucet, & fundatur obiectum ſuum, hanc probat B. Th. in 1. parte q. 84. art. 7. ſic. Si in actu intelligendi, ſiue in acquiſitione ſcientiæ, ſiue poſt, non requireretur phantaſma, ſequitur, quòd intellectus nō impediretur in actu ſuo propter læſionem alicuius corporalis organi, quòd eſt falſum. Conſequentia quidem patet, quoniam intellectus eſt virtus non organica, non vtens organo corporali, ad differentiam ipſius ſentire, ergo &c. falſitas autem conſequentis experientia patet. Nam videmus freneticum propter læſionem imaginatiuæ, & litargicum propter læſionem memoratiuæ, impediri in acquiſitione ſcientię, & in vſu ſcientię acquiſitæ, ergo &c. Confirmatur ſigno, nam quilibet experitur quando vult aliqđ intelligere, ꝙ format ſibi aliqua phantaſmata, vt exempla, vt in eis quodāmodo aſpiciat, id quòd ſtudet intelligere. Et quando uolumus diſcipulum docere, admonemus, vt formet ſibi per imaginationem, ſic vel ſic, & proponimus ei exempla. Quod vtique non eſſet neceſſe, ſi poſſet intellectus ſine phantaſmatæ intelligere. Et aduerte,

quòd

quòd ibi ſumitur phantaſma, pro ſpecie exiſtente, ſiue in imaginatiua, ſiue in cogitatiua, ſiue in memoria, omnes enim deſeruiunt intellectui, & impeditæ impediunt, & indiſpoſitæ, aut diſtractæ, faciunt intellectum laborare in ſpeculando, vt experimur. Vnde Auicen. in ſexto naturalium dicit animam eſſe in continuo labore, propter naturalem mutabilitatem phantaſiæ.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ in doctrina quam tradit B. Th. in 2. contra gent. cap. 73. alio, & alio modo reſpicit intellectus phantaſma ante productionem ſpeciei, & qñ ſe cõuertit ad illud, vt intelligat. Et hæc differentia ſtat in duobus. Primo, in abſtractione ſpeciei, phantaſma ſe habet vt cauſa, & mouens intellectum. Diximus enim ſupra, ꝙ phantaſma virtute intellectus agentis cauſat ſpeciem, & intellectus poſſibilis recipit, vnde comparatur intellectus ad ipſum vt motum ad mouens. In conuerſione aũt ad ipſum ſe habet vt fundamentum, & ſpeculum, in quo relucet ſpecies intelligibilis, ita ꝙ quodãmodo modificata, in phantaſmate repræſentat, non ſolum naturam cõem, ſed etiam modum exiſtendi in particularibus. Secunda dña ſtat in hoc phantaſma à quo abſtrahitur ſpecies, eſt cauſatum ab obiecto exteriori, vt declaratum eſt in epitomate noſtro in 3. de anima in tract. de ſenſibus interioribus. Illud autem ad quòd fit conuerſio, cauſatur ab imaginatiua, tanquam exemplum, & ſpeculum deſeruiens intellectioni. Cauſatur aũt ex propoſitione intellectus, & Imperio voluntatis. Proponit enim intellectus voluntati, ꝙ ſine tali phantaſmate non põt exire in actum intelligendi, circa tale obiectum, & tunc voluntas ꝑcipit imaginatiuę, vt formet tale, vel tale phãtaſma. Hoc. n. ad ipſam pertinet, vt diximus, loquentes de ſenſibus interioribus.

Quantum ad tertium aduerte, quòd circa prædictam determinationem, inſurgunt tria dubia.

Primo poſito, quòd non poſſimus intelligere pro hoc ſtatu intellectus cõiuncti, ſine phantaſmate, dubitatur, ſi hoc eſt naturale nobis, vel ſit ex alia cauſa.

Aduerte, ꝙ Scot. in 1. diſt. 3. q. 3. vult, pro nullo ſtatu eſſe naturale homini intelligere per conuerſionem ad phantaſmata, ſed id eſſe potius penale, quam naturale. Verum in

hoc

hoc non vr̃ fuiſſe verus philoſophus. Nam ſi conſideraſſet ꝙ anima intellectiua eſt media, inter ſenſitiua, & intellectualia & ex p̃nti, quod debet hr̃e intelligere, pro hoc ſtatu participans de ſenſitiuo, vt cognoſcat modum naturæ vniuerſalis, prout exiſtit in particularibus, & tñ eſt verum intelligere qm̃ attingit naturam vniuerſalem, cognouiſſet hunc modum intelligendi eſſe nobis naturalem, & non penalem.

Secundo dubitatur. Si concluſio reſponſiua intelligenda eſt, de omni intellectione, tam perfecta, & completa, quam imperfecta, & ratio dubitandi eſt quia B. Th. in 1. parte vbi ſupra vr̃ loqui ſolum de intellectione perfecta. Dicit enim quòd natura lapidis, & cuiuſcunque corporei, non poteſt cõpletæ, & veræ cognoſci, niſi ſm̃ ꝙ cognoſcitur, vt in particulari exiſtens. Particulare autem apprehendimus per ſenſum, & imaginationem, & ideo neceſſe eſt vt intellectus cognoſcat obiectum ſuum, quòd conuertat ſe ad phantaſmata.

Ad hoc dicitur, quòd concluſio intelligenda eſt vniuerſaliter. Nam B. Th. intendit arguere à minori ad maius ſic, minus videtur, quòd in intellectione completa, & perfecta, indigeat intellectus conuerſione ad phantaſmata, quàm in imperfecta, quoniam intellectus quãto perfectior eſt in actu ſuo, tanto eleuatior, & immaterialior eſt. Si ergo in intellectione perfecta indiget tali conuerſione, multo magis in omni alio imperfecta. Licet igitur B. Th. abſolutæ concluſionem poſuerit, & ſolum de cognitione completa probauerit, tamen ſufficienter ex hac completa intellectione innuit, ꝙ multo magis verificatur in omni alia etiam imperfecta.

Tertio dubitatur, quia ſi intellectus nihil intelligit ſine phantaſmate, ergo neceſſe eſt omne intelligibile à nobis, eſſe phantaſiabile, quod eſt falſum, quoniam ſolum ens corporeum eſſet à nobis intelligibile, & ſic deperiret metaph. nec intellectus ſeipſum intelligeret, nec entia abſtracta.

Ad hoc dicitur, quòd intelligibile eſt duplex, quoddam quidditatiuę, quoddam per effectum. Si primo modo, ſic dico, quòd neceſſe eſt ipſum eſſe phantaſiabile, & materiale, quando (vt dicemus infra) proprium, & proportionatum obiectum intellectus coniuncti, eſt quidditas materialis. Si ſecundo modo ſufficit ipſum eſſe phantaſiabile per ſeipſum,

ſi

ſi eſt cadens ſub ſenſu, vel habere effectum phantaſiabilem, & corporalem, per quem deducatur intellectus in cognitionem illius. Et hoc modo cognóſcit anima ſeipſam, & quæ ſunt remota à ſenſu, vt ſuperiora entia. Non autem cognoſcit ea primo modo, vt determinauimus in 2. metaph. in q. noſtris. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 2. De conceptu intellectus quid ſit, & ſi diſtinguitur ab actu intelligendi.

IN HAC quęſtione tria agenda ſunt. Primo, declarabitur quid ſit hic conceptus, & quomodo nominatur. Secundo, quomodo ſe habet ad actum intelligendi. Tertio, ſoluetur dubium, quòd videtur fundari in doctrina philoſophi.

Quãtum ad primum, dimiſſis aliorum opinionibus quas longum eſſet referre, & tu videre poteris in Ioan. Bapt. in 1. diſt. 27. q. 1. & in Capr. in 1. diſt. 27. q. 2. dico, quòd in viam B. Th. conceptus eſt quid productum per actum intelligendi, & eſt terminus intellectionis, in quo primo res intellecta cognoſcitur, & manifeſtatur intellectui. Et hic conceptus apud Theologum, dicitur verbum intellectus, de quo nunc non eſt præſentis conſiderationis conſiderare, dicitur apud Logicum intentio, quæ diuiditur in primam, & ſecundam: vt declarabimus in q. ſequenti. Dicitur apud philoſophum, ratio, vel diffinitio, vel ſimilitudo, aut imago rei intellectæ, in qua relucet, & manifeſta fit intellectui. Dicitur in via noſtra ſpẽs. Sed aduerte, quòd apud B. Th. datur in intellectu ſpecies præuia intellectioni, de qua locuti ſumus ſupra, quæ producitur illuſtratione intellectus agentis, qua cõſtituitur intellectus in actu primo, quæ eſt cauſa intellectionis, vel comproductiua, vel determinatiua. Et dicitur in via noſtra ſpecies impreſſa, quoniam per intellectum agentem imprimitur in intellectu, vt forma in ſubiecto. Datur etiam ſpecies ſubſequẽs intellectionem, vt terminus eius, quæ eſt imago, & ſimilitudo rei intellectæ, & dicitur ſpecies expreſſa, nõ ad ſenſum eorum, de quibus diximus ſupra, qui opinantur phantaſma illuſtratum, eſſe ſpeciem expreſſam, quia exprimit,

mit, & manifeſtat, ſiue patentem facit rem intelligibilem intellectui. Sed ſm viam B.Th.dicitur conceptus, ſpecies expreſſa, quia eſt expreſſa, & producta ab intellectu per actum intelligendi, & eſt veluti proles genitas ab intellectu, ideo apud Theologum dicitur verbum, ſed de hoc alias.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd non omnibus ſcribentibus in via noſtra eſt clarum quid B.Th.in hoc ſenſerit. Nam licet dicat in q.de potentia q.8.art.1.quòd intellectus in intelligendo habet ordinem ad quatuor.ſ.ad rem intellectam, ad ſpeciem præuiam, ad actum intelligendi ad conceptum. Et dicat ibidem, quòd conceptus differt ab actu intelligendi, quia cõſideratur vt terminus actionis, & quaſi quoddam per ipſam conſtitutum, tamen dicunt aliqui Thomiſtæ, quòd ex hoc non ſequitur ipſum differre realiter ab actu intelligendi, ſed ſufficit diſtinctio rationis. Quòd autem nõ poſſit differre realiter, probat, ex eo quòd intellectio, & conceptus ſe habent vt motus, & terminus motus. Sed apud B.Th. hæc duo ſunt idem realiter, vt patet in expoſitione ſua in 3.phyſ. declarans naturam, & diffinitionem motus, ergo intellectio quæ eſt vt motus, & conceptus qui eſt vt terminus, ſunt idem realiter.

Sed hæc ratio non cogit, quoniam maior ſi eſt vera: eſt vera tantum in motibus phyſicis continuis, intellectio autem non eſt motus phyſicus, ſed motus qui eſt actus perfecti. Vnde falſum eſt, quòd intellectio ſit via ad conceptum, eo modo quo motus phyſicus eſt via ad terminum, nec ſe habet vt actus medius inter potentiam, & actum. Nec oportet vt ceſſet intellectio completo conceptu, ſicut ceſſat motus phyſicus acquiſito termino, propter quòd velle concludere identitatem realem, inter intellectionem, & cõceptum ex identitate motus phyſici cum termino ſuo, eſt laborare in æquiuoco. Dico ergo, quòd in motu, qui eſt actus perfecti, maior non eſt vera, aliter actus moralis, & habitus moralis ad quem acquirendum ordinatur, eſſent idem. Dico vlterius, quòd maior in motibus phyſicis, non eſt vniuerſaliter, & abſolutæ vera. Nam illuminatio eſt terminus motus localis ſecundùm philoſophum, & tamen vt patet non ſunt idem realiter.

Alij

Alij autem vt Capræolus,& Herueus,quos reputo præcipuos in hoc propoſito,tenent,quòd diſtinguuntur realiter. Et quidē quòd Capræolus id ſentiat, patet in 1.diſt.27.q.2. ad primum factum,contra primam concluſionem, ſecundo loco. Illic declarans quomodo non eſt contra mentem philoſophi, per actionem immanentem aliquid produci, tenet conceptum eſſe quid aliud ab actu intelligendi,&quod comparatur ad ipſum,vt habitus moralis ad actum moralem, & vt habitus intellectualis ad actum intellectus. Sed diſſimile eſt in hoc,quòd habitus moralis permanet remoto actu,nō autem conceptus. Quòd autem Herueus ad id declinet patet in ſecundo quolibet quæſt.8.vbi inquit. Teneo vt probabilius, quòd in intellectu formetur quædam forma, quæ non eſt actus intelligendi, licet talis forma ſit in eo. Et id ſic probatur. Reſpectu complexorum omnis actus intelligendi,vel eſt dubitare,vel aſſentire,vel diſſentire. Sed conceptus mentis nullum eſt iſtorum, ergo &c. Maior videtur manifeſta. Minor ſic probatur. Quòd ſtat cum quolibet horum actiuum,nō eſt aliquod illorum,quia cum iſti actus ſint oppoſiti, non ſtat vnus cum alio, pure enim dubitans, nec aſſentit,nec diſſentit,nec diſſentientes aſſentit,nec econuerſo. Sed ſimilis conceptus mentis ſtat cum quolibet eorum, nam formando conceptum iſtum, quem iſta propoſitio ſignificat.ſ.ſtellæ ſunt pares,vel iſtum,ſtellæ non mouēt motibus proprijs, quandoque conuenit dubitare, quando diſſentire,quandoque aſſentire,ergo &c. Teneo igitur hanc viam cum Capræolo, & Herueo.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ contra hanc determinationem,non inuenies argumentum alicuius apparentiæ niſi illud,quod fundatur ſuper philoſophum in lib.9. ſuæ metaph.tex.19. vbi ponens differentiam inter actionem tranſeuntem,& immanentem,videtur dicere,quòd per actionem tranſeuntem aliquid vltra actionem conſtituitur,ꝙ eſt finis actionis, per immanentem autem,nihil vltra ipſam conſtituitur,ſed ipſa eſt finis.Cum igitur intelligere ſit immanens actio,ſecundùm philoſophum, nihil producitur diſtinctum realiter ab ipſo intelligere.

Huius argumenti,& quæ fuerit intentio philoſophi in 9. metaph.

metaph. & in quibus ſtat eſſentialis differentia actionis tranſeuntis ab immanenti, & econuerſo, diffuſæ & ex propoſito pertractaui in quæſtionibus noſtris metaph. Ideo vide illic, & facile te reſolues, & inuenies ꝙ non repugnat actioni immanenti producere aliquid vltra actionem, aliter non daretur habitus moralis,nec intellectualis.Hæc de præſenti quęſito dicta ſint.

¶Quæſtio 2. Si conceptus veræ diuiditur in intentionem primam,& ſecundam.

IN HAC quæſtione aduerte,ꝙ difficultas ſtat in hoc. Cum ſecunda intentio ponatur communiter ens rationis,vt diſtinguitur contra ens reale, & omnis conceptus formatus ab intellectu ſit quid reale,ſicut &actus intelligendi,vel ſicut terminus actionis realis, videtur ꝙ ſit falſum diuidere conceptum in primam,& ſecundam intentionem. Præterea eſt dictum Auicennæ,& B.Th.in 4.metaph. in expoſitione tex. 5. quòd logica eſt de ſecundis intentionibns quæ dicuntur entia rationis.

Vt igitur ſcias quõ ſit verum,&quõ non conceptum intellectus diuidi in primam,& ſecundam intentionem,tria agenda ſunt.Primo,ponetur vna diſtinctio. Secundo,duæ ꝯcluſiones reſponſiuæ. Tertio,ſoluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum diſtinctio eſt hæc.Intentio tam prima,quàm ſecunda,ſumuntur dupliciter .ſ. obiectiuæ,& formaliter.Prima intentio obiectiuæ,eſt res intelligibilis,puta quidditas hominis,vt obiecta,& præſentata intellectui, in q̃. cognoſcendam tendit intellectus actuatus ſpecie,&ad quàm ordinat actum intelligendi,& conceptum formandum. Et ſic prima intentio idem eſt, quòd obiectum actu præſentatũ intellectui per ſpeciem intelligibilem, ſiue illud ſit ſubſtantia,ſiue accidens,vnde lapis obiectus intellectui,eſt prima intentio obiectiuæ.

Prima,intentio formaliter eſt conceptus formatus ab intellectu,de re obiecta,qui dicitur ratio vel diffinitio rei intellectæ,& fundatur immediate in re obiecta, vt in fundamento ſuæ veritatis,vnde animal rationale,vt eſt diffinitio hominis comparatur ad naturam hominis ſicut prima intentio formalis ad primam intentionem obiectiuæ.

Secunda intentio obiectiuæ eſt reſpectus rõnis, qui conſequitur rem,vt eſt obiecta intellectui, et per primam intentionem formalem cognitam. Quòd,quomodo,et quo ordine fiat,aduerte, vt declarat Heru.in 3.ſuo quolibet q.1.et in ſuo tract.de ſecundis intentionibus, quòd quando intellectus quidditatem rei in vniuerſali intelligit, non intelligit eam vt reſpicit ſingularia,imò vt abſtrahit ab eis,&ſic in quadam communitate & indiſtinctione obijcitur intellectui,vt autem eſt ſic,obiecta & cognita per primam intentionẽ formalem intellectus aduertit, quòd ad eam ſic obiectam conſequitur quidam reſpectus,qui dicitur communitas vel indiſtinctio,eo ꝙ quidditas rei vt ſic intellecta,eſt communis oĩbus ſuis inferioribus,& indiſtincta,ſiue inferiora ſua ſint ſpecies,ſiue indiuidua. Et hic quidem reſpectus eſt relatio rationis,eo ꝙ non conſequitur rem,vt habet eſſe ad extra,qm̃ ad extra eſt determinata & diſtincta in ſingularibus,ſed vt eſt obiecta intellectui ſine conditionibus materialibus,& hic reſpectus qui eſt veræ ens rationis,vt diſtinguitur contra ens reale,ſecundum ꝙ declarat Heru.vbi ſupra dicitur ſecunda intentio obiectiuæ,quia.ſ.intellectus aduertit ſecũdario, quòd ad quidditatem rei vniuerſalem primo cognitam, per primã intentionem formalem conſequitur talis reſpectus, qui eſt immediatum fundamentum ſecundi conceptus,quem appellamus ſecundum intentionem formalem (vt dicemus) ſicut res primo obiecta eſt fundamentum immediatum primæ intentionis formalis,quæ dicitur primus conceptus.

Secunda intentio formaliter eſt ſecundus conceptus productus & formatus ab intellectu, de re vt ſtat ſub illo reſpectu rationis, & immediate fundatur in illo reſpectu, virtute tamen rei ſic obiectæ. Vnde aduerte, quòd poſtquam intellectus aduertit naturam rei ſic intellectam in vniuerſali, eſſe communem ſuis inferioribus ſecundum prædicationem,format conceptum generis,ſi eſt communis multis ſpeciebus, vel conceptum ſpeciei, ſi eſt cõmunis multis indiuiduis actu vel aptitudine,& hæc eſt ſecunda intentio formaliter.

Quantum ad ſecundum formantur due ꝯcluſiones rñſiuę. Prima eſt. Conceptus intellectus non diuiditur in primam & ſecundam intentionem ſumptas obiectæ,probatur. Intentio

tio prima obiectæ non ſit per opus intellectus, ſed eſt ipſa rei quidditas obiecta intellectui. Sed omnis conceptus intellectus ſit per opus intellectus, cum ſit terminus intellectionis, vt declaratum eſt in q. præced. ergo &c. Secunda, autem intentio obiectæ eſt purum ens rationis, ꝙ à nullo eſt effectiuæ, nec in aliquo eſt ſubiectiuæ. Conceptus autem intellectus eſt ens reale, & in prædicamento qualitatis eſt in prima ſpecie, neq; enim eſt minoris entitatis quàm actus intelligendi, cum ſit quid per ipſum productum .. & eſt ſubiectiuæ in intellectu, ſicut intellectio & habitus ſcientię, ergo &c.

Secunda concluſio. Conceptus intellectus conuenienter diuiditur, in primam & ſecundam intentionem ſumptas formaliter, probatur. Omnis conceptus intellectus vel fundatur immediate in re obiecta intellectui, & ſic eſt prima intentio formaliter, quæ dicitur diffinitio vel ratio rei, vel fundatur immediate in illo reſpectu, qui dicitur communitas, vel indiſtinctio, aut in re vt ſtat ſub tali reſpectu, & ſic eſt ſecunda intentio formaliter, quæ vt diximus eſt ens reale & in prima ſpecie qualitatis, ergo &c.

Quantum ad tertium aduerte, quòd multi non aduertentes diſtinctionem datam, credunt, quòd nos teneamus conceptum intellectus diuidi in primam & ſecundam intentionem ſumptas obiectiuæ. Et ſuper hanc falſam credulitatem ſundant argumenta ſua, probantes quòd prima intẽtio & ſecunda non ſunt conceptus, ꝙ vtique concedimus ſi ſumãtur obiectiuæ, & quoniam laborant in æquiuoco, & vtraq; pars eſt vera, ſcilicet quòd ſunt conceptus & non ſunt conceptus, vt declarauimus in diſtinctione ſuprapoſita, ideo non eſt immorandum ad recitandum, & ſoluendum ea. Si tamen videre volueris inuenies eá Capræol. in primo diſt. 23. quæſtione prima, contra primam concluſionem & ſunt argumenta Aureol. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶ Quæſtio prima. De obiecto primo intellectus poßibilis, ſi eſt ens inquantum ens.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd intendimus loqui de primo obiecto intellectus poſſibilis, conſiderãdo ipſum

abſolutæ,id eſt non inquantum eſt coniunctus,vel pro ſtatu in quo erit ſeparatus,ſed ſimpliciter,vt eſt natura intellectualis. Vt igitur reſolutę procedamus.Primo,proponemus tres diſtinctiones. Secundo,tres concluſiones reſponſiuas. Tertio,ſoluentur aliqua argumenta,ſi ſoluenda ſunt hic.

Quantum ad primum,diſtinctio prima ſit iſta,obiectum poteſt eſſe primum quadruplici primitate,ſcilicet adęquationis temporis, reſolutionis, perfectionis.

Primitas adæquationis eſt in ſubiecto, quando poteſt potentia in ipſum,& non in plus, & aliquo modo in quodlibet cõtentum ſub ipſo,ſic viſibile eſt obiectum viſus,vt viſus eſt.

Primitas temporis in ſubiecto eſt, quando potentia potens in aliqua plura quodam ordine. Primo,poteſt in vnum ex his,& ex eo in alia,& ſine eo non poteſt in alia. illud vnũ dicitur obiectum primum, primitate temporis, ſiue generationis, ſic literæ ſunt obiectum primum in grammatica, q̃a grammaticus prius cognoſcit literas. & per eas ſillabas, & per ſillabas dictiones, & per dictiones orationem &c.

Primitas reſolutionis eſt, quando potentia potens in aliqua plura, ordinatæ reſoluit omnia ad aliquod vnum, & in eo eſt ſtatus,ſicut grammaticus reſoluit dictiones in ſillabas, & ſillabas in literas,& in illis eſt ſtatus, & ſic literæ ſunt etiã primum ſubiectum primitate reſolutionis.

Primitas perfectionis eſt, quando potentia poteſt in aliqua plura, inter quæ eſt vnum perfectiſſimum, tale dicitur ſubiectum primum primitate perfectionis,ſic albedo eſt primum ſubiectum viſus hac primitate.

Secunda diſtinctio.Obiectum eſt duplex,ſcilicet formale, & materiale.Item formale eſt duplex, ſcilicet quo,& quod. Obiectum formale quo, eſt illud per quòd aliquid obijcitur potentiæ,& mouet eam. Sic lumen eſt obiectum quo obijcitur color viſui,& mouet eum. Obiectum formale,q̃ eſt illud quòd obijcitur potentiæ,& ad quòd potentia,vt potentia talis terminatur. nec terminatur ad aliud,niſi quia continetur ſub obiecto formali. Sic color vel viſibile eſt obiectum formale viſus,quia ad colorem,ſiue ad viſibile primo terminatur viſio,nec terminatur ad albedinem, ſiue nigredinem, niſi quia continentur ſub colore,qui eſt per ſe viſibilis,vt de-

termin

terminauimus in 2. lib. Obiectum materiale eſt illud, quòd obijcitur potentiæ, non inquantum potentia eſt, ſed vt eſt in tali natura, vel in tali ſtatu, & tale obiectum materiale eſt quaſi pars ſubiectiua obiecti formalis, ſicut viſibile remiſſum eſt obiectum materiale viſus, non inquantum eſt viſus, ſed inquantum eſt viſus in noctua, quoniam vt ſic eſt proportionatum, & connaturale viſui exiſtenti in tali natura.

Tertia diſtinctio. Obiectum potentiæ eſt duplex. ſ. motiuum, & terminatiuum. Et hæc ſic diſtinguuntur. Quia obiectum, vt motiuum aliquando minus cōe eſt, quam obiectum, vt terminatiuum. Nam vt declarabitur in q. ſequenti, licet omne motiuum potentiæ intellectualis poſſit eſſe terminatiuum, non tamen omne terminatiuum poteſt eſſe motiuū. Et hæc tibi manifeſta erunt in quæſtione ſequenti.

Quantum ad ſecundum ſit hæc prima concluſio reſponſiua. Ens vt ens, id eſt vniuerſaliſſimo modo ſumptum prout in ſe comprehendit omnes modos entis, eſt primum obiectum intellectus primitate adæquationis, & temporis, ſiue generationis, & reſolutionis, ſed non perfectionis.

Quod primitate adæquationis probatur. Nam vnumquodque intelligibile eſt, inquantum eſt ens. Vnde dixit philoſophus in primo phyſicorum, quod non eſt, non contingit ſcire, & intendit quòd nullo modo eſt ens, nec re, nec ratione, non poteſt intelligi. Ideo philoſophus in quarto metaphyſicæ annumerat priuationes, & negationes inter entia, prout apprehenduntur ab intellectu, & vt ſic intelliguntur, aliter intellectus non formaret has propoſitiones, priuatio eſt negatio formæ in ſubiecto apto. Non ens eſt non ens &c.

Quod primitate temporis, & reſolutionis probatur. Quia ſicut in demonſtrationibus ſit reſolutio in aliqua prima principia complexa per ſe nota intellectui, in quibus eſt ſtatus in diſcurſu intellectus, ita in inueſtigando, quid eſt vnumquodque, ſit reſolutio ad vnum primum, primo apprehenſum, & conceptum ab intellectu, aliter eſſet proceſſus in infinitum, & periret omnis certa, & determinata cognitio. Sed illud, quod primo concipit intellectus, vt notiſſimum, eſt ens, & in ipſum omnes alios conceptus reſoluit,

vt inquit Auicen.in princ.ſuæ metaphyſicæ, ergo ens eſt primum obiectum intellectus,& tempore, & reſolutione. Et aduerte, quòd hæc eſt doctrina B. Th. in quæſt.de veritate, quæſtione prima, articulo primo.

Quòd autem non ſit primum obiectum primitate perfectionis,probatur. Quia ſub ente vniuerſaliſſimæ ſumpto,dãtur gradus,quorum vnus eſt perfectior reliquo,& inter quos datur vnum ens perfectiſſimum, cõtinens eminenter omnes gradus entis.Et hic eſt Deus benedictus apud metaphyſicum, ergo Deus eſt primum obiectum intellectus primitate perfectionis,& non ens vt ens. Et in hac ſententia conueniunt omnes veri & rectè ſentientes de Deo.

Secunda concluſio. Ens vt ens,non eſt obiectum formale quo,ſed quod,noſtri intellectus,abſolutæ conſiderati,probatur prima pars ſic. Verum,eſt obiectum formale quo,intellectus,ergo non eſt ens vt ens,cõſequentia patet, qa vnius potentiæ non ſunt duo obiecta eiuſdem rationis. Antecedẽs autem ſic probatur. Sicut luce aliquid eſt viſibile,& ideo lux eſt obiectum quo,in viſu,ſic veritate,aliquid eſt intelligibile. Nam ideo aliquid ab intellectu intelligitur, qa intellectus ei aſſimilatur per ſpeciem. In aſſimilatione autem ſtat ratio veri,ergo &c. Secunda pars ſic probatur. Ad rationem entis ſemper in omni intelligibili terminatur intuitus intellectus,quia vnumquodque eſt intelligibile,& intelligitur, inquantum eſt ens,& inquantum ei debetur eſſe,ergo eſt obiectum, vt quod,noſtri intellectus.i.vt quod attingitur & ad quod terminatur actus eius.

Tertia concluſio. Licet ens vniuerſaliſſimo modo ſumptum ſit obiectum adæquatum terminatiuũ,non tamen motiuum. Hæc concluſio manifeſtabitur in quæſt.ſequenti:vbi ponemus concluſionem, ꝙ quidditas materialis eſt propriæ obiectum motiuum,ſed non terminatiuum.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ non inuenio argumenta directè militantia contra determinationem factam, ſed ſolũ reductiuæ ſic arguendo. Si ens eſt primum obiectum intellectus,ergo de eo poteſt formari vnus conceptus diſtinctus à conceptu ſubſtantiæ &accidentis, & aliorum inferiorum,ſed hoc eſt falſum. Conſequentia quidem videtur manifeſta,

quoniam ratio ſubiecti eſt medium ad demonſtrandum paſſiones de ſubiecto, falſitas autem conſequentis multipliciter probatur à contradicentibus viæ noſtræ. Verum quia vt ſcias quem & qualem conceptum habet ens, ſcilicet vniuocū, vel analogum, eſt neceſſe vt videas in quarto libro metaphyſicę, in quæſtionibus noſtris, de conceptu entis, vbi determinauimus, quòd licet non habeat conceptum vniuocum, tamen non obſtat quin ſit ſubiectum in ſcientia. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶ Quęſtio 2. Si quidditas materialis eſt obiectum intellectus noſtri coniuncti, ita ꝙ non poſſit aliquod abſtractorum intelligere.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd intendimus loqui de obiecto intellectus noſtri, non abſolutæ conſiderari, ſic enim de eo locuti ſumus in quæſt. præcedenti, ſed de obiecto eius, vt coniunctus eſt, ſiue pro ſtatu præſentis vitæ. In hoc igitur ꝓpoſito aduerte, quòd plures vt Scot. & Aur. & Auer. impugnant B. Th. potius verbis quam ſenſu, eo quòd nō habuerunt, nec intellexerunt mentem B. Th. Arbitrantur enim quòd B. Th. teneat quidditatem materialem eſſe primum & formale & adæquatum obiectum intellectus noſtri coniuncti, quòd tamen eſt falſum, nec iſta fuit mens B. Thom. Pro reſolutione igitur quæſiti, ſic procedendum eſt. Primo, manifeſtabitur in quo ſenſu apud B. Th. quidditas materialis eſt obiectum intellectus coniuncti. Secundo declarabitur, ſi hæc duo ſtant ſimul, quòd quidditas materialis ſit obiectum intellectus noſtri coniuncti, & quòd pro hac vita poſſit intelligere entia ſeparata.

Quantum ad primum, reſoluo propoſitum per duas concluſiones. Prima eſt, quidditas materialis eſt obiectum proportionatum & connaturalem intellectus noſtri coniuncti. Hæc concluſio eſt de mente B. Thom. in tota doctrina ſua, præcipue ſuper Boëtium de trinitate q. 1. art. 3. Cuius declaratio & probatio ſtat in hoc. Cum anima per quam intelligimus non ſit ſubſtantia ſeparata, ſed forma alicuius materiæ, & in ea ſint duæ potentiæ intellectiuæ. ſ. paſſiua quæ eſt intellectus poſſibilis, & actiua quæ eſt intellectus agēs, illud eſt obiectum proportionatum & cōnaturale intellectui poſ-

ſibili,pro hac vita,quòd exit in actum.i.fit intelligibile actu, per potentiam actiuam.i.intellectum agentem, quia potentiæ paſſiuæ debet correſpondere ſuum actiuum. Sed intellectus agens non facit quidditatem ſubſtantiæ abſtractæ intelligibilem actu,qm̄ cum ſit immaterialis eſt ex ſe intelligibilis actu,facit aūt intelligibilem actu quidditatem ſubſtantiæ materialis,qm̄ cum ſit materialis,neceſſe eſt vt abſtrahatur à conditionibus materiæ, lumine intellectus agentis, modo quo diximus ſupra, agentes de operationibus intellectus agentis,ergo quidditas ſubſtantiæ materialis eſt primum primitate .ſ. generationis, & proportionatum, & connaturale obiectum intellectus coniuncti. Et aduerte,ꝙ per quidditatem ſubſtantię materialis, intelligo quidditatem ſumptam in vniuerſali rei compoſitę ex materia,& forma, de qua poteſt haberi phantaſma,à quo poteſt abſtrahi ſpecies intelligibilis lumine intellectus agentis. Et hæc eſt doctrina quam communiter tenent, & defenſant veri Thomiſtæ.

Secunda concluſio, licet quidditas ſubſtantiæ materialis ſit primum obiectum motiuum intellectus noſtri coniuncti, non tamen eſt totale,& adęquatum terminatiuum. Prima, pars probatur. Quia intellectus poſſibilis cum ſit potentia paſſiua,cui correſpondet intellectus agens,vt proprium actiuum,nō poteſt ab aliquo moueri, niſi in virtute intellectus agentis,ſed virtus intellectus agentis non ſe extendit,niſi ad illud de quo poteſt haberi phantaſma,vt dictum eſt ſupra, tale autem eſt ſola natura materialis,vt patet, quoniam immateriale vt ſic,non cadit ſub ſenſu,nec ſub phantaſia.Ergo ſola quidditas ſubſtantiæ materialis eſt primo motiua intellectus coniuncti. Secunda,autem pars manifeſta eſt,quoniam actus intelligendi poteſt terminari ad relationem, & priuationem,& ad ens rationis,& poteſt terminari ad exiſtentiam ſubſtantiæ ſeparatæ,quoniam ex ſenſatis,& præcipuę ex motu æterno,concludimus illam exiſtere,vt concluſit philoſophus in 8.lib.phyſ. & in lib.12. metaph. Et de hoc formauimus q. in lib. 12. metaph. vt videre poteris.

Contra hanc determinationem arguit multipliciter Aureol. in Capr.in 1.diſt.2.q.1. contra tertiam concluſionem. Sed nolo in eis immorari Laborant.n.in æquiuoco,qm̄ concludit,

cludit, quòd quidditas materialis non eſt obiectum terminatiuum adæquatum intellectus coniuncti, quòd & nos tenemus. Cum quo tamen ſtat, quòd ſit motiuum proportionatum, & connaturale. Nec B. Th. aliud ſentit. Ideo tranſeant ſua argumenta, quæ per teipſum, & videre, & ſoluere poteris, ex concluſionibus præmiſſis.

Quantum ad ſecundum, licet de eo iam locuti ſimus, in lib. 2. metaph. in q. nostris, tñ pro præſenti doctrina tria agemus, & præcipue quia Iand. in 3. lib. de anima q. 37. inſurgit contra B. Th. Primo, igitur pertractabitur opin. B. Th. Secundo, opin. Scoti. Tertio, defenſabitur via B. Th. Quarto, quid ſentiunt in hoc antiqui expoſitores philoſophi.

Opin. B. Th. ſtat in duabus concluſionibus. quarum prima eſt. Intellectus coniunctus non poteſt intelligere quidditatiue ſubſtantias abſtractas. Antequam probetur concluſio, declarandum eſt quæ ſit cognitio propriæ quidditatiua, in via B. Th. Vnde aduerte, quòd aliud eſt cognoſcere quidditatem, & cognoſcere quidditatiuę. Nam cognoſcere quidditatem eſt, per aliquem conceptum, ſiue à priori, ſiue à poſteriori attingere rei quidditatem. Vnde ille qui cognoſcit cauſam per effectum, dicitur attingere quidditatem cauſæ, quoniam omnis effectus infert cauſam. Sed cognoſcere quidditatiuæ, eſt per eſſentiam rei cognitæ, vel per ſpeciem ſufficienter repræſentatiuam, & propriam differentiam attingere rei quidditatem. Et aliqui addunt, vel per effectum adæquantem virtutem ſuæ cauſæ. Et hæc propriæ dicitur cognitio quantum ad quid eſt. Prima autem dicitur cognitio quia eſt. Stante hac declaratione probatur concluſio ad mentem B. Th. ſic. Omne quòd intelligitur pro præſenti ſtatu intelligitur per ſpecies abſtractas à phantaſmatibus. Sed nulla ex huiuſmodi ſpeciebus eſt ſufficiens ad repræſentandum naturam, & quidditatem ſubſtantiæ abſtractæ, quoniam quidditates rerum ſenſibilium quarum ſimilitudines ſunt tales ſpecies abſtractæ, ſunt alterius rationis, & inferioris ordinis ab eſſentijs ſubſtantiarum immaterialium, ergo impoſſibile eſt intellectum coniunctum cognoſcere quidditatiuę ſubſtantias ſeparatas, ſumendo cognitionem quidditatiuam in ſuo proprio ſignificato, vt declarauimus.

Secund

Secunda concluſio. Intellectus coniunctus poteſt ex effectibus,& à ſenſatis cognoſcere entia abſtracta, quia ſunt, & multa prædicata ſibi intrinſeca, & eſſentialia. Hæc concluſio eſt de mente philoſophi,& Comment. & nos probauimus eam in 2.metaph. & in 12. in quæſtionibus noſtris, vbi docuimus quomodo philoſophus ex motu æterno deuenit in cognitionem motoris æterni, cuius ſubſtantiam neceſſe eſt eſſe actum,& non potentiam,immaterialem, indiuiſibilem,inalterabilem,&c. Hæc omnia inuenies in lib.12. metaph.in q. noſtris.

Opin. Scoti eſt à nobis pertractata in lib.2.metaph. in q. noſtris vbi declarauimus, quomodo Scotus non veræ diſſentit à via B.Th. Sed decipitur Scot. in hoc, quòd credit omnem cognitionem, qua attingitur rei quidditas, poſſe dici quidditatiuam,quod nos negamus,vt eſt declaratum in prima concluſione. Tu igitur vide eius opin. & ſolutionem rationum ſuarum in 2.metaph. in q.noſtris.

Et quoniam Iand.in 3. de anima in q.37. inſurgit contra viam noſtram pro Auerroiſtis, ideo non ſufficit ſoluere rationes Scot. Sed intendo ſoluere etiam rationes Iand.ne videatur ipſe ſolus præualere contra viam noſtram.

Aduerte igitur,ꝙ recitans opin.B.Th.dicit. Opinio quorundam expoſitorum latinorum,& præcipue fratris Th.fuit quòd intellectus noſter vnitus corpori,non poteſt intelligere ſubſtantias abſtractas quantum ad earum quidditates. Addunt tamen iſti,quòd poteſt eas intelligere,quantum ad eſſe. Contra igitur ſic arguit.

Primo,nulla forma impeditur à ſua nobiliſſima operatione,per vnionem eius ad propriam materiam, quia illa vnio non eſſet naturalis ipſi formæ. Sed intelligere quidditatem ſubſtantiæ abſtractæ eſt nobiliſſima operatio animæ humanæ,ſtat enim in hoc eius felicitas ex 10.Eth. Corpus autem humanum eſt eius propria materia, ergo &c.

Ad hoc nolo adducere reſponſionem quam ipſe adducit & contra quam inſtat. quoniam impertinens eſt viæ noſtræ: ſed reſpondens dico, quòd anima non impeditur coniuncta corpori à ſua nobiliſſima operatione,eo modo quo eſt apta habere illam,eſt autem apta per effectus ſenſatos habere, &

non

non aliter pro præſenti ſtatu, & ſic eam habet, vt declarauimus in concluſione ſecunda.

Secundo, anima humana, aut eſt nata intelligere ſubſtantiam ſeparatam per ſubſtantiam ipſius animæ, aut per ſpeciē impreſſam à ſubſtantia ſeparata, aut per ſpeciem cauſatam à phantaſmate. Si primo modo, tunc cum vnio eius ad corpus non remoueat ſubſtantiam animæ, non impediet cognitionem ſubſtantiæ ſeparatæ. Si ſecundo modo, corpus non impediet receptionem illius ſpeciei. quia receptio alicuius ſpeciei non impeditur per corpus, niſi habeat diſpoſitionem contrariam diſpoſitioni, quam requirit illa ſpecies. Sed corpus humanum non habet diſpoſitionem impeditiuam receptionis illius ſpeciei, niſi qui fingat ſine ratione.

Ad hoc dicitur, ꝙ eſt nata intelligere per ſpeciem ſibi impreſſam à primo principio, vel ab ipſa ſubſtantia ſeparata, ſufficienter eiuſdem repręſentatiua, & quando probat, ꝙ corpus non impedit receptionem talis ſpeciei, quia non habet diſpoſitionem contrariam, &c. dico, ꝙ non eſt, quia corpus habeat diſpoſitionem contrariam, ſed quia intellectus poſſibilis ex ordine naturæ non eſt aptus, vt coniunctus actuari, niſi virtute intellectus agentis, cuius virtus non ſe extendit, niſi ad ſpeciem extrahibilem ex phantaſmatæ.

Tertio, quæratur ab iſtis, ſi quidditas ſubſtantiæ ſeparatæ differt ab eſſe, vel non. ſi non, ergo ſi intellectus coniunctus cognoſcit eſſe, cognoſcit quidditatem, cum ſint idem realiter. Si ſic, quæritur, vtrum cognoſcat hanc alietatem, vel non. Si non, ergo loqueris de eo quòd non cognoſcis, & ſic non eſt diſputandum tecum, ſi ſic, & non per ſenſum, ergo per intellectum. Sed non poteſt cognoſci diuerſitas inter duo, niſi cognito vtroque eorum, ergo ſi cognoſcit intellectus coniunctus eſſe diuerſum à quidditate, in ſubſtantia ſeparata cognoſcit quidditatem.

Ad hoc dicitur, quòd eſſe eſt diuerſum ab eſſentia in omni abſtracto, ſecundùm viam noſtram, præterquàm in primo principio, & conceditur, quòd intellectus cognoſcit hanc diuerſitatem, & cognoſcit vtrunque extremum, ſed non cognitione quidditatiua, in ſenſu declarato in prima concluſione, vnde Iandun. defecit eodem fundamento

quo

quo & Scot. vt patet per ſecundam concluſionem.

Vltimo aduerte, quòd Iand. in eo ꝙ dicit. Dicunt enim, ſcilicet Thomiſtæ, quòd intellectus noſter vnitus non intelligit ſubſtantias abſtractas, ex quo ſequitur contra eos, quòd nullo modo intelligit eas, nec quo ad quidditatem, nec quo ad eſſe, quòd eſt contra poſitionem eorum, quoniam concedunt quo ad eſſe, & conſequentia patet per locum à toto, in modo ad partem ſuam negatiuæ. Hæc Iand. In quibus oſtendit ſe non habuiſſe nec penetraſſe ſenſum viæ noſtræ. Nos enim non dicimus non poſſe intelligere ſubſtantias abſtractas, ſed quòd non poſſumus quidditatiuę: vnde ſupra poſuimus duas concluſiones, vnam negatiuam, alteram affirmatiuam. Quapropter ſi Iand. facit hanc conſequentiam. Non cognoſcimus eas quidditatiuæ, ergo nullo modo cognoſcimus eas, patet quòd non eſt vera. De illo modo arguendi à toto in modo, ad partem negatiuæ, non curamus, quia non tangit viam noſtram, nam concedimus quòd cognoſcimus abſtracta, ſed non quidditatiuæ.

Quantum ad id quòd ſenſerunt antiqui expoſitores Ariſt. de cognitione abſtractorum, pro hac vita aduerte, quòd apud eos eſt magna ambiguitas, & præcipue quæ fuerit mens philoſophi in hoc. Nam licet in 3. de anima tex. 36. promiſerit ſe id tractare poſterius, tamen quomodo, & vbi id determinauerit, non clare conſtat ſecundùm eos, ex eius libris, quoniam vt inquit Alb. forte ille liber, in quo id pertractat, excidit ex manibus noſtris, vel ſi id determinauit, hoc fecit in lib. 10. Eth. ſecundùm Alb. vbi aſſerit felicitatem humanam pro hac vita conſiſtere in ſpeculatione diuinorum entium. Verum quia philoſophus non expreſſit modum talis cognitionis, ideo inter poſteriores fuit maxima diuerſitas, qui licet cõueniant in hoc ꝙ cognoſcere poſſumus abſtracta quidditatiuę diuerſos tamen modos inuenerunt, quos recitat Cõmẽt. in 3. de anima comment. 36. ac reprobat modo ſuo. Demum ſuum proprium ponit, quem credidit præſtantiorem ceteris. Sed nec ipſe demonſtrat. Et quoniam de his opinionibus tractatum ordinaui. & eas reprobare conatus ſum, qui incipit, Quoniam apud philoſophos veteres, & Theologos &c. ideo recurre ad ipſum. Si tñ diffuſius videre volueris antiquorum

rum ſenſus,& præcipue Comment.vide Ioan.Bach.in 1.ſen. q.1.prologi,per totum primum art. Illic inuenies, quòd attribuit Comment. intellectum poſſibilem non aliter intelligere ſeparata,niſi vt relucent in phantaſmatibus,vel in ſuis eſſectibus.Quod ſi ſic eſſet, non longe diſtaret à ſenſu B.Th. Idem videtur ſentire Iand. in 3. de anima q. 37. circa fi. ibi. Ad primam rationem in principio quæſtionis adductam. Et ſic patet, quòd quaſi ratione, & veritate, coactus credens impugnare B. Thom. incidit ſenſum eius, licet oblique. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. Et hic termino quæſita de anima intellectiua. In quibus ideo diffuſior fui,vt præſtetur addiſcenti via paulatim aſcendendi ad ſubtiliora pertractata à Theologo in hac materia. Sequitur de anima, vt eſt motiua corporis.

POSTQVAM *determinauimus dubia de anima, vt intellectiua eſt, in vltimo loco huius 3. lib. determinabimus dubia de anima, vt eſt motiua corporis. Et incipit pars hæc in tex. 40. Quæſita autem quæ hic determinantur patent infra.*

1 Quod ſint gña potentiarum animæ, ſimiliter & ſpecies.
2 Si potentiæ animæ ſufficienter diuiduntur per rationales & irrationales.
3 Si in homine ſunt tres appetitus realiter diſtincti, ſcilicet voluntas,iraſcibilis,& concupiſcibilis,& non ſunt plures nec pauciores.
4 Si intellectus,& voluntas ſunt potentiæ realiter diſtinctę, ſimiliter ſenſus,& appetitus ſenſitiuus.
5 Si potentia appetitiua eſt motiua ſecundùm locum.
6 Si phantaſia eſt motiua ſecundùm locum.
7 Si intellectus practicus differt realiter à ſpeculatiuo, an tã tum ratione.
8 Quomodo eſt verum,quòd intellectus,& appetitus ſecundùm vnam communem ſpeciem mouent.
9 Quomodo eſt verum,quòd intellectiuum,&cõſiliatiuum

magis

magis differant,quàm iraſcibile, & concupiſcibile.

10 Si philoſophus per organicum mouens, à quo eſt principium,& finis motus in animali,intendit cor, & poſito quòd ſic,quomodo in corde eſt principium, & finis motus, & quomodò motus cordis eſt ſicut motus in circulo, & quomodo omnis motus in animali incipit à corde.

11 Si animalia imperfecta mouentur localiter, & quid mouet ea.

12 Si omne corporeum habens intellectum, habet etiam ſenſum,ſiue ſit generabile,ſiue ingenerabile, ſiue corruptibile, ſiue incorruptibile.

13 Si ratio philoſophi qua probat,tactum neceſſarium animali concludit.

14 Si omnes ſenſus ſentiunt tangendo.

15 Si ea in quibus dominatur terrà poſſunt habere ſenſum tactus.

16 Si ſolus tactus eſt neceſſarius animali.

17 Si prȩter tactum eſt neceſſarius animali ſenſus cõmunis.

QVÆSTIO

QVAESTIO PRIMA.
Quòd ſunt genera potentiarum animæ ſimiliter, & ſpecies.

Habet autem dubitationem mox quomodo oportet partes animæ dicere,& quot. Tex. 41.

IN HAC quæſtione aduerte,ꝙ de numero potentiarum animæ poſſumus loqui in genere,& in ſpecie. In genere quidem iam determinauimus in 2.lib.in q.13. quòd animæ ſunt tres,& quatuor genera viuentium. & qn que genera potentiarum animæ.ſ.vegetatiuum,ſenſitiuum,intellectiuum,appetitiuum, ſecundum locum motiuum.

Quantum autem ad numerum potentiarum in ſpecie,inuenio duas opiniones,quarum vtranque pertractabo,improbans primam, & ſuſtinens ſecundam.

Primum dicit,quòd tot ſunt ſpecies potentiarum animę, quot ſunt obiecta diſtincta ſpecie in rerum natura,& intentum ſuum probat dupliciter. Primo ſic, potentiæ diſtinguuntur per actus, & obiecta, ergo qualis eſt diſtinctio in obiectis, talis eſt in potentijs. ergo diſtinctio ſpecifica obiectorum, cauſat diſtinctionem ſpecificam in potentijs. Præterea adducit hæc opinio pro ſe dictum philoſophi in 3.phyſic.textu 11. Poſſe ſanari, & poſſe infirmari non ſunt idem, ſicut ſanari, & infirmari non ſunt idem. Conſtat autem, quòd ſanari, & infirmari diſtinguuntur ſpecie, ſunt quaſi motus contrarij, ergo potentiæ ad hos motus ſunt diſtinctæ ſpecie. Idem iudicium dicit eſſe de potentijs animæ, & ſic concedit, quòd potentia videndi albedinem diſtinguitur ſpecie à potentia videndi nigredinem,eo quòd iſtæ viſiones ſunt contrariæ. Hæc fuit opinio Ianduni in 3 de anima q.38. vt videre poteris.

Sed hæc opinio continet abſurda, & eſt contra philoſophum. Abſurda quidem continet,qm̄ ſequitur,quòd in vno

organo, puta in oculo Socratis ſint centum potentiæ viſiuæ, diſtinctæ ſpecie, imò tot, quot colorum ſpecies videri poſſunt. Idem ſequitur de odoratu, & alijs ſenſibus. Item, ꝙ tot ſint intellectus in Socrate diſtincti ſpecie, quot intelligit intelligibilia diſtincta ſpecie, quæ nullus ſani capitis concederet. Quod autem ſit contra philoſophum patet. Nam in lib. 2. de anima tex. 107. inueſtigans pluralitatem ſpecificam tactus, dicit ſic. Vnuſquiſque ſenſus eſt vnius totius contrarietatis, vt viſus albi, & nigri. Et clarum eſt apud omnes expoſitores, quòd loquitur de vnitate ſpecifica, quæ dicitur atoma, id eſt formaliter indiuiſibilis, ergo hæc opinio eſt relinquenda, Ad probationes ſuas reſpondebitur in fine quæſiti.

Secunda opin. quæ eſt Thomiſtica, & peripatetica, tenet partem negatiuam. Et quoniam Iand. in fine ſuæ prædictæ quæſtionis, dicit hanc opinionem non fundari in ratione, ſed in quadam conſuetudine, qua ſic opinantes ſunt conſueti audire, quòd viſus eſt vna potentia, ſimiliter auditus, &c. ideo intendo adducere rationem ſuper quam fundatur.

Aduerte igitur, ꝙ potentiæ ſunt in duplici differentia. Quædam ſunt contradictæ ad naturam materiæ, & poſſunt dici potentiæ naturales. Quædam ſunt contradictæ ad naturam animæ, & pñt dici potentiæ animaſticæ. Primæ quidem multiplicantur ſpecificæ, ſm ꝙ multiplicantur ſpecies formarum, quas recipiũt. Et huius ratio eſt, quia natura materiæ. ſ. proximæ diuiditur, ſm ſingulas rerum ſpecies, quas reſpicit, vt propria potentia proprium actum. Nam cum quilibet actus recipiatur in propria materia, formę diſtinctę ſpecie requirunt materias proprias, ſiue proximas diſtinctas ſpecie. vt determinauimus in 8. & in 12. lib. metaph. Et hac de cauſa philoſophus in 3. phyſ. text. 11. loquens de his potentijs naturalibus dicit, quòd poſſe infirmari, & poſſe ſanari diſtinguuntur. Et Comment. in 12. metaph. in commento 11. dicit, quòd numerus habilitatum in materia, eſt ſecundùm numerum ſpecierũ. Secundæ autem. i. contractæ ad naturam animæ, non de neceſſitate ſic multiplicãtur, eo ꝙ anima eſt altioris gradus, quàm ſit ipſa natura. Nam aïa vna numero exñs, mouet corpus ad contrarias differentias locales,

quòd

quòd non facit natura,vt patet in igne,qui ex ſui natura mouetur ſurſum tantum. Cum igitur anima ſit altioris gradus, conſequens eſt,vt potentiæ ſuæ etiam ſint altiores, ita quòd non diuerſificentur ſpecie, propter diſtinctionem ſpecificam obiectorum in eſſe naturali, ſed propter diſtinctionem ſpecificam obiectorum in eſſe ſenſibili. Senſibile autem vt ſenſibile diuerſificatur ſpecifice,ſecundum diuerſum modum immutandi ſenſum. & quoniam omnes colores quantumcũq; diſtincti ſpecie ſecundum eſſe naturale, eodem modo immutant viſum,ſcilicet pure intentionaliter, tam ex parte medij, quàm ex parte organi, ideo ſpectant ad viſum vnum ſpecifice. Idem dico de ſono reſpectu auditus &c. Patet igitur,ꝙ hæc opinio non ex conſuetudine audiendi, ſed ex conuenienti ratione procedit. Nunc ſupereſt ſoluere rationem inductam,pro alia opinione, & exponere dictum philoſophi in tertio phyſicorum.

Ad rationem igitur quæ fuit Ianduni dico, quòd obiectũ ſumitur dupliciter. Primo, vt eſt res. Secundo, vt eſt obiectum potentiæ, non diſtinguuntur per obiecta vt res ſunt, ſed vt obiecta. Stat autem duo diſtingui ſpecifice vt res & naturæ ſunt,non autem vt obiecta, quoniam poſſunt reſpici ab vna potentia animæ,ſub vna ratione formali. Sic eſt in propoſito de albedine & nigredine reſpectu viſus,& de amaro & dulci reſpectu guſtus.

Ad auctoritatem adductam ex tertio phyſicorum,patet ꝙ philoſophus loquitur de potentijs cõtractis ad naturam materiæ. Non autem idem poteſt trahi ad potentias animæ, quoniam illæ & iſtæ non ſunt eiuſdem ordinis.Et hac de cauſa deceptus fuit Iandunus,iudicans eodem modo de vtriſq;. Qui ſi aduertiſſet,quoniam potentia rationalis vna exiſtens, eſt duorum contrariorum,vt ſcientia medicinæ, ſani & ęgri. Et tamen eſt alia potentia naturalis ad ſanitatem, & alia ad ægritudinem,ſecundum illud adductum ex tertio phyſicoꝶ, poſſe ſanari eſt aliud à poſſe infirmari,non feciſſet idem iudicium de potentia naturali & de animaſtica. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 2. Si potentiæ animæ ſufficienter diuiduntur per rationales,& irrationales.

Hi autem,ſcilicet diuidunt per rationem habentē & irrationabilem. Textu 4.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd difficultas ſtat in hoc,qa philoſophus in eodem tex. in 3. de anima improbat hanc diſtinctionem,vbi dicit,quòd vegetatiuam quæ plantis ineſt,& omnibus viuentibus,& ſenſitiuam, neque ſicut irrationabilem neque ſicut rationem hñtem, ponet quis vtique facile. In 1.autem Eth.in fine approbat hanc diuiſionem,& memoratur eiuſdem in 3.de anima. Vnde inquit.Dicuntur autem de hac, ſcilicet de anima, & in exterioribus ſermonibus,id eſt in libris de anima,quædam ſufficienter, & vtendū ipſis,puta hoc quidem irrationabile ipſius eſſe, hoc vero rationem habens.Et poſtquam declarauit ac ſubdiuiſit vtrunque membrum diuiſionis, fundat virtutes intellectuales, & morales ſuper prædictam diuiſionem.Cum igitur hic impro bet eam,& illic approbet,videtur ſibi contrarius. Præterea omnis animæ potentia vel eſt cum ratione, & ſic eſt rationa lis,vel non cum ratione, & ſic eſt irrationalis, ergo non debuit eam philoſophus improbare.

Vt igitur videas,quòd nulla eſt repugnantia in dictis philoſophi, præponitur diſtinctio, deinde duæ concluſiones,& vltimo loco manifeſtabitur,quòd philoſophus non eſt ſibi ipſi contrarius.

Diſtinctio eſt hæc. Diuiſio potentiarum animæ poteſt fie ri dupliciter. Primo,conſiderando animam abſolutæ. Secundo, conſiderando animam contractæ, puta vt eſt anima humana.

Prima concluſio. Si fiat primo modo,hæc diuiſio per rationale,& irrationale,non eſt conueniens, quia non verificatur in qualibet anima. Nam vegetatiua,vt patet, non habet potentias,quarum aliquæ ſunt rationales, aliquæ non, ſimiliter ſenſitiua in bruto,ergo &c. Antecedens patet,conſequentia probatur,quia omnis bona diuiſio debet ſufficienter euacuare naturam diuiſi. Nam ideo hæc eſt conueniens. Animalium aliud rationale aliud irrationale,quia non poteſt

teſt inueniri animal, quòd non cõtineatur ſub altero membro diuiſionis:

Secunda concluſio. Si fiat ſecundo modo, eſt conueniens. Nam in anima humana (vt declarat philoſophus) in fine 1. Eth. Omnis eius potentia vel eſt irrationalis vel rationalis. Sed irrationalis eſt duplex, quędam quę nec habet rationem, nec participat ratione, nec eſt apta obedire rationi, & hęc eſt potentia vegetatiua, quæ dicitur irrationalis negatiuæ, ſicut lapis non videns, qui nec eſt aptus videre. Quædam autem licet non habeat rationem, eſt tamen apta obedire rationi imperanti, ſicut filius patri, aut ſeruus domino, & hæc eſt potentia appetitiua ſenſitiua, ex conſequenti potentia ſenſitiua, & motiua ſecundũm locum, & de his loquemur infra. Vnde hæc pars animæ licet eſſentialiter ſit irrationalis, quia non habet rationem, tamen non dicitur irrationalis mere negatiuæ, ſicut pars vegetatiua. ſed dicitur irrationalis priuatiuæ, quia eſt apta obedire rationi, ſimiliter rationalis eſt duplex, quædam eſt rationalis in ſeipſa, & eſſentialiter, & hæc eſt pars intellectiua; quædam rationalis participatiuæ. & hæc eſt quæ licet non ſit rationem habens eſſentialiter, tamen rationem audit, & eſt apta ei obedire, & hæc eſt pars ſenſitiua, non abſolutæ, ſed in homine, in quo poteſt eſſe virtus moralis. Ex quibus patet, quòd pars ſenſitiua præcipue appetitiua in homine dicitur irrationalis per eſſentiam, & rationalis per participationem.

Ex prædictis conſtat nullam eſſe repugnantiam in dictis philoſophi. Nam in 3. de anima reprobans prædictam diuiſionem, ideo fecit quia conſiderabat de anima, & de potentijs animæ abſolutæ, & vniuerſaliter: iuxta quàm conſiderationem non verificatur prædicta diuiſio, vt declaratum eſt per primam concluſionem. In primo autem Ethicorum approbans dictam diuiſionem, ideo fecit, quia conſiderabat de anima, & potentijs eius, non abſolutæ, ſed contractæ, ſcilicet de anima humana, vt humana, id eſt vt in ea poteſt eſſe habitus virtutis. Vnde in eodem loco, inquit. Contemplandum itaque, & ciuili de anima, contemplandum autem horum gratia, & inquantum ſufficienter habet ad quæſita, id eſt non abſolutæ, ſed pro quanto ſufficit nego

cio morali. Et iuxta hanc conſiderationem, verificatur prędicta diuiſio, vt patet per ſecundam concluſionem.

Ad argumentum autem, cũ dicitur ꝙ omnis potentia animæ vel eſt cum ratione. vel non cum ratione, reſpondetur, quòd hæc diuiſio non eſt vera ſtrictæ loquendo & propriæ, niſi in anima humana, quæ vna exiſtens eſt realiter vegetatiua, & ſenſitiua, & vt ſic eſt ſine ratione eſſentialiter. & eſt intellectiua, & vt ſic eſt rationalis eſſentialiter, & vt ſenſitiua adiuncta gradui intellectiuo, eſt rationalis participatiuæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶ Quæſtio 3. Si in homine ſunt tres appetitus realiter diſtincti. ſ. voluntas, iraſcibilis, & concupiſcibilis, & non ſunt plures, nec pauciores.

In rationatiua voluntas fit. In irrationali autem concupiſcentia, & ira. Si autem tria in anima, in vnoquoque erit appetitus. Textu 42.

IN HAC quæſtione ſic procedendum eſt. Primo declarabitur, quomodo diſtinguitur appetitus intellectiuus, qui dicitur voluntas, ab appetitu ſenſitiuo, qui dicitur concupiſcentia, & ira. Secundo, declarabitur, per quid diſtinguitur concupiſcentia, quæ ſolet appellari concupiſcibilis, ab ira, q̃ ſolet appellari iraſcibilis. Tertio, declarabitur, quare appetitus intellectiuus non diſtinguitur in duos appetitus, ſicut appetitus ſenſitiuus. Quarto, ponetur concluſio reſponſiua ad quæſitum. Quinto, remouebitur dubium.

Quantum ad primum aduerte, quòd appetitus inclinationem importat rei in finem, vel in bonum ſuum. Talis inclinatio formam rei conſequitur, forma autem rei vel eſt naturaliter impreſſa, vel eſt apprehenſa. Si eſt naturaliter impreſſa, ad eam ſequitur inclinatio naturalis in bonum ſuum. quę dicitur appetitus naturalis, quo appetitu naturaliter inclinat vnũquodque in bonum ſuum, vt graue deorſum & leue ſurſum, & vnumquodq; agens in ſuam propriam operationẽ. Si eſt forma apprehenſa, vel eſt apprehenſa per intellectum, vel per ſenſum. Si primo modo, ad eam ſequitur inclinatio, quę dicitur appetitus intellectiuus: & hic eſt voluntas, quæ pro-

ſeq

ſequitur bonum,& refugit malum apprehenſum per intelle ctum. Si ſecundo modo,ad eam ſequitur inclinatio,quæ dicitur appetitus ſenſitiuus,quia proſequitur bonum, & refugit malum apprehenſum per ſenſum,& dicitur concupiſcibilis,& iraſcibilis. Patet, igitur in quo diſtinguuntur,appetitus intellectiuus, & ſenſitiuus.

Quantum ad ſecundum eſt duplex opinio. Prima dicit,ꝙ in hoc differunt, quia concupiſcibili proſequitur bona ſenſualia.i.quæ ſenſum delectant, & iraſcibili diffugimus ac repellimus mala ſenſualia.

Sed hæc opinio non eſt vera, quoniam ſicut per eundem appetitum naturalẽ,natura rei,puta lapis, recedit à loco diſconuenienti,puta loco ſurſum, & tendit ad locum conueniẽtem.i.deorſum,quæ duo loca ſe habent ad lapidem, vt malũ & bonum. & ſicut idem intellectus eodem deſiderio naturali refugit ignorantiam,vt malum & quærit ſcientiam,vt bonum,& perfectionem ſuam,ſic animal eodem appetitu ſenſitiuo,refugit malum,puta ægritudinem,& deſiderat, ac proſequitur bonum, & ſanitatem.

Et ideo ſecunda opinio dicit,ꝙ in hoc differunt,quia animal per concupiſcibilem proſequitur conuenientia ſenſui, & abominatur diſconuenientia ac contriſtatiua. per iraſcibilem autem aggreditur impedientia, & pulſat contraria reſiſtentia,quæ nos prohibere contendunt, ne conſequamur optata. Aduerte tamen quòd iraſcibilis ita habet proſecutionem boni,& fugam mali ardui. ſicut & concupiſcibilis reſpectu boni & mali non ardui. Nam ſi videtur nobis,quòd poſſumus ſuperare impeditiuum boni deſiderati, iraſcibilis inſurgit,& per eam pugnamus contra ipſum cum ſpe victorię. Et hæc eſt proſecutio, quæ fit per ſpem & audaciam, quæ ſunt paſſiones iraſcibilis. Si autem iudicamus non poſſe ſuperare,nec obtinere, tunc iraſcibilis refugit & cędit. Et hæc eſt eius fuga,quæ fit per deſperationem & timorem. Et de his paſſionibus ſatis locuti ſumus in epitomate noſtro ſuper tertio de anima,in tractatu de potentia motiua. Patet igitur,in quo differunt concupiſcibilis & iraſcibilis, & quomodo vtraque habet proſecutionem, & fugam ſibi propriam.

Quantum ad tertium aduerte, quòd ideo non multiplicatur, quia ratio propter quam plurificatur appetitus ſenſitiuus deficit in appetitu intellectiuo. Nam ideo plurificatur appetitus ſenſitiuus, quia ſequitur apprehenſionem particularem boni, quæ apprehenſio multiplicatur, ſicut etiam multiplicantur ſenſus. Et ideo quia alio modo apprehenditur bonum particulare, vt conueniens, & delectabile, & alio modo vt arduum ad obtinendum, ideo ad bonum particulare apprehenſum, vt conueniens, ordinabitur concupiſcibilis, ad bonum autem particulare apprehenſum, vt difficile ad conſequendum ordinatur iraſcibilis. Sed hæc ratio deficit in appetitu intellectiuo, quoniam reſpicit bonum vniuerſale apprehenſum ab intellectu. Quando autem aliqua potentia reſpicit ſuum obiectum ſub ratione vniuerſali, non diuerſificatur per differentias particulares contentas ſub illa ratione communi. Vnde quià viſus reſpicit viſibile inquantum coloratum, & non inquantum album, vel nigrum, non plurificatur ſecundùm diuerſas ſpecies colorum. Sic in propoſito, quia voluntas reſpicit bonum vniuerſale, & non hoc bonum, vt conueniens, vel arduum, ideo non eſt neceſſe vt plurificentur appetitus in parte intellectiua, ſicut plurificantur in parte ſenſitiua.

Quantum ad quartam, ponitur concluſio reſponſiua quæſito, ſunt tantum tres potentiæ appetitiuæ in anima, vna in parte rationali, ſiue intellectiua, duæ in parte ſenſitiua, & omnes ſunt realiter diſtinctæ. Prima, pars ſic probatur. Omnis potentia animæ appetitiua ſequitur bonum apprehenſum, quia non tendit per deſiderium animali in incognitum. Apprehenſio autem boni vel eſt ſuper bonum vniuerſale, vel particulare. Si primo modo, ſic ad eam ſequitur appetitus intellectiuus, qui non plurificatur ratione ſupradicta. Si ſecundo modo, ſic ad eam ſequitur appetitus ſenſitiuus, qui diſtinguitur in duos, vt ſupra dictum eſt, & ratione ſupra allegata, ergo &c.

Quod autem omnes ſint realiter diſtinctæ manifeſtatur ſic. Voluntas eſt in gradu intellectiuo. Appetitus ſenſitiuus in gradu ſenſitiuo. Sed intellectiuum, & ſenſitiuum diſtinguuntur genere, quæ autem diſtinguuntur genere diſtinguuntur

tur realiter,ergo &c. Præterea ſicut ſe habet intellectus ad ſenſum, ſic voluntas ad appetitum ſenſitiuum.

Conſtat autem, quòd intellectus,& ſenſus diſtinguuntur realiter,ergo &c.

Quod autem in appetitu ſenſitiuo diſtinguatur realiter concupiſcibilis ab iraſcibili,probatur dupliciter.Primo,quia aliud eſt obiectum concupiſcibilis,ſcilicet bonum delectabile,& aliud obiectum iraſcibilis, ſcilicet bonum arduum, ſed diſtincta obiecta arguunt diſtinctas potentias,vt declaratum eſt in lib.2. Secundo,ſic paſſiones concupiſcibilis, & iraſcibilis repugnant adinuicem. Nam experimur, quòd accenſa concupiſcentia,minuit iram,& accenſa ira, minuit concupiſcentiam,ergo ſignum eſt,quòd diſtinguuntur realiter, quia nihil ſibijpſi ſecundùm idem repugnat, & contrariatur.

Quantum ad quintum aduerte, quòd determinationi factæ videtur obſtare appetitus naturalis, qui eſt in homine, ſicut & in quacunq; alia natura, & de quo dixit philoſophus in principio ſuæ metaphyſicę,quòd omnes homines natura, id eſt naturali appetitu ſcire deſiderant, ergo in homine nõ tantum tres,ſed quatuor ſunt appetitus.

Ad hoc dicitur, quòd hic quærimus de appetitu, qui eſt ſpecialis potentia animę,& non qui inuenitur in quacunque natura,tam animata quam inanimata. Appetitus autem naturalis conſequitur omnem rei naturam, nec eſt quid particulare in animali,nec in homine, nec eſt potentia fluens ab anima ſenſitiua,nec intellectiua,ideo nõ ponit in numerum cum appetitu intellectiuo,nec cum ſenſitiuo.Nam vt voluntas,& concupiſcibilis,& iraſcibilis ſunt quædam naturæ,habent appetitum naturalem,id eſt inclinationem in ſuam ꝓpriam operationem. Et de hoc appetitu naturali quid ſit, quomodo diſtinguatur ab intellectiuo, & ſenſitiuo, iam locuti ſumus in q. noſtris metaphyſicalibus ſuper 1. metaph. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 4. Si voluntas,& intellectus ſunt potentiæ realiter diſtinctæ ſimiliter appetitus ſenſitiuus,& ſenſus.

Videntur autem hæc duo mouentia aut appetitus aut intellectus. Textu 43.

IN HAC quæſtione inuenio duas opiniones. Prima quidem eſt eorum, qui tenent diſtinctionem realem inter eſſentiam animæ & potentias ſuas, inter quos annumeratur B.Thom.vt iam determinauimus in libro.2.in q.12. Et iſti tenent partem affirmatiuam. Secunda eſt eorum,qui negant pluralitatem in potentijs animæ realem, ad quos videtur declinare Iandunus in tertio de anima, in q.39.iſti tenent partem negatiuam. In hac igitur quæſtione,ſic procedendum eſt. Primo,firmabitur opinio tenentium partem affirmatiuam,quæ eſt etiam B.Th. Secundo, recitabitur opinio oppoſita, & ſoluentur fundamenta ſua, quæ adducit Iand.

Quantum ad primum,ponitur hæc concluſio reſponſiua, intellectus & voluntas, ſenſus & appetitus ſenſitiuus diſtinguuntur realiter, probatur,potentiæ ſubordinatę,inter quas eſt ordo naturæ, & quarum vna pendet ab alia in operatione ſua,ita quòd actus vnius ſupponit actum alterius, diſtinguuntur realiter. Hæc eſt manifeſta,quoniam nihil ordinatur ad ſeipſum,nec pẽdet à ſeipſo,nec ſupponit ſeipſum; ſed aliud,ſed voluntas ſubordinatur intellectui,quoniam ſubſequitur apprehenſionem boni,factam ab intellectu.Et appetitus ſenſitiuus ſubordinatur ſenſui,qm̃ ſubſequitur apprehenſionem boni particularis,factam à ſenſu,puta à cogitatiua. Et voluntas pẽdet in operatione ſua ab intellectu, quoniam bonum intellectum concurrit ad volitionem, vt determinauimus in lib.metaph.q.noſtris,idem dico de ſenſu & appetitu ſenſitiuo. Et actus voluntatis ſupponit actum intellectus, vt patet ex conditione præcedenti. Idem ſeruatur inter ſenſum & appetitum ſenſitiuum, ergo patet apud intellectum bene diſpoſitum,quòd diſtinguuntur realiter.

Præterea potentiæ quæ habent obiecta diuerſa formaliter,diſtinguuntur realiter. Sed voluntas & intellectus, ſenſus & appetitus ſenſitiuus, habent obiecta diuerſa formaliter,quoniam obiectum intellectus eſt ens,obiectum voluntatis eſt bonum. Conſtat autem quòd alia eſt ratio entis, alia ratio boni,obiectum ſenſus eſt ens particulare, obiectũ appetitus ſenſitiui eſt bonum particulare, quorum eſt ratio diuerſa proportionaliter,ſicut entis & boni,ergo etc. Et aduerte,quòd hanc rationem defenſauimus in lib.2.in qõ.11. vbi

vbi declarauimus, quomodo duo obiecta, licet non ſint diſtincta realiter, ſed ſolum formaliter, ſufficiunt ad realem diſtinctionem potentiarum, & ſoluta ſunt argumenta tenentium oppoſitum vide illic.

Quantum ad ſecundum aduerte, q Iandunus in 3. de anima in q. 39. declinat ad quoſdam, qui dicunt intellectum, & voluntatem eſſe idem realiter, & diſtingui ſola ratione. Idē dicunt de appetitu ſenſitiuo, & potentia ſenſitiua indicatiua boni, & mali in homine, quæ dicitur cogitatiua. Et modus quidem poſitionis eorum, quo ad intellectum, & voluntatem talis eſt. Eadem potentia dicitur intellectus, ſecundùm quòd eſt virtus naturalis ſubſtantiæ immaterialis, & abſtractæ. Sed dicitur voluntas inquantum ad eius actum. ſ. ad intelligere bonum, vel malum, ſequitur aliquis motus qui eſt proſecutio, vel fuga boni, vel mali intellecti. Et ſimiliter iſti dicunt, quòd intelligere bonum humanum, & ipſum velle, ſunt vnus actus realiter, ſed differūt ratione. Nam ille actus dicitur intelligere, inquantum eſt actus ſecundus receptus in potentia abſtracta, & dicitur velle, inquantum ad ipſum conſequitur motus ad proſequendum, vel fugiendum bonum, vel malum humanum intellectum.

Modus autem poſitionis eorum, quo ad potentiam ſenſitiuam, iudicatiuam boni, & mali humani, quæ eſt ipſa cogitatiua, & appetitiuum ſenſitiuum, talis eſt. Eadem potentia dicitur ſenſitiua cognoſcitiua boni particularis, & mali humani, inquantum eſt virtus animæ receptiua ſpeciei rei. Et eadem dicitur appetitus inquantum ad eius actum, conſequitur motus localis animalis. Et ſimiliter idem eſt actus realiter cogitare, & appetere bonum cogitatum. Sed dicitur cogitare, prout eſt à virtute cogitatiua. Et dicitur appetere, prout ad ipſum conſequitur motus localis, aut totius, aut partis. Hic eſt modus poſitionis eorum, qui potius eſt imaginatus, quàm ratione fundatus, quæ ſit alicuius efficaciæ. Nam ad probandam identitatem realem, inter voluntatem, & intellectum Iand. in fauorem illius poſitionis ſic arguit.

Nunquam ſaluanda ſunt per plura quæ poſſunt ſaluari per pauciora, & æque bene ex 1. phyſ. Sed ſuppoſito, quòd ſit eadem potentia intellectiua boni, & mali humani, & volun-

tas,

tas,ſaluantur æque bene omnia apparentia,ſicut ſi eſſent diſtinctæ realiter. Nam ſicut ſuppoſito, ꝙ iſtę duæ virtutes ſint diuerſę, motus hominis procedit ab eis, ſcilicet intelligere, & appetere bonum, ſic ſi eſſet vna ſola virtus. Motus enim procedit ab ea, ita quòd ſtatim cum homo intelligit aliqđ bonum ſub ratioue boni, & poſſibilis acquiri, &non conſiderat aliquod malum, quod debeat inde accidere, ſtatim mouetur ad illud, niſi aliquid prohibeat, ergo non eſt neceſſe ponere diſtinctionem realem inter intellectum, & voluntatem.

Præterea ſi voluntas differt realiter ab intellectu, tunc cū ipſa potentia intellectiua iudicat determinate, aliquod eſſe bonum, & non iudicat malum, quod debeat contingere ex illo, voluntas pro illo tunc, & ſtante illo iudicio non poſſet non velle illud bonum, quod eſt falſum, & hanc rationem non aliter fortificat.

Quod autem ſenſus, & appetitus ſenſitiuus ſint idem re, & diſtincti ſolum ratione, ſic probat ad mentem philoſophi. Dicit philoſophus in 3.lib.de anima tex.29. Et non alterum appetitiuum, & fugitiuum, neque abinuicem, neque à ſenſitiuo, ſed eſſe alterum eſt. Hæc philoſophus. Tunc ſic, ſi appetitiuum, & fugitiuum, quæ videntur eſſe partes appetitus ſenſitiui, non differunt realiter abinuicem, nec à ſenſitiuo, ergo potentia appetitiua ſenſitiua, & potentia cognoſcitiua ſenſitiua, non diſtinguuntur realiter.

Sed iſte rationes apud nos parui momenti ſunt, vt ſtatim apparebit ex reſponſionibus.

Ad primam de identitate intellectus, & voluntatis, nego minorem. Ad probationem, nego ꝙ ſi intellectus, & voluntas eſſent vna ſola virtus, ita procederet ab eis motus, ſcilicet intelligere, & appetere bonum, ſicut ſi eſſent diuerſæ. Et ratio huius eſt, quia intelligere eſt motus rei ad animam, appetere autem eſt motus animæ ad rem, & ſic ſunt oppoſiti. Nō inconuenit autem motus oppoſitos eſſe à duabus potentijs diſtinctis realiter quòd vtique eſt impoſſibile eidem.

Ad ſecundam, nego conſequentiam. Nam vt determinaui alias, voluntas non neceſſitatur ab intellectu pro hac vita, reſpectu cuiuſcunque boni propoſiti, quo ad exercitium, licet neceſſitari poſſit, quo ad ſpecificationem actus. Sed

Iand. loquitur de exercitio, ideo conſequentia ſua non valet. Poteſt enim voluntas etiam pro illo tunc, ſuſpendere actum ſuum,ita quòd nec velit,nec nolit. Dici etiam poteſt, quòd conſequens non eſt falſum, quoniam radix libertatis, & neceſſitatis eſt ab intellectu,vt declarauimus in lib.9.metaph. in q. 4. Quid ergo inconuenit,ſi voluntas non poteſt non velle bonum,quando intellectus offert ſibi bonum, ex quo non poteſt contingere aliquod malum, puta ſummum bonum.

Ad rationem qua ꝓbat ſenſum, & appetitum ſenſitiuum eſſe idem realiter ex dicto philoſophi,reſpondetur, ꝙ philoſophus per ly non alterum non intendit identitatem realẽ, ſed identitatem in ſubiecto,vt exponit Comment.in cõmento 29.& B.Th. & Egidius,& intendit philoſophus in hoc cõtradicere Platoni,qui vt inquit B. Th. in alia parte corporis ponebat organum appetitiui,& in alia organum ſenſitiui. Contra quem replicat philoſophus, quòd iam probauerat in lib.2. in tex. 19. videlicet, quòd ſenſitiuum, & motiuum ſecundùm locum, & appetitiuum non diſtinguuntur ſubiecto, quia inueniuntur in eadem parte deciſa ab animali imperfecto,vt in verme,& in cauda lacerte. Et de hoc iam locuti ſumus in 2. lib. in q. 8. vt videre poteris. Stat autem quòd aliqua ſint idem ſubiecto, & tamen ſunt diſtinctæ res,vt patet de caliditate,& ſiccitate in igne. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 5. Si potentia appetitiua eſt motiua ſecundùm locum.

Videntur autem hæc duo mouentia, ſcilicet ſecundùm locum, aut appetitus, aut intellectus. Tex. 48.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd ſtat difficultas in hoc. Philoſophus in lib.2.in tex.27. diſtinguens,ſiue numerans genera potentiarum dixit ea eſſe quinque, ſcilicet vegetatiuum, ſenſitiuum, appetitiuum, ſecundùm locum motiuum,& intellectiuum,hic autem dicit,quòd appetitiuum eſt motiuum ſecundùm locum,ergo ſunt tantum quatuor,&ſic videtur philoſophus ſibi contrarius.

Pro concordantia philoſophi inuenio duas vias, quarum

prima

prima dicit, quòd diuiſio potentiarum poſita in 2. lib. in tex. 27. fuit ſecundùm famoſitatem. Vtrum autem eſſet vera ſicut & famoſa, tunc philoſophus non curauit ſcrutari. Sed in 3. lib. poſtquam de omnibus animæ potentijs conſiderauerat, inuenit quòd non eſt neceſſe diſtinguere motiuum ſm locum ab appetitiuo. Cuius ſignum eſt, quòd in 3. lib. in tex. 52. replicans eandem diuiſionem, dimittit motiuum ſecundùm locum, & tamen in illa diuiſione comprehenduntur omnia genera potentiarum. Sic enim inquit. Diuidentibus autem animæ partes ſi ſecundùm potentias diuidant, & ſeparant, valde multæ ſiunt. vegetabile ſenſitiuum, intellectiuũ, conſiliatiuum, adhuc appetitiuum.

Sed hæc opinio non eſt ad mentem Comment. qui tenet ea quæ dicit philoſophus in lib. 2. in tex. 27. eſſe manifeſta, ea autem dicuntur manifeſta, quæ patent per ſe eſſe vera, & non quia ex eo ſolo, quòd ſunt famoſa. Et verba Cõment. in commento 27. ſunt hæc. Et ſermo eius, ſcilicet Ariſtot. in hoc capitulo eſt manifeſtus. Nec ſuffragatur huic opinioni dictum philoſophi in 3. lib. in text. 52. quoniam illic non intendit replicare diuiſionem generum potentiarum ex integro. Sed excludere diuiſionem, quam faciebant antiqui, diuidentes potentias animæ in tres, & non plures, ſcilicet irrationalem, iraſcibilem, & concupiſcibilem, contra quos dicit philoſophus, quòd plures ſunt, & exemplificat de vegetatiuo, & ſenſitiuo, &c.

Alia eſt, igitur opinio, quam credo eſſe veram. Et dicit, ꝙ triplex eſt potentia motiua. ſ. directiua, vel impulſiua. Secunda, eſt imperatiua motus. Tertia, eſt executiua motus, potentia directiua eſt potentia cognoſcitiua, vt intellectus, vel phantaſia. Vnde aduerte, ꝙ intellectus dicitur potentia cognoſcitiua, vt apprehendit obiectum puta bonum, & dicitur potentia motiua directiua, quia offert, & proponit appetitiui bonum cognitum, vel malum ſub ratione proſequendi, vel fugiendi. Idem intellige de potentia phantaſiæ, vt ſub ſe comprehendit imaginatiuam, & cogitatiuam, vel extimatiuam. Potẽtia imperatiua motus, eſt appetitus intellectiuus, vel ſenſitiuus. Potentia executiua motus, eſt virtus diffuſa in membris, & muſculis, complãtata in corde, vt in primo principio,

cipio, vel in aliquo proportionali. Dico igitur, ꝙ philoſophus in lib. 2. in tex. 27. diſtinguens motiuum ſm locum ab appetitiuo, intendit de motiuo executiuo, & non de imperatiuo, nec directiuo. In 3. autem lib. in tex. 48. ſumit motiuũ directiuum, quod realiter eſt idem cum intellectu, vel phantaſia, & motiuum imperatiuum, quod realiter eſt idem cum voluntate, aut appetitu ſenſitiuo. Et ſic nulla eſt repugnantia in dictis philoſophi. Et aduerte, quòd infra in textu 55. tanget aliqualiter de motiuo executiuo. Sua tamen conſideratio completa eſt in paruis naturalibus, in libro de motu animalium. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 6. Si phantaſia eſt motiua ſm locum.

Multi enim præter ſcientiam ſequuntur phantaſias, & in alijs animalibus non intellectus, neque ratio eſt, ſed phantaſia. Textu 48.

IN HAC queſtione aduerte, ꝙ non eſt dubium vtrum phantaſia ſit motiua ſecundùm locum imperatiua, vel executiua motus, id enim iam declaratum eſt in q. præcedenti, q: non, ſed dubium eſt an ſit motiua directiua, & impulſiua, vt videtur innuere philoſophus in hoc tex. in quo ponit intellectum, & phantaſiam in eodem ordine motiui. Dicit enim, ſi aliquis poſuerit phantaſiam, ſicut intellectum quendam. Conſtat autem, quòd ponit intellectum vt motiuum directiuum, ergo & phantaſiam. Difficultas autem ſtat in apparenti repugnantia, quæ videtur eſſe in dictis philoſophi. Nã dicit hic in tex. 48. ꝙ multi. ſ. homines dimiſſa ſcientia. i. dictamine rõnis, ſequuntur in motibus. i. actionibus ſuis phantaſias, & ſunt illi qui non ratione ducunt, ſed impetu, & phãtaſia impellit, & incitat ad aliquid agendum. In alijs aũt animalibus id conſtat, qm̃ cum careant intellectu, & ratione, mouentur ſola phantaſia. Sed oppoſitum huius vr̃ dicere in 2. lib. in text. 154. Vbi aſſignans rationem, ꝙ opinione differt à phantaſia ſic arguit. Cum opinamur difficile aliquid aut terribile, ſtatim compatimur, ſimiliter aũt eſt, & ſi confidendum, ſm phantaſiam autem ſimiliter nos habemus, ſicut ſi eſſemus conſiderantes in pictura difficilia, & confidentia, & intendit, quòd quando opinamur aliquod difficile, aut terribile, ſtatim commouemur paſſione timoris ad fugiendum

&

& euitandum illud, & quando opinamur aliquod confidendum, ſiue ſperandum, ſtatim mouentur ex paſſione ſpei ad conſequendum, ergo opinio eſt principium motiuum. Sed quando imaginamur aut phantaſiamur aliquod terribile, aut confidendum, non commouemur ad euitandum, vel fugiendum, nec ad proſequendum, ſed habemus nos, ſicut qui vident terribilia aut appetibilia depicta, qui ex huiuſmodi non commouentur, ergo ſicut pictura non eſt principium motiuum, ſic nec phantaſia. Videtur igitur philoſophus ſibijpſi contrarius.

Pro concordantia huius apparentis repugnantiæ, propono diſtinctionem de phantaſia, & actu ſuo, per quam apparebit ſolutio repugnantiæ. Aduerte igitur, quòd apprehenſio intellectus de aliquo terribili, vel conuenienti, poteſt fieri duobus modis, ſic & actus phantaſiæ. Primo contingit, quòd intellectus apprehendit ſimpliciter aliquod terribile, vel confitendum, & tamen non iudicat nec concludit illud eſſe fugiendum vel proſequendum, ſicut qui conſiderat atrocitatem belli naualis, & dignitatem principatus, & tamen non deliberat, illud fugiendum, & hoc procurandum, & ad talem ſimplicem apprehenſionem, nec ſequitur compaſſio, nec motus, quia eſt apprehenſio modo ſpeculatiuo. Secundo contingit, quòd intellectus ſic conſiderat de re terribili: vel conuenienti, quòd concludit hoc eſſe fugiendum, illud autem proſequendum, tunc ad talem apprehenſionem ſequitur compaſſio, & motus, quia huiuſmodi conſideratio eſt modo practico, eodem modo dicendum eſt de phantaſia.

Nam aliquando occurrit phantaſiæ aliquod terribile, vel confitendum ſuper quo phantaſiatur quid, quale, quantum, ſit abſque hoc quòd exiſtimet, tale eſſe fugiendum, vel proſequendum, ſicut qui imaginatur terribilem exercitum inimicorum, & victoriam ducis contra inimicos ſuos, & vltra imaginationem non procedit, & tunc per phantaſiam ſic conſiderantes, non compatimur nec commouemur, ſed habemus nos vt intuentes imagines terribilium aut delectabilium. Aliquando autem occurrit phantaſiæ aliquod terribile, vel delectabile, circa quod non ſolum immoratur in imaginando, ſed etiam extimat illud nobis nociuum vel proficuum,

ſicuum, ideo eſſe diffiniendum, vel proſequendum, & tunc ſequitur in nobis compaſſio, & motus, aut fuge, aut proſecutionis, & ſe habet in illo caſu phantaſia vt intellectus, non ſolum ſimpliciter conſiderans, ſed opinans, & concludens de intellectu, aut fugiendum, aut proſequendum eſſe.

Ex his patet, quòd in dictis philoſophi nulla eſt repugnantia. Nam in 2.lib.in text.152. intendit de phantaſia in primo ſenſu. In lib. autem 3. in textu 48. intendit de ea in ſecundo ſenſu, quare, &c. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 7. Si intellectus practicus differt realiter à ſpeculatiuo, vel tantum ratione.

Et qui practicus eſt differt à ſpeculatiuo fine. Textu 49.

IN HAC quæſtione inuenio duas vias. Vna quidem tenet partem negatiuam, & hæc eſt via, in qua communiter conueniunt expoſitores, inter quos eſt B.Th. vt declarabitur. Altera autem tenet partem affirmatiuam, & eſt via particularis, quam ſequitur Iandun. Igitur pro reſolutione quæſiti. Primo, pertractabitur via quàm ſequitur beatus Thom. Secundo, via quàm ſequitur Iand. & ſoluentur rationes ſuæ.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ B.Th. in 1. parte q.79. art.11. pertractans hoc quæſitum, ponit hanc concluſionem. Intellectus practicus, & ſpeculatiuus non ſunt diuerſæ potentiæ, cuius ratio eſt hæc. Differentiæ accidentales alicuius obiecti, non diuerſificant potentiam. Hæc patet, nam quia accidit colorato, ꝙ eſt obiectum viſus, eſſe hominem, aut aſinum, magnum aut paruum, hæc non diuerſificant viſum, ſed ab eadem potentia viſiua apprehenduntur. Sed apprehendere rem vt ordinabilem ad opus, aut non ordinabilem, ſunt differentiæ quæ accidunt apprehenſu per intellectum. Sed intellectus practicus, & ſpeculatiuus non differunt, niſi his differentijs accidentalibus. Nam intellectus ſpeculatiuus eſt, qui quòd apprehendit, non ordinat ad opus, ſed ad ſolam conſiderationem veritatis. Practicus autem eſt oppoſito modo. vt patet ex 2. & 6.metaph. Non ergo ſunt

duæ,

duæ,ſed vna potentia realiter, quæ ſecundùm vnam rationē dicitur ſpeculatiuus,& ſecundùm aliam practicus.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd Iand.in 3. de anima in q.36.tenet,quòd ſunt duæ potentiæ diſtinctę realiter, & probat dupliciter. Primo,quia actus ſunt diuerſi, ſcilicet intelligere ens ordinabile ad opus,& intelligere,ens non ordinabile ad opus,ergo diuerſificant potentiam. Antecedens notum, probatur conſequentia,quia apud philoſophum, vt viſum eſt in 2.lib. potentiæ diuerſificantur per actus. Et ſcito,quòd tantum magnificat hanc rationem, quòd ponit tot potentias. animæ,quot ſunt obiecta ſpecifica, vt res ſunt,& ſic ponit tot viſus in homine, quot ſunt ſpecies colorum, & tot odoratus,quot ſunt ſpecies odorum, & de hoc iam locuti ſumus ſupra,contra Iandunum.

Ad hanc ſuam rōnem reſpondentes dicimus,ꝙ ignorauit quæ ſit diuerſitas actuum,ex qua cauſatur diuerſitas realis in potentia. Non.n.omnis,ſed illa tantum,quæ procedit à diuerſa ratione formali ipſius obiecti,non vt res eſt,ſed vt obiectum eſt,ſicut iam docuimus in 2.lib.Et quoniam operabile,& non operabile non diuerſificant ens,vt eſt obiectum intellectus,ſed vt res eſt,ideo non infertur diſtinctio realis potentiarum intellectiuarum,ex intelligere operabile, & intelligere non operabile. Vnde ad antecedens ſuum dico,quòd illi actus non ſunt diuerſi diuerſitate procedente ex diuerſa ratione formali obiecti intellectus, vt obiectum eſt, & propterea ratio ſua nulla eſt.

Secundo, ꝓbatur idem ex dicto philoſophi in 6. Eth. vbi inquit.Supponantur duo,rōnem habentia.i.duę potentiæ rationales.Vnum quidem quo ſpeculamur talia entium,quoꝝ principia non contingit aliter ſe hr̄e. Vnum aūt quo contingentia. Ad ea .n. quæ altera genere,& animæ particularum alterum genere,ad vtrunq; aptum natum.Hęc philoſophus. Et intendit talem rationem. Ad obiecta quę ſunt diuerſa genere,neceſſe eſt adaptare diuerſa genere potētiarum animę. Sed neceſſarium,& contingens ſunt obiecta diuerſa genere, ergo diuerſum eſt genus partium animæ rationalis, quo cognoſcit neceſſaria,& contingentia. Sed in propoſito intelligibile ordinabile ad opus, & intelligibile non ordinabile

ad

ad opus differunt genere, ergo potentiæ animæ quæ ſunt intellectus practicus & ſpeculatiuus differunt genere, ex conſequenti realiter.

Ad hoc dicitur, ꝙ intentio philoſophi eſt, vt entia neceſſaria cognoſcantur intellectu. Entia autem contingentia, & in particulari cognoſcantur potentia ſenſitiua, vt cogitatiua, & quoniam intellectus, & cogitatiua ſunt diuerſorum ordinum, ideo diſtinguuntur realiter, ſicut ens neceſſarium, & ens contingens. Sed non eſt ſimile in propoſito, quoniam ens ordinabile ad opus, & non ordinabile ad opus, cognoſcũtur intellectu practico & ſpeculatiuo, quorum vterque eſt eiuſdem gradus. ſ. intellectiui, ideo non eſt neceſſe quòd diſtinguantur realiter. Et quando dicit philoſophus, ad ea. n. quæ ſunt altera genere &c. intendit quãdo obiecta ſunt diſtincta genere, & non ſunt apta cognoſci, niſi à potẽtijs diuerſorum ordinum, quales ſunt ſenſitiua & intellectiua. Nõ ſic autem eſt in propoſito noſtro, quare &c. Nam ſi quæcunque ſunt diſtincta genere, oporteret cognoſcere diſtinctis potentijs, ergo non eadem potẽtia viſiua videretur ignis, & ſol, nec homo, & lapis. Nec eodẽ intellectu Socrates cognoſceret ſubſtantiam, & accidens, ſubſtantiam materialem, & immaterialem, quæ omnia ſunt abſurda. Cum igitur nulla ſit neceſſitas diuerſificandi realiter intellectum practicum & ſpeculatiuum, melius eſt vt dicamus, quòd differunt ſolum ratione, ſicut idem intellectus dicitur intellectus, vt ſimpliciter apprehendit, & ratio, vt diſcurrit. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 8. Quomodo eſt verum ꝙ intellectus & appetitus ſecundum vnam cõmunem ſpeciem mouent.

Si enim duo intellectus, & appetitus mouebant, ſecundum communem ſpeciem mouebant. Textu 50.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd difficultas ſtat in hoc: ſi mouent ſecundum communem ſpeciem, hoc eſt vel inquantum potentiæ ſunt: vel vt mouent, moti ab appetibili. Non primo, quia cum intellectiuum & appetitiuum diſtinguantur genere, non poſſunt intellectus & appetitur eſſe

potentiæ,ſecundum vnam cõmunem ſpeciem. Non ſecũdo, quoniam appetibilia non ſunt vnius ſpeciei vt patet,ergo nõ videtur poſſe ſaluari dictum philoſophi.

Vt igitur ſcias in quo ſenſu verificatur dictum philoſophi aduerte,quòd ſpecies dupliciter ſumitur. Primo, pro vno quinque prędicabilium, & ſic non ſumitur hic, quoniam in ſenſu concludere obiectio facta. Secundo,ſumitur pro ratio ne formali. Et ſic ea dicuntur vnius ſpeciei,quæ ſub vna ratione formali continentur. Vt omnes ſoni,vt immutatiui ſunt auditus, ſunt eiuſdem ſpeciei,habent.n.eũdem modum immutandi auditum. Similiter omnes colores,vt immutatiui ſunt viſus,ſunt eiuſdem ſpeciei,quia cõueniunt in eodem modo immutandi. Qui autem ſint modi proprij, quibus ſonus immutat auditum,&color viſum,& odor odoratum &c. iam diximus in lib.2.in q.55.vbi remittimus te ad declaratio nem B.Th.in 2.de anima,poſt expoſitionem tex.135.Et clarius in 1.parte in q.78.art.3. Et hoc ſecundo ſumitur ibi ſpecies. Vnde intentio literæ apud philoſophum,eſt hæc. Intellectus & appetitus mouent ſecundum communem ſpeciem, id eſt vt reſpiciunt appetibile, quod vt appetibile eſt vnius ſpeciei,id eſt vnius rationis formalis,ſicut color vt eſt viſibilis,& ſonus vt eſt audibilis. Quòd autem appetibile vt appetibile,ſit vnius rationis formalis,patet ex hoc,quòd nihil eſt appetibile,niſi vt perfectiuum & bonum vel apparens.Intellectus ergo & appetitus mouent ſecundum communem ſpeciem,id eſt vt conueniunt in hoc, quòd per appetibile perficiunt appetentem. Ad obiectionem ergo dicitur,quòd mouent ſecundum communem ſpeciem, vt reſpiciunt appetibile,&cum dicitur,quòd appetibilia non ſunt eiuſdem ſpeciei, verum eſt,ſumendo ſpeciem,primo modo,non autem ſecundo modo,in quo verificatur dictum philoſophi,vt docuimus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 9. Quomodo ſit verum, quòd intellectiuum, & conſiliatiuum magis differant quàm iraſcibile, & concupiſcibile.

Diuidentibus autem partes ſi ſecundùm potentias diuidunt & ſeparant vnde multæ fiunt, vegetabile,ſenſibile,intel

lectiuum, conſiliatiuum, adhuc appetitiuum, hæc enim plus differunt abinuicem quàm concupiſcibile, & iraſcibile. Textu 52.

IN HAC q.aduerte, quòd ſtat difficultas in hoc. Intellectiuum & conſiliatiuum, qui philoſophus appellat ſcientificum & raticionatiuum in 6.Eth. non ſunt potentiæ diſtinctæ realiter in via noſtra, vt patet per B. Th. in prima parte, quæſt.79 art.9.ad tertium, vbi inquit. Philoſophus poſuit duas particulas animæ, ſcientificum & ratiocinatiuum, non quia ſunt duæ potentiæ diſtinctæ, ſed quia diſtinguuntur ſecundum diuerſam habitudinem ad recipiendum habitus quorum diuerſitatem illic inquirere intendit. Contingentia.n. & neceſſaria & ſi differant ſecundùm propria genera, conueniunt tum in communi ratione entis quam reſpicit intellectus, ad quam diuerſimode ſe habent.ſ.ſcientificum & ratiocinatiuum, ſecundum perfectum & imperfectum. Hæc B.Th. Sed iraſcibilis, & concupiſcibilis, ſunt potentię diſtinctę realiter. vt determinauimus in hoc lib.3.in q.3. Ergo non magis differunt intellectiuum & cõſiliatiuum, quàm iraſcibilis & concupiſcibilis, imò minus.

Pro reſolutione huius dubij, inuenio duos modos dicendi, qui omnes ſuſtentabiles ſunt.

Primo dr̃, ꝙ licet philoſophus numeret vegetabile & ſenſibile, intellectiuum & conſiliatiuum, & appetitiuum non intendit, ꝙ omnia adinuicem comparata, plus differant quàm iraſcibilis & concupiſcibilis. Sed intendit ſic comparando. Vegetabile comparatum ſenſibile. Senſibile comparatum intellectiuo & conſiliatiuo ſimul. Intellectiuum & conſiliatiuum ſimul, comparata appetitiuo. Nam patet ſic comparando, quòd magis differunt, quoniam differunt genere. Iraſcibilis autem & concupiſcilis licet differant realiter, non tamẽ genere, quoniam continentur ſub appetitiuo.

Secundo dicitur, ꝙ ly conſiliatiuum, non ſtat pro potẽtia intellectiua negociante circa contingentia, ſed pro cogitatiua, quæ dicitur ratio particularis, quæ conſiderat & ratiocinatur, circa contingentia ſingularia, de quibus ꝯſiliamur, vt inquit philoſophus in 6.Ethic. Ly aũt ſcientificum, ſiue intellectiuum ſtat ꝑ intellectu negociante circa neceſſaria, q̃ non

contingit aliter ſe habere,& de quibus haberi poteſt ſcientia quæ opponitur conſilio, ſicut perfecta cognitio imperfectę. Conſtat autem quòd plus differunt intellectus & cogitatiua, quàm iraſcibilis & concupiſcibilis. Nam illa diuerſorũ generum.ſ.intellectui & ſenſitiui. Iſta autem vnius generis.ſ.appetitiui. Ex his duobus modis tene,quem volueris. Aduerte tamen,quòd primus modus videtur magis conformis vię Thomiſticæ,quæ attribuit intellectiuum & cõſiliarium potentiæ intellectiuæ. Secundus autem eſt magis conformis viæ Comment. Nam in 3.de anima,in tex.arabico 52.loco conſiliatiui,habet cogitatiuam. Et Comment.commentans inquit. Verbi gratia,nutritiuam ſenſibilem,intelligibilem, & cogitatiuam. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 10. Si philoſophus per organicũ moués,à quo eſt principium & finis motus in animali,intendit cor,& poſito ꝙ ſic,quomodo in corde eſt principium & finis motus, & quomodo motus cordis eſt ſicut motus in circulo, & quo modo omnis motus in animali incipit à corde.

Nunc autem vt in ſumma dicatur mouens organicæ vbi principium & finis illud velut in circulatione,&c. Textu 55.

IN HAC q.aduerte duas partes principaliter conſiderandas. Prima erit,ſi philoſophus per organum mouens,intendit cor. Secunda erit,poſito ꝙ ſic. quomodo in corde eſt principium & finis motus, &c.

Quantum ad primam partem inuenio duas ſententias. Prima eſt Comment.quam ſequitur B.Th.& Egid. Secunda eſt Alberti. Intentio Comment.eſt,ꝙ philoſophus per mouens organicum,à quo eſt principium,& finis motus, eſt intendens cor. Vnde dicit in commento 55. Et membrum ꝙ eſt tale in animali,eſt cor ſecundum ipſum.ſ.Ariſt. Et in fine commenti inquit. Et quia videmus,quòd vltimum mẽbrum quòd quieſcit in motu locali eſt cor,neceſſe eſt vt eius principium ſit ex eo. Sic igitur eſt intelligendus iſtæ locus. Hæc Cõment.Quem ſequens B.Th.in expõne tex.55. inquit. Oportet ꝙ in ipſo organito,motus quòd eſt cor,ſit aliqđ quieſcens inquantũ eſt principiũ motus,&c. Et infra, ſic ẽt eſt in omni

omni motu cordis. Nam cor in eadem parte corporis ꝯfixũ manet,ſed mouetur ſm dilatationem & conſtrictionem, vt cauſet motum pulſus & tractus. Et Egidius in expoſitione tex.55.inqt. Determinat philoſophus de organo ipſius motus, cuius principale organum eſt cor, quia in eo eſt principium & finis motus.Et ratio quidem ſuper quam fundarunt ſe Comment.& B.Th.& Egid.fuit quia ſicut philoſophus in tex.54.declarauerat quid ſit mouens imobile,& mouens motum,& motum non mouens,in motu locali animalis, & dixit mouens immobile eſſe ipſum appetibile, ideo in hoc ordine eſſe primum mouens,deinde mouens motũ, eſſe ipſum appetitum,ſic volens inueſtigare qualitatem organi,quo appetitus mouet animal,non intendit cõiter de organis,ſed de primo,à quo vt à fonte emanat virtus mouendi ad alias partes corporis. Primum,aũt conſtat eſſet cor. Vnde qñ Comment.incipit declarare tex.55.dicit, ꝙ philoſophus loquitur hic,quomodo corpus mouetur à primo inſtrumento, quod conſtat eſſe cor. Sed Alb.in 3.de anima, in tract.4.in cap.8. tenet,quòd philoſophus non intendit hic de corde,ſed de omni inſtrumento,loquendo generaliter, à quo eſt principiũ & finis motus in animali, per expulſionem & attractionem eiuſdem partis,vt patet in ambulatione, in qua prius expellitur tibia,deinde trahitur, ſicut in apprehenſione manus, ſic in motu capitis,ſic in agitatione brachij. Et reprehendit Auerroẽm, qui dicit in commento 55.quòd cor eſt quieſcens in animali,vnde fit expulſio,& ad quod fit attractio. Et verba Alberti ſunt hæc.Et ideo meo iudicio mẽtitur Auerroẽs, dicens cor eſſe quieſcens,vnde fit expulſio, & ad quod fit attractio &c. Et ratio Alberti contra Auerroẽm ex conſequenti contra B.Th.& Egid.talis eſt.

Immobile & quieſcens,à quo eſt motus, oportet eſſe coniunctum organo,per quod expletur motus. Conſtat autem ex anathomia, ꝙ cor non eſt coniunctum cum organis quibus expletur motus localis in animali. Certum eſt enim omnium membrorum motum perfici muſculis animalium.In omni autem muſculo motiuo membri,videmus neruũ egredientem ad membrum,quòd mouetur, per quem expellitur à loco ſuæ fundationis,& videmus chordam in alia parte ad

radicem membri, deriuari à fine muſculi, per quam attrahitur ad locum ſuum. Patet igitur non eſſe cor huiuſmodi membrum. Hæc Albert.

Sed ſi tu bene conſideras, aduertes rationém Alberti non procedere, quoniam intentio Comment. & B. Thom. eſt loqui de primo, & vniuerſali mouente organico, à quo egreditur virtus motiua, ad quocunque aliud organum, ſiue ſit neruus, ſiue muſculus, per quos expletur motus localis in partibus animalium, & in quibus neceſſe eſt dare partem quieſcẽtem, ſuper quam innititur pars mota, ſicut videmus quòd dum mouetur digitus, quieſcit manus, & dum mouetur manus, quieſcit brachium, & dum mouetur brachium, quieſcit humerus. Hoc autem primum mouens in animali eſt cor, à quo deriuatur virtus motiua ad alias partes motiuas, de quibus concedo, quòd debent eſſe coniunctæ cum partibus motis, vt videmus cõiungi digitum manui, manum brachio, brachium humero, ſed primum mouens organicum, non eſt neceſſe quòd ſit coniunctum ſitu omnibus particularibus organis, ſed ſufficit coniunctio virtualis, pro quanto virtus motiua diffunditur à corde ad alia organa, ſicut virtus primi mouentis ad ſecundaria mouentia. Ex his dico ad rationem Alberti, ſi intelligat maiorem de coniunctione ſituali, nego eam, applicando primo mouenti organico, de quo intendit Commentat. ſufficit enim coniunctio virtualis. Conceditur autem applicando eam mouenti ſecundario, & particulari, ſed de hoc non intendit Commentator. Et ideo ſtat, primum mouens organicum eſſe cor, & tamen non eſſe coniunctum ſitualiter alijs organis, ſed ſufficit coniunctio virtualis.

Quantum ad ſecundam partem, tria declaranda ſunt, quæ ſunt tres propoſitiones philoſophi in tex 55. Prima eſt, dicatur mouens organicę vbi principiũ, & finis idẽ. Secunda eſt, propter quòd oportet ſicut in circulo manere aliquid. Tertia eſt, & hic incipere motum. Et quoniam ſuſtinuimus, ꝙ Ariſt. per primum mouens organicum, intendit cor, ideo manifeſtanda ſunt hæc tria de corde. Primo, quomodo in eo eſt principium, & finis motus localis in animali. Secundo, quomodo oportet in corde moto ponere, vt in circulo moto.

Tertio,

Tertio, quo oportet incipere motum in animali à corde.

Quantum ad primũ aduerte, quòd ideo in corde eſt principium & finis motus, quia ad oculum videmus, cor moueri per dilatationem & conſtrictionem, & dum dilatatur eleuatur, dum cõſtringitur deprimitur, eleuatio autem fit per motum pulſus, depreſſio vero per motum tractus. Cor, ergo mouetur pulſu, & tractu. Dum autem mouetur pulſu, eſt principium motus, dum mouetur tractu, eſt finis motus. Nã pulſus ex 7. phyſic. differt à tractu in hoc, quòd pellens remouet aliquid à ſe, & vt ſic, eſt principium motus pulſi, & trahens trahit aliquid ad ſe, & vt ſic, eſt finis motus tracti. Tractus enim incipit ab aliquo diſtante, & finitur ad trahens, cuius approximatur. Patet ergo quomodo in corde eſt principiũ, & finis motus. Et hac de cauſa cor eſt gibboſum & concauum, vt declarabimus infra. Quomodo autem motus pulſus & tractus eſt naturalis cordi, & quomodo mouetur per ſpiritus, & quomodo à corde diffunduntur ad alias partes corporis, iam declarauimus in epitomate noſtro, ſuper librum de cauſa motus in animali, in paruis naturalibus.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd propter duo cor aſſimilatur circulo. Primo, quo ad mutationem, & quietem in loco. Secundo, quo ad motum. Quo ad primum quidem aſſimilatur, quoniam ſicut corpus circulare, dũ mouetur aliquo modo quieſcit, & aliquo modo mutat locum, quieſcit quidem ſecundùm totum, ſed mutat locum ſecundùm partes. vt declaratum eſt in 8. phyſic. ſic cor ſecundũ totum non mutat locum, qm̃ complantatum eſt in vna determinata parte animalis, vt declaratum eſt in tractatu de cauſa motus animalium in paruis naturalibus, ſecundùm partes autem mutat locum, pro quanto in motu ſuo dilatatur & conſtringitur, eleuatur, & deprimitur. Quo ad ſm aſſimilatur, quoniã ſicut motus circularis ex 7. phyſicorum componitur ex pulſu & tractu, pulſu quidem ex motu ſemicirculi ſuperioris, & tractu ſemicirculi inferioris, ſic & motus cordis. Nam in eleuatione ſeruatur pulſus, in depreſſione ſeruatur tractus. Et hac de cauſa cor eſt gibboſum & concauum, vt ſm ꝙ gibboſum moueatur pulſu, & ſm ꝙ concauam moueatur tractu.

Et ſimile huic eſt, ſi tu imaginatus fueris motorem reſidere ſuper centrum circuli,& manu apprehendere flexibilem circunferentium,& trahere ad ſe,deinde expellere à ſe. per tractum circunferentia fiet concaua, per pulſum gibboſa.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ ſicut mundus inferior conſeruatur & regitur inceſſabili motu cœli, ita & animal inceſſabili motu cordis. Vnde ſicut motus cœli eſt cauſa & principium omnis motus in inferioribus, ſic motus cordis eſt cauſa & principium omnis alterius motus in animali,cuius ſignum eſt,quòd ceſſante motu cordis,ceſſat omnis operatio & motus in animali & deſtruitur animal, ſicut ſi ceſſaret motus cœli,ceſſaret omnis motus in inferioribus, vt determinauimus in lib.12.metaph.in quæſtionibus noſtris.Et propterea bene dicit philoſophus in tex.55. Oportet hinc.i. à corde incipere motum.ſ.in animali. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 11. Si animalia imperfecta mouentur localiter, & quid moueat ea.

Conſiderandum autem & de imperfectis quid mouens eſt, quibus tactus ſolum ineſt ſenſus.Vtrum phantaſiam ꝑtingat ineſſe his aut non. Tex.56.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficultas ſtat in apparenti repugnantia in dictis philoſophi. Nam in lib.2. tex. 27.& 29.dixit aliqua animalia moueri ſecundum locum,aliqua autem non,vt oſtrea & conchilia &c. In 3.autem libro, in tex.48.dicit, quòd in animalibus perfectis motiuum ſm locum eſt intellectus,& appetitus, ſi aliquis phautaſiam poſuerit ſicut intelligentiam quandam. Deinde in tex.56.inueueſtigat principium motiuum ſecundum locum in animalibus imperfectis. Cum ergo animal ſufficienter diuidatur ꝑ perfectum & imperfectum,ſequitur quòd omne animal mouetur ſecundum, & per conſequens videtur repugnantia in dictis philoſophi.

Ad hoc reſpondetur, quòd in animalibus inuenitur duplex motus localis. Primus dicitur progreſſiuus. quo tendit animal,ſiue greſſu, ſiue volatu, ſiue natatione, ſiue alio modo de loco ad locum diſtantem,determinatum. Secundus

dici

dicitur dilatatiuus, & conſtrictiuus: quo dilatat ſe animal, & conſtringit permanens in eodem loco. Primus eſt tantum in animalibus perfectis, quæ ad diſtans mouentur, quoniam non habent neceſſaria ſibi vnita. Et de his intelligendum eſt dictum philoſophi in 2. lib. Secundus autem eſt in animalibus imperfectis, & quoniam philoſophus in 3. lib. intendit pertractare, de potentia motiua vniuerſaliter, & ſufficienter, ideo quærit quid ſit motiuum ſecundùm locum in animali, non ſolum progreſſiuæ, ſed quocunque alio modo, puta dilatatiuę, &c. Et ideo non eſt repugnantia in dictis philoſophi.

Tu tamen aduerte, quòd in animali inuenitur duplex motus dilatatiuus, & conſtrictiuus, ſcilicet naturalis, & animalis. Naturalis eſt in corde, qui dicitur naturalis, quia non ſequitur intellectum, nec phantaſiam, nec appetitum, ſiue intellectiuum, ſiue ſenſitiuum, in quo etiam ſenſu potentiæ vegetatiuæ dicuntur habere motus naturales. Animalis autem eſt illæ, qui cauſatur à phantaſia, & appetitu imperante, ſiue ſumatur phantaſia, vt eſt determinata, qualis eſt in animali perfecto, ſiue indeterminata, vt in animali imperfecto. Quæ autem differentia ſit inter vtranque, ſtatim declarabitur.

Quantum ad ſecundum propoſitum in titulo quæſiti. Quid, ſcilicet ſit motiuum ſecundùm locum dilatatiuæ, & conſtrictiuæ in animali imperfecto, dicit philoſophus, quòd eſt phantaſia indeterminata. Tu igitur aduerte, quòd phantaſia determinata, & indeterminata differunt in quatuor, ſcilicet organo, tempore, ſitu, & loco.

Organo quidem, quia determinata habet certam particulam in animali, puta in capite, pro inſtrumento ſuo. Indeterminata autem, eſt quaſi confuſæ in corpore, nec certam partem ſibi vendicat.

Tempore, quoniam determinata reſpicit præſens, & futurum. Indeterminata autem, præſens tantum. Non enim ſpeciem ſeruat poſt abſentiam rei ſenſatæ.

Situ, quia determinata eſt ad coniunctum, & ad diſtans: indeterminata autem ad coniunctum tantum.

Loco, quia determinata, mouet ad certum, & præextimatum

matum locum. Indeterminata aũt ad incertum, vel ad circundantem tm̃, prout animali imperfecto applicatur aliquod delectabile, vel triſtabile. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶ Quæſtio 12. Si omne corporeum habens intellectum habet etiam ſenſum, ſiue ſit generabile, ſiue ingenerabile, ſiue corruptibile, ſiue incorruptibile.

Non poteſt autem corpus habere quidem animam, & intellectum diſcretiuum, ſenſum autem non habere, non manſiuum exiſtentis, generabile autem, at vero neque ingenerabile. Textu 61.

IN HAC quæſtione inuenio duas vias. Vna eſt Comment. quem ſequitur Alb. in 3. de anima in tract. 5. in cap. 1. Altera eſt B. Thom. quem ſequitur Egid. poſt expoſitionem tex. 61. in 3. de anima.

Quantum ad viam Cõment. aduerte, quòd aliud ſentit de corporeo generabili, & corruptibili, quale eſt animal terrenum, & aliud de corporeo ingenerabili, & incorruptibili, quale eſt animal cœleſte, ſecundùm viam philoſophi, qui tenent cœlum animatum, de cuius animatione iam pertractauimus in lib. 12. metaph. in q. noſtris. Nam de corporeo generabili tenet partem affirmatiuam, propter rationem adductam à philoſopho, quia ſi non haberent ſenſum, non perciperent ſingularia conuenientia, & nociua ſibi, & cito corrumperentur, vt igitur conſeruentur in eſſe, oportet eis in eſſe ſenſum, quo proſequantur conuenientia, & fugiant nociua. Et quoniam homo habens intellectum, continetur in genere corporeorum generabilium, ideo neceſſe eſt vt habeat ſenſum, cum intellectu. De corporeo autem ingenerabili, & incorruptibili tenet partem negatiuam. Tale autem corporeum reputat eſſe cœlum, quod vt animatum licet habeat intellectum, propter intelligentiam, quæ eſt vt anima eius, tamen non habet ſenſum, quia ſi haberet ſenſum, nullum ex eo haberet iuuamentum. Vnde dicit. Iuuamentum enim quòd eſt per animam, non habet, quia anima ſenſibilis impedit in maiori parte intellectum. Iuuamentum autem virtutis ſenſibilis, quæ eſt per corpus, non habet etiam, quia ſenſus

ſus in maiori parte non eſt cauſa longitudinis vitæ,& durationis. Nam ſenſibilia ſunt minoris vitæ,quàm multæ plã tæ. Cum igitur ſenſus nihil proficiat corpori ingenerabili, & incorruptibili,quale eſt cœlum. Non eſt neceſſe illic ponere ſenſum cum intellectu.

Hæc fuit intentio Cõment. quæ non reprobatur à B.Th, vt falſa, quoniam vtraque concluſio cum ratione adducta, eſt vera,ſed reprehenditur, quia non continuat textu philoſophi. Dicit enim philoſophus, q; non poteſt corpus non manſiuum, habere animam,& intellectum, & non hr̃e ſenſum,generabile autem,at vero neque ingenerabile, q.d.ſiue ſit generabile, ſiue ingenerabile, ita quòd ly generabile, & ingenerabile faciunt vnum copulatum. Quòd & manifeſtius eſt in textu Arabico,in quo ſic habetur, ſiue fuerit generatum, ſiue non fuerit generatum etiam. Intentio ergo philoſophi eſt, quòd nullum corpus generabile,& corruptibile, nec ingenerabile, & incorruptibile,poteſt habere intellectum ſine ſenſu: & quoniam id non poteſt verificari de cœlo,ideo vt continuetur textus philoſophi,dimiſſo cœlo,inueſtigandum eſt, ſi datur aliud corpus ingenerabile, in quo ſit inconueniens ponere intellectum,& non ſenſum.

Quantum ad viam B.Th.& Egidij,vt continuent tex.philoſophi dicunt,philoſophum per corpus ingenerabile, non intellexiſſe cœlum, ſed corpus imaginatum à Platone, qui tenet animam intellectiuam vniri dupliciter corpori.ſ.groſſo,& terreno,ac corruptibili,quale nos videmus corpus humanum,& corpori ſubtiliori ac ſimplici, quòd ponebat ingenerabile,& incorruptibile,vt proportionatum animæ,cuius natura eſt ſimplex,& incorruptibilis. Intendit ergo philoſophus, q; data imaginatione Platonis, eſſet neceſſe corpus illud incorruptibile habere ſenſum:quia ſecundùm Plat. illud corpus eſt magis proportionatum animæ, quàm hoc corpus terrenum, ergo ſicut hoc terrenum corpus: quia eſt magis proportionatum animæ intellectiuæ quàm corpus bruti,habet meliorem tactum ceteris animalibus,ſic quia illud corpus ſubtile incorruptibile, eſt magis proportionatũ animæ intellectiuæ quàm corpus terrenum debet hr̃e ſenſum tactus,etiam nobiliorem,quàm ſit in corpore terreno,

ergo

ergo corpus habens animam, ſi habet intellectum, habet etiam ſenſum,ſiue ſit generabile,ſiue ingenerabile,id eſt ſiue ſit corruptibile,ſiue incorruptibile,vnde patet, quòd melius continuatur textus philoſophi tali expoſitione, quàm via Comment. Et hoc quòd dixi de illo corpore Platonico reſpectu animæ,potes tu adaptare ad corpus aëreum, attributum dęmoni in via Plat.vt adaptat B.Th.ſicut videbis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 13. Si ratio philoſophi qua probat tactum neceſſarium animali concludit.

Quoniam enim animal corpus animatum eſt, corpus autem omne tangibile,tangibile autem quòd ſenſibile tactu neceſſe,& animalis corpus tactiuum eſſe ſi debet ſaluari aïal. Text. 63.

IN HAC quæſtione aduerte,ꝙ difficultas ſtat in hoc. Per eandem rationem adductam à philoſopho,ita poteſt ꝓbare plantam habere tactum,ſicut & animal. Sic enim videtur philoſophus arguere. Animal eſt corpus animatũ,ergo eſt tangibile,quia.ſ.eſt corruptibile,& per conſequens continet qualitates contrarias elementares,ſi eſt tangibile,ergo oportet eſſe tactiuum.i.habere tactum, aliter non poſſet ſaluari. Nam niſi per tactum diſcerneret corrumpentia,vt calida,aut frigida exceſſiuæ,non ea vitaret,ex conſequenti non ſaluaretur. Sed hæc ratio ita videtur concludere de planta, ſicut de animali. Nam planta eſt corpus animatum, ergo tangibile. ſi tangibile,ergo ſenſibile tactu,ſi ſenſibile tactu, ergo oportet eſſe tactiuum, quia cum ſit tangibile, eſt corruptibile,ergo oportet eſſe tactiuum,aliter planta non poſſet ſaluari,& tamen cuilibet naturæ inſitum eſt appetere ſui ſalutem. Non ergo videtur ratio philoſophi magis concludere de animali quàm, de planta.

Vt igitur ſcias quõ ratio concludit aduerte,ꝙ ſupponitur vnum,iam præmiſſum,& probatum à philoſopho in tex.60. ſcilicet, Neceſſe eſt animal habere ſenſum,vnde,& ſenſitiuũ eſt de ratione quidditatiua animalis. Hoc ſuppoſito,& non aliter,dico,ꝙ ratio philoſophi concludit. Nam incipiendo à tex.60. ſic intendit arguere. Animal de neceſſitate habet ſenſum,hæc patet ex præſuppoſito,ergo ſenſum tactus,probatur

batur p̄ntia, ſenſus datur animali, vt ſaluetur in eſſe animal. Sed non poteſt ſaluari niſi habeat ſenſum tactus, quod ſic ꝓbatur. Animal eſt corpus animatum, ergo tangibile, ſi tangibile, ergo corruptibile, ſumendo tangibile propriæ. Si corruptibile, ergo niſi habeat ſenſum, per quem cognoſcat corrumpentia, non poterit ea vitare, & per conſequens non poterit ſe ſaluare, ſed per ſolum ſenſum tactus cognoſcuntur corrumpentia, vt calidum, frigidum, &c. ergo cum ſit neceſſe, quòd habeat ſenſum, neceſſe eſt vt habeat ſenſum tactus. Et hoc eſt quòd concludit philoſophus dicens. Neceſſe, & animalis corpus tactiuum eſſe, ſi debet ſaluari. Patet autem, quòd prædicta ratio ſic deducta, non concludit de planta, eo quòd non ſupponitur plantam habere ſenſum, nec poſſe habere, propter ſui terreſtreitatem, & quia non eſt per aliquam ſuam potentiam ſuſceptiua ſpecierum ſine materia.

Et ſi quęras quare natura non dedit ſenſum tactus plantæ, vt ſe ſaluare poſſit à corrumpentibus, cum vnumquodque appetat ſaluare in eſſe. Reſpondetur, quòd gradus naturæ vegetatiuę non eſt capax virtutis ſenſitiuæ, propter ſuam materialitatem. Sufficit autem ad ſui ſalutem, quòd habeat qualitates actiuas, modo debito naturæ ſuæ, quibus poteſt reagere in agens ſibi contrarium. Nec eſt capax altioris ſaluatiui niſi transferatur vegetatiuum ad ſenſitiuum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 14. Si omnes ſenſus ſentiunt tangendo.

Et tamen alij ſenſus tactu ſentiunt. Tex. 66.

IN HAC quæſtione non cadit multa difficultas. Nã tria declaranda ſunt, quibus notificatis conſtabit verita, huius dicti, alij ſenſus tactu ſentiunt. Primo, enim aſpectu videtur falſum, quoniam omni alio ſenſu cognoſceremus qualitates tangibiles, quòd conſtat eſſe falſum, præcipue in viſu, & auditu. Præterea in omni alio ſenſu interueniret immutatio alteratiua, ſine qua non fit tactus, vt declaratum eſt in ſecundo libro.

Vt igitur habeas huius reſolutionem, tria declarãda ſunt. Primo, quomodo ſit verum quòd omnes ſenſus ſentiunt tangendo. Secundo, quòd iſtæ tactus non eſt eodem modo in ſenſu,

ſenſu, qui propriæ dicitur tactus, & in alijs ſenſibus. Tertio, declarandum eſt, quare non omnes ſenſus dicuntur ſenſus tactus ſi ſentiunt tangendo, ſed tantum vnus appellatur tactus.

Quantum ad primum aduerte, illud ideo eſſe verum, quia inter agens, & patiens, vt proueniat actio, neceſſe eſt eſſe proximationem, & vnionem, ita quòd ſint ſimul, quam quidem vnionem poſſumus appellare tactum, diffinitum eſt enim in ſeptimo phyſicorum, quòd illa ſe tangunt, quorum extrema ſunt ſimul. Et quoniam ſenſibili proprium agit in ſenſum, vt declaratum eſt in 2.lib. ideo neceſſe eſt inter ſenſibile, & ſenſum, vt ſequatur ſenſatio eſſe tactum, id eſt vnionem. Et quidem quòd neceſſe ſit omne agens tangere paſſum, vt ſequatur actio, & paſſio, diffuſæ declarauimus in epit. noſtro ſuper 1. de generatione tract. 3. in cap. 2. exponentes illud dictum philoſophi in primo de generatione text. 44. Omne agens agit per contactum. Verum quia in 2. lib. de anima in q. 50. iam docuimus, quòd ſenſibile poſitum ſupra ſenſum, non ſentitur, ideo tu intelligens quòd ſenſus ſentiuntur tangendo ſuum ſenſibile, non immediate, ſed per ſpeciem intentionalem, quæ cauſatur ab obiecto in medio, & in organo. ita quòd ſicut ignis tangit manum, mediante calore cauſato in aere vſque ad manum, ſic ſenſibile tangit ſenſum, mediante ſpecie cauſata in medio vſque ad ſenſum.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd cum ſenſibile non tangat ſenſum, ad hoc quòd fiat ſenſatio, niſi per medium, tale medium, vel extraneum eſt à natura ſentientis, vel eſt intrinſecum, & de ſuba ſentientis. Primo modo, ſentiunt, tangendo viſus, auditus, odoratus, horum enim ſenſationes fiunt in aëre, aut aqua, vt iam declarauimus in 2. lib. quæ ſunt medij extra ſubam ſentientis. Secundo modo, ſentiunt tangendo tactus, & guſtus, horum enim medium eſt caro, quæ eſt de ſuba ſentientis, ſicut declarauimus agentes de tactu, & guſtu. Patet igitur, quòd non eodem modo ſentiunt tangendo tres primi ſenſus, & guſtus, & tactus.

Quantum ad tertium aduerte, quòd licet omnes ſenſus ſentiant tangendo modo ſupra expoſito, tamen ſolus quintus dicitur propriæ tactus, quia ſentit per medium intrinſecum

cum,& connaturale,& tanta eſt vnio cum obiecto ſuo,quòd videtur immediate ſibi vniri. Neque enim diſtans obiectũ ſentitur à quinto ſenſu,nec à quarto,vt eſt quidam tactus,in viſu autem, & auditu, & odoratu, ſentitur obiectum, etiam diſtans notabili diſtantia, hac igitur de cauſa ſolus quintus ſenſus appellatus eſt tactus,& obiectum tangibile. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 15. Si ea in quibus dominatur terra poſſunt habere ſenſum tactus.

Neque ita terrenum, omnium enim tangibilium, tactus eſt ſicut medietas. Textu 66.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd difficultas ſtat in hoc. Cum omnia inferiora compoſita moueantur deorſum, videtur in eis dominari terra. Motus enim compoſiti conſequitur naturam elementi prædominantis ex primo cœli. Si igitur corpus terrenum non poteſt habere tactum, eo quòd in corpore terreno prædominatur terra, ſequitur, quòd in nullo animali ſit tactus. Corpus enim animalis eſt corpus terrenum.

Ad hoc inuenio duos modos reſpondendi. Quidam dicunt,quòd non eſt intentio philoſophi loqui hic,niſi de corporibus ſimplicibus elementorum, & declarare, quòd nullum ſimplex elementum poteſt eſſe organum tactus. Vnde in principio textu 66.dicit manifeſtum eſſe,quòd impoſſibile eſt animal eſſe corpus ſimplex. Et quando dicit philoſophus puta igneum,aut aëreum,neque terrenum, non intendit corpora in quibus dominatur ignis, aut aër, aut terra, ſed intendit ſimplicia elementa,vt eſt ignis, aër, terra. Quòd & patet per tex.cõment. in quo ſic habetur. Impoſſibile eſt vt corpus animalis ſit ſimplex,ſicut ignis,aut aër(& infra) nullum iſtorum elementorum eſt corpus animalis, neque terra. Cum igitur philoſophus non intendat ꝓbare niſi de ſimplici elemento, ꝙ non põt eſſe corpus animalis, ex ꝯñti non põt eſſe organum tactus, non incõuenit compoſitum,in quo dñatur terra, ſiue aliud elementum, poſſe eſſe organũ tactus,& eſſe animal, aliter non daretur complexio cholerica,in qua dominatur calidum ſiccũ,attributum igni.

Nec

Nec complexio ſanguinea, in qua dominatur calidum humidum, attributum aëri, nec complexio flegmatica in qua dominatur humidum frigidum, attributum aquæ, nec complexio melancholica in qua dominatur frigidum ſiccum, attributum terræ.

Sed quòd philoſophus intendat, quòd non ſolum eſt impoſſibile corpus animalis, & organum tactus eſſe ſimplex elementum, puta terra, ſed nec compoſitum in quo dominatur terra, patet in eodem tex. 66. vbi aſſignans cauſam, quare per oſſa, & capillos non ſentimus, inquit. Et propter hoc non ſentimus oſſibus, & capillis, & huiuſmodi partibus, quia terreæ ſunt, vbi inquit Commentat. Et ideo non ſentimus per oſſa, neque per pilos, propter dominium qualitatum terreſtrium in his corporibus. Et in fine eiuſdem commenti, inquit. Et inſtrumentum tactus neque, eſt ignis, neque aliud corpus elementorum, neque eſt corpus attributum eis ſecundùm dominium. Iſti ergo non ſaluant intentionem philoſophi nec Comment.

Et ideo eſt alius modus reſpondendi, quem credo verum, & fundatum ſuper doctrinam philoſophi in lib. 2. de generatione in tex. 48. vbi probat, quòd in generatione cuiuſlibet mixti, reſidentis circa terram, conueniunt de neceſſitate 4. elementa. Et nos id iam manifeſtauimus in epitoma. noſtro, ſuper 2. de generatione in tract. 2. in cap. 1. vbi docuimus ad mentem philoſophi, quòd mixtio non fit ſolo vno modo, ſed pluribus, in quibus dominatur modo hoc, modo illud elementum. Et tu vide illic. Non recedens igitur à fundamento præfatæ doctrinæ dico, quòd terra in compoſito poteſt dupliciter prædominari. Primo, ſecundùm molem vel quantitatem, vt ſcilicet plus ſit in eo de ſuba terræ, quàm de ſuba alterius elementi, non tamen quòd dominetur ſecundùm virtutem, quæ eſt per qualitates ſuas, ſcilicet per frigiditatem, & ſiccitatem, imò quantum ad virtutem dominetur aliud elementum, puta ignis aut aër. Secundo, poteſt prodominari, & ſecundùm molem, & ſecũdùm virtutem, ita quòd immixtio præualeant ſuba terræ, & qualitates eius omnibus alijs elementis, ſi dominatur terra tantum primo modo. Non obſtat quin poſſit illud mixtum eſſe animal, & habere

habere ſenſum tactus. Nam ſi ſic obſtaret, cum in omni compoſito perfecto inferiori dominetur terra ſecũdùm molem, vt declarauimus in 2. de generatione in epitom. noſtro vbi ſupra, & huius rationem euidentem illic aſſignauimus, vt videre poteris, ſequitur quòd in nullo mixto inferiori, quantumcunque perfecto, poſſet eſſe tactus, & ſic non daretur in natura gradus ſenſitiuus. Si autem dominatur ſecundo modo, ita quòd in tali mixto non poſſit ſeruari media proportio tangibilium qualitatum, omnino obſtabit ſenſui tactus. Tale enim dominium propter ſui groſſiciem, & ſiccitatem, & frigiditatem repugnat omni gradui ſpiritualitati, ex conſequenti prohibet receptionem ſpecierum ſine materia, quæ eſt de ratione ſenſus, & quoniam in planta, in oſſe, in capillo, prædominatur terra ſecundo modo, ideo non habent ſenſum. Ad quæſitum ergo dico, quòd intentio philoſophi eſt nec ſimplex elementum, nec compoſitum in quo dominatur terra ſecundo modo, poſſe habere tactum ratione dicta. Et argumentum poſitum in princ. quæſtionis patet quòd non concludit, quia ex motu deorſum, quo mouentur omnia inferiora compoſita, non poteſt argui dominium terræ niſi ſecundùm molem. Et Alb. in 3. de anima tract. vlt. cap. 3. vocat dominium terræ ſecundùm medietatem, quæ vocatur arithmetica, quia videlicet plus quantitatis terrę, & aquę dominatur in corporibus animatorum, quàm aliorum elementorum, ſecundùm autem medietatem quæ vocatur geometrica, non datur hoc dominium terræ, ſuper alia elementa, aliter non conſtaret nam animalis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 16. Si ſolus tactus eſt neceſſarius animali.

Neque cum ſit animal, alium neceſſe eſt habere præter hunc. Tex. 67. Quia neceſſe ſolum hunc habere. Tex. 68.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficultas ſtat in apparenti repugnantia, quæ primo aſpectu vr̃ in dictis philoſophi. Nam in hoc 3. lib. in tex. 64. dixit. Hi quidem igitur. ſ. tactus, & guſtus neceſſarij ſunt animali. In tex. aũt 68. dicit. Neque cum ſit animal alium, neceſſe eſt habere præter hũc,

ſcilicet tactum, ergo videtur manifeſtum repugnantia.

Vt ergo auferatur hæc repugnantia aduerte, quod guſtus dupliciter conſiderari poteſt. Primo, vt eſt guſtus. Secundo, vt eſt quiddam tactus. Conſideratur guſtus, vt guſtus, prout reſpicit ſaporem, vt proprium obiectum diſtinctum ab obiecto tactus. Obiectum enim tactus ſunt primæ qualitates actiuæ & paſſiuæ: obiectum autem guſtus, vt guſtus, eſt ſapor, qui eſt qualitas ſecunda fundata in primis, vt declarauimus in libro 2. in q. 41. vbi pertractauimus de generatione odoris. Guſtus igitur vt guſtus, eſt ſenſus condiſtinctus contra quemcũque alium ſenſum apprehenſiuus ſaporis, vt ſapor eſt. Conſideratur autem guſtus vt quidam tactus, prout ſicut obiectum guſtus (quòd eſt ſapor) fundatur in humido (quòd eſt obiectum tactus) ſic guſtus fundatur & ſupponit tactum, ideo poteſt dici in hac conſideratione quòd guſtus eſt tactus fundamentaliter. Sed aduerte quòd non fundatur in tactu diffuſo in omni parte animalis, ſed ſolum in parte, ex qua ſumit cibum quæ dicitur os & guttur vel aliquid proportionale.

Et quia non fundatur abſolute in tactu, ſed in tactu determinatæ partis, ideo dicitur quidam tactus. i. qui eſt in tali parte. Ex hac diſtinctione patet quòd nulla eſt repugnantia in dictis philoſophi. Nam quando dixit in tex. 64 guſtum & tactum eſſe neceſſarios animali, conſiderat guſtum, vt eſt quidam tactus. Vnde dicit in eodem tex. Quare neceſſe eſt, guſtum eſſe tactum quendam: quia tangibilis & vegetatiui, id eſt alimenti ſenſus eſt. Vt autem eſt quidam tactus, non condiſtinguitur contra tactum, ſicut non cõdiſtinguitur ſpecies contra genus, vt determinatum eſt in lib. 2. q. 45. Quando autem dicit in tex. 68. Quia neceſſe ſolum hunc habere. ſ. tactum conſiderat tactum vt diſtinctum contra guſtum, prout guſtus eſt diſcretiuus ſaporis, vt ſapor eſt. Nam vt ſic ineſt animali ad bene eſſe, vt. ſ. delectetur cibo, & moueatur ad illum. Quòd vt guſtus non ſit neceſſarius animali abſolute, patet ex eo quòd non ineſt niſi animali perfecto, in imperfecto autem non eſt niſi vt quidam tactus. Sed contra, ſi in animali imperfecto non ineſt guſtus vt guſtus, ergo non mouebitur ad cibum, & ſic deficiet. Patet conſequentia, quia niſi delectetur cibo non mouebitur ad illum, ſed non delectatur

niſi

niſi apprehendat ſaporem, ergo non ineſt guſtus vt guſtus non mouebitur ad cibum.

Reſpondetur, ꝙ cibus & potus, non ſolum eſt delectabilis guſtu vt guſtu, ſed etiam tactu, qui viget in ea parte animalis ex qua ſumitur cibus. Quòd declaratur ex doctrina philoſophi quam tradit in 3. Ethic. agens de temperantia & ſuo oppoſito, vbi inquit. Temperantia & intemperantia ſunt circa delectationes, quæ ſunt tactus & guſtus. Quæ quidem delectationes ſunt maiores in cibo, ratione tactus, quàm ratione guſtus, quòd philoſophus ibidem manifeſtat, ex eo quòd intemperati, non multum gaudent guſtantes lingua, ſaporẽ vini aut pulmenti, ſed magis gaudeat ſumentes vinum & bibentes & comedentes pulmentum, eo quòd delectationẽ maiorem ſentiunt in gutture, vbi eſt propriæ tactus nutrimenti quam in ore. Vnde vt refert illic philoſophus, orauit quidam Philoſenus Erichius Pultiuo rex exiſtens guttur ipſius longius gruis fieri vt delectatus tactu. Ad argumentum ergo negatur conſequentia. Ad probationem, nego quòd ſi non apprehendit ſaporem, non delectetur cibo. Poteſt enim delectari tactu, qui eſt in parte, ex qua ſumitur cibus, & hæc delectatio (vt dictum eſt) communis eſt animali perfecto & imperfecto, Sed in animali perfecto eſt delectatio cibi, ſecundum guſtum (vt guſtus eſt) & ſecundùm tactũ, qui eſt in gutture. In animali autem imperfecto eſt delectatio, ſolum ſecundum tactum, qui eſt in parte, ex qua ſumitur cibus. Hęc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 17. Si præter tactum neceſſarius eſt animali ſenſus communis.

Quia neceſſe ſolum hunc habere. Textu 68.

IN HAC q. aduerte, quòd difficultas ſtat in hoc. Quia ſenſus cõmunis apud philoſophum in 2. de anima, tex. 149. dicitur eſſe primum ſenſitiuum. Et idem dicit in libro de ſomno & vigilia. Et quia non poteſt animal ſentire, ſine primo ſenſitiuo, videtur quòd non ſolum tactus, ſed & ſenſus communis ſit neceſſarius animali.

Vt igitur præſens difficultas auferatur, aduerte ꝙ ex falſo ſuppoſito procedit. Supponitur à dubitante quòd ſenſus cõmunis ſit ſenſus omnino diſtinctus à ſenſibus exterioribus,

quòd non eſt verum, imò vt diximus ſupra eſt conſumatio, & perfectio ſenſuum exteriorum. Sicut centrum, non eſt om nino diſtinctum à lineis terminatis ad ipſum, ſed eſt commu nis earum terminus. Vnde diximus ſupra, licet viſio incipiat ab oculo tamen non terminatur niſi per ſenſum cōmunem. Similiter dico, de ſenſationibus aliorum ſenſuum exteriorum. Stantibus his dico, quòd mens philoſophi fuit docere ſolum ſenſum tactus, eſſe neceſſarium animali, ſic exponēdo. Tactus eſt neceſſarius animali, & nullus alius ſenſus omnino diſtinctus à tactu, eſt neceſſarius animali, ergo &c. Per hoc quòd dicitur omnino diſtinctus, non excluditur guſtus, vt eſt quidam tactus, nec ſenſus communis, imò nec phantaſia, ſiue terminata, ſiue interminata. Nam cum omne animal mouea tur localiter, ſaltem dilatatiuę vel conſtrictiuę, & principium motiuum poſitum fuerit eſſe phantaſiam, etiam in animali imperfecto neceſſe eſt omni animali ineſſe tactum, & ſenſum communem, & phantaſiam. Et quòd intentio philoſophi fuerit non excludere ſenſum communem patet ex eo, quòd ſubiungit in tex. 68. poſtquam dixerat. Quia neceſſe ſolum hunc habere, deinde ſequitur. Alius autem ſenſus habet animal ſicut dictum eſt &c. Et exemplificat ſolum de ſenſibus exterioribus.

Dictum aūt philoſophi in 2. de anima tex. 149. & in lib. de ſomno, & vigilia, debet ſic intelligi. Senſus communis dr̄ eſſe primum ſenſitiuum, non quia ſit primus ſenſus condiſtinctus contra omnes alios, ſed quia eſt primum, ſine quo nullus alius ſenſus perficit actum ſuum. Item poteſt dici primū ſenſitiuum, non formaliter, ſed virtualiter, eo ꝙ ab eo tranſmittuntur ſpiritus animales ad organa ſenſuum, & ipſo ligato, vt patet in dormitione nullus ſenſus exterior habet actū ſuum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint, Quòd erit vltimum in 3. lib. de anima. Ad laudem datoris omnis vitæ om niſque boni Dei benedicti, & glorioſi in æternum. Amen.

Expliciunt quæſtiones ordinatæ ſuper tres lib. de anima Ariſt. Per fratrem Chryſoſtomum Iauellum Canapicium, ordinis præd. philoſophiæ, & Theologiæ profeſſorem, manu ſua ſcriptæ, & reuiſæ. Placentiæ Die 5. Aug. 1532. quæ fuit dies beati patris noſtri Dominici.

Series literarum.

* ** a b c d e f g h i k l m n o p
q r ſ t u x y z & ꝯ.

Omnes quaterniones, **, & ꝯ, duerniones.

V E N E T I I S,
A P V D I O A N N E M M A R I A M
B O N E L L V M.
M. D. LXVIII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

196

197

198

PANDIMIGLIO
APR. 1971
LEGATORIA - ROMA